

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU

ISSN : 2287-0121

Social Science Review

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙

Special Issue 2016

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์นักวิชาการนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชวรเมธี, ดร.

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.

พระสุวรรณหเมธาภรณ์, ผศ.

พระราชวรมนี, ดร.

พระเมธีธรรมจารีย์

พระโสภณวชิราภรณ์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.

ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. - อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระระพีพันธุ์ พุทธิสาโร, ดร.

พระมหาทศกฤษ กิตติโสภโณ, ดร.

พระมหาสุนันท์ สุนันโท, ดร.

อ.ดร.ธิตูมิ หมั่นมี

อ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา

อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาวั

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

อ.ดร.อุทัย สติมัน

อ.ดร.ธนากร น้อยทองเล็ก

อ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย

พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค

อ.ดร.เศรษฐวิวัฒน์ โชควรรกุล

อ.ดร.วันชัย สุขตาม

อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

วิทยาลัยการทัพอากาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขานุการ :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์

ศิลปกรรม :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์ - อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ประสิทธิ์ พุทธศาสตร์ศรีธา

สำนักงาน :

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น ๕

เลขที่ ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐

โทร. ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๒๖๘, ๘๒๖๙, ๘๒๗๐

จัดพิมพ์โดย :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๙๒, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระศรีคัมภีร์ญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระเทพปริยัติเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระครูบูรیمانบุรีรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๐. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๒. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๓. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๔. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนोक	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดิมนักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวีชัย ไชยสา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เตือนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถิตย์ ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรด บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๘. อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๙. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๐. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๑. อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. พระเมธาวิเชียรสร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
๔. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๕. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี มหาวิทยาลัยมหิดล
๖. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา มหาวิทยาลัยมหิดล
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สรรเสริญ อินทร์ตัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
๑๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๑๓. รองศาสตราจารย์ วราคม ทีสุภะ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลับพลึง คงชนะ มหาวิทยาลัยพะเยา
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มหาวิทยาลัยมหิดล
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรตระกูล มหาวิทยาลัยนเรศวร
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณี เจนวิถีสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.वलันต์ อติศัพท์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๒๖. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ ใจสมุทร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก มหาวิทยาลัยนครพนม
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๒๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมินรัตน์ นวะบุศย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
๓๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทภัยรัตน์ ทรพรพสุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๓๓. อาจารย์ ดร.ณัด แก้วเจริญไพศาล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๓๔. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ สถาบันพระปกเกล้า
๓๕. อาจารย์ ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๓๖. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๓๗. อาจารย์ ดร.วรรณงค์ โกวิทเสถียรชัย มหาวิทยาลัยมหิดล
๓๘. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

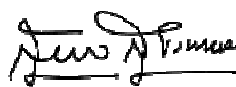

บรรณาธิการ

ด้วย วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดงานครบรอบ “๑ ทศวรรษรัฐประศาสนศาสตร์” โดยหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) นั้น มีความพิเศษแตกต่างไปจากการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์โดยทั่วไป คือนอกจากจะได้เรียนวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์แล้ว ยังได้เรียนพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย นับว่าได้ศึกษาทั้งหลักการบริหารองค์กรและหลักการบริหารจิตใจ สมดังปรัชญาของ มจร ที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจ และสังคม” กล่าวคือ “พระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจ ศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาสังคม” ในวารสารฉบับนี้ มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลาย หัวข้อจากหลากหลายสาขาวิชาเช่นเคย ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาเป็นผู้อ่านและมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre)

คณะกรรมการบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่าน เป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)
บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

สันติวิถีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุข ภาคเหนือของประเทศไทย ๑

: พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย ๑๕

: พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน ๒๓

: พลวัฒน์ ชุมสุข

รูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ๓๑

: มิตรธีรา วิสูตรานุกูล

ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอารามอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๔๓

: สุเทพ สารบรรณ

พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ๕๕

: พระราชปริยัติวิธาน

การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ๖๗

: พระณปวร โทวาท

การแก้ปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๗๙

: โกวิทย์ พิมพวง

การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย ๙๑

: พระมหาชวลิต คงแก้ว

ความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบ วัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	๑๐๕
: พระมหาปัญญา อุตตาโว	
การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ	๑๑๕
ของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา	
: พระสุวัฒน์ วชิโร (อาษาสิงห์)	
ความหมาย และรูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน; กรณีศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์	๑๒๕
: สุวรรณฯ คุณดิลกณัฐวสา	
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดี ทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพะเยา	๑๓๗
: พระครูศรีวรพินิจ สหัททยา วิเศษ	
The Development of Conducting Cooperative Activities to Promote Student Quality in Northeastern College of Dramatic Arts	๑๔๕
: Ittiphat Krumsantieh	
The tax system for community products: Development of a management model for the Revenue Department according to the principles of good governance in Northeastern Thailand	๑๕๕
: Sanwat Boontem	
ความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๖๕
: ธีชชนันท์ อิศรเดช	
สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายทวงคืนผืนป่าของประเทศไทย	๑๗๕
: ภูริวัฒน์ ปุณยวุฒิปรีดา	
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย	๑๘๕
: สามารถ บุญรัตน์	
ปัญหาการควบคุมผลิตภัณฑ์หีบข้อของยาและเครื่องสำอางในทางกฎหมาย	๑๙๕
: รัฐวัฒน์ สรรสรวิสุทธิ	
แนวคิดในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองประเทศ	๒๐๗
: พระครูธรรมธรมิเทศ อภิญาโณ	
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์	๒๑๙
: พระครูสิริศิริรักษ์	

ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	๒๒๙
การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ในจังหวัดลำปาง : พระครูสังวรสุตกิจ	๒๓๙
การจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน เขตกรุงเทพมหานคร : กิริยา สุนนทวุฒิ	๒๕๕
บูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย : เทอดศักดิ์ ปฏิภาณวัฒน์	๒๖๗
วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องคุณค่าของสุภาชิตพระร่วงที่มีต่อสังคมไทย : ประพันธ์ กุลวินิจฉัย	๒๗๙
ความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ปรีชา บุญทวี	๒๙๓
การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ : มานพ ภัคเนียรนาท	๓๐๓
การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ : พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ ด้วงปลี)	๓๑๕
Occupational Competencies of Thai Graduates towards Cross-Cultural working in ASEAN Community : Passakorn Ruangvanit	๓๒๙
การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง : วไลพรธณ อาจารย์วัฒนา	๓๓๗
การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์ : นนทวรรณ แสงทองกุล	๓๔๓
พุทธวิธีจัดการความรู้สู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน : สุทธิพร สายทอง	๓๕๕
การสร้างตัวตนของชานาอินทรีย์ : วรรณัตร วรวิวรรณ	๓๖๗

บทความวิชาการ:

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนองต่อความต้องการขององค์กร : จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	๓๘๓
การบริหารความสุขผ่านราชอาณาจักรภูพาน : บุษกร วัฒนบุตร	๓๙๓
การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบ: เรียนรู้ประสบการณ์ จากการศึกษาดูงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สปป.ลาว : อนุวัต กระสังข์	๔๐๕
การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี : มองเทศมอไทย : ธิติวุฒิ หมั่นมี	๔๒๕
การบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา : ไพบุลย์ สายด้วง	๔๔๓
ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ : บัวสีเหล้ากับคนสี่จำพวก : นพดล ดีไทยสงค์	๔๕๗
อิทธิพลของสื่อมวลชนกับอาชญากรรมทางเพศ : มุมมองทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และอาชญาวิทยา : วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์	๔๖๗
หลักการสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน : พระครูสังฆวิสุทธิดุณ	๔๘๕
พุทธวิธีเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ : พระปลัดสมบัติ จิตติภาโณ	๔๙๙
ภาวะผู้นำองค์กรเพื่อการบริหารจัดการ : พระมหาสกล ฐานวุฑโฒ (วงศ์เชียด)	๕๑๙
การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน : พระสุรวุฒิ สิริวฑโฒโก (อุกฤษโซค)	๕๒๑
แนวทางสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม: ศึกษาเฉพาะกรณีการโอนสิทธิในการพัฒนา : ยงยุทธ ชื่นชีพ	๕๓๕
เศรษฐกิจวิถีพุทธ : พระครูปลัดสราวุธ จิตปณโณ	๕๕๙

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์	๕๖๒
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ	๕๖๓
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	๕๖๘
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	๕๖๙

สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุข
ภาคเหนือของประเทศไทย

The Community Based Peaceful Means : A Case Study of Local
Intelligence in Creating Peaceful Happiness
is Northern Thailand

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข รวมทั้งอิทธิพลของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเชื่อมประสานให้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในภาคเหนือของประเทศไทย การดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นบุคคลที่ยอมรับในฐานะของภูมิปัญญาชาวบ้าน จำนวน ๒๐ รูป/คน ในพื้นที่ ๓ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ในการเสริมสร้างความสันติสุขในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ๑) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทในการสร้างสันติสุขในชุมชนด้วยวิธีการ (๑) การทำหน้าที่ควบคุมทางสังคม โดยการควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชน การควบคุมทางจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคนในชุมชน และกำกับกติกาศงชุมชน และ (๒) การสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนในรูปแบบการร่วมด้วยช่วยกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือ ร่วมใจอันดีในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและ รูปแบบในการการสร้างความยุติธรรม เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุมความเชื่อของคนที่มีต่อน้ำและป่า ก่อให้เกิดกติกาศงที่ใช้อำนวยความสะดวกในการแบ่งปันน้ำในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือ สีสสามัญญตา และ ทิฏฐิสามัญญตา ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุข ที่ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์กลมเกลียว ๒) อิทธิพลของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเชื่อมประสานให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในฐานะของกลไกสนองตอบความเชื่อ ความศรัทธาของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดสรรน้ำและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม ๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการปรับตัวเกี่ยวกับเนื้อหาพิธีกรรมโดยวิธีการเสริมความตระหนักรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติ มีการเสริมความเข้มแข็งของกติกาศงให้คนในชุมชนที่ต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ในกติกาศงที่ร่วมกันสร้างขึ้นบนฐานของความเคารพยำเกรงต่อสิ่งทีควบคุมธรรมชาติ มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนให้เกิด

* รองศาสตราจารย์., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความสำนึกในคุณค่าของป่าและน้ำ สร้างความรู้ ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการปรับตัวบูรณาการกับพุทธศาสนานำหลักการของศรัทธาและปัญญามาตรวจสอบจารีตปฏิบัติของชาวบ้านจึงทำให้การจัดประเพณีพิธีกรรมไม่ได้ว่างเปล่าจากคุณค่าของปัญญา

คำสำคัญ : สันติวิถี,ชุมชน,ภูมิปัญญาท้องถิ่น,สันติสุข

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the roles of the Local Intelligence that affectation for the peacefulness in the way of life and influence of the Local Intelligence that to link the people join together with the peacefulness in the Northern of Thailand community. The research used the qualitative research by collected the data from documents and in-depth interview from 20 key informants that were acceptable as the Local Intelligence in 3 provinces ; Chiangmai , Lamphoon, Lamphang and focus groups discussion , after that analysis and synthesis for the body of knowledge in the peacefulness construction in community. The research findings were as follows : The roles of Local Intelligence was the peacefulness construction by 1) The duties as the social control a) the usability of community resource , spirit which influence of people behavior and convention of the community. b) the construction of unanimity in community by accompany with the best of love, harmony , coordination and strength for the community. The model of the construction in the fairness that the tools for control the human belief in water and forest which the rules for the fairness of dividing proportionately for the unanimity and peacefulness community that according with Buddhism as Silasamannata and Ditthisamannata. 2) The influence of the Local Intelligence as be in harmony with people in the community that reacted in the belief machinery , the faith that made the community participation in the fairness dividing proportionately of the water and all benefits in the community. 3) The Local Intelligence adjusted about ceremony content for consideration of natural resource that controlled people behavior for natural usability that depend on community convention which be praised in the natural controller by promotion with activities which be involved with youth. The activities included consciousness in usability of forest and water, additional with the building the body of knowledge, understanding in the living with others and integration Buddhism as faith and wisdom for adapting in the community norms and folk customs.

Keywords : Peaceful Means, Community, Local Intelligence, Peaceful Happiness

๑. บทนำ

วัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีวิวัฒนาการจากฐานความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นระบบความสัมพันธ์และแบบแผนความประพฤติปฏิบัติที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างสังคมหมู่บ้านที่มีความใกล้ชิด มีความเป็นพี่น้องอยู่ร่วมกันโดยไม่มีลำดับชั้นทางสังคม มีความใกล้ชิดและนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะที่อุปถัมภ์ค้ำจุนซึ่งกันและกัน ที่ไม่ใช่การอุปถัมภ์แบบเล่นพรรคเล่นพวก แต่เป็นการเอื้อเพื่อเอื้อต่อกัน ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมที่ชาวบ้านมีน้ำใจต่อกัน เป็นการช่วยเหลือบนหลักการที่ถูกต้องตามหลักหรือค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม ความสัมพันธ์แบบแนวราบนี้ยังทำให้คนในชุมชนติดต่อสัมพันธ์กันง่าย มีความจริงใจและไว้วางใจต่อกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงฝังอยู่ทั่วไปในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ในผู้คน และวัฒนธรรมทั้งรูปธรรมทั้งนามธรรมนั้น ได้ถูกค้นพบและได้รับการยกระดับศักดิ์ศรีและฟื้นฟูหน้าที่ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืนมาแล้วนับเวลามากกว่าทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งผู้ค้นพบทั้งหลายต่างยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่จำเป็นต้องเร่งศึกษาฟื้นฟูเพื่อนำกลับมาคัดกรองใช้ใหม่ ด้วยเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความคุณลักษณะที่สามารถทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนกับป่าเขา กับน้ำ กับปลา กับฟ้า กับนก กับดินหญ้า สัตว์ป่า พืช แมงหรือธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไร และยังเห็นว่าคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางคุณธรรมและการมีสติยั้งคิดในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเป็นเรื่องของปัญญาที่เปลี่ยนแปลงแบบแผนหรือวิธีการใช้ทรัพยากรหรือธรรมชาติอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับเงื่อนไขทางธรรมชาติและสังคมเพื่อความมั่นคงและยืนยาวในอนาคต รวมทั้งยกระดับให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง ซึ่งมีงานวิจัยและงานพัฒนานับไม่ถ้วนที่ได้พิสูจน์แนวคิดและแนวทางดังกล่าว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทย หรือเรียกอีกอย่างว่า “ภูมิปัญญาล้านนา” เป็นมรดกแห่งการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับวิถีชีวิตใหม่อย่างชาญฉลาดและเป็นตัวของตัวเอง โดยมีภูมิปัญญาที่ได้รับการยอมรับส่งผ่านมาจากบรรพชนสู่คนรุ่นปัจจุบันในภาคเหนือของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และภูมิปัญญาเหล่านั้นนับว่าเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นกระบวนการในการสร้างระบบการป้องกันเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งท้องถิ่น โดยชุมชนมีกลไกในการแก้ปัญหาของตนเอง เช่น ประเพณีสลาภย้อม จังหวัดลำพูน เป็นเครื่องมือในการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชน และยังสร้างระบบกติกาในการอยู่กันอย่างสันติภายในชุมชน ความเชื่อเรื่องแก้มือแก่มือผาย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ช่วยส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดระบบการใช้น้ำเหมืองผาย การจัดการผู้ใช้น้ำด้วยระบบเหมืองผาย การใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการน้ำด้วย

ระบบเหมืองฝาย การสร้างกฎเกณฑ์กติกาการใช้ระบบเหมืองฝาย การปรับตัวในการจัดการความขัดแย้งในการใช้น้ำ ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ จังหวัดลำพูน เป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญูต่อแม่น้ำลำธารที่มีต่อการทำมาหากินของชาวบ้าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ยังมีอาชีพการเกษตรเป็นหลัก จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยน้ำจากแม่น้ำลำธารใน การทำการเกษตร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากการแสวงหาภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่และปรับตัวต่อกระแสสังคม และตีความภูมิปัญญาดังกล่าวให้สอดคล้องกับการสร้างชุมชนสันติสุข นอกจากนี้ยังศึกษาถึงทุนทางสังคมที่เป็นตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนในฐานะผู้เป็นศูนย์รวมในการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เพื่อนำไปจัดทำเป็นข้อมูลองค์ความรู้สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชนในโอกาสต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑) ภูมิปัญญาแก่อเหมืองแก่อฝาย จังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่
- ๒.๒) ภูมิปัญญาประเพณีสลาภัย้อม จังหวัดลำพูน
- ๒.๓) ภูมิปัญญาไขประตูออยสู่ฝายห้าร้อย จังหวัดลำปาง
- ๒.๔) ภูมิปัญญาเลี้ยงผีขุนน้ำ จังหวัดลำพูน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Quantitative Research) เก็บข้อมูลจากภูมิปัญญาชาวบ้านจำนวน ๔ ภูมิปัญญาทั้งนี้ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารและแหล่งข้อมูลตัวบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน ๒๐ รูป/คน สำหรับพื้นที่ในการวิจัยคือ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ภาคเหนือ ที่เรียกว่า ล้านนา โดยเลือกภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา จากพื้นที่ ๓ จังหวัดประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง ทั้งนี้ไม่ได้เลือกจังหวัดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย แต่เลือกพื้นที่เพราะถือเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่เป็นประเด็นสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interviews) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-Participation Survey) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมกับโค้ดคำพูดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเพื่อยืนยันเนื้อหาตามความเหมาะสม

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทย” มีผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้

๑. บทบาทของภูมิปัญญาแก่อเหมืองแก่อฝายในการสร้างสันติสุขในชุมชน

จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของภูมิปัญญาแก้มืองแก่ฝายในการสร้างสันติสุขในชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน มีผลการวิจัยดังนี้

(๑) แนวคิดที่มาของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาแก้มืองแก่ฝายจากความต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องการจัดการน้ำภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา คือ ผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อนำน้ำไปใช้ในการทำเกษตรกรรม จากปัญหาการแย่งชิงจัดสรรน้ำในฤดูเพาะปลูก การไม่ยอมหรือการจัดการน้ำไม่ลงตัวระหว่างผู้ใช้น้ำ ที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ต้นน้ำและผู้มีพื้นที่เพาะปลูกที่มีที่นาอยู่ปลายน้ำ เรื่องการผันน้ำเขาที่นาไม่เสมอภาคกัน ผู้ที่อยู่ต้นน้ำจะใช้น้ำมากกว่าผู้ที่อยู่ปลายน้ำจะได้ใช้น้ำน้อยกว่าหรือไม่ได้เลย หรือปัญหาฤดูน้ำหลากจะพบปัญหาเรื่องน้ำท่วมที่นาหรือที่เพาะปลูก การไม่ลงตัวกันในการจัดสรรน้ำอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาทกันได้ ในหมู่บ้านผู้ใช้น้ำ จากปัญหาดังกล่าวชาวบ้านหรือผู้ที่ใช้ น้ำจึงได้รวมกลุ่มกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา จึงได้เกิดความคิดในการแต่งตั้ง คัดเลือกมาจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อเป็นผู้ดูแลและจัดสรรเรื่องการใช้ น้ำให้เกิดความเสมอภาคและได้น้ำเท่าๆกัน โดยที่ผู้ใช้น้ำต้องให้ความเคารพและเชื่อฟัง ยอมรับในการบริหารเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำ และการดูแลแหล่งน้ำอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงินทอง โดยจะแบ่งผลผลิตให้

๒) ที่มาของแก้มืองแก่ฝาย มาจากการเลือกของสมาชิกผู้ใช้น้ำ มีหลักการเลือกที่สำคัญคือ เลือกคนที่ความรู้และประสบการณ์สูง มีความเด็ดขาด เสียสละเพราะต้องรับผิดชอบแบกรับภาระหน้าที่การงานอันหนัก ผู้ที่จะมาเป็นแก้มืองอาจคัดเลือกจากผู้ช่วยของแก้มือง คนเก่า หรือผู้เคยเป็นแก้มืองมาก่อน หรือสืบทอดผ่านสายตระกูล การทำหน้าที่ของคณะบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำในรูปแบบแก้มืองฝาย แต่ละตำแหน่งมีภาระหน้าที่ต่างกันแต่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บางตำแหน่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน ช่วยเชื่อมร้อยให้การทำงานกลุ่มสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยคณะบุคคลดังกล่าวประกอบด้วย (๑) แก้มือง หรือหัวหน้าฝาย (๒) แก้มือง หรือผู้ช่วยแก้มือง (๓) ล่ามน้ำหรือล่ามแก้มือง และ (๔) เลียบน้ำหรือนายตรวจน้ำ

๓) คุณสมบัติของแก้มืองแก่ฝาย ที่จะมาทำหน้าที่ผู้นำในการบริหารจัดการน้ำ และมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการเกษตรของชาวล้านนา ประกอบด้วย (๑) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ แก้มืองแก่ฝายจะต้องได้รับการยอมรับจากลูกแก้มืองของชาวบ้านผู้ใช้น้ำโดยทั่วไป (๒) เป็นบุคคลที่มีความเป็นธรรม หัวใจสำคัญของผู้ทำหน้าที่แก้มืองแก่ฝาย คือจะต้องมีความยุติธรรม เนื่องจากหน้าที่หลักของแก้มืองแก่ฝายคือ การแบ่งปันน้ำเพื่อการเกษตร (๓) เป็นผู้มีความรู้ในการดูแลรักษาแก้มืองฝาย แก้มืองแก่ฝายจะต้องดำรงตนเป็นผู้นำทำหน้าที่ในฐานะแกนนำเพื่อปกป้องคุ้มครองแก้มืองฝาย เป็นแกนนำในการต่อสู้กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบต่อการดำรงอยู่ของแก้มืองฝาย (๔) เป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ ในการทำหน้าที่ของแก้มืองแก่ฝาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะไม่มีค่าตอบแทนในรูปแบบของเงินตรา แต่จะมีการตอบแทนด้วยผลผลิตของชาวบ้าน

๔) บทบาทของภูมิปัญญาแก้มืองแก้มฝ่ายในการสร้างความปรองดองแก้มชุมชน แก้มเมืองแก้มฝ่ายมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน ๕ ประการด้วยกัน ประกอบด้วย (๑) การจัดสรรน้ำอย่างยุติธรรม ความยุติธรรมนับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการทำหน้าที่ของแก้มเมืองแก้มฝ่ายในการจัดสรรน้ำ เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับน้ำในชุมชน ล้วนแล้วแต่เป็นคนในชุมชนด้วยกันทั้งสิ้น และแก้มเมืองแก้มฝ่ายก็เป็นคนในชุมชน ซึ่งมีญาติพี่น้องที่ทำการเกษตรกรรมและจำเป็นจะต้องใช้น้ำร่วมกันกับคนอื่นๆ ในชุมชน เมื่อแก้มเมืองแก้มฝ่ายมีหน้าที่ในการจัดสรรน้ำ จึงต้องใช้หลักความยุติธรรมเพื่อคนทุกคนจะได้รับผลของการจัดสรรอย่างเป็นธรรม (๒) การบริหารจัดการระบบการแบ่งปันน้ำ แก้มเมืองแก้มฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการระบบการแบ่งปันน้ำ จะคอยทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในการใช้น้ำเพื่อการทำการเกษตรของชาวบ้าน ดำเนินการสำรวจลำแก้มเมืองให้พร้อมสำหรับการรองรับน้ำโดยการเดินดูตลอดทางน้ำในความรับผิดชอบของตน จะทำหน้าที่กำหนดการปล่อยน้ำ น้ำที่ไหลมาจากข้างบนก็คือจังหวัดเชียงใหม่ จะต้องถูกกำหนดวันสำหรับเปิดและปิด มีการจัดเวรเพื่อกำกับดูแลและประสานงานการใช้น้ำ(๓) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ ระบบแก้มเมืองแก้มฝ่าย ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะสมาชิกแก้มเมืองฝ่ายในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำ โดยกิจกรรมที่สมาชิกจะต้องร่วมกันประกอบด้วยสร้างแก้มเมืองฝ่าย การซ่อมแซมแก้มฝ่าย การขุดลอกแก้มเมือง การเรียกเก็บและการยินยอมจ่ายเงินค่าน้ำ (๕) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี น้ำมีความสำคัญในระบบการเกษตรของชาวล้านนา และน้ำในการเกษตรก็มีย่างจำกัดจึงทำให้เกิดพฤติกรรมการแย่งน้ำ หรือการขโมยน้ำเพื่อทำการเกษตร ปลายทางของปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับน้ำอาจก่อให้เกิดความสูญเสียและความแตกร้างระหว่างผู้คนในชุมชน จำเป็นจะต้องมีบุคคลหรือคณะบุคคลมาทำหน้าที่ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งเพื่อไม่ให้เกิดการบานปลายไปสู่ความรุนแรงและเกิดการสูญเสีย (๖) การกำหนดกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การอยู่ร่วมกันในบริบทของปัจจัยการผลิตที่มีอย่างจำกัด แต่ผู้ผลิตมีจำนวนมาก หากต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างใช้ทรัพยากรที่มีโดยใช้วิธีการมือใครยาวสาวได้สาวเอา ก็จะทำให้เกิดฝ่ายที่ได้เปรียบและฝ่ายที่เสียเปรียบ ในสังคมที่ป้องกันการเกิดปัญหาการเอาเปรียบกันและกันจึงจำเป็นต้องกำหนดกติกาพื้นฐานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสร้างสมดุลในชุมชน

๒. บทบาทของภูมิปัญญาสลากย้อมในการสร้างสันติสุขในชุมชน

จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของภูมิปัญญาสลากย้อมในการสร้างสันติสุขในชุมชนของจังหวัดลำพูน มีผลการวิจัยดังนี้ (๑) การดำเนินการประเพณีสลากย้อมของชาวลำพูน สลากย้อมเป็นพิธีทานสลากพิเศษของชาวไทยยอง การทานสลากย้อม เป็นการทานสลากภักตชนิดหนึ่ง ซึ่งต้นสลากมีขนาดใหญ่กว่าสลากชนิดอื่น ซึ่งจัดกันมาตั้งแต่โบราณกาลของวัดในหมู่บ้านชาวยองแถบตำบลริมปิง ตำบลประตูป่า ตำบลเหมืองง่าและตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน การทานสลากย้อมมักจะมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เพราะการทำต้นสลากที่มีขนาดใหญ่และสูงประมาณ ๕-๖ วา และประกอบด้วยเครื่องตกแต่งและเครื่องประดับมากมาย ปัจจุบันถ้าหากจะทำต้นสลากย้อมดังกล่าวคงต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า ๔๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท ครอบครัวที่จะทานสลากย้อมได้จึงเป็นครอบครัวที่พอจะมีฐานะและมีลูกสาวอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป มีความพร้อมที่จะแต่งงานมีครอบครัว ใน

อดีตเป็นหน้าที่ของหญิงสาวที่จะพึงทานโดยเฉพาะ ฉะนั้นเมื่อหญิงสาวคนใดมีความสามารถทำงานได้ พ่อแม่ก็จะแนะนำให้ลูกทราบถึงหน้าที่ที่หญิงสาวพึงปฏิบัติเป็นเบื้องต้น คือ การเก็บหอมรอมริบเงินทองที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง เพื่อจัดทำต้นสลากย้อม เพราะโบราณกล่าวหาหญิงไฉยไม่ได้ทานสลากย้อมนั้นไม่สมควรจะแต่งงาน ถ้าหญิงใดทานสลากย้อมแล้วถือว่าแต่งงานเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีได้ การทำสลากย้อมจึงเป็นการเรียนรู้ฝึกฝนต่าง ๆ เช่น การถักร้อย และงานอื่น ๆ ในหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนอย่างสมบูรณ์แบบ ผู้หญิงชาวยองในชนบทเรียนจบการศึกษาเพียงภาคบังคับ คือชั้นประถม ๔ ไม่นิยมเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และมีอาชีพหลักในการทำเกษตร เช่น การทำนา ทำสวน เป็นต้น สาวชาวยองเป็นผู้มีความขยันขันแข็ง จึงทำนา ทำสวน เก็บหอมรอมริบด้วยน้ำพักน้ำแรงเป็นเวลาหลายปี การทานสลากย้อมมิได้มีทุกครอบครัว ครอบครัวที่ยังไม่พร้อมก็ถวายทานสลากภัตชนิดกล้วย หรือสลากโชค ส่วนหญิงสาวที่อายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี ก็จะทำทานสลากต้นที่มีขนาดเล็กกว่าสลากย้อม แต่มีเครื่องประดับตกแต่งเหมือนสลากย้อมต้นใหญ่ทุกประการและมีชื่อเรียกว่า สำรับ หากวัดใดจะมีการทานสลากภัตในปีใด ก็จะทำปาวประกาศให้ศรัทธาของตนทราบล่วงหน้าเป็นปี เพื่อให้เวลาในการเตรียมสำหรับผู้ที่จะทานสลากย้อม เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมข้าวของเป็นเวลานาน การทานสลากจะเริ่มต้นตั้งแต่วันเพ็ญเดือนสิบ ตามธรรมเนียมจะให้วัดที่สร้างแห่งแรกของจังหวัด หรือวัดหลวง จัดงานสลากภัตก่อน ในจังหวัดลำพูน คือวัดพระธาตุนครวิทยุช่วยรวมหาวิหาร จากนั้นวัดอื่น ๆ ก็จะทำสลากภัตเรื่อยไป จนถึงวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ (๒) บทบาทในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ประเพณีสลากย้อม ของชาวจังหวัดลำพูน นอกจากจะเป็นประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวลำพูนที่เชื่อมประสานกับพระพุทธศาสนาแล้ว ในเนื้อหาของการจัดประเพณียังมีคุณค่าที่ผสมเกี่ยวพันอยู่กับกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนให้เข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการจัดประเพณี อีกทั้งเป็นกุศโลบายที่ดึงคนเข้าวัด ทำกิจกรรมร่วมกันภายในวัด ผ่านพิธีรีตองทางศาสนาก่อให้เกิดเป็นมวลประชาชนจำนวนมากที่ต่างมีเป้าหมายเดียวกัน นำสิ่งของเท่าที่ตนหามาได้เป็นอย่างดีเพื่อน้อมนำถวายพระสงฆ์ในวันสำคัญ ในการจัดประเพณีสลากย้อมนั้นต้องอาศัยการเสียสละแรงกาย แรงใจของพระสงฆ์และชาวบ้านมาช่วยเหลือกันและกันเพื่อช่วยกันทำต้นสลากโดยเฉพาะหากมีความประสงค์จะทำเพื่อประกวดชิงรางวัลก็ต้องช่วยเหลือกันและกันมากขึ้น ความสำเร็จในการทำสลากย้อมเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าชาวบ้านทุกท่านมีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดเป็นพลังแห่งความสำเร็จ พัฒนาวัฒนธรรมให้กลายเป็นพลังของชุมชน และกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดให้คนเข้ามารู้จักชุมชนมากยิ่งขึ้น (๓) บทบาทในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประเพณีสลากย้อม จังหวัดลำพูนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน จากบรรดากิจกรรมทั้งหลายที่ประกอบกันขึ้นเป็นประเพณีนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยความสมัครสมานสามัคคี กลมเกลียวของคนได้ช่วยกันจัดทำ ผลที่ชุมชนได้รับจากประเพณีสลากย้อม สิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม คือประเพณีสลากย้อมช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ นำไปพัฒนาวัดและชุมชน และกระจายรายได้ไปสู่ครอบครัวโดยการรับงานไปทำที่บ้าน เป็นครอบครัวอบอุ่น ในขณะที่เดียวกันสร้างชื่อเสียง ทำให้คนทั่วไปรู้จักทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เด็ก

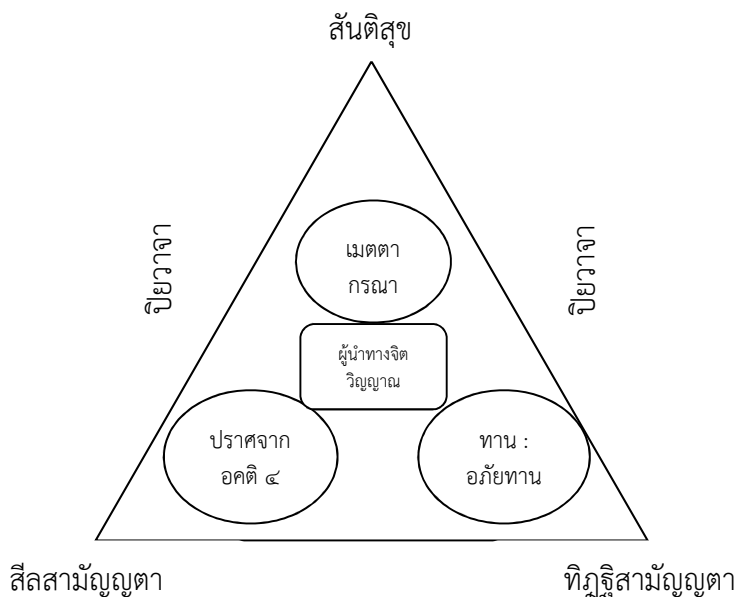
เยาวชน และผู้สนใจศึกษา เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีสลากย้อมไม่ให้สูญหาย ในด้านที่เป็นนามธรรมและเกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน คือ ทำให้เกิดความศรัทธาแก่ประชาชน เมื่อเกิดศรัทธาจึงร่วมแรงร่วมใจกันจึงเกิดเป็นความสามัคคีของประชาชนในชุมชน

๕. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยบทบาทของภูมิปัญญาแก่มืองแก่ฝาย ภูมิปัญญาสลากย้อม ภูมิปัญญาไขประตูลอยสู่ฝายห้าร้อย และภูมิปัญญาเลี้ยงผึ้งน้ำในการสร้างสันติสุขในชุมชน ในงานวิจัยเรื่องสันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทย นั้นมีสาระสำคัญที่ค้นพบจากภูมิปัญญาซึ่งเป็นกลไกภายในที่ส่งเสริมคุณค่าในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนหลากหลายประการ โดยผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดรหัสเนื้อหาไว้ ๒ ประการประกอบด้วย

๑. ตัวแบบพุทธดุลยภาพ

ตัวแบบพุทธดุลยภาพเกิดจากการที่กลไกภายในของภูมิปัญญาทั้ง ๔ มีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้อย่างอัตโนมัติ กล่าวคือ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ไม่ได้ปราศจากการเจือปนด้วยหลักธรรมและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ในภูมิปัญญาทั้ง ๔ ของชาวล้านนาที่เช่นเดียวกัน ประกอบสร้างขึ้นจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ และมีความสมดุลในการนำไปใช้เป็นสื่อในการจัดประเพณีพิธีกรรม โดยสาระสำคัญที่ผู้วิจัยค้นพบเป็นไปตามแผนภาพ

แผนภาพแสดงตัวแบบพุทธดุลยภาพ

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า ผู้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมความเชื่อ กล่าวคือ ในกรณีปัญหาแก้แค้นแก้ฝ่าย คือ แก้แค้น และแก้ฝ่าย ในกรณีปัญหาสลากย้อม คือ ผู้ทำหน้าที่แจกสลากของพระสงฆ์ ในกรณีปัญหาไขประตูคอยสุ่ฝ่ายห้าร้อย คือ นายโอง และในกรณีปัญหาเลี้ยงผีขุนน้ำ คือ ปู่จ่าน คนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการรักษาความสมดุลของความต้องการของคนกับคน กล่าวคือ การทำหน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับคน และการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคน ในขณะที่เดียวกันเป็นศูนย์กลางของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และเป็นศูนย์กลางระหว่างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยความเมตตาและความกรุณา ดำรงตนอยู่ในความเป็นอยู่ดีธรรม ปราศจากอคติ ๔ ประการ ทำหน้าที่อย่างเสียสละ คือ การให้เพื่อคนอื่นมากกว่ากอบโกยเพื่อตนเอง และการให้ที่สำคัญที่สุดที่ผู้นำทางจิตวิญญาณจะต้องดำรงตน และสั่งสอนผู้อื่น ก็คืออภัยทาน คือการให้อภัย เป็นหลักการสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

ที่กล่าวมานั้น เป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่พื้นฐานสำคัญในการสร้างชุมชนให้สันติสุข ซึ่งเป็นบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณที่กล่าวถึงไปแล้วก็คือ การสร้างกติกาพื้นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกัน และทุกคนจะต้องเคารพในกติกาอย่างเสมอภาค และใช้กติกาอย่างเสมอภาค ไม่ใช่กติกาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง หลักการดังกล่าวเรียกว่า สีสสามัญญตา นอกจากกติกาจะมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในชุมชนแล้ว ความเห็นของคนในชุมชนจะต้องมีความเสมอภาคกัน กล่าวคือ แม้จะมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องเดียวกัน แต่สุดท้าย ผู้นำทางจิตวิญญาณต้องสร้างความสมดุลโดยการแปรเปลี่ยนความเห็นของคนในชุมชนที่แตกต่างกันไปสู่การมีฉันทามติร่วมกันให้ได้ หลักการนี้เรียกว่า ทิฏฐิสามัญญตา

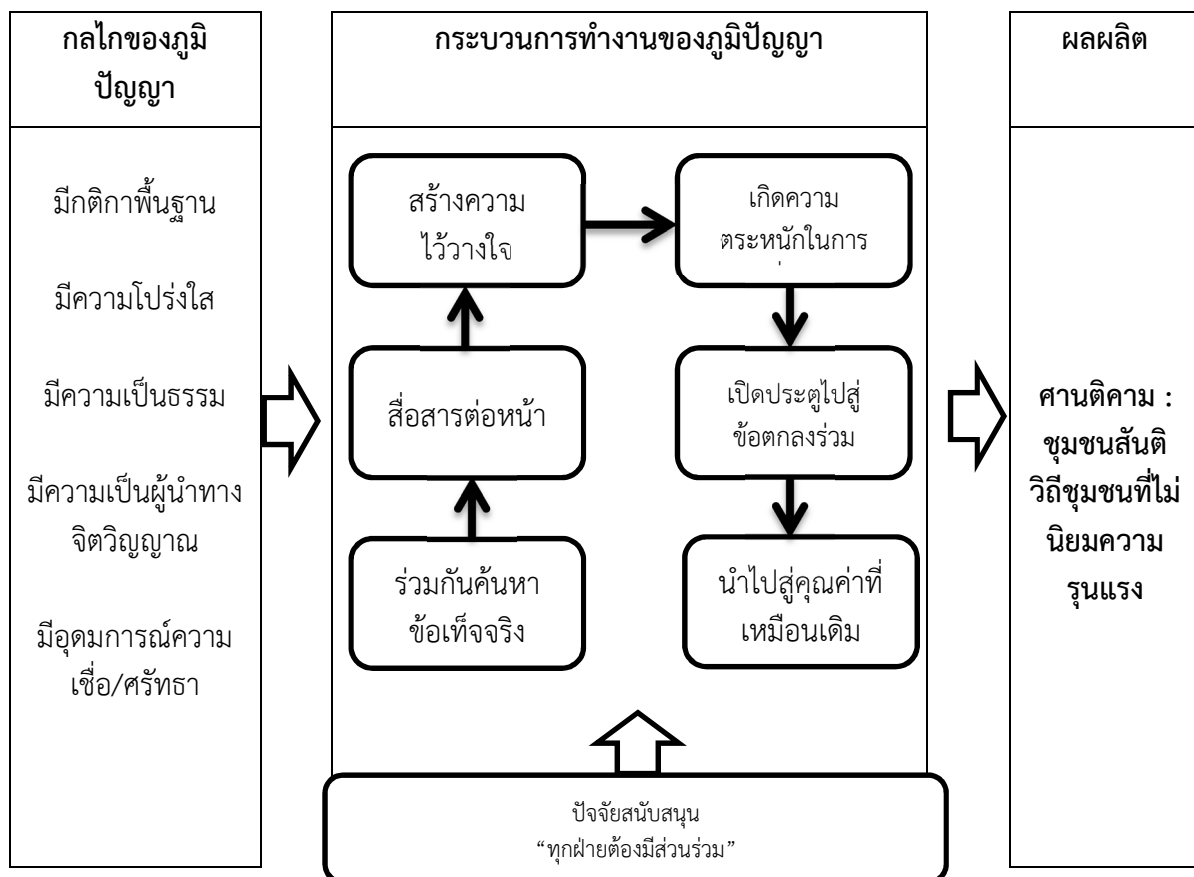
โครงสร้างสังคมของชุมชนการเกษตร คือ การมีปฏิสัมพันธ์กันแบบพหุแบบนอง ถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความผูกพันกันในกิจกรรมที่หลากหลาย รวมไปถึงกิจกรรมทางการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิตหลักที่กล่าวถึง แต่ในขณะที่เดียวกันภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด และความต้องการจะใช้มีจำนวนมาก ไม่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นไปได้ที่การปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หน้าที่หลักของผู้นำทางจิตวิญญาณต้องสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นกับคู่ขัดแย้งเพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ดั้งเดิมโดยวิธีการสื่อสารที่ก่อปรด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร ปราศจากอคติ ที่เรียกว่า ปิยวาจา สาเหตุที่พหุดุลยภาพจะต้องประกอบด้วย ปิยวาจา ก็เพราะว่า เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง การคุยกันเพื่อหาทางออกจะเป็นทางออกของปัญหาที่ดีที่สุด หากจะรอวันเวลาให้คู่ขัดแย้งพร้อมกันมาคุยกันเอง ก็เป็นไปได้ยาก ทางเลือกที่ดีที่สุดก็คือมีคนกลางภายใต้ปัญญานี้เรียกว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณมาทำหน้าที่ในการเจรจาไกล่เกลี่ย คือ ทางออกที่ดีที่สุด เพื่อนำทุกคนออกจากปัญหาและนำพาไปสู่สันติสุข

๒. ตัวแบบศานติคาม

ตัวแบบสันติคามเป็นการเสนอรูปแบบชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กลไกที่เกาะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผลผลิตจากบรรพบุรุษแล้วมีการสืบทอด พัฒนาจนกลายเป็นทุนทาง

วัฒนธรรมของชุมชน ศานติคามเป็นชุมชนที่ปลอดจากความรุนแรง โดยอาศัยวิถีปฏิบัติที่ยอมรับร่วมกันในชุมชน ผู้วิจัยออกแบบตัวแบบศานติคามโดยการพิจารณาจากมิติที่แฝงอยู่ภายในของภูมิปัญญาทั้ง ๔ ประกอบด้วยภูมิปัญญาแก่มะเมียงแก่มาย ภูมิปัญญาสลากย้อม ภูมิปัญญาไขประตูดอยสู่ฝายห้าร้อย และภูมิปัญญาเลี้ยงผีขุนน้ำ สังเคราะห์ข้อมูลจากนัยสำคัญที่มีความสอดคล้องต้องกันในความเป็นภูมิปัญญา และเป็นนัยสำคัญที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนพลังแห่งสันติให้เกิดขึ้นในชุมชน แม้จะเป็นเพียงมิติความสันติในการประกอบการผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก แต่ก็ขยายเชื่อมโยงไปสู่วิถีชีวิตพื้นฐานของชาวบ้านในการดำรงชีวิตตามปกติอยู่บ้าง แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภูมิปัญญาที่มีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน

ส่วนประกอบของตัวแบบศานติคามมีทั้งส่วนที่เป็นแนวคิดและส่วนที่เป็นหลักปฏิบัติ ในส่วนที่เป็นแนวคิดผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในเบื้องต้น ส่วนที่เป็นหลักปฏิบัติมีสาระสำคัญที่ผู้ใช้ประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ดังแผนภาพ

แผนภาพแสดงตัวแบบศานติคาม : ชุมชนสันติสุข

จากแผนภาพแสดงให้เห็นตัวแบบที่จะนำไปปฏิบัติมีส่วนประกอบของนัยสำคัญที่แฝงอยู่ใน
ภูมิปัญญาทั้ง ๔ ตั้งแต่กลไกของภูมิปัญญา แต่ละภูมิปัญญาที่ผู้วิจัยค้นพบ จะมีส่วนประกอบสำคัญ
อย่างน้อย ๕ ประการ คือ

๑) กติกาพื้นฐาน เป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่ในการสร้างมาตรฐานร่วมเพื่อให้เกิดการ
ยอมรับในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การนำตัวแบบไปประยุกต์ใช้ คือ การสร้างกติกาพื้นฐานขึ้นใน
องค์กรเพื่อเป็นเครื่องมือให้ความหวัง ความต้องการของคนอยู่บนพื้นฐานเดียวกันที่จะได้รับการ
ตอบสนอง จะทำให้ชุมชนหรือองค์กรเกิดความสันติสุข

๒) ความโปร่งใส เป็นเครื่องมือที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญา โดยการประกอบกิจกรรม
พิธีกรรม ความเชื่อ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใส เปิดเผย คนทุกชนชั้น ทุกระดับมีความเสมอ
ภาคเข้าถึงพิธีกรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน การนำตัวแบบไปประยุกต์ใช้ คือ การสร้างความโปร่งใส
ตรวจสอบได้ มีความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะจะส่งผลให้ชุมชน
หรือองค์กรเกิดความสันติสุข

๓) ความเป็นธรรม เป็นเครื่องมือที่ปรากฏอยู่ในภูมิปัญญาทั้งหมดที่ทำวิจัย โดยถูก
นำไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในประเด็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนบนพื้นฐานของ
ผลประโยชน์ที่เกิดจากธรรมชาติหรือเกิดจากมนุษย์แล้วแต่กรณีของภูมิปัญญา การนำตัวแบบไป
ประยุกต์ใช้ คือ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ลำเอียงแก่
บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดๆ เพียงเพราะรักชอบพอกับคนเหล่านั้น ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนหรือองค์กร
เกิดความสันติสุข

๔) ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ประเด็นนี้เป็นการเชื่อมโยงไปหาผู้นำที่ทำหน้าที่
นำผู้อื่นเข้าสู่พิธีกรรมความเชื่อในภูมิปัญญาที่ทำวิจัย ลักษณะพิเศษของผู้นำทางจิตวิญญาณในภูมิ
ปัญญาที่ค้นพบ คือ พุดแล้วคนเชื่อ สั่งแล้วคนทำตาม ด้วยคุณลักษณะการนำดังกล่าวจึงได้รับการ
ยอมรับให้ทำหน้าที่ในการเป็นคนกลางแจกจ่ายผลประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับ และทำหน้าที่เป็นคน
กลางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้น ชุมชนและองค์กรจะพบความสันติ
สุขจะต้องผลิตผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้น และต้องยอมรับความเป็นผู้นำ
ของบุคคลผู้นั้นอย่างจริงจัง

๕) อุดมการณ์ความเชื่อ ความศรัทธา ในภูมิปัญญากล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือ
ธรรมชาติหลายประการ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่กำกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนใน
ชุมชน แม้เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ผู้คนกลับให้การยอมรับในอำนาจ อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ
เป็นกฎ ที่มีความแข็งแกร่งยิ่งกว่ากฎหมาย การแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณด้วยการบวงสรวงเพื่อ
ตอบแทนในสิ่งที่เหนือธรรมชาติได้ปกป้องรักษา ค้ำครองและแบ่งปันช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ
ชุมชนและองค์กรจะพบความสันติสุขจะต้องสร้างอุดมการณ์ความเชื่อหรือวัฒนธรรมบางประการขึ้น
ในองค์กร เพื่อทำหน้าที่เสริมความมั่นใจในการดำรงชีวิตและลดจุดพร่องของกติกาของชุมชนหรือ
องค์กรที่มีอยู่ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ที่กล่าวมานั้นเป็นส่วนประกอบกลไกของภูมิปัญญาของภูมิปัญญาที่เป็นปัจจัยต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน หมายถึงการนำไปปฏิบัติในองค์กรก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสันติสุขภายในองค์กร แต่ปัจจัยดังกล่าวที่มีอยู่นั้นจะต้องผ่านกระบวนการทำงานของภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ ดังที่ภูมิปัญญาทั้ง ๔ ที่ทำการศึกษามีการทำงานโดยมีเป้าหมายเสริมสร้างสันติชุมชน

สำหรับกระบวนการทำงานของภูมิปัญญานั้น เป็นการถอดรหัสจากองค์ประกอบย่อยของภูมิปัญญาที่ทำหน้าที่เพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นภายในภูมิปัญญา เช่น เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องน้ำขึ้น ก็จะต้องมีการดำเนินการเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งไปสู่ความสมดุลคือการมีความสัมพันธ์ที่ดีดั้งเดิม เป็นต้น กระบวนการดังกล่าวเริ่มจากตัวกลไกของภูมิปัญญาที่มีความพร้อม จากนั้นเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นกระบวนการทำงานจะเริ่มจากการร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริง โดย ซึ่งหมายถึงคู่ขัดแย้งและผู้นำทางจิตวิญญาณจะต้องร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นผู้เกี่ยวข้องเข้ามาสู่โต๊ะเจรจา พูดคุยเจรจากันต่อหน้าในที่นี้คือ การสื่อสารต่อหน้า ในการเจรจาจำเป็นต้องร่วมกันสร้างความไว้วางใจ ตามธรรมชาติของความขัดแย้ง จะเป็นตัวบ่อนทำลายความไว้วางใจ เมื่อความไว้วางใจสูญเสียไป ความสัมพันธ์จะไม่ดี ดังนั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้กลับมา จะต้องมีการร่วมกันสร้างความไว้วางใจ จากนั้นจะต้องร่วมกันเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ให้ทุกฝ่ายตระหนักในการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งให้เห็นความสำคัญของมนุษย์ในฐานะสัตว์สังคม อยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่อาศัยพึ่งพาผู้อื่นไม่ได้ ความจำเป็นในการอยู่รอดของมนุษย์คือการพึ่งพาอาศัยกันและกัน เมื่อเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ให้ตระหนักถึงการพึ่งพากันและกันได้แล้ว จึงเป็นขั้นตอนของการเปิดประตูไปสู่การหาข้อตกลงร่วมกันบนพื้นฐานของการชนะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้กระบวนการเปิดประตูไปสู่ข้อตกลง ผู้นำทางจิตวิญญาณมีบทบาทอย่างมากในการที่จะให้คู่ขัดแย้งเปิดประตูใจ ไม่มีวาระซ่อนเร้น ไม่มีความรู้สึกแอบแฝง เพื่อนำพาทุกฝ่ายสู่คุณค่าที่เหมือนเดิมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเช่นเดิม

เงื่อนไขที่สำคัญในการขับเคลื่อนตัวแบบสันติชุมชนนี้ คือ ทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมและต้องมีส่วนร่วมด้วยใจ การที่คนจะมีส่วนร่วมด้วยใจได้เขาจะต้องมีความเชื่อมั่นในกลไกของภูมิปัญญา ดังนั้น ตัวแบบสันติชุมชนนี้จึงเป็นกระบวนการสร้างสันติในชุมชนโดยอาศัยกลไกและกระบวนการทำงานของภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น สันติวิถีที่กล่าวนั้นจึงเริ่มต้นจากชุมชนที่ขยายผลไปสู่ภาคส่วนต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ในการสร้างสันติสุขภายในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการวิจัยเรื่อง “สันติวิถีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทย” เป็นประโยชน์ในการนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาให้ครบแบบดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุดและควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง

ความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ในขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงคุณค่าของภูมิปัญญา ผ่านบทเรียนท้องถิ่นและเข้าร่วมสังเกตการณ์ในสถานที่ประกอบพิธีจริง และภาคเอกชนควรใช้สาระสำคัญในภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาของบุคลากรในหน่วยงาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- กระทรวงยุติธรรม. ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี.ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔.
- เจีย แยน จอง(ยรรยง จิระนคร). ฝึเรือรบ และเลื้อบ้านเลื้อเมืองของไทยลือลือสองปีนนา : ความเชื่อและพิธีกรรมชาวบ้านไทย-ไท.จังหวัดเชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๓๗.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝึเจ้านาย.กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซทพรีส, ๒๕๒๗.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยอาหมจากการอ่านอาหมโบราณภาษาไทย. คณะวารสารศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ. “ความขัดแย้งในสังคมไทย: ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ”. ใน ความขัดแย้งในสังคมไทยยุควิกฤติเศรษฐกิจ. พัชรี สีโรรส บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๒.
- ชวน หลีกภัย. “การแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย” ในสันติวิถี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๒.
- ทิตยา สุวรรณะชฎ. เอกสารประกอบการบรรยาย แนวคิดทฤษฎีสังคม. สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์, ๒๕๕๔.
- บุญเลิศ ครุฑเมื่อง. ฝึปู่ย่า: ฝึผู้คุ้มครองจริยธรรมสตรีล้านนา (ชีวิตไทย ชุดฮีตฮอยเฮา). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๗.

ประชัน รักพงษ์. พิธีกรรมและความเชื่อไทลื้อ : ความเชื่อและพิธีกรรม : ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย-
ไต. จังหวัดเชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๓๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Terwiel, B.J. *The Thai of Assam and Ancient Tai Ritual Gaya*. The Center for Southeast Asian Studies, 1980.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรม
ของข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย
Buddhadhamma Integration for Moral Model Development of
Officials Under Ministry of Interior

พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์*

สุรพล สุยะพรหม**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) ศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามหลักจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ๒) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ๓) พัฒนาและนำเสนอตัวแบบจริยธรรมที่บูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเบื้องต้น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓๔ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มจำนวน ๑๑ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณเป็นข้อมูลปิดท้าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย ๓ กรม จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ ตัวอย่าง จากประชากร ๗,๘๔๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามหลักจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ถูกมองในภาพรวมเกี่ยวกับการร้องเรียนและคดีความเกี่ยวกับการประพฤติผิดหรือการละเมิดจริยธรรมที่ประสบปัญหาส่อไปในทางทุจริต ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่อยู่ในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดและให้บริการประชาชน หน่วยงานในส่วนท้องถิ่นมีสถานะเป็นนิติบุคคล กรมต้นสังกัดในส่วนกลางมีหน้าที่ควบคุมดูแลข้าราชการในส่วนกลาง โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการควบคุมหน่วยงานส่วนท้องถิ่น จึงใช้

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา

*** อาจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ช่องว่างทางกฎหมายแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง กรมเพียงแต่มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนเชิงนโยบาย โครงการฝึกอบรม กิจกรรมที่สนับสนุนให้ปฏิบัติตามกฎหมายแต่ด้วยผลประโยชน์จากงบประมาณจำนวนมากที่ส่วนท้องถิ่นได้รับก่อให้เกิดการร่วมมือทุจริตด้วยความสมยอมระหว่างข้าราชการและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ข้าราชการบางคนยังคงมีทัศนคติที่ผิดด้วยการขอให้ตนมีส่วนได้ใครจะทำผิดก็ไม่เป็นไร ยังให้ความนิยมวัตถุตามกระแสนิยม กระทรวงมหาดไทยมีศูนย์ต่อต้านการทุจริตขับเคลื่อนอย่างเข้มข้นร่วมกับการมีส่วนร่วมตรวจสอบภาคประชาชน แต่ยังคงมีปัญหาเพราะข้าราชการยังขาดจิตสำนึก ผู้บังคับบัญชาต้องกระทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี สิ่งสำคัญคือกระบวนการขัดเกลาเพื่อการพัฒนาด้วยข้าราชการให้ยึดถือศรัทธาและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม เพื่อลดปัญหาจากการละเมิดและประพฤตินิชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้หมดสิ้นไป

๒) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม ๒ หลักธรรม คือ **บุญกิริยาวัตถุ ๓** ได้แก่ หมวตทาน ศีล และภาวนา และ **โลกบาลธรรม** ได้แก่ หิริ และโอตตปปะ ในระดับการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ หมวตหิริ หมวตทาน หมวตโอตตปปะ หมวตศีล และหมวตภาวนา

๓) ตัวแบบจริยธรรมที่นำมาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยรูปแบบที่เหมาะสมและมีความสอดคล้องเป็นรูปแบบ **“SGDBD MODEL”** ซึ่งจะทำให้ประมวลจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นดังนี้ **หิริ** S=Shame (Moral Shame) เป็นความละอายต่อการทำชั่วหรือไม่เดินไปสู่ความเสื่อม ต้องเคารพศักดิ์ศรีของตนเองที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา มีสติระลึกรู้ได้ และมีความละอายชั่ว จนตระหนักว่าการทำสิ่งไม่ดีเป็นสิ่งที่ยาก **ทาน** G=Give (Merit Acquired by Giving) เป็นการให้ที่ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน เป็นการอนุเคราะห์บรรเทาความเดือดร้อน เป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมในการให้ที่ซื่อสัตย์ใจไม่ให้เกิดความโลภอยากได้ของผู้อื่น เป็นการขัดเกลาพฤติกรรมไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และเป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจระหว่างกัน ทำให้องค์กรเกิดความสงบสุข **โอตตปปะ** D=Dread (Moral Dread) ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นสิ่งสำคัญของนักปกครองที่ใช้ควบคุมจิตใจให้ดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างมีความสุข การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เกรงกลัวต่อผลของการทำผิด ปลุกจิตสำนึกและตระหนักกลัวผลกรรมที่ตนเองกระทำ **ศีล** B=Behavior (Moral Behavior) เป็นความปกติ เป็นข้อปฏิบัติ เป็นกรอบที่คอยควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้อยู่ในความดีงาม ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องเตือนสติให้งดเว้นการกระทำชั่ว ไม่ปฏิบัติขัดแย้งต่อกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และจริยธรรมที่ดีงาม **ภาวนา** D=Development (Mental Development) เป็นการปรับปรุง การทำให้ดีขึ้นเจริญขึ้น ด้วยการพัฒนาตนเองและระบบงานให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็วถูกต้อง เพิ่มกำลังความสามารถ ใช้ทรัพยากรและทรัพย์สินด้วยความประหยัดคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม แสวงหาวิธีการใหม่เพื่อให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากขึ้น การประยุกต์นำตัวแบบหลักพุทธธรรมจากการวิจัย คือ **“SGDBD MODEL”** โดยคัดเลือกหมวด

พุทธธรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโครงการ กิจกรรม และหัวข้อการอบรม ก็จะช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ของงาน จากการศึกษาที่ข้าราชการได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับตนเองเพื่อนร่วมงานในองค์กร และจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อกระทรวงมหาดไทยโดยรวม

คำสำคัญ: การบูรณาการ หลักพุทธธรรม การพัฒนาตัวแบบ จริยธรรม ข้าราชการ
กระทรวงมหาดไทย

ABSTRACT

1) Objectives of this research were; 1. To study general context, problems and practice according to the ethical principles of the officials of the Ministry of Interior, 2. To study Buddhadhamma promoting the ethical model development of the officials of the Ministry of Interior and 3) To develop and propose the ethical model integrated with Buddhadhamma of the officials of the Ministry of Interior.

Methodology was the mixed methods using the qualitative research as the main principal, collected data from 34 key informants with structured in-depth-interview and from 11 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 400 samples from the populations of 7,847 people from 3 departments, analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1) General context, problems and obstacles of practice along with the ethical principles of the officials of the Ministry of Interior were viewed from complaints and criminal cases by misconducts or ethical principle abuse indicating the tendency of corruption. Most cases were from regional and local units that were closed to the public. The regional and local units were juristic entities. The central department, especially the Department of Local Administration does not have direct controlling authority over the regional and local administrative organization. They might use this gap to seek the interest for themselves. The Department of Local Administration only support and facilitate the policy, training and laws abiding activities. The regional and Local Administrative Organizations operated with the huge amount of budget that might lead to cooperation with local influent persons to embezzle the budget for own benefits. Some officials still have wrong attitude to have the part in project operation, even that project might be handled by not-so-straight means. They are still materialistic as the popular current of the society. The Ministry of Interior has mobile corruption suppression units with cooperation

from public. Even though the problems still exist because the officials lack conscience. The supervisors must act as the good examples. More importantly, there should be the socializing process to develop the officials to behave and practice according Buddhadhamma to reduce or eliminate the misconducts and power abuse.

2) Buddhadhamma that can be integrated to supports the ethical model development of the officials of the Ministry of Interior is of two. One is Punyakiriyavattu 3; Dana, giving, Sila, precepts and Bhavana, meditation and Lokapaladhamma; Hiri, moral shame and Ottappa, moral dreads. Practice along the Buddhadhamma by overall was at high level, from high to low; Hiri, Dana, Ottappa, Sila and Bhavana accordingly.

3) The ethical model integrated with Buddhadhamma for the officials of the Ministry of Interior could be coined as “**SGDBD Model**”. This model would make the ethical codes of conduct of the officials of the Ministry of Interior more complete as: **S=Shame** moral shame is the shame to do evil things, to commit bad conduct that would lead to ruin. One must respect one’s own dignity trained by the family and educational institutions. Be mindful and moral shameful and realized that bad things are difficult to do. **G=Give** merits acquired by giving. It’s giving that is not a burden to oneself but the sacrifice to reduce suffering of others. It was the basic of mind cleaning so that one would not be greedy for other’s properties. It was the behavior training for not to be the conflicts and it was the bond of each other’s minds so that the organization would be peaceful and happy. **D=Dread** or moral dread; being afraid of sins. It was the important things for administrators to control their minds and live the life with others in the society happily. This would help administrators to perform their duties without being afraid of wrong doing, awakening the consciousness and being afraid of the results of bad actions, Kamma. **B=Behavior** or moral behavior, this is the morality to live together with others in the community. It was a framework for reminding for not to do evils, not to break the national laws, rules and regulations and fine ethical rules.’ **D=Development** mental development. It was doing for betterment, self and job development to match the changing current in order to render services to people fast and accurately and effectively, using resources and properties most effectively for the public and seeking for new ways to perform the task faster and more effectively. The application of “**SGDBD Model**” to fit with the objectives of projects, activities and topics of training would bring the job efficiency. When the officials applied Buddhadhamma by themselves and the work-teams in the organization would yield the good image of the Ministry of Interior as a whole.

Keywords: Integrated,Buddhadhamma,ethical for the officials of the Ministry of Interior

๑. บทนำ

ปัญหาฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐจากการใช้อำนาจหน้าที่ให้คุณให้โทษ ความสะดวก หรืออุปสรรค เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนด้วยการละเลยเพิกเฉย การไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือการปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกฎระเบียบและการกำกับดูแล ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประสิทธิภาพของประเทศชาติโดยรวม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ก็จะเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ และนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการทั้งในด้านการป้องกันคือ โลกบาลธรรม ได้แก่ หิริ คือ ความละอายชั่ว และโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด และด้านการส่งเสริมให้องค์การเข้มแข็งขึ้นคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประกอบด้วย ทานคือ การแบ่งปัน ศีลคือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย และ ภาวนาคือ การมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับการทำงาน เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติราชการให้สัมฤทธิ์ผล โดยมีคำถามในการวิจัยว่า สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามหลักจริยธรรมของข้าราชการไทย สังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นอย่างไร หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีอะไรบ้าง และตัวแบบการพัฒนาจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีลักษณะอย่างไร โดยการนำหลักพุทธธรรมบูรณาการร่วมกับจริยธรรมของกระทรวงมหาดไทย ด้วยการเติมเต็มให้การดำเนินชีวิตทางโลกสมบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งมีความเชื่อมั่นว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย จะเป็นต้นแบบที่สัมฤทธิ์ผลในการประยุกต์ตัวแบบจริยธรรมให้สอดคล้องกับหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่นๆ และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมโดยส่วนรวมต่อประเทศอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการดำเนินการตามหลักจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

๒.๓ เพื่อพัฒนาและนำเสนอตัวแบบจริยธรรมที่บูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยศึกษา ๑) แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบูรณาการ

ณาการ ๒) แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบ ๓) แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจริยธรรม ๔) พัฒนาการจริยธรรมของข้าราชการไทย ๕) จริยธรรมของกระทรวงมหาดไทย ๖) หลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนาจริยธรรม ๗) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๘) กรอบแนวคิดในการวิจัย

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ใช้วิจัยในครั้งนี้คือ ข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้แก่ กรมการปกครอง การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมที่ดิน และกลุ่มพระภิกษุ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นข้อมูลหลัก และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นข้อมูลรอง เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเกต

๕. ผลการวิจัย

ผลจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ทำให้ทราบองค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องจริยธรรมมากขึ้น จะเป็นภูมิคุ้มกันการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยนำหลักพุทธธรรมคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และหิริโอตตปปะ บูรณาการร่วมกับประมวลจริยธรรมเป็นการส่งเสริมให้องค์กรเข้มแข็งขึ้นและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีโดยรวมแก่กระทรวงมหาดไทย โดยรูปแบบการวิจัยครั้งนี้คือรูปแบบ “SGDBD MODEL” ซึ่งจะเป็นตัวแบบที่สำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมของข้าราชการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย ดังนี้คือ

หิริ S=Shame (Moral Shame) เป็นความละอายต่อการทำชั่ว หรือไม่เดินทางไปสู่ความเสื่อม ข้าราชการต้องเคารพศักดิ์ศรีของตนเองที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา การประพฤติปฏิบัติชอบในหน้าที่การงานที่สั่งสมไว้ตลอดช่วงอายุงานเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าการทำสิ่งไม่ดีเป็นสิ่งที่ทำยากแม้แต่จะคิดเพราะสติระลึกได้และมีความละอายชั่ว ไม่เรียกรับ หรือยอมจะรับซึ่งเงินทองของขวัญแก่ตนหรือญาติของตนจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการดำรงตำแหน่งนั้น การได้มาซึ่งประโยชน์จากการไม่เสนอ ไม่ดำเนินการ หรืออนุมัติโครงการ หรือการใช้ตำแหน่งเพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษด้วยอคติทั้งต่อบุคคลอื่น อยู่บนหลักของความพอเพียงทั้งในชีวิตการดำเนินงานและชีวิตครอบครัว ตระหนักในบาปบุญคุณโทษและผลของกรรมซึ่งจะเป็นเครื่องกำกับดูแลจิตใจได้รับความสงบสุข

ทาน G=Give (Merit Acquired by Giving) เป็นการให้ที่ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน ในรูปของวัตถุสิ่งของ คำแนะนำ คำสั่งสอนที่ดี เป็นการอนุเคราะห์บรรเทาความเดือดร้อน เป็นพื้นฐาน

ที่สั่งสมในการให้ที่ชำระจิตใจไม่ให้เกิดความโลภอยากได้ของผู้อื่น เป็นการขัดเกลาพฤติกรรมไม่ให้เกิดความขัดแย้งแย่งชิงเบียดเบียนกัน และยังเป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจระหว่างกัน เมื่อมีจิตใจเป็นผู้ให้ก็จะไม่นำเวลาและทรัพยากรของทางราชการไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่กระทำการใดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช้ดุลพินิจปฏิบัติต่อบุคคลอื่นให้เป็นคุณเป็นโทษเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ การไม่ถือโทษอาฆาตพยาบาทด้วยการให้อภัยทานทำให้องค์กรเกิดความสงบสุขและการประสานงานร่วมมือกันพัฒนาให้เกิดความเจริญยิ่งขึ้น

โอดตัปปะ D=Dread (Moral Dread) ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นสิ่งสำคัญของนักปกครองที่ใช้ควบคุมจิตใจให้ดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างมีความสุข การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เกรงกลัวต่อผลของการทำผิด บุคคลนั้นสามารถความเสียหายให้แก่ตนเองและผู้คนในสังคมได้ตลอดเวลา การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การหลีกเลี่ยงละเลย ใช้อำนาจเกินกว่ากฎหมายกำหนด การดำเนินการนอกเหนืออำนาจหน้าที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเป็นภาระของผู้อื่น การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมไม่เห็นแก่พวกพ้องให้ความเสมอภาคและเป็นธรรมต่อบุคคลผู้มาติดต่อหรือร้องขอโดยปราศจากผลประโยชน์ ตระหนักกลัวผลกระทบที่ตนเองกระทำ จะส่งผลความทุกข์ที่เกิดจากการลงโทษทางสังคม ทางกฎหมาย และโทษภัยในอบายภูมิ หรือได้รับการลงโทษจากสิ่งที่ไม่มองเห็น

ศีล B=Behavior (Moral Behavior) เป็นความปกติ เป็นข้อปฏิบัติ เป็นกรอบที่คอยควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้อยู่ในความดีงาม ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องเตือนสติให้งดเว้นการกระทำชั่ว หรือการไม่ปฏิบัติขัดแย้งต่อกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ วัฒนธรรมองค์การหรือจริยธรรมที่ดีงาม การปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้องแม้จะขัดต่อความต้องการของผู้บังคับบัญชา ถ้าให้คำหักท้วงตักเตือนรายงานผู้ฝ้ายืนที่กระทำขัดต่อประมวลจริยธรรม ผู้มีศีลจึงง่ายที่จะไม่ทำการละเมิดกฎหมาย ข้อบังคับ โดยใช้ช่องว่างทางกฎหมายที่เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเอง เปิดเผยให้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องไม่ปิดเบือนเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องจนกระทบถึงสิทธิเสรีภาพผู้อื่น การยุติการกระทำที่ชื่อของตนเองและเจ้าหน้าที่ผู้อื่นในการถือครองสิทธิหรือสินทรัพย์ประโยชน์อื่นใดเพื่อปกปิดสินทรัพย์ตนเอง อีกทั้งไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่งานอื่นหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนจากการดำรงตำแหน่งด้วย

ภาวนา D=Development (Mental Development) เป็นการปรับปรุง การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้นด้วยการพัฒนาตนเองและระบบงานให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็วถูกต้อง รอบคอบ เต็มกำลังความสามารถ ใช้งบประมาณ ทรัพย์สิน สิทธิประโยชน์ทางราชการด้วยความประหยัดคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ใช้ดุลพินิจเหมาะสมปราศจากอคติส่วนตน การให้ความร่วมมือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก่อให้เกิดการประสานงานและประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม การเอาใจใส่ดูแลแนะนำของผู้บังคับบัญชาให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยความเมตตาจะช่วยแก้ไขปัญหาข้าราชการให้หมดไป ศึกษาแสวงหาวิธีการแนวใหม่เพื่อให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากขึ้น มีความมั่นคงต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยและแสดงออกด้วยความ

จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการสร้างความรู้ความศรัทธาทิ้งในองค์กรและประชาชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีโดยรวมของข้าราชการ

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑) กระทรวงมหาดไทยควรประกาศเป็นกฎกระทรวง ด้วยการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาเป็นกฎระเบียบเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบและเลื่อนชั้นยศตำแหน่ง โดยเฉพาะตำแหน่ง ตั้งแต่ระดับผู้บริหารขั้นต้นขึ้นไป ควรต้องเข้าโครงการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วยหลักธรรม ไต่บัง และต้องผ่านการปฏิบัติธรรมในระดับใด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับภาระหน้าที่ และวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำในแต่ละระดับ

๖.๒) ประยุกต์นำรูปแบบหลักพุทธธรรมจากการวิจัย คือ “SGDBD MODEL” มาจัดเรียงตามลำดับความสำคัญยากง่ายให้สอดคล้องกับหัวข้อที่จะพัฒนาอบรมให้ความรู้แก่ ข้าราชการเพื่อให้สอดคล้องในแต่ละหมวดธรรม เช่น ให้ความสำคัญที่จะปลูกจิตสำนึกในหลักธรรม เกี่ยวกับ “hiri-ความละอายชั่ว” ถัดมาคือ “ทาน-การให้” “โอตตปปะ” “ศีล” และ “ภาวนา” ตามลำดับ ซึ่งผลดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้ข้าราชการที่มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถ นำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง เพื่อนร่วมงานในองค์กร ช่วยการทำงานได้เป็นอย่างดี และต้องเป็นการ อบรมที่มีความต่อเนื่องมีการติดตามประเมินผลทั้งระหว่างการพัฒนาและหลังพัฒนา

บรรณานุกรม

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวัน
ข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๕๗. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา:<http://www.ocsc.go.th/ocsc/th/index.php?option=com...id...> [๑๒
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. ๑๒ ปี ผู้ตรวจการแผ่นดิน. นนทบุรี : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน,
๒๕๕๔.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. รายงานประจำปี ๒๕๕๖. นนทบุรี : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน,
๒๕๕๔.

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. ประมวลจริยธรรมของข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๕๒.

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน A Pattern of North-Easterners' Way of Life in Accordance with the Principle of Sufficient Economy

พลวัฒน์ ชุมสุข*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาวิถีชีวิตของคนชาวอีสานที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ๒) ศึกษาวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน และ ๓) การสังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยการค้นคว้ารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน โดยการใช้การอภิปรายกลุ่มและสัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นการศึกษาแบบครั้งเดียว ได้แก่ ตำบลบัวแดง, ตำบลสระบัว, อำเภอปทุมรัตน์, จังหวัดร้อยเอ็ด, ตำบลสามัคคี, ตำบลร่องคำ, อำเภอร่องคำ, จังหวัดกาฬสินธุ์, ตำบลศรีฐาน, ตำบลโคกนาโก, อำเภอป่าติ้ว, จังหวัดยโสธร, ตำบล ลือ, ตำบลห้วย, อำเภอปทุมราชวงศา, จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์สรุปเรียงเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน ผู้ทำการศึกษามีได้สรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘ ตำบล ๔ อำเภอ และ ๔ จังหวัด ในด้านของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คือ ระดับรายได้ รองลงมา คือ อายุ และระดับการศึกษา มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติระดับปานกลาง และเพศ สถานภาพการสมรส มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ในด้านของการสังเคราะห์ที่รับรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ พออยู่ พอกิน พอใช้ รวมถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทยมานานแล้วและทำให้ประชาชนชาวไทยรู้จักประหยัดอดออม และการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และความสัมพันธ์ในหมู่บ้านและชุมชนนั้นกลุ่มตัวอย่างได้นำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครัวเรือน การเพิ่มระดับรายได้ ลดรายจ่าย การส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิม เช่น เพาะเห็ดนางฟ้า การทำปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยหมัก ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกัน พร้อมทั้งทำให้หมู่บ้านและชุมชนมีระดับรายได้

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เพิ่มขึ้น และคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีหมู่บ้านและชุมชนจึงได้มีการพัฒนาชีวิตต่อไปในอนาคต ด้วยการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนแนวคิดกันระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐบาลบ้างในบางชุมชน

คำสำคัญ : รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน

ABSTRACT

The research contained of three objectives aims, namely, i) to study the way of life of the North-easterners performing the Sufficient Economy, ii) to study the North-easterners' way of life in accordance with the Sufficient Economy, and iii) to synthesize the way of life in accordance with the Sufficient Economy. This is the qualitative research and an attempt to discover a form of the North-easterners' way of life in accordance with the Sufficient Economy through focus grouping and in-depth interview with the sampling population in the areas of Buadaeng and Sabua Sub-Districts, Pathumrat District, Roi-Et Province; Samaggi and Ronggam Sub-Districts, Ronggam District, Kalasin Province; Srithan and Goknako Sub-Districts, Patiew District, Yasothon Province; and Lue and Hui Sub-Districts, Pathumrajvongsa District, Amnat Charoen Province. Then the data was collected, analyzed and descriptively concluded as the research report.

The findings can be summarized as follows: From the in-depth interview with sampling population of 8 Sub-Districts, 4 Districts and Provinces, it was found that factor resulting the development of Sufficient Economy in aspect of income was in highest level. Meanwhile, age and level of education were found in medium, and gender and married situation were in lowest level. Additionally, in aspect of synthesis the Sufficient Economy was found that people had defined it as abstinence, habitability, and being enough for making a living. With the help of Sufficient Economy-Theory provided by the King Bhumibol the villagers could survive in the midst of several difficulties, and also they with kind heart care and help one another to make a living; for example, home-grow vegetables of every family with the purpose of increasing income and reducing expenses, etc.. Additionally, the former occupation has been supported: mushroom-culture, organic fertilizer, etc.; this supports some assistance, harmony and generousness in community. On the other hand, there is an idea-sharing among communities

surrounding. And also the whole community has sustainably been developed in the correct way, improving the life-quality of villagers at all. This brings well-being and prosperity to the whole community.

Keywords: Pattern of Way of Life, Northerners' sufficiency Economy

๑. บทนำ

ในปัจจุบันโลกของเราต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ ที่ไม่อาจจะปฏิเสธความรุนแรงของสังคมโลกได้ ทุกประเทศต่างต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาประเทศมีทั้งผลดีและผลเสีย ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา ทำให้คนในประเทศเริ่มที่จะละทิ้งความเป็นอยู่ที่เป็นไทยในอดีตของเราไป หันไปเน้นภาคอุตสาหกรรม ตีวัตถุ นิยม ชอบความฟุ้งเฟ้อในการจับจ่ายวัสดุสิ่งของที่มีราคาแพง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบจะ ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวมีทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกทำให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค เป็นต้น แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นยังได้ส่งผลทางด้านลบตามมา ด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการ ต้องพึ่งพิงตลาด ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่ง สมกันมาถูกปรับเปลี่ยน ถูกล้มเลิกหายไป ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการ เพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหา ต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ เป็นต้น และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยัน ปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี การที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น จะต้อง มาจากการมี “เศรษฐกิจชุมชน” ที่เข้มแข็ง เพื่อให้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมลดลงหรือ หหมดไปจากชุมชน นั้น ๆ โดยหันมาใช้หลักด้วยเหตุดังกล่าว การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ น่าสนใจ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มา เผยแพร่ให้สาธารณชนได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน และยังเป็น ประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษา เรื่อง รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

^๑ ข้อมูลจากมูลนิธิชัยพัฒนา. ๒๕๕๐. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : www.chaipat.or.th/noframe/thai/index.html#Background. (สืบค้นวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗).

พอเพียง มีจำนวน ๘ ตำบล ๔ อำเภอ และ ๔ จังหวัด ดังนี้ ตำบลบัวแดง, ตำบลสระบัว, อำเภอ
ปทุมรัตน์, จังหวัดร้อยเอ็ด, ตำบลสามัคคี, ตำบลร่องคำ, อำเภอร่องคำ, จังหวัดกาฬสินธุ์, ตำบลศรี
ฐาน, ตำบลโคกนาโก, อำเภอป่าดัว, จังหวัดยโสธร, ตำบล ลือ, ตำบลห้วย, อำเภอปทุมราชวงศา,
จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่มีรูปแบบการพัฒนาที่
เฉพาะตัว โดยอาศัยความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่นเอง เพราะในจำนวน ๔ จังหวัด เป็น
จังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานตั้งมานานบ้างจังหวัดตั้งหลาย
๑๐๐ ปีแล้ว อดีตเคยเป็นหัวเมืองที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ในจำนวน ๔ จังหวัดมีพื้นที่ติดกัน และ
มีความเป็นอยู่ไม่ต่างกันนักเพราะจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน มีที่ตั้งอยู่บน
พื้นที่เป็นที่ราบ ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้น คณะผู้วิจัย ในฐานะหน่วยงานที่ทำการศึกษาศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
พระพุทธศาสนาจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของคนชาว
อีสาน ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของคนชาวอีสาน ผู้วิจัยจึง
สนับสนุนให้บุคคลหรือกลุ่มที่ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่แล้ว
อยากให้กลุ่มเหล่านั้นปฏิบัติต่อไปและมีผลสำรวจในความคุ้มค่าของการปฏิบัติว่ามีความคุ้มค่ามาก
น้อยเพียงใดและผลการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไรผู้วิจัยจึงได้ตั้ง สมมติฐานและ
ได้ลงสำรวจแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของคนชาวอีสาน
ตอนล่างมี จำนวน ๔ จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด, จังหวัดกาฬสินธุ์, จังหวัดยโสธร, จังหวัด
อำนาจเจริญ

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวอีสานที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
- ๒.๒ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน
- ๒.๓ เพื่อสังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคน
ชาวอีสาน” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบวิธีวิจัยเป็นแบบ
ผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) และระเบียบวิธีวิจัยเชิง
คุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูล
สำคัญ (Key Informants) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในเดือน พฤษภาคม ถึงธันวาคม พ.ศ.
๒๕๕๗ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ๑. ศึกษาวิถีชีวิตของคนชาวอีสาน ๔ จังหวัด ๒.

ศึกษาวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓. สังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๔. วิภาค จัดสัมมนา ประชาชนอีสาน หรือผู้ทรงคุณวุฒิ (๒๐-๓๕ ท่าน)

๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุ่มตัวอย่าง ในแต่ละจังหวัด หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดละ ๕๐ คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (ภาคอีสาน) ในจำนวน ๘ ตำบล ๔ อำเภอ ๔ จังหวัด คือจังหวัดร้อยเอ็ด,จังหวัดกาฬสินธุ์, จังหวัดยโสธร,จังหวัดอำนาจเจริญ

๑.๓ ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมระยะเวลา ๗ เดือน

๔. สรุปผลวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนชาวอีสาน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนชาวอีสานที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ศึกษาวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน และการสังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขในสิ่งที่ค้างคาในหมู่บ้านและชุมชน สามารถสรุปผล

ส่วนที่ ๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในวิถีชีวิตของชาวอีสานที่เกิดผลตามมากที่สุด เช่น ระดับรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีระดับรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน แม้กลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นจะมีระดับรายได้น้อยก็ตาม กลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นก็ยังสามารถนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติได้กับคนทุกระดับในสังคม ส่วนอายุ และระดับการศึกษา มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในระดับปานกลาง และเพศ สถานภาพการสมรส มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพการสมรสแล้ว ก็มีชีวิตความเป็นอยู่ เช่นเดียวกับตอนที่มิมีสถานภาพเป็นโสดอยู่

ส่วนที่ ๒ การสังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างได้มีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานภาครัฐที่ให้คำปรึกษาในบางโอกาส จากการอบรม ศึกษาดูงาน ได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลางรวมถึงเข้าใจว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทยมานานแล้วเพื่อ

ประโยชน์สุขแก่พสกนิกรของพระองค์แต่การที่พสกนิกรของพระองค์ได้นำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนั้น ยังไม่สามารถที่จะสรุปได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอย่างไร จึงนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต แต่กลุ่มตัวอย่างได้นำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เช่น ได้ทำวิถีพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ ยกตัวอย่าง การปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครัวเรือน การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ในส่วนการประกอบอาชีพจะนำมาปฏิบัติในด้านการเกษตร ส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิมอยู่แล้ว เช่น กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้าเห็ดฟางเห็ดหูหนู เป็นต้น และกลุ่มตัวอย่างได้มีการทำปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยหมัก เป็นต้น ในส่วนของความสัมพันธ์ในหมู่บ้านและชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้หมู่บ้านและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หมู่บ้านและชุมชนได้ยังพัฒนาต่อไปในอนาคตโดยการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดกันระหว่างผู้นำหมู่บ้านและชุมชนกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐบ้างในบางชุมชน

ส่วนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคในการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันผู้ทำการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาบ้างในบางส่วน เช่น การขาดงบประมาณที่นำมาสนับสนุนในการประกอบอาชีพและในการเพาะปลูกพืชทางการเกษตรเพราะแต่ละฤดูกาลในการเพาะปลูกพืชการเกษตรต้องใช้งบประมาณการเพาะปลูกพืชได้ยังต้องมีที่ว่างจำหน่ายอีกนี่คืออุปสรรคที่สำคัญของของกลุ่มตัวอย่าง และยังขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐที่คอยช่วยเหลือในเรื่องความรู้ความเข้าใจองค์กรเอกชน และคนในหมู่บ้านและชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่บางกลุ่มตัวอย่างเมื่อนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติแล้ว ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ของคนหมู่บ้านและชุมชนดีขึ้นตามลำดับ มีระบบการจัดการ การวางแผนการใช้จ่ายที่ดีขึ้น และมีการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันต่อไป

๕. อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสาน” มีรายละเอียดการอภิปรายผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

จากผลการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ นั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากระดับรายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างและในการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนอีกด้วย ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างจะมีระดับรายได้อยู่ระหว่าง ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน แต่การนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความสุขในหมู่บ้านและชุมชน และยังสามารถนำมาปฏิบัติ ได้กับทุกคนในสังคมและ ทุกเพศ ทุกวัย ไม่จำกัดว่าใครจะมีรายได้มากหรือน้อยก็นำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้เช่นกัน

ส่วนที่ ๒ การสังเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตของคนชาวอีสานนั้นได้นำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง, ๒๕๔๙) ที่ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ โดยการส่งเสริมและกระตุ้นให้หมู่บ้านและชุมชนมีความพอมีพอเพียงมากขึ้น ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่พอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาหลักวิชาการทางด้านต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้มีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหนึ่ง และเข้าใจว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทยมานานแล้วและประชาชนท่านใดนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์มากขึ้น และกลุ่มตัวอย่างได้นำแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และทำให้มีความสัมพันธ์ในหมู่บ้านและชุมชน แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างได้นำเอาแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ โดยพื้นฐาน การพึ่งตนเอง เป็นหลัก การทำอะไรอย่างเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วย

ส่วนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคในการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

การพัฒนาชนบทโดยการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนของ^๒ ที่มีหลักการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชน ๖ ประการ คือ (๑) การช่วยตัวเอง (๒) การให้ประชาชนมีส่วนร่วม (๓) การใช้

^๒ วรทัศน์ อินทร์คัมพร. “การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท” มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะเกษตรศาสตร์ ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร, เชียงใหม่, ๒๕๔๖. (มปกน.)

ประชาธิปไตยเป็นแนวทางดำเนินงาน (๔) การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น (๕) การทำความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น (๖) การติดตามและประเมินผลงาน สามารถนำมาปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงาน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทำการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาบ้างในบางส่วน คือ การขาดงบประมาณในการใช้จ่ายการลงทุนเกี่ยวกับการเกษตร เป็นต้น และขาดความรู้ในการดำเนินงาน ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ องค์กรเอกชน และคนในชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่บางกลุ่มตัวอย่างเมื่อนำแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แล้ว ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น มีระบบการจัดการ การวางแผนการใช้จ่าย และมีการนำเอา มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการศึกษา

๑) ในการเข้าไปเก็บข้อมูลหรือไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต้องศึกษารายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างให้ชัดเจนเสียก่อน และควรเตรียมความพร้อมให้ดีในด้านต่างๆ เพราะไม่เช่นนั้น หากข้อมูลที่ได้ไม่ชัดเจนก็ต้องกลับไปทำการสัมภาษณ์ใหม่ ทำให้มีต้นทุนต่างๆ ตามมา รวมทั้งยังมีความเสี่ยงในการพบปะอีกด้วย

๒) การเข้าไปสัมภาษณ์หรือไปเก็บข้อมูลจากหน่วยงานราชการหรือของรัฐบาลควรมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานต้นสังกัดของผู้ทำการวิจัย เพื่อให้ง่ายต่อการติดต่อขอข้อมูล เพราะผู้ให้ข้อมูลมักไม่เชื่อถือ และจะไม่ให้ความร่วมมือกับผู้สัมภาษณ์

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยในเรื่องรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวอีสานตอนใต้ นั้น กลุ่มตัวอย่างมีการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ในระดับปานกลาง และการวิจัยในครั้งนี้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยภายในหมู่บ้านและชุมชน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปจึงขอเสนอแนะให้มีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ในการพัฒนาบ้านและชุมชนเพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างใน จังหวัด ๔ จังหวัดที่ได้ทำการศึกษาวิจัย

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.
วรทัศน์ อินทร์คัมพร. “การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท” มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะเกษตรศาสตร์ ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่ การเกษตร. เชียงใหม่. ๒๕๔๖.

รูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ของสตรีในประเทศไทย
A Model of The Local Administrative Organization
Management Role Development of
The Local Politician Women in Thailand

มิตรธีรา วิสูตรานุกูล*
เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร**
พรปวีณ์ ศรีประเสริฐ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี (๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี และ (๓) เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ เป็นการศึกษารูปแบบบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีและปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สตรีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นในประเทศไทย จำนวน ๒๔๐ คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ ๒๐ หน่วยต่อ ๑ ตัวแปร ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) และวิจัยดำเนินการวิจัย ระยะที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ที่ดำเนินการตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลนักการเมืองสตรีดีเด่น จำนวน ๒๐ คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

*** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กร ด้านการปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ด้านการเป็นผู้นำบุคคลอื่นและตนเอง และด้านการสร้างบริบทของการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ

๒. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง (๐.๓๐) การพัฒนาตนเอง (๐.๑๖) ความคาดหวังของชุมชน (๐.๑๔) การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน (๐.๐๒) และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ (-๐.๐๔) โดยปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทยได้ร้อยละ ๔๓.๗๐ ($R^2 = 0.437$, $p\text{-value} = .05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 1.26$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.2615$, $RMSEA = 0.0330$, $RMR = 0.00751$, $GFI = 0.999$, $AGFI = 0.953$, $CN = 1258.505$)

๓. รูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ประกอบด้วย (๑) การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และ (๒) การพัฒนาแรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งทั้งสองประการมุ่งเน้นการส่งเสริมและผลักดันไปสู่บทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ โดยจะต้องกระทำผ่านการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่อำนาจ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาความคาดหวังของชุมชน

คำสำคัญ : รูปแบบ, พัฒนา, บทบาททางการบริหาร

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to study levels of the local administrative organization management role development of the local politician women, (2) to study the causal factors affecting local administrative organization management role development of the local politician women, and (3) to establish and confirm a model of the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand. Phase I was a study of the local administrative organization management role development of the local politician women and the causal factors affecting local administrative organization

management role development of the local politician women. The sample was 240 persons of the local politician women in Thailand; those were selected by 20 units per 1 variable criteria and using the stratified random sampling. The instruments were the rating scale questionnaire, to analyze by the descriptive statistics, Pearson Product Moment Correlation, and Structural Equation Modeling : SEM of the LISREL software program. Phase II was constructing and confirm a model of the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand, using the Delphi Technique; and the sample group consisted of 20 experts in professor of political organization that won the women's championship who were obtained through purposive sampling.

The research result was found as follows;

1. The local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand as overall and all aspect was at high level, sorting mean from highest to lowest; the developing a vision and strategy of the organization, the restructuring and implementation process, the competency of personnel, the leadership of other and self-awareness, and the creating a context of change respectively.

2. The factors affecting a development of the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand. Cluster are shown in a descending order of coefficient values as follows: citizen's politics (0.30), self-development (0.16), community expectations (0.14), public networks (0.02), and power motive (-0.26). Those variable could explain the a model of the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand for 43.70 ($R^2 = 0.437$, p-value .05) by statistical significant at .05 levels; and the relationship model of the cause factors influence the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand was consistent with the empirical data ($\chi^2 = 1.26$, df = 1 , p-value = 0.2615 , RMSEA = 0.0330 , RMR = 0.00751 , GFI = 0.999 , AGFI = 0.953 , CN = 1258.505)

3. A model of the local administrative organization management role development of the local politician women in Thailand were (1) development of public networks, and (2) development of citizen's politics, both must emphasized the following issue succeed of the local administrative organization management

role. This must be done through the development of power motive, development of self-development, and development of community expectations.

Keywords: Model, Developing, Management Role

๑. บทนำ

จากสังคมยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๙ และ ๒๐ เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ผู้หญิงทั่วโลกได้เรียกร้องกันมาหลายศตวรรษเพื่อขอสิทธิเสรีภาพให้เท่าเทียมชาย เริ่มเห็นผลเมื่อมีการผลักดันในระดับสหประชาชาติ โดยมีการออกกฎหมายและข้อตกลงหลายฉบับเริ่มจากปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนรับรองหญิงชายมีเสรีภาพเท่าเทียม ปี ๒๕๐๙ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองของสตรี ปี ๑๕๑๐ ปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ให้โอกาสบทบาทด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง ปี ๒๕๑๖ สหประชาชาติกำหนดปีสตรีสากล ปี ๒๕๑๘ ปฏิญญาสากลว่าด้วยความเสมอภาคของสตรีในการมีส่วนร่วมพัฒนาและสร้างสรรค์สันติภาพและปี ๒๕๒๘^๑

ในส่วนของประเทศไทยได้เริ่มรับสิทธิอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญไทย ปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ รับรองความเท่าเทียมหญิงชาย และมาตรา ๘๐ รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชาย นอกจากนี้ยังมีองค์กรและหน่วยงานที่เป็นปากเป็นเสียงแทนหญิงไทย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ ในปี ๒๕๔๓ ได้ออก ๑๐ มาตรการพิเศษเสนอรัฐบาลรับไปดำเนินการ ได้แก่ การรณรงค์ให้เพิ่มอัตราส่วนสตรีร่วมตัดสินใจทางการเมืองสำหรับประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเฉพาะหมวด ๗ มาตรา ๓๐ ได้บัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน สาเหตุที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากความเสมอภาคระหว่างบุรุษ และสตรีเป็นประเด็นสากลที่ทั่วโลกทุกประเทศ และองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญในการเปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาทในการตัดสินใจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีต้องมีบทบาทร่วมรับผิดชอบทางสังคมและการเมืองมากขึ้น^๒ ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจในครั้งนี้ คือ ตามหนังสือสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๐๑๐๗/ว ๕๐๔๖ ลงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เรื่อง ผลการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน ๑๑ แห่ง

^๑ จรรยาพร ธรณินทร์, แนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่ ทิศทาง กศน. ยุคใหม่ปี ๒๕๕๑, เอกสารการประชุมผู้บริหาร กศน.ทั่วประเทศ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

^๒ เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร :สำนักงานพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๗.

ด้านการส่งเสริมและจัดการศึกษา จำนวน ๗ แห่ง ด้านการส่งเสริมอาชีพ จำนวน ๗ แห่ง ด้านการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จำนวน ๑๐ แห่ง ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี จำนวน ๑๑ แห่ง จากสภาพที่ปรากฏดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ตื้นเขินมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาพรวมทั้งประเทศ ดังนั้น บทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่นในประเทศไทยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินการตามตัวชี้วัดในมิติอื่นๆ ประสบความสำเร็จหรือเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารท้องถิ่นที่เป็นสตรีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นในประเทศไทย ได้แก่ นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๑๐ คน นายกเทศมนตรี จำนวน ๑๒๙ คน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๒๘๗ คน รวมทั้งสิ้น ๔๒๖ คน ดังนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งมีการใช้สิ่งจูงใจเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความพยายามในการปฏิบัติงานมากขึ้น^๓

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย เพราะสิ่งท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือ การทำหน้าที่ทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพและเรียนรู้ร่วมกัน มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งและต่อเนื่อง เกิดความเป็นเลิศทางบริการสาธารณะ เพื่อให้ทราบถึงระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี มีปัจจัยเชิงสาเหตุใดบ้างที่ส่งผลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี และทราบแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาความสามารถและความเข้มแข็งของสตรี และขยายองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการภาครัฐให้เพิ่มขึ้น และสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

^๓ สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สรุปผลการประเมินมาตรฐานปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dla.go.th/servlet/TemplateOrganizeServlet?> [เข้าถึงเมื่อ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘].

๒.๓ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น ๒ ระยะ คือ

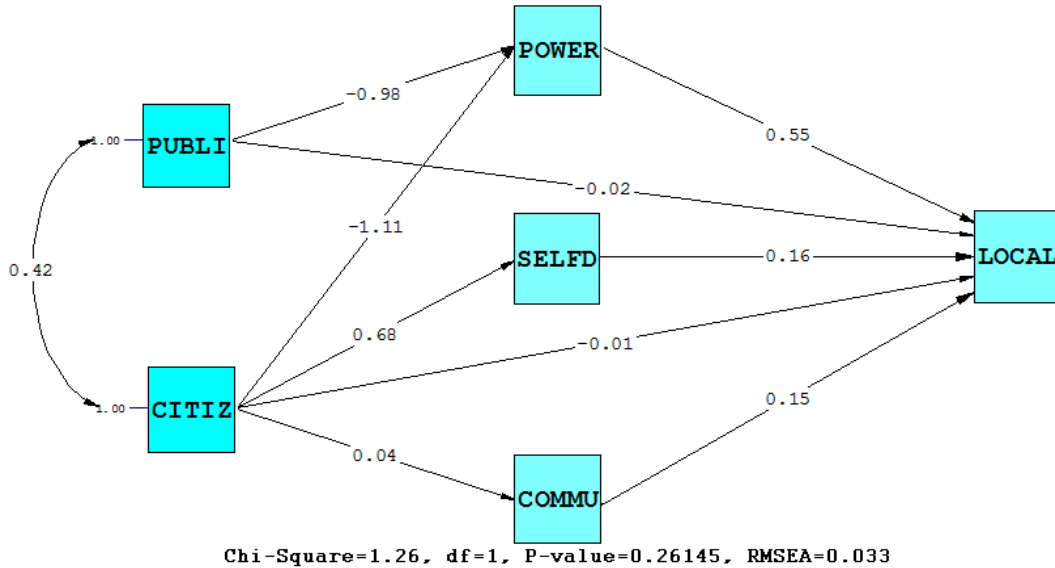
ระยะที่ ๑ การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการบริหาร และปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ระยะที่ ๒ การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

๔. ผลการวิจัย

ระยะที่ ๑ ผลการวิเคราะห์บทบาททางการบริหาร และปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

๑. ระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กร ด้านการปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ด้านการเป็นผู้นำบุคคลอื่นและตนเอง และด้านการสร้างบริบทของการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ

๒. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง (0.30) การพัฒนาตนเอง (0.16) ความคาดหวังของชุมชน (0.14) การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน (0.02) และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ (-0.04) สามารถพยากรณ์การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้อยละ 43.70 ($R^2 = 0.437, p\text{-value} \leq .05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังภาพที่ ๑

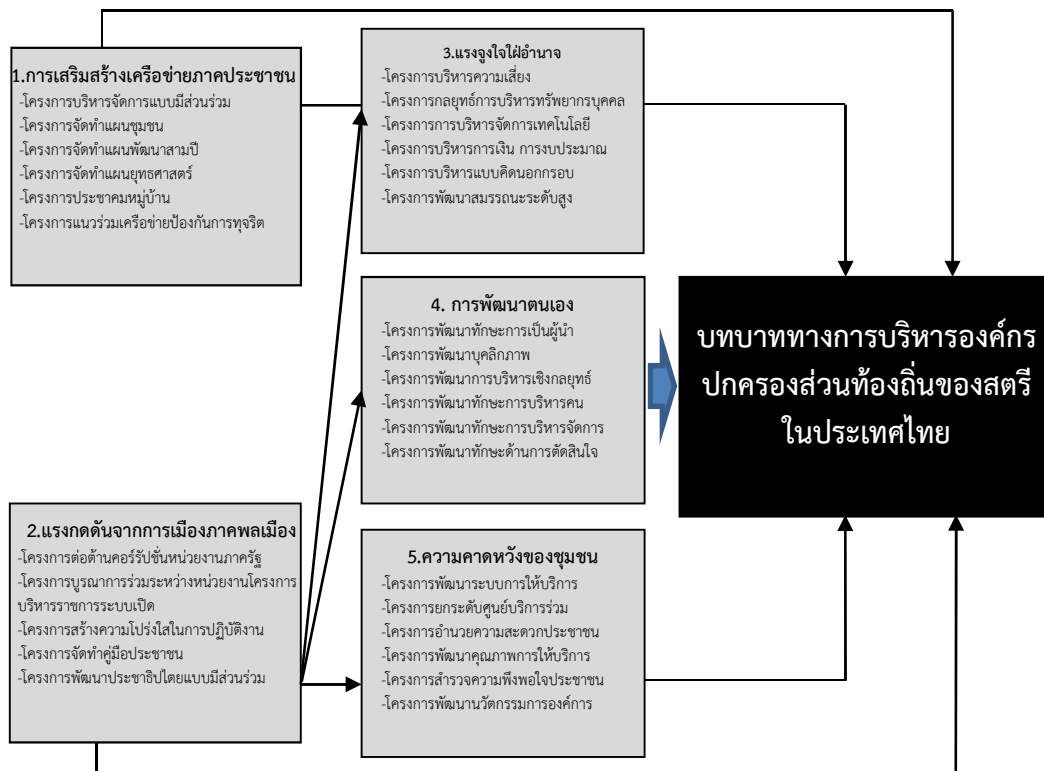
ภาพที่ ๑ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรในรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ตัวแบบสุดท้าย

จากภาพที่ ๑ พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ตามตัวแบบสุดท้ายมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า ($\chi^2 = 1.26$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.2615$, $RMSEA = 0.0330$, $RMR = 0.00751$, $GFI = 0.999$, $AGFI = 0.953$, $CN = 1258.505$)

ระยะที่ ๒ ผลการสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย

๑. รูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ประกอบด้วย (๑) การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และ (๒) การพัฒนาแรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งทั้งสองประการมุ่งเน้นการส่งเสริมและผลักดันไปสู่บทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ โดยจะต้องกระทำผ่านการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่อำนาจ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาความคาดหวังของชุมชน

๒. การวิพากษ์รูปแบบเพื่อยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อปัจจัยแรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาตนเอง ความคาดหวังของชุมชน การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ สอดคล้องกัน ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย (Model Synthesis)

จากภาพที่ ๒ สามารถอธิบายรูปแบบพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย ประกอบด้วย การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และการพัฒนาแรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งทั้งสองประการมุ่งเน้นการส่งเสริมและผลักดันไปสู่บทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ โดยจะต้องกระทำการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่อำนาจ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาความคาดหวังของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาบทบาททางการบริหาร เมื่อผู้บริหารได้รับการพัฒนาบทบาทก็จะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๕. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๑ ระดับบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่า บทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรี มีบทบาททางการบริหารด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กรด้วยการแสวงหาโอกาสในการดำเนินการที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยการกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรบนฐานของจุดแข็งและโอกาส มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานตามเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้

เกิดขึ้นจากการปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน ด้วยการปรับปรุงโครงสร้างขององค์การให้เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ การสร้างความยืดหยุ่นให้แก่ระบบและโครงสร้างขององค์การ การสร้างความสมดุลในการดำเนินงานเพื่อสร้างประสิทธิผลหลักของหน่วยงานส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะหลักขององค์การให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาที่เน้นความคิดสร้างสรรค์มุ่งสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรรรรณี ไชยปัญญา ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มี ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย การติดต่อสื่อสาร การมีวิสัยทัศน์ร่วม การมีทักษะแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการมีความเชี่ยวชาญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๔ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ระดับสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับสูง^๕

๕.๒ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาตนเอง ความคาดหวังของชุมชน การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

๕.๒.๑ แรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับแรงกดดันจากการเมืองภาคพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการพัฒนาอุดมการณ์ของประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พลภัทร ช่างสากล ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แรงกดดันจากการเมืองภาคประชาชน^๖

๕.๒.๒ การพัฒนาตนเอง มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^๔ อรรรรณี ไชยปัญญา, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก,” **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๕๖.

^๕ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, “การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม”, **วารสารช่อพะยอม**, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๐๙-๑๒๔.

^๖ พลภัทร ช่างสากล, “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ได้ซึ่งมาด้วยความรู้ ทักษะ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น เป็นการพัฒนาเฉพาะบุคคล และสามารถเห็นผลได้ในระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญธรรม พรเจริญ ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของแรงจูงใจและการพัฒนาตนเองที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๗

๕.๒.๓ ความคาดหวังของชุมชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีระดับความต้องการที่อยากกระทำเพื่อความต้องการของประชาชนในชุมชนให้อยู่ได้อย่างสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณพลพัทธ์ จิรเจริญสมบัติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพการส่งมอบบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สามารถอธิบายคุณภาพการส่งมอบบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระแก้ว คือ การมุ่งเน้นความคาดหวังของประชาชน^๘

๕.๒.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นการรวมตัวของภาคประชาชนในพื้นที่ต่างๆ โดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนกระบวนการทำงานร่วมกับภาคีอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ ได้ศึกษาเรื่อง การเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา ๓ ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อยจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา ๓ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในทางบวกในระดับปานกลาง^๙

๕.๒.๕ แรงจูงใจใฝ่อำนาจ มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาบทบาททางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีแรงจูงใจใฝ่อำนาจทางทางสังคมที่เป็นตัวตัดสินความสำเร็จในการบริหารที่สำคัญเพราะบุคคลที่มีความต้องการทาง

^๗ บุญธรรม พรเจริญ, “อิทธิพลของแรงจูงใจและการพัฒนาตนเองที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย,” รายงานการวิจัย, (สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร), ๒๕๕๗.

^๘ ณพลพัทธ์ จิรเจริญสมบัติ, “คุณภาพการส่งมอบบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระแก้ว,”วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๖๘-๗๗, ๒๕๕๓.

^๙ กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ, “การเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา ๓ ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อยจังหวัดนนทบุรี,”วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๕.

สังคมสูงจะมุ่งทำงานร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมเป้าหมายของ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเดือนเพ็ญ กลกิจ ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจกับพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่อำนาจด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ($r=0.652$ และ 0.641 ตามลำดับ และตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจใฝ่อำนาจด้านจิตใจร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ($R^2 = 0.571$) ได้สมการในรูปคะแนนมาตรฐานดังนี้ พฤติกรรมความเป็นวิชาชีพ = 0.475 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ + 0.386 แรงจูงใจใฝ่อำนาจด้านจิตใจ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจใฝ่อำนาจด้านจิตใจเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มระดับพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการ^{๑๐}

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑) ควรพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มุ่งสร้างบทบาทของประชาสังคมใหม่ในการรวมกลุ่มเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีการประสานเครือข่ายเป็นอย่างดี

๖.๒) ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความเป็นมืออาชีพ เพิ่มขีดสมรรถนะในองค์การ เน้นการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างคุณค่าในการปฏิบัติการกิจของรัฐ

๖.๓) ควรพัฒนาแนวนโยบายการให้บริการสาธารณะที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและตรงกับความต้องการของประชาชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

จรรยาพร ธรณินทร์. แนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่ ทิศทาง กศน. ยุคใหม่ปี ๒๕๕๑. เอกสารการประชุมผู้บริหาร กศน.ทั่วประเทศ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.

^{๑๐} เดือนเพ็ญ กลกิจ, “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจกับพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ,” *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐.

สุภมาส อังศุโชติ และคณะ. **สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL**. กรุงเทพมหานคร : มิสชั่นมีเดีย, ๒๕๕๑.

สุวิมล ว่องวานิช. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

(๒) วารสาร

ณพลพัทธ์ จิรเจริญสมบัติ. “คุณภาพการส่งมอบบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระแก้ว,” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี**. ๒,๓ (ก.ย.-ธ.ค. ๒๕๕๓) ๖๘- ๗๗, ๒๕๕๓.

พลภัทร ช่างสากล. “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. สรายุทธ์ เศรษฐขจร, “บทบาทของผู้บริหารสู่ความสำเร็จขององค์การ,” **วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔, ๒๗-๓๐, ๒๕๔๖.

(๓) วิทยานิพนธ์

กฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ. “การเมืองภาคพลเมืองกับคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนา ๓ ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี.” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕.

เดือนเพ็ญ กลกิจ. “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์การเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจกับพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ.” **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บุญธรรม พรเจริญ. “อิทธิพลของแรงจูงใจและการพัฒนาตนเองที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.” **รายงานการวิจัย**. คณะบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, ๒๕๕๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Joreskog, K. G. and Sorbom, D. **LISREL 8 User's Reference Guild Cuild**. Chicago : Scientific Software International, 1998.

ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
Local Community's Ability for Promoting Ecotourism
In The Area of Wat Tilok-Aram Phayao

สุเทพ สารบรรณ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๒) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จะได้นำเสนอต่อไปนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย แบบผสมผสานระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถามประกอบ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ประกอบกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร คือ ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชาชนในเขตจังหวัดพะเยา และนักท่องเที่ยวทั่วไป ตั้งแต่อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๗๘,๘๐๘ คน โดยมีวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างของ เครซี่ และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวน ๓๘๔ คน ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑ สถานภาพส่วนใหญ่โสด จำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖ มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗๐ คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓ และส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ จำนวน ๒๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘ การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีความคิดเห็นทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๘ ถ้าพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านคุณค่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗ ๒) ด้านแหล่งท่องเที่ยว และการเข้าถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๗ และ

* คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตพะเยา. suthep๒๕๐๓@gmail.com

๓) ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๑

คำสำคัญ : ศักยภาพ, ชุมชนท้องถิ่น, ประชาชนท้องถิ่น, นักท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, วัดติโลกอาราม, โบราณสถาน

ABSTRACT

The purposes of this research were to study ability of local community for promoting ecotourism in Wat Tilok-aram area, Phayao and to study problems and suggestions raised by local community. Research methodology, both quantitative and qualitative, were employed in this study. Data were collected from books, reports, related research and interviews. People selected for this study were tourists, and the persons who live in Phayao. Of 78,808 tourists, a number of ๓๘๔ persons were selected by using Krejcie and Mogan sampling method.

The result of this study shows that majority of respondents are 195 in number (50.8). Their age are between 21-30 and they are 127 in number. Those who are unmarried are 182 (47.4%). Those who are graduate are 116 (30.2). Those who are student are about 83 (21.6%). Those who have average income below 10,000 Bath are 170 (44.3). Most of them live in the northern part of Thailand, they are 295 in number (76.8%). The opinion of these people are in average level($X=3.08$) and can be divided in three categories as follows; 1) with regard to opinion on value they are on average level ($X=3.27$) with regard to tourist spots, they are on average level($X=3.07$) and with regard to the supporting from outside organization they are on average level ($X=2.91$).

Keyword: Potential, Community, Local People, Tourist, Ecotourism Tourism, Wattiloke Aram.

๑. บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม จึงเป็นเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดถูกทำลายไป และทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติเกิดความเสียหาย การที่จะทำให้โบราณสถานได้รับการบูรณะ เป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น การจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็เป็นอีก สาเหตุหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อม

โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นได้เอง แต่เป็นทรัพยากร วัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ที่มนุษย์ใช้สติปัญญา และความรู้ความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือ ดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อตน และสังคมในสมัยนั้นๆ สถานที่และสิ่งของ เหล่านั้น เมื่อตกทอด เป็นมรดกมาถึงคนรุ่นเรา ก็กลายเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุ เช่นเดียวกับอาคาร และวัตถุ ที่เราสร้างขึ้นสมัยนี้ ก็จะเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุของคนใน อนาคตสืบต่อไป ฉะนั้น โบราณสถาน และโบราณวัตถุ จึงเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่ง ที่บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษ ที่อยู่ในสังคมระดับต่างๆ ตั้งแต่กลุ่มชนขนาดเล็ก จนถึงหมู่บ้าน เมือง และประเทศชาติ ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยเรา ประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาดังกล่าว แสดง พัฒนาการของผู้สร้างสมัยก่อน ส่วนการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เป็นหน้าที่ของ คนรุ่นเรา และรุ่นต่อไป การ "อนุรักษ์" และการ "พัฒนา" จึงเป็นหลักการที่ต่อเนื่องกัน ไม่ใช่ "ปฏิปักษ์" กันอย่างที่บางคนเข้าใจ ประเทศไทยเป็นประเทศเก่าแก่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานดังนั้นจึงมีสิ่งก่อสร้างอาคารสถานที่ย่านชุมชนและแหล่งโบราณคดีที่ จัดว่าเป็น "โบราณสถาน" ที่มีคุณค่าทางศิลปศาสตร์ประเพณีวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีจำนวนมากกระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ

เราเห็นว่ารัฐบาลควรเพิ่มความสำคัญและงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่มี คุณค่าทางศิลปศาสตร์ประเพณีวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีของประเทศ มากขึ้นซึ่งนอกจากจะเป็นวังวัดวาอารามโบสถ์เจดีย์ปราสาทสถานที่ราชการและอาคารโบราณต่างๆ ที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้วหากควรจะให้มีความสำคัญกับอาคารที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นและย่านชุมชนที่มีคุณค่า ทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนด้วยเนื่องจากอาคารเหล่านี้คือทรัพยากร ทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นในยุคสมัยต่างๆ ด้วย มิฉะนั้นอาคารเหล่านี้จะถูกปล่อยปละละเลยให้ผุพังทรุดโทรมลงหรือถูกรื้อถอนไปทำให้มรดกของ ชาติหรือของท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมหายไปจากประเทศไทยจนไม่ สามารถจะฟื้นฟูได้อีกเราเห็นว่ารัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันการศึกษาสมาคม มูลนิธิองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเจ้าของโบราณสถานและประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วน ร่วมสนับสนุนภารกิจของกรมศิลปากรในการช่วยกันแสวงหาการขึ้นทะเบียน (เช่นโครงการจัดทำ ทะเบียนอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ Online ของสมาคมสถาปนิกสยามฯ เป็นต้น) การอนุรักษ์ การบูรณปฏิสังขรณ์และการบริหารจัดการโบราณสถานประเภทต่างๆที่เป็นระบบมีประสิทธิภาพ และก่อประโยชน์แก่ชุมชนสังคมและประเทศชาติเพิ่มมากขึ้นทั้งด้านการส่งเสริมจิตสำนึกรักมรดก ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและโบราณคดีรวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ใน ท้องถิ่นรัฐบาลควรมีมาตรการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานในรูปแบบต่างๆมากขึ้นทั้งมาตรการ สนับสนุนทางการเงินโดยตรงและมาตรการส่งเสริมจูงใจอื่นๆ เช่น การให้สิทธิทางประโยชน์ด้าน ภาษีอากรทั้งโดยการหักลดหย่อนภาษีอากรหรือการยกเว้นภาษีบางชนิดให้แก่เจ้าของหรือผู้บริจาค

เงินเพื่อการอนุรักษ์เป็นต้นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งหลายจะเป็นคุณูปการต่อสังคมและชนรุ่นหลังสืบไป

วัดติโลกอาราม เป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งที่จมอยู่ในกว๊านพะเยา เป็นวัดที่พระเจ้าติโลกราช แห่งราชอาณาจักรล้านนา โปรดให้พระยาอุทิศิธิระ เจ้าเมืองพะเยา สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๐๑๙-๒๐๒๙ ในบริเวณที่เรียกว่า บวกสี่แจ่งวัดแห่งนี้เป็นชื่อวัดที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก ซึ่งถูกค้นพบได้ในวัดร้างกลางกว๊านพะเยาหรือในบริเวณหนองเต่า จากข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึก ทำให้รู้ว่าวัดนี้มีอายุเก่าแก่มากกว่า ๕๐๐ ปี สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นวัดที่มีผู้ปกครองเมืองพะเยาได้สร้างถวายเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแก่พระเจ้าติโลกราช ในฐานะทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรล้านนา วัดติโลกอารามจมอยู่ในกว๊านพะเยาเนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ กรมประมงสร้างประตูกั้นน้ำในกว๊านพะเยาเพื่อกักเก็บน้ำ จึงทำให้บริเวณกว๊านพะเยาที่แต่เดิมเป็นชุมชนโบราณ และมีวัดอยู่เป็นจำนวนมากต้องจมน้ำ

ในอดีตพื้นที่ที่กว๊านพะเยาเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากเทือกเขาไหลลงมาเป็น ลำห้วย ลำธาร แม่น้ำ และกลายเป็นหนองน้ำเล็กใหญ่ในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนมีนาคม-มิถุนายน ของทุกปี ปริมาณน้ำจะลดลงทำให้ชาวบ้านสามารถใช้พื้นที่เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์และเป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้านรอบๆ กว๊านพะเยาและเมื่อหลายร้อยปีมานั้นพื้นที่ในบริเวณของกว๊านพะเยาจะเป็นชุมชนหมู่บ้านมีวัดวาอารามอยู่หลายวัดและวัดติโลกอารามเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งที่จมอยู่ในกว๊านพะเยาซึ่งในปัจจุบันวัดติโลกอารามนั้น ได้จัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดพะเยาทำให้ผู้ประกอบการกิจการในละแวกนั้นมีรายได้ แต่ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ หรือชาวไทยเอง ซึ่งปัจจุบันถือว่าการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อย ก็ส่งผลให้ผู้ประกอบการมีรายได้ไม่เพียงพอเช่นกัน และยังเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการรักษาไว้การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับความต้องการและความพร้อมของประชาชนในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โบราณสถานวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขต วัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา” โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาวิจัยประเด็นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ ข้อมูลทั่วไปของของผู้ตอบแบบสอบถาม/ผู้ให้สัมภาษณ์, ความรู้พื้นฐานในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ศักยภาพรองของการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, ตำแหน่งท่องเที่ยวและการเข้าถึง, ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือ, ความคิดเห็นในการสร้างแนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และปัญหา อุปสรรคของประชาชนท้องถิ่นในเขต วัดติโลกอาราม

๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่วัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันออก คือ ตำบลแม่ต๋ำ ตำบลเวียง ตำบลต๋อม จังหวัดพะเยา

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ประชาชนในเขตจังหวัดพะเยา และนักท่องเที่ยวทั่วไป ตั้งแต่ อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป ที่มาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปี จำนวน ๗๘,๘๐๘ คน กลุ่มตัวอย่าง ๓๘๔ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบบสอบถาม ประกอบ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ เป็นการศึกษาวินิจฉัยเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ประกอบ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยดังนี้ ๑) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ๒) เครื่องบันทึกเสียง MP3/เทปบันทึกเสียง ๓) กล้องถ่ายรูป/รูป ภาพถ่าย

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ ๑) ทำการศึกษาและทำความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์ ก่อนจะทำการเก็บข้อมูล ๒) กำหนดประชากรที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล ๓) ดำเนินการเก็บข้อมูล ๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่เก็บมา ๕) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลดิบ ที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำมาลงรหัสและวิเคราะห์ โดยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการ

วิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences (SPSSpc+) สำหรับสถิติที่ใช้ คือ

๑.๑) ร้อยละ และความถี่

๑.๒) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น กำหนดเกณฑ์การประเมิน

ไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง	น้อยที่สุด

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทราบถึงข้อมูลบริบทประเด็นที่ศึกษา และกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูล ทัศนคติ และสรุปผลการศึกษา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบบสอบถาม ประกอบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร รายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้ ๑. วิธีดำเนินการวิจัย ๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๔. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ๕. วิเคราะห์ข้อมูล

๕. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนท้องถิ่นในการเข้า

ร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก อำเภอมือง จังหวัดพะเยา มีผลการวิจัยโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑) ด้านคุณค่า จากการประเมินแบบสอบถาม พบว่าระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ด้านคุณค่าโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ จำแนกด้านวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านชายก๊ว้นและน้ำก๊ว้น และด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่าด้านคุณค่า ซึ่งได้แก่ จำแนกด้านวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านชายก๊ว้นและน้ำก๊ว้น และด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร ของธีรภรณ์ นกแก้ว ที่ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและ วัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้คงอยู่ต่อไป ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ต้องรับฟังความคิดเห็นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น และต้องมีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยนำรายได้นั้นกลับไปพัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่อไป

๒) ด้านแหล่งท่องเที่ยว และการเข้าถึง ในการประเมินแบบสอบถาม พบว่าระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ด้านแหล่งท่องเที่ยวและการเข้าถึง อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ จำแนกด้านความดึงดูดใจ ด้านสถานที่ตั้ง ระยะทาง ความสะดวก ที่พัก และด้านความปลอดภัย

ด้านความดึงดูดใจ พบว่าประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นด้านความดึงดูด อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อมูลพบว่า มีจุดเด่นที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน/เที่ยวชม อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวได้ว่าวัดติโลกอาราม อำเภอมือง จังหวัดพะเยา เป็นสถานที่ที่มีจุดเด่น คือ เป็นวัดกลางน้ำแห่งเดียวในโลก ที่ตั้งอยู่กลางก๊ว้นพะเยา ที่เป็นธรรมชาติและสงบเงียบ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่หาชมได้ยาก จึงสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือนและมาเที่ยวชม จากการศึกษา สรุปได้ว่าด้านแหล่งท่องเที่ยว และการเข้าถึง ซึ่งได้แก่ จำแนกด้านความดึงดูดใจ ด้านสถานที่ตั้ง ระยะทาง ความสะดวก ที่พัก และด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือวัดติโลกอาราม อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนละแวกนั้นเกิดคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยว กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีจุดเด่นในด้านของควมมีวิถีชีวิตที่มีความดั้งเดิมของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีลักษณะของความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามของสุรศักดิ์ ศิลาวรรณา ที่ว่า วัดกลายเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชน

ได้มาศึกษาหาความรู้จากหลักธรรมคำสอนให้พระพุทธศาสนา ผ่านองค์ประกอบต่างๆของวัด อีกบทบาทหนึ่งของวัดคือ การเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับศึกษาถึง สถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ต่างๆ ของคนในชาติและชาวต่างชาติ ส่งผลให้วัดสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่างศาสนา เดินทางมาเที่ยวชมศิลปะความงามต่างๆภายในวัด ซึ่งวัดจะได้รับความนิยมจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ความสำคัญของวัด ศิลปกรรมต่างๆและชื่อเสียงของวัดด้วย

๓) ศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการประเมินแบบสอบถาม พบว่าระดับความคิดเห็นศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ด้านศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ จำแนกด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านนโยบายของอำเภอเมืองพะเยา ด้านความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดดีโลกอารามกว๊านพะเยา อำเภอเมืองพะเยา และด้านประชาสัมพันธ์ สรุปได้ว่าศักยภาพที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านนโยบายของอำเภอเมืองพะเยา ด้านความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดดีโลกอารามกว๊านพะเยา อำเภอเมืองพะเยา และด้านประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับโครงการศึกษาวิจัยความต้องการการตลาดต้นแบบการท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงใน จังหวัดสงขลา ของพิฑูรย์ ทองฉิม และคณะฯ ที่ว่า ชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในรูปแบบของคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนของภาครัฐ นอกจากนี้องค์กรต่างๆในพื้นที่ เช่น ตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น จะต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนขององค์กร และประชาชนอื่นๆ หรือแม้แต่ธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และภาครัฐ จะต้องทำหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่างๆ เป็นต้น

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

๑) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และเหมาะแก่การนำมาบรรจุเป็นหลักสูตรในสถานศึกษาทุกระดับชั้น เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ศึกษาเรียนรู้และนำมาเป็นแบบอย่าง โดยนำไปกำหนดเป็นเชิงนโยบายของสถานศึกษา

๒) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เหมาะแก่การนำมาถ่ายทอดให้กับผู้สนใจศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรตระหนักในประเด็นเหล่านี้ นำมาผ่านกระบวนการเรียนการสอน ในสถานศึกษาให้มากขึ้น

๖.๒ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ควรนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านพุทธสถาน ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ของพุทธศาสนิกชนสืบไป

๒) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา วิเคราะห์บทบาทของชุมชน กับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์

๓) ด้านสถานที่ ควรจัดทำป้ายอธิบายแหล่งท่องเที่ยววัดดีโลกอาราม ซึ่งเป็นวัดกลาง น้ำแห่งเดียวในโลก เพื่อสร้างสิ่งดึงดูดใจที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรเชื่อมโยงสถานที่ ที่น่าเที่ยว และร้านอาหารประจำถิ่น และเชื่อมโยงกับรถนำเที่ยว เป็นต้น และด้านประชาสัมพันธ์ ต้องเร่งให้ความรู้แก่ประชาชนมากขึ้น เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยเร็วและทั่วถึงต่อเนื่อง เช่น การโฆษณาร่วมกับสถานีโทรทัศน์ วิทยุ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ.๒๕๑๔ . กรุงเทพมหานคร :

กระทรวงศึกษาธิการ. พ.ศ. ๒๕๒๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการ

บริการจัดหางาน. กรุงเทพฯ : กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน

กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๐.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์,

๒๕๔๐.

- ชนากานต์ วงศ์วารินทร์. **คน น้ำ ป่า พญาพยาว. พะเยา** : โครงการพะเยาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๖.
- ดร.ชนันท์ เอมพันธ์, **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. นนทบุรี** : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- นิคม จารุมณี. **การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ** : แพร์พิทยา. กรุงเทพฯ: [ม.ป.ท.], ๒๕๔๓.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. **กลวิธี แนวทาง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๓๗.
- บัณฑุร อ่อนดำ และ วิริยา น้อยวงศ์นยางค์. **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ** : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ**: บริษัทเพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- ปกรณัม ปรียากร. **ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ**, ๒๕๓๐.
- พระธรรมวิมลโมลี. **พระเจ้าตนหลวงวัดศรีโคมคำ ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. พะเยา** : นครนิเวศการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- พระราชวรมนูณี (ประยูรค์ ปยุตโต). **พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, ๒๕๒๙.
- วรรณภา วงษ์วานิช. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร** : ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิത്യ. **สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ**: สถาบันท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์**, ๒๕๔๓.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **การประเมินศักยภาพของชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น**, [ม.ป.ท.], ๒๕๓๗.
- सानิตย์ บุญชู. **การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน**, กรุงเทพมหานคร: [ม.ป.ท.], ๒๕๒๗.
- สีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ. **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท : ประสบการณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพฯ**: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๒๘.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาสและดร.ชนันท์ เอมพันธ์, **แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทางทะเล, ๒๕๓๘.
- อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อัจฉา. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย**, ๒๕๓๙.

- พัลลภ กฤตยานวัช. บทบรรณาธิการ การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย และย่านชุมชนที่มีคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ของชาติ.
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. ECOTOURISM การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. จุลสารการท่องเที่ยว, กรุงเทพฯ : ๒๕๔๙.
- ศุภชัยวิชัยข้าวเชียงราย และสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว. เอกสารวิชาการ การจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าว จังหวัดพะเยา. ม.ป.ท., ๒๕๕๐.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และ ดร.ชเน็ เอ็มพันธุ์. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทางทะเล, ๑๙ – ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๘.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “การจัดการพัฒนาแบบองค์รวม”. รายงานปฏิบัติการ. (ม.ป.ท.), ๒๕๓๘.
- ปรัชญา เวสารัชช. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๘.
- พัลลภ กฤตยานวัช. “การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย และย่านชุมชนที่มีคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ”, ธนาคารอาคารสงเคราะห์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๖๖ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔.
- พระราชวรมนู (ประยูร ปรยูโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- ไพรัช เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมช่วยของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน : การมีส่วนร่วมและการพัฒนา ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๗.

(๒.) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์

- กฤษณะ ชายหาญทองแก้ว. แนวคิดทุนวัฒนธรรมของ บูร์ดิเยอร์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org>. (๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗)
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. จุลสารการท่องเที่ยว. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.fareastern.ac.th>. (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗)
- ชวัลนุช อุทยาน. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยว มทร.กรุงเทพ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://touristbehaviour.wordpress.com>. (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗).

พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔
The Integrated Buddhism in Human Resource Development
of Phrapariyattidhamma Schools Division
of Generation Education Group 4.

พระราชปริยัติวิธาน*
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ**
สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ๒) เพื่อศึกษาพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาแล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบและนำไปเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ครูสอน และเจ้าหน้าที่/พนักงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ จำนวน ๑๙๗ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสรุปวิเคราะห์เชิงพรรณนา ตีความหมาย และการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และผสมผสานวิธีด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ส่วนใหญ่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กล่าวคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในระดับที่ขาดคุณภาพและมีวิธีดำเนินการพัฒนาที่มี

*นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสนสุตฺตปริยัติบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

ประสิทธิภาพในระดับต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในการบริหารงานโรงเรียน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงาน เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลที่สำรวจจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ก็ปรากฏผลในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ในภาพรวม มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๗$, S.D. = ๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการอบรม ด้านการฝึกอบรม และด้านการพัฒนา พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นเดียวกัน

๒) พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วยทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของ L.Nadler ได้แก่ หลักการศึกษา หลักการฝึกอบรม และหลักการพัฒนา นำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และความคิดสติปัญญา ของทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ให้มีความพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างดีที่สุด

๓) รูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วย ๑) ขั้นการศึกษาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ถูกวิธี และถูกธรรม ๒) ขั้นการฝึกอบรมบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการปรับพฤติกรรม เพิ่มความมั่นใจ และมีความละเอียดรอบคอบที่มากยิ่งขึ้น และ ๓) ขั้นการพัฒนาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาความคิดหรือสติปัญญาในระดับที่สูงยิ่งขึ้น เมื่อทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ได้เข้ากระบวนการพัฒนาผ่านรูปแบบพุทธบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขาแล้ว ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียน จะเป็นผู้ประกอบไปด้วย 3 E's คือ ๑) Educated เป็นผู้มีการศึกษา กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ดีงาม สมกับการเป็นครูที่สอนพระภิกษุสามเณร ๒) Ethics เป็นผู้มีจริยธรรม กล่าวคือ เป็นผู้มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่น่ายกย่อง และ ๓) Efficiency เป็นผู้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เป็นผู้มีความศักยภาพ หรือความสามารถในการทำงาน ในระดับที่สูงยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการศึกษา อบรม และพัฒนา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ABSTRACT

This research aims to study the conditions as follows: 1), Human resources management, the school of religious education. General Department study; group 4 2) To study the Buddha integrated human resource management in the school of religious education. General Department study 4 Division 3) In order to present an integrated model of human resource management in the Buddhist school of religious education. General Department study group 4 Using the Merge method, research (Mixed Method Research) quantitative research is given by a sample from a Manager, Director Teachers and Staff/Employees the school of religious education. General Department study; group 4 , Total number of people will be 197/PAX. Storing data with a query and statistical analysis of data with values in percent average, standard deviation, and the researchers did in-depth interviews with storage from a group of experts from the Executive and from the Institute of education and the organisation of research results involving 18 persons has found.

1) Analysis about human resource management of the integrated in the school of religious education. General Department study found that in a group of 4 images included in intermediate and considering the aspects of the sacrament are found in the medium, so is development and intelligence, respectively.

2), human resources management integrated in Buddhism of the Buddha School religious education. The Department consists of 4 groups of ordinary education. Changes to the education, training, and procedures developed by the threefold training: concentration of intelligence into it by the study will be to provide knowledge. Change the view angle of new ideas of theoretical knowledge, wisdom, and meditation. When the knowledge available in a level, and then into the training process, which is bringing the knowledge and understanding needed, In term of practicality over theory into the development process, which is the last process in both knowledge and practical insight necessary to achievement is to leverage the potential of human resources, with the school's religious precepts of Buddha. The annual Department study group 4 into the process of education, training and development, according to the principle of the entire route 3 possesses threefold training.

3) Synthesis of Buddhism, human resources management, integration of School religious education. General Department study group 4. The output from a process of education, training and development, according to the principle of

threefold training of human resources as a result of School religious education. General Education Department group 4 consists of 3 E's Ethics as morality, Education as well educated and Efficiency is based on the Buddhist principles of human resources management integrated in the school of Religious education General Department study group 4.

Keywords : The Integrated Buddhism, Human Resource Development, Phrapariyattidhamma Schools Division of Generation.

๑. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น ถือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษา คณะสงฆ์ ที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว ให้เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรจะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไป^๑

สำหรับในส่วนการพัฒนางานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น ดังที่ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๒ ได้แสดงรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนไว้ว่า ผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการเองเกือบทั้งหมด โดยอาศัยศรัทธาของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาจัดการศึกษา ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาวิชาพุทธศาสนาได้กล่าวถึงทางต้นทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เฉพาะที่สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนนั้นโดยมากมักไม่ค่อยจะมีปัญหามากนัก เพราะมีความพร้อมหลายประการในการอำนวยการจัดการศึกษาแต่โรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นั้น มีปัญหาเรื่องการดำเนินการเพราะงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจ้างครู ต้องหางบมาเสริม เป็นรายเดือน บางแห่งต้องพึ่งความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่เป็นพระสงฆ์ จึงมีงบประมาณมาดำเนินการต่อไปได้ สภาพการพัฒนางานในเชิงวิชาการของโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อ

^๑วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือการปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒.

^๒สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหาร การบรรจุแต่งตั้งครู การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา รวมไปถึงการวางแผนการพัฒนาจัดการ ยังไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาจัดการได้จำนวนนักเรียนที่ไม่มีความแน่นอน มีการย้ายเข้า ย้ายออกตลอดเวลา จึงเป็นปัญหาทางการพัฒนางานและมีผลสะท้อนถึงการที่จะมุ่งพัฒนาและกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาได้ นอกจากนี้ การดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีลักษณะการพัฒนาโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง ส่วนการพัฒนาโรงเรียนให้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์^๓ และได้กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียน เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมีทั้งหมด ๑๔ กลุ่ม โดยการแบ่งกลุ่มโรงเรียนนั้นอิงตามเขตการศึกษาของกรมสามัญศึกษา และเพิ่มเข้ามาอีก ๒ กลุ่มคือกลุ่มที่ดำเนินการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จันทรนิคมและคณะสงฆ์อนัมนิกาย การพัฒนาจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ที่ประกอบไปด้วย ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร , ตาก , นครสวรรค์ , พิจิตร , พิษณุโลก , เพชรบูรณ์ , สุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น ๒๕ โรงเรียน ในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะด้านบุคลากรพบว่าครูและบุคลากรได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าวุฒิการศึกษา การขาดการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาต่อ การขาดสถานภาพที่ชัดเจนในกระทรวงศึกษาธิการ การไม่ได้รับการอบรมพัฒนาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ การไม่มีการพิจารณาความดีความชอบเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี การไม่มีการสอบบรรจุแข่งขันเหมือน ข้าราชการครูของรัฐ และมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรเข้า-ออกบ่อย ส่งผลให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ถือเป็นปัญหาด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือแก้ไข โดยมีแกนนำคือผู้บริหารในแต่ละโรงเรียนรวมถึงผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนด้วย^๔

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่าจำเป็นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ โดยใช้หลักพุทธธรรมในการประยุกต์เข้ากับการพัฒนางานที่เกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ นั่นก็คือหลักไตรสิกขา ที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาบุคลากรอย่างมีคุณภาพและเปี่ยมไปด้วยประสิทธิภาพ ส่งผลให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เข้ากับการพัฒนางานโรงเรียน เพื่อจะไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงจุด รวมถึงให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

^๓กิตติ ธีรศักดิ์, เทคนิคการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ม.ต้น-ม.ปลาย , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๐.

^๔โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (พิษณุโลก : สุวีริยะการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๒.

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๒.๒ เพื่อศึกษาพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม โดยนำหลักไตรสิกขา ๓ ได้แก่ ๑) ศีล ๒) สมาธิ ๓) ปัญญา มาใช้บูรณาการกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการศึกษา ๒) ด้านการฝึกอบรม ๓) ด้านการพัฒนา

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่/พนักงาน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ จำนวน ๓๘๙ รูป/คน การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๘ รูป/คน โดยจำแนกออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑.กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ จำนวน ๖ รูป/คน ๒.กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๖ รูป/คน ๓.กลุ่มนักวิชาการด้านทรัพยากรมนุษย์ จำนวน ๖ รูป/คน

๓.๓ ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน สิงหาคม ๒๕๕๙ จนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษากำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จำนวน ๘ จังหวัด ๒๕ โรงเรียน

๔. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔” เป็นการศึกษาเฉพาะในเนื้อหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน ๑๘ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ แก่บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ จำนวน ๑๙๗ รูป / คน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการทางสถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๕. สรุปผลการวิจัย

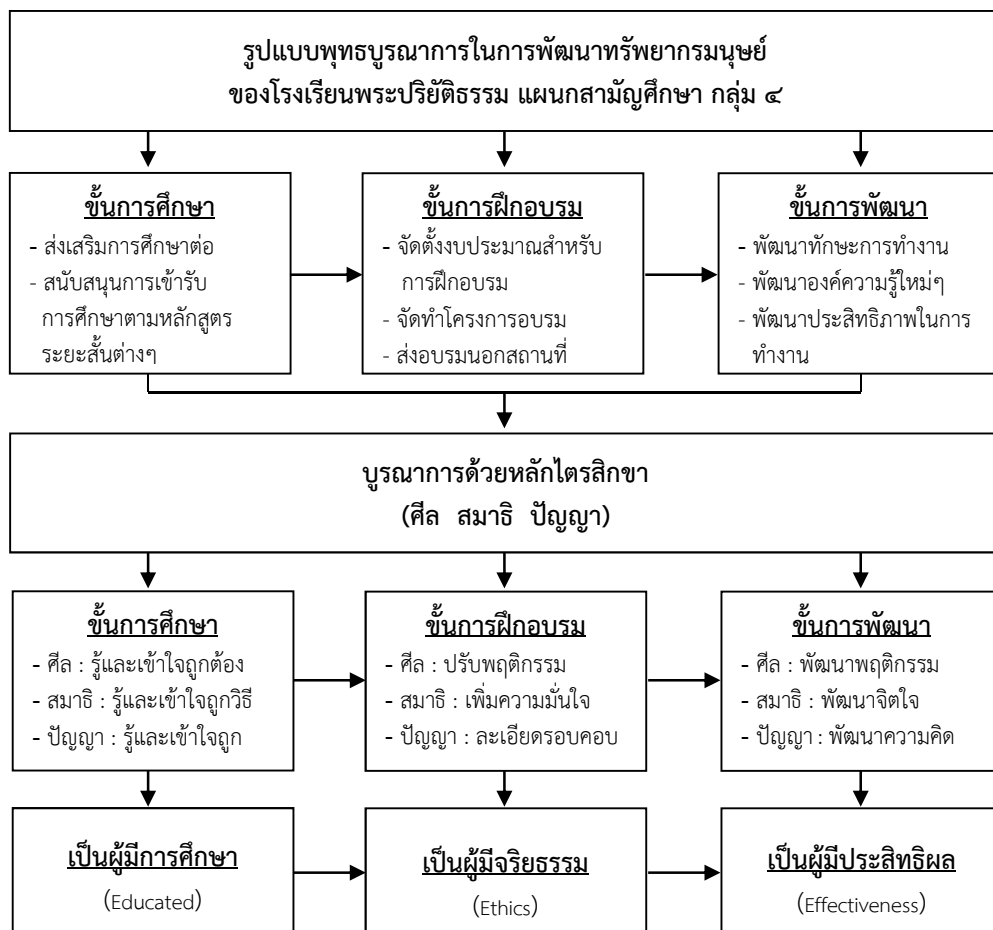
๑) สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ พบว่า ส่วนใหญ่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กล่าวคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในระดับที่ขาดคุณภาพและมีวิธีดำเนินการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในระดับต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในการบริหารงานโรงเรียน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงาน และเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลที่สำรวจจากประชากร กลุ่มตัวอย่าง ก็ปรากฏผลในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ในภาพรวม มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นเดียวกัน

๒) พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วย ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของ L.Nadler ได้แก่ หลักการศึกษา หลักการฝึกอบรม และหลักการพัฒนา นำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และความคิดสติปัญญา ของทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ให้มีความพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างดีที่สุด

๓) รูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ประกอบไปด้วย (๑) ขั้นการศึกษาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ถูกวิธี และถูกธรรม (๒) ขั้นการฝึกอบรมบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการปรับพฤติกรรม เพิ่มความมั่นใจ และมีความละเอียดรอบคอบที่มากยิ่งขึ้น (๓) ขั้นการพัฒนาบูรณาการกับศีล สมาธิ ปัญญา ผลที่ได้คือ บุคลากรจะได้รับการพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาความคิดหรือสติปัญญาในระดับที่สูงยิ่งขึ้น เมื่อทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ได้

เข้ากระบวนการพัฒนาผ่านรูปแบบพุทธบูรณาการด้วยหลักไตรสิกขาแล้ว ผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียน จะเป็นผู้ประกอบไปด้วย ๓ E's คือ ๑) **Educated** เป็นผู้มีการศึกษา กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ดึงมาสมกับการเป็นครูที่สอนพระภิกษุสามเณร ๒) **Ethics** เป็นผู้ที่มีจริยธรรม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่น่ายกย่อง ๓) **Effectiveness** เป็นผู้ที่มีประสิทธิผล กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความศักยภาพ หรือความสามารถในการทำงาน ในระดับที่สูงยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการศึกษา อบรม และพัฒนา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เรียกว่า Synthesis Model ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพ รูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๖. อภิปรายผล

๖.๑ สภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ เป็นช่องทางการศึกษาสำคัญที่ทำให้เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจน บางส่วนเป็นชนกลุ่มน้อย บางส่วนเป็นเด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู และบางส่วนเป็นเด็กที่มีปัญหาทางสังคม ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนทั่วไปได้ ด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และด้วยความเชื่อมั่นว่าพระภิกษุจะช่วยอบรมบุตรหลานของตนได้ผู้ปกครองจึงนำบุตรหลานมาบรรพชาให้เป็นสามเณรเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แต่ถึงกระนั้น การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาก็สามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษาช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษา นวัตกรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยมีมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้ และพอจะมีบุคลากรดำเนินการในส่วนต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

๖.๒ พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ การนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ เพราะหลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษา และการศึกษาก็คือการฝึกฝนให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา โดยศีลเป็นการฝึกในด้านพฤติกรรมที่เคยชิน เครื่องมือฝึกศีลก็คือ วินัย สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเข้มแข็ง มั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตรตรอง ตรวจสอบ สร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งหากนำหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ก็จะมีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานให้สูงยิ่งขึ้นด้วย และผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยประมวลผลได้ว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญามีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๖.๓ รูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔

๑) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางด้านศีลในระดับโลกิยะที่ดำรงอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ นั้น สิ่งที่สำคัญคือต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดทิวฐธัมมิกัตถะประโยชน์ หรือ พัฒนาเพื่อให้เป็นคนดีมีคุณธรรม อันจะทำให้เกิดประโยชน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน ถือเป็น การสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบันให้เกิดขึ้นกับโรงเรียน โดยพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดี มีความพร้อมในการให้บริการประชาชนและสาธารณะ โดยเน้นการประพฤติ ปฏิบัติดีทางกายและวาจา รวมถึงการมุ่งประกอบสัมมาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คด ไม่โกง หรือทุจริต คอร์รัปชัน การฝึกอบรมด้านศีล ถือเป็น ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาบุคคล

๒) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางด้านสมาธิในระดับโลกิยะที่ดำรงอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ นั้น สิ่งที่สำคัญคือต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดสัมปรายิกัตถะประโยชน์ หรือ การพัฒนาเพื่อให้ถึงพร้อมด้านคุณภาพจิตที่ดี สมรรถภาพจิตที่ดี และสุขภาพจิตที่ดี อันจะทำให้เกิดประโยชน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน ถือเป็น การสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบันให้เกิดขึ้นกับองค์กร โดยพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นผู้ที่มีความอบอุ่น ซาบซึ้งใจด้วยศรัทธาและความภาคภูมิใจในบทบาท อำนาจ หน้าที่ ส่งผลให้เกิดการประพฤติ ปฏิบัติที่สุจริต เทียงธรรม มีจิตสำนึกในคุณค่าแห่งการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ขององค์กร หรือส่วนรวม มีความกล้ากล้า มั่นใจที่จะคิด ทำ หรือพูดในสิ่งที่เป็นกุศลทั้งหมด

๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านปัญญา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางด้านปัญญานั้นจะมุ่งผลให้เกิดในระดับโลกุตตระ โดยมุ่งผลให้เกิดประโยชน์ขั้นสูงสุด (ปรมาตนะ) ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ให้มีขึ้นหรือเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ โดยสิ่งที่สำคัญคือต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระโดยไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนหรือความแปรปรวนจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ผิดหวังเศร้าโศกบิบบคั้นจิตใจเพราะความยึดมั่นถือมั่น มีความปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจอยู่ตลอดเวลา มองเห็นโลกและชีวิตด้วยความเป็นจริง มองด้วยความเห็นเหตุเป็นผล มองให้เห็นถึงการสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือ การมองในทางที่ถูกที่ต้อง โดยอาศัยหลักปรโตโมสะและโยนิโสมนสิการมาเป็นฐานในการสนับสนุนให้เกิด สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา นอกจากนั้นยังต้องประกอบไปด้วย พรหมวิหารธรรมอันมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเป็นที่ตั้ง โดยอาศัยสังคหัตถุธรรมที่มี ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา เป็นตัวหนุนเสริมให้อธิปัญญาสิกขามีความบริสุทธิ์และสะอาดยิ่งขึ้น

๗. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔” มีข้อเสนอแนะที่มาจากผลการวิจัย สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องมีมาตรการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการจัดฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาจัดการโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

๒) กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้มีการพัฒนาก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านไม่ต่างจากโรงเรียนในเมือง

๓) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต้องมีการกำหนดนโยบายลงพื้นที่ที่ตรวจเยี่ยมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และให้คำแนะนำ และการสนับสนุนโรงเรียนเพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปในแนวทางที่เน้นหลักไตรสิกขา ศิล สมาธิ ปัญญา เป็นหัวใจหลักในการพัฒนา

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรมีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๒) ควรมีสวนงานหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๔ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามรูปแบบและกระบวนการของหลักไตรสิกขา

๓) ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษา ฝึกอบรม และพัฒนา ตามหลักธรรมไตรสิกขา หรือหลักพุทธธรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน เพื่อเกิดกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑) ควรทำการศึกษารูปแบบพุทธบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มอื่นๆ เป็นรายภูมิภาค เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางด้านบริบทพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม

๒) ควรทำการวิจัยเชิงบูรณาการด้วยหลักธรรมหลายๆ หมวด เพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

- กิตติ ธีรसानนท์. **เทคนิคการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ม.ต้น-ม.ปลาย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔. **เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** พิษณุโลก : สุวีริยะการพิมพ์, ๒๕๕๗.
- วิชัย ธรรมเจริญ. **คู่มือการปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

- ฉาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **ดัชนีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฒโน). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.** มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- เศรษฐวัฒน์ เอกคณานวงศ์. “การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถพิเศษ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** รัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- สุดาภรณ์ อรุณดี. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ กรณีศึกษา การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยาและรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ KSM Model)”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑.
- สุปรียา ธีรสิรานนท์. “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา กับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา).** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา
ประจำจังหวัดในประเทศไทย

Buddhism Dissemination Prototype Development of the
Provincial Buddhism Dissemination Centers in Thailand

พระณปวร โทวาท*

สัญญา สัญญาวิวัฒน์**

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น)***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ๓) เพื่อเสนอต้นแบบ (Prototype) การบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ที่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยทั้ง ๔ ศูนย์ จำนวน ๑๗ รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระเบียบวิธีวิจัย รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualities Research) โดยมีการกำหนดขั้นตอนดังนี้ ๑. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งจะทำให้เกิดกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ ๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดเชิงลึกซึ่งเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์ให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางด้านนโยบายการบริหารจัดการ กระบวนการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และองค์ประกอบการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยามnoppavorn44@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดจะเป็นศูนย์กลางและประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและมีการปฏิบัติตามนโยบายข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ ตามที่ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย ๒. องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำ มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงานตามวาระ เลยทำให้การดำเนินการด้านการบริหารจัดการองค์กรขาดความต่อเนื่องและไม่ประสบความสำเร็จ ด้านวัฒนธรรมองค์กร บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรอย่างเป็นระบบ ๓. จากผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นต้นแบบ (Prototype) การบริหารจัดการองค์กรของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ได้ดังนี้ ๑) มีผู้นำองค์กรดี ๒) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ๓) มีการบริหารจัดการองค์กรครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งต้นแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอื่นๆ ให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

คำสำคัญ: การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ศูนย์เผยแผ่ประจำจังหวัด

ABSTRACT

This research was a qualitative research. The objective of the research to 1) study administration The propagation of Buddhism from The provincial propagation of Buddhism centers in Thailand. 2) To study the relation components with the administration The propagation of Buddhism of The provincial propagation of Buddhism centers in Thailand. 3) To offer a prototype (Prototype) the management of The provincial propagation of Buddhism centers in Thailand with proper and efficiency management by In-depth interviews with related persons by 17 persons from 4 centers of The provincial propagation of Buddhism centers in Thailand. Then analyze the content. (Content Analysis)

Research Methods: The format used in this research was a qualitative research. (Qualitive Research) The due process as follows 1. Study Documents (Documentary) to study the concept Theory and research related to organizational management. This will cause the the conceptual of qualitative research. 2. The collect data from the fieldwork. By means in-depth interviews (In-depth Interview) to get the depth information about the administration to propagation of Buddhism. And used the data obtained from an interview to analysis, visualize and understand

the phenomena of management policy, Management process for the propagation of Buddhism. Composition of fine management and efficiency.

The results showed that 1. The management of the provincial propagation of Buddhism centers. Be a center of propagation of Buddhism and coordination personnel and policy compliance requirements, regulatory purposes. According to the propagation of Buddhism National Center assigned. 2. The related factors with leadership management Changing Position by rotation. It makes the implementation of organizational management lacked continuity and was not successful Cultural organizations Personnel involved in propagation of Buddhism center of the provincial propagation of Buddhism centers in Thailand attitudes, values, beliefs and practices of the people in the organization to a systematic way. 3 The results of this research can be summarized as a prototype (Prototype) organizational management of the provincial propagation of Buddhism centers in Thailand As follows: 1) There are great leaders 2) participation of personnel 3) a complete organizational management which is the master of this research. Can be used in management development the provincial propagation of Buddhism centers in Thailand. To efficiency and effectiveness management.

Keywords: Prototype Development Buddhism Dissemination; Provincial Buddhism Dissemination.

๑. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบกระทั่งในยุคสมัยปัจจุบัน ได้มีวิวัฒนาการรูปแบบการเผยแผ่กระจายพระศาสนาสู่ศาสนิกชนตามลำดับ ซึ่งเป็นการเผยแผ่ทางวัฒนธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ประเทศที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปแม้จะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นความแตกต่างกันในแต่ละชนชาติ พระพุทธศาสนาได้อนุโลมวิวัฒนาการไปตามรูปแบบวิถีของชนนั้นๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพุทธบริษัททั้ง ๔ ทำหน้าที่การเป็นสาวกที่ดีช่วยกันประกาศพระศาสนา เผยแผ่ธรรมะสู่อุชชนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยสังคมปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว เป็นสาเหตุให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตตามไปด้วย กิจกรรมของชีวิตเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นสาเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนใกล้ชิดพระพุทธศาสนา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตี และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย ให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

ระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดให้มีศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลและพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งส่วนกลางและประจำจังหวัด สำหรับเป็นแนวทางขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในเชิงรุกมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาและอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนผู้ได้รับการเผยแผ่^๑

ปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบันจึงสื่อสารกับประชาชนไม่ได้ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้งเข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบันและมีความสามารถในการสื่อสารมีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมากสมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มากและได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่ คือ ๑) เรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ ๒) เรียนรู้เข้าใจสังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมในปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน ๓) เรียนรู้การติดต่อสื่อสารให้เป็นที่สนใจของผู้คนให้จับใจคนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์นั่นเองในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย^๒

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาว่าสาเหตุใดพระสงฆ์ในประเทศไทยส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนา แต่ก็มีพระสงฆ์อีกจำนวนมากยังขาดการแสวงหาความรู้ หรือที่มีความรู้แล้วไม่สามารถนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาถ่ายทอดเผยแผ่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ร่วมกันและเข้าใจได้ จากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะมีปัญหาในบางประการที่ทำให้พระสงฆ์ไทยยังไม่สามารถนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการบริหารจัดการภายในองค์กรของพระสงฆ์เองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อที่จะนำตัวความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

^๑ ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐, หน้า ๑๑.

^๒ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๗๓-๗๔.

สูงสุดกับพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนา และศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการในการต่อยอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรให้ดี และเป็นต้นแบบ(Prototype) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

๒.๒ เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

๒.๓ เพื่อเสนอต้นแบบ (Prototype) การบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเชิงเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดทฤษฎี แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการ แนวคิดภาวะผู้นำ แนวคิดวัฒนธรรมองค์การ แนวคิดการสื่อสาร แนวคิดการเผยแผ่ แรงจูงใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเสนอต้นแบบการบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

คือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยทั้ง ๔ ภูมิภาคๆ ละ ๑ แห่ง ได้แก่ ๑) ภาคเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่ ๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุดรธานี ๓) ภาคกลาง ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนนทบุรี ๔) ภาคใต้ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย จำนวน ๔ ศูนย์ เป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่มีผลงานดีเด่น ซึ่งประเมินโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะแต่งตั้งกรรมการพิจารณา โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญศูนย์ละ ๔ รูป/คน รวมจำนวน ๑๗ รูป/คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualities Research) อันประกอบไปด้วยการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยวิธีการสัมภาษณ์นั้นใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) การวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลผ่านแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล โดยใช้วิธีการพูดคุย สอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ จะเป็นศูนย์กลางและประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด บุคลากรการเผยแผ่มีการประสานงานกันเพื่อการดำเนินการไปในรูปแบบเดียวกันโดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเป็นหน่วยงานที่คอยสนับสนุน และกำหนดแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่ให้ทันโลกปัจจุบัน โดยใช้ช่องทาง social media ร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โครงการเด่นที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน

๑) โครงการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา พบว่า การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการฝึกอบรมผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ ปีละ ๒ ครั้ง โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่เป็นวิทยากรให้ความรู้ เทคนิค การนำเสนอวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคปัจจุบัน

๒) โครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา พบว่า พระนักเทศน์ในปัจจุบันล้วนมีเทคนิคการเผยแผ่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะใช้วิธีการเผยแผ่ทางโลกออนไลน์ เช่น Face book เป็นตัวเชื่อมต่อบุคคลที่สนใจในการศึกษาธรรมะให้เข้าใจถึงหลักธรรมได้โดยง่าย ซึ่งแตกต่างจากการฝึกอบรมพระนักเทศน์ในสมัยก่อน จะเน้นการเทศน์ตามโบราณ แต่ในสมัยปัจจุบันช่องทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีมากมายที่คนทั่วไปเข้าถึงได้โดยง่าย และโครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ ก็มีการจัดโครงการอบรมอยู่เป็นประจำเพื่อพัฒนาพระนักเทศน์ เพิ่มทักษะการในการเผยแผ่เป็นต้น

การปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ ตามที่ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔

ศูนย์ มีการปฏิบัติตามนโยบาย ตามที่ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีการส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ให้มีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นที่ยิ่งของประชาชน การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีให้มีความเหมาะสมและมีความพร้อมในการเผยแผ่ศาสนาธรรม สร้างเครือข่ายและระดมทรัพยากร ในการสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนาในประเทศในทุกด้าน

สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดได้ติดตามและประเมินผลบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อกำหนดของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ การติดตามและประเมินผลบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาธรรมของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ ถือว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่ศาสนาธรรมให้มีศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีที่หลากหลาย รวมถึงให้การอุปถัมภ์ส่งเสริมด้านการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบก็เข้าใจและใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตนำไปสู่สังคมที่สงบสุข

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปี ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา มีการดำเนินการจัดทำรายงานประจำปีด้านการเผยแผ่ เพื่อให้ทราบว่าการเผยแผ่ศาสนาธรรมมีประสิทธิภาพหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร โดยส่วนมากศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด จะมีปัญหาด้านบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่คือบุคลากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอและยังขาดความรู้และทักษะ โดยศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะประเมินผลแห่งการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การจัดทำจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคลากรเผยแผ่ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบของมหาเถรสมาคม จะได้รับเงินอุดหนุนการดำเนินงานจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และการจัดหางบประมาณที่จะสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมด้านการเผยแผ่นั้น ผู้บริหารของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติได้จัดทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) กับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามความเหมาะสม

๕.๒ ศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ การสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี ดังกล่าว

ภาวะผู้นำศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำหรือผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ ๑) มีภูมิรู้ คือ มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มาบูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ๒) มีภูมิธรรม คือ มีคุณธรรมประจำใจ ๓) มีภูมิฐาน คือ มีอิริยาบถทั้ง ๔ และการนุ่งห่มหรือการแต่งตัวที่ก่อให้เกิดความศรัทธาน่าเลื่อมใส ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดทฤษฎีของ Bass (๑๙๙๐)^๓ ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพ (Leadership as a personality and its effects)

วัฒนธรรมองค์การ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเข้าใจร่วมกันถึงหน้าที่ที่ต้องทำเพื่อพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เพื่อแสวงหาลาภสักการะที่เกิดจากความศรัทธาของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Robbins (๒๐๐๑)^๔ วัฒนธรรมองค์กร คือ ระบบทุกอย่างที่ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในแนวทางปฏิบัติหรือแนวทาง ในการดำเนินงานขององค์กรเปรียบเสมือนบุคลิกลักษณะขององค์กร

การสื่อสาร ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ ได้กล่าวถึงบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีเทคนิคในการเผยแผ่ มีความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง และสามารถส่งสารไปถึงผู้รับสารได้อย่างถูกต้องไม่บิดเบือนหลักธรรมคำสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของเบอร์โลและโรเจอร์ ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๖ องค์ประกอบ ผู้ส่งสาร (Source) สาร(Message) สื่อ (Channel) ผู้รับสาร (Receiver) ผล (Effects) ปฏิกริยาตอบสนอง (Feedback)

๕.๓ เสนอต้นแบบ (Prototype) การบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

๑) มีผู้นำองค์กรที่ดี คือ ผู้นำที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำสูงมาก สามารถจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ในการทำงานได้อย่างชัดเจน และมีเป้าหมายในการดำเนินงานที่มุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวม มีลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) มีการบริหารงานที่โปร่งใสและมีความรับผิดชอบสูง รวมถึงจะต้องเป็นนักประสานงานที่ดี สามารถสร้างให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม อันจะทำให้การดำเนินงานราบรื่น ไม่เกิดความขัดแย้งในการทำงาน

องค์ประกอบด้านการมีผู้นำที่ดีถือเป็นองค์ประกอบสำคัญประการแรกที่จะช่วยให้องค์กรคือศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ มีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดที่มีการบริหารจัดการดีเด่น จะมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งทำให้การทำงานด้านการเผยแผ่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

^๓ Bass, B.M., & Bass Stogdill's. (1990). *Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*. New York: Free Press.

^๔ Robbins, S.P. (2001). *Fundamentals of Management: Essential Concepts and Applications* (10th ed.). N.T.: Prentice Hall

๓) มีการบริหารจัดการองค์กรครบถ้วนสมบูรณ์ คือ มีการบริหารงานครบถ้วนและมีประสิทธิภาพตามแนวคิดทฤษฎีการบริหาร PA-POSDCoRB อันประกอบด้วย ด้านนโยบาย ด้านอำนาจหน้าที่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านบุคลากร ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประสานงาน ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน และด้านงบประมาณ พบว่า ผู้บริหารศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายการบริหารงาน และแนวนโยบายในการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน เห็นเป็นรูปธรรม มีการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ต่อองค์กร เปิดโอกาสให้ทุกส่วนทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการวางแผนงาน เพราะจะทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารไว้ชัดเจนเหมาะสมและครบถ้วนตามภารกิจขององค์กร มีการกำหนดขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งไว้อย่างชัดเจน จัดให้มีการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้แก่บุคลากรทุกฝ่าย ด้วยการจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การจัดองค์ความรู้ในหน่วยงานรวมถึงการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร มีการประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ซึ่งทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ เป็นไปด้วยความราบรื่น ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า พัฒนาโครงการต่างๆ อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ โดยลักษณะการบริหารจัดการขององค์กรที่มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานศูนย์ มีสำนักงานอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ การจัดการองค์การเช่นนี้ ช่วยทำให้การทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสะดวกขึ้น ปัญหาที่พบหลักๆ คือบุคลากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอและยังขาดความรู้ทักษะในการเผยแผ่ศาสนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริงเรียบง่ายกระชับรัดกุมตรงประเด็นสามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่าง ได้ผลมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล จากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีข้อเท็จจริงและหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยันว่า พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้งยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิง

^๕ ทรงวิทย์ แก้วศรี. การศึกษาวเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑).

ยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัยทั้งวิธีการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย

สรุปผลการวิจัยลักษณะโดยทั่วไปของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ศูนย์ พบว่าการบริหารจัดการองค์การที่ดีมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการทำงานอย่างเป็นระบบ ชัดเจน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่มีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน มีโครงสร้างการทำงานขององค์การแบ่งงานอย่างเป็นระบบ มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นคนกำกับดูแล ส่วนศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดนครศรีธรรมราช การบริหารจัดการองค์การเป็นไปตามระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อไม่มีคำสั่งจากส่วนกลางการทำงานด้านการเผยแผ่ไม่มีความคืบหน้า และศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุดรธานี เป็นศูนย์ที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีโครงการเด่นในด้านการเผยแผ่ทุกรูปแบบ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกคนมีความใส่ใจในงานด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทยประกอบด้วย ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ และการสื่อสารซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การมาประยุกต์ให้เข้ากับแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันมีหลากหลายช่องทางที่ธรรมะคำสั่งสอนจะเข้าถึงประชาชนได้ง่าย ผู้นำถือว่าเป็นผู้กำหนดนโยบายให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่ได้นำนโยบายนั้นไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย วัฒนธรรมองค์การก็มีความเกี่ยวข้องกับเชื่อมั่นในตัวผู้นำ เชื่อมั่นในองค์การการว่าดำเนินงานต้องประสบผลสำเร็จ การสื่อสารก็เช่นกันบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนธรรมก็ต้องเรียนรู้เรื่องการสื่อสาร ให้ผู้รับสารนั้นเข้าใจได้ง่ายไม่สับสน และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ให้กับกับสถานการณ์ในปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้

ภาวะผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา คือถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเอาธรรมเป็นสำคัญเชิดชูหลักการและความถูกต้อง ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อเห็นแก่ความเป็นจริงและความดีงามพระพุทธศาสนาได้เน้นหนักและยึดถือเอาธรรมะใหญ่ในดำเนินชีวิต เป็นผู้นำบุคคลอื่น หรือแม้แต่บริหารจัดการองค์การให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต)^๖ ได้กล่าวไว้ว่าในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับตัวผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารจัดการองค์การ โดยมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้นำดังที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เช่น หลักคุณธรรม ๖ ประการ ดังนี้ ๑) ขมา มีความอดทน ผู้นำต้องมีความอดทนต่อการปฏิบัติงาน มีใจหนักแน่น ไม่ยอมตกไปในความชั่ว ไม่เกรงกลัวหรือมีอคติ ๔ เมื่อจะต้องตัดสินใจและไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ ๒) ซาคริยะ มีความตื่นตัว มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีความ

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คไทม์.

ระมัดระวังไม่ประมาทในการปกครองชีวิต หน้าที่ และการทำงาน ๓) อุภูฐานะ มีความขยันหมั่นเพียร มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงาน มีความระมัดระวังมีประมาณ ๔) สังวิภาคะ มีอหยาศัยดี เอื้อเพื่อเพื่อน มีน้ำใจต่อผู้ร่วมงานเป็นมิตรที่ดีกับทุกคน ๕) ทยา มีจิตใจที่นำเอ็นดู รักใคร่ห่วงใจ เอาใจใส่ดูแลผู้ร่วมงาน ๖) อิกขนา เอาใจใส่ตรวจตราการทำงานและหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

ผู้นำหรือผู้บริหารของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั้ง ๔ ศูนย์ ถือธรรม เป็นใหญ่ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ มีการสร้างความสัมพันธ์ในองค์การที่ดี ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ความเคารพเชื่อถือ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมของศูนย์เผยแผ่ทั้ง ๔ ศูนย์ จึงประสบผลสำเร็จตามมาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระพล เพ็ญจันทร์^๗ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการภาครัฐที่ค้นพบในการวิจัย มีความถูกต้อง เป็นไปได้ และใช้ประโยชน์ได้จริง ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านลักษณะสำคัญขององค์กร เป็นต้น

๗. ข้อเสนอแนะ

- ๑) บุคลากรด้านการเผยแผ่ควรได้รับการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม
- ๒) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนด้านการเผยแผ่อย่างทั่วถึงและเพียงพอ
- ๓) บุคลากรด้านการเผยแผ่ยังมีไม่เพียงพอ ที่จะทำงานด้านการเผยแผ่ของศูนย์เผยแผ่ในแต่ละจังหวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.

^๗ อีระพล เพ็ญจันทร์. การบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาลัทธิศิลปากร. ๒๕๕๒).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คไทม์, ๒๕๔๙.
ลูเธอร์ กูลิค, อังโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรม
สาร, ๒๕๔๕.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ**. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร:
โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๖.

๒) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า. **ดุชนิพนธ์
พุทธศาสนดุชนิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๑.

ธีระพล เพ็งจันทร์. การบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.
ปรัชญาดุชนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย(เป็กรม). การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาธิบดี
(วีรยุทธ์ วีรยุทธ) ในฐานะพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bass, B.M,& Bass Stogdill's. **Handbook of Leadership: Theory, Research, and
Managerial Applications**. New York: Free Press, 1990.

Robbins, S.P. **Fundamentals of Management: Essential Concepts and
Applications** (10th ed.). N.T: Prentice Hall, 2001.

การแก้ปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้
ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
สำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Reading Solution on Pali-Sanskrit Loanwords of the Third
Year Foreign Students in the Communicative Thai Language
for Foreigners Program (International Program) Kasetsart
University.

โกวิทย์ พิมพวง*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการแก้ปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบฝึกทักษะการอ่านและสื่อบัตรคำ ข้อความขนาดสั้นและสื่อช่วยการอ่านออกเสียง

ผลวิจัยพบว่า สาเหตุแห่งปัญหาได้แก่ ๑) นิสิตขาดทักษะการอ่าน ๒) นิสิตขาดทักษะการสมมติคำ และ ๓) นิสิตมีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาไทยแตกต่างกัน จึงส่งผลกระทบต่อ การอ่านของนิสิตโดยตรง โดยนิสิตมีผลการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตในแต่ละครั้งแตกต่างกัน แต่มีพัฒนาการ การอ่านดีขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดนิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ถูกต้อง และมีความคล่องแคล่ว แม้บางคนจะใช้เวลาอ่านนานก็ตาม คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่าน ครบทั้ง ๓ ครั้งแล้ว นับว่านิสิตมีพัฒนาการด้านการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: ปัญหา, การอ่าน, คำยืม

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: fhumkwp@ku.ac.th

ABSTRACT

This research aimed to explore the reading solution on Pali-Sanskrit Loanwords of the third year foreign students in the communicative Thai language for foreigners program (International Program) Kasetsart University. Its objectives were; 1) to explore causes of the reading problem in PL-SKT loanwords of the Third year foreign students in the CTLF program; and 2) to explore such the reading solution. Population was derived from the subject of 'Analytical Reading in Thai' totally 5 persons. Research tools in study were; 1) PL-SKT loanword reading skill exercises, 2) PL-SKT loanword cards with short messages; and 3) Helping media for oral reading in PL-SKT loanwords.

It was found that the causes of the problem were; 1) foreign students lacked of reading skill, 2) foreign students had no skill on compounding PL-SKT loanwords (Samasa), and 3) foreign students had different fundamental knowledge on Thai including PL-SKT language. Thereby, it affected directly to their reading. As for study on the reading solution, foreign students had the different reading results each time, but their development on reading went better continually. Finally, they can read and spell the PL-SKT loanwords properly and fluently, although someone spent a long time in reading. After reading test three times, they can pass it, which was equally 100%. Undoubtedly, foreign students had the development on reading in PL-SKT loanwords accorded with the standard.

Keywords: Problem, Reading, Loanwords

๑. บทนำ

การอ่านออกเสียงคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยเป็นการอ่านออกเสียงที่ยาก เพราะในทางภาษาไทยได้มีการนำคำเหล่านั้นมาใช้เพื่อความสละสลวยสวยงามและความสะดวกในการใช้เพื่อสื่อสาร ของคนไทย จึงทำให้เกิดปัญหาเป็นอย่างมากต่อชาวต่างประเทศผู้เรียนภาษาไทย โดยเฉพาะนิสิตชาวต่างประเทศชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่กำลังเรียนรายวิชา ๐๑๓๖๓๒๔๔ การอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์ ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งรายวิชาดังกล่าวมีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตปนในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก จากการสังเกตทำให้ทราบได้ว่านิสิตชาวต่างประเทศเหล่านี้อ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตไม่ค่อยได้ จึงส่งผลอย่างชัดเจนต่อประสิทธิภาพการอ่านภาษาไทยในรายวิชา ๐๑๓๖๓๒๔๔ การอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอยู่เป็นจำนวนมาก

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังกล่าวซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วน ผู้วิจัยจึงได้ตั้งใจดำเนินการจัดทำโครงการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนขึ้นมาเป็นการเฉพาะในครั้งนี้

๑.๑ สาเหตุของปัญหา

จากการสังเกตการเรียนภาษาไทยในรายวิชา ๐๑๓๖๓๒๔๔ การอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์ ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ ในเบื้องต้น พบว่านิสิตไม่สามารถอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยและไม่สามารถสะกดคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตได้ เนื่องด้วยสาเหตุ คือ ๑) นิสิตขาดทักษะการอ่าน ๒) นิสิตขาดทักษะการสมาสคำ และ ๓) นิสิตมีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาไทยแตกต่างกัน จึงส่งผลให้นิสิตไม่ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาความรู้ด้านภาษาไทยที่เพียงพอแล้วจึงส่งผลกระทบต่อทักษะการอ่านและทักษะการสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีปรากฏอยู่ในภาษาไทย

๑.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหา

สำหรับการแก้ปัญหาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางเพื่อแก้ปัญหา ดังนี้

- ๑) แบบฝึกทักษะการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย
- ๒) การใช้สื่อบัตรคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ข้อความขนาดสั้นและสื่อช่วยในการอ่าน ออกเสียงคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้ของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ กลุ่มเป้าหมาย นิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปี ๓ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กำลังศึกษารายวิชา ๐๑๓๖๓๒๔๔ การอ่านภาษาไทยเชิงวิเคราะห์ ในภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ จำนวน ๕ คน

๓.๒ การศึกษาและนวัตกรรมที่ใช้ในการศึกษา ๑) จัดเตรียมเอกสารแบบฝึกทักษะการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตโดยใช้เทคนิคที่หลากหลายและเหมาะสมกับนิสิตชาวต่างประเทศ ๒) จัดเตรียมการประเมินความก้าวหน้าในการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ๓) ทดสอบการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ๔) บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าการอ่านคำ

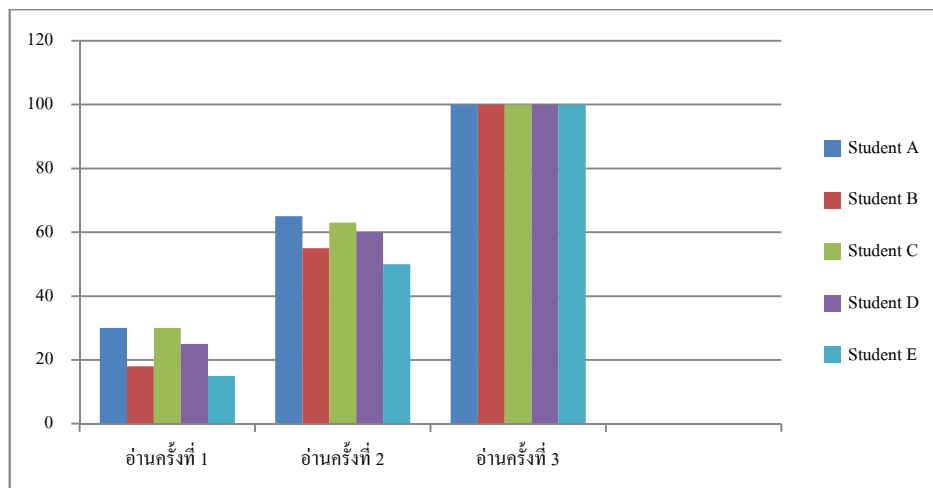
ยืมภาษาบาลีสันสกฤตของนิสิตชาวต่างประเทศเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ ๕) รวบรวมและสรุปผลการวิจัย

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำกิจกรรมในแบบฝึกทักษะการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต จำนวน ๓ ชุด และจากการทดสอบการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนที่ได้แต่ละครั้งจากการอ่านของนิสิตชาวต่างประเทศแต่ละคนจากแบบทดสอบในแต่ละชุดโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ

๔. ผลการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

๔.๑ ผลการอ่านแบบฝึกอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๑)

จากแผนภูมิข้างต้นได้แสดงผลการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๑) ซึ่งสรุปผลได้ ดังนี้

๑. Student A

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ นิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้บ้าง แต่ไม่มากและยังไม่คล่องแคล่ว คิดเป็นร้อยละ ๓๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ นิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ ๖๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ นิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก มีความคล่องแคล่วและพัฒนาการอ่านมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้ว ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๒. Student B

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ นิสิตไม่สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เท่าที่ควร อ่านไม่คล่องแคล่วเท่าที่ควรเนื่องจากขาดทักษะการฝึกอ่านค่อนข้างมากคิดเป็นร้อยละ ๑๘

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ นิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้มากขึ้นกว่าเดิมแต่ต้องใช้เวลาและยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๕๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ นิสิตสามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและมากขึ้นกว่าเดิม มีความคล่องแคล่วในการอ่านพอสมควร แต่ผู้สอนต้องคอยชี้แนะอย่างใกล้ชิด และใช้เวลานาน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๓. Student C

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยและยังไม่คล่อง เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่าน คิดเป็นร้อยละ ๓๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและเพิ่มขึ้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่อง คิดเป็นร้อยละ ๖๓

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นและคล่องแคล่วรวดเร็วมากขึ้น แต่ผู้สอนยังต้องเน้นย้ำและให้กำลังใจอยู่เสมอ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๔. Student D

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยและยังไม่คล่อง เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่าน คิดเป็นร้อยละ ๒๕

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและเร็วขึ้น มีพัฒนาการดีกว่าเดิม ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องและใช้เวลานาน คิดเป็นร้อยละ ๖๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมากและรวดเร็ว เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

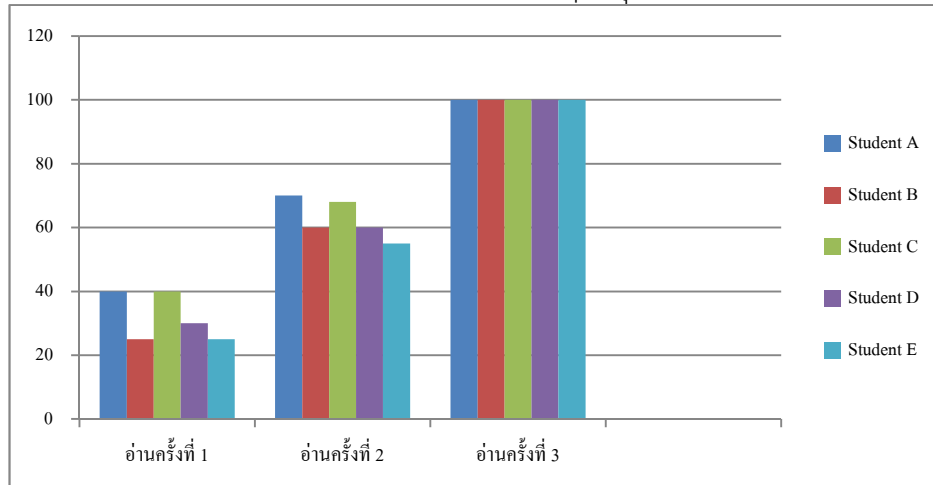
๕. Student E

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยมากและไม่คล่องแคล่ว เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่านค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ ๑๕

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำได้เพิ่มขึ้นแต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๕๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้มากขึ้นและใช้เวลานานมาก เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๔.๒ ผลการอ่านแบบฝึกอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๒)

จากแผนภูมิข้างต้นได้แสดงผลการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๒) ซึ่งสรุปผลได้ ดังนี้

๑. Student A

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้บ้าง แต่ยังไม่คล่องมาก คิดเป็นร้อยละ ๔๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น เมื่อเน้นย้ำคำช้าบ่อยๆ และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ ๗๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก มีความคล่องแคล่วมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๒. Student B

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยและยังไม่คล่องเท่าที่ควร เนื่องจากขาดทักษะการฝึกอ่านค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ ๒๕

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่ผู้เรียนจำการอ่านออกเสียงไม่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ ๖๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก มีความคล่องแคล่วในการอ่านพอสมควร และใช้เวลานาน เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะและกระตุ้นด้วยการให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๓. Student C

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ไม่มากและยังไม่คล่องเท่าที่ควร เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่าน คิดเป็นร้อยละ ๔๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและเพิ่มขึ้นจากเดิมมาก ตลอดจนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๖๘

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก รวดเร็วและคล่องแคล่วมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๔. Student D

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยและยังไม่ค่อยคล่องแคล่วเท่าที่ควร เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่าน คิดเป็นร้อยละ ๓๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและเพิ่มขึ้นแต่ต้องใช้เวลาานาน แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๖๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก คล่องแคล่วและรวดเร็วขึ้น เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

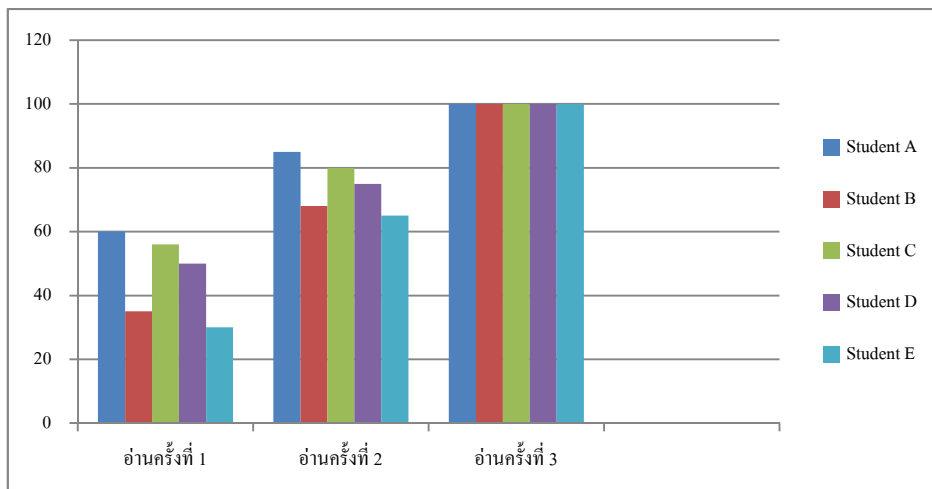
๕. Student E

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยมากและยังไม่มีความคล่องแคล่วในการอ่าน เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่านค่อนข้างมากคิดเป็นร้อยละ ๒๕

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควรและต้องใช้เวลาาน คิดเป็นร้อยละ ๕๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้รวดเร็วและคล่องแคล่วขึ้นแต่ใช้เวลาาน เมื่ออ่านซ้ำบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๔.๓ ผลการอ่านแบบฝึกอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๓)

จากแผนภูมิข้างต้นได้แสดงผลการอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต (ชุดที่ ๓) ซึ่งสรุปผลได้ ดังนี้

๑. Student A

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อย แต่ยังไม่คล่องเท่าที่ควรคิดเป็นร้อยละ ๖๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น เมื่อเน้นย้ำคำซ้ำบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดพัฒนาการที่ดี คิดเป็นร้อยละ ๘๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมาก แต่ผู้สอนคอยชี้แนะและให้กำลังใจอยู่เสมอ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๒. Student B

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยแต่ยังไม่คล่อง คิดเป็นร้อยละ ๓๕

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่ผู้เรียนจำการอ่านออกเสียงไม่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ ๖๘

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นมากและมีทักษะพัฒนาการมากแต่ใช้เวลานาน อย่างไรก็ตาม เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ผู้สอนต้องคอยชี้แนะอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๓. Student C

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อย แต่ยังไม่คล่องแคล่ว คิดเป็นร้อยละ ๕๖

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้นมาก แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร เมื่ออ่านช้าบ่อย ๆ ผู้สอนต้องคอยชี้แนะอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๘๐

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีและคล่องแคล่วขึ้นมาก เมื่ออ่านช้าบ่อยๆ ต้องคอยชี้แนะอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๔. Student D

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อย เนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่านค่อนข้างมากคิดเป็นร้อยละ ๕๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๗๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นและมีความรวดเร็วและคล่องแคล่วมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

๕. Student E

๑) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๑ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้น้อยมากและยังไม่คล่องเท่าที่ควรเนื่องจากขาดทักษะการฝึกการอ่านค่อนข้างมากคิดเป็นร้อยละ ๓๐

๒) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๒ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ ๖๕

๓) ฝึกอ่านแบบฝึกทดสอบการอ่านแบบฝึกชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๓ สามารถอ่านคำและสะกดคำภาษาบาลีสันสกฤตได้ดีขึ้นกว่าเดิมและคล่องแคล่วรวดเร็วกว่าเดิมมากแต่ใช้เวลานาน เมื่ออ่านช้าบ่อย ๆ ต้องคอยชี้แนะและให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เมื่อทดสอบการอ่านทั้ง ๓ ครั้งแล้วนั้น ถือว่ามีการพัฒนาการอ่านผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของนิสิตชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ ๓ ในสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบผลการศึกษิตตามตารางแสดงรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ที่	ชื่อ-นามสกุล	แบบฝึกทักษะการอ่านชุดที่ ๑	แบบฝึกทักษะการอ่านชุดที่ ๒	แบบฝึกทักษะการอ่านชุดที่ ๓
๑	Student A	อ่านคำและสะกดคำได้บ้างแต่ไม่มาก	อ่านคำและสะกดคำได้ดีกว่าเดิมและมีการพัฒนาการอ่านอย่างต่อเนื่อง	อ่านและสะกดคำได้ดีและมีความคล่องแคล่วมากขึ้นตลอดจนมีพัฒนาการอ่านอย่างรวดเร็ว โดยการกระตุ้นด้วยการให้กำลังใจ
๒	Student B	อ่านคำและสะกดไม่ได้เท่าที่ควรเนื่องจากผู้เรียนขาดทักษะฝึกการอ่าน	อ่านคำและสะกดคำได้มากขึ้นกว่าเดิม แต่ต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน โดยมีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และต้องมีการเน้นย้ำอยู่เสมอ	อ่านและสะกดคำได้มากขึ้นกว่าเดิม มีความคล่องแคล่วในการอ่านพอสมควร ใช้เวลาค่อนข้างนาน แต่ยังคงกระตุ้นด้วยการให้กำลังใจอยู่เสมอและบ่อยๆ
๓	Student C	อ่านคำและสะกดคำได้น้อยเนื่องจากขาดทักษะฝึกการอ่าน	อ่านคำและสะกดคำได้ดีขึ้นตลอดจนมีพัฒนาการและการฝึกปฏิบัติการอ่านอย่างต่อเนื่อง	อ่านคำและสะกดคำได้ดีคล่องแคล่วมากขึ้น แต่ผู้สอนยังต้องเน้นย้ำบ่อยๆ และให้กำลังใจอยู่เสมอ
๔	Student D	อ่านคำและสะกดคำได้น้อยเนื่องจากขาดทักษะฝึกการอ่าน	อ่านคำและสะกดคำได้ดีและเร็วขึ้น แต่ต้องใช้เวลาบ้างและมีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	อ่านคำและสะกดคำได้ดีคล่องแคล่วมากขึ้น แต่ผู้สอนยังต้องเน้นย้ำบ่อยๆ พร้อมกับการให้กำลังใจ
๕	Student E	อ่านคำและสะกดคำได้น้อยมากเนื่องจากผู้เรียนขาดทักษะฝึกการอ่าน	อ่านคำและสะกดคำเพิ่มมากขึ้น แต่ต้องใช้เวลาอย่างมากมีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	อ่านคำและสะกดคำได้ดีคล่องแคล่วขึ้น ใช้เวลาค่อนข้างนาน ผู้สอนให้การดูแล เน้นย้ำและให้กำลังใจบ่อย ๆ

๖. สรุป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น สรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มนิสิตต่างประเทศที่กำลังศึกษาในหลักสูตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) ชั้นปีที่ ๓ มีทักษะการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยค่อนข้างอ่อนเนื่องด้วยสาเหตุคือนิสิตขาดทักษะการอ่าน ขาดทักษะการสมาสคำ มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาไทยแตกต่างกัน ตลอดจนขาดการปฏิบัติการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้สอนนำกลุ่มนิสิตต่างประเทศที่กำลังศึกษาในหลักสูตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) ชั้นปีที่ ๓ เหล่านี้มาศึกษาวิจัยโดยฝึกให้พวกเขาได้เข้าใจในทักษะการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤต และฝึกทักษะการปฏิบัติการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตเป็นรายบุคคล ทำให้กลุ่มนิสิตต่างประเทศเหล่านี้จากเดิมอ่านคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตไม่ได้และสะกดคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตไม่ถูกต้อง จนสามารถมีพัฒนาการด้านการอ่านคำภาษาบาลีสันสกฤตดีขึ้นและเพิ่มขึ้นตามลำดับตลอดจนเกิดการพัฒนาตนเองอย่างชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนในหลักสูตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) ต่อไป

๗. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไป ควรปรับเปลี่ยนระดับของกลุ่มตัวอย่าง อาทิ เปลี่ยนเป็นกลุ่มนิสิตชาวต่าง ประเทศที่กำลังศึกษาในหลักสูตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ) ชั้นปีที่ ๔ และคัดเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับระดับชั้นปีของนิสิตชาวต่างประเทศที่ศึกษาในหลักสูตรภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับชาวต่างประเทศ (หลักสูตรนานาชาติ)

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ:

โกวิทย์ พิมพวง. คำไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

พรณภิส ดาราสว่าง. การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๕.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การวิจัยหลักสูตรและการเรียนการสอน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕.

๒. วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

โกวิทย์ พิมพวง. การศึกษาเจตคติต่อการเรียนรายวิชา ๐๑๓๖๑๓๑๑ คำไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ของนิสิตชั้นปีที่ ๓ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๗.

การจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย
Buddhist Knowledge Management of Phra Pariyatti Dhamma
General Education Schools in Thailand

พระมหาชาวลิต คงแก้ว*

ไชยนันท์ ปัญญาศิริ**

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น)***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและสถานะการจัดการความรู้เชิงพุทธ ศึกษาปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จการจัดการความรู้เชิงพุทธ และกำหนดแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๓ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น ๔ ภูมิภาคๆ ละ ๑ โรงเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาของทั้ง ๔ โรงเรียนเกี่ยวกับพัฒนาการและสถานะการจัดการความรู้ พบว่า โรงเรียนเน้นการมีส่วนร่วมและการเสียสละของบุคลากร จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาสอดคล้องกับวิถีท้องถิ่น นักเรียนมีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ความรู้ระดับบุคคลมีปัจจัยสนับสนุน คือผู้บริหารโรงเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน กระตุ้นเตือนให้ครูแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การนำหลักพุทธธรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้วิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ส่วนความรู้ระดับองค์กรมีปัจจัยสนับสนุนคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร ใช้งาน และจัดเก็บความรู้ และหลักสาราณียธรรม คือมีความปรารถนาดีต่อกันทางกาย วาจาและใจ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่หวงความรู้ ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะช่วยสร้างแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธตามกระบวนการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้เชิงพุทธ; โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ABSTRACT

This research is aimed for study the development and identity of Buddhist Knowledge Management Study the supporting factors for the success of

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม ryan_chaw1999@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

Buddhist Knowledge Management. Guideline for Buddhist Knowledge Management by In-depth interviews with the important information 13 people Divided by 4 regions, one regional one school. Then analyze the content.

The results of all 4 schools for about the development and identity of Buddhist Knowledge Management showed that Schools focus on participation and dedication of personnel. Studies management on the curriculum in line with the local culture. Students have knowledge of all religious and secular. The personal knowledge level are supported. School administrators, regardless of the differences of the students. Urges teachers to pursuits for develop their own. Main import VutthiThum steps the learning Buddhism and applied in the course. The knowledge of enterprise was a supporting factors that use of information technology, communications, use and storage of knowledge. And Saraniyadhamma step. There was goodwill towards each other physically, verbally and mentally not skimp knowledge. Accept the differences all of these factors will help to establish Guideline the Buddhist knowledge management will happening in school sustainable.

Keywords: Buddhist knowledge management; Phra Pariyatti Dhamma General Education School.

๑. บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญมากเพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวกลางในการสร้าง กระจาย ประยุกต์ใช้ และยกระดับความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กรซึ่งต้องอาศัยการศึกษาที่มีกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวนำ และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการความรู้ในสถานศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักถึงความสำคัญของ “ความรู้” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญสำหรับองค์กรที่เรียกได้ว่า “ทรัพยากรสินทางปัญญา” ทั้งนี้เพราะการจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้ที่เรียนจากการปฏิบัติเป็นตัวนำ เพราะการปฏิบัติทำให้เกิดประสบการณ์ และเกิดวิธีการที่เป็นตัวอย่างเพื่อให้ครูรุ่นหลังนำไปศึกษา นำไปใช้ประโยชน์ และนำไปต่อยอดความรู้ที่แตกฉานต่อไป^๑ สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้อของคนในสังคมทุกระดับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้นบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมได้ทุกเรื่องที่ได้รับผิดชอบ สามารถ

^๑ สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา, การจัดการความรู้ในสถานศึกษา, (กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

ทำงานเป็นหมู่คณะได้ โดยจำเป็นต้องนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา

แต่ในความเป็นจริงเรื่องการจัดการความรู้เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก โดยเฉพาะการจัดการความรู้ในสถานศึกษา เพราะยังมีปัญหาด้านรูปแบบการจัดการความรู้ที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการจัดการความรู้ เพราะเป็นเงื่อนไขในการประเมินองค์กรมากกว่า ไม่ได้ดำเนินการเพราะเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการจัดการความรู้ จึงไม่มีการกำหนดแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจนในการแสวงหาความรู้ การสร้างระบบฐานข้อมูลสำหรับแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ หรือสร้างเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอน จึงทำให้ผลลัพธ์การดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินการจัดการความรู้ของสถานศึกษาในประเทศไทยยังมีจำนวนน้อย เพราะการจัดการความรู้ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับสถานศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต่างๆ สถาบันการศึกษาของไทยจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้ขึ้น^๒

เมื่อมองย้อนไปดูสถาบันพระพุทธศาสนาด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนมีวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษา มุ่งเน้นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ปัจจุบันได้รับการยอมรับและมีบทบาทมากขึ้นโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาของชาติ อย่างไรก็ตามโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีสภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายด้านโดยเฉพาะปัญหาด้านการจัดการความรู้ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านบุคคล ผู้บริหารมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการศึกษาและการจัดการความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง บุคลากรขาดความชำนาญในวิชาที่สอน ขาดความมั่นคงความก้าวหน้าในวิชาชีพ อีกทั้งการพัฒนาด้านความรู้ของบุคลากรยังไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึงไม่ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมต่อคุณวุฒิ มีการเปลี่ยนงานทำให้เกิดภาวะสมองไหลไปในหน่วยงานอื่นที่มั่นคงกว่า ทำให้โรงเรียนเสียบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไป นักเรียนมีความแตกต่างและหลากหลายทางด้านสังคม พื้นฐานความรู้ ภาษา และผู้เรียนมีการศึกษาทั้ง ๓ แผนก คือแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญทำให้ผู้เรียนๆ มากกว่าโรงเรียนสายสามัญทั่วไปจนทำให้เกิดความเหนียวล่าในการเรียนนำไปสู่ปัญหาด้านการพัฒนาความรู้ผู้เรียนภายใต้เวลาเรียนที่จำกัด

๒) ด้านองค์กร โรงเรียนขาดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ขาดสื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนที่เพียงพอและทันสมัย ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการความรู้ที่จะพัฒนาโรงเรียนไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

^๒ ธีระ รุญเจริญ, ความเป็นมืออาชีพในการจัดการและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๓.

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการความรู้ในสถานศึกษามีความสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการความรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรคณะสงฆ์ด้านการจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษา ยังเป็นประโยชน์ในแวดวงการศึกษาของประเทศไทยและสังคมอย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑) เพื่อศึกษาพัฒนาการและสถานะการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย

๒.๒) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จในการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย

๒.๓) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทย

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเชิงเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้เชิงพุทธในระดับบุคคล ได้แก่ ๑) แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๒) หลักกฏมัตติธรรม (ธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญในการศึกษาเรียนรู้)

แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้เชิงพุทธในระดับองค์กร ได้แก่ ๑) แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ ๒) หลักสาราณียธรรม (ธรรมสำหรับสร้างมนุษยสัมพันธ์) เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธตามกระบวนการจัดการความรู้

๓.๒ สนามวิจัย

คือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศไทยทั้ง ๔ ภูมิภาคๆ ละ ๑ แห่ง ได้แก่ ๑) ภาคเหนือ โรงเรียนเขตพุทธศึกษา วัดเขตพุทธ ๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนประภัสสรวิทยา วัดศรีนวล ๓) ภาคกลาง โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย วัดจุติธรรมาราม ๔) ภาคใต้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา วัดสระเรียง

เหตุผลในการเลือกโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั้ง ๔ แห่ง เป็นสนามวิจัย คือ ๑) เป็นโรงเรียนที่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ๒) เป็นโรงเรียนมีขนาดใหญ่โดยมีตัววัดคือ มีจำนวนนักเรียนเกิน ๓๐๐ รูปขึ้นไป

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

การวิจัยครั้งนี้เจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับผู้บริหารส่วนกลาง ได้แก่ ผู้อำนวยการส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ๒) ระดับผู้บริหารโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้แก่ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ ๓) ระดับพระภิกษุและบุคลากรวิชาชีพในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั้ง ๔ ภูมิภาคๆ ละ ๑ แห่ง จำนวน ๑๓ รูป/คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาเอกสาร การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และจากสื่อต่างๆ นำข้อมูลเหล่านั้นมาดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ ๒ ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ ระดับ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญทั้ง ๔ ภูมิภาค จำนวน ๑๓ รูป/คน เพื่อสอบถามพัฒนาการและสถานะการจัดการความรู้เชิงพุทธ ปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับบุคคล และปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับองค์กร ตามแนวคิด ทฤษฎี และหลักการในทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องปัญหาของการวิจัย เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ขั้นที่ ๓ ถอดความการสัมภาษณ์ระดับลึกที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจนกระทั่งข้อมูลที่ได้อยู่ในระดับอิ่มตัว (Saturated) จึงหยุดสัมภาษณ์

ขั้นที่ ๔ ตรวจสอบคำถามและคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์

ขั้นที่ ๕ สรุปผลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อได้องค์ความรู้ ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย

๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้ข้อคำถามการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงประเด็นตามที่ต้องการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 ระดับ มีเนื้อหาสาระในการสัมภาษณ์สอดคล้องกับปัญหาการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการบันทึกเสียงมาวิเคราะห์โดยการถอดเทปซึ่งดำเนินการโดยนำเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์ ถอดความจากที่ได้ยิน จัดพิมพ์เป็นตัวอักษรและจัดลงในหมวดหมู่

ขั้นที่ ๒ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับข้อมูลโดยการตรวจสอบหมวดหมู่ที่ได้มีความสอดคล้องกับคำถามในการวิจัยเพื่ออธิบายความจริงจากความเข้าใจ ให้เข้ากับแนวคิด ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อดำเนินการสรุปเนื้อความของการวิจัย

ขั้นที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบอธิบายตีความ (Interpretive-descriptive) เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปกำหนดกรอบแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ศึกษาพัฒนาการและสถานะของการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการศึกษาพัฒนาการและสถานะของจัดการความรู้ของโรงเรียนทั้ง ๔ แห่ง โรงเรียนเซตุนศึกษา พบว่า ในอดีตโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรค ด้านขาดบุคลากรที่มีความรู้ตรงสายวิชาชีพ งบประมาณ และอาคารเรียน วิธีการบริหารงานของผู้บริหารที่ขาดประสบการณ์ ปัจจุบันมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเพราะผู้บริหารได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน และได้รับงบประมาณที่เพียงพอจากหน่วยงานที่สนับสนุน ส่งผลให้สถานศึกษามีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีขึ้น

ส่วนโรงเรียนประภัสสรวินิตยา พบว่า บุคลากรมีการร่วมแรงร่วมใจกันและเสียสละในการจัดการศึกษาจากโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่จนมีพัฒนาการไปสู่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีคุณภาพด้านการศึกษาในสายสามัญในระดับที่น่าพอใจและเป็นที่ยอมรับของสังคม

โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชื่อว่า สภาการศึกษามหาภูมิราชวิทยาลัย สาขาวังน้อย ต่อมาได้มีพัฒนาการจัดตั้งเป็นโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ใน พ.ศ. ๒๕๓๔ บุคลากรมีความเสียสละและความสามัคคี เน้นการจัดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อสร้างศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ทำให้โรงเรียนมีสถิตินักเรียนสอบนักธรรมและบาลีได้เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศติดต่อกันเป็นเวลาสิบกว่าปี ผู้เรียนมีความรู้ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง พบว่า โรงเรียนจัดการศึกษาโดยมีแนวคิดเด็กทุกคนในท้องถิ่นที่ขาดโอกาสต้องได้รับการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาด้านความรู้ของผู้บริหารและบุคลากร ปรับปรุงอาคารเรียน มีงบประมาณสนับสนุนมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสอดคล้องกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และดำรงรักษารูปแบบการศึกษาแบบวิถีพุทธ โดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน จนนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น

๕.๒ ศึกษาปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จในการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการศึกษาการจัดการความรู้ในระดับบุคคลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านบารมีของผู้นำ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารเป็นที่เคารพศรัทธาของคณะครูและนักเรียน ประพฤติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างให้ผู้ตาม สั่งการและกระตุ้นเตือน

ให้ครูแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ร่วมกำหนดกิจกรรมด้านการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูและบุคลากรเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจในนักเรียน ได้คำนึงถึงความแตกต่างและหลากหลายด้านสถานะทางสังคม ชาติพันธุ์ชนเผ่า ภาษา และพื้นฐานความรู้ของนักเรียน มีการคัดกรองนักเรียนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ด้านการอ่าน การเขียนก่อน ส่วนปัญหาอื่นๆ ครูจะแก้ไขปัญหาตามกรณีของผู้เรียนไป แต่ละโรงเรียนจึงมีโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อปรับพื้นฐานก่อนเปิดเรียน เช่น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอ่าน พูด เขียน ๘๐ เปอร์เซนต์ คลินิกหมอภาษา ชุมชุมภาษาพาเพลิน เป็นต้น

ด้านการกระตุ้นเตือนทางปัญญา พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน มีแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและสร้างศาสนทายาททางธรรม ผู้บริหารกระตุ้นเตือนให้ครูแสวงหาความรู้มาปรับใช้พัฒนาการเรียนการสอน ส่งครูฝึกฝนอบรมความรู้เพิ่มเติมโดยอาศัยเครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ สถานบันการศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด เพื่อให้ครูมีความรู้ที่หลากหลาย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังคำสัมภาษณ์พระราชวัชรภรณ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗. “ผมพยายามกระตุ้นเตือนให้ครูทุกคนพยายามพัฒนาตนเอง บังคับให้เรียนรู้เพิ่มเติมในสาระการเรียนรู้ ๒๐ ชั่วโมงต่อ ๑ ปี” และมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติคัดเลือกครูไปฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาความรู้ครูสู่มืออาชีพ

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า โรงเรียนทั้ง ๔ แห่ง มีอัตลักษณ์และวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษามุ่งสร้างศาสนทายาทสืบทอดอายุพระศาสนา ครูมีความทุ่มเท เสียสละ โรงเรียนเขตพนาศึกษา ผู้บริหารคำนึงถึงสวัสดิการของครูและบุคลากรเพื่อสร้างขวัญกำลังใจปรับขึ้นเงินเดือน ๑๐ เปอร์เซนต์ โรงเรียนประภัสสรวิทยา มีกองทุนพระภิกษุอาพาธ จัดสรรเงินเดือนให้แก่ครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย มีนโยบายค่าตอบแทนแก่ครูตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด อำนวยความสะดวกด้านสื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษาวัดสระเรียง มีทุนการศึกษาให้กับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้ง ๔ โรงเรียน มีกองทุนกั้มสำหรับบุคลากรที่ได้จากค่าสมทบกองทุนสวัสดิการครูและบุคลากรเพื่อแก้ไขปัญหาสมองไหลไปหน่วยงานอื่น

ผลการศึกษารจัดการความรู้ในระดับบุคคลเกี่ยวกับบุุทธิธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

ด้านสัปปุริสสังเสวะ คือขั้นการเสวนาผู้รู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน มีแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูกับนักเรียน ครูมีความเข้าใจนักเรียน จากการสัมภาษณ์นายแสวง เสมอใจ, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนเขตพนาศึกษา, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘. “ด้วยประสบการณ์ของครูจึงมีความเข้าใจต่อเด็กในภูมิภาคนี้ มีการคัดกรองนักเรียนแยกประเภทจากสติปัญญา สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพ เพื่ออบรมความรู้ตาม

เป้าหมายได้” แต่ละโรงเรียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรม พี่...ให้น้อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ให้กับรุ่นน้อง

ด้านสัทธัมมัสสวนะ คือขั้นระดับความรู้ พบว่า นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย เพราะส่วนมากเป็นเด็กด้อยโอกาสจึงมีความตั้งใจพัฒนาความรู้ของตนเองให้สูงขึ้น ทั้ง ๔ โรงเรียน มีปัญหาการถามตอบระหว่างครูกับนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์นายนิติธร บำรุงศักดิ์, หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา วัดสระเรียง, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘ “จากการประชุม การพูดคุยแบบส่วนตัว ได้พบว่านักเรียนเกือบทุกโรงเรียนเวลาครูสอนไม่เข้าใจในรายวิชาที่ยากๆ เช่น วิชาภาษาบาลี คณิตศาสตร์ นักเรียนส่วนมากไม่ค่อยกล้าถามครูในเวลาเรียน”

ด้านโยนิโสมนสิการ คือขั้นสร้างสรรคความคิด พบว่า โดยภาพรวม ทั้ง ๔ โรงเรียน มีการส่งเสริมผู้เรียนให้ฝึกคิดในสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยการใช้กระบวนการคิดหลากหลาย เช่น การนำเอาหลักอริยสัจ ๔ หลักกาลามสูตร ๑๐ ประการ มาประยุกต์ใช้ในการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงความคิดจากเหตุไปหาผล นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมศิลป์สมาธิ ชุมนุมคณิตคิดสนุก เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาได้

ด้านธัมมานุสรมปฏิบัติ คือขั้นสรุปเพื่อนำสู่แนวทางปฏิบัติ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน มีหน่วยธรรมนิเทศ กลุ่มวาทศิลป์ กิจกรรมสร้างนักเทศน์รุ่นเยาว์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักนำความรู้ที่ได้จากเรียนการสอน การแสวงหาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ไปสู่การภาคปฏิบัติ เช่น การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียง การแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อการประกวด ในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม การส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม ๑๒ ประการ

ผลการศึกษาการจัดการความรู้ในระดับองค์กรเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

ด้านเทคโนโลยีในการสื่อสาร พบว่า โดยภาพรวม ทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารกำหนดให้ครูและบุคลากรพัฒนาขีดความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการทำงาน โรงเรียนมีห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียน (Smart Classroom) โดยโรงเรียนประภัสสรฯ มีอุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสารความรู้เฉพาะในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เพราะปัจจัยด้านอาคารสถานที่จำกัด ด้านการพัฒนาการเวบไซต์โรงเรียน ทั้ง ๔ โรงเรียนยังมีเนื้อหาและการจัดระบบสารสนเทศขาดการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน

ด้านเทคโนโลยีในการใช้งานร่วมกัน พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียนส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ครูใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย VCD ประกอบการสอน ดังคำสัมภาษณ์พระครูปริยัติจันทสาร, ผู้อำนวยการ โรงเรียนประภัสสรวิทยา วัดศรีนวล, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘. “ครูและนักเรียนได้อาศัยการใช้เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ใช้ประกอบการสอน การแสวงหาความรู้” แต่พบว่าครูบางคนยังขาดทักษะ ความรู้การใช้เทคโนโลยีในการประกอบการสอน การสื่อสาร โรงเรียนจึงมีการฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ของบุคลากรด้าน ICT

ด้านเทคโนโลยีการจัดเก็บความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนสำคัญในการจัดเก็บข้อมูล ดังคำสัมภาษณ์พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา วัดสระเรียง, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘ “โรงเรียนได้อาศัยเทคโนโลยีสำหรับจัดเก็บข้อมูล เพราะเทคโนโลยีเป็นเสมือนคลังความรู้ ทุกคนใช้ประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี” โรงเรียนมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้กับครูและบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านการจัดเก็บข้อมูล สารสนเทศ เช่น โปรแกรมการจัดเก็บข้อมูลระบบสารสนเทศการศึกษา (EIS) มีทำให้การใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูล ความรู้เป็นระบบมากขึ้นในฐานข้อมูลของโรงเรียน และง่ายต่อการเข้าถึงและใช้งาน

ผลการศึกษารจัดการความรู้ในระดับองค์กรด้านสาธารณิธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม ทั้ง ๔ โรงเรียน

ด้านเมตตาทายกรรม คือการกระทำดีต่อกัน พบว่า โรงเรียนบุคลากรมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ักเรียน มีศีลเป็นตัวกำกับความประพฤติ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านเมตตาตวจิกรรม คือการพูดดีต่อกัน พบว่า โรงเรียนบุคลากรมีสัมมาวาจา พูดปรารถนาดีต่อกัน นักเรียนประพฤติตัวไม่เหมาะสม หรือมีปัญหาการเรียน ครูคอยเตือนสติโดยยกหลักธรรมหรือนิทานชาดกมาประกอบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ด้านเมตตาตมโนกรรม คือการคิดดีต่อกัน พบว่า โดยภาพรวมครูส่วนมากเป็นพระภิกษุ หรืออยู่ในเพศศฤห์สถ์ผ่านการบวชเรียนมาก่อนเป็นคนมีเหตุผล ปรารถนาต่อกัน มีความเข้าใจต่อผู้เรียน คิดพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือมีความรู้คู่คุณธรรม

ด้านสาธารณะโภคี คือการรู้จักแบ่งปันความรู้ต่อกัน พบว่า บุคลากรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปันความรู้ ข้อมูล ผ่านการประชุมประจำเดือน หรือประชุมกลุ่มสาระการเรียนรู้ การให้ความรู้หน้าชั้นเรียนก่อนเข้าเรียน โรงเรียนมีทีมงานครูและนักเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำข้อมูลข่าวสาร และความรู้ต่างๆ ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ของโรงเรียน เป็นต้น ด้านศีลสามัญญตา คือการมีระเบียบวินัย พบว่า ผู้บริหาร ครูและนักเรียน ส่วนมากเป็นพระภิกษุและสามเณรมีศีลเป็นเครื่องกำกับความประพฤติ นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน เช่น การฟังโอวาทก่อนเข้าเรียน การเข้าแถวเข้าห้องเรียน ระเบียบการนุ่งห่มจีวร ระเบียบการปฏิบัติตนภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นต้น ด้านทิวฐิสามัญญตา คือการมีเหตุผลต่อกัน พบว่า บุคลากรมีพื้นฐานความรู้ ทักษะคติ ตั้งอยู่บนพื้นฐานเหตุผลเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในการเชิงสร้างสรรค์เป็นประจำ

๕.๓ ศึกษาแนวทางการจัดการความรู้เชิงพุทธของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยจำแนกตามกระบวนการจัดการความรู้ สรุปได้ดังนี้

ด้านการกำหนดความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารกำหนดความรู้ตามหลักสูตรแกนกลางพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยทั้ง ๓ แผนก สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค ด้านการแสวงหาความรู้ พบว่า ทั้ง ๔

โรงเรียน ผู้บริหารกระตุ้นเตือนให้ครูแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่หลากหลาย เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยบุคลากรเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ครูมีส่วนช่วยเหลือ คอยแนะนำเป็นพี่เลี้ยงให้นักเรียนแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ด้านอื่นๆ

ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน มีเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สถานศึกษาในแต่ละภูมิภาคสำหรับการพัฒนาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันโดยเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญจนทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้ให้มีความสะดวกเร็วเร็ว และประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านการจัดเก็บความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน มีการพัฒนาครูและบุคลากรให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีในใช้งานร่วมกัน การจัดเก็บข้อมูลและความรู้ต่างๆ ในระบบฐานข้อมูลของโรงเรียน เช่น เว็บไซต์ คอมพิวเตอร์ ครูมีพัฒนาการในการจัดทำแฟ้ม เอกสารประกอบการสอนที่ได้จากการสร้าง แลกเปลี่ยนความรู้ จัดเก็บให้เป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นและการใช้งาน

ด้านการเผยแพร่ความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน ครูและนักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียนและจากแหล่งอื่นๆ ไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น แผ่นพับ เฟสบุ๊ค เว็บไซต์โรงเรียน บอร์ดประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียง และการเทศนาธรรม ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นกัลยามิตรที่ดีให้คำแนะนำให้นักเรียนในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนในห้องเรียน เทคโนโลยีสารสนเทศ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนกัลยามิตรและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ นำมาคิดพิจารณา วิเคราะห์ กลั่นกรองหาเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อได้ข้อเท็จจริงก่อนนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียน การดำเนินชีวิตประจำวันและนำไปเผยแพร่ต่อ

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับบุคคล ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของทั้ง ๔ โรงเรียน ผู้บริหารเป็นที่เคารพศรัทธา คำนึงถึงความแตกต่างและหลากหลายด้านพื้นฐานความรู้ผู้เรียนมาการกำหนดความรู้ตามหลักสูตรการศึกษา กระตุ้นเตือนให้ครูและนักเรียนแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตัวเอง จัดสวัสดิการให้แก่ครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม สอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass & Avolio^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรศพร ทองธรรมจินดา การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน องค์กรประกอบด้วยผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น ผู้บริหารให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือ

^๓ Bass, B. M. & Avolio, B. J, **Improving organization effectiveness though transformational leadership**, (Newbery Park, CA: Sage, 1994), P. 132-135.

บุคลากรในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารเป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารให้รางวัลเมื่อบุคคลปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย^๔

ผลการศึกษาด้านคุณธรรม ๔ ตามขั้นตอนการเรียนรู้พบว่า ทั้ง ๔ โรงเรียนโดยภาพรวม ครูกับนักเรียนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ครูมีความเข้าใจนักเรียน นักเรียนหมั่นแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลโดยการนำหลักอริยสัจ ๔ มาปรับใช้ในกระบวนการคิด วิเคราะห์ นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ทั้ง ๒ หลักสูตร มาประยุกต์ใช้ในการเรียน การดำเนินชีวิตและนำไปเผยแพร่ สอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาคือคุณธรรม ๔ ประการ^๕ งานวิจัยของเอื้อมอร ชลวร การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาปัญญาตามหลักคุณธรรม ๔ การคบหากับผู้ทรงปัญญาที่เป็นสัตบุรุษ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อนที่คบหา สั่งสอนอบรมไปในทางที่ดีงาม เรียกว่า สัปบุริสสังเสวะ หมั่นฟังความรู้จากผู้ทรงปัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจเกิดปัญญาที่เรียกว่า สัทธัมมัสสวนะ และนำความรู้นั้นมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยความคิดที่แยกกายด้วยวิธีการต่างๆ นำความรู้ตามขั้นตอนข้างต้นไปปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม ให้เหมาะสมทั้งกาลเวลา สถานการณ์ และวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ปัญญา^๖

ผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับองค์กร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมี ทั้ง ๔ โรงเรียน เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร การใช้ และการจัดเก็บความรู้ มีห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียน ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อประสานงานเพื่อลดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน พัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูล ความรู้ในรูปแบบต่างๆ สอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนจัดการความรู้ของสมชาย นำประเสริฐกุล^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาพันธ์ อินตะแก้ว รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต ด้านองค์ประกอบเพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้ มีเครื่องมือ เทคโนโลยีเพื่อการจัดการความรู้โดยต้องมีเครื่องมือเทคโนโลยีที่เป็นระบบอัตโนมัติ และตัวบุคคลมีความสามารถใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการความรู้โดยสร้างเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สามารถสืบหาจัดเก็บองค์ความรู้ของบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ^๘

^๔ รสพร ทองธรรมจินดา, การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน, (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑๔.

^๕ อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๔๘-๒๔๙/๓๖๗-๓๖๘, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๖.

^๖ เอื้อมอร ชลวร, การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ, (ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๒.

^๗ สมชาย นำประเสริฐชัย, การจัดการความรู้, (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๘), หน้า ๙๓-๙๔.

^๘ ผกาพันธ์ อินตะแก้ว, รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต, (ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙๖.

ผลการศึกษา หลักสาราณียธรรม คือธรรมสำหรับความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ทั้ง ๔ โรงเรียน พบว่า ด้านการกระทำดีต่อกัน ผู้บริหารและครูประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการพูดดีต่อกัน บุคลากรมีสัมมาวาจา ครูคอยให้คำปรึกษาและช่วยตักเตือน ด้านการคิดดีต่อกัน ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจกัน ประรณาดติดต่อเพื่อนร่วมงานและผู้เรียน ด้านการรู้จักแบ่งปันความรู้ ใช้รูปแบบการซักถาม การประชุม และนำความรู้ไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึง ด้านการมีระเบียบวินัย ครูและนักเรียนมีศีลเป็นตัวกำกับความประพฤติ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกฎระเบียบ เช่น ระเบียบการนั่งแถวไหว้พระสวดมนต์และฟังโอวาทก่อนเข้าห้องเรียน ด้านการมีเหตุผลต่อกัน ผู้บริหารและครูมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ข้อคิดเห็นตั้งอยู่บนพื้นฐานมีเมตตาต่อกันทางกาย วาจา และทางใจ เมื่อเกิดปัญหาอาศัยการปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อหาทางออกร่วมกัน สอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือสาราณียธรรม ๖ ประการ^๙ และงานวิจัยพงษ์ศักดิ์ มณีเดช การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิยอง จากมุมมองคำสอนของพุทธศาสนาปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนนั้น ในส่วนปัจจัยภายนอกด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักสาราณียธรรม ๖ มีเมตตาทายกรรม เมตตาวัจจกรรม เมตตาโมนกรรม สาธารณโภคีสีลสามัญญตา และทิวฐิสามัญญตา คือสาราณียธรรมที่จะเกิดขึ้นในหมู่สมาชิกของชุมชน และทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ความระลึกถึงกัน ความพร้อมเพรียงกันที่จะปฏิบัติภารกิจ^{๑๐}

๗. ข้อเสนอแนะ

ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับบุคคล

๑) ผู้บริหารควรสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ครูและบุคลากรของโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาต่อในกลุ่มสาระวิชาที่ขาดบุคลากร เช่น คณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาครูจากนอกสถานศึกษา

๒) ผู้บริหารเป็นผู้นำในการกระทำกิจกรรมการจัดการความรู้ และกำหนดให้เป็นนโยบายอย่างเป็นทางการ และจัดหาประมาณมาสนับสนุนด้านการจัดการความรู้โดยเฉพาะ

ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ในระดับองค์กร

๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการทำงานด้านการจัดการเรียนรู้ให้เพียงพอต่อการใช้งาน

๒) ควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ ตอบสนองผู้เรียนโดยใบบงาน ใบความรู้ แบบฝึกหัด โครงการกลุ่มสาระการเรียนรู้

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๑-๕๓๓.

^{๑๐} พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิยองจากมุมมองคำสอนของพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๘๑.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ : แชนพอร์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.

ธีระ รุญเจริญ. ความเป็นมืออาชีพในการจัดการและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๐.

สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา. การจัดการความรู้ในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๘.

สมชาย นำประเสริฐชัย. การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๘.

๒) วิทยานิพนธ์

ผกาพันธ์ อินตะแก้ว. รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต. **ดุชนิพนธ์ ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต**. สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช. การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์องจากมุมมองคำสอนของพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

รสพร ทองธรรมจินดา. การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน. **วิทยานิพนธ์ดุชนิพนธ์ิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๔.

เอี่ยมอร ชลวร. การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ. **ปริญญาพุทธศาสตรดุชนิพนธ์ิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bass, B. M. & Avolio, B. J. *Improving Organization Effectiveness Through Transformational Leadership*. Newbery Park, CA: Sage, 1994.

ความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน
รอบ วัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน
เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

The Relation between Buddhist Management and Public Life
Quality of the Community around Daowaduengsaram
Templein Bangyeekhan Sub-district Bangplad District Bangkok.

พระมหาปัญญา อัดตาโว*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ๑)ศึกษาระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓)ศึกษาความสัมพันธ์การจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๔) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๕๑ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T-distribution F-distribution และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับการจัดการเชิงพุทธ โดยภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษารามตามมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ๒) ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเข้าที่วัดที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ปัจจัยด้านสมานัตตตา อุตถจริยา ปิยวาจา และทาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม ๔) ปัญหาอุปสรรคที่พบคือการจัดกิจกรรมที่มีความถี่น้อยเกินไปขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดการสถานที่ข้างวัดไม่เรียบร้อย

คำสำคัญ การจัดการเชิงพุทธ คุณภาพชีวิต

* นิสิตปริญญาโท, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the level of Buddhist management and public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple in Bangyeekhan Sub-district Bangplad District Bangkok 2) to compare public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple on basis of personal factors 3) to study the relation between Buddhist management and public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple and 4) to study the problems, obstacles, and suggestions in Buddhist management and public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple. The sample included 351 people. Data was collected using 5 - point rating scale questionnaire and checklist and was statistically analyzed in percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Multiple Regression Analysis.

The findings revealed as follows.

1. The Buddhist management was generally reported at the ‘High’ level and public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple was generally found at “Good” level.
2. Those who had different age, education, occupation, and rental period had the different life quality at significance level .0๕.
3. The factors of equality or consistency, rendering services, kindly speech, and generosity were related to public life quality of the community around Daowaduengsaram Temple.
4. The problems and obstacles involved rare organization of activities, lack of public relation, and improper venue arrangement.

Keywords: Buddhist Management, Life Quality

๑. บทนำ

ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญในระบบสังคมและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมของสังคม บทบัญญัติของศาสนาย่อมก่อให้เกิดความเป็นระเบียบขึ้นในสังคม ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังคงนับถือพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ฝังอยู่ในความคิดนึกหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทย ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้

สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต การประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันตามลักษณะของปัญหา ตามสติปัญญาและประสงค์ของแต่ละบุคคล

องค์การทางพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีแล้ว ช่วงระยะเวลาแต่ละช่วงองค์การของพุทธนั้นต้องเผชิญกับสภาวะการณ์จากสภาพแวดล้อมภายในองค์การ และสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การแต่ละยุคสมัยต้องปรับตัวเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์สังคมแต่ละยุคนั้นๆ เรื่อยมา เนื่องจากสังคมแต่ละยุคมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้องค์การทางพระพุทธศาสนาจากเดิมที่มีพระธรรมและพระวินัยเป็นหลักในการจัดการองค์การ ต้องมีการปรับตัวนำหลักการจัดการรูปแบบสมัยใหม่มาบูรณาการให้เข้าตามยุคโลกาภิวัตน์นั้นๆ ปัจจุบันองค์การโดยส่วนใหญ่มักจะใช้หลักการจัดการสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ และมีการนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนามาผสมผสาน เพื่อเป็นการลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ไม่ห่างชั้นกัน โดยอยู่ระหว่างความพอดี ไม่มากจนเกินไป และน้อยจนเกินไป การจัดการงานของวัดต้องมีองค์ประกอบหรือทรัพยากรที่มีความสำคัญและต้องเป็นพื้นฐานต่อกระบวนการของการจัดการนั้นด้วย ซึ่งประกอบไปด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่างๆ ในการทำงานด้วย เท่าที่ได้ กล่าวมานี้ มีความสำคัญและมีความผูกพันต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จในการจัดการสำหรับทางคณะสงฆ์นั้นจะสำเร็จลงเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้หรือจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะสงฆ์ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลอย่างคุ้มค่า ซึ่งจัดว่าเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ที่ควรให้ความสนใจอย่างจริงจังกับการจัดการ เพื่อให้การจัดการของกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๑

วัดดาวดึงษาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ ตั้งอยู่ในแขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีชุมชนโดยรอบ ๔ ชุมชนได้แก่ ชุมชนวัดดาวดึงษาราม ชุมชนศรีอุทัย ชุมชนไค้่งถ่าน และชุมชนคลองเจ้าครุฑ ท่านเจ้าคุณพระราชปริยัติเวที อดีตเจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม (พ.ศ.๒๕๔๖-พ.ศ.๒๕๕๓) ได้ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ต่างประเทศเป็นเวลา ๘ ปี ได้นำเอาหลักการจัดการสมัยใหม่ผสมผสานกับการบริหารจัดการเชิงพุทธ มาบริหารจัดการวัดรูปแบบใหม่ทั้งในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการพัฒนาบ้าน วัด ชุมชนให้ควบคู่กันไปในทิศทางเดียวกัน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นเรื่องความสัมพันธ์การจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการวัดให้เกิดสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งพัฒนา

^๑ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, การจัดการเชิงพุทธ, ๒๕๔๔. หน้า ๑๐๒.

คุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในชุมชนให้เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกันอย่างยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างวัดกับชุมชน

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑) เพื่อศึกษาระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

๒.๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

๒.๔) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยรอบวัดดาวดึงษารามประกอบด้วย ประชาชนในชุมชนวัดดาวดึงษารามจำนวน ๔๒๘ หลังคาเรือน ประชากร ๒,๑๑๕ คน ชุมชนศรีอุทัย ๑๘๓ หลังคาเรือน ประชากร ๗๖๒ คน รวม ๒,๘๗๗ คน

๓.๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane จำนวน ๓๕๑ คน และได้สุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีจับสลากแบบไม่ใส่กลับ จำนวนทั้งหมดจากประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

๓.๓) ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระ (independent variables) ที่ใช้ในการวิจัย ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ อาชีพ และเกณฑ์การจัดการเชิงพุทธประกอบด้วย ทาน ปิยะวาจา อุตถจริยา สมานัตตตา ตัวแปรตาม (dependent variable) ที่ใช้ในการวิจัยหาความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ คุณภาพชีวิตในแง่ของวัตถุ คุณภาพชีวิตในแง่ของจิตใจ คุณภาพชีวิตในแง่อื่นๆ

๔. ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สามารถอธิบายผลการศึกษาจำแนก ออกเป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑.ระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

การจัดการเชิงพุทธ ในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมเหมาะสมในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านอัตถจริยารองลงมาคือ ด้านสมานัตตตา ด้านทาน และด้านปิยวาจาตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เป็นดังนี้

๑.๑ ด้านอัตถจริยา

ระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านอัตถจริยา ในภาพรวมพบว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เหมาะสมสูงสุดคือ พระสงฆ์ช่วยกันดูแลทำความสะอาดวัดให้ดูร่มรื่นสะอาดตา รองลงมาคือพระสงฆ์ช่วยกันตกแต่งสถานที่เมื่อวัดมีงานพิธีต่าง ๆ และพบว่าเหมาะสมต่ำสุดคือวัดส่งบุคลากรของวัดช่วยบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนเสมอ

๑.๒ ด้านสมานัตตตา

ระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านสมานัตตตา ในภาพรวมพบว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าเหมาะสมสูงสุด คือวัดเผยแผ่ธรรมะให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วหน้า รองลงมาคือวัดสนับสนุนเด็กก่อนวัยเรียนให้เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างเท่าเทียมกันและพบว่าเหมาะสมต่ำสุดคือพระสงฆ์วางตัวอย่างเหมาะสมเมื่อสนทนากับประชาชน

๑.๓ ด้านทาน

การจัดการเชิงพุทธในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านทาน ในภาพรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าเหมาะสมสูงสุด คือ วัดให้ที่พักพิงในยามที่ชาวบ้านประสบอุทกภัยและอัคคีภัย รองลงมาคือวัดอนุเคราะห์ให้ชาวบ้านหยิบยืมวัสดุอุปกรณ์สิ่งของอำนวยความสะดวกไปใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ได้ และพบว่าเหมาะสมต่ำสุดคือบ่อยครั้งที่วัดร่วมเป็นเจ้าภาพงานศพคนในชุมชน

๑.๔ ด้านปิยวาจา

ระดับของการจัดการเชิงพุทธและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านปิยวาจา ในภาพรวมพบว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าเหมาะสมสูงสุด คือ พระสงฆ์พูดจาสร้างขวัญและกำลังใจแก่ประชาชน รองลงมาคือพระสงฆ์ พูดจากับประชาชนด้วยคำพูด สุภาพไพเราะ และพบว่าเหมาะสมต่ำสุดคือพระสงฆ์ช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยเมื่อเกิดข้อขัดแย้งของคนในชุมชน

๒. ความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบว่ามีความคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณา

รายด้าน พบว่าคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ มีคุณภาพชีวิตสูงสุด รองลงมาคือคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ และคุณภาพชีวิตต่ำสุดคือคุณภาพชีวิตด้านวัตถุ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เป็นดังนี้

๒.๑ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านจิตใจ ในภาพรวมพบว่า มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าพึงพอใจที่เห็นบริเวณวัดสะอาด เรียบร้อย และร่มรื่น มีคุณภาพชีวิตสูงสุด รองลงมาคือเต็มใจที่จะสนับสนุนกิจกรรมของวัดเสมอ และคุณภาพชีวิตต่ำสุดคือเห็นว่าพระสงฆ์วางตัวเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

๒.๒ คุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ

คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ารู้สึกมีความมั่นคงในการใช้ชีวิตอยู่ต่อไป มีคุณภาพชีวิตสูงสุด รองลงมาคือคลายความวิตกกังวลหลังจากที่ได้นำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติ และคุณภาพชีวิตต่ำสุดคือใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตเสมอ

๒.๓ คุณภาพชีวิตด้านวัตถุ

คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านวัตถุ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าสาธารณูปโภคที่ได้รับมีความสะดวกสบาย มีคุณภาพชีวิตสูงสุด รองลงมาคือเส้นทางสัญจรผ่านทางวัดมีความสะดวก และคุณภาพชีวิตต่ำสุดคือสภาพแวดล้อมรอบที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เปรียบเทียบความแตกต่างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓.๑ ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ ที่มีเพศแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๒ ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๓ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓.๔ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามสถานภาพที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๕ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓.๖ ค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๗ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓.๘ ค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับวัด ที่มีระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับวัดแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานข้อที่ ๒ จากสมมติฐานทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลจากการวิเคราะห์ในตัวแปรอิสระ ๔ ตัว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง ๔ ตัว มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือสมานัตตตา อุตถจริยา ปิยวาจา และทาน ตัวแปรอิสระ ๔ ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามคือ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ถึงร้อยละ ๖๐.๐ แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ ๔๐.๐ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และสมการที่ได้วิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน(step wise)ที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (standard error of the estimate) เกี่ยวกับ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานครเท่ากับ ๔.๑๑

๕. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธ กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. การวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่ ๑ ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าที่วัดและระยะเวลาที่เข้ามาทำบุญกับวัด ที่แตกต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากสมมติฐานข้อที่ ๑ ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าที่วัดและระยะเวลาที่เข้ามาทำบุญกับวัด ที่

แตกต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประชาชนที่มีการศึกษาที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประชาชนที่มีอาชีพที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประชาชนที่มีระยะเวลาการเข้าที่วัดที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาจาก Conceptual model ของ เบฟเวอร์ลีย์ ฮิวจ์ (Beverley Hughes) ในประเด็นที่ว่าคุณภาพชีวิตเกิดจากปัจจัยหลายๆปัจจัยที่จะแตกต่างกันได้แก่ ปัจจัยทางวัฒนธรรม คือ อายุ เพศ ปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ รายได้ อาชีพ บ้านที่อยู่อาศัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหา อานนท์ อานนโท (นรมาตร์) (๒๕๕๒) เรื่องการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปนิยัตติธรรม ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรในประเด็นที่ว่าเมื่อจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่างจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. การวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่ ๒ ปัจจัยทางด้านทาน ปิยะวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จากสมมติฐานข้อที่ ๒ ปัจจัยทางด้านทาน ปิยะวาจา อตถจริยา และ สมานัตตตา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผลจากการวิเคราะห์ในตัวแปรอิสระ ๔ ตัว พบว่า ตัวแปรทั้งอิสระ ๔ ตัว มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือสมานัตตตา อตถจริยา ปิยะวาจา และทาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ชาย สัญญาวิวัฒน์ที่กล่าวว่าการจัดการแนวพุทธเป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาประยุกต์กับวิชาสมัยใหม่ ทั้งนี้ เพราะพุทธธรรมเป็นนามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ใดๆ พุทธธรรมจึงสามารถครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ทั้งหมด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพร สะสม เรื่องการศึกษากระบวนการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ในประเด็นที่ว่าวัดพระธาตุแช่แห้งได้มีการจัดระบบการบริหารและการจัดการวัด โดยได้เน้น การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน/บัญชี การบริหารศาสน-สมบัติ การบริหารกิจกรรมของวัด ซึ่งการบริหารงานดังที่กล่าวมานี้มีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน โปร่งใสมีการจัดรูปแบบของคณะกรรมการการบริหารในส่วนงานต่าง ๆ การจัดระบบการบริหารงานของวัดพระธาตุแช่แห้งจะเน้นในเรื่องของความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ในส่วนของปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์และผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการวัดพระธาตุแช่แห้งนั้นจากการศึกษาทราบว่าเพราะปัจจัย ๒ ประการ คือปัจจัยภายใน ได้แก่ ความมีภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส บุคลากร งบประมาณ และปัจจัย

ภายนอก ได้แก่ คณะสงฆ์ ภาครัฐ และองค์กรเอกชน ซึ่งปัจจัยทั้งสองส่วนต่างเอื้อผลประโยชน์ ประโยชน์ส่งเสริมซึ่งกันจนทำให้วัดพระธาตุแห่งประสบความสำเร็จในการบริหารอันจะได้เป็นต้นแบบที่ดั่งามในการพัฒนาวัดในพระพุทธศาสนา วัดหนึ่งสืบไป

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

๑. ด้านทาน

เมื่อมีพิธีการทางศาสนาเช่นงานศพของคนในชุมชน วัดควรร่วมเป็นเจ้าของงานศพคนในชุมชนทุกครั้งเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน

๒. ด้านปิยวาจา

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและสร้างความศรัทธาให้แก่คนชุมชนและบุคคลทั่วไป พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่บวชเรียน เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องช่วยเหลือจากไกลเกลี่ยเมื่อเกิดข้อขัดแย้งของคนในชุมชน

๓. ด้านอัตถจริยา

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและสร้างความศรัทธาให้แก่คนชุมชนและบุคคลทั่วไป พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่บวชเรียน เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องส่งบุคลากรของวัดเข้าไปช่วยช่วยบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนเสมอ

๔. ด้านสมานัตตตา

ในการพบปะพูดคุยกับญาติโยมในเรื่องต่างทั้งแบบเป็นทางการ หรือเป็นการส่วนตัว พระสงฆ์ควรวางตัวอย่างเหมาะสมเมื่อสนทนากับประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไปนี้

๑. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่มีคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้หลากหลายไปอีก เช่น หลักบริหาร POCCC CPO เป็นต้น

๒. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการเชิงพุทธต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานครในภาพรวมให้มีกลุ่มประชากรครอบคลุมกว้างยิ่งขึ้นเช่นระดับกลุ่มเขตการปกครองสงฆ์ เป็นต้น

๓. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารแบบต่างๆโดยประยุกต์เอาเทคโนโลยีด้านต่างๆมาใช้ในการคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนรอบวัดดาวดึงษาราม แขวง บางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

พระครูสิริจันทน์วิวิธ (บุญจันทร์ เขมกาโม). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์. ๒๕๔๗.

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร. **พุทธบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : อิงค์ปัยอนด์บุ๊กส์. ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

ฐิติพร สะสม. “ระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา:วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์). “การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปนิยัตติธรรม ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ
ของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา
Development of Leadership Traits of Dhamma-Pali
Buddhist Institute Heads in Nakhon Ratchasima Province

พระสุวัฒน์ วชิโร (อาษาสิงห์)*

เศาวนิต เศาณานนท์**

สมทรง อัสวกุล***

นฤมล ศักดิ์ปกรณกานต์****

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนัก ศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี ๒) เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ เจ้าสำนักศาสนศึกษา แผนกธรรม-บาลี จำนวน ๑๘๓ รูป และพระเลขาธิการเจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๑๑ รูป ในจังหวัดนครราชสีมา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ ที่สร้างจากผลการสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คำนวณค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ๑. จากผลการสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี มีหลักธรรม และข้อธรรมที่เหมาะสม จำนวน ๑๒ หลักธรรม ๕๓ ข้อธรรมจัดกลุ่มเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านบุคลิกภาพ ๒) ด้านวิชาการ ๓) ด้านคุณธรรมจริยธรรม ๔) ด้านการบริหารจัดการ

๒. คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของเจ้าสำนักศาสนศึกษา แผนกธรรม-บาลี และพระเลขาธิการเจ้าคณะตำบลด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมา คือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๕๙) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๕๗) และด้าน

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำทางการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, S461025@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

วิชาการ (\bar{X} =๓.๘๘, S.D. = ๐.๕๘) ตามลำดับ ซึ่งเจ้าสำนักศาสนศึกษา และพระเลขาธุการเจ้าคณะ ตำบลมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกด้าน

คำสำคัญ : คุณลักษณะภาวะผู้นำ; เจ้าสำนักศาสนศึกษา

Abstract

The objectives of this study were 1) to synthesize leadership traits of Dhamma-Pali Buddhist institute heads and 2) to study the leadership traits of Dhamma-Pali Buddhist institute heads in Nakhon Ratchasima province. The samples were consisted of 183 Dhamma-Pali Buddhist institute heads and 111 dean district secretary monks. This study used a 5 rating scale questionnaire as a tool for data collection. The data were analyzed by using statistical program to compute frequency, percentage, mean (\bar{X}), and standard deviation (S.D.). The research findings were as follows; 1) The synthesized results showed that the appropriate leadership traits of Dhamma-Pali Buddhist institute heads consisted of 12 Dhammic principles (52 Dhamma topics) which were categorized into 4 aspects: 1) personality, 2) academic, 3) morality and ethics, and 4) administration. 2) According to the opinion of Dhamma-Pali Buddhist institute heads and dean district secretary monks, the highest average aspect was the morality and ethics (\bar{X} = 4.04, S.D. = 0.59). The following aspects were personality (\bar{X} = 4.01, S.D. = 0.59), administration (\bar{X} = 3.97, S.D. = 0.57), and academic (\bar{X} = 3.89, S.D. = 0.59), respectively. Dhamma-Pali Buddhist Institute heads and dean district secretary monk's opinion were corresponding.

Keywords : leadership traits, Buddhist institute heads

๑. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ประเทศมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วหลายด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การเมืองและวัฒนธรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานี้คือศักยภาพของ พลเมืองของประเทศ ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง การศึกษาและอื่นๆ เป็นสิ่งที่ทุกคนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาสถาบันศาสนา และองค์กร ต่างๆ ทำให้ทุกภาคส่วนต้องปรับบทบาทหน้าที่ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน วัดเป็นสถาบัน

^๑ สมศักดิ์ บุญปุ้, พระสงฆ์กับการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓๗.

ศาสนา และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนสามารถส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ มีความสำคัญต่อการบังเกิดขึ้นของศีลธรรมในสังคมหากวัดแยกตัวจากชุมชน ผลที่ตามมาคือชุมชนอ่อนแอ สังคมอ่อนแอ เนื่องจากชุมชนเป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคม เมื่อพื้นฐานอ่อนแอย่อมทำให้สถาบันอื่นๆ ในสังคมอ่อนแอ รวมทั้งสถาบันศาสนาด้วย^๒ พระภิกษุสามเณรถือเป็นศาสนบุคคลที่สำคัญและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ของพระพุทธศาสนา การที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็งได้ พระภิกษุสามเณรต้องได้รับการศึกษาให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เมื่อสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่หลักคำสอนขององค์พระศาสดาแต่เป็นเรื่องของพระภิกษุสามเณรที่มีจำนวนกว่า ๓๔๑,๗๐๗ รูป ทั่วประเทศ^๓ ที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็ไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัยด้วย พระภิกษุสามเณรควรจะต้องเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา และจรณะอย่างแท้จริง นอกจากจะต้องประพฤติตามพระธรรมวินัยแล้ว พระภิกษุสามเณรยังต้องชวนชายาศิษษาธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจจากพระไตรปิฎกโดยตรง จากอรรถกถาและจากสำนวนอธิบาย และเข้าใจศาสตร์ต่างๆ อีกด้วย^๔

สำนักศาสนศึกษามีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหาร หรือที่เรียกว่า “เจ้าสำนักศาสนศึกษา” มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาแผนกธรรม-บาลี สำหรับพระภิกษุสามเณร และบุคคลที่สนใจทั่วไป เจ้าสำนักศาสนศึกษาจึงมีบทบาทความสำคัญในการพัฒนาด้านศาสนศึกษา โดยทั่วไปสำนักศาสนศึกษาจะได้รับความอุปถัมภ์จากพุทธศาสนิกชนและจากภาครัฐ แต่การสนับสนุนดังกล่าวเป็นไปอย่างจำกัดและไม่เพียงพอ จึงเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนกันตามอัธยาศัยไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควรพระภิกษุสามเณรต้องเดินทางไปพำนักอาศัยอยู่ตามวัดต่างๆ ในเมืองหรือในสำนักศาสนศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน ทำให้ได้รับความลำบากทั้งเรื่องที่พักอาหารและมีปัญหาอุปสรรคเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาสำนักศาสนศึกษาก็ไม่อาจดูแลได้ทั่วถึงจึงส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้เรียน ผู้สมัครสอบ ตลอดจนผลการสอบทั้งแผนกธรรมและบาลีอย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาดูจากรายงานแม่กองบาลีสนามหลวง จะเห็นได้ว่ายังมีสำนักศาสนศึกษาที่ห่างไกลความเจริญ แต่สามารถส่งพระภิกษุสามเณรเข้าสอบ และสอบผ่านเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ ตัวอย่างเช่นวัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอหาง จังหวัดลำปาง ได้ชื่อว่าเป็นสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี โดดเด่นที่สุดวัดหนึ่งของประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกและยกย่องให้เป็นวัดดีเด่นในด้านจัดการศึกษาแผนก

^๒ ประเวศ วะสี, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (เอกสารวิชาการ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๑.

^๓ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **“ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา”**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

^๔ คุณ โทษณ์, **พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒๕.

ธรรม-บาลี^๕ ความสำเร็จของวัดจองคำที่ปรากฏให้เห็นนี้ มีปัจจัยที่สำคัญคือคุณลักษณะส่วนตน และพฤติกรรมการบริหารสำนักของสำนักศาสนศึกษา ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรและครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในการเรียนการสอน จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ^๖ จากตัวอย่างข้างต้นแสดงว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำ เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาอันจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาแผนกธรรม-บาลี ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑) เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี

๒.๒) เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลีจังหวัดนครราชสีมา

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓๔๒ รูป และพระเลขาธุการเจ้าคณะตำบลที่มีสำนักศาสนศึกษาตั้งอยู่ภายในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๑๗ รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน ๑๘๓ รูป และพระเลขาธุการเจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๑๑รูป ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากทุกอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ ๑) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหาร และหลักธรรมสำหรับพระนักบริหาร นักปกครอง เพื่อให้ได้หลักธรรม และข้อธรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษา ๒) นำหลักธรรม และข้อธรรมที่สังเคราะห์ได้จากข้อที่ ๑ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นพระภิกษุระดับผู้ปกครอง เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักธรรมและ

^๕ พิณสุตา สิริธรังสี, การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีดีเด่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙.

ข้อธรรม ๓) ผู้วิจัยนำหลักธรรมและข้อธรรมที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาบูรณาการกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารทั่วไป เพื่อจัดกลุ่มเป็นด้านๆ ๔) นำหลักธรรม และข้อธรรมที่จัดกลุ่มเป็นด้านๆ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการบริหารตรวจสอบความเหมาะสมในการจัดกลุ่ม **ขั้นตอนที่ ๒** การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ ๒.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่สร้างจากการสังเคราะห์หลักธรรม และข้อธรรม ที่เหมาะสมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี โดยผู้วิจัยเขียนข้อคำถามด้วยการแปลหลักธรรม และข้อธรรมจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยที่เข้าใจได้ง่าย พร้อมทั้งคำนึงถึงบริบทการบริหารสำนักศาสนศึกษา และคุณลักษณะภาวะผู้นำ แบบสอบถามนี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับได้แก่ มีคุณลักษณะภาวะผู้นำมากที่สุดถึงน้อยที่สุด และผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๖ ถึง ๑.๐ และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ ๐.๙๒๓ ๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าสำนักศาสนศึกษาและพระเลขาณูการเจ้าคณะตำบล โดยประสานขอความร่วมมือจากพระเลขาณูการเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา แล้วติดตามเก็บแบบสอบถามที่ส่งกลับทางไปรษณีย์และอีกส่วนหนึ่งติดตามขอรับแบบสอบถามด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แบบสอบถามครบถ้วน

๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคำนวณค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลีได้หลักธรรม และข้อธรรมที่เหมาะสมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี มี ๑๒ หลักธรรม ซึ่งประกอบด้วย ๕๓ ข้อธรรม จัดกลุ่มเป็น ๔ ด้าน ดังแสดงในตารางที่ ๑ ตารางที่ ๑ หลักธรรม และข้อธรรมที่เหมาะสมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี

ด้านบุคลิกภาพ	ด้านวิชาการ	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	ด้านการบริหารจัดการ
พรหมวิหาร ๔ (มูทิตา)	โกศล ๓ (อายุโกศล)	พรหมวิหาร ๔ (เมตตา/ กรุณา/อุเบกขา)	อธิปไตย ๓ (ธัมมาธิปไตย)
สังคหวัตถุ ๔ (สมานัตตตดา)	พละ ๕ (สัทธา/ วิริยารัมภะ)	พละ ๕ (อนวัชพละ)	โกศล ๓ (อุปายโกศล)
อิทธิบาท ๔ (วิริยะ)	อวาสิกธรรม ๕ (พหุสสุตตะ/ ปฎิสัลเลชิตา/ คัมภีร์ัญจะ	สาราณียธรรม ๖ (ศีลสามัญญตา/ ทัญญูสามัญญตา)	สังคหวัตถุ ๔ (อตถจริยา)
อวาสิกธรรม ๕ (อาภักปวัตตะ สัมปันนะ)		กัลยาณมิตร ๗ (โน จักฺขุณฺหาเนนโยชเย)	อิทธิบาท ๔ (ฉันทะ/จิตตะ/วิมังสา)
			พละ ๕

<p>กัลยาณมิตร ๗ (กัลยาณวาจา/ปิโย/ ครุ/ภาวนีโย/ วัตตัจจะ/ วะจะนัภขโม)</p> <p>สัปปุริสธรรม ๗ (อิตถัญญุต)</p> <p>ทศพิธราชธรรม ๑๐ (อาชชวะ/มัททวะ)</p>	<p>กะถังกัตตา)</p> <p>สัปปุริสธรรม ๗ (อัมมัญญุต/อิตถัญญุต)</p>	<p>อปปริหานิยธรรม (เต สักกิสสันติครุกริส สันติมานเนสสันติปุเชสสันติ/ ตานี สักกิสสันติครุกริ สสันติมานเนสสันติ ปุเชสสันติ, เตสัญจะทิน นะปุพพังกตปุพพังอัมมิกัง พลิง โนปริหาเปสสันติ/ อรหันเตสุ อัมมิกา รักขาวรณคุดติ สุตังวิ หิตาภวิสสันติ)</p> <p>ทศพิธราชธรรม ๑๐ (ทาน/ตปะ)</p>	<p>(สังคหผละ/ พาทาผละ/ โภคผละ)</p> <p>สารณียธรรม ๖ (เมตตาทายกรรม/ เมตตาวจีกรรม)</p> <p>สัปปุริสธรรม ๗ (มัตถัญญุต/กาลัญญุต/ ปุคคัลญุต)</p> <p>อปปริหานิยธรรม ๗ (อภิณหสันนิปาตาภวิสสันติ สันนิปาตาพหุลา/สมัคคา สันนิ ปติสสันติ,สมัคคา วุฐุทธิสสันติ,สมัคคากรณี ยานิกิสสันติ/อปัญญาตัง น ปัญญาเปสสันติ,ปัญญาตัง น สมุจฉินทิสสันติ)</p> <p>ทศพิธราชธรรม ๑๐ (อักโกระ/อวิหิงสา/ขันติ)</p>
--	---	---	---

จากตารางที่ ๑ จะเห็นว่าหลักธรรมบางหลักธรรมถูกจัดกลุ่มมากกว่าหนึ่งด้าน แต่ข้อธรรมของหลักธรรมนั้นไม่ซ้ำกันในแต่ละด้าน ตัวอย่างเช่น พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่อยู่ทั้งด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่ข้อธรรมเฉพาะ “มูทิตา เท่านั้นที่อยู่ในด้านบุคลิกภาพ ในขณะที่ข้อธรรม” “เมตตา, กรุณา, อุเบกขา อยู่ในด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น”

๕.๒ ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา ตามความเห็นของเจ้าสำนักศาสนศึกษา และพระเลขาานุการเจ้าคณะตำบลมีความสอดคล้องกัน ดังแสดงในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมา

คุณลักษณะภาวะผู้นำ	เจ้าสำนักศาสนศึกษา		พระเลขาานุการเจ้าคณะตำบล		รวม	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
๑. ด้านบุคลิกภาพ	๔.๐๑	๐.๕๔	๓.๙๘	๐.๖๒	๔.๐๑	๐.๕๗
๒. ด้านวิชาการ	๓.๙๐	๐.๕๙	๓.๘๙	๐.๖๑	๓.๘๙	๐.๕๗

๓. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	๔.๐๓	๐.๕๙	๔.๐๖	๐.๕๗	๔.๐๔	๐.๕๗
๔. ด้านการบริหารจัดการ	๓.๙๘	๐.๕๗	๓.๙๕	๐.๕๗	๓.๙๗	๐.๕๗
รวม	๓.๙๘	๐.๕๓	๓.๙๗	๐.๕๖	๓.๙๘	๐.๕๔

จากตารางที่ ๒ จะเห็นว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการบริหารจัดการ และด้านวิชาการตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามลำดับของค่าเฉลี่ย เจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี และพระเลขานุการเจ้าคณะตำบล มีความคิดเห็นสอดคล้องกันตามลำดับทุกด้าน

๖. อภิปรายผล

ผลการสังเคราะห์หลักธรรมที่เหมาะสมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาที่พบว่า มี ๑๒ หลักธรรม ได้แก่ ๑) โภคผล ๓ ๒) อธิปไตย ๓ ๓) พรหมวิหาร ๔ ๔) สังคหัตถ์ ๔ ๕) อิทธิบาท ๔ ๖) พละ ๕ ๗) อาวาสกัธธรรม ๕ ๘) สาราณียธรรม ๖ ๙) สัมปยุตธรรม ๗ ๑๐) กัลยาณมิตร ๗ ๑๑) อปรีหานิยธรรม และ ๑๒) ทศพิธราชธรรม ๑๐ พบว่าด้านคุณธรรมจริยธรรมสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์ณรงค์ฤทธิ์ ฐานวโร (ตะนะวัน) ที่ได้ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำของพระราชธรรมโสภณ (จำปี จนทนมโม) พบว่า ใช้หลักธรรม ๘ หลักธรรม ในการเป็นผู้นำที่ดี ได้แก่ หลักอธิปไตย ๓ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหัตถ์ ๔ หลักพละ ๕ สาราณียธรรม ๖ หลักทศ ๖ หลักอปรีหานิยธรรม ๗ หลักสัมปยุตธรรม ๗^๗ และงานวิจัยพระสมุห์อภิเชก สีสเตโช (โหมตริก) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำของพระธรรม สิทธินายก (เฉลิม พนธุรส) ในกิจการคณะสงฆ์ พบว่า มี ๓ หลักธรรมที่นำมาใช้ได้แก่ สัมปยุตธรรม ๗ พรหมวิหารธรรม ๔ และสังคหัตถ์ ๔^๘ คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษามี ๔ ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านการบริหารจัดการ พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรมสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพิมลกาญจนธรรม (บรรหาญ ทับทิมศรี) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๔ พบว่า ภาวะผู้นำในด้านคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด^๙ และ

^๗ พระครูสังฆรักษ์ณรงค์ฤทธิ์ ฐานวโร (ตะนะวัน), “ศึกษาภาวะผู้นำของพระราชธรรมโสภณ (จำปี จนทนมโม) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๘ พระสมุห์อภิเชก สีสเตโช (โหมตริก), “การศึกษาภาวะผู้นำของพระธรรมสิทธินายก (เฉลิม พนธุรส)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๙ พระครูพิมลกาญจนธรรม (บรรหาญ ทับทิมศรี), “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๔ (การบริหารการศึกษา)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ผลการวิจัย ทรงสวัสดิ์ แสงมณี ที่ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความต้องการของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน พบว่า ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด และคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความต้องการของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน^{๑๐}

๗. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี จังหวัดนครราชสีมาในด้านวิชาการ และด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านบุคลิกภาพ การมีคุณลักษณะด้านวิชาการ และด้านการบริหารต่ำกว่าอาจส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของเจ้าสำนักศาสนศึกษา จึงควรหารูปแบบที่จะพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม-บาลี ใน ๒ ด้านนี้ โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบในขั้นตอนต่อไป

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

- คุณ โทชน์. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
ประเวศ วะสี. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. เอกสารวิชาการ, ๒๕๓๙.
พิณสุดา สิริธรรังสี. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีดีเด่น. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘.
สมศักดิ์ บุญปู. พระสงฆ์กับการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

- ทรงสวัสดิ์ แสงมณี. “คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความต้องการของครูสังกัด
กรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
บริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ๒๕๕๒.

^{๑๐} ทรงสวัสดิ์ แสงมณี, “คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความต้องการของครูสังกัด
กรุงเทพมหานคร เขตบางขุนเทียน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๒).

พระครูพิมลภาณจนธรรม (บรรหาญ ทับทิมศรี). “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเลาขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.**

พระครูสังฆรักษ์ณรงค์ฤทธิ์ ฐานวโร (ตะนะวัน). “ศึกษาภาวะผู้นำของพระราชธรรมโสภณ(จำปี จนฺทมโม) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.**

พระสมุห์อภิเศกสีลเตโช (โถมตริก). “การศึกษาภาวะผู้นำของพระธรรมสิทธินายก (เฉลิม พนฺธุรฺสี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.**

ความหมาย และรูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน;
กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
Meaning types of violence in children and youth; A case Study
Communities in Nakhonsawan Municipality Nakhonsawan
Province.

สุวรรณา คุณดิถีภรณ์ฐวสา*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน และได้ข้อเสนอนี้เกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ทำการวิจัยเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งมีจำนวนชุมชน จำนวน ๗๑ ชุมชน เป็นพื้นที่ทำการวิจัย มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๐-๑๘ ปี ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและในโรงเรียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจในชุมชน จำนวน ๓๘๔ คน และในโรงเรียน จำนวน ๓๒๐ คน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเด็กและเยาวชนจากชุมชน จำนวน ๔๒๖ คน และทำการสนทนากลุ่มจากผู้แทนชุมชน ผู้ปกครอง และเด็กและเยาวชน จำนวน ๖๘๐ คน

ผลการศึกษาพบว่า

ความหมายพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายเด็กที่ถูกกระทำซึ่งรวมถึงการชกต่อย ตบตี ทะเลาะวิวาท เรื่องธรรมดาจนถึงการลงมือทำร้ายกันโดยมีอาวุธ ซึ่งระดับความรุนแรงของการกระทำนั้นดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนเป็นหลัก แต่เด็กและเยาวชน ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับวัยของพวกเขาเอง การรวมกลุ่มกันเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์มากกว่าจะไปทำร้ายใคร

รูปแบบของการใช้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง สามารถจำแนกออกเป็น ๖ รูปแบบ ประกอบด้วย (๑) เป็นเรื่องธรรมดาของเด็กและเยาวชน (๒) คึกคะนองทั่วไป (๓) ปกป้องศักดิ์ศรี (๔) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (๕) ความเป็นผู้นำ และ (๖) อันตรายถึงชีวิต

การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ควรร่วมมือกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องมีเวลาให้กันและกัน เป็นที่ปรึกษา เป็นตัวอย่างที่ดี ไม่ทำพฤติกรรมความรุนแรงในเห็นจนเกิดความชิน เด็กและเยาวชนก็ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้ปกครอง

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ e-mail: suwanna660@gmail.com

ประพุดิตนเป็นเด็กดี ใช้เวลาว่างในทางสร้างสรรค์ ไม่นำตนเองเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่เกิดความรุนแรง ไม่มีแว่สูม ออกไปเที่ยวเตร่ตอนดึก อยู่ห่างจากกลุ่มพวกอันธพาล ไม่ตัดสินปัญหาโดยใช้กำลัง หลีกเลี้ยงเมื่อถูกผู้อื่นข่มเหง ต้องรู้จักควบคุมอารมณ์เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรง ไม่พูดจาเหยียดหยามผู้อื่น ไม่ลงโทษโดยใช้ความรุนแรง ควรที่จะพูดคุยกันด้วยเหตุผล รับฟังเหตุผลและแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งสั่งสอนถึงผลเสียหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวในอนาคต

คำสำคัญ: รูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง; เด็กและเยาวชน

ABSTRACT

This research the purpose is to study the meaning and form of violent behavior of children and youth. And to get feedback on the prevention, surveillance and tackle violence in children and youth. The researchers determined specific areas of research communities in Nakhon Sawan. The community is a community which has a total of 71 research areas. Population and sample the children and youth aged 10-18 years living in the community and in school. The research model combines qualitative research and quantitative research. Sample survey in the community of 384 people and the school of 320 people conducted in-depth interviews with children and youth from the community of 426 people and conducted focus groups of community representatives, parents and children of ๖๘๐ people.

The study found that meaning the violent behavior. An action that affects the victim's body, including the smash hit, slapping altercation common action to hurt each other with weapons. The severity of the action is viewed from impacts that occur to children and youth mainly. But youth it is normal for their age. Confederation symbolic gesture rather than going to hurt anyone. Patterns of violent behavior. Can be classified into six themes are: (1) is common in children and adolescents (2) animatedly (3) protect the dignity (4) mutual aid (5) leadership and (6) fatal. To prevent and resolve violent behavior. Should cooperation between youth and parents to have time for each other. As a consultant A good example Do not see the violent behavior in the familiar. Children and young people will have to obey the instruction of parents. Behave as a good boy Leisure time in a creative way Do not put yourself into a place where violence is not conspiring to hang out late at night. Stay away from bullies not settled the issue by force when others

avoid being persecuted. To avoid the need to temper the violence. Do not insult others speak not punished by violence It should also be talking reasons. Listen to reason and solve problems the doctrine of adverse effects or consequences resulting from such actions in the future.

Keywords: Violence in children and youth; children and youth

๑. บทนำ

เด็กและเยาวชนจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามวัย การหล่อหลอมพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ศีลธรรม จริยธรรม การรู้จักให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานสังคม รวมถึงมีทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งถ้าเด็กและเยาวชนในวันนี้เป็นเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติดี มีคุณภาพย่อมเล็งเห็นอนาคตได้ว่า สังคมนั้นๆหรือประเทศนั้นๆจะมีแต่ความสุขและความเจริญก้าวหน้าแต่ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนยังคงต้องเผชิญกับปัญหาด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตทั้งการเลี้ยงดูของพ่อแม่กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่ขาดความสมดุล ขาดการกลั่นกรองในการเลือกรับและนำไปปฏิบัติขณะเดียวกัน

ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ การตาย บาดเจ็บและพิการจากการถูกทำร้ายก่อนวัยอันควรเป็นภาระและความสูญเสียทางสังคม ทั้งนี้ผลกระทบต่อเฉพาะเกิดกับผู้ถูกกระทำ หรือผู้กระทำเท่านั้น หากแต่ยังมีผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชนและสังคมนอกจากนั้นยังรวมถึงผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของคนในชาติ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และภาระต่อการจัดบริการทางสังคมความรุนแรงในเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยพบว่าอัตราการตายจากความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะอายุระหว่าง ๑๐ - ๒๔ ปี จากการเปรียบเทียบแนวโน้มอัตราการเกิดความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในรอบ ๑๐ ปีทั่วโลก เปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ.๒๕๒๘ - ๒๕๓๗ ประเทศอังกฤษเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓๗.๕ และที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๗ สำหรับประเทศไทยจากข้อมูลคดีที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ มีประมาณ ๑ ใน ๓ ของการกระทำผิดทั้งหมด และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี คือจากจำนวน ๓๐,๖๖๘ คนในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็น ๓๕,๒๔๕ คนในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นจำนวน ๕๑,๑๒๘ คนใน ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ (๒๕๕๒) รายงานว่าเด็กและเยาวชนไทย มีแนวโน้มใช้ความรุนแรงเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๑๐ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๗ และ ๒๕๕๐ ที่ผ่านมา และยังพบว่าอายุเฉลี่ยของเด็กที่ใช้ความรุนแรงจนถึงกระทั่งกระทำผิดทางกฎหมายมีอายุน้อยลง โดยพบมากในช่วงอายุ ๑๒-๑๘ ปี ทั้งนี้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน พบมากในโรงเรียนในลักษณะของการทะเลาะวิวาทระหว่างเพื่อนร่วมโรงเรียนและต่างโรงเรียน รวมถึงความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากการกระทำรุนแรงของ

สมาชิกในครอบครัวและความรุนแรงที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้และเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรง^๑

ที่สำคัญข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีนี้ เป็นเสมือนยอดภูเขาน้ำแข็งที่แสดงปัญหาเพียงส่วนเสี้ยวเท่านั้น ยังมีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นแต่ไม่ได้เป็นคดี หรือไม่ได้ตกเป็นข่าวหรือไม่ได้รับการรายงานอีกมาก เช่น การข่มขืน การกระทำความรุนแรงทางร่างกายต่อคูรักในกลุ่มเยาวชน การข่มขู่ ไรต์ไถ่ในโรงเรียน เป็นต้น ภาพปรากฏเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนนับวันยิ่งวิกฤติและส่งผลกระทบต่ออนาคตและความมั่นคงของชาติและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน^๒

ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ในมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรงประกอบด้วย พ่อแม่ผู้ปกครอง ตัวเด็กและเยาวชนเอง ครู พระ ผู้นำชุมชน เพื่อนำเสนอถึงสถานการณ์ปัญหา พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ตลอดจนความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในแต่ละชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ในภาพความของพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

๒.๒ เพื่อได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาคั้งนี้มีประเด็นของการศึกษาที่มุ่งเน้นที่ความหมายและรูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร เด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๐-๑๘ ปี โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ และกลุ่มที่สองเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ (ท.๑-ท.๘) ที่เป็นพื้นที่ศึกษา

^๑ คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, “แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙”. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๙.

^๒ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เธอร์และคณะ, “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ทำการวิจัยเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งมีชุมชน จำนวน ๗๑ ชุมชน เป็นพื้นที่ทำการวิจัย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๐-๑๘ ปี ในแต่ละชุมชนเป็นกรณีศึกษา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจากเด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ในการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถาม

๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ๒) การสัมภาษณ์แบบลึก (In-Depth Interview) ๓) การสัมภาษณ์แบบลึก (In-Depth Interview) และ ๔) การจัดสนทนากลุ่ม (Group Discussion)

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ ๑๔ ปี ๖ เดือน กำลังศึกษาอยู่ มีรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ฐานะทางครอบครัวตามความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนเป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง บิดาและมารดาของเด็กและเยาวชน ประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ และระดับการศึกษาสูงสุดของบิดาและมารดาของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนมากพบว่า อยู่ในระดับมัธยมศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ

๕.๒ ความหมายพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง มุมมองของชุมชน “การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายเด็กที่ถูกกระทำซึ่งรวมถึงการชกต่อย ตบตี ทะเลาะวิวาท เรื่องธรรมดาจนถึงการลงมือทำร้ายกันโดยมีอาวุธ เช่น มีด ไม้ ปืน ซึ่งระดับความรุนแรงของการกระทำนั้นดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก โดยแบ่งระดับความรุนแรงออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ปกติธรรมดา ปานกลาง และรุนแรง มุมมองของเด็กและเยาวชน “พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของพวกเขาจะต้องมีอาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น มีด ปืน สิ่งของต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายจนขนาดได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต แต่การทะเลาะวิวาทชกต่อย ตบตี จิกหัว กระชากผม ไขว่ของลับ ใช้คำหยาบคาย ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับวัยของพวกเขาเอง การรวมกลุ่มกันเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์มากกว่าจะไปทำร้ายใคร”

๕.๓ รูปแบบความรุนแรง จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของการใช้พฤติกรรมความรุนแรงสามารถจำแนกออกเป็น ๖ รูปแบบ ได้แก่ ๑) เป็นเรื่องปกติธรรมดาของเด็กและเยาวชน ๒) คีตกะนองทั่วไป ๓) ปกป้องศักดิ์ศรี ๔) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๕) ความเป็นผู้นำ และ ๖) อันตรายถึงชีวิต

๕.๔ สถานการณ์ความรุนแรง พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ที่แสดงออกมานั้นส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากเพื่อน เนื่องจากเพื่อนมีเวลาอยู่กับเด็กและเยาวชนมากกว่าพ่อกับแม่ หรือผู้ปกครอง เพื่อนคุยได้ทุกๆ เรื่องไม่ว่าเรื่องนั้นจะสำคัญมากน้อยเพียงใด เมื่อเด็กและเยาวชนคิดว่าเพื่อนเป็นคนที่ช่วยเหลือหรือปรึกษาได้ทุกเรื่อง เพราะขนาดของวัยที่ใกล้เคียงกัน พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นถ้าในสายตาของเด็กและเยาวชนก็จะมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ปกติที่แสดงแบบนั้น แต่ถ้าในสายตาของผู้ใหญ่ก็จะมองว่าไม่เหมาะสม เด็กและเยาวชน มีประสบการณ์เห็นการกระทำความรุนแรง ได้แก่ การชกต่อยตบตีกันระหว่างเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชนและในโรงเรียน เห็นการข่มขู่ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศในทำนองขู่สาว และในจำนวนนี้เด็กและเยาวชนเองมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในเรื่องของการทะเลาะวิวาท (ยกพวกตีกัน) การชกต่อยตบตีกับคู่อริ ซึ่งเป็นการใช้กำลังทำร้ายร่างกายผู้อื่น จะไม่มีการใช้อาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง เด็กและเยาวชนมีความวิตกกังวลเพียงเล็กน้อยต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หากมีปัญหาเกิดขึ้นเด็กและเยาวชนเลือกที่จะขอคำปรึกษาจาก เพื่อน รุ่นพี่ และพ่อแม่ และมองว่าสาเหตุของการใช้ความรุนแรงเกิดจากสาเหตุจากการดื่มสุรจากการถูกทำร้าย เยาะเย้ย จากความคึกคะนอง แสดงความเก๋เก้งเป็นแมน แสดงความมีอำนาจการเป็นหัวหน้า และจากการใช้สารเสพติด

๕.๕ โครงสร้างทางสังคมของเด็กและเยาวชน จากข้อมูลการสำรวจในชุมชนและในโรงเรียน พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา แต่สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้แก่กันน้อย พูดคุยกันน้อยกว่า ๓๐ นาที บิดามารดามีพฤติกรรมในการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ โดยฝ่ายบิดาจะมีพฤติกรรมดื่มมากกว่ามารดา เด็กและเยาวชนเห็นพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งด่าทอกันด้วยถ้อยคำรุนแรง และยังคงถูกลงโทษด้วยการเฆี่ยนตี หุบตีจากบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามเด็กและเยาวชนยังคงได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเป็นอย่างดีซึ่งพบได้จากการที่เด็กและเยาวชนจะขอคำปรึกษาจากผู้ปกครองทุกครั้งเวลาเกิดปัญหาหรือมีเรื่องทุกข์ใจ และเด็กและเยาวชนเองยังรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองที่ครอบครัวแสดงออก

๕.๖ การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

๕.๖.๑ การป้องกันพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

มุมมองจากเด็กและเยาวชน เห็นว่าควรมีการรณรงค์เรื่องการใช้ความรุนแรง ใช้การเจรจาต่อรองทั้งสองฝ่ายโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ใช้เวลาว่างในทางสร้างสรรค์ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย จัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมตามโรงเรียน ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ควรนำตนเองเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่เกิดความรุนแรง ไม่มีวามสุข ออกไปเที่ยวเตร่ตอนดึก อยู่ห่างจาก

กลุ่มพวกอันธพาล ไม่ตัดสินปัญหาโดยใช้กำลัง หลีกเลียงเมื่อถูกผู้อื่นข่มเหง ต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรง ไม่พูดจาเหยียดหยามผู้อื่น จัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีในชุมชน เดิน ก้มหน้า หลีกเลียงการเผชิญหน้า ห้ามปรามเพื่อนๆ ไม่ให้ทะเลาะวิวาทกัน

๕.๖.๒ แก้ไขปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

มุมมองจากเด็กและเยาวชน เห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วควรมีการเรียกผู้ปกครอง ทั้ง ๒ ฝ่าย และเด็กและเยาวชนทั้ง ๒ คน มาพูดคุยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ให้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ให้ได้รู้จักกัน คั่นเคยกัน ใช้เหตุผลในการพูดคุยให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ควรมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกในสิ่งที่ตนเองชอบ เปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่าย เปิดใจคุยกัน ในเรื่องที่ไม่เข้าใจกันโดยใช้คนกลางไกล่เกลี่ย ควรมีการจัดการอบรมและหาแนวทางการแก้ไขที่จะทำให้ไม่เกิดความรุนแรงและทะเลาะวิวาท ควบคุมการใช้สื่อต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ ฝึกตนเองให้มีสมาธิมากยิ่งขึ้น เพื่อลดความรุนแรงให้เป็นคนใจเย็นลง จะต้องเป็นคนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น อย่ายึดตนเป็นใหญ่ ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองปลูกฝังสิ่งที่ดี สอนในสิ่งที่ถูกต้อง

มุมมองจากครอบครัว (พ่อแม่ผู้ปกครอง) เห็นว่าไม่ลงโทษโดยใช้ความรุนแรง ควรที่จะพูดคุยกับบุตรหลานโดยใช้เหตุผล รับฟังเหตุผลและแก้ไข้ปัญหา พร้อมทั้งสอนถึงผลเสียหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวในอนาคต พาไปละลายพฤติกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ดึงบุตรหลานให้มาอยู่ใกล้ๆ พ่อแม่ ผู้ปกครองและทำกิจกรรมร่วมกัน บ่อยๆ ต้องให้บุตรหลานเป็นฝ่ายขอโทษและยอมรับผิดหากเป็นผู้ก่อปัญหาไม่ให้ท้ายเพราะจะทำให้เกิดความเคียดแค้น ไม่ตำหนิด้วยถ้อยคำหยาบคายหรือดูด่าอย่างรุนแรง แต่จะต้องสอนให้รู้อย่างมีเหตุผล

๖. อภิปรายผล

๖.๑ ความหมายพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

จากมุมมองของชุมชนให้ความหมายของพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ในชุมชนเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ไว้ว่า “เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายเด็กที่ถูกกระทำซึ่งรวมถึงการชกต่อย ตบตี ทะเลาะวิวาท เรื่องธรรมดาจนถึงการลงมือทำร้ายกันโดยมีอาวุธ เช่น มีด ไม้ ปืน ซึ่งระดับความรุนแรงของการกระทำนั้นดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเด็ก และเยาวชนเป็นหลัก” จะเห็นได้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำในชุมชนเล็งที่ผลของการกระทำเป็นหลัก ถ้าการใช้ความรุนแรงในเรื่องของการชกต่อย ตบตีกันตามประสาเด็กวัยรุ่นถือว่าเป็นเรื่องปกติของเด็กและเยาวชนในวัยนี้ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมักเป็นคนที่ใช้อารมณ์เป็นเครื่องตัดสินใจมากกว่าการใช้เหตุผล แต่ถ้าการใช้ความรุนแรงนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายหรือไม่มีอาวุธเข้ามาเกี่ยวข้องก็เห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดา

ซึ่งแม้แต่มุมมองของเด็กและเยาวชน ก็มีการให้ความหมายว่า “พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของพวกเขาจะต้องมีอาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น มีด ปืน สิ่งของต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายจนขนาดได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต แต่การทะเลาะวิวาทชกต่อย ตบตี จิกหัว กระทบไหล่ของลับ ใช้คำหยาบคาย ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับวัยของพวกเขาเอง การรวมกลุ่มกันเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์มากกว่าจะไปทำร้ายใคร” เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชนนั้นจะถูกกำหนดที่ผลของการกระทำเป็นส่วนใหญ่และยอมรับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงวัยซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจประกอบกับเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่มีความคิดคะนอง ใจเร็ว ใจร้อน ตัดสินปัญหาด้วยกำลังมากกว่าการใช้เหตุผลทำให้พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงจึงเป็นเรื่องปกติ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนจะพบว่า มีประสบการณ์ทั้งเคยถูกรุ้ทำและเป็นผู้กระทำรุนแรงแต่อยู่ในระดับที่ถือว่าเป็นเรื่องปกติ เช่น การชกต่อย ตบตี ตามประสาวัยรุ่นดังเห็นได้ในบางครั้ง ที่เด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลได้รวมกลุ่มกันเพื่อนัดตบตีกันเรื่องแย่งเพื่อนชาย และก็จะจบลงด้วยการแยกย้ายไม่มีเหตุการณ์รุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำหรับ จิตตินันท์^๓ ที่ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมความรุนแรง ออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ชนิดที่ไม่รุนแรงมาก เป็นระดับที่เหตุการณ์ไม่ใหญ่โตและไม่มีอันตรายมาก ชนิดที่รุนแรงปานกลาง เป็นระดับที่รุนแรงขึ้นแต่ยังไม่เป็นการคุกคามถึงชีวิต ชนิดที่รุนแรงมาก เป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องหรือมีอันตรายอย่างรุนแรง และชนิดปางตาย เป็นอันตรายที่เป็นอยู่นานซึ่งเป็นผลให้คุกคามชีวิต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อุษาวดี โคตรคำภา^๔ เรื่อง พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงในกลุ่มนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษา ที่พบว่าพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงของนักเรียนเป็นพฤติกรรมปกติที่มีอยู่ในทุกชุมชน ไม่มีการจัดการแก้ปัญหาที่เด็ดขาด พฤติกรรมที่ทำก่อนตีกันคือการแต่งกายอย่างรัดกุม ร่วมกันตั้งกฎกติกา เช่น ตีกันตัวต่อตัว ห้ามรุมตี ห้ามถ่ายภาพ ห้ามใช้อาวุธ ส่วนพฤติกรรมขณะตีกันมีการตบ ช่วน จิกผม กัด ต่าทอด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย และมีการปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัด และพฤติกรรมหลังจากการตีกันจะมีการรวมกลุ่มเพื่อสนทนาในเรื่องราวที่เกิดขึ้น ไม่มีการแจ้งตำรวจ ไม่บอกผู้ปกครอง ไม่ไปโรงพยาบาล และคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่รุนแรง

๖.๒ รูปแบบความรุนแรง

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของการใช้พฤติกรรมความรุนแรง สามารถจำแนกออกเป็น ๖ รูปแบบ (๑) เป็นเรื่องธรรมดาของเด็กและเยาวชน (๒) ตีกันคะนองทั่วไป (๓) ปกป้องศักดิ์ศรี (๔) การ

^๓ สำหรับ จิตตินันท์, “ความรุนแรงในครอบครัว.รายงานการสัมมนาเรื่องการยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี”.รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, ๒๕๔๑).

^๔ อุษาวดี โคตรคำภา. “พฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงในกลุ่มนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษา”.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การวิจัยการศึกษา). (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔).

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (๕) ความเป็นผู้นำ และ(๖) อันตรายถึงชีวิต จะเห็นว่ามีหลากหลายรูปแบบโดยเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทั้งในการเป็นผู้กระทำ ผู้ถูกระทำต่างมีประสบการณ์เกี่ยวข้องับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงทั้งในโรงเรียนในชุมชน พฤติกรรมความรุนแรงถูกแฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน จนกลายเป็นสิ่งปกติธรรมดา จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามพบรูปแบบความรุนแรงในเด็กและเยาวชน มีตั้งแต่การใช้วาจาข่มขู่ การมีพฤติกรรมรังแก ตบตี ชกต่อย ทำร้ายร่างกายทั้งในชุมชน ในโรงเรียน ระหว่างชุมชน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวที่พบนั้นถ้ามองโดยรวมจะเป็นการกระทำที่เด็กและเยาวชนได้แสดงออกทางพฤติกรรมในการป้องกันตนเอง เป็นไปเพราะความคึกคะนองด้วยวัยที่ยังขาดการยับยั้งชั่งใจทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเป็นการกระทำที่ตนเองถูกดูถูกเหยียดหยามทำให้เกิดความโมโหและยอมไม่ได้ที่จะถูกพุดจาตูกถูก ซึ่งในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์มักจะมีเหตุการณความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมาเสมอ เช่น การยกพวกเพื่อจะไปทำร้ายวัยรุ่นต่างสถาบัน การนัดตบตีกันเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องชู้สาว แต่เหตุการณต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังไม่มี ความรุนแรงถึงชีวิต แต่ก็มีบ้างบางครั้งที่เกิดเหตุการณรุนแรงถึงขั้นชีวิต แต่เท่าที่ผ่านมาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า มีเพียงไม่กี่เหตุการณที่เกิดขึ้นและเป็นการเกิดเหตุการณกับเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครสวรรค์กับเด็กและเยาวชนนอกเขตเทศบาลนครสวรรค์ที่เดินทางเข้ามาเที่ยวเตร่ตามเทศกาลสำคัญๆ

รูปแบบความรุนแรงที่ได้จากการศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นการทะเลาะวิวาทที่เกิดจากความคึกคะนองตามประสาวัยรุ่น ที่มีหัวโจกแล้วรวมกลุ่มกันแล้วขับรถไปตามสถานที่ต่างๆ ในเขตเทศบาลนครสวรรค์ อาจจะมีการเขม่นกันบ้างตามธรรมชาติของวัยรุ่นที่แสดงความเป็นเจ้าถิ่น และเป็นผู้นำที่ต้องการการยอมรับจากเพื่อนๆ ก็เกิดการทะเลาะวิวาทเป็นประจำ ซึ่งกรณีนี้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามพบว่าเด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลนครสวรรค์มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มๆ อยู่หลายกลุ่มแต่ก็ไม่ค่อยก่อเหตุทะเลาะวิวาทต่อกัน เพราะส่วนใหญ่จะรู้จักกันหมดว่าใครอยู่กลุ่มไหนซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหัวโจกคอยดูแล สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีธัญญา อิชิตะ^๕ เรื่องการศึกษาพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า พฤติกรรมความรุนแรงว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นปกติธรรมดา และการมีพฤติกรรมความรุนแรงทำให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ประกอบกับนักเรียนเป็นวัยรุ่นมีลักษณะเป็นคนโมโหง่ายอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย และจากการศึกษาของ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เธอร์และคณะ^๖ เรื่อง มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชนพบว่าความรุนแรงในเด็กและเยาวชนมีหลายรูปแบบทั้งการเป็นผู้สังเฎ ผู้กระทำและผู้ถูกระทำ พฤติกรรมความรุนแรงความรุนแรงแฝงฝังอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก และเยาวชน

^๕ ศรีธัญญา อิชิตะ, “พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น”, ปริญญานิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการแนะแนว), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

^๖ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เธอร์และคณะ, “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

จนกลายเป็นสิ่งธรรมดาความรุนแรงเกิดขึ้นในทุกมิติของชีวิตเด็กและเยาวชน ทั้งการ เห็นความรุนแรงในบ้านถูกกระทำ ความรุนแรงในบ้าน เห็นหรือถูกกระทำ ความรุนแรงระหว่าง เส้นทางจากบ้านไปโรงเรียน หน้าโรงเรียน รอบๆ โรงเรียน ในโรงเรียน ในกลุ่มเพื่อน บ้านรถเมล์ งานวัดงานบุญ

๖.๓ สถานการณ์ความรุนแรง

เด็กและเยาวชน มีประสบการณ์เห็นการกระทำ ความรุนแรง ได้แก่ การชกต่อยตบตีกัน ระหว่างเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชนและในโรงเรียน เห็นการข่มขู่ ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศในทำนองขู่สาว และในจำนวนนี้เด็กและเยาวชนเองมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในเรื่องของการทะเลาะวิวาท (ยกพวกตีกัน) การชกต่อยตบตีกับคู่อริ ซึ่งเป็นการใช้กำลังทำร้ายร่างกายผู้อื่น จะไม่มีการใช้อาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง เด็กและเยาวชนมีความวิตกกังวลเพียงเล็กน้อยต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หากมีปัญหาเกิดขึ้นเด็กและเยาวชนเลือกที่จะขอคำปรึกษาจาก เพื่อน รุ่นพี่ และพ่อแม่ และมองว่าสาเหตุของการใช้ความรุนแรงเกิดจากสาเหตุจากการดื่มสุรา จากการถูกทำร้าย เยาะเย้ย จากความคึกคะนอง แสดงความก้าว่งเป็นแมน แสดงความมีอำนาจการเป็นหัวหน้า และจากการใช้สารเสพติด จากผลการศึกษาที่พบว่าอาจมีสาเหตุมาจากการที่ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เป็นชุมชนเมืองที่มีความเจริญเติบโต ความหลากหลายมากด้วยความแตกต่างทางสังคม ทำให้เด็กและเยาวชนได้พบกับสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่สามารถพบเห็นได้รอบๆตัว ซึ่งประเด็นดังกล่าวน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงที่พบเห็นมาใช้ในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภิญญา อินทรประเสริฐ^๗ เรื่อง อิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าอิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน พบว่าสื่อที่กลุ่มตัวอย่างทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์อันดับแรกคือโทรทัศน์ รองลงมาคืออินเทอร์เน็ต และภาพยนตร์ เวลาที่เข้าชมสื่อแต่ละประเภทในหนึ่งวัน พบว่าสื่อที่มีการเข้าชมมาก ได้แก่ ภาพยนตร์โทรทัศน์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ความรุนแรงที่อยู่ในสื่อด้านภาพ และเสียง อันดับแรกคือภาพยนตร์ รองลงมาคือโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ความรุนแรงที่อยู่ในสื่อด้านเนื้อหา อันดับแรกคือโทรทัศน์ รองลงมาคือภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์

๖.๔ โครงสร้างทางสังคมของเด็กและเยาวชน

จากข้อมูลการสำรวจในชุมชนและในโรงเรียน พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา แต่สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้แก่กันน้อย พูดคุยกันน้อยกว่า ๓๐ นาที บิดามารดามีพฤติกรรมในการตีมีเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์ เด็กและเยาวชนเห็นพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้ง ต่ำทอกันด้วยถ้อยคำรุนแรง และยังคงถูกลงโทษด้วยการเขี่ยนตี ทุบตีจากบิดามารดาหรือบุคคลใน

^๗ สิริภิญญา อินทรประเสริฐ, “อิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖).

ครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามเด็กและเยาวชนยังคงได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเป็นอย่างดีซึ่งพบได้จากการที่เด็กและเยาวชนจะขอคำปรึกษาจากผู้ปกครองทุกครั้งเวลาเกิดปัญหาหรือมีเรื่องทุกซี้ใจ และเด็กและเยาวชนเองยังรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองที่ครอบครัวแสดงออก สาเหตุที่ทำให้ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นตัวบ่มเพาะปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี คอยอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีงามสำหรับเด็กและเยาวชน แต่จากการศึกษาพบว่าการใช้เวลาของเด็กและเยาวชนกับสมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้แกกันน้อยมากในแต่ละวัน ประมาณวันละ ๓๐ นาทีทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวห่างเหินกันไม่มีความรัก ความอบอุ่นเด็กขาดคนที่คอยให้คำปรึกษาเวลาที่มีปัญหาจึงหันไปพึ่งเพื่อนและรุ่นพี่ อาจเนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางสังคมและสภาวะทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้ปกครอง พ่อแม่ต้องห่างเหินกับเด็กและเยาวชน เพราะต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ต้องตื่นนอนทำงานเพิ่มขึ้นจึงทำให้เวลาการอยู่ด้วยกันน้อยลง ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ก็มีลักษณะดังกล่าวทำให้ข้างต้น ที่พ่อแม่ต้องตื่นแต่เช้าออกจากบ้านไปทำงานนอกบ้านและกลับเข้ามาตอนค่ำมืด จะเจอกันก็ตอนกินข้าวเย็นหรือตอนหัวค่ำหลังจากที่กินข้าวเสร็จก็แยกย้ายกันพักผ่อนเพื่อเก็บแรงไว้ทำงานในวันรุ่งขึ้น หรือในบางครั้งเด็กและเยาวชนก็เห็นพ่อแม่ ผู้ปกครองทะเลาะกันเวลาพ่อตี๋มสุรากลั้บมาบ้าน หรือแม้แต่บริเวณชุมชนก็มีพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ให้พบเห็นได้เป็นประจำ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

๗.๑.๑ จากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงสาเหตุหนึ่งมาจากครอบครัวที่ส่วนใหญ่ ดังนั้นควรที่จะส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งเป็นฐานรากที่มั่นคงและเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน

๗.๑.๒ เด็กและเยาวชนเป็นวัยที่มีความคิดคะนอง อยากแสดงออกเพื่อเรียกร้องความสนใจ เป็นวัยที่ต้องการความรักความเอาใจใส่ ดังนั้นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนให้แสดงออกอย่างต่อเนื่อง

๗.๑.๓ จากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงได้ส่งสมรูปแบบความรุนแรงจากครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายและต้องมองปัญหาอย่างแท้จริงและร่วมกันแก้ไขไม่ปิดการให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๗.๑.๔ จากการศึกษาจะพบว่าสถานที่ที่เด็กรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ยังคงมีน้อยและไม่มีการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กไปรวมกลุ่มกันยังสถานที่อื่นๆ ยากต่อการควบคุมดูแลดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสถานที่ที่เหมาะสมให้เด็กและเยาวชนได้ทำกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

๗.๑.๖ จากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงนั้นมีสาเหตุหลายประการ ดังนั้นการแก้ไขอย่ามองปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงเป็นปัญหาเดียว ต้องมองว่าปัญหาดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับปัญหาอะไรบ้างแล้วทำการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นไปพร้อมๆ กัน

๗.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๗.๒.๑ ควรทำการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นแก๊ง เพื่อทราบกระบวนการการเข้าสู่กลุ่มแก๊งและการเข้าสู่เส้นทางความรุนแรง

๗.๒.๒ ควรทำการวิจัยพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์

๗.๒.๓ ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการใช้พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครสวรรค์

๗.๒.๔ ควรทำการวิจัยประเด็นของปัจจัยที่เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ**

พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เธอร์และคณะ. “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

ศรัญญา อธิตะ. “พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น”. **ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการแนะแนว)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

สำหรับ จิตตินันท์. **ความรุนแรงในครอบครัว**. รายงานการสัมมนาเรื่องการยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

สิริภิญญา อินทรประเสริฐ. “อิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖.

อุษาวดี โคตรคำภา. “พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในกลุ่มนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษา”. **ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การวิจัยการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดี
ทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา
Community Participation in The Buddhist Archaeological
Management in Phayao Province

พระครูศรีวรพินิจ*

สหทัยา วิเศษ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) สำรวจสถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา (๒) ศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา และ (๓) วิเคราะห์แนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสำรวจแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ๔๔ แห่ง และการสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ๙ อำเภอๆ ละ ๑๕ คน รวมทั้งหมด ๑๓๕ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน (๑) ประเภทของโบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่ พระธาตุวิหาร อุโบสถ พระพุทธรูป รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ศิลาคาริก เป็นต้น (๒) ลักษณะของตำนานและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ตำนานทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ตำนานทางพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับตำนานพระเจ้าเลียบโลก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองพะเยา และการสร้างวัดตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น และ (๓) การประกอบประเพณีพิธีกรรมของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา จะเป็นการทำกิจกรรมตามประเพณีในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาล

๒) การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน (๑) รูปแบบการจัดการ ได้แก่ ๑) การจัดการโดยชุมชน เป็นรูปแบบการจัดการตามธรรมชาติ ไม่เป็นทางการ โดยคนในชุมชนร่วมกับวัด ๒) การจัดการโดยภาครัฐ เป็นการจัดการที่เป็นทางการโดยกรมศิลปากร ๓) การจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสนับสนุนงบประมาณให้แก่ชุมชนในการทำกิจกรรมตามประเพณี ๔) การจัดการในรูปแบบการศึกษาวิจัย เป็นการทำงานเชิงวิชาการที่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา และ ๕) การจัดการในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (๒) การ

* ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของวัดกับคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ และ การมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถาบันการศึกษา และ(๓) สภาพปัญหาในการจัดการได้แก่ ๑) การเสื่อมสลายด้านกายภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากธรรมชาติ กาลเวลา และการกระทำของมนุษย์ ๒) ระบบในการจัดการไม่ชัดเจน ๓) การทำลายแหล่งโบราณคดีจากการท่องเที่ยว และ ๔) ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

๓) แนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ (๑) สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย การสร้างองค์ความรู้ในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (๒) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา โดยจัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากทุกภาคส่วน (๓) นำองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยมาทำแผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จัดทำเป็นสื่อเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์และสื่อสาธารณะ และ (๔) การเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนอำนาจและภารกิจในการจัดการจากกรมศิลปากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ : การจัดการ, แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา, พะเยา

ABSTRACT

This research is aimed to (1) survey existing conditions of Buddhist Archaeological in Phayao Province, (2) study the management of Buddhist Archaeological in Phayao province and (3) analyze management process for Buddhist Archaeological in Phayao province with the community participation in the area. This research implements qualitative methodology by gathering consistent historical documents as well as exploring 44 places of Buddhist Archaeological sites and by group discussion 135 people in ๙ districts of Phayao province.

Findings in this study indicate that,

1) The existing conditions of Buddhist Archaeological sites in Phayao Province are categorized into 3 aspects: (1) the types of important Buddhist Archaeological in Phayao Province are Pagoda, Vihara , Chapel, Buddha Statues, Buddha footprint and stone inscription etc. (2) Characteristic of legends and histories involving Buddhist Archaeological such as local Buddhist legends related to the history of the area, local Buddhist legends related to the legend of Phra Chao Liab Loke and the local history of Phayao and the construction of temple influenced by the beliefs of people from different races and (3) ritual activities in Buddhist Archaeological sites celebrated regularly of traditional religion calendar.

2) The management of Buddhist Archaeological in Phayao province is divided into 3 aspects: (1) The Management Types can be divided into 5 types :1. The management by the community which is informal management according to their faith on Buddhism. 2. The management by official authorities, which is Fine Arts Department. 3. The management by local administrative organization which support budgets to the community for the traditional activities 4. The management in the forms of research and academic supports given by educational institutes and 5. The management in the forms of local museum administration.(2) The Community Participation in the management including participation of the temple to the community, community participation with local administrative organization, participation of local administrative organization with the governmental organization, community participation with governmental organization , participation of the community with educational institutes.(3) The Management Problems are ; 1.The physical deterioration of Buddhist Archaeological Remains sites caused by nature, time and human. 2. The indistinctness of the management system. 3.The deterioration of Buddhist Archaeological Remains sites caused by tourism. And 4. Lacking of the community participation.

3) The Management process for Buddhist Archaeological in Phayao province, by the community participation, are:(1) Support the research and knowledge gaining in forms of participatory action research (2) Support the creating of participation processes involving in the management of Buddhist Archaeological by forming the local committees of people from all of community parts (3) Apply knowledge from relevant research to make development plan of religious tourism sites and to distribute such knowledge to public via medias and (4) Prepare to transfer the authorization from Fine Art Department to Local Administrative Organization.

Keyword: Community Participation, Buddhist Archaeological Management, Phayao

๑. บทนำ

จังหวัดพะเยา เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในแถบลานนาไทย เดิมมีชื่อว่า ภูกามยาว หรือ พยาว มีอายุกว่า ๘๐๐ ปี ตามตำนานเมืองพะเยาระบุว่า สร้างขึ้นโดยขุนศรีจอมธรรม ราชบุตรขุนลาวเงินหรือขุนเงิน เจ้าผู้ครองนครเงินยางเชียงแสน ได้เข้ามาสร้างเมืองพยาวในแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง ในสมัยขุนเจืองได้แผ่ขยายอาณาเขตไปจนประเทศเวียดนาม ในสมัยพญาเจ้าเมืองเป็นกษัตริย์ ที่มีเมืองในกำกับของอาณาจักรพะเยา ๒๒ พันนา เมื่อพม่าเข้ามายึดครองล้านนา เมืองพะเยาได้หายไปจากประวัติศาสตร์ ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พม่าได้ออกไปจากล้านนา ผู้คนจากเมืองแพร่

เมืองลำปาง รวมทั้งคนใต้ที่ถูกกวาดต้อนมาจากสิบสองปันนา ได้เข้ามาอยู่ในเมืองพะเยา^๑ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมืองพยาวได้กลายเป็นอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย และได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยานั้น ยังไม่มีการรวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลของแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนา ขาดการศึกษาสถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ในฐานะที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นหน่วยงานด้านวิชาการ และการจัดการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนา จึงมีความสนใจที่จะสำรวจสถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนา ผลการวิจัยจะทำให้เกิดแนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อสำรวจสถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา
- ๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) สถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ในด้าน ที่ตั้งแหล่งโบราณคดี ประวัติความเป็นมา และตำนาน โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ กิจกรรม/ประเพณีประจำปี

๒) การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ในด้าน รูปแบบในการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ สภาพปัญหาในการจัดการ

๓) แนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในด้านกระบวนการ และวิธีการในการจัดการ

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย พระสงฆ์ คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอ ผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโส ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๙ อำเภอๆ ละ ๑๕ คน รวมทั้งหมด ๑๓๕ คน

^๑ พระธรรมวิมลโมลี, ความเป็นมาในอดีตของเมืองพะเยา, (เชียงราย : เชียงรายการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗.

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจงจากแหล่งโบราณสถาน ๓ ประเภทได้แก่ วัด วัดพระธาตุ และเมืองโบราณ รวมทั้งหมด ๔๔ แห่งใน ๙ อำเภอ

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ การศึกษาภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจ จัดเวทีประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นสถานภาพ การจัดการและแนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนา ๙ อำเภอ ในจังหวัดพะเยา โดยมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายภาคประชาชน ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม^๒

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สถานภาพของแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

พะเยาในอดีตเป็นอาณาจักรหนึ่งในล้านนามีชื่อว่าเมืองพยาว หรือภูกามยาว มีอายุกว่า ๙๐๐ ปี ตามประวัติศาสตร์เมืองพะเยา แบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค คือ ยุคตำนาน ยุคประวัติศาสตร์ และยุคฟื้นฟู ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ หัวเมืองในล้านนาถูกเปลี่ยนให้มีฐานะเป็นจังหวัดขึ้นต่อกระทรวงมหาดไทย เมืองเชียงรายได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดเชียงราย และเมืองพยาวได้กลายเป็นอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย และยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพะเยา จากประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ยาวนานของเมืองพะเยา ปรากฏหลักฐานด้านโบราณคดี ศิลปารักษ์ ตำนาน เอกสารบันทึก โบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบในจังหวัดพะเยาใน ๙ อำเภอ

๕.๒ การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

๑) รูปแบบการจัดการ ในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา มีรูปแบบการจัดการ ๕ ลักษณะคือ (๑) การจัดการโดย (๒) การจัดการโดยภาครัฐ (๓) การจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๔) การจัดการในรูปแบบการศึกษาวิจัย และ (๕) การจัดการในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน

๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องคือ ประชาชน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐ ได้แก่ (๑) การมีส่วนร่วมของวัดกับคนใน (๒) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๓) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ (๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ และ (๕) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถาบันการศึกษา

^๒ สายันต์ ไพเราะญจิตรี, การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด, ๒๕๔๘.)

๓) สภาพปัญหาในการจัดการ ได้แก่ (๑) ด้านกายภาพ (๒) ด้านการจัดการ ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๓) ด้านการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ และ (๔) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

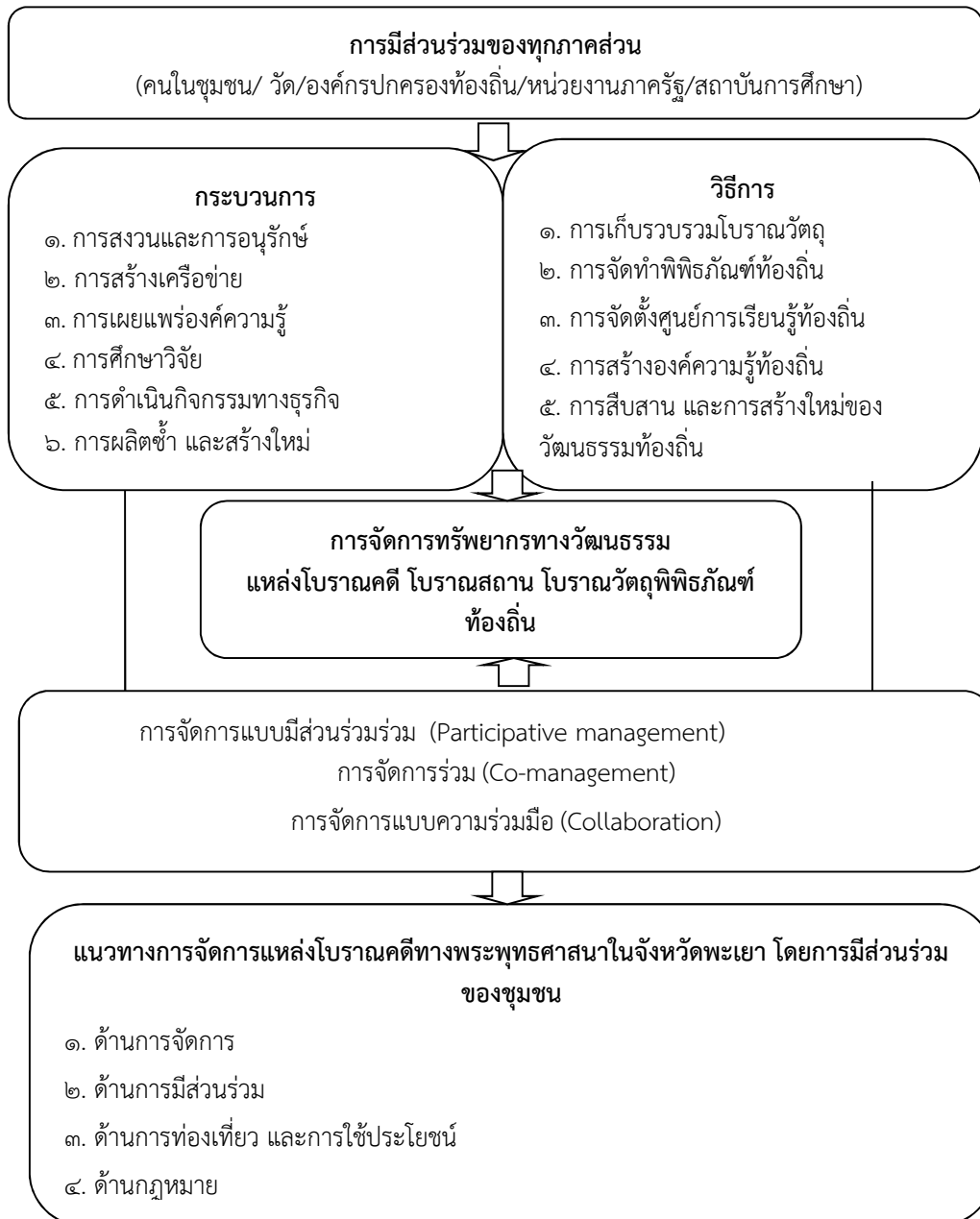
๕.๓ แนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

๑) กระบวนการในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยาประกอบด้วย (๑) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๒) การสงวนและการอนุรักษ์ สภาพทางกายภาพและคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและโบราณคดี เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และการท่องเที่ยว (๓) การเผยแพร่องค์ความรู้ (๔) การศึกษาวิจัยหรือการสร้างองค์ความรู้ (๕) การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร และ (๖) การฟื้นฟู และสร้างใหม่

๒) วิธีการในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย (๑) การเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ (๒) การจัดทำพินิจภัณฑ์ท้องถิ่น (๓) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (๔) การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น และ (๕) การสืบสานและการสร้างใหม่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

๖. ข้อค้นพบ

ในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการ วิธีการในการจัดการและแนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ดังนี้

๗. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนา ในจังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน ๒ ระดับ ดังต่อไปนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) กรมศิลปากร ควรจะมีการวางแผนสำรวจโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา และจัดอบรมคนในชุมชนให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษา และบูรณะโบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนา

๒) ในระดับนโยบายท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในจังหวัดพะเยา ควรนำแนวทางการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพะเยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

๗.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

๑) จัดทำเส้นทางการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาทุกอำเภอในจังหวัดพะเยา และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ เพื่อให้คนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้

๒) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและสื่อการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

๓) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ทั้งคนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

พระธรรมวิมลโมลี. ความเป็นมาในอดีตของเมืองพะเยา. เชียงราย : เชียงราย การพิมพ์, ๒๕๔๓.

สายันต์ ไพเราะญจิตร. การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานโดย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด, ๒๕๔๘.

The Development of Conducting Cooperative Activities to Promote Student Quality in Northeastern College of Dramatic Arts

Ittiphat Krumsantieh^{*}

Sastra Laoakka^{**}

Phanjai Jeerawacharadej^{***}

ABSTRACT

This qualitative investigation had three primary aims: 1) To study the history and background of participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts; 2) To study the current state and problems with participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts; 3) To develop a model for participatory activities promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts. Data were collected by document research and field study. The tools used for data collection were survey, observation, interview and focus group discussion. The results found that there is a history of participatory activities to promote student quality in the three campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts. However there are a number of problems with the current design and management of such activities. The biggest weakness with activities aimed at promoting student quality is the lack of participation from all stakeholders, most notably students and the general community. This investigation suggests the development of a model to increase local participation from all stakeholders by implementing a PDCA work cycle to manage planning, development, checking and action. These changes will ensure more efficient activity management, increased student participation and the development of a higher quality student at the Northeastern Dramatic Colleges.

Keywords: Development, cooperative activity, student quality, dramatic college, Northeastern Thailand

* The Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Khamring Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province 44150, Thailand.

** Major Advisor

*** Co-advisor

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เรื่องมีความมุ่งหมาย ๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่การศึกษาประกอบด้วยวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษาพบว่าความเป็นมาของการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง ๓ แห่งที่ผ่านมามีลักษณะการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพบว่า ครู อาจารย์ เป็นผู้คิดงานเขียนแผนโครงการ ตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการพบว่า นักเรียน นักศึกษาสถานักเรียน สโมสรนักศึกษา เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมดด้านการมีส่วนร่วมการมีผลประโยชน์พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ไม่อยู่บนฐานความต้องการที่ควรได้รับอย่างแท้จริง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินพบว่า การประเมินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมยังไม่หลากหลาย

สภาพปัจจุบันและปัญหา ของการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ต่อคุณภาพนักเรียน นักศึกษา ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ๔ ขั้นตอน ดังนี้ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพบว่า วิทยาลัยฯ ไม่ให้ออกกิจกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมการปฏิบัติการพบว่า นักเรียน นักศึกษาครูอาจารย์บางกลุ่มไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมและขาดวินัยในตนเอง ขั้นการมีส่วนร่วมการมีผลประโยชน์พบว่า เป็นการจัดกิจกรรมรูปแบบเดิมๆ ไม่อยู่บนฐานความต้องการของนักเรียน นักศึกษา ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินพบว่า ขาดข้อมูล และบทสรุปเสนอแนะเพื่อพัฒนาในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปปัญหาต่อการจัดกิจกรรมทั้ง ๔ ขั้นตอน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพนักเรียน นักศึกษา ๖ ด้าน ดังนี้ การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ การมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ การมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ การมีความรู้และทักษะที่จำเป็น และการมีทักษะในการทำงาน

รูปแบบการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาพรวมพบว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการมีส่วนร่วมการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินและด้านการมีส่วนร่วมการมีผลประโยชน์ตามกรอบการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้มี

ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ต่อการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ตามมาตรฐานด้านคุณภาพ ผู้เรียน ๖ ด้าน คือ ด้านการมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ด้านการมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านการมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการมีความรู้และทักษะที่จำเป็นและด้านการมีทักษะในการทำงานด้วยกระบวนการทำงาน PDCA ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (P : Planning) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (D : Doing) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (C : Checking) และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (A : Action) โดยการพัฒนาสอดคล้องกับบนฐานการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

คำสำคัญ: การพัฒนา กิจกรรมแบบมีส่วนร่วม คุณภาพนักเรียน วิทยาลัยนาฏศิลป์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. Introduction

This is a changing era for much of modern society. One of the biggest areas of change in Southeast Asia is preparation for the integration of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). At the end of 2015, this socio-political entity will open the individual borders of its ten member states to allow free-trade and smooth labour migration. There are three sub-communities of ASEAN whose policies will be effective simultaneously from the end of 2015: ASEAN Political-Security Community (APSC), ASEAN Economic Community (AEC) and ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) (Tanapak, 2012). For all the benefits that these changes will undoubtedly bring, there is a danger that increased migration will cause greater cultural exchange and the traditional culture of Thailand will become diluted and, perhaps, displaced (The Office of the Prime Minister, 2011).

The Thai Ministry of Education identified education as a major force in promoting traditional Thai culture and helping to safeguard Thai social customs in this time of social mixing and upheaval (The Ministry of Education, 2011). Given this realization, the adapted National Education Plan (2009-2016) emphasized the self-sufficient economic policy of King Bhumibol Adulyadej as integral to a successful continuation of Thai cultural heritage (Piboolsravut, 2004). In order to ensure a strong Thai cultural identity, education is responsible for promoting a diverse skill-set in students so that they can adapt to new situations and be multi-functional, while continuing to respect original Thai traditions (Pitsuwan, 2012).

One of the major problems effecting modern Thai youth as a result of exposure to Western cultural trends is drug addiction. This is a social issue that significantly reduces the quality of Thai students and leads to violence and law-breaking. In order to combat these problems in youth and ensure that ASEAN integration does not bring similar issues, educational institutions must raise the quality of Thai students. Thai schools and colleges must incorporate ethics teaching into their activities and promote Thainess as a suitable personal ethos in modern society. There are two major areas for this to take place: knowledge management and creation of leadership networks. These must both begin at the earliest stages of institutional education and continue until the end, all the while incorporating student participation to maximize the impact of related activities.

The Northeastern College of Dramatic Arts is a further educational institution under the jurisdiction of the ministry of culture. The establishment offers courses from basic level to undergraduate and masters in dance, music and performing arts. Currently, the college experiences problems with student behavioral quality similar to those discussed above, student grades are also lower than the national standard, the learning environment is not conducive to successful academic and ethical achieve to and parents have very little participation in the day-to-day activities of the college. All of these factors contribute to the college failure to meet the basic guidelines of quality set out by the Buditpatanasilpa Institute, a governing body of arts education (Buditpatanasilpa Institute, 2012).

Given the above discussion, the research team saw the need to investigate activities at the Northeastern College of Dramatic Arts that encouraged participation in promoting student quality.

2. Research Aims

1. To study the history and background of participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts.
2. To study the current state and problems with participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts.
3. To develop a model for participatory activities promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts.

3. Research Methodology

This research was a qualitative investigation to investigate activities at the Northeastern College of Dramatic Arts that encouraged participation in promoting student quality. The areas of study were purposively selected, comprising the campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts under the supervision of Bunditpatanasilpa Institute. The three campuses were namely Kalasin College of Dramatic Arts, Roi-Et College of Dramatic Arts and Nakorn Ratchasima College of Dramatic Arts. Classes selected for study were those studying the 4 and 5-year fine arts and music undergraduate degree courses, as well as those classes taking professional qualifications lower than undergraduate level. 141 respondents were purposively selected for this investigation. The respondents were divided into three groups: key informants (n=30), casual informants (n=39) and general informants (n=72). This qualitative research was done by documentary and field studies. The data from field study was compiled by interviews, observations, focus group discussions and workshops. All gathered data was verified using methodological triangulation and categorized according to the three aims of the investigation. This data was then analyzed by means of typological analysis and analytic induction. The results are presented below as a descriptive analysis.

4. Results and Discussion

The research results revealed that there is a history of participatory activities to promote student quality in the three campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts. Participation is traditionally encouraged at the decision-making level. Teachers have usually been responsible for creating projects and making decisions. Students are not involved in any of the planning and decision making processes. English anthropologist Radcliffe-Brown (1940) believed society to be a system composed of a number of sub-systems and component parts. According to Radcliffe-Brown's structural-functional theory, if one component does not function properly, the optimization of the system will be jeopardized. In order to effectively plan participatory activities in education that will develop student quality, the students themselves must be an integral part of the planning process, otherwise the impact of the activities will suffer¹. In the case of participatory

¹ Suwannatrai, J, **Improving the Effectiveness of Dormitories: A Case Study of the Green Place dormitory**, Khon Kaen: Khon Kaen University, 2008.

activities in Northeastern Thai dramatic colleges, the student element is missing from the planning process. This means that the success of the system is automatically reduced from the outset. In terms of practical participation, individual students and the student council, together with student clubs conducted all the activities by themselves. However, the benefits of participatory clubs were not based on the level of individual input. Additionally, the methods of evaluation were not diverse enough to adequately assess the impact of participatory activities to promote student quality. The theory of participation states that allowing all stakeholders to have involvement in tasks greatly benefits the success of those tasks² By affording individuals opportunity to voice their opinion and affect activities, a sense of communal consciousness is created. The people involved in the planning and implementation of an activity develop a sense of responsibility and belonging to that activity and are more likely to ensure a successful outcome. Community participation can usually be seen in one of six major areas: duties, organizational responsibilities, management processes, use of resources, community links and decision making processes³

There are problems with the current state of participatory activities to promote student quality in the three campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts. These problems were identifiable in four groups: problems with the decision-making process, problems with practical implementation, problems with benefits and problems with evaluation. In terms of the participation in decision making, it was found that the college committee, parents and communities are not allowed by the college to participate in planning. At the implementation stage, some students and teachers do not participate in activities and they lack self-discipline. Activity benefits are not based on students requirements. Finally, data for evaluation is incomplete. As such conclusions cannot be drawn by the students and staff and there is no systematic analysis for the development of future activities. The problems in these four areas negatively affected six aspects of student quality: state of happiness and aesthetics; possession of ethics, morality

² Wichianrat, T., **Model for Developing Teacher Ethics in Educational Institutions**, Mahasarakham: Mahasarakham University, 2011.

³ Neuwelt, P. et al, Assessing and developing community participation in primary health care in Aotearoa, New Zealand: A Case Study, **Journal of the New Zealand Medical Association**, 2005, 118: pp.731-743.

and desirable values; performance skills in self-acquiring knowledge; existing ability in systematic thinking; essential knowledge; and skills and skills in working. These findings are consistent with the research of Holloway and Van Rhyn (2005) and Sang and Peterson (2005).

Participatory activities to promote student quality in the three campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts should be developed according to the four processes: the participation in decision making, the participation in implementation, the participation in evaluation and the participation in benefits. All developments should be made with the intention of promoting student quality in 6 standards: state of happiness and aesthetics; possession of ethics, morality and desirable values; performance skills in self-acquiring knowledge; existing ability in systematic thinking; essential knowledge; and skills and skills in working. A cycle of work quality and a working process should be implemented. This can be named PDCA and is comprised of planning (P), doing (D), checking (C) and action (A). The planning stage refers to the design of activities, which include *Wai Kru* ceremonies, sports events and anti-drugs camps. Doing refers to participation of all parties in the implementation of activities, from the management to the component level. Checking refers to evaluation of activities. Participation from a variety of sources is required here to get a thorough picture of the effect of activities on all parties. Finally, action refers to the participation in benefits and the fair and suitable benefit received by all participating individuals. Based on the current problems, recommendations from investigation respondents and literature reviewed, all developments must be made on the basis of stakeholder participation to ensure that activities accurately represent the needs and wishes of the target community.

5. Conclusion and recommendations

This qualitative investigation had three primary aims: 1) To study the history and background of participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts; 2) To study the current state and problems with participatory activities for promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts; 3) To develop a model for participatory activities promoting student quality at the Northeastern College of Dramatic Arts. Data were collected by document research and field study. The tools used for data collection were survey, observation, interview and focus group discussion. The

results found that there is a history of participatory activities to promote student quality in the three campuses of the Northeastern College of Dramatic Arts. However there are a number of problems with the current design and management of such activities. The biggest weakness with activities aimed at promoting student quality is the lack of participation from all stakeholders, most notably students and the general community. This investigation suggests the development of a model to increase local participation from all stakeholders by implementing a PDCA work cycle to manage planning, development, checking and action. These changes will ensure more efficient activity management, increased student participation and the development of a higher quality student at the Northeastern Dramatic Colleges.

Based on the results of this investigation, the research team wish to make the following suggestions for practical implementation of the results and topics for further research: 1) Participation of all stakeholders in cooperative activities should be actively encouraged; 2) participation of all stakeholders should be integrated at each of the four stages of activity organization – planning, implementation, evaluation and benefit; 3) further investigation should consider the impact and state of cooperative activities in other subject areas, in other educational institutions, in other regions of Thailand and for other age groups. These changes will help contribute to the ongoing dialogue about student quality and activities to develop student quality in Thailand.

References

- Bunditpatanasilpa Institute. Handbook for Educational Quality in the Bunditpatanasilpa Institute for 2012-2014. Bangkok: Bunditpatanasilpa Institute, 2012.
- Holloway, D.A. and Van Rhyne, D. **Effective Corporate Governance Reform and Organizational Pluralism : Reforming Culture**. Leadership and Followership. Advances in Public Interest Accounting, 2005.
- Neuwelt, P. et al. **Assessing and Developing Community Participation in Primary Health care in Aotearoa**, New Zealand: A Case Study. Journal of the New Zealand Medical Association, 2005.
- Piboolsravut, P. **Sufficiency Economy**. ASEAN Economic Bulletin, 2004.

- Pitsuwan, S. We know that ASEAN will change us. Bangkok: Ammarin Printing and Publishing, 2012.
- Radcliffe-Brown, A.R. **On Social Structure**. Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 1940.
- Sang, L.M. and Peterson, S.J. Competitiveness and Innovation Systems: The Challenges. Technovation, 2005.
- Suwannatrai, J. Improving the Effectiveness of Dormitories: A Case Study of the Green Place Dormitory. Khon Kaen: Khon Kaen University, 2008.
- Tanapak, R. The Kingdom of Cambodia. Bangkok: Sataporn Books. The Ministry of Education. (2010). 2010 National Education Act (Third Edition). Bangkok: The Ministry of Education, 2012.

The tax system for community products: Development of a management model for the Revenue Department according to the principles of good governance in Northeastern Thailand

Sanwat Boontem^{*}

Sastra Laoakka^{**}

Suparat Thongpanit^{***}

ABSTRACT

The objectives of the study were threefold: 1) to study the historical background of the tax system for community products; 2) to examine the current circumstances and problems of the tax administration system for community products in the Northeast of Thailand; 3) to develop an administration system for the Revenue Department according to the principles of good governance in Northeastern Thailand. The qualitative methods used for data collection were observations, interviews, focus-group discussions and workshops. The research found that community products have been taxed since the Sukhothai but the name differs by period, such as pig tax, mackerel tax, silk cloth tax and cloth tax. The Revenue Department has collected tax since 1915. A revenue code was used to block store the tax in 1938 and tax was divided into categories, such as personal income tax, corporate income tax, purchase tax and stamp duty. Ordinary savings from community product sales are taxable by the Revenue Department. Presently, community product sales are considered taxable income. Tax records and payments from community product sales are not always declared or recorded properly. There are stock take irregularities, which skew the truth and allow sellers to avoid paying tax or allow them to pay in a lower band. As a result, national income is not as high as it should be and national development suffers. An effective way to develop the tax administration system for community products

^{*} The Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Khamriang Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province 44150, Thailand

^{**} Major Advisor

^{***} Co-advisor

according to the principles of good governance in the Northeast of Thailand is to delegate responsible officials to monitor the tax. Additionally, the Revenue Department should obtain greater control of stock take/inventory, personal administration and financial assessment.

Keywords: Community products, management model, Northeastern Thailand, tax system

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ (๑) ศึกษาประวัติความเป็นมาของระบบจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมสรรพากร (๒) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการระบบจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมสรรพากรในภาคอีสาน (๓) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมสรรพากรตามหลักธรรมาภิบาลในภาคอีสาน ดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มและแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า การจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ชุมชนมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่มีการเรียกชื่อภาษีที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับยุคสมัย ในปี พ.ศ. ๒๓๙๗ ได้มีการจัดเก็บภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ภาษีสุกร ภาษีปลาทุ ภาษีไหม ภาษีผ้า ภาษีเตาหล่อ เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีการตั้งกรมสรรพากรให้ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีอากรให้แก่รัฐ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้ตราประมวลรัษฎากร มาใช้บังคับจัดเก็บภาษีและมีประเภทภาษี เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีการค้า อากรแสตมป์ เป็นต้น อันเป็นจุดเริ่มต้นการจัดเก็บภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมสรรพากร ในภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงประมวลรัษฎากรมีการยกเลิกและเพิ่มเติมภาษี เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ อากรแสตมป์ เป็นต้น ที่ใช้จัดเก็บภาษีมาจนถึงปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ชุมชนตามหลักปัจจัยสี่ในภาคอีสาน ด้านอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม ด้านยารักษาโรคและด้านที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย มีการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากรายได้ของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่กรมสรรพากร โดยมีสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขา ทำหน้าที่จัดเก็บภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นวิสาหกิจชุมชนหรือไม่เป็นวิสาหกิจชุมชน และพบว่ามีปัญหาการจัดเก็บภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชน ในด้านคนสำหรับเจ้าพนักงานจัดเก็บภาษีและผู้เสียภาษีที่ไม่เสียภาษีหรือไม่จัดเก็บภาษีหรือเสียและเก็บภาษีไม่ถูกต้อง ด้านวัสดุสำหรับรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการแจ้งที่ไม่ตรงความจริง ด้านวิธีการสำหรับวิธีการประเมินตนเองของผู้เสียภาษีและวิธีการประเมินของเจ้าพนักงานที่มีการประเมินภาษีและการคำนวณภาษีแตกต่างกัน และด้านเงินที่มีเงินค่าภาษีและอัตราภาษีแตกต่างกันทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทางภาษี ส่งผลให้ผู้เสียภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ชำระภาษีหรือชำระภาษีด้วยความไม่สมัครใจและไม่ถูกต้อง ทำให้รัฐขาด

รายได้ทางภาษีจำนวนมาก การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมสรรพากรตามหลัก ธรรมาภิบาลในภาคอีสาน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดเก็บภาษีเงินได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล ประกอบไปด้วยการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบจัดเก็บภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม ด้านยารักษาโรคและด้านที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย ด้วยการจัดการคนสำหรับเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีและผู้มีหน้าที่เสียภาษี การจัดการวัสดุรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดการวิธีการสำหรับวิธีการประเมินตนเองของผู้เสียภาษีและวิธีการประเมินของเจ้าพนักงาน และการจัดการเงินค่าภาษีอากร ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม ให้มีการจัดเก็บภาษีที่เป็นไปตามกฎหมาย และไม่มีการเลือกปฏิบัติ หลักคุณธรรม ให้มีการจัดเก็บภาษีที่ถูกต้อง เสมอภาค อย่างซื่อสัตย์สุจริตและมีระเบียบวินัย หลักความโปร่งใส ให้มีการจัดเก็บภาษีที่เปิดเผยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย หลักการมีส่วนร่วม ให้มีการจัดเก็บภาษีที่เปิดโอกาสให้ร่วมรับรู้และร่วมตรวจสอบ หลักความรับผิดชอบ ให้มีการจัดเก็บภาษีที่ตระหนักถึงหน้าที่และสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมพร้อมยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง หลักความคุ้มค่า ให้มีการจัดเก็บภาษีที่มีค่าใช้จ่ายน้อย รวดเร็ว และได้เงินค่าภาษีตามเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการชำระภาษีจากผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยความสมัครใจ ถูกต้อง เป็นธรรม สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชนและรัฐ

1. Introduction

State revenue collection significantly affects state development because the main form of state budget income is from taxation (Thummano, 2005). Nowadays, taxation in Northeastern Thailand is done according to the codes of revenue, including personal income tax, corporate income tax, value-added tax, business tax and revenue stamp. However, the imposition of income associated with community products is collected as personal income tax. There are two assessments of tax obligations: self-assessment and assessment by government officials. The taxpayer should file a tax declaration and pay tax by self-assessment first. This is then rechecked by revenue officers and the taxpayer should pay additional taxes owed or receive a reimbursement. Corporate income tax will be collected from community production when the products generate more than 1,800,000 Baht income per year. Besides community products, manufacturers should pay property tax to the local municipal office (Tax scholars group, 2014). This investigation was designed to address the potential for exploitation of the tax laws concerning community production in Northeastern Thailand. The research was conducted with three aims in mind: 1) To study the history and background of the tax system

related to community production; 2) To examine the current circumstances and problems of the administration system concerning community tax in Northeastern Thailand; 3) To develop an effective administration system for community tax for the Revenue Department in Northeastern Thailand according to the principles of good governance.

2. Research Methodology

This is a qualitative investigation using documentary research and field study. Data collection tools included observation, survey, interview, workshop and focus group discussion. Data were concluded and classified according to the objectives of the research and validated by a triangulation method. Data was analyzed by descriptive analysis between July 2013 and September 2014.

The research location was selected by a purposive selection method. The criteria for selection were as follows: 1) Provincial area - the researchers chose a sample area of three provinces in the Northeast of Thailand (Isan) whose language, ethnicity, culture and lifestyle were similar. The provinces selected were Nakhon Ratchasima, Buriram and Chaiyaphum; 2) District area - the researchers chose a district sample area from the three selected provinces by determining the community product manufacturers involved in fundamental products, for example food, clothes, medicine and home decoration. The community product manufacturers who earned lower than the tax threshold were excluded. The districts to meet all criteria and be selected for the investigation were: Chok Chai District, Nakhon Ratchasima; Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima; Nong Ki District, Buriram; Bann Khwao District, Chaiyaphum. The researchers selected 101 individuals to comprise the sample population. These respondents were chosen by purposive selection and were composed of 14 Key Informants, 54 Casual Informants and 33 General Informants.

3. Results

History and background of the tax system in the production of community

The community products of Chok Chai District are home decorations, for example sandstone sculptures and pottery. The community also produces medicine and herbs, for example herbal toothpaste. Net income from the operation (income minus the production costs and tax allowance) will be

calculated at tax rate of 0.5% when the community manufacturer is registered as a person or a corporation. However the community product manufacturers who are registered as a partnership or limited company should pay tax twice a year.

Pak Thong Chai revenue office charges tax on local fabric businesses, for example Muang Pak Silk products, and local food businesses. Those registered as corporations or individuals pay tax twice a year in March and September by both personal tax estimation and revenue officer estimation.

Nong Ki community product taxation is mostly from local fabric and food businesses, which pay by both tax packages and tax assessments. Community taxation is calculated on the total income minus expenditure and allowances. The final result will be tax deducted at 0.5% twice a year in March and September at district revenue office.

Bann khwao community product taxation is called twice a year in March and September from local fabric businesses at 0.5% of net income by self-assessment and officer assessment.

The current circumstances and problems of the administration system of the Revenue Department in Isan

The results show that the tax assessments need government officers in the community to survey and calculate tax owed. Tax imposition is calculated on a two-way assessment: self-assessment and assessment by a revenue officer. Nett income (total income minus expenditure and allowance) will be charged at about 0.5% as community product tax. Earnings and expenditure from community businesses will be called as tax calculation evidence. The community business owners will conduct a self-tax assessment and pay tax first. After this, revenue officer will recalculate the tax and the business owner will pay additional tax if the self-tax assessment was wrong.

Among local people, the major problem is tax evasion. The local business owners usually assess their tax repayments lower than the tax they should have to pay declare less income than they earn. Different tax rates on different local businesses also lead to disparity in tax payments. Due to tax evasion problems, the local business owners abandon income statement records in order to avoid historical tax reviews. This problem leads to reduced revenue generated from tax collection. Different methods of tax assessment lead to inequalities in tax demands and collection.

Administration format for taxation of community products according to the principles of good governance in Isan

The researcher has concluded a set of principles of good governance for the improvement of tax demands and collecting systems in the Northeast of Thailand as follows:

The development of tax management according to the principles of good governance	
Principle	Guidelines
1. Law	1. Know and understand legal duties 2. Equal and honest taxation and payment
2. Morals	Equal and systematic demand and collection of tax
3. Transparency	Transparently collect community tax
4. Participation	Give opportunities to community members to learn and voice their opinion about tax
5. Responsibility	Community members should be responsible in their duties towards taxation
6. Values	1. Less process and recalculation of tax 2. More tax collection

4. Discussion

Community business taxation began in 1983 in the form of personal income tax from businesses. This continued until the business tax revocation in 1992, when community business taxation was changed to business tax and value added tax in order to achieve equality in taxation. This is related to Malinowski's theory of structural functionalism (Chantachon, 2010), which stated that culture serves to satisfy the needs of the individual. Culture has grown from three aspects of human needs, which are basic necessity, society and mentality. The changes to taxation of community businesses were in response to those needs.

According to the study, there are current problems in community business taxation that lead to a continuing negative culture in the Northeast. This is related to the Diffusion Theory of Franz Boas (1945), which stated that the diffusion of culture is a key characteristic of human society. One culture spreads to another culture and is modified in accordance with the new culture. The situation of tax

evasion in the Northeast of Thailand is enabled by false business statements and the inefficiencies caused by different methods of tax assessment. This is related to the research of Rattana Lertphiromlak (2002), which studied the assessment and management of taxation systems in the revenue office of Bangkok area 5. The results showed that the amount of people filing taxes through the Internet and at the revenue office is similar despite the convenience and speed of the Internet system. This is due to a lack of publicity and the lack confidence in the online taxation system. As the new culture spreads, so Internet figures will increase.

According to the study, the taxation of local businesses needs to be developed in all four major areas of taxation management. Both local business owners and the revenue officers have to improve the self-assessment and taxation reports to be more explicit, in accordance with the law, responsible and fair. Opportunity should be given for all parties to be involved in the taxation investigation. This is related the theory of Cultural Ecology, which said that people who naturally have good mentality can adapt their environment to their own ideology. This natural environment can then encourage a positive mentality and culture in others, creating a two-way relationship between man and nature, nature and culture (Steward, 1990). This is a reaction between humans and the environment. Moreover, the researchers found that the results related to A.R. Radcliffe Brown's (1949) theory of structural functionalism, which said that a society is made up of different sub-structures. Each structure will be related to the others and the loss of any one structure may lead to difficulties or collapse of the system. The management of the taxation system is one sub-structure of society.

The development of taxation system management in the Northeast of Thailand will increase understanding of the taxation system of community businesses according to the six principles of good governance: law, morals, transparency, participation, responsibility and values. This will lead to more efficient and effective personal income tax collection, an increase in voluntary reports and a higher government income from tax payments.

5. Conclusion and Recommendations

The community business taxation began in 1938, during era of King Rama the 8th. Tax and duty was classified into different categories for example personal income tax, corporate income tax, business tax and revenue stamp. After 1992

during the era of King Rama the 9th, tax system was improved by further diversifying into income tax, corporate income tax, value-added tax, specific business tax and revenue stamp. These changes were aimed at improving community production tax on products created to benefit humanity: food, clothes, housing and medicine. Community product taxation can be calculated by self-assessment from local business owners or calculated independently by the revenue officer.

Government officers survey the local businesses in each district in order to investigate the local business income, expenditure, number of employees, products and raw materials used in the manufacturing process. After the investigation the business owner presents themselves to the revenue office to assess and pay tax. According to the results, tax assessment was done using the equation: Total income – expenditure and allowance = net income. Either net or total income can be used to calculate tax. The revenue officer compares tax from both methods of calculation and chooses the one worth more. Local business owners should assess tax and report to the revenue officer independently by assessing themselves. After the tax list is rechecked and if the tax listed is incorrect or calculation errors are found, the business owner should re-assess themselves again under the direction of the revenue officer. The tax for community businesses is calculated twice a year in January and September.

According to the results, the main issues are tax evasion and business owners avoiding reporting full figures to the revenue office. Moreover, some businessmen neglect paying tax. Community business taxation using two different methods may lead to confusion or discrepancies that cause problems between business owners and the tax office. The main problem with tax calculation is that reported data does not correspond to real net income or income statements. For this reason, the revenue officers should conduct surveys of the businesses to ensure that the taxation process is credible. Different tax assessments in different kinds of local businesses cause unequal tax payments. Community enterprises are exempt from income tax assessment for the first 1,800,000 bath of their total income, while other community business owners are exempt for only the first 150,000 baht. For this reason, some of the community businesses avoid paying tax.

According to the study, community taxation requires four keys to success: development of people, tax imposition, tax calculation evidence and tax collection using six principles of good governance, which are 1) law, 2) morals, 3) transparency,

4) participation, 5) responsibility, and 6) values. According to the principles of good governance, the revenue office and the local business owners should be honest in their assessments, report accurate records and pay tax punctually. Moreover, government offices involved in community business taxation should give opportunities for the business owners and community members to voice their opinions. The tax imposition methods should be transparent and equitable. Besides, there should be no discrimination in the tax assessment process and the revenue office should let community business owners participate in the tax collection process. Local business owners should accurately record and report business statements to the revenue office and, without discrimination, the revenue office should unreservedly assess and survey the local business statements. The management of tax collection for community businesses should follow the principles of good governance. The tax collection methods should follow the law, with no discrimination.

6. Suggestions

The local revenue offices can use the results of this case study to prevention and troubleshoot problems in community business taxation. The revenue department office can also use results as a key to development the tax system. Meanwhile, business owners can use the results as guidelines to improve their income statement reports and tax assessment.

Based on the outcomes of this investigation, the research team would like to suggest some areas for further academic research. The background of local businesses and community business taxation should be investigated. Additionally the development of the taxation system in other areas of local business could be explored. The Sub-district Administrative Organization should develop a project to analyze the management of tax collection from community businesses in their locality, as well as the development of community businesses according to the principles of good governance in order to meet the needs of consumers and to make local business sustainable.

References

- Boas, F. **Race and Democratic Society**. New York, NY: Augustin, 1945.
- Chantachon, S. Theories of culture and society [in Thai]. Mahasarakham: Mahasarakham University Press, 2010.
- Lertphiromlak, R. **Evaluation of the Effectiveness and Management Policy of the Revenue Office: A Case Study of the Revenue office in Bangkok Area 5 [in Thai]**. Bangkok: National Institute of Development Administration, 2002.
- Steward, J. H. **Theory of Culture Change**. Chicago, IL: University of Illinois Press, 1990.
- Tax scholars group. **Revenue tax According to the Revenue Code of 2013 [in Thai]**. Bangkok: Rueankaew Printing, 2014.
- Thummano, A. **General Knowledge of Financial Activity [in Thai]**. Bangkok: Ammarin Printing and Publishing, 2005.

ความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
The Students' Opinion Towards Learning and teaching of Political
Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ธีชชนันท์ อิศรเดช*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิตที่เรียนสาขาวิชารัฐศาสตร์ต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิต จำนวน ๑๐๐ รูป โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่า นัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ สถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$)

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิต ต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยจำแนกตามอายุ ระดับพรรคฯ ชั้นปีที่ศึกษาและภูมิลำเนาของนิสิต โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้ ๒.๑ นิสิตที่มีอายุ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรดุขภูมิตต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแตกต่างกันโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒.๒ นิสิตที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒.๓ นิสิตที่มีชั้นปีที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒.๔ นิสิตที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้ ๓.๑ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า ควรเปิดกว้างให้แก่ นิสิตโดยมีการศึกษาดูงานมากกว่านี้ และสามารถนำกลับมาใช้งานได้จริง และทางหลักสูตรควรมีตำราประกอบการเรียนการสอน อีกทั้งควรมีการเชิญอาจารย์หรือวิทยากรพิเศษที่ตรงกับเนื้อหาของรายวิชานั้นๆ เข้ามาบรรยายถวายเป็นความรู้ต่อไป ๓.๒ ด้านโครงสร้างของหลักสูตร พบว่า ควรมีการจัดโครงสร้างของหลักสูตรให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร ควรมีการเน้นรายวิชาที่บูรณาการศาสตร์ทางด้านพุทธศาสตร์ และควรมีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ๓.๓ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรของรายวิชาควรจะให้ทันสมัยกับปัจจุบันและสามารถนำไปดำเนินชีวิตปัจจุบันได้ อีกทั้งหลักสูตรควรมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเพื่อความทันสมัยของข้อมูล และเรียนรู้ทำความเข้าใจเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ๓.๔ ด้านการเรียนการสอน พบว่า ควรมีการให้นิสิตได้ไปทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากสถานที่จริง และควรให้อาจารย์ผู้บรรยายปรับเปลี่ยนหาวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบใหม่เพื่อสร้างความกระตือรือร้นในการศึกษาของ นิสิต อีกทั้งควรเชิญอาจารย์ผู้สอนที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาบรรยายเพื่อสร้างความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงกับนิสิต ๓.๕ ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการการเรียนการสอนควรมีการเชิญอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญมาบรรยาย และควรมีการสอนแบบบูรณาการให้ทันสมัยโดยประยุกต์การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ๓.๖ ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ควรมีระบบการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน รวดเร็วและโปร่งใส

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, การเรียนการสอน, นิสิต, และวิชาทางรัฐศาสตร์

ABSTRACT

The research entitled “The Students’ Opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University”, aims are: 1) to study the level of students opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2) to study the comparison of students’ opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, classified by personal factors, and 3) to study the approach to develop the Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This research is a Survey Research. The sample of this study consists of 100 monks and novices who are studying at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The tool is questionnaires that are used for collecting data and the statistical techniques employed for data analysis are frequency, percentage, median, Standard deviation, T-Test, One way analysis of variance, and the test of Least Significant Difference: LSD.

The findings of this research are concluded as follows:

1. The overall students opinions towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, were found at the high level ($\bar{X} = 4.04$). When having considered by each aspect, it was found that the students’ opinions towards Learning and Teaching of Political on the objective of curriculum were ranked at the highest level ($\bar{X} = 4.25$).

2. The comparison of the students opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, classified by age, period of Buddhist lent, level of education and domicile, it was found that 2.1 The students with the different age having the opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University difference both, in general and in each aspect, that is statistically significant difference at 0.01 and 0.05, so the relevant hypothesis set forth could be accepted. 2.2 The students with the different period of Buddhist Lent having the opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University not different, both in general and in each aspect, so the relevant hypothesis set forth could be rejected. 2.3 The students with the different level of education having the opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkorn -rajavidyalaya University different, both in general and in each aspect, so the relevant hypothesis set forth could be rejected. 2.4 The students with

the different domicile having the opinion towards Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University not different, both in general and in each aspect, that is statistically significant difference at 0.01 and 0.05, so the relevant hypothesis set forth could be accepted.

3. The suggestions and approach to develop the Learning and Teaching of Political Science at Mahachulalongkornrajavidyalaya University are as follows: 3.1 The objectives of curriculum aspect: They should emphasize on the extra-curricular activities study especially on job and life skill, which the students can apply for their duties in future. There should have enough text books for teaching and learning and also, should invite the instructor or specialist to teach in a particular topic. 3.2 The structure of curriculum aspect: They should match with the ability of teachers and should emphasize on the subject that can apply to the Buddhism. The structure, also, should be modernized at in the changing world at all time. 3.3 The detail of curriculum aspect: They should be modernize and, also, able to apply for student daily life. There should be able to improve toe meet the changing world at all time. 3.4 The teaching and learning aspect: The study by observation activities should emphasize on what the student will have more experience. The teacher should have new teaching technique that the student will be enthusiastic to learn and also, to invite the specialist to give the lecture in some particular topics which the students will have more experience necessary for it. 3.5 The teaching and learning management aspect: The integration in teaching and learning should be applied in the age of information technology. 3.6 The evaluation aspect: The evaluation system of fast, first and fare should be used.

Keywords: Opinion, Leaning and Teaching, Students, The study of Political Sciece

๑. บทนำ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เกิดจากความสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่เน้นการจัดการศึกษาวิชาทางพระพุทธศาสนา แต่ก็ได้จัดการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ด้วย และจากสถิติจำนวนนิสิตที่เลือกเรียนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา พบว่าวิชาทางรัฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีแนวโน้มการเลือกเรียนของพระนิสิตเพิ่มมากขึ้นกว่าวิชาทางด้านอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ การเรียนวิชาทางรัฐศาสตร์ในช่วงที่ผ่านมาได้ประสบกับปัญหาการไม่เห็นด้วยและได้เกิดคำถามมากมายจากพระเถระชั้นผู้ใหญ่และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นที่มาของการวิจัยว่าทำไมพระจึงเลือกเรียนวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาการทางโลกสมัยใหม่ ทำไมจึงไม่เรียนเฉพาะวิชาทางพระพุทธศาสนา และเมื่อเรียนจบแล้วจะนำไปใช้ทำอะไรได้บ้าง เนื้อหาของหลักสูตรเป็น

อย่างไรสามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ได้หรือไม่ การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพมากน้อยแค่ไหน และสามารถประยุกต์วิชาทางพระพุทธศาสนามาใช้กับวิชาทางรัฐศาสตร์อย่างไร

จากประเด็นดังกล่าว จึงนำไปสู่การศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวใช้เป็นข้อมูลใน ๓ ประเด็นหลัก คือ ๑) ใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการ การวางแผน การจัดการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) ใช้เป็นข้อมูลในการนำไปเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ๓) เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และบูรณาการการวิจัยกับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๒. เครื่องมือและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่าง จากนิสิตที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและแนวคิด ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ใช้ในการศึกษา แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใน ๖ ด้านคือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผล เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

๓. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๐๐ พรรษา ๑-๕ พรรษา จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๐๐ เป็นนิสิตชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๐ มีภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ

๖๐.๐๐ นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๕$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ยกเว้นข้อคำถามที่ว่า เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎี เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านปฏิบัติและหลักสูตรสนองความต้องการของผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายให้มีโอกาสศึกษาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก

๒) ด้านโครงสร้างหลักสูตร พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

๓) ด้านเนื้อหาของหลักสูตร พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ยกเว้นข้อคำถามที่ว่า เนื้อหารายวิชาสอดคล้องกันกับความต้องการของผู้เรียนและเนื้อหารายวิชาเป็นที่ต้องการของสถาบันการศึกษาและศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด

๔) ด้านการเรียนการสอน พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ยกเว้นข้อคำถามที่ว่า สื่อการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางด้านทฤษฎี อยู่ในระดับมากที่สุด

๕) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

๖) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

๔. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล อันได้แก่ อายุ พรรษา

ชั้นปีที่ศึกษา ภูมิลำเนาเดิม พบว่า นิสิตที่มี อายุและภูมิลำเนาเดิม แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ ส่วนนิสิตที่มี พรรษาและชั้นปีที่ศึกษา แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

๑) อายุ ที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอายุมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด

๒) พรรษา ที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีพรรษาน้อยหรือมีพรรษามาก ไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็น

๓) ชั้นปีที่ศึกษา ที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีระดับชั้นปีที่ศึกษา ไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็น

๔) ภูมิลำเนาเดิม ที่ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภูมิลำเนาเดิมมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด

แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

๑) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า สาขาว่าแต่ละสาขาทั้งเอกการปกครองและการบริหารรัฐกิจควรเปิดกว้างให้แก่นิสิตโดยมีการศึกษาดูงานมากกว่านี้ และสามารถนำกลับมาใช้งานได้จริง และทางหลักสูตรควรมีตำราประกอบการเรียนการสอน อีกทั้งควรมีการเชิญอาจารย์หรือวิทยากรพิเศษที่ตรงกับเนื้อหาของรายวิชานั้นๆ เข้ามาบรรยายถวายความรู้ต่อไป

๒) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านโครงสร้างของหลักสูตร พบว่า ควรมีการจัดโครงสร้างของหลักสูตรให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร ควรมีการเน้นรายวิชาที่บูรณา

การศาสตร์ทางด้านพุทธศาสตร์ และควรมีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๓) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านเนื้อหาของหลักสูตร

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านเนื้อหาของหลักสูตร พบว่า การพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรของรายวิชาหรือเนื้อหาควรจะให้ทันสมัยกับปัจจุบันและสามารถนำไปดำเนินชีวิตปัจจุบันได้ อีกทั้งหลักสูตรควรมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเพื่อความทันสมัยของข้อมูลและเรียนรู้ทำความเข้าใจเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

๔) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน พบว่า หลักสูตรควรมีการให้นิสิตได้ไปทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากสถานที่จริง และควรให้อาจารย์ผู้บรรยายปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบใหม่เพื่อสร้างความกระตือรือร้นในการศึกษาของนิสิต อีกทั้งควรเชิญอาจารย์ผู้สอนที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาบรรยายเพื่อสร้างความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงกับนิสิต

๕) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการจัดการเรียนการสอน

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการการเรียนการสอนควรมีการเชิญอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญมาบรรยาย และควรมีการสอนแบบบูรณาการให้ทันยุคสมัยโดยประยุกต์การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๖) แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ควรมีระบบการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน รวดเร็ว และโปร่งใส

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

๒) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักสูตรควรระดมความคิดจากทุกภาคส่วน เช่น ผู้บริหารอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต ผู้ใช้บัณฑิต ตลอดทั้งศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อเป็นตัวชี้วัดเป็นแนวทางในการกำหนดหลักสูตร

๓) คณะที่มีส่วนรับผิดชอบควรมีการจัดโครงสร้างหลักสูตรที่เอื้อต่อการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรงของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดเวทีในการระดมความคิดเกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตรในแต่ละ ครั้งที่มีการปรับปรุงหลักสูตร

๒) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงแก่ผู้ศึกษา

๓) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษา อีกทั้งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประกอบการเรียนการสอนทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ของแต่ละ มหาวิทยาลัย เพื่อนำปัญหา อุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ไปพัฒนา ปรับปรุง ประสิทธิภาพให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒) ควรศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างหลักสูตรในสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการ เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด

๓) ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบการศึกษาเพื่อการวิจัยที่ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ แบบมากขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กฤษณี มหาวีรุษย์. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

กรมพล ท่องธรรมชาติ และเชาวนะ ไตรมาส. “ลักษณะและขอบข่ายของรัฐศาสตร์” ในหลักพื้นฐานทาง รัฐศาสตร์. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

กิดานันท์ มลิทอง. **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๓๖.

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. **การวิจัยหลักสูตรและประมวลหลักสูตรร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

จิรัช (บรรพต) วีระชัย สุรพล ราชภัณฑารักษ์ และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ. **รัฐศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อลันเพรส, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

กรอุษา ศรีสุวรรณ. “การประเมินหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ.๒๕๔๒ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

จิตตชา นิลดำ. “ปัญหาในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี ภาคสมทบ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตต่อเนื่อง ๒ ปี”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

ณัฐินี นวลสกุล. “การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๕ ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

(i) Books:

Brooks. K.J. “The reform of primary education in British: teacher’s perception of the initial implementation of the year 2000 primary program”. **Dissertation abstracts interational**, 1994.

Carlton C. Rodee et al. **Introduction to Political Science**. New York : Mcgraw - Hill Co. Inc., 1957.

Gilbertson. T.F. “Curriculum development and review principles using a total quality management process at Baker College of Owosso (Michigan)”. **Doctors thesis**. Walden University, 1997.

Glaser. Daryl. “Normative Theory” In David Marsh and Gerry Stoker (eds). **Theory and Methods in Political Science**. New York : St. Martin’s Press, 1995.

Grigsby. Ellen. **Analyzing Politics : An Introduction to Political Science**. 3rd ed. Belmont. CA : Thomson Wadsworth, 2005.

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตาม
นโยบายทวงคืนผืนป่าของประเทศไทย
The Study of Problems and Solutions of
a Administrating the Land's Transfer Back Policy

ภูริวัจน์ บุญยวุฒิปริดา*

บทคัดย่อ

นโยบายทวงคืนผืนป่า เป็นผลมาจากคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๔/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๗ เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ เพื่อปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศโดยรวม โดยให้การดำเนินการและการประสานงานเป็นไปตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๖ / ๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๗ เรื่องเพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวการณ์ปัจจุบัน โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และมอบหมายให้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) กับ กระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้วางยุทธศาสตร์ในการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ และจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหการทำลายทรัพยากรป่าไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

หากพิจารณาหลักการตามนโยบายทวงคืนผืนป่า จะเห็นได้ว่า มีการวางหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานที่คำนึงถึงผู้ด้อยโอกาสที่มีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ อันจะทำให้ลดความเหลื่อมล้ำและก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีหลักการสำคัญๆ ดังนี้

๑. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่า โดยนโยบายทวงคืนผืนป่าตามคำสั่งที่ ๖๖/๒๕๕๗ และแผนแม่บทดังกล่าวกำหนดไว้ชัดเจนว่าการดำเนินงานต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมนั้นๆ ก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ ยกเว้นผู้ที่บุกรุกใหม่ จะต้องดำเนินการสอบสวน และพิสูจน์ทราบ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

๒. หลักการดำเนินงานเกี่ยวกับการตรวจสอบพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกเพิ่มเติมหลังจากมติคณะรัฐมนตรี ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ที่ผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่ป่าไม้เพื่อแก้ไข

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร.วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) จังหวัดนครปฐม

ปัญหา โดยให้ใช้แผนที่ภาพถ่ายสี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี ๒๕๔๕ ร่วมกับการตรวจสอบภาคพื้นดินในการกำหนดพื้นที่ผ่นผืน โดยการจัดทำแนวเขตป่าไม้ที่ปรากฏอยู่บนแผนที่ภาพถ่าย ปี ๒๕๔๕ เป็นหลักฐานสภาพป่าไม้

๓. แนวทางในการแก้ไขปัญหาว่าต้องไม่กระทบต่อประชาชนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ที่พิสูจน์แล้วควรได้รับสิทธิ

๔. ยุทธศาสตร์การดำเนินงานโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ส่งเสริมการใช้ประโยชน์และดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์

๕. หลักการให้คนอยู่กับป่าพึ่งพากันอย่างมีความสุข

๖. หลักการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รูปแบบบูรณาการร่วมกัน

การศึกษาวិจัยพบว่า การบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่า มิได้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว 8,000 กว่าชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะผู้ยากไร้ รายได้น้อย และไร้ที่ดินทำกิน ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเฉพาะการให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ แต่ยังขาดหลักการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่า มิได้นำหลักการให้คนอยู่กับป่าพึ่งพากันอย่างมีความสุขมาใช้ ประกอบกับการตรวจสอบพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกเพิ่มเติมหลังจากมติคณะรัฐมนตรี ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ของกรมป่าไม้ล่าช้า จึงไม่สามารถแยกได้ว่าชุมชนใดสามารถอยู่ในพื้นที่ได้และชุมชนใดได้รับการให้อาศัยอยู่ชั่วคราวเพื่อรอแผนการอพยพ ทำให้ไม่มีการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจาก ปัญหาเรื่องการบุกรุกทำลายป่าเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและสะสมมานาน การพิสูจน์สิทธิไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายดังกล่าว ไม่มีความเข้าใจในหลักการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างแท้จริง ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้การบังคับใช้นโยบายดังกล่าวเกิดปัญหาในทางปฏิบัติและก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับคนในชุมชน

มาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรจัดทำองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและผลกระทบที่เกิดขึ้นเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในพื้นที่เข้าใจ และตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จัดแบ่งประเภทของชุมชนที่ได้รับการตรวจพิสูจน์ตาม มติคณะรัฐมนตรี ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนหรือในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จัดการ ดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุลและยั่งยืน การส่งเสริมให้ประชาชนที่อาศัยอยู่และทำกินในพื้นที่ป่ามีหน้าที่ในการอนุรักษ์และบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าให้มีความสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, แนวทางแก้ไข, นโยบายทวงคืนผืนป่าของประเทศไทย

ABSTRACT

The Land's Transfer Back Policy has effectively been affected from **the Announcement of National Peace and Order Maintaining Council (NCPO) Act 64/2014** of June 14, 2014. "The Enforcement and Prevention of the Destroyed Natural Resources and Forests." According to this announcement, this has a broadly impact on the social, economic and natural resources destruction. After that NCPO's announcement; Act 66/2014 of June 17, 2014 as "the disposal of the Government as Land's Transfer Back Policy": the determination of new council for enforcing and preventing the destroyed Natural Resources and Forests. This council is named **as Internal Security Operations Command** that established and together jointed with **Ministry of Agriculture cooperatives**. Both has temporally become effective on the model scheme strategy in preventing the destroyed forests, the disposal of the governmental land and the plans of natural resources management in sustainable and equivalent way.

Regarding to the considerable cases, the Land's Transfer Back Policy is closely maintained on personal right for housing purposes and also poor people in over land; this dominant reasons to decrease the social difference and disparity. As the results, this policy would be approved by Local peoples' agreement as these followings:

1. Preventing the destroyed forests, the disposal of the governmental land and the plans of natural resources management. From Act 66/2014 of June 17, 2014 as "the disposal of the Government as Land's Transfer Back Policy". This effect must not control the local peoples' low income and no land ownership. In the opposite way, there is no support for a renewal land for people who tend to dispose land for their own purposes.

2. The administrative ways and duties of protecting the destroyed forests. After surveying land for the Cabinet's order on June 30, 1998, local people were allowed to stay over in land for their own purposes by concerning the aerial photo map as in the housing purpose and living purpose. In 2002, **Ministry of Agriculture cooperatives** had a ground survey for limiting this zone land for Local people as the Forest evidence proved by the aerial photo map.

3. The solutions of the policy must not affected to local peoples' living in the zone land.

4. The demonstrative strategy would be approved by Local peoples' agreement; in terms of preventing the destroyed forests, the disposal of the governmental land and the natural resources growing plans; especially in focusing on sustainable way of growing forests.

5. Peaceful living joint with forests and local people.

6. Adaptable progress of the governmental officer in avoiding the disposal of the governmental land and the destroyed natural resources management.

This study founded that **the NCPO's** announcement as in "Preventing the destroyed forests, the disposal of the governmental land and the plans of natural resources management", 8,000 villages of local people who are in group of poor people, low income people, they had no opportunity to approve this agreement. Importantly, regarding to the Cabinet's order on June 30, 1998, the delayed enforcement policy of preventing forests were ignored by The Ministry of Forest. Local people were allowed to stay over in land for a shot period; however they had no plan to move in new land since the disagreement, the continuing problem of the forest destruction.

Keywords: Problems, Solutions, Administrating the Land's Transfer Back Policy

๑. บทนำ

พื้นที่ป่าเป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นต้นน้ำ ลำธาร สัตว์ป่า พันธุ์พืช และความหลากหลายทางชีวภาพ แต่เนื่องจากในปัจจุบันประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด ปัญหาการแย่งทรัพยากรธรรมชาตินี้วันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาและก่อให้เกิดปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งอุทกภัย ดินโคลนถล่ม และปัญหาภัยแล้ง เป็นต้น ทำให้ในทุกปีรัฐบาลต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

หากปล่อยให้สถานการณ์เหล่านี้ยังคงมีอยู่ต่อไป ย่อมก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ย่อมก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบที่วันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังนั้น คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมีคำสั่งที่ ๖๔/๒๕๕๗ ลง วันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๗ เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และมอบหมายให้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) กับ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วางยุทธศาสตร์ในการพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ และจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้, การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยกำหนดเป้าหมายในการพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าไม้ให้มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ให้ได้พื้นที่ป่าไม้

อย่างน้อย ๔๐% ของพื้นที่ประเทศภายใน ๑๐ ปี และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติการในส่วนของตนเอง และคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๖ / ๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๗ เรื่อง เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้ง การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวการณ์ปัจจุบัน กำหนดให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๔/๒๕๕๗ และให้ทุกหน่วยที่ เกี่ยวข้องยึดถือนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสภาวการณ์ปัจจุบัน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร ผู้กำหนด หรือควบคุมการปฏิบัติตามนโยบาย กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำ นโยบายทางคืนผืนป่าไปบังคับใช้ และประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้นโยบาย ทางคืนผืนป่า

๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย คือ แบบสอบถามปลายเปิด (สัมภาษณ์) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถาม เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ (Check list) และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการ ดำเนินงานตามนโยบายทางคืนผืนป่า

๒.๓ การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะดำเนินการ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ศักยภาพวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า และนำแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลต่าง ๆ ทั้งหมดมาสร้างแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งนำแบบสัมภาษณ์ที่ทดลองใช้และได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล

๒.๔ การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) จะดำเนินการหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาการบังคับใช้นโยบายทางคืนผืนป่าในพื้นที่ต่างๆ ต่อจากนั้น เลือก พื้นที่ที่มีปัญหาการบังคับใช้นโยบายทางคืนผืนป่า และติดต่อผู้นำหรือบุคคลในชุมชนที่ได้รับ ผลกระทบ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวในพื้นที่นั้นๆ เพื่อสอบถาม หรือสัมภาษณ์

๒.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) จะดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูลทั้งในทางข้อเท็จจริงและทางกฎหมาย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึง ปัญหาการดำเนินงานตามนโยบายทางคืนผืนป่า

๓. ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยถึงสถานการณ์การบังคับใช้นโยบายทางคืนผืนป่า และความเคลื่อนไหวของ ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายดังกล่าว ทั้งจากข้อมูลในทางอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือพิมพ์ และ การลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ดังนี้

๓.๑ หลักการดำเนินงานตามนโยบายตามคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๖ / ๒๕๕๗

ผลการวิจัย พบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่าด้วยการใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และเด็ดขาด ตามหลักเกณฑ์การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว ซึ่งการดำเนินงานทำให้พื้นที่ใดที่มีการขยายที่ดินทำกินเพิ่มเติมเข้าไปในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ จะต้องดำเนินการอพยพออกมา เว้นแต่ ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ประชาชนที่อาศัยอยู่และทำกินในพื้นที่ป่า เห็นว่ารัฐบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่ากับประชาชนผู้ยากไร้ ไม่มีที่ดินทำกินมากกว่าบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่ากับนายทุน ทั้งนี้ นายทุนมีศักยภาพในการต่อสู้คดีมากกว่าคนยากจน ซึ่งเมื่อถูกจับกุมและถูกขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ ย่อมกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมาก ซึ่งหลักการในการดำเนินนโยบายทวงคืนผืนป่าที่เร่งด่วนและสำคัญ คือ ดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนายทุนหรือผู้บุกรุกรายใหญ่ที่บุกรุกป่าไม้เป็นลำดับแรก แต่ดูเหมือนว่าในระยะหลังการบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่ากับนายทุนรายใหญ่น้อยมาก ทั้งนี้ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเกรงจะได้รับผลกระทบจากอำนาจของกลุ่มทุนหรือนักการเมืองที่มีผลต่อตำแหน่งหน้าที่การงาน จะเห็นได้ว่าในเวทีนำเสนอข้อมูลวิชาการการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ประเด็นป่าไม้-ที่ดิน ครั้งที่ ๑ เพื่อจัดทำข้อเสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) และกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ ได้สรุปข้อมูลว่าชาวบ้านกว่า ๘ พันหมู่บ้านถูกทวงคืนผืนป่าและได้ร้องขอความเป็นธรรมจากรัฐบาล หลังได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายทวงคืนผืนป่า ถูกไล่ออกจากพื้นที่ทำกิน-อยู่มา ทั้งที่มีฐานะยากจนแต่กลับถูกนิยามว่าเป็น “นายทุน” บุกรุกพื้นที่ จากข้อมูลของ กป.อพช.อีสาน ระบุว่า หากมีการปฏิบัติการตามแผนแม่บทและคำสั่ง คสช. ดังกล่าว คาดว่า จะต้องมีการอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าทั้งหมด ๑,๒๕๓ พื้นที่ รวม ๘,๑๔๘ หมู่บ้าน แบ่งเป็น ภาคอีสาน ๓๕๒ พื้นที่ ๒,๓๐๐ หมู่บ้าน ภาคเหนือ ๒๕๓ พื้นที่ ๕,๒๐๐ หมู่บ้าน ภาคใต้ ๔๖๘ พื้นที่ ๑,๐๘๐ หมู่บ้าน และภาคกลาง ๑๘๐ พื้นที่ ๙๒๐ หมู่บ้าน คำถามสำคัญคือรัฐจะบังคับอพยพชาวบ้านทั้งหมดนี้ไปไว้ที่ไหน เมื่อบังคับอพยพชาวบ้านออกมาแล้ว จะทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหายจากความยากจนได้อย่างไร^๑

๓.๒ หลักการดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้ที่บุกรุกป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี ๓๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๑ และกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้อย่างเคร่งครัด

หลักการดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้ในแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐมีความเห็นว่าหลักการดังกล่าวมีความชัดเจนและเป็นการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายของรัฐอย่างเข้มงวดและจริงจังเพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนในชาติ ซึ่งถือปฏิบัติมากกว่า ๑๐ ปี แต่คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า มีความเห็นว่า การดำเนินงานของ

^๑ จตุรงค์ คำดี.ชาวบ้านกว่า ๘ พันหมู่บ้าน ถูกทวงคืนผืนป่า จนท.หาเป็น'นายทุน' แต่ตัวจริงลายนวล.
Online Available : <http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=๕๖๕๙> เมื่อ ๒๔ August ๒๐๑๕.

เจ้าหน้าที่รัฐในการพิสูจน์สิทธิตามมติคณะรัฐมนตรี ๓๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๑ ล่าช้าและไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิดังกล่าว ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คนในชุมชน ทั้งนี้ เพราะหลักฐานส่วนใหญ่เป็นหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ ประกอบกับการดำเนินงานตามมติดังกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐในแต่ละชุมชนในพื้นที่ป่าขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนไม่ทราบถึงผลการพิสูจน์สิทธิตามมติดังกล่าว ประกอบกับการวางแผนในการอพยพเคลื่อนย้ายหรือการกำหนดแนวเขตการทำประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับการพิสูจน์ว่าอาศัยอยู่หลังการประกาศเขตป่าไม่มีความชัดเจน ส่งผลให้การบังคับใช้นโยบายทางคืนผืนป่าจึงก่อให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งในสังคม เช่น กรณีบ้านห้วยหก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการออกไปเคลื่อนไหวยุทธการติดป้ายยึดคืนพื้นที่ ซึ่งคณะทำงานและผู้แทนจากขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม พร้อมด้วยตัวแทนสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) ได้ประชุมร่วมกับคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้มีการตรวจสอบโดยการพิสูจน์สิทธิโดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี ๒๕๔๕ มาตราส่วน ๑:๔,๐๐๐ มาพิสูจน์สิทธิในพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว^๒ การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ล่าช้าและไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงาน

ดังตัวอย่างในกรณีตัวแทน ๕ ชุมชน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ได้แก่ บ้านชำฝักหนาม ต.นาหนองทุ่ม อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ,ชุมชนหนองจาน ต.นาหนองทุ่ม อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ,บ้านตาดฟ้า-ดงสะคร่าน ต.นาฝาย อ.ภูผาม่าน จ.ขอนแก่น ,ชุมชนวังอีเมียง ต.ศรีฐาน อ.ภูกระดึง จ.เลย และบ้านโคกยาว ต.น้ำหนาว อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์ ยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ศูนย์ดำรงธรรมขอนแก่น และอธิบดีกรมอุทยานสัตว์ป่าพันธุ์พืช เพื่อให้มีคำสั่งยกเลิกการสำรวจตรวจพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดิน บนพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ทั้งนี้ เพราะในหลายพื้นที่ถูกดำเนินคดีโดยไม่รู้ตัว และอีกหลายพื้นที่ถูกเจ้าหน้าที่บุกเข้าไปทำลาย ตัดฟันสวนยาง^๓ เนื่องจากเกรงถูกบังคับตามนโยบายทางคืนผืนป่า

๓.๓ หลักการในการดำเนินการใดๆ ต้องไม่กระทบต่อประชาชนที่มีสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้

^๒ ชาวบ้านห้วยหกเฮ! หลังคณะทำงานลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีราษฎรได้รับผลกระทบจากแผนแม่บทป่าไม้ฯ. Online Available : <http://www.landjustice๔thai.org/news.php?lang=th&id=๑๓๔> เมื่อ ๒๔ August ๒๐๑๕.

^๓ ศราวุธ ฤทธิพิณ. ๕ ชุมชนในเขตอุทยานภูผาม่านบุกศูนย์ดำรงธรรม ร้องยกเลิกสำรวจสิทธิฯ หวั่นย้อนรอยทางคืนผืนป่า. Online Available : <http://www.citizenthaipbs.net/node/๖๑๒๓> เมื่อ ๒๔ August ๒๐๑๕

แผนแม่บทแก้ไขปัญหการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาว่าต้องไม่กระทบต่อประชาชนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ที่พิสูจน์แล้วควรได้รับสิทธิในที่ดินตามกฎหมาย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือการดำเนินการของภาครัฐ และจะต้องเป็นการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นระบบอย่างยั่งยืน ในความเห็นของเจ้าหน้าที่ที่มองว่าประชาชนไม่มีสิทธิอาศัยอยู่และทำกินในพื้นที่ป่า ยกเว้นได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องมีหนังสือแสดงสิทธิทำกินหรือเอกสารที่ทางราชการออกให้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบายทวงคืนผืนป่าเพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและประชาชนจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การอนุญาตให้เอกชนอาศัยอยู่และทำกินเป็นการอนุญาตชั่วคราวมิได้ก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนแต่อย่างใด แต่ความเห็นของคนในชุมชนที่อาศัย เห็นว่า ประชาชนในหลายพื้นที่อาศัยอยู่และทำกินก่อนประกาศเขตป่า และในบางพื้นที่ได้รับการจัดที่ดินตามนโยบายของรัฐ แต่ความล่าช้าในการพิสูจน์สิทธิในที่ดินในพื้นที่ป่าก่อให้เกิดความเป็นธรรม ประกอบกับประชาชนไม่มีหลักฐานที่เป็นเอกสารสิทธิในการพิสูจน์สิทธิในการใช้ประโยชน์ แต่เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.๒๕๕๐ ให้การรับรองสิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ประชาชนในพื้นที่จึงเห็นว่า การดำเนินการตรานโยบายทวงคืนผืนป่าไม่เคารพสิทธิชุมชนตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๓.๔ หลักการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

นโยบายทวงคืนผืนป่ากำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าในการแจ้งข่าวสารโดยจัดตั้ง ศูนย์รับแจ้งเหตุ, ศูนย์ร้องเรียน, ศูนย์ดำรงธรรม เป็นต้น ประสานความร่วมมือจากภาคเอกชน ภาคประชาชน โดยทางเจ้าหน้าที่รัฐเห็นว่านโยบายดังกล่าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทวงคืนผืนป่า แต่ประชาชนในชุมชนมีความเห็นว่าการดำเนินงานยึดคืนพื้นที่ป่าของหน่วยงานรัฐมิได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งในหลายพื้นที่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีที่อยู่อาศัยมีฐานะยากจน ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม

๓.๕ หลักการแก้ปัญหาป่าบุกรุกคน

หลักการแก้ปัญหาป่าบุกรุกคน ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนแม่บทดังกล่าวโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศเป็นหลักฐานหลักร่วมกับหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้คนอยู่ร่วมกับป่า การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พบว่าในหลายพื้นที่เจ้าหน้าที่มีการกันพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านพิสูจน์ได้ว่าได้อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนประกาศเขตป่า แต่ในหลายพื้นที่ซึ่งพิจารณาจากภาพถ่ายทางอากาศไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าอยู่ก่อนประกาศเขตป่า อย่างไรก็ตามในพื้นที่ที่ชุมชนจัดทำป่าชุมชนทางกรมป่าไม้ก็ดำเนินการทำขอบเขตแผนที่ในการกำหนดพื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ป่าชุมชนให้มีความชัดเจน และยอมรับการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนโดยให้มีการขึ้นทะเบียนป่าชุมชนไว้ ส่วนความเห็นของประชาชนในพื้นที่ เห็นว่านโยบายของรัฐที่ผ่านมายอมรับหลักการแก้ปัญหาป่าบุกรุก

คน แต่นโยบายเหล่านี้เป็นนโยบายหาเสียงของนักการเมืองและในที่สุดปัญหาการจับกุมและการขับไล่ก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เสมอ เช่น นโยบายของรัฐในโครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือเป็นที่รู้จักกันในนาม คจก. เป็นโครงการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๓๓ เป้าประสงค์ของโครงการนี้มุ่งที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศให้ได้ ๔๐% พร้อมกับจัดสรรที่ดินทำกินให้กับประชาชนผู้ยากไร้ที่กำลังบุกรุกป่าสงวนอยู่อย่างผิดกฎหมายให้มีหลักแหล่งทำกินใหม่ที่ชัดเจนและกฎหมายรับรอง แต่ในที่สุดชาวบ้านต้องถูกจับกุมและถูกขับไล่ออกจากพื้นที่โดยนโยบายทวงคืนผืนป่า

๕. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย มีดังนี้

๕.๑ หน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอนุรักษ์ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ จึงจะเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติของหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงลำพังไม่อาจรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุลและยั่งยืนได้ ดังนั้น ในการบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่าควรให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาด้วยกัน

๕.๒ หน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปลี่ยนวิธีทัศน์และมุมมองว่าชาวไทยภูเขาเป็นผู้บุกรุกและทำลายป่า ทั้งนี้ เพราะนโยบายของรัฐที่ผ่านมาจัดการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่พวกเขา เช่น นโยบายการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา^๔ นโยบายป่าไม้และการจัดหมู่บ้านชาวเขาตามพระราชประสงค์^๕ โครงการจัดหมู่บ้านหลวงพัฒนาชาวเขา^๖ เป็นต้น นโยบายเหล่านี้ทำให้ชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่และทำกินในพื้นที่ป่าโดยไม่ผิดกฎหมาย หากบังคับใช้นโยบายทวงคืนผืนป่ากับชาวไทยภูเขาเหล่านี้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนซ้ำซ้อน ซึ่งรวมถึงคนยากจนที่ได้รับการจัดที่ดินหรืออนุญาตให้ประโยชน์ในที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๖ ทวิของพ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ และคนยากไร้ที่ได้รับการจัดที่ดินตามโครงการจัดที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือเป็นที่รู้จักกันในนาม คจก.

^๔ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๒และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๕ เรื่อง การดำเนินงานจัดนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา

^๕ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๘ เรื่อง นโยบายป่าไม้และการจัดหมู่บ้านชาวเขาตามพระราชประสงค์

^๖ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๐ โครงการจัดหมู่บ้านหลวงพัฒนาชาวเขา

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย
Efficiency for Academic Management
of Buddhist School in Loei Province

สามารถ บุญรัตน์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยตามทัศนะของบุคลากรทางวิชาการ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method) ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๒๒ รูป/คน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน ๑๔๒ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลวิจัยพบว่า

ผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก

ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย

พบว่า การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของ

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย

สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน โดยความร่วมมือของสถานศึกษา และชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถานศึกษาอื่นหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและหน่วยงานภายนอก นำความรู้และประสบการณ์ในการบริการวิชาการมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัย ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน พัฒนาหรือช่วยเหลือสังคมและชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการ, วิชาการ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, จังหวัดเลย.

ABSTRACT

The research objectives are to evaluate the academic management performance ,of the Buddhist School in the province of Loei, in the opinion of the academic staff, to compare the academic performance of the school management of the Buddhist School in the province of Loei, and to study the improvement of academic performance management. Researched using the mixed method; interviews consisted of 22 persons, using content analysis for the quantitative research with a total of 142 questionnaires per person. Analysing the information by using a prefabricated computer program. The statistics are percentage, mean, the “authority” standard deviation tests, and one way analysis (One Way ANOVA).

The results of the research are as follows

The academic performance of the school management of the Buddhist School in the province of Loei is at an overall high level. When considering each aspect, the highest mean is of curriculum development, at a high level. Lower than that is of the development of the learning process, at a high level. The aspect with the lowest mean is the research for improving educational quality, at a high level.

The comparing analysis of academic performance of the school management of the Buddhist School in the province of Loei by sex, age, education and work experience found that gender, age, education and work experience affectedacademic performance management of the Buddhist School in the province of Loei with no difference of statistical significance.

The development of technical efficient management of the Buddhist School in the province of Loei found that: Promoting academic knowledge to the community, to have basic information on promoting academic knowledge to the community, offered opportunities to the community for public participation in the

academic activities that the educational institutions organized encouraged the exchange of learning

The academic community, with the help of the educational institute and community, built a network of technical cooperation with other institutions or other agencies to be learning centre for the community and external agencies. Applying knowledge and experience in academic services to be used in the development of teaching, research, benefitting the community, organizing activities or projects to help solve problems of promoting academic knowledge to the community, improving or helping community development, meeting the needs of the community and promoting the quality of life of citizens.

Keywords: efficiency, management, academic, Buddhist School, Loei.

๑. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ หมวด ๑ ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา ๖ ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มาตรา ๙ ว่าด้วยเรื่องการจัดโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา โดยยึดหลัก ๖ ประการ คือ มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและสังคม มาตรา ๑๒ กำหนดว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กร ชุมชน องค์กรมหาชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง มาตรา ๑๔ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุน หรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้ การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด และมาตรา ๓๙ กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไปให้กับสถานศึกษา และให้ผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาใน

ระบบ ซึ่งหมายถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา^๑

การบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินการและการจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดแหล่งเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้จำแนกการบริหารงานของสถานศึกษาออกเป็น ๔ งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป โดยมีการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลัก และงานอื่นเป็นงานสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน^๒ นอกจากนี้ภารกิจการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี ๑๒ ด้าน ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษาด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นและด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษา^๓

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์^๔ ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเลย มีทั้งหมด ๑๑ แห่ง ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเลย ทั้ง ๑๑ แห่งและได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของสถานศึกษาทั้งคู่เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาการ

^๑กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)) หน้า ๓๒.

^๒ปรีชา มุฑาทพร, การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบโครงการ: โรงเรียนบ้านโนนจิว อำเภอกะษัตริย์ราชบุรี จังหวัดชัยภูมิ, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต ๒: ชัยภูมิ), หน้า ๒๓.

^๓กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^๔พระราชวรมนี, **ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ กระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**, (มหาสารคาม : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม, ๒๕๒๑), หน้า ๓๕๕.

บริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานด้านวิชาการซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดเลยเนื่องจากยังไม่เคยได้ศึกษาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาการ เพื่อที่จะนำข้อมูลมาปรับปรุงในรายละเอียดของการจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๕ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์คือการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ถูกต้องตามกรอบการปฏิรูปการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรและนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยตามทัศนะของบุคลากรทางวิชาการ

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นถึงศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเลยโดยจะมุ่งประเด็นในหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาการหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการหลักการสำคัญเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหาร และหลักการสำคัญใน การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

๓.๒ ขอบผู้ให้ข้อมูลหลัก/ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรประกอบด้วย ๒ กลุ่ม ที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา คือกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มบุคลากรในการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

^๕สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การเรียนรู้ บูรณาการ : ยุทธศาสตร์ครูปฏิรูป, (กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์), หน้า ๔๕.

๑. ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ และหน้าหน้าฝ่ายวิชาการ ทั้ง ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๒๒ รูป และ ๒) กลุ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยกลุ่มบุคลากรทั้งหมดจำนวน ๑๔๒ รูป/คน

๒. กลุ่มตัวอย่างตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเลย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ และหน้าหน้าฝ่ายวิชาการ ทั้ง ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๒๒ รูป และ ๒) กลุ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยกลุ่มบุคลากรทั้งหมด คือ จำนวน ๑๔๒ รูป/คน ผู้วิจัยเห็นว่าประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนน้อยจึงได้เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำการศึกษา ลักษณะแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๓.๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเลย จำนวน ๑๑ โรงเรียน ได้แก่ ๑.โรงเรียนวัดศรีวิชัยนาราม ๒.โรงเรียนวัดสันติวิทยาราม ๓. โรงเรียนวัดศรีบุญเรืองวิทยา ๔. โรงเรียนวัดศรีสุทธาวาส ๕. โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม ๖. โรงเรียนธรรมนิเทศวิทยา ๗. โรงเรียนวัดลาดปูทรงธรรม ๘. โรงเรียนวัดศรีภูกระดึงวิทยา ๙. โรงเรียนวัดโพธิ์ชัยวิทยา ๑๐. โรงเรียนวัดศรีภูเรือวิทยา และ ๑๑. โรงเรียนวัดท่าช้างวิทยา

๓.๔. ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ รวมทั้งหมด ๙ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method) ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์จำนวน ๒๒ รูป/คน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน ๑๔๒ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย

ขั้นตอนที่ ๒ ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลยถึงผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อขอสัมภาษณ์เจาะลึกในงานวิจัยจำนวน ๒๒ รูป/คน

ขั้นตอนที่ ๓ ทำหนังสือขอแจกแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้วไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง ๑๑ โรงเรียนในจังหวัดเลยจำนวน ๑๔๒ รูป/คน

ขั้นตอนที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ซึ่งขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๕ สรุป และเสนอผลการวิจัยต่อไป

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ผลของระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลยตามทัศนคติของบุคลากรทางวิชาการ พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙๔ มีอายุ ๓๐-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๕ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๗๕ และมีประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗๒ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย โดยภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย โดยภาพรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๕.๓ แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย พบว่า

๑) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น รองลงมา คือ จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระอื่นๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

๒) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม

ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา รองลงมา คือ ส่งเสริมให้ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ ร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

๓) ด้านการวัดผลและประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักฐานการประเมินผลการเรียนรู้ รายงานผลการเรียน แสดงวุฒิการศึกษาและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน รองลงมา คือ มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและระหว่างรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย

๔) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สอนสามารถทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการศึกษา วิเคราะห์วางแผน เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลการใช้วัตกรรมการเรียนการสอนนั้น รองลงมา คือ มุ่งให้ผู้เรียนทำการวิจัยเพื่อใช้กระบวนการวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้เรียนสามารถวิจัยในเรื่องที่สนใจหาความรู้หรือต้องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้

๕) ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตนวัตกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาแบบเรียน สื่อ สิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๖) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและในชุมชน รองลงมา คือ จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศึกษาวิจัยพัฒนาสื่อการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับกระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียน

๗) ด้านการนิเทศการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดระบบนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษารองลงมา คือ ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอน ในรูปแบบหลากหลาย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

๘) ด้านการแนะแนวการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดระบบการแนะแนวทางการศึกษาและวิชาชีพภายในสถานศึกษา เชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรองลงมา คือ ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนใน

สถานศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนได้รู้จักตนเองในด้านความถนัด ความสนใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

๙. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา รองลงมา คือ กำหนดเกณฑ์การประเมินของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

๑๐. ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยประสานให้ความร่วมมือกับสถาบัน องค์กรต่าง ๆ รองลงมา คือ จัดให้ความรู้ ความคิดและทักษะทางวิชาการ พัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา

๑๑. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นของรัฐองลงมา คือ ประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นของรัฐเอกชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ในต่างประเทศ

๑๒. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา รองลงมา คือ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ในแต่ละด้าน ดังนี้ ควรวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ การประเมิน การอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนคุณลักษณะอันพึง พัฒนาผู้เรียนให้สามารถทำการวิจัยในเรื่องที่สนใจหาความรู้หรือต้องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ให้ดีมากยิ่งขึ้น การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้ดีมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยพัฒนาสื่อการเรียนรู้ โดย

สอดคล้องกับกระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จัดระบบนิเทศ การศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น พัฒนานักเรียนได้รู้จักตนเองในด้านความถนัด ความสนใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง พัฒนาการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง วิชาการของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ องค์กรต่าง ๆ การสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการ สนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัด การศึกษาให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรนักวิจัยอื่นควรที่จะศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดเลย เพื่อทราบ ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางวิชาการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมใน จังหวัดเลย ทั้งทางตรงและทางอ้อม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). มปป.
- กรมการศาสนา. **เอกสารสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.
- ปรีชา มุทาพร, การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
แบบโครงการ: โรงเรียนบ้านโนนจิว อำเภอกะษัตราสมบุรณ์ จังหวัดชัยภูมิ , รายงานการ
วิจัย, (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต ๒: ชัยภูมิ. มปป.
- พระราชวรมนี. **ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ กระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา**. มหาสารคาม : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม, ๒๕๒๑.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **การเรียนรู้ บูรณาการ : ยุทธศาสตร์ครูปฏิรูป**.
กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, มปป.

ปัญหาการควบคุมผลิตภัณฑ์ทับซ้อนของยาและเครื่องสำอางในทางกฎหมาย Legal Problems in Controlling Overlapping Products: Drugs and Cosmetics

รัฐวัฒน์ สรรสรวิสุทธิ์*

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีการควบคุมผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา อาทิเช่น อาหาร ยา เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ และวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีการทับซ้อนกันไม่สามารถพิจารณาตีความได้ทันทีว่าควรจัดเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ทับซ้อนยากับเครื่องสำอาง ในปัจจุบันเครื่องสำอางเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในสังคม ผู้ประกอบธุรกิจมีความพยายามที่จะสร้าง กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่ามากกว่าในผลิตภัณฑ์ปกติ โดยอ้างสรรพคุณต่างๆเพื่อจูงใจให้ซื้อผลิตภัณฑ์ มีการอ้างสรรพคุณด้านการรักษาโรคซึ่งเป็นสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ยา ทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพราะประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้ควบคุมผลิตภัณฑ์ยากับเครื่องสำอางแยกออกจากกันโดยชัดเจน คือพระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ และพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๓๕

เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทับซ้อนยากับเครื่องสำอางมีจำหน่ายโดยแพร่หลาย จึงควรมีการกำหนดคำนิยามของยากับเครื่องสำอางให้ชัดเจนและครอบคลุม สามารถแยกลักษณะของการจำแนกผลิตภัณฑ์ได้ ๒ ลักษณะคือ

๑. การจำแนกโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้งานของผลิตภัณฑ์ไว้ในคำนิยาม
๒. การจำแนกประเภทจากลักษณะของการทำงานของผลิตภัณฑ์

การจำแนกประเภทจากลักษณะของการทำงานของผลิตภัณฑ์ เป็นรูปแบบที่พบในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เหมือนสหภาพยุโรป ไทย ญี่ปุ่น แต่มีการกำหนดว่าต้องไม่ก่อให้เกิดผลต่อโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกายแต่อย่างใด นิยามในส่วนนี้เป็นการจำแนกผลิตภัณฑ์โดยใช้ลักษณะของการทำงานของผลิตภัณฑ์แยกยากับเครื่องสำอางออกจากกัน ในประเทศไทยใช้หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้งานของผลิตภัณฑ์เป็นหลักในการจำแนกผลิตภัณฑ์ออกจากกัน จึงควรนำหลักการจำแนกประเภทจากลักษณะของการทำงานของผลิตภัณฑ์มาผสมผสานในการกำหนดนิยามของผลิตภัณฑ์จะทำให้เกิดความชัดเจน เพื่อการควบคุมความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจแห่งอาเซียน (AEC) จึงมีการปรับปรุงกฎหมายด้านเครื่องสำอางเพื่อให้สอดคล้องกับ AEC ระบบการควบคุมผลิตภัณฑ์

* นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

เครื่องสำอางของ AEC มีความคล้ายคลึงกับสหภาพยุโรป (EU) อยู่มาก แต่ยังคงขาดความรัดกุมและระดับมาตรฐานของประเทศที่เป็นสมาชิกยังมีความแตกต่างกัน ทั้งยังเป็นการรวมตัวแบบหลวมๆ ทำให้ยากต่อการควบคุมเครื่องสำอางให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเหมือน EU

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงการควบคุมผลิตภัณฑ์ทับซ้อนของยากับเครื่องสำอางด้วยวิธีการจำแนกผลิตภัณฑ์ทับซ้อนว่าเป็นยาหรือเครื่องสำอาง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงคำนิยามตามกฎหมายของยากับเครื่องสำอางตามพระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง และคำนิยามตามกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อกำหนดนิยามของเครื่องสำอางให้ชัดเจนและควบคุมได้อย่างเหมาะสม รวมถึงศึกษากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางของประเทศไทยที่มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ทับซ้อนของยากับเครื่องสำอาง เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและสถานการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: การทับซ้อนของผลิตภัณฑ์ยากับเครื่องสำอาง

ABSTRACT

In Thailand health products, such as food, medicine, cosmetics, medical instruments, hazardous household are regulated by the Food and Drug Administration. There is a problem with overlapping products in medicine and cosmetics: moreover the boundaries of these industries aren't yet defined. At present time, cosmetics are a big part of our daily life. Entrepreneurs attempt to increase the value of products and persuade their consumers by claiming medical qualifications. There is a problem with the regulation of some substances. In Thailand, the governing laws for cosmetics and medical products are separate: The Medicines Act of 2510 and The Cosmetics Act of 2535.

Overlapping products in medicine and cosmetic industries are distributed widely. The government should specify the definition of medicine and cosmetic products.

The product is classified in two types :

- a. Classified by a purpose of use
- b. Classified by characteristics of used products

Classifying by characteristics of used products discovered by US law, which defines the classification of use in Europe, Thailand, and Japan but the product must not affect to a body structure. This definition classifies the product by operating between medicine and cosmetic separately, however in Thailand the definition of product decided by an operation. The complete definition should

clarify by purposing and operating so that the product will be controlled safely and efficiently.

Because of participation in AEC, Thailand must modify its cosmetic law. AEC's cosmetics regulation laws (control system) are very similar to the laws in the EU, but they lack of conciseness and homogeneous standards among the AEC members. In addition the AEC members' associates loosely, therefore it is difficult to control as the EU standard .

The objective of the research is to control the overlapping cosmetic and medical products. The research is based on the study and analysis of the definition of cosmetic and medical products by act and international law. In addition, the research also clarifies the definition of regulations within the AEC, which compares to the EU and issue to control overlapping products in medicine and to agree with Law and current situation.

Keyword: Controlling Overlapping Products Drugs and Cosmetics

๑. บทนำ

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่คอยกำกับดูแลผลิตภัณฑ์สุขภาพ คือ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาโดยกำกับดูแล กำหนดมาตรฐาน และดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง ส่วนยามีพระราชบัญญัติยา ซึ่งในแต่ละพระราชบัญญัติได้ให้นิยามของผลิตภัณฑ์ยาและเครื่องสำอางไว้ จากคำนิยามทั้งสอง ผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนนี้ จึงทำให้หลักการที่เกี่ยวข้องกับทั้งสองผลิตภัณฑ์ต่างกันไปด้วย

ปัญหาความคาบเกี่ยวระหว่างผลิตภัณฑ์ กฎหมายได้บัญญัติคำนิยามของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทไว้ชัดเจนแล้ว แต่ปัญหาเกิดจากภาคธุรกิจที่มีแนวความคิดว่าผลิตภัณฑ์ของตนมีประสิทธิภาพ สรรพคุณ หรือ คุณภาพ มากเกินกว่าที่กำหนดไว้ในคำนิยาม และคิดว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์^๑ ผู้ประกอบการธุรกิจยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบเกี่ยวกับเครื่องสำอาง แต่ต้องการแสดงสรรพคุณทางยาด้วย เช่น ๑) ผลิตภัณฑ์ที่มีสาระสำคัญเป็นสารใหม่ ยังไม่มีปรากฏอยู่ในตำรายาต่างๆ การวางจำหน่ายโดยไม่ต้องแจ้ง อย. และไม่ขัดกับกฎหมายด้านเครื่องสำอาง ๒) ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีสูตร สรรพคุณ ใกล้เคียงกับยา แต่หลีกเลี่ยงการขึ้นทะเบียนตำรับยาซึ่งมี

^๑ พรพิมล ชัตตินานนท์ และภ.ก.ปานศักดิ์ ปราโมกษ์ชน , การจัดการผลิตภัณฑ์คาบเกี่ยว ยา-เครื่องสำอาง , นนทบุรี สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๕ : ๔๙.

ขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อน ๓) ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องสำอางทั่วไปที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการขึ้นทะเบียนหรือแจ้งรายละเอียดต่อหน่วยงานรัฐ อ้างสรรพคุณที่เกินความเป็นเครื่องสำอางหรือสื่อความหมายไปทางยา ๔) เป็นผลิตภัณฑ์เดิม แต่ต่อมาค้นพบประโยชน์หรือสรรพคุณใหม่ๆ ที่คาบเกี่ยวกับสรรพคุณทางยาของสารที่เป็นส่วนประกอบ จึงถือโอกาสโฆษณาหรืออ้างสรรพคุณใหม่นั้น ๕) เป็นผลิตภัณฑ์เดิมที่เคยจำหน่ายอยู่แล้ว แต่ต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงคุณภาพ จึงโฆษณาหรืออ้างสรรพคุณที่คาบเกี่ยวกับยา หรือสรรพคุณทางยา เป็นต้น

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติ แนวความคิดและพัฒนาการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทับซ้อนกันของผลิตภัณฑ์ยากับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของต่างประเทศและประเทศไทย

๒.๒ เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ทับซ้อนกันของผลิตภัณฑ์ยากับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของต่างประเทศและประเทศไทย

๒.๓ เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของกฎหมายที่จะนำมาใช้ควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์ที่ทับซ้อนของผลิตภัณฑ์ยากับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

๒.๔ เพื่อศึกษาหาแนวทางและข้อเสนอแนะในการควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์ที่ทับซ้อนของผลิตภัณฑ์ยากับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในประเทศต่อไป

๔. วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งรวบรวมข้อมูลที่ศึกษาจากตำรากฎหมาย วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกา รายงานการวิจัย เอกสารการสัมมนา บทความที่ปรากฏในวารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ประกอบกัน โดยศึกษาเปรียบเทียบใน ๓ ประเด็นคือ

๑. เปรียบเทียบการกำหนดนิยามของผลิตภัณฑ์ยากับเครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ทับซ้อน ของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และทบัตบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน วิเคราะห์กับนิยามของผลิตภัณฑ์ในประเทศไทยเพื่อกำหนดนิยามให้ครอบคลุมในการควบคุมที่เหมาะสม

๒. เปรียบเทียบองค์กรที่ใช้ในการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยวิเคราะห์รูปแบบของสหภาพยุโรป กับ อาเซียน เนื่องจากมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มประเทศเหมือนกัน เพื่อกำหนดทิศทางองค์กรของประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกของอาเซียน

๓. เปรียบเทียบรูปแบบที่ใช้ควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในเรื่องของ มาตรฐานการผลิตที่ดี การจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ และฉลากผลิตภัณฑ์ โดยวิเคราะห์ทบัตบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียนเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป เพื่อนำมาวิเคราะห์แก้ไขกฎหมายของประเทศไทยให้สอดคล้องกับทบัตบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศสมาชิก

๕. ผลการวิจัย

๑. การควบคุมผลิตภัณฑ์หีบซ้อนนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ การจัดการกับผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการเพิ่มการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่มีความอันตรายเกินกว่าความเป็นเครื่องสำอาง แต่ก็ไม่ถึงกับอันตรายเหมือนยา (OTC DRUG) หรือ ในประเทศญี่ปุ่นมีการควบคุมผลิตภัณฑ์กึ่งกลางของยากับเครื่องสำอาง (QUASI DRUG) ลักษณะของคำนิยามตามกฎหมายของแต่ละประเทศแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การจำแนกโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้งานของผลิตภัณฑ์ และการจำแนกประเภทจากลักษณะของการทำงานของผลิตภัณฑ์ไว้ในคำนิยามของผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายแต่ละประเทศ กำหนดนิยามคล้ายคลึงกัน คือวัตถุประสงค์เพื่อรักษา บำบัด เยียวยาและการใช้ผลิตยาต้องส่งผลต่อโครงสร้างของร่างกาย แต่ในส่วนของเครื่องสำอางมีความแตกต่างกันออกไป ในสหรัฐอเมริกามีการนิยามของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางต้องไม่กระทบต่อโครงสร้างหรือการทำงานของระบบร่างกายมนุษย์ ส่วนในประเทศไทยนั้นเมื่อมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประเทศไทยจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายด้านเครื่องสำอางให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอาเซียน ดังนั้นจึงควรกำหนดนิยามของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางให้ครอบคลุมและรัดกุม เพราะจะทำให้เกิดปัญหาด้านการค้าระหว่างประเทศได้และ ผลิตภัณฑ์เดียวกันจะถูกจำแนกให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างชนิดกันในแต่ละประเทศ

๒. การกำกับดูแลเครื่องสำอางของไทย ร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ... กำหนดให้มีคณะกรรมการเครื่องสำอาง ซึ่งประกอบด้วยกรรมการที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข (เป็นประธานกรรมการ) อธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมควบคุมโรค อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ อธิบดีกรมอนามัย เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา ผู้แทนกรมวิทยาศาสตร์บริการ ผู้แทนกรมศุลกากร ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และคณบดีเภสัชศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ ๒ คน เป็นการแก้ไขจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.๒๕๓๕ เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างหน่วยงานราชการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังกำหนดให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้แต่งตั้งจำนวน ๖ คน เลือกจากสมาคมหรือมูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคจำนวน ๓ คน และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า หรือขายเครื่องสำอาง ๓ คน เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมที่มาของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.๒๕๓๕

๓. การควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ประเทศไทยแบ่งออกเป็นสามประเภท คือ เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ เครื่องสำอางควบคุม เครื่องสำอางทั่วไป ซึ่งกฎหมายกำหนดสารหรือประเภทของเครื่องสำอางควบคุมพิเศษและเครื่องสำอางควบคุมไว้ชัดเจน ปัญหาอยู่ที่การควบคุมเครื่องสำอางทั่วไป ซึ่งผลิตภัณฑ์หีบซ้อนส่วนมากจะถูกจัดเป็นเครื่องสำอางประเภทนี้เนื่องจากการควบคุมเครื่องสำอางของประเทศไทยมีลักษณะเป็นการควบคุมหลังจำหน่าย เครื่องสำอางทั่วไปจึง

จำหน่ายได้ก่อนโดยไม่ต้องจดทะเบียนหรือจดแจ้งต่อภาครัฐ ภายหลังจากเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกฎหมายของประเทศไทยต้องปรับให้สอดคล้องกับบทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน ให้เครื่องสำอางมีประเภทเดียว คือ การจดแจ้งรายละเอียดเครื่องสำอางก่อนการผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย หรือรับจ้างผลิตเครื่องสำอาง เปลี่ยนจากการอนุมัติและอนุญาตมาเป็นการติดตามตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและติดตามเฝ้าระวังความปลอดภัยของผู้บริโภค

ด้านการควบคุมฉลากเครื่องสำอางเดิมพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดให้ฉลากเครื่องสำอางต้องระบุข้อความที่จำเป็น ส่วนรายละเอียดนั้น กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการเครื่องสำอางเป็นผู้ประกาศกำหนด อย่างน้อย จะต้องระบุเดือนและปีที่ผลิต ร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ... ได้กำหนดเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อความที่ต้องระบุลงในฉลากไว้อย่างชัดเจนโดยกำหนดให้ฉลากต้องมีรายละเอียด คือ ชื่อเครื่องสำอางและชื่อการค้า ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต ในกรณีที่น่าเข้าจะต้องระบุชื่อ และที่ตั้งของผู้นำเข้าเพิ่มเติมด้วย นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดอย่างชัดเจนว่า ในฉลากจะต้องระบุวิธีใช้ คำเตือน อีกทั้งยังต้องระบุเดือนปีที่ผลิต และเดือนปีที่หมดอายุด้วย ส่วนในบทบัญญัติเครื่องสำอางของอาเซียนได้กำหนดในส่วนของกรอ้างอิงสรรพคุณบนฉลากของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง คือ จะต้องมีการพิสูจน์ได้โดยมีหลักฐานถึงการกล่าวอ้างสรรพคุณดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นรูปแบบงานวิจัยที่จัดทำขึ้นทางวิชาการ หรือรายงานผลทางคลินิกที่เป็นที่ยอมรับได้ในทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในส่วนนี้ยังไม่ปรากฏในกฎหมายเครื่องสำอางของประเทศไทย

๖. อภิปรายผล

๑. ปัญหา नियามตามกฎหมายของผลิตภัณฑ์ยากับเครื่องสำอาง

๑.๑ นิยามเรื่องยา เครื่องสำอาง และ OTC DRUG ของประเทศสหรัฐอเมริกาจาก नियามของผลิตภัณฑ์ US FDA (The United States Food and Drug Administration) จำแนกประเภทผลิตภัณฑ์ออกเป็น ๓ ประเภท^๒ ตาม ๑) วัตถุประสงคในการใช้และอันตรายตามความรุนแรงของวัตถุที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยเครื่องสำอางถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการควบคุมในระดับต่ำที่สุด มีการกำหนดสารห้ามใช้โดย US FDA ไม่ต้องมีกระบวนการขึ้นทะเบียนตำรับสารเหมือนยาและสามารถจำหน่ายได้ง่ายในท้องตลาด ๒) OTC DRUG ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในความหมายของคำว่ายากกล่าวคือใช้รักษาและมีผลต่อโครงสร้างในร่างกายมนุษย์ แต่วัตถุที่ใช้ผลิตนั้นมีความปลอดภัยแต่การควบคุมก็อยู่ในระดับของความเป็นยา คือจะต้องผลิตขึ้นตามข้อกำหนดของการผลิตที่ดี (cGMPs—current Good Manufacturing Practices) ๓) ผลิตภัณฑ์ยาซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคมากที่สุด ตามค่านियามนั้นยามีไว้เพื่อการรักษาและมีผลต่อโครงสร้างและระบบร่างกายของมนุษย์ หากมีการควบคุมที่ไม่เข้มงวดจะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ภาครัฐจึงต้องเข้ามาควบคุมอย่างเข้มงวดที่สุด

^๒ United State of America's Food Drug and Cosmetic Act. USA

๑.๒ ในสหภาพยุโรป (EU) เครื่องสำอางและยานั้นจำแนกจากกันโดยวัตถุประสงค์ของการใช้ผลิตภัณฑ์ โดยยาได้นิยามถึงความมุ่งหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาเยียวยา ลงรายละเอียดถึงชนิดของสารและประเภทของวัตถุที่จัดเป็นยาไว้ด้วย ส่วนการควบคุมนั้นเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในแถบยุโรป เพื่อทำข้อตกลงร่วมกันทั้งในด้านของนิยาม สารที่ใช้ในการผลิต ซึ่งทำเป็นตำรายาชื่อ Pharmacopoeia^๓ เป็นตัวกำหนดสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นผลิตภัณฑ์ยา ในส่วนของเครื่องสำอางนั้นนิยามไว้ค่อนข้างกว้างว่าเป็นวัตถุที่สัมผัสภายนอกร่างกาย เพื่อความสวยงาม คำนิยามนี้อาจทำให้เกิดการทับซ้อนของผลิตภัณฑ์ได้เพราะคำนิยามทั้ง ๒ ผลิตภัณฑ์ จะแยกกันด้วยวัตถุประสงค์ของการใช้มากกว่าตัวสารหรือวัตถุที่นำมาใช้ซึ่งอาจกล่าวถึงสารที่เป็นยาได้

๑.๓ นิยามของเครื่องสำอาง ยา และ Quasi Drug ประเทศญี่ปุ่นได้จำแนกผลิตภัณฑ์ ออกเป็น 3 ประเภทคือ (๑) เครื่องสำอาง มีวัตถุประสงค์คำนึงถึงการใช้ในฐานะเป็นเครื่องสำอาง กล่าวคือใช้เพื่อความสะอาดและความสวยงาม โดยบริเวณที่ใช้คือบนร่างกายของมนุษย์ กำหนดไว้ชัดเจนว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่ QUASI DRUG เป็นการแยกผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางกับ QUASI DRUG ออกจากกัน และ สารหรือวัตถุเกี่ยวกับการแต่งสีผลิตภัณฑ์ สารกันบูด สารกรองแสงมีการกำหนดให้จดทะเบียนโดยต้องได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐและกำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อสารของรัฐบาล สารประกอบอื่นๆนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อต้องได้รับการพิจารณาจากสมาคมอุตสาหกรรมเครื่องสำอางของญี่ปุ่นก่อนจึงใช้สารประกอบเหล่านั้นได้^๔ (๒) ผลิตภัณฑ์ ยา กำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้ยาคือเพื่อการรักษาและป้องกันโรค การใช้ต้องมีผลต่อการทำงานของร่างกายด้วย มาตรฐานของความเป็นยานั้นผลิตอยู่ในกรอบของสารที่กำหนดไว้ในมาตรฐานบัญชียาแห่งชาติ ยกกับเครื่องสำอางจึงแยกกันโดยวัตถุประสงค์ในการใช้ (๓) QUASI DRUG นั้น เป็นผลิตภัณฑ์กลุ่มใหม่คล้ายยาแต่ไม่ใช่ยา เน้นไปที่การใช้คือการใช้เฉพาะที่หรือเฉพาะอาการ ซึ่งการใช้นั้นส่งผลต่อการทำงานของร่างกายเหมือนยา แต่การใช้นั้นมีผลต่อการทำงานของร่างกายจึงมีอันตรายมากกว่าเครื่องสำอางระดับการควบคุมจึงมากกว่าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จากคำนิยามของ เครื่องสำอางสิ่งที่เป็น QUASI DRUG เป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างยากับเครื่องสำอาง

^๓ Convention on the Elaboration of a European Pharmacopoeia CETS No.: 050, Treaty Office, Council of Europe.

^๔ Richard E. Lowenthal ,Quasi Drug Rules in Japan , MSc MBA Pacific-Link Consulting LLC (San Diego and Tokyo), JETRO North America Health Care Advisor, December 2011 : 1 .

๑.๔ บทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน (ASEAN COSMETIC DIRECTIVE)^๕ สำคัญในข้อตกลงว่าด้วยแผนการปรับกฎระเบียบเครื่องสำอางให้สอดคล้องกันแห่ง อาเซียน ประกอบด้วย ๒ รายการ ๑) Schedule A : Mutual recognition Arrangement of Product Registration Approval (MRA) การยอมรับการจดทะเบียนที่ประเทศหนึ่งแล้ว สามารถเข้าไปขาย อีกประเทศหนึ่งได้ ประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ เข้าร่วมใน Schedule นี้ ๒) Schedule B : ASEAN Cosmetic Directive บทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน เป็นการปรับระบบการกำกับดูแลเครื่องสำอางให้เป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนทุกประเทศเข้าร่วมใน Schedule นี้ ในปีพ.ศ.๒๕๕๑ ในส่วนขอคำนิยามและขอบเขตของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Definition and Scpoe of Cosmetic Product) ที่บัญญัติขึ้นโดย ACC (ASEAN Cosmetic Committee) เครื่องสำอาง หมายความว่า “วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือสัมผัสกับส่วนภายนอกต่างๆของร่างกายมนุษย์ เช่น ผิวหนังชั้นนอก เส้นผม เล็บ ริมฝีปาก อวัยวะเพศภายนอก และรวมถึงฟัน เยื่อในช่องปาก ทั้งนี้เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือระงับกลิ่นกาย หรือปกป้องดูแลส่วนต่างๆนั้น ให้อยู่ในสภาพดี”

๑.๕ เครื่องสำอาง ยา ในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติยานั้น ภาครัฐมีการกำหนดสารที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตยา โดยการขึ้นทะเบียนตำรับยา และ แบ่งแยกยาออกจากเครื่องสำอางซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานเหมือนกับสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น วัตถุประสงค์ที่จะเป็นยานั้นต้องมุ่งหมายสำหรับใช้ในการวินิจฉัย บำบัด บรรเทา รักษา หรือ ป้องกันโรค หรือความเจ็บป่วยและมีผลต่อโครงสร้างร่างกายของมนุษย์ กฎหมายไทยนิยามพระราชบัญญัติยา มาตรา ๔ (ข) กำหนดว่าวัตถุที่มุ่งหมายเป็นเครื่องสำอางนั้นไม่ให้จัดเป็นยา คือ สารนั้นสามารถใช้รักษาโรคได้และมีผลต่อโครงสร้างของร่างกายตามนิยามของยา แต่วัตถุนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องสำอางก็ให้จัดเป็นเครื่องสำอาง

๒. ปัญหาขององค์กรและคณะทำงานที่ควบคุมเครื่องสำอาง

สำหรับประเทศไทยนั้นการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอยู่ในการควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาผ่านทางกองควบคุมเครื่องสำอาง ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอาง คือ ร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ... กำหนดให้มีคณะกรรมการเครื่องสำอาง ซึ่งประกอบด้วยกรรมการที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข(เป็นประธานกรรมการ) อธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมควบคุมโรค อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนทางเลือก อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ อธิบดีกรมอนามัย เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา

^๕ กลุ่มควบคุมเครื่องสำอาง.แนวโน้มการดำเนินงานกำกับดูแลเครื่องสำอางของประเทศไทย แนวโน้มการดำเนินงาน กำกับดูแลเครื่องสำอางของประเทศไทย เพื่อปรับเข้าสู่ระบบการกำกับดูแลเครื่องสำอางในอาเซียน ตามข้อตกลง ASEAN Cosmetic Harmonization.[ออนไลน์].แหล่งที่มา : http://ecosmetic.fda.moph.go.th/frontend/theme_4/view_archives.php?Submit=Clear&ID_op_archives=0000000028 [18 มีนาคม 2558].

ผู้แทนกรมวิทยาศาสตร์บริการ ผู้แทนกรมศุลกากร ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และคณบดีเภสัชศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ ๒ คน

ในส่วนของอาเซียนนั้นการควบคุมเครื่องสำอางจะควบคุมโดยคณะกรรมการเครื่องสำอางแห่งอาเซียน (ACC) เป็นคณะกรรมการซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยเฉพาะ โดยคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิก ประเทศ ละ ๑ คน (อาจมีผู้ร่วมสังเกตการณ์ได้) มีผู้แทนจากภาคเอกชนเข้าร่วมให้ข้อมูลต่อที่ประชุมเพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง และมีคณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอาเซียน (ASEAN Cosmetic Scientific Body-ACSB) เพื่อสนับสนุนข้อมูลให้กับ ACC พิจารณาให้ความเห็นชอบประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิก ประเทศละ ๓ คน (มาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ และนักวิชาการ) ทบทวนเกี่ยวกับความปลอดภัยของเครื่องสำอาง (ingredients, technical and safety issues) แต่ยังคงขาดการวางระบบผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเครื่องสำอางโดยตรงเข้ามาควบคุมผลิตภัณฑ์ในด้านความปลอดภัย แม้มีการกำหนดให้มีนักวิชาการแต่ละประเทศเข้าร่วมเป็นคณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอาเซียน แต่ถ้าเทียบระดับของความเป็นผู้เชี่ยวชาญยังถือว่ามีความรัดกุมในเรื่องดังกล่าวน้อยกว่า EU อยู่ การตั้งคณะทำงานในการช่วยสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการด้านความปลอดภัยนั้น AEC มีคณะทำงานเพียงชุดเดียว ซึ่งอาจทำให้ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่แท้จริงในแต่ละเรื่องที่จะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด แต่ก็มี การสร้างความหลากหลายในคณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอาเซียน ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนข้อมูลให้แก่คณะกรรมการโดยมีตัวแทนจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องต่อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของแต่ละประเทศ แต่ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือ การที่โครงสร้างของคณะทำงานด้านเครื่องสำอางของอาเซียนเน้นการประสานประโยชน์ของกลุ่มประเทศสมาชิกเพราะการกำหนดคณะกรรมการจากตัวแทนประเทศสมาชิก อาจทำให้ระดับมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์นั้นลดลง เนื่องจากเน้นเรื่องการประสานประโยชน์ระหว่างกันมากกว่าเรื่องความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ จึงทำให้ตัวแทนแต่ละประเทศยอมอยู่บนพื้นฐานของการรักษาประโยชน์ประเทศของตน เมื่อเทียบกับ EU ที่เน้นด้านความปลอดภัยเป็นสำคัญ จากประเด็นปัญหานี้ อาจทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยและมาตรฐานของความเป็นสากลได้ในอนาคต

๓. ปัญหาการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

เครื่องสำอางเป็นผลิตภัณฑ์ซึ่งใช้ภายนอกร่างกายซึ่งอาจส่งผลร้ายต่อมนุษย์ได้น้อย แต่อาจส่งผลร้ายต่อร่างกายได้จึงจำเป็นต้องมีการปรับการควบคุมที่รัดกุมและส่งเสริมต่อภาคอุตสาหกรรมดังนี้

๓.๑ การแบ่งประเภทเครื่องสำอางในประเทศไทย การควบคุมเครื่องสำอางในประเทศไทยนั้นตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.๒๕๓๕ ได้จัดทำบัญชีเครื่องสำอางเป็น ๓ ประเภทเพื่อควบคุมตามความรุนแรงของสารที่ใช้ในเครื่องสำอาง จากบทบัญญัติมาตรา ๕ ทำให้ประเทศไทยแบ่งเครื่องสำอางเป็น ๓ บัญชีดังนี้ ๑) เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ ได้แก่ เครื่องสำอางที่มี

ส่วนผสมของสารควบคุมตามที่กำหนดไว้ในการประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกำหนดเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ ผู้ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายจะต้องขึ้นทะเบียนตำรับจนได้รับในสำคัญการขึ้นทะเบียนเครื่องสำอางแล้ว จึงผลิตหรือนำเข้าได้ ๒) เครื่องสำอางควบคุม ได้แก่ เครื่องสำอางที่มีการออกประกาศกำหนดให้เป็นเครื่องสำอางควบคุม ผู้ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายต้องมาจดแจ้งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกระทรวงที่ประกาศไว้เบื้องต้นมีทั้งหมด ๒ ประเภท ซึ่งต้องมีคุณสมบัติสารที่ใช้และคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วย เครื่องสำอางควบคุมแต่ละประเภท ได้แก่ ผ้านอนมาย ผ้ายีนหรือกระดาษเย็น แป้งฝุ่นโรยตัว แป้งน้ำ ผลิตภัณฑ์ที่มีสารขจัดรังแค และผลิตภัณฑ์ที่มีสารป้องกันแสงแดด ๓) เครื่องสำอางควบคุมทั่วไป คือ เครื่องสำอางที่นอกเหนือจากเครื่องสำอาง ๒ ประเภท ในการผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย ต้องแสดงฉลากตามข้อกำหนดในประกาศคณะกรรมการเครื่องสำอางที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับใหม่ว่าด้วยเรื่องฉลากของเครื่องสำอางที่ไม่มีส่วนผสมของสารควบคุมพิเศษและสารควบคุม

บทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียน เป็นการปรับระบบการกำกับดูแลเครื่องสำอางให้เป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนทุกประเทศเข้าร่วมใน Schedule นี้ในปีพ.ศ.๒๕๕๑ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องควบคุมเครื่องสำอางจากที่แยกเป็น ๓ บัญชี เพื่อการควบคุมตามความรุนแรงของสาร เป็นการควบคุมบัญชีเดียวมีลักษณะเหมือนการควบคุมเครื่องสำอางควบคุมตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๓๕ คือเครื่องสำอางทั้งหมดต้องมีการจดแจ้งต่อภาครัฐ ไทยเมื่อเป็นสมาชิกของ AEC มีความจำเป็นต้องนำบทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียนมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศ

๓.๒ การกำหนดมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ส่งออกเครื่องสำอางเป็นจำนวนมาก การผลิตเครื่องสำอางจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการรับรองว่ามีมาตรฐานปลอดภัย เพื่อให้ผู้ใช้รวมถึงประเทศผู้นำเข้าเครื่องสำอางของประเทศไทยมีความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง แต่เดิมประเทศไทยมีการกำหนดมาตรฐานของการผลิตเครื่องสำอางเรียกว่า หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Manufacturing Practice หรือ GMP) ผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อให้เครื่องสำอางไทย มีมาตรฐานเดียวกัน

การที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกของ AEC นั้นทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎหมายหลายประการให้สอดคล้องกับ AEC เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าในกลุ่มประเทศสมาชิก ประการหนึ่ง คือ เรื่องของมาตรฐานของเครื่องสำอาง โดยคณะกรรมการเครื่องสำอางแห่งอาเซียน (ACC) ได้กำหนดมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางคือระบบ ASEAN GMP เพื่อให้เครื่องสำอางของประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนเป็นมาตรฐานเดียวกันอันเป็นการลดอุปสรรคทางการค้าขายเครื่องสำอางในกลุ่มประเทศสมาชิก โดยมาตรฐานดังกล่าวเริ่มจาก ACC จัดทำโครงการส่งเสริมกรรมวิธีการผลิตเครื่องสำอาง (ASEAN Cosmetic GMP) ผู้เชี่ยวชาญของ EU และ ASEAN ได้ทำการประเมินระบบ GMP ของประเทศสมาชิกและได้จัดโปรแกรมขึ้นเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดอบรม จะเห็นว่าระบบการจัดการของเครื่องสำอางนั้นอาเซียนยึดแนวทางการจัดการตามระบบของ EU ผู้ศึกษาเห็นว่าเนื่องมาจากรูปแบบพื้นฐานเป็นการจัดการในลักษณะรวมกลุ่มของประเทศนั้น

เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าของกลุ่มสมาชิก การกำหนดรูปแบบการจัดการและมาตรฐานต่างๆ จึงมีความซับซ้อนโดยต้องคำนึงถึงรูปแบบที่แต่ละประเทศสมาชิกมีอยู่หรือเป็นอยู่ ซึ่งล้วนแตกต่างกันมาปรับให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงนำ EU มาเป็นต้นแบบ

การกำหนดมาตรฐาน ASEAN GMP ทำให้ประเทศต้องเปลี่ยนระบบ GMP ในการผลิตเครื่องสำอางขึ้นใหม่ให้เป็นไปตามกฎของ AEC มาตรฐาน ASEAN GMP มีความแตกต่างจาก GMP เดิมของไทยคือระบบมาตรฐานคุณภาพทุกระบบมีพื้นฐานมาจาก ISO ๙๐๐๐ ดังนั้นมาตรฐาน “หลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางของอาเซียน” ASEAN GMP เช่นเดียวกันคือ สอดคล้องกับระบบบริหารงานคุณภาพ มาตรฐาน ISO ๙๐๐๐ รวมถึง THAI GMP สรุปได้คือ มีการนำหลักการบริหารจัดการของระบบ ISO ๙๐๐๐ เข้ามาใช้ผสมผสานและมีการเพิ่มเติมจากมาตรฐาน THAI GMP อยู่ ๓ เรื่อง ซึ่งถือเป็นมาตรฐานสากลที่กลุ่มประเทศยุโรปใช้อยู่ คือ ๑. การจัดทำเอกสารคู่มือคุณภาพ (Quality manual) ๒. การกำหนดคู่สัญญาการผลิตและการวิเคราะห์ ๓. การทดสอบความคงสภาพของเครื่องสำอาง

๓.๓ การกำหนดฉลากเครื่องสำอางในประเทศไทย พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดหลักเกณฑ์กว้างๆไว้ โดยให้ฉลากเครื่องสำอางจะต้องระบุข้อความที่จำเป็น ส่วนรายละเอียดนั้น กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการเครื่องสำอางเป็นผู้ประกาศกำหนด และได้มีประกาศคณะกรรมการเครื่องสำอาง เรื่องฉลากเครื่องสำอาง ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งกำหนดให้ฉลากของเครื่องสำอางที่มีการควบคุมฉลาก อย่างน้อย จะต้องระบุเดือนและปีที่ผลิต และเฉพาะเครื่องสำอางที่มีอายุการใช้งานน้อยกว่า ๓๐ เดือน^๖ เท่านั้น

จากบทบัญญัติเครื่องสำอางของอาเซียน จะเห็นว่าการควบคุมฉลากรวมไปถึงการควบคุมการอ้างสรรพคุณบนฉลากของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยต้องมีหลักฐานพิสูจน์สรรพคุณที่ผลิตภัณฑ์กล่าวอ้าง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคในการใช้ผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งในส่วนนี้ยังไม่ปรากฏในกฎหมายเครื่องสำอางของประเทศไทย

๗. ข้อเสนอแนะ

- ๗.๑) ควรออกกฎหมายมาควบคุมไม่ให้ผลิตภัณฑ์ยากับเครื่องสำอางเกิดความทับซ้อน
- ๗.๒) ควรศึกษาความทับซ้อนของยาและเครื่องสำอางซึ่งจะมีผลต่อผู้บริโภค
- ๗.๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานในการควบคุมเครื่องสำอางของอาเซียน กับสหภาพยุโรป

^๖ ประกาศคณะกรรมการเครื่องสำอาง เรื่อง ฉลากเครื่องสำอาง ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๔

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พรพิมล ชัตตินานนท์ และภ.ก.ปานศักดิ์ ปราโมกษ์ชน. **การจัดการผลิตภัณฑ์คาบเกี่ยว ยา-เครื่องสำอาง**. นนทบุรี สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กลุ่มควบคุมเครื่องสำอาง. แนวโน้มการดำเนินงานกำกับดูแลเครื่องสำอางของประเทศไทย แนวโน้มการดำเนินงาน กำกับดูแลเครื่องสำอางของประเทศไทย เพื่อปรับเข้าสู่ระบบการกำกับดูแลเครื่องสำอางในอาเซียน ตามข้อตกลง ASEAN Cosmetic Harmonization.[ออนไลน์].แหล่งที่มา : http://ecosmetic.fda.moph.go.th/frontend/theme_4. [18 มีนาคม 2558].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Draelos Z.D, **Procedures in cosmetic dermatology: Cosmeceuticals**, Amsterdam, Elsevier Inc, 2005.

Richard E. Lowenthal, Quasi Drug Rules in Japan, MSc MBA Pacific-Link Consulting LLC San Diego and Tokyo. JETRO North America Health Care Advisor, December 2011.

แนวคิดในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองประเทศ Concept In Principles To Used In Governmental Affairs.

พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญญาโณ*

บทคัดย่อ

ในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองประเทศของผู้บริหารและผู้นำประเทศ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและในระดับท้องถิ่น ที่นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารการปกครองจนประสบความสำเร็จ แท้ที่จริงแล้วเป็นการนำหลักธรรมมาตีปไตยมาระยุกต์ใช้ ซึ่งก็คือการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้กับการปกครองประเทศนั่นเอง หลักธรรมสำคัญในการปกครองในบทความนี้มีอยู่ ๒ ประเภท คือ หลักธรรมในการปกครองตนเองและหลักธรรมในการปกครองคน หลักธรรมในการปกครองตนเอง มีหลักธรรมอยู่ ๔ หมวด คือ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ ๑๐, จักรวรรดิวัตร และอปริหานิยธรรม นำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารการปกครองตนเองเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จที่จะไปบริหารปกครองคนต่อไป ส่วนหลักธรรมในการปกครองคนมี ๒ ประเภท ประเภทที่ ๑ คือหลักในการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน สร้างความสมัคสมานสามัคคีกัน ป้องกันการแตกความสามัคคี ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ และ อคติ ๔ และประเภทที่ ๒ คือกฎระเบียบสำหรับให้คนที่อยู่ภายใต้การปกครองปฏิบัติตาม ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และศีล ๕ นำมาใช้อธิบายเพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้นำประเทศในทุกระดับเกิดความเข้าใจโดยกระจ่างและสามารถนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง

คำสำคัญ : หลักธรรม, หลักธรรมในการปกครองตนเอง, หลักธรรมในการปกครองคน

ABSTRACT

In the principles used to govern the management and leadership of the country. At the domestic level Regional and local level applied to guide the administration successful. Indeed, the main navigation Dhammadhipateyya applied. Which is bringing the principles of Buddhism to the country itself. Important principles of governance in this article are two types of principles to govern themselves and the principles to govern the people. The principles in its ruling there are 4 principles namely Rajadhamma, Kusala-Kammapatha, Cakkavatti-vatt,

*นักวิชาการอิสระ. รองเจ้าอาวาสวัดสุทธิวราราม แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร.
yzone01@gmail.com.

and Bhikkhu-apirihaniyadhamma they are used as a guideline for the administration to guide their success to the next administration. The principles to govern the people there are two types. Including, the type 1 is that main anchor generous people create harmony together Sangahavattu, Agati, and type 2 is rules for the people who live under the rule compliance. Including, Kusala-Kammapha, and Sila there are used to explain to administrators, parents, and leaders at all levels understand the clear and can be deployed correctly.

Keywords : The Principle, The principles to govern themselves, The principles to govern the people

๑. บทนำ

บทความเรื่องนี้เป็นกรกล่าวถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้กับการปกครองประเทศเชิงประยุกต์ ที่มุ่งเน้นให้ผู้บริหารหรือนักปกครองได้เลือกนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองให้เกิดผลดีมากที่สุด เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความรักใคร่ปรองดอง ความสมัครสมานสามัคคี รวมทั้งเกิดความเจริญก้าวหน้าของประชาชนและประเทศชาติบ้านเมือง เนื่องด้วยเป้าหมายของการเมืองการปกครองนั้น คือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยธรรม เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในแต่ละยุค พระองค์ตรัสสอนเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ไว้ ๓ ระดับ คือ เป้าหมายระดับต้น เป้าหมายระดับกลาง และเป้าหมายระดับสูงสุด โดยเป้าหมายระดับต้น คือ การสร้างตัวสร้างฐานะให้ได้ในปัจจุบันชาตินี้บนพื้นฐานของศีลธรรม เป้าหมายระดับกลาง คือการสั่งสมบุญเพื่อให้ได้ไปเกิดยังสุคติในภพชาติหน้า ส่วนเป้าหมายระดับสูงสุด คือการสร้างบารมีอย่างยิ่งยวดเพื่อละกิเลสเข้าสู่พระนิพพาน เมื่อเป้าหมายของชีวิตมนุษย์มี ๓ ระดับเช่นนี้ ดังนั้นเป้าหมายของการเมืองการปกครองในทางพระพุทธศาสนา จึงอยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมสามารถประพฤติปฏิบัติตนเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง ๓ ระดับนี้ได้โดยง่าย ซึ่งแน่นอนเบื้องต้นต้องสร้างความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมก่อน ด้วยการควบคุมคนพาลและอภิบาลคนดี จากนั้นจึงสร้างสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายเหล่านี้ให้แก่พลเมือง และสิ่งที่จะต้องนำมาใช้เป็นลำดับแรกของการเมืองการปกครองก็คือหลักธรรมธรรมาธิปไตยซึ่งถือเป็นหัวใจของรัฐศาสตร์^๑ ธรรมาธิปไตย หมายถึง มีธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นอธิบดี กระทำกิจการคือราชกิจทุกอย่างด้วยอำนาจธรรมเท่านั้น^๒ กล่าวคือ การตัดสินใจในการปกครองทุกอย่าง จะต้องยึดหลักธรรมเป็นเกณฑ์

^๑ พระครูโสภณปริวตีสุนทร, มปป, รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, บทที่ ๖ หน้า ๑๒๔.

^๒ อรรถกถาจักกวัตติสูตร, อรรถกถาทีฆนิกาย ปกฏิกวรรค, มก. เล่ม ๑๕ หน้า ๑๓๑ และ อรรถกถาจักกวัตติสูตร, อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, มก. เล่ม ๓๔ หน้า ๓๗.

เท่านั้น ธรรมาธิปไตยจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปกครอง หรือเป็นหัวใจในสำคัญของหลัก รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก ซึ่งใช้หลักเดียวกันทั้งการปกครองทางโลกและการปกครองในทางธรรม^๓ ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ถือว่าเป็น “ระบอบการปกครอง” ระบอบหนึ่งเหมือนอย่างระบอบ ประชาธิปไตย หรือระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ทุกระบอบการปกครองที่มีอยู่ สามารถนำหลัก ธรรมาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งนั้น ซึ่งหลักธรรมาธิปไตยที่จะนำมาประยุกต์ใช้นั้นก็คือการนำ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้กับการปกครองประเทศนั่นเอง

กระบวนการในการนำหลักธรรมมาใช้ในบทความนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกเอาหลักธรรมใน การปกครองตน ที่มีหลักธรรม ๔ หมวด คือ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ ๑๐, จักรวรรดิวัตร และ อปรีหานิยธรรม มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารการปกครองตนเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จที่ จะไปบริหารปกครองคนต่อไปส่วนหลักธรรมในการปกครองคนมี ๒ ประเภท ซึ่งประเภทที่ ๑ คือ หลักในการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน สร้างความสมัครสมานสามัคคีกัน ป้องกันการแตกความสามัคคี ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ และ อคติ ๔ และประเภทที่ ๒ คือกฎระเบียบสำหรับให้คนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ปฏิบัติตาม ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และศีล ๕ มาใช้อธิบายเพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้นำ ประเทศในทุกระดับเกิดความเข้าใจโดยกระจ่างและสามารถนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

๒. หลักพุทธธรรมกับการปกครอง

ธรรมะ หรือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี รวมอยู่ใน ๓ ปิฎก คือพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก การจะ แยกแล้วระบุว่าจะอะไรเป็นพุทธธรรมสำหรับการบริหารหรือปกครองนั้นไม่ได้เว้นเสียแต่เราจะ สงเคราะห์หมวดธรรมเหล่านั้นให้เข้ากับหลักการดังกล่าวเท่านั้นเอง พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ ทางด้านจิตใจเน้นข้อเท็จจริงและประสบการณ์ เป็นศาสนามีไข่มุกปรัชญาดังที่เข้าใจกัน ดังนั้น เพื่อให้ เข้าใจร่วมกันจึงแบ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการบริหารปกครองออกเป็น ๗ กลุ่ม ประกอบไปด้วย^๔ ๑. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวางกรอบบริหารบ้านเมือง ๒. หลักพุทธ ธรรมที่ใช้ในการเป็นผู้นำ ๓. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ ๔. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการ สงเคราะห์คนในสังคม ๕. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวินิจฉัยสั่งการ ๖. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการ พัฒนาองค์กร ๗. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวางแผนนโยบาย

หลักพุทธธรรมเป็นหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นธรรมที่มี คุณสมบัติมากถึง ๖ ประการประกอบไปด้วย^๕

สวากขาโต เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

^๓ พระครูโสภณปริวัติสุธี, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๖.

^๔ พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์), **โลกทัศน์ของชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๙.

^๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็นแปล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖.

- สันติวิถีโก** เป็นธรรมที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง
อกาลโก เป็นธรรมที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล
เอหิปปัสสิโก เป็นธรรมที่ควรกล่าวกับผู้อื่นว่าท่านจงมาดูเถิด
โอปนยโก เป็นธรรมที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว
ปัจจัดตัง เวทิตัพโพ วิญญูติ เป็นธรรมที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน

หลักพุทธธรรม เป็นหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นธรรมที่มีคุณสมบัติมากถึง ๖ ประการดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนการบริหารการปกครองนั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้คำว่า บริหาร คือ ปกครอง เช่นบริหารส่วนท้องถิ่น, ดำเนินการ, จัดการ^๖ คำว่า การปกครอง คือการบริหารราชการทางด้านการปกครองหรือ administration ดังนั้นคำว่า หลักพุทธธรรมกับการบริหาร จึงหมายถึง การใช้หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาใช้กับการบริหาร, จัดการ, ดำเนินการ หรือปกครองส่วนราชการหรือองค์กรที่เป็นเอกชนก็ได้และเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในเรื่องการเมืองกับการปกครองจึงขอแยกออกเป็น ๒ ประเด็น เพื่อง่ายต่อการจดจำดังนี้คำว่า การเมือง คือ กิจกรรมทางการเมืองซึ่งมาจากรัฐศาสตร์ (Political Science) ส่วนคำว่า การปกครอง คือ กิจกรรมที่ผู้บริหารใช้ในการปกครอง มาจากรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)

๓. หลักธรรมสำคัญในการปกครอง^๗

หลักธรรมในการปกครองนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือ หลักธรรมในการปกครองตน และหลักธรรมในการปกครองคน หลักธรรมในการปกครองนั้นอาจจะเรียกว่า “หลักศีลธรรม” ก็ได้ เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วหลักธรรมในการปกครองนั้นมี “ศีล” รวมอยู่ด้วยแทบทั้งสิ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงมักเรียกกันว่าหลักศีลธรรม

หลักธรรมในการปกครองตน หมายถึง หลักธรรมที่ผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติเพื่อปกครองดูแลตนเองให้ตั้งอยู่ในธรรมอันดีงามเพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและยังความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของตน หากเป็นการปกครองโดยกษัตริย์จะใช้หลัก “ทศพิธราชธรรม” หรือ “กุศลกรรมบถ ๑๐” หากเป็นการปกครองโดยพระเจ้าจักรพรรดิก็จะใช้หลัก “จักรวรรดิวัตร” สำหรับจักรวรรดิวัตรนี้จะมีธรรมในการปกครองคนรวมอยู่ในหมวดเดียวกันด้วย แต่ถ้าเป็นการปกครองโดยคณะบุคคล เช่น แคว้นวัชชี ก็จะใช้หลัก “อปรีหานิยธรรม” เพื่อให้ผู้ปกครองเหล่านั้นนำไปปกครองตน และเพื่อหลอมรวมคณะผู้ปกครองทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งลำดับขั้นของการปกครองในพระพุทธศาสนานั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนให้ปกครองตนก่อนเมื่อปกครองตนเองได้แล้วจึงค่อยปกครองคนอื่น ปกครองหมู่คณะหรือปกครองประเทศชาติ แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก่อนที่พระองค์จะทรงปกครองพุทธบริษัท พระองค์ก็ปกครองพระองค์เองด้วยธรรมก่อน การปกครองตนโดยธรรมของพระองค์นั้นเริ่มจากเมื่อครั้งที่ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, หน้า ๖๐๙.

^๗ พระครูโสมถปริยัติสุธี, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

พระองค์ปกครองตนด้วยการประพฤติดีทางกาย วาจาและใจ งดเว้นจากความชั่วทั้งปวง จนกระทั่งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทรงปกครองพระองค์เองได้แล้ว จึงทรงปกครองพุทธบริษัทต่อไป โดยทรงสอนหลักธรรมให้พุทธบริษัทนำไปใช้ปกครองตน เมื่อผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมจนถึงที่สุดแล้วก็จะได้รับบรรลุมรรคเป็นพระอรหันต์ ซึ่งถือเป็นการเสร็จสิ้นภาระในการปกครองตน จากนั้นพระพุทธรองค์ก็จะให้ภิกษุหรือภิกษุณีที่ปกครองตนได้แล้วรับหน้าที่ช่วยปกครองหมู่คณะต่อไปสำหรับหลักธรรมที่สำคัญในการปกครองตนนั้นในที่นี้ผู้เขียนขอนำหลักธรรม ๔ หมวด คือ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ ๑๐, จักรวรรดิวรรตวิวัตร และอปริหานิยธรรม มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารการปกครองตนเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จที่จะไปบริหารปกครองคนต่อไป

๑. ทศพิศราชธรรม ทศพิศราชธรรม หมายถึง ธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือพระมหากษัตริย์ ๑๐ ประการ เป็นธรรมที่มีมาแต่เดิมก่อนการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่พระพุทธรองค์ตรัสถึงธรรมนี้ในชาดกต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นก่อนยุคพุทธกาล เช่น เวสสันดรชาดก สุมังคลชาดก กุมมาสปีนชชาดก มหาหังสชาดก เป็นต้น ซึ่งทศพิศราชธรรม มีดังนี้ คือ ๑) ทาน หมายถึง เจตนาให้วัตถุ ๑๐ เช่น ข้าว น้ำ เป็นต้น ๒) ศีล หมายถึง ศีล ๕ ๓) การบริจาค หมายถึง การบริจาคไทยธรรม ๔) ความซื่อตรง หมายถึง ความเป็นคนตรง ๕) ความอ่อนโยน หมายถึง ความเป็นคนอ่อนโยน ๖) ความเพียร หมายถึง ธรรมคือการรักษาอุโบสถ ๗) ความไม่โกรธ หมายถึง ความมีเมตตาเป็นเบื้องต้น ๘) ความไม่เบียดเบียน หมายถึง ความมีกรุณาเป็นเบื้องต้น ๙) ความอดทน หมายถึง ความอดกลั้น และ ๑๐) ความไม่คลาดจากธรรม หมายถึง ความไม่ขัดเคือง หลักธรรมในข้อนี้ เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ซึ่งพระองค์ท่านได้กล่าวในวันขึ้นครองราชย์ว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับแต่วันนั้นจนกระทั่งถึงปัจจุบันพระองค์ท่านทรงสามารถปฏิบัติตามหลักทศพิศราชธรรมครบทุกประการตามที่ได้ประกาศไว้อย่างไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลกทำได้เหมือนพระองค์ทรงทำให้แก่ประชาชนชาวไทย จนกระทั่งได้รับรางวัลเมธีวันศุกร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ซึ่งที่ผ่านมานานาประเทศได้ยกย่องเชิดชูพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาโดยตลอดและมีการกล่าวไว้ในหลายๆ ส่วนทั้งที่เป็นการพัฒนามนุษยชนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงการบำรุงรักษาและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเรื่องทั่วไปทั้งที่เป็นเชิงเอกสาร มีการทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายรางวัลในหลายลักษณะ

๒. กุศลกรรมบถ ๑๐ กุศลกรรมบถ ๑๐ แปลว่า ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล หรือทางแห่งกรรมดี กุศลกรรมบถนั้นเป็นธรรมที่มีมาก่อนยุคพุทธกาล ผู้ปกครองในอดีตใช้เป็นหลักในการปกครองตน ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในจரியปิฎก เรื่องเอกราชจริยาว่า “ในกาลเมื่อเราเป็นพระราชานามว่าเอกราช เราอธิษฐานศีลอันบริสุทธิ์ยิ่งปกครองแผ่นดินใหญ่ สมทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการครบถ้วน สงเคราะห์มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ”^๕ กุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นประกอบด้วย ๑) เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๒) เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ ๓)

^๕ ปรมัตถทีปนี, อรรถกถาพุทธทศกนิทาย จரியปิฎก, มก. เล่ม ๗๔ ข้อ ๓๔ หน้า ๕๓๕.

เว้นขาดจากการประพาศิตินในกาม ๔) เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕) เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด ๖) เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ ๗) เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ๘) ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ๙) มีจิตไม่พยายาบท และ ๑๐) มีสัมมาทิฐิ คือมีความเห็นชอบหลักธรรมในข้อนี้ก็เช่นเดียวกัน หากเมื่อนักปกครองหรือผู้บริหารประเทศสามารถปฏิบัติได้ทุกข้อก็จะเป็นนักปกครองที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน แต่เท่าที่ผ่านมายังไม่มีผู้บริหารหรือนักปกครองบ้านเมืองในประเทศไทยคนไหนที่สามารถปฏิบัติได้เลยแม้สักคนเดียว

๓. จักรวรรดิวัตร จักรวรรดิวัตร หมายถึง ธรรมของพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นธรรมที่มีมาแต่เดิมก่อนการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นกัน ซึ่งมี ๕ ประการ โดยข้อที่ ๑ และข้อที่ ๕ เป็นธรรมสำหรับปกครองตนของพระเจ้าจักรพรรดิ ส่วนข้อที่ ๒, ๓, และ ๔ เป็นธรรมสำหรับปกครองคน ได้แก่ ๑) พระเจ้าจักรพรรดิทรงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม นอบน้อมธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่ ธรรมในที่นี้ คือกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ๒) พระเจ้าจักรพรรดิทรงจัดการรักษาป้องกัน และคุ้มครองชนภายใน คือ พระมเหสี, พระราชโอรสและพระราชธิดา, เหล่าทหาร, พวกกษัตริย์ผู้ตามเสด็จ, พราหมณ์และคหบดีชาวนิคมและชาวชนบท, สมณพราหมณ์, สัตว์จำพวกเนื้อและนก โดยธรรม ๓) พระเจ้าจักรพรรดิ ป้องกันการกระทำที่เป็นอธรรม เช่น การทำอกุศลกรรม ๔) พระเจ้าจักรพรรดิบริจาตทรัพย์แก่คนที่ไม่มียศ ๕) พระเจ้าจักรพรรดิทรงคบบัณฑิตคือ เข้าไปหาสมณพราหมณ์ (คือเป็นผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ตั้งมั่นอยู่ในขันติและโสรจจะ ผีกตน สงบตน) ตามกาลอันควรแล้วได้ถามถึง “สิ่งที่เป็นกุศลและอกุศล สิ่งที่มีโทษและไม่มีโทษ สิ่งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง สิ่งที่ทำแล้วเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน หรือสิ่งใดที่ทำแล้วเป็นไปเพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขตลอดกาลนาน” เมื่อสอบถามแล้วก็ให้นำมาปฏิบัติคือ สิ่งใดเป็นอกุศลทรงละเว้นสิ่งนั้น สิ่งใดเป็นกุศลทรงยึดถือและปฏิบัติสิ่งนั้น วัตรในข้อที่สองนั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิจะต้องยังชนภายในคือ พระมเหสี พระราชโอรส และพระราชธิดาให้ตั้งอยู่ในศีลให้วัตถุ เช่น ผ้า ดอกไม้ และของหอม ฯลฯ แก่ชนเหล่านั้น และป้องกันภัยทั้งปวงให้แก่เขา สำหรับเหล่าทหาร กษัตริย์ผู้ตามเสด็จ พร้อมทั้งพราหมณ์และคหบดี เป็นต้น พระเจ้าจักรพรรดิก็ต้องปฏิบัติอย่างนี้เหมือนกัน แต่มีข้อแตกต่างบางประการดังนี้ เหล่าทหารควรสงเคราะห์ด้วยการเพิ่มบำเหน็จรางวัลให้ไม่ให้ล่วงเลยกาลเวลา กษัตริย์ผู้ได้รับการอภิเษกควรสงเคราะห์ด้วยการให้รัตนะ เช่น ม้าอาชาไนยอันสง่างาม เป็นต้น กษัตริย์ประเทศราช ควรมอบยานพาหนะที่สมควรแก่ความเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ทั้งหลายควรมอบไทยธรรม เช่น ข้าว น้ำ และผ้า เป็นต้น พวกคหบดีและราษฎรทั่วไป ควรสงเคราะห์ด้วยการให้พันธุ์ข้าว, โถ, ผาล และโคงาน เป็นต้น สำหรับสมณพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ควรสักการะด้วยการถวายบริวาร ส่วนหมู่เนื้อและนก ควรให้โปร่งใจด้วยการให้อภัย^๙ กล่าวคือ แบ่งเขตให้อภัยทานด้วยการห้ามฆ่าสัตว์ในพื้นที่ต่างๆ

^๙ อรรถกถาจกัถวัตติสูตร, อรรถกถาที่มณิกาย ปกฉิกวรรค, มก. เล่ม ๑๕ หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

๔. อปริหานิยธรรม อปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม ๗ ประการ จะทำให้เกิดความเจริญฝ่ายเดียว เป็นหลักที่จะสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ซึ่งมีอยู่ ๒ ประเภท คือ สำหรับภคฤหัสถ์ และสำหรับบรรพชิต ทั้ง ๒ ประเภทนี้ มีความใกล้เคียงกันมาก ต่างกันเพียงบางข้อตามภาระของเพศภคฤหัสถ์และบรรพชิต ซึ่งในที่นี้ขอกกล่าวถึงเฉพาะธรรมสำหรับภคฤหัสถ์เท่านั้น โดยที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอปริหานิยธรรมสำหรับภคฤหัสถ์ แก่เจ้าลิจฉวีผู้ปกครองแคว้นวัชชี ณ สารินทพเจดีย์ ใกล้กรุงเวสาลี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าวัชชีทั้งหลายที่เป็นคณะผู้ปกครองนำไปเป็นหลักปกครองตน ตนในที่นี้คือคณะผู้ปกครองทั้งคณะ ซึ่งต้องปฏิบัติดังนี้ ๑) ประชุมกันเนืองๆ เพื่อให้ได้รับข้อมูลทั่วถึงกัน ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติข้อที่ไม่เคยบัญญัติไว้ ไม่เพิกถอนข้อที่บัญญัติไว้แล้ว สมทานวัชชีธรรมแบบโบราณ ตามที่บัญญัติไว้แล้วประพฤติกันอยู่ ๔) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าและเชื่อถือถ้อยคำที่ควรฟังของผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าเหล่านั้น เพราะเมื่อมีความเคารพ ผู้เฒ่าก็จะเมตตาแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ ๕) ไม่ฉูด คร่ำ ข่มเหง กักขัง กุสตรียุททั้งหลาย และกุมารีของสกุลทั้งหลาย เพราะจะทำให้ประชาชนโกรธแค้นและต่อต้านผู้ปกครอง ๖) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจดีย์ ทั้งภายในและภายนอกพระนครและไม่ลดเครื่องสักการะที่เคยถวายแล้วแก่เจดีย์เหล่านั้น เพื่อให้เทวดาที่รักษาพึงพอใจและช่วยคุ้มครองรักษาบ้านเมือง ๗) จัดอารักขา ป้องกัน และคุ้มครองพระอรหันต์ทั้งหลาย ด้วยตั้งใจว่าทำอย่างไรพระอรหันต์ที่ยังไม่มาพึงมาสู่แคว้น ทำอย่างไรพระอรหันต์ที่มาแล้วขอให้อยู่สบาย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นเนื่ออายุให้แก่ชาววัชชีทั้งหลาย (วัชชีธรรมโบราณ หมายถึง ธรรมนิยมปฏิบัติดั้งเดิมด้านการปกครองของแคว้นวัชชี ซึ่งเป็นธรรมนิยมที่ดี ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้รักษาววัชชีธรรมโบราณนี้ไว้อย่างเดิม ไม่ให้บัญญัติข้อที่ไม่เคยบัญญัติไว้ ไม่เพิกถอนข้อที่บัญญัติไว้แล้ว เช่น ไม่ตั้งภาษีอากร หรือไม่กำหนดอาชญาคือ บทลงโทษที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือเมื่อราชบุรุษจับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นโจรมาแสดงแก่เจ้าลิจฉวีฯ ก็ไม่ส่งลงโทษเสียเองโดยไม่ผ่านการสอบสวนตามกระบวนการสอบสวนคดีความดั้งเดิม)^{๑๐}

หลักธรรมในการปกครองคน หมายถึง หลักธรรมที่ผู้ปกครองจะต้องนำไปใช้ในการปกครองคน คือผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เจริญรุ่งเรืองและสมัคสมานสามัคคี หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการปกครองได้ทั้งระบบกษัตริย์และระบอบที่ปกครองโดยคณะบุคคลหลักธรรมในการปกครองคนมี ๒ ประเภท โดยประเภทที่ ๑ คือ หลักในการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน สร้างความสมัคสมานสามัคคีกัน ป้องกันการแตกความสามัคคี ได้แก่ สังคหัตถ์ ๔ และ อคติ ๔ และประเภทที่ ๒ คือกฎระเบียบสำหรับให้คนที่อยู่ภายใต้การปกครองปฏิบัติตาม ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และศีล ๕ โดยผู้เขียนจะอธิบายถึงหลักธรรมแต่ละหลักดังนี้

๑. สังคหัตถ์ ๔ สังคหัตถ์ แปลว่า หลักการสงเคราะห์กัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ผู้ปกครองต้องมีเพื่อใช้ในการยึดเหนี่ยวน้ำใจประชาชน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าในโลกเมื่อเราเป็นพระราชานามว่าเอกราช เราอิชฐานศีลอันบริสุทธิ์ยิ่ง ปกครอง

^{๑๐} สุมังคลวิลาสินี, อรรถกถาทีฆนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม ๑๓ หน้า ๓๔๐.

แผ่นดินใหญ่ สมานทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการอย่างเคร่งครัด สงเคราะห์มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ ทานคือการให้ ปิยวาจาคือเจรจาถ้อยคำน่ารัก อุตถจริยาคือประพฤติประโยชน์และสมานัตตาคือ ความมีตนเสมอในธรรมและในบุคคล^{๑๑}) ๑) ทาน แปลว่า การให้ สำหรับผู้ปกครองแล้วการให้มันถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก เมื่อผู้ปกครองหมั่นให้ทานแก่พสกนิกรอยู่เสมอ ก็จะเป็นที่รักของปวงชน เมื่อเป็นที่รักแล้วก็จะงานต่อการปกครอง ๒) ปิยวาจา แปลว่า เจรจาถ้อยคำน่ารัก ไพเราะเสนาะโสต เป็นที่ดึงดูดใจ เหนียวรั้งใจเป็นที่สมัคสมานในกันและกัน ไม่เป็นที่กระทบกระเทือนในกันและกัน ผู้ฟังฟังแล้วอยากฟังอีกอยู่ร่ำไป ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ปกครอง เพราะจะสามารถโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนสมัคสมานสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกันได้ ๓) อุตถจริยา แปลว่า ประพฤติประโยชน์ สำหรับผู้ปกครองหมายถึงการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนพลเมือง ไม่เอาแต่ความสุขส่วนตนผู้เดียว ให้ความสุขแก่ราษฎรโดยทั่วหน้ากัน ๔) สมานัตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมนั้นๆ ในบุคคลนั้นๆ กล่าวคือ เมื่อเราเข้าไปในหมู่ไหน พวกไหนก็เป็นหมู่นั้นพวกนั้นไปหมด ไม่แตกแยกจากกัน นี่ก็ความเป็นผู้มีตนเสมอเขา พอเหมาะพอดีกับเขา เข้าใกล้ใครคนนั้นก็บอกว่าเป็นพวกเขา สำหรับผู้ปกครอง หมายถึงการไม่วางตนสูงส่งเกินไปจนประชาชนเข้าไม่ถึง แต่ให้วางตนเหมือนเป็นพ่อปกครองลูกทำให้ประชาชนมีความรู้สึกอบอุ่นเหมือนได้อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อใจดีมีเมตตาคอยดูแลสุขทุกข์ของลูกๆ เป็นอย่างดี

๒. อกติ ๔ อกติ ๔ หมายถึง ความลำเอียง เป็นหลักสำคัญที่ผู้ปกครองจะต้อง “ละเว้น” ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบใดก็ตาม เพราะหากไม่ละเว้นความลำเอียงแล้วจะเกิดการแตกแยกความสามัคคีกันอย่างรุนแรง จนผู้ปกครองไม่อาจจะควบคุมได้ เนื่องจากผู้ที่รู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรมจะไม่เชื่อฟัง อกตินั้นมี ๔ ประการดังนี้ ๑) ฉันทาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะรัก หรือเพราะชอบพอกัน ๒) โทสาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะโกรธ หรือเพราะเกลียดชัง ๓) โมหาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะหลง หรือเพราะความไม่รู้ ๔) ภยากติ แปลว่า ลำเอียงเพราะกลัว ได้แก่ กลัวอิทธิพล กลัวอำนาจ เป็นต้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม ดุจดวงจันทร์ข้างแรมฉนั้น ส่วนบุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรมเพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์ ดุจดวงจันทร์ข้างขึ้นฉนั้น”^{๑๒}

๓. กุศลกรรมบถ ๑๐ กุศลกรรมบถ ๑๐ นอกจากจะใช้เป็นหลักในการปกครองตนของพระราชาและพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว ยังใช้เป็นหลักในการปกครองคนด้วย กล่าวคือ เป็นกฎระเบียบให้ประชาชนในยุคหนึ่งๆ ปฏิบัติตาม เช่นในสมัยของพระเจ้ามหาวิชิตราช ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

^{๑๑} ปรมัตถทีปนี, อรรถกถาพุทธทศนิกาย จริยาปิฎก, มก. เล่ม ๗๔ ข้อ ๓๔ หน้า ๕๓๕.

^{๑๒} ปฐมอภิสันดรและทุติยอภิสันดร, อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต, มจร. เล่ม ๒๑ ข้อ ๑๗-๑๘ หน้า ๒๙-

ตรัสไว้ในกฎทนต์สูตร และในราชสูตรก็มีบันทึกไว้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิบางพระองค์ก็ใช้กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นหลักในการปกครองคนเช่นกัน

๔. ศิล ๕ ศิล แปลว่า ปกติ หมายถึง ความเป็นปกติของมนุษย์ ๕ ประการ เช่น ปกติมนุษย์จะไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น ศิล ๕ ก็เป็นธรรมที่มีมาก่อนยุคพุทธกาลเช่นกัน โดยเฉพาะในยุคที่มีพระเจ้าจักรพรรดิมาบังเกิดขึ้น พระองค์จะใช้ศิลป ๕ เป็นธรรมสำหรับให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ เช่น ในจกัถวัตติสูตรเป็นต้นพระชัยณรงค์ วิทิต (ร้องมะรุต)^{๑๓} กล่าวว่า ศิล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรมเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศิลเป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศิลป ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนาเป็นความไม่ก้าวล่วงทางกายและวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสุขสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบันและอนาคตเป็นอานิสงส์ และในตรงกันข้าม โทษของการละเมิดศิลปเป็นเหตุให้ประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพ บั่นทอนความก้าวหน้าความสำเร็จและความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิต

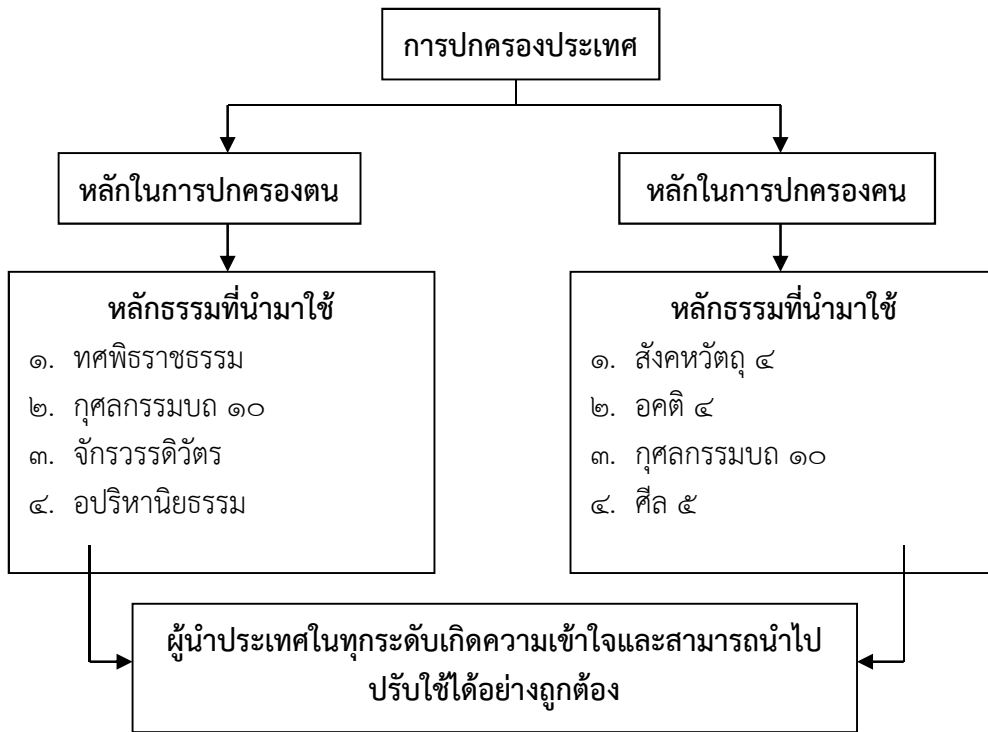
๔. บทสรุป

หลักธรรมในการปกครองประเทศมีหลักสูงสุดในการปกครองอยู่ว่าควรมีการ “ปกครองโดยธรรม” ดังมีพระกระแสพระบรมราชโองการที่ตรัสว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม” การมีหลักธรรมและศิลปธรรมของผู้ปกครองหรือผู้นำจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเหนี่ยวรั้งคนเราไม่ให้มีพฤติกรรมเป็นไปในฝ่ายต่ำ ฝ่ายอกุศลอีกทั้งจะช่วยทำให้คนเรามีความเหมาะสมแก่ฐานะตำแหน่งด้วย ทั้งนี้ไม่พิจารณาถึงการปกครองบังคับบัญชาของคนในสมัยก่อนๆ ที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจประกอบกับหลักธรรมของผู้ปกครอง กฎหมายและจารีตประเพณีเป็นที่ตั้ง หรือจะพิจารณาถึงการปกครองในสมัยปัจจุบันที่มีความเจริญในด้านต่างๆ เกิดขึ้นเป็นอันมาก

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าพระพุทธศาสนาจึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทยต่อไป เพราะวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมืองและบุคคลในสังคมหวังแต่จะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคมเมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ดังนั้น

^{๑๓} พระชัยณรงค์ วิทิต (ร้องมะรุต), การประยุกต์หลักศิลป ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการทัศน์ทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในขณะนี้โดยเฉพาะวิกฤติทางการเมือง

แผนภาพ แสดงองค์ความรู้แนวคิดในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองประเทศ

ดังนั้น การบริหารประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยยึดหลักการที่ว่า “ความสุขของประชาชนคือ ยอดปรารถนาของตน” และในทีฆนิกายปาฎิกวรรคก็ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารหรือนักปกครองที่ดีนั้น เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียง (อคติ) หรือความประพฤติกเล็ดเลือนจากธรรม ๔ ประการ คือ ๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ ๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง ๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา ๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัวนอกจากนี้ การมีความประพฤติดีเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองเพราะการปกครองที่ดีคือ การให้แบบอย่างที่ดี ความตรงความคดของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชน ขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง การแก้ความคิดของคนส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มมาจากฝ่ายปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒ ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสยกตัวอย่างไว้ในโพธิราชชาดก ขุททกนิกาย^{๑๔} ว่า “เมื่อฝูงโคกำลังข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจำฝูงไปคด โคนอกนั้นก็คดตาม ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ได้รับสมมติให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้ปกครองไม่เป็นธรรม คนนอกนั้นก็ประพฤติ

^{๑๔} อก.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๗๐/๙๘.

ไม่เป็นธรรม ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองประพฤตินั้นไม่เป็นธรรม ชาวเมืองก็พลอยทุกข์กันไปด้วย โดยนัยตรงกันข้าม เมื่อผู้ปกครองทรงไว้ซึ่งธรรมชาวเมืองก็เป็นสุขกันไปด้วย”

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

โครงการสัมมนาเรื่อง "ศาสนธรรมนำการพัฒนาแก้ปัญหาสังคม" เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประจำปี ๒๕๔๕. งานสัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประจำปี ๒๕๔๕, วันที่ ๒-๘ ธันวาคม ๒๕๔๕.

พระครูโสภณปริยัติสุธี. รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มปป.

พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์). โลกทัศน์ของชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คู่มือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็นแปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

ประยงค์ พรหมมา. การบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระชัยณรงค์ วิถีโต (รองมะรุต). การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๕๕.

พระมหาพรสวรรค์ กิตติวโร (จันโปรด). ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช ๒๕๕๔.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์
Human Resource Development Buddhist integration
in Local Organization Nakhon Sawan Provincial

พระครูสิริศรีรักษ์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการ ๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำหรือผู้บริหารสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้จริงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๑. หลักภาวนา ๔ ๑) กายภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย ๒) สीलภาวนา คือการพัฒนาด้านความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย ๓) จิตตภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมจิตให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง มีความปลอดภัยด้วยคุณธรรม ๔) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตน จากการได้ศึกษาเล่าเรียน และลงมือปฏิบัติตามที่ได้ศึกษามา ๒. พรหมวิหารธรรม ๔ ๑) เมตตา ความรักใคร่ ความปรารถนาดี ๒) กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ๓) มุทิตา ความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข ๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง รักษาความยุติธรรมและถูกต้อง

สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความไม่เข้มแข็งในการบริหารองค์กรได้แก่ ขาดโอกาส ขาดการรับทราบปัญหา การตัดสินใจ ระบบการศึกษาดูงานขาดประสิทธิภาพ ๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขาดความร่วมมือ การประสานงานยุ่งยาก งบประมาณน้อย และการสื่อสาร

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในบทบาทหน้าที่ของตน ทั้งในด้านการศึกษาเพิ่มเติมความรู้ตลอดเวลา มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง ประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มีความรับผิดชอบในองค์กรอย่างเต็มที่

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : การพัฒนา, ทรัพยากรมนุษย์, บูรณาการ

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the theory and Dhamma principles that suitable for human resource development Buddhist integration, 2) to analyze the problems of Human Resource Development Buddhist integration in Local Administrative and 3) to propose the ways for applying the Human Resource Development Buddhist Integration in Local Administrative Organization, Nakhon Sawan Provincial

Results of the Research were found as follows: The Leaders or the Administrators applied the Dhamma principles for the Human Resource Development Buddhist intergration in Local Administrative Organization. There were two Dhamma principles that they used as follows: **bhāvanā** 4: training; 1) **kaya-bhāvanā** :physical development 2) **Silā-bhāvanā** :Moral development 3) **Citta-bhāvanā**: Cultivation of the Heart and 4) **Panna-bhāvanā** Wisdom development and Brahmavihara: Holy abidings 4: 1) Metta: goodwill 2) Karuna: compassion 3) Mudita: sympathetic joy 4) Upekkha: neutrality.

The problems for the Human Resource Development Buddhist Integration in Local Administrative Organization, Nakhon Sawan Provincial found that 1) Lack of strength in Local Admimistrative Organization which missed the opportunities, lack of information and problems from local, too slow in making decision and insufficiency of Education system. 2) Development of Human Resource: lack of cooperation, too complicating in coordinate, inadequate in budget and communications.

The Human Resource Development Buddhist integration in Local Administrative Organization, Nakhon Sawan Provincial revealad that leaders and administrators such a good role model in their duty; moreover, improving and gaining their knowledge and education all the time. Therefore, They well behave, discipline, be strong mind because of having Metta, Karuna, Mudita, Upekha and being fully responsible in Local Administrative Organization, Nakhon Sawan Provincial.

Keywords: Development, Human resource, Integration

๑. บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะมนุษย์เป็นเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ หรือความสำเร็จล้มเหลวได้และถ้าองค์กรใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพ องค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ หรือเป็นกระบวนการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ การเพิ่มพูนทุนมนุษย์ และการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การดำเนินความพยายามใดๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ และเป็นกรรมวิธีในอันที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรู้ความชำนาญและทัศนคติ ตลอดถึงเพิ่มทักษะด้วยการฝึกอบรม เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และเพื่อเป็นการศึกษาของบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในเรื่องเทคนิคและวิชาชีพ เพื่อยกระดับความสามารถให้ทันต่อความก้าวหน้าของวิชาการ เพื่อสนองความพึงพอใจในเรื่องความอยากรู้ อยากเห็นของบุคคลนั้น^๑ ซึ่งองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ จะต้องมีความสามารถในการสรรหา พัฒนา และอํารงกำลังคนที่มีคุณภาพสูง (High – Quality Workforce) ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กรให้สามารถปฏิบัติได้ผลดียิ่ง (High – Performing Organization)^๒ หรืออาจกล่าวได้ว่า “การใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร” และกล่าวเพิ่มเติมว่า “ผู้บริหารทุกระดับต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยอาศัยพลังความสามารถของคนปฏิบัติงานให้สำเร็จ”^๓ และสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างดีซึ่งกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรในสังคม ตอบสนองความต้องการของการพัฒนาคนในองค์กรและสังคม^๔

คำว่า “การพัฒนา” คืออย่างไร ก่อนอื่นเราต้องทราบว่า “พัฒนา คือ มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย” ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนา แต่เพราะการที่ทุกคนมุ่ง

^๑ Megginson, Leon C. *Personnel : A Behavioral Approach to Administration*. Homewood: Richard D Irwin, 1969 , p. 145.

^๒ Harry & Bowin. *Human Resources and Technology*. Manchester University, UK. Human Resources, Employment and Development [volume 2], p. 6.

^๓ Mondy & Noe. *Human Resources Development*. Lts Technological Dimension. [1986], p. 12.

^๔ Nadler, Leonard. *Designing training program : The critical events model*. Reading, Mass. Addison – Wesley , 1982: p. 12.

ที่จะพัฒนานี้จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าแท้จริงรวมอยู่ด้วย หรืออาจเป็นว่าฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำว่า “พัฒนา” ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ที่ฉลาดมีไหวพริบดีจึงจะแยกได้ว่าใครจะมาพัฒนาให้และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายพวกตัว”^๕ การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้มีคุณค่าและเป็นไปตามขั้นตอน เพราะฉะนั้นการพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนาการพัฒนาเป็นทั้งสื่อ (Means) และจุดหมายปลายทาง (End)^๖ การพัฒนา (Development) ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงและแปลงรูปสภาพแวดล้อม โครงสร้างกระบวนการและพฤติกรรมของระบบ และปัจเจกบุคคล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องและความต้องการของมวลมนุษยชาติทั้งในแง่ของความยากจน ความเขลาหรือไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหิวโหย”^๗ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มุ่งให้เกิดความเสมอภาค และการกระจายอย่างเป็นธรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้น้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้สามารถที่จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงมีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสมตลอดจนการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงได้อย่างบังเกิดผล

การพัฒนาบุคลากรหมายถึง “การพัฒนาตัวของบุคลากรให้มีคุณภาพประสิทธิภาพในการทำงาน มีความสุจริตในการทำงาน มีความขยันในการทำงาน มีความรับผิดชอบพัฒนาขีดความสามารถของตนเองและสามารถผ่านการประเมินการทำงาน”^๘ การพัฒนา (Development) คือ กระบวนการเปลี่ยนสภาพจากเดิมไปสู่สภาพใหม่ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดที่ทำให้เกิดสภาพที่แย่ลงกว่าเดิมจึงไม่ถือว่าเป็นการพัฒนา^๙ แต่เป็นทุนเป็นปัจจัยในการที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่วนการพัฒนามนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ

^๕ พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ สำนักจิตรลดาโรฐาน, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๒.

^๖ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๑.

^๗ ดิน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๖.

^๘ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, หน้า ๑๖๖.

^๙ อมรเทพ แก้วกสิกรรม, น.ท.,ผ.ศ., การพัฒนาบุคคล, วารสารโรงเรียนนายเรือ, มค.-มีค.๒๕๔๙. (อัสสัมชัญ).

ความสุข อิศรภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๑๐} โดยหลักการเปลี่ยนแปลงเขาเชื่อว่า การผสมผสานระหว่างสิ่งที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามทำให้เกิดความกลมกลืนในที่สุด และความชั่วร้ายเป็นเพียงขั้นหรือระดับหนึ่งในความกลมกลืน ไม่มีความชั่วร้ายอันแท้จริงเลย เป็นเพียงชนิดแห่งความดีอีกชนิดหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ ความชั่วเป็นส่วนอันจำเป็นของความดีที่สมบูรณ์^{๑๑}

สรุปได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นหมายถึง บุคลากรที่มีการจัดการทรัพยากรมนุษย์หรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเพื่อที่จะนำมาใช้ในเรื่องการพัฒนาที่ดีขององค์การ คือ การใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์การ นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานรวมกันและกรณีที่ทำงานคนเดียวเพื่อบรรลุเป้าหมาย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๒.๓ เพื่อประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ หลักพุทธธรรม คือคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์ และวิธีการดับทุกข์ ในที่นี้หมายถึง หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการที่ปรากฏตามคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักภavana ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑.

^{๑๑} เฮอแรคลิตัส (Heraclitus) เป็นปรัชญาเมธีกรีก เกิดเมื่อ พ.ศ. ๓ - ๖๔ ที่เมืองเอเฟซุส เมืองหลวงของเอเชียไมเนอร์, อังโน จานงค์ ทองประเสริฐ, ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๓), หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ พนักงานองค์กร ลูกจ้างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

๑) พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๗ ตำบล

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๘ ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๗ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ประกอบด้วย ๑) แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ๒) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ที่ไม่มีโครงสร้าง

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการจากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบทำให้ผู้วิจัยตอบคำถามวิจัยได้ คือ การบูรณาการแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของลักษณะภาวะผู้บริหารเชิงพุทธบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า หลักธรรมที่ผู้บริหารหรือผู้นำสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ๑) ภาวนา ๔ ประกอบด้วย (๑) ภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลงอกงาม ให้กุศลเสื่อมสูญ พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (๒) สีสภาวนา คือการพัฒนาด้านศีลทำให้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่กับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน (๓) จิตตภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมจิตให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง เจริญงอกงามไพบูลย์ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย สดชื่นเบิกบาน (๔) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนจากการศึกษาเล่าเรียน และสามารถลงมือปฏิบัติตามที่ได้ศึกษามา ๒) พรหมวิหารธรรม ๔ เป็นหลักประจำใจที่ประเสริฐที่จะเป็นตัวช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านจิตใจเป็นอย่างดี ซึ่งเหมาะสมกับผู้บริหารหรือผู้นำเป็นอย่างดี ประกอบด้วย (๑) เมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามดีด้วยการแสดงออกซึ่งมิตรภาพไมตรี ของสังคมมนุษย์ โดยการแผ่เมตตาจิต (๒) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ (๓) มุทิตา คือความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อ

เห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข ตัวเองก็มีจิตใจเข้มแข็งเบิกบาน พลอยยินดีปรารถนาไปด้วย เมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการทำงานและตำแหน่งหน้าที่ (๔) อุเบกขา คือความมีใจเป็นกลาง รักษาความยุติธรรม ความถูกต้องและปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม โดยไม่เห็นแก่หมู่พวกพ้อง (๓) สังคหวัตถุ ๔ คือหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคน ประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี ประกอบด้วย (๒) ทาน การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้โอกาสแก่ผู้ที่มีความดีมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นการส่งเสริมคนดี (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รักกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน สมานฉันท์สามัคคี สร้างความเข้าใจที่ดีคนที่พูดดีจะช่วยให้การทำงานสำเร็จ เพราะมีการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกันเนื่องจากเป็นคำพูดที่ออกจากใจและจริงใจ (๓) อัถตถจริยา การประพฤติประโยชน์ชวนช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณะเต็มตามความสามารถที่จะช่วยได้ (๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม การวางตนเหมาะสมสามารถสร้างความผูกพันความสามัคคีในองค์กรได้เป็นอย่างดี

สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความไม่เข้มแข็งในองค์กรในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่ชัดเจนในบทบาท ขาดความโอกาส ขาดทุน ขาดการรับทราบปัญหา มีความขัดแย้งในองค์กร การตัดสินใจ และระบบการศึกษาดูงานขาดประสิทธิภาพ ๒) วัฒนธรรมองค์กร ได้แก่ทัศนคติ ค่านิยม การปฏิบัติงานของผู้บริหารและผู้นำองค์กรไม่แน่นอน ๓) การพัฒนาองค์กรได้แก่ ขาดความร่วมมือ การประสานงานยุ่งยาก การบริหารเวลา งบประมาณน้อยและการประชาสัมพันธ์

สำหรับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องสร้างต้นแบบที่ดีในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กรต้องเป็นต้นแบบที่ดี เพราะสังคมย่อมจับตามองทั้งพฤติกรรมทุกอิริยาบถของผู้บริหาร ดังนั้นการกำหนดนโยบาย การกำหนดแผนงานและการกำหนดโครงการต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๓ ด้าน ได้แก่ งานด้านบริการ ด้านการบริการและด้านการพัฒนาทำให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ที่สุดด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การพัฒนากาย คือการฝึกฝนอบรมกาย ๒) การพัฒนาด้านศีล คือพัฒนาความประพฤติให้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย ๓) จิตตภาวนา การพัฒนาจิต คือการฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง เจริญด้วยคุณธรรมทั้งปวง ๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา คือ การฝึกฝนอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา

๖. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารรวมทั้งข้อมูล จากการแจกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ข้อคิดพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ได้แก่ ๑) การพัฒนาทางด้านร่างกาย การพัฒนาทางด้านสติปัญญา การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา ๒) พรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตาความรักใคร่ปรารถนาดี กรุณา ความสงสารช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข และอุเบกขา ความมีใจเป็นกลางรักษาความยุติธรรม ดังนี้

๑. ภาวนา ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับพัฒนาฝึกฝน อบรมมนุษย์ที่มีชีวิตระคนอยู่ด้วยความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีสัมมาชีพ รู้จักดำเนินชีวิตตามมรรควิธีที่ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย (๑) กายภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย (๒) สีสภาวนา คือการพัฒนาทางด้านศีลเป็นการพัฒนากายและวาจาทำให้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย รู้กฎเกณฑ์กติกา (๓) จิตตภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมจิตให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง เจริญด้วยคุณทั้งปวง (๔) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาจากการได้ศึกษาเล่าเรียนและการลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้ศึกษามาแล้วนั้นทำให้เกิดต่อตนเองและคนอื่น

๒. พรหมวิหารธรรม ๔ ได้แก่ ๑) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีด้วยการแสดงออกซึ่งมิตรภาพไมตรี ของสังคมมนุษย์ โดยการแผ่เมตตาจิต ให้ทุกคนมีความสุขกายสบายใจ ๒) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลายจะหมดไป ๓) มุทิตา คือความรู้สึกร่วมดีด้วยเมื่อเห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข ตัวเองก็มีจิตใจเข้มแข็งเบิกบาน พลอยยินดีปราบปลื้มไปด้วย เมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการทำงานและตำแหน่งหน้าที่ ๔) อุเบกขา ธรรมมีใจเป็นกลาง รักษาความถูกต้อง ยุติธรรม ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม โดยไม่เห็นแก่หมู่พวกพ้องมากเกินไป

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. จัดตั้งงบประมาณเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรด้วยการส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในระดับที่สูงขึ้นรวมทั้งจัดอบรมดูงานทั้งในและต่างประเทศ เพราะทุกวันนี้มีวิวัฒนาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร คือ การพัฒนาในทุกด้าน

๒. ผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กรต้องส่งเสริมบุคลากรในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถ ตั้งใจทำงาน ขยันอดทน ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่ของตน ได้รับโอกาสในการเลื่อนขั้นหรือตำแหน่งที่สูงขึ้น เพื่อให้เขามีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ความเสมอภาคในองค์กรของตนด้วย

๓. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายบุคลากรในองค์กรกับชุมชน ให้เป็นรูปธรรม การบริหารจัดการนั้นจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ทั้งที่เป็นมิตรและคู่แข่ง ประสานงานกับชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กรด้วยการเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เอื้อเฟื้อแผ่ต่อชุมชน

๔. ผู้บริหารหรือผู้นำ ควรเร่งเสริมสร้างศักยภาพให้แก่องค์กรด้วยการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และโลกในยุคดิจิทัล

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- พันตำรวจโทหญิง นัยนา เกิดวิชัย. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๖ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้าย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิตินัย, ๒๕๔๑.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- เฮอแรคลิตุส (Heraclitus), อ้างใน จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Megginson, Leon C. **Personnel : A Behavioral Approach to Administration**. Homewood: Richard D Irwin, 1969.
- Harry & Bowin. **Human Resources and Technology**. Manchester University, UK. Human Resources, Employment and Development [volume 2].
- Mondy & Noe. **Human Resources Development**. Lts Technological Dimension. 1986.
- Nadler, Leonard. **Designing training program : The critical events model**. Reading, Mass. Addison-Wesley, 1982.

ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Potentiality in Human Resources Management as Expected By The Executive of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ (๒) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open-end questions) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยตอนที่ ๑ ใช้ความถี่ (Frequencies), ร้อยละ (%) ตอนที่ ๒ ของแบบสอบถามใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

ทัศนะต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างมีทัศนะต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านคุณลักษณะทางจิตวิทยามากที่สุด ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.441$) รองลงมาด้านทักษะและความสามารถ ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.467$) และด้านความรู้ ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.461$) รองลงมา ด้านผู้เชี่ยวชาญการบริหาร ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.550$) และด้านผู้เชี่ยวชาญทางบุคลากร ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.453$) รองลงมาด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.371$) และสุดท้ายคือด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.548$)

คำสำคัญ : ศักยภาพ, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, ความคาดหวัง

ABSTRACT

The purposes of this research are to (1) study the Potentiality in Human Resource Management as Expected by the Executive of

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University and (2) study problems and obstacles in human resource management of the executive of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This research is a quantitative research, the sampling used are all the levels of the executive of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, the questionnaires were used as a tool to collect data in check-list, rating scale and open-end questions. All questions are free to opine. Analysis of data in Part One was made by frequency and percentage. In Part Two analysis was made by using the mean and Standard Deviation.

Findings were as follows :

The viewpoint toward the Potentiality in Human Resources Management as Expected by the Executive of Mahachulalongkornrajavidyalaya University are high in every aspect, especially in psychology's characteristic ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.441$), with lower levels in skill and capability ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.467$). Next to the higher level of knowledge is indicated ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.816$), while lower in executive ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.590$) and personnel experts ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.493$). At the same time, lower level is indicated in the fields of Transformational leadership ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.371$) and strategic planning respectively ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.548$).

Keywords : Potential, Human Resource, Expectation.

๑. บทนำ

สังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีการแข่งขันในด้านต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งความคิดความเห็น พฤติกรรมการแสดงออก ได้กลายเป็นปรากฏการณ์รูปแบบใหม่ของสังคมไทย ปรากฏการณ์เหล่านี้บ้างก็ว่าสืบเนื่องมาจากความเจริญที่ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และยิ่งสังคมมีความเจริญไปมากเท่าใด คนในสังคมนั้นก็ต้องพยายามปรับตัวให้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้มากเท่านั้น ส่วนความจำเป็นพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าก็ถือว่าเป็นมาตรฐานของชีวิตทุกชีวิต เพราะเป็นแนวทางที่พยายามให้มีความเสมอภาคกันตามระบบการปกครองที่ทุกฝ่ายต้องการให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมเข้ากับยุคสมัยนิยม ทั้งยังเป็นการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ทางสังคมให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาวิกฤตสังคมที่นับวันจะมีความหลายหลายซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการขับเคลื่อนสังคมที่ต้องอาศัยมนุษย์เป็นตัวจักรที่สำคัญ ดังนั้นจึงถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าและเป็นทรัพยากรที่สามารถ

ปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ต่อสังคมได้มากมาย ถ้าหากรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์หรือบริหารได้ถูกต้อง^๑

การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันนั้นเมื่อมีการปรองดองกันด้วยความจริงใจ เห็นใจ และเข้าใจ โดยมุ่งหวังผลสำเร็จร่วมกันเป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่นๆ ดังนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่าทั้งในปัจจุบันและอนาคตนักบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องสามารถปรับตัวหรือมีความคล่องตัว ตามสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว^๒ และผู้เป็นหัวหน้าหรือของผู้บริหารจะต้องกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ถึงแม้ว่าไม่มีปัจจัยใดที่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงานก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาได้ตลอดเวลาก็คือ แนวคิดความสามารถของผู้บริหารในองค์กร^๓ บนพื้นฐานที่ว่าไม่มีรูปแบบการบริหารใด ที่เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ ในทำนองเดียวกันย่อมไม่มีผู้นำคนใดที่จะเหมาะสมกับการบริหารงานในทุกองค์การและทุกสถานการณ์และมนุษย์ยังมีภารกิจหลักที่ต้องดำเนินการ^๔

ดังนั้นผู้บริหารหน่วยงานจึงต้องมีความสามารถในการใช้บทบาทแนวคิดให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ^๕ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องใช้ปัจจัยพื้นฐานที่เรียกว่า 3M มาบริหารอย่างเต็มที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การด้วย เพราะมีส่วนสำคัญต่อความมีประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร ปัจจัยทางด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดโอกาสการเจริญเติบโตขององค์กรได้^๖ ผู้บริหารจึงต้องสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

ทิศทางการจัดการศึกษาของชาติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ หากประเทศใดมีประชากรได้รับการศึกษาสูงสุดและทั่วถึง ประเทศนั้นก็ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็วทุกด้าน จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพ กำลังคนในระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา ทำให้

^๑ นงนุช วงษ์สุวรรณ, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์นจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^๒ สนิท เหล่าจินดาพันธ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์: ปัญหาในการกำหนดนโยบาย, (กรุงเทพมหานคร: วารสารนักบริหาร, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓.

^๓ Robert G. Owens, *Organizational Behavior in Education*. ๒d ed., (New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1981), p. 145.

^๔ Jonathan Smilansky, *The New HR*, (London : International Thomson Business Press, 1997), P 3.

^๕ McCorkle and others, *Management and leadership in higher education*, (California : Jossey-Bass Pub., 1982), p. 190.

^๖ ชัชชัย พันธุ์เกตุ ใน <http://www.hu.ac.th/academic/article/HR/chatchai.htm> เข้าถึงเมื่อ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๖.

ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและทักษะความสามารถในสาขาวิชาชีพต่างๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิจรรย์ญาณและมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และองค์การศึกษาที่มีหน้าที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยแสดงให้เห็นว่าการผลิตกำลังคนเป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยจะกระทำหน้าที่นี้ได้สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพพร้อมในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและจิตใจ^๗ และการพัฒนาที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ บุคลิกภาพ คุณธรรมและจริยธรรมอันเหมาะสมดีงาม สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความเจริญทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ยิ่งกว่านั้น มหาวิทยาลัยจะต้องผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศ เพื่อป้องกันการสูญเปล่าทางการศึกษาและยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชากรในสังคม^๘

มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่ามี ๒ แห่งคือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทัศนคติ ของคนในสังคมไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น ทั้งนี้ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้นเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์^๙ มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการชักนำให้เกิดความเจริญ และการหลีกเลี่ยงภาวะชะงักงันของการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคม ความเจริญงอกงามด้านจริยธรรมของคนในสังคมไทย

ในสถานการณ์ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีภารกิจต้องรับผิดชอบมาก ตั้งแต่งานบริการวิชาการและการบริการสังคม โดยเฉพาะงานด้านการบริหารถือว่าเป็นหัวใจหลักที่จะเป็นตัวจักรเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนา หรือขัดขวางความเจริญ ในภารกิจเหล่านี้ ซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องบริหารงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีวิทยาเขตในการกำกับดูแล รวมทั้งหมด ๑๗ แห่งทั่วประเทศ และในต่างประเทศอีกหนึ่งแห่งคือ ประเทศไต้หวัน จนถึงงานระดับนานาชาติที่ผ่านมา เช่น การประชุมผู้นำศาสนาโลก (The World Council of Religious Leaders, June 12-14, 2012) ซึ่งจัดขึ้นในประเทศไทย งานวันวิสาขบูชาโลกที่ประเทศไทยเป็น

^๗ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ. รายงานผลการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒๙-๓๐.

^๘ ประกอบ คูปรัตน์, ความเป็นผู้นำเป้าหมายและอำนาจในสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๘๗.

^๙ ดู ประมูล สารพันธ์ และคณะ. รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

เจ้าภาพจัดงานมาหลายปีต่อเนื่อง เมื่อมีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ในหลายๆด้านก็ต้องรีบดำเนินการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงานอย่างเต็มที่เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินงานขององค์กร^{๑๐} อันจะส่งผลทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และคงความสามารถในการจูงใจให้บุคลากรที่มีคุณภาพมาร่วมงานกับองค์กรและคงความสามารถในการรักษาบุคลากรเหล่านี้ไว้^{๑๑}

การวิจัยครั้งนี้ถือว่ามีความสอดคล้องกับแผนปฏิรูประบบราชการและการศึกษาครั้งนี้ได้รับแนวคิดตามแผนวิจัยแห่งชาติ ที่ได้วางนโยบายและวางทิศทางการศึกษาวิจัยที่ว่า ความจำเป็นเร่งด่วนจะต้องวิจัยคือ ด้านประชากร สังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม อีกประเด็นคือด้านการศึกษา และรูปแบบของการบริการจัดการ กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good governance) ในสังคมไทย ตลอดถึงการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงาม มีคุณธรรมให้กับสังคม ประชาชนชาวไทย ทุกระดับและทุกอาชีพ การวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร^{๑๒} ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน ด้วยเหตุผลดังกล่าวคือ มหาวิทยาลัยรับภารกิจงานบริหารมากเกินไป และสถานการณ์ที่กำลังเชื่อมต่อกับระบบการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องทบทวนบทบาทตนเองด้านงานบริหาร ที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาองค์กร และปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนด้วย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งก็เกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยที่ต้องดำเนินการองค์กรให้สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และจำเป็นต้องสร้าง รักษา กระตุ้น จูงใจและพัฒนาความรู้ ความสามารถของพนักงานในองค์กรให้สูงขึ้นตลอดเวลา รวมทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทัศนคติของพนักงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กร^{๑๓}

ซึ่งสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปองค์กรในมหาวิทยาลัยโดยการกำกับของรัฐ และจะถูกตรวจสอบแบบประเมินคุณภาพการบริหารองค์กร โดยการตั้งค่าวัดตามเกณฑ์มาตรฐาน นับว่าเป็นการทำทาบกับปัญหาหลักที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาการบริหารงานในองค์กร ปัญหาด้านประสิทธิภาพการบริหารวิชาการ ปัญหาด้านการเรียนการสอน ปัญหาการพัฒนาอาจารย์ ปัญหาทางด้านส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม และงานส่งเสริมวิชาการ ซึ่งจะทำการวัดระดับภาวะความเป็นผู้นำ ของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยสงฆ์ วัดพฤติกรรมองค์กร พฤติกรรมมุ่งงาน พฤติกรรมมุ่ง

^{๑๐} อำนวย แสงสว่าง, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพัฒนา จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙.

^{๑๑} จิระจิตต์ บุณนาค , **แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก** , (กรุงเทพมหานคร : วารสารบริหารธุรกิจ, ๒๕๔๐), หน้า ๗๘.

^{๑๒} W.L. French, **Human Resource Management** , (Boston : Houghton Mifflin, 1998) , P 79.

^{๑๓} ภูติช น้อยแสง, **บทบาทการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทในเครือซีเมนต์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

ความสัมพันธ์ ความเชื่อมั่นอำนาจในตน ลักษณะมุ่งอนาคต ความมีคุณค่าในตัวเอง เพื่อจะแก้ไข ปัญหาและพัฒนาองค์กรให้มีทิศทางที่ถูกต้อง แล้วสร้างความเจริญเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เพื่ออนาคตที่ดีต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ คือศึกษาศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวัง ของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ อธิการบดี รองอธิการบดี ผู้บริหารระดับต่างๆ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย ในส่วนกลาง วิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน ๑๖ แห่งทั่วประเทศ เป็นการศึกษา ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยชีวสังคมและภูมิหลังของบุคลากร และสภาพการณ์ หน่วยงานในมหาวิทยาลัย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) คือ การวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกันเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือที่สามารถตอบ คำถามการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กลุ่มประชากร คือ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในส่วนกลาง วิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ ที่ตอบแบบสอบถาม ๗๐ ชุด และผู้บริหารให้ข้อมูลสำคัญด้านการ สัมภาษณ์ ๕ รูป/คน

๕. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมา อภิปรายผล ดังนี้

๑) ความคาดหวังของผู้บริหาร

ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ การคำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายหลักของมหาวิทยาลัย สร้างภาพลักษณ์ของหน่วยงานและมองการณ์ไกล กำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากรที่มีความหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ เน้นทำในสิ่งที่ถูกต้อง ความซื่อตรง และความซื่อสัตย์เป็นไปตามครรลองของหลักการและมโนธรรม ตั้งใจรับฟังเพื่อให้ได้ข้อมูล ประกอบการคิด การตัดสินใจ การสร้างการยอมรับ ความเคารพจากการฉลาดรับรู้-ลงรู้ และจากการเรียนรู้ เพิ่มความตื่นตัว ความท้าทาย กล้าทดลอง ชอบความยาก

ด้านผู้เชี่ยวชาญทางบุคลากร : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ เพิ่มพูนทักษะความเป็นผู้นำของบุคลากร การเป็นแบบอย่างและตัวแทนที่ดี และสร้าง รักษา และใช้ประโยชน์จากตนเองและผู้อื่นได้ และ สร้างชัยชนะ พึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ด้านผู้เชี่ยวชาญการบริหาร : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ เป็นแบบอย่างและตัวแทนที่ดี การวางเส้นทางพัฒนาอาชีพแก่บุคลากร และทำให้ผู้อื่นแสดงพฤติกรรมตามที่ประสงค์ได้อย่างเต็มที่

๒) ศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ด้านความรู้ : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ ความรู้ด้านพฤติกรรมองค์การ ความรู้ด้านการเงิน และความรู้ด้านกฎหมายแรงงาน

ด้านทักษะและความสามารถ : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ ทักษะทางสังคม ทักษะด้านการบริหาร และทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์

ด้านคุณลักษณะทางจิตวิทยา : ตามทัศนคติต่อศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ มีความยุติธรรมและวางตนเป็นกลาง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และการเปิดตัวทางสังคม

ผู้วิจัยสรุปว่าเมื่อสถาบันการศึกษามีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบกิจกรรมด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้คาดหวังเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นอยู่ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยที่นักบริหารทรัพยากรมนุษย์เองก็จำเป็นต้องมีศักยภาพในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้นจากเดิมทั้งในด้านความรู้ ทักษะและความสามารถ คุณลักษณะ เพื่อให้งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้บริหารและเป้าหมายขององค์กร และสอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของงานด้านนี้ในอนาคต^{๑๔}

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยที่รวบรวมจากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในเรื่องศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมพบว่าในหลายๆ ด้านเช่น คณาจารย์มีผลงานวิจัยน้อยเกินไป ปัญหาการติดต่อสื่อสารไม่ได้มาตรฐาน งบประมาณที่ไม่เพียงพอในการบริหารจัดการองค์กร การไม่นำกฎข้อบังคับมาปฏิบัติให้เป็นจริง เป็นต้นและจากการรวบรวมข้อเสนอแนะ เรื่องความรู้เกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมดังนี้ ควรมีการให้กำลังใจแก่ผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง ควรมีการดูแลให้เท่าเทียมกัน ควรปรับปรุงในด้านการติดต่อสื่อสาร ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรสายวิชาการให้ปฏิบัติงานด้านวิชาการให้มากขึ้น และ เร่งรัด ส่งเสริม แนะนำ สนับสนุนให้มีการนำข้อบังคับมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัดและเป็นธรรม เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

จิระจิตต์ บุณนาค , แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก , กรุงเทพมหานคร : วารสารบริหารธุรกิจ, ๒๕๔๐.

บรยรงค์ โตจินดา, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น จำกัด, ๒๕๔๓.

ประกอบ คู่ปรัดน์, ความเป็นผู้นำเป้าหมายและอำนาจในสถาบันอุดมศึกษา, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ประมวล สารพันธ์ และคณะ. รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

^{๑๔} บรยรงค์ โตจินดา, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

ภูศิษ น้อยแสง, บทบาทการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทในเครือซีเมนต์ไทย, กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

นนุช วงษ์สุวรรณ, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์นจำกัด, ๒๕๔๒.
วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ. รายงานผลการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา, กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สนิท เหล่าจินดาพันธ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์: ปัญหาในการกำหนดนโยบาย, กรุงเทพมหานคร: วารสารนักบริหาร, ๒๕๓๖.

อำนวยการ แสงสว่าง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

French, W.L. **Human Resource Management** , Boston : Houghton Mifflin, 1998.

McCorkle and others, **Management and leadership in higher education**, California : Jossey-Bass Pub., 1982.

Owens, Robert G. **Organizational Behavior in Education**. ๒d ed., New Jersey : Prentuce-Hell Inc., 1981.

Smilansky, Jonathan. **The New HR**, London : International Thomson Business Press,1997.

การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของชุมชนในจังหวัดลำปาง
Community Development by Multi-Network Co-operation
under the Sufficiency Economy Philosophy
in Lampang Province

พระครูสังวรสุตกิจ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ๒. เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง โดยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มาผสมผสานกันในการทำวิจัยเรื่องเดียวกันเพื่อที่จะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ขึ้น จากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้รับผิดชอบงานด้านพัฒนาชุมชน และพระสงฆ์ จำนวน ๑๕ รูป/คน ด้วยการทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ด้วยการจับกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายชื่อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง และประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปาง ด้วยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ๒๑๐ ชุด โดยแบ่งเป็น ๗ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่ ๑ ตัวแทนจากกลุ่มครอบครัว, กลุ่มที่ ๒ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา, กลุ่มที่ ๓ ตัวแทนจากสถาบันศาสนา, กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน, กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, กลุ่มที่ ๖ ตัวแทนจากองค์กรธุรกิจ และกลุ่มที่ ๗ ตัวแทนจากหน่วยงานอื่นวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ ๑ ตัวแทนจากกลุ่มครอบครัว กลุ่มที่ ๒ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา กลุ่มที่ ๓ ตัวแทนจากสถาบันศาสนา กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนกลุ่มที่ ๕ ตัวแทน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำ และรศ.ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มที่ ๗ ตัวแทนจากหน่วยงานอื่น พบว่าการมีส่วนร่วม/การมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒ , ๓.๖๗ , ๓.๖๕ , ๓.๗๘ , ๓.๗๗ และ ๓.๖๓ ตามลำดับ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่าการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่กลุ่มที่ ๖ ตัวแทนจากองค์กรธุรกิจ พบว่าการมีส่วนร่วม/การมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่าการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง พบว่า ควรมีการมีการวางแผนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม อันได้แก่หลักอปริหานิยธรรม โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการหมั่นประชุมกันเองนิจ มีการพร้อมเพรียงกันประชุม โดยไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว และรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี โดยใช้เครื่องมือที่นำมาพัฒนาตัวบุคคลเป็นสำคัญด้วยหลักสาราณียธรรม เนื่องมาจากตัวบุคคลเป็นเครื่องมือ กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ได้มาเพื่อการสร้างการพัฒนาชุมชน โดยในการพัฒนาตัวบุคคลจึงต้องอาศัย ธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนรักชุมชน รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน และควรกำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงาน การติดตามความก้าวหน้า เพื่อให้พหุภาคีมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่นการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจาก ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เป็นต้น

คำสำคัญ : พัฒนาชุมชน, พหุภาคี, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the concept of participation and the Sufficiency Economy Philosophy for the community in Lamphang province. 2) to purpose the model of the community development with multi network cooperation according to the sufficiency economy philosophy in Lamphang Province. The research used the mixed research method both quantitative research and qualitative research to study samples consisting of the 15 Key Informants such as

monks, executives, experts, community elite and knowledgeable people by In-depth Interview. The data were analyzed by using content analysis. and using a 210 questionnaires with 7 groups each group were 30 samplings as follows: family, academic, religion, private organization development, local government, private company and others group by Purposive Sampling. Data analysis used the following statistics: percentage, average, standard deviation.

The research findings were as follows:

1) The concept of participation and the Sufficiency Economy Philosophy for the community in Lampang province found that the sampling in each group family, academic, religion, local government, private company and others group had participated and understood about the community development with multi network co-operation according to the sufficiency economy philosophy in Lampang Province in high level that average as 3.72, 3.67, 3.65, 3.78 and 3.63, when classified each aspect found that the community development with multi network co-operation according to the sufficiency economy philosophy in Lampang Province were in high level. While private organization development group had participated and understood about the community development with multi network co-operation according to the sufficiency economy philosophy in Lampang Province in middle level that average as 3.25 and when classified each aspect found that the community development with multi network co-operation according to the sufficiency economy philosophy in Lampang Province were in middle level.

2) The model of the community development with multi network co-operation according to the sufficiency economy philosophy in Lampang Province found that the community development should be plan according to Buddhist way as condition of welfare for management go together with the sufficiency economy philosophy by the regularly meeting and listen to the seniors, while individual development with the states of conciliation that thought with metta or kindness, in addition should be set activities for the community participation such as to give knowledge, experience exchange, educational trip, the project follow up and continuous run the projects for community learning with multi network co-operation.

Keywords: Community Development, Multi-Network Co-operation, Sufficiency Economy Philosophy

๑. บทนำ

นับตั้งแต่รัฐบาลไทยได้ทำการพัฒนาประเทศโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแนวทางการพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจทุนนิยมประชาธิปไตย โดยเน้นการพัฒนาทุนทางวัตถุมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนคนไทยได้อยู่ดีกินดี มีสาธารณูปโภคที่ครบครันด้วยความสะดวกสบายมาตลอดกึ่งศตวรรษ ซึ่งก็สามารถพบได้ว่าความมุ่งหวังดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จมาแล้วระดับหนึ่งทำให้ประชาชนคนไทยได้รับการบริการน้ำประปา ไฟฟ้า รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกจำนวนมากที่พัฒนามากขึ้นตามเทคโนโลยีของโลกตะวันตก ได้แก่ รถยนต์ เครื่องทุนแรงทางการเกษตร เครื่องซักผ้า โทรทัศน์มีจอสี โทรทัศน์ ที่มีอยู่ประจำทุกครอบครัว หรือมีหลายๆ เครื่องในแต่ละบุคคล และแต่ละครอบครัว ในทางกลับกัน ความคุ้นเคยกันของคนในสังคมได้หายไปจากชุมชน และในขณะเดียวกันความสงบสุขของสังคมก็หายไปพร้อมๆ กับคนรุ่นหนุ่มสาว อันเนื่องมาจากความต้องการในการแสวงหาปัจจัยคือเงิน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการอุปกรณ์เทคโนโลยีดังที่ได้กล่าวมา ดังจะเห็นได้จากดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ที่ตกต่ำมากที่สุด คือด้านมิติครอบครัว และสิทธิและความเป็นธรรมซึ่งมีค่าน้อยที่สุด ซึ่งก่อให้เกิดสังคมเห็นเชิงประจักษ์ได้ว่า “ความเจริญไม่ใช่สิ่งที่ดีเสมอไป เพราะถ้าเจริญแบบไม่มีปัญญาก็จะมีปัญหามากขึ้นอย่างเมืองไทย เจริญขึ้น แต่ความสุขกับน้อยลงตลอด”^๑ จากการรายงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ค่าเฉลี่ยมิติความมั่นคงของมนุษย์ทั้งหมด ๙ ด้าน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคงส่วนบุคคล ครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม สิทธิและความเป็นธรรม และการเมืองและธรรมาภิบาล ซึ่งจังหวัดลำปางมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับภาคในด้านครอบครัว กับสิทธิและความเป็นธรรมดังที่กล่าวมา

จากสภาพปัญหาของต่อความมั่นคงของมนุษย์ทางด้านสังคมในมิติด้านครอบครัวและสิทธิที่ดีขึ้นของจังหวัดลำปางมีต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ ซึ่งในขณะเดียวกันก็ได้พบว่าจำนวนวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ ๐-๒ รูป มีเป็นจำนวนมาก ทำให้บริบทของคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนอยู่ในสภาวะสุมเสี่ยงมากยิ่งขึ้น จากเงื่อนไขสำคัญสำหรับสังคมที่มีความสงบสุขทั้งสองประการที่อยู่ในระดับที่ตกต่ำดังกล่าวน่าจะเป็นสัญญาณเตือนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความระมัดระวังในการจัดระบบสังคมเพื่อให้มีภูมิต้านทานต่อสภาวะความสุมเสี่ยงที่จะดูแลบุคคลและครอบครัวที่เป็นหน่วยสำคัญของสังคมที่จะต้องหาสิ่งทดแทน หรือการร่วมมือกันในการแสดงบทบาทร่วมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชนที่จะสามารถดำรงความสงบสุขให้แก่สังคมได้ดังเดิม

จากการประมวลผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาในประเด็นของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนจังหวัดลำปางโดยบทบาทร่วมกันของพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางต้นแบบของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมใน

^๑ หลวงพ่อชา สุภทฺโท, “ธรรมลีลา”, นิตยสารธรรมลีลา, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑๗๒ (เม.ย. ๒๕๕๘) : ๕๔.

ชุมชนจังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดและวิธีการในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและเป็นแนวทางให้พระสงฆ์ นักพัฒนาชุมชนในสังคมไทยสามารถใช้เป็นต้นแบบ (Role Model) ในการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมร่วมกันของพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันจะนำไปสู่การสร้างเป็นนโยบายพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน โดยเน้นการศึกษาไปยังหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อไปสร้างวัฒนธรรมชุมชน สังคมไทยให้มีประสิทธิผลสูง เกิดความมั่นคง เนื่องจากมีการพัฒนาออกไปจากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ โลก ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางทางดี รวมทั้งการพัฒนาจิตใจของตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคม และการก่อให้เกิดสังคมที่เป็นรูปธรรมของสังคมที่มีลักษณะของสังคมแบบพอเพียง โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในการวิจัย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง

๒.๒ เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ด้าน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และระดับของภัยทางสังคมตามมิติความมั่นคงของมนุษย์ ๔ ด้าน ตามนิยามของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารองค์กร และผู้รับผิดชอบงานด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจำนวน ๑๕ ท่าน และกลุ่มตัวแทนต่าง ๆ ๗ กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนจากกลุ่มครอบครัว, ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา, ตัวแทนจากสถาบันศาสนา, ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน, ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ตัวแทนจากองค์กรธุรกิจ และตัวแทนจากหน่วยงานอื่น กลุ่มละ ๓๐ ท่าน รวมจำนวน ๒๑๐ ท่าน

๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ จังหวัดลำปาง

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๘ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง” ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) โดยส่วนแรกจะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำ การศึกษาอย่างครบถ้วน จะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-Depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะ (Analytic Induction) ส่วนที่สองจะศึกษาเชิงปริมาณ (Empirical Analysis) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูลในประเด็นปัจจัยส่วนบุคคลในการสนับสนุนรายละเอียดของข้อมูล และนำข้อมูลการศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพมาอธิบายผลการวิจัยร่วมกัน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารองค์กร และผู้รับผิดชอบงานด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจำนวน ๑๕ ท่าน

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดลำปาง ๗ กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนจากกลุ่มครอบครัว, ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา, ตัวแทนจากสถาบันศาสนา, ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน, ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ตัวแทนจากองค์กรธุรกิจ และตัวแทนจากหน่วยงานอื่น กลุ่มละ ๓๐ ท่าน จำนวน ๒๑๐ คน กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกออกแบบสอบถามประชาชนในตำบลนายาง อำเภอสบปราบ จังหวัด ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่ใช้สำหรับแจกแบบสอบถาม

๕. ผลการวิจัย

๑) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง

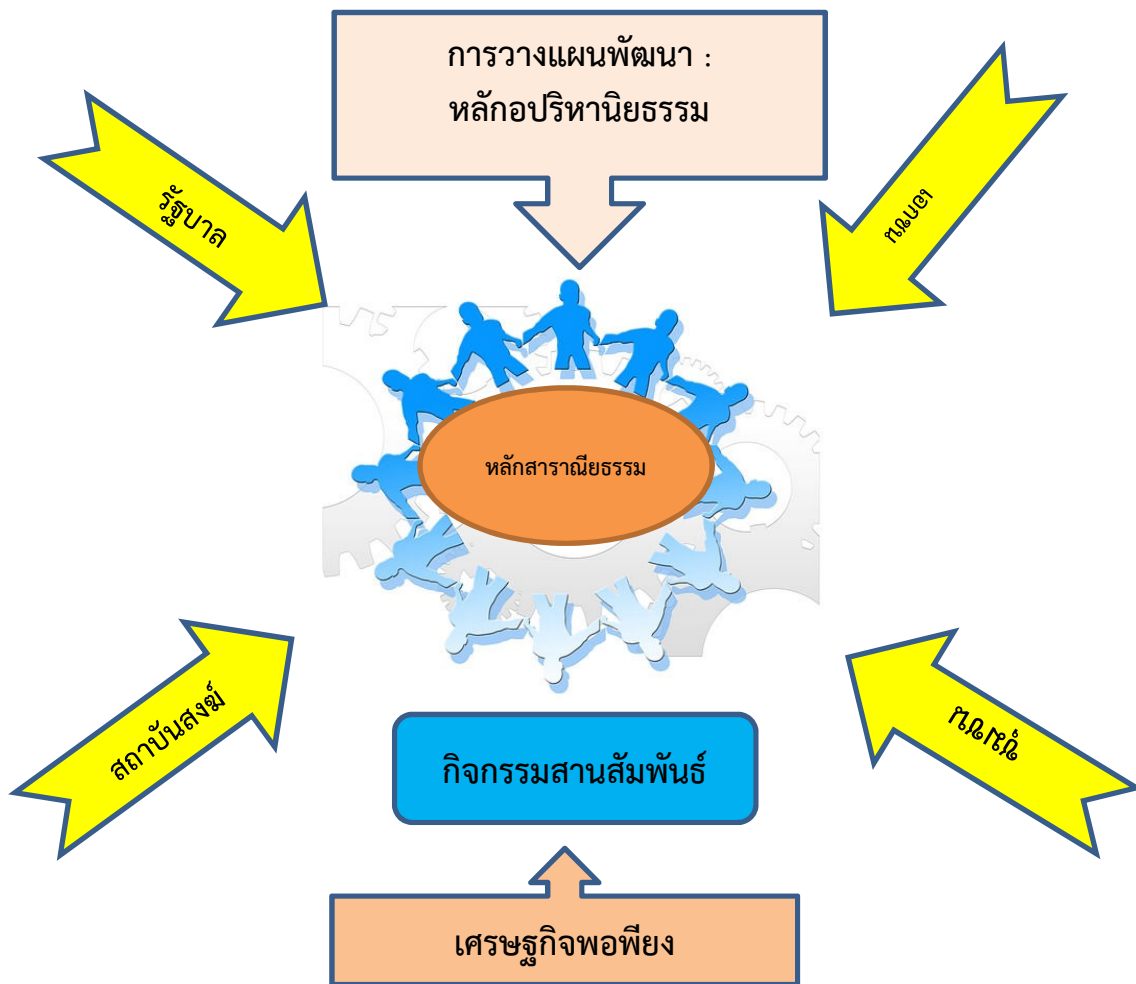
พบว่ากลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ ๑ ตัวแทนจากกลุ่มครอบครัว กลุ่มที่ ๒ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษากลุ่มที่ ๓ ตัวแทนจากสถาบันศาสนา กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มที่ ๕ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มที่ ๗ ตัวแทนจากหน่วยงานอื่น พบว่าการมีส่วนร่วม/การมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒, ๓.๖๗, ๓.๖๕, ๓.๗๘, ๓.๗๗ และ ๓.๖๓ ตามลำดับ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่าการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่กลุ่มที่ ๖ ตัวแทนจากองค์กรธุรกิจ พบว่าการมีส่วนร่วม/การมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่าการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน

นอกจากการพิจารณาแบบสอบถามด้วยวิธีการเชิงปริมาณ เพื่อเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๕ รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลวิจัยที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานวิจัย และการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ซึ่งจะมีการแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทของเครือข่ายพหุภาคีด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลโดย (๑) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การจัดข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytic Induction)

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง พบว่าควรกำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงาน การติดตามความก้าวหน้า เพื่อให้พหุภาคีมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจาก ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางซึ่งจะเป็นแนวทางในรูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นรูปแบบ (Synthesis Model) ของที่ได้ผลการวิจัย และการอธิบายวางแผนภาพต่อไปนี้

จากภาพสรุปได้ว่านอกเหนือจากการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางควรมีกำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงาน การติดตามความก้าวหน้า เพื่อให้พหุภาคีมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่นการเรียนรู้ เช่น เวทีประชาคมตำบล/อำเภอ ร้านค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์ศักยภาพของท้องถิ่น การวางแผนพัฒนา “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ด้วยการส่งเสริมการรวมกลุ่ม กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์)และการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน การพัฒนากิจกรรมทางการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการวิจัยเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน โดยจัดตั้งสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จระดับอำเภอ/จังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ท้องถิ่น ด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชน และพัฒนาสถานที่ศึกษาดูงาน. รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้

ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจาก ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เป็นต้น

๖. อภิปรายผล

ประเด็นที่ ๑ สภาพทั่วไปไม่ว่าจะเป็นจุดดี จุดด้อย และโอกาสต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลำปาง

จุดเด่นสำหรับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลำปาง ผู้นำให้ความร่วมมือในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และยินดีที่จะพัฒนาตนเองในการนำองค์ความรู้เพื่อไปสู่การพัฒนาชุมชน เป็นจังหวัดที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีโดยได้ขึ้นชื่อเป็นเมืองที่ต้องห้ามพลาด มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและโบราณสถานที่สำคัญ มีเครื่องปั้นดินเผาที่ทำจากดินขาวขึ้นชื่อกับถ้วยชามตราไก่ที่เห็นกันจนคุ้นชิน ส่วนจุดด้อยพบว่า การปฏิบัติงานเน้นการทำงานในเชิงวิชาการมากกว่าจะลงพื้นที่จริง เน้นด้านรายงานเอกสารจนเกินไป และผู้ปฏิบัติไม่ได้ลงในพื้นที่ การรายงานในระดับนโยบายต้องการรายงานแบบตัวน จนไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ยังขาดการพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่นอกเมือง ระบบการเชื่อมโยงงานในหน่วยงานไม่ว่าทั้งภาครัฐและเอกชนที่เป็นระบบ ในลักษณะต่างคนต่างทำกิจกรรมของตนเอง รวมทั้งการพัฒนาด้านสังคมเกษตรกรรมของจังหวัดลำปาง ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีที่นำมาควบคู่กับการพัฒนาด้าน

ประเด็นที่ ๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลำปาง

ประชาชนเป็นทุนสังคมที่มีอยู่ จึงมีความสำคัญมากในการพัฒนาชุมชน เพราะบทเรียน วิถีชีวิตต่าง ๆ ของผู้คนทั้งในอดีตและปัจจุบัน หากคนรุ่นหลังรู้จักนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบท ความเปลี่ยนแปลงของสังคมจะก่อเกิดการพัฒนาที่ต่อยอด ให้คุณประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อตนเองและสังคมในภาพรวมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมต้องเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของนักคิด นักพัฒนาด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันขององค์กร/ชุมชนในจังหวัด ต้องยึดหลักสำคัญในการปฏิบัติที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมทุกฝ่ายควรมีความตระหนักในความเป็นเจ้าของ ต้องการคิดเอง ทำเอง กำหนดเอง กำกับกำหนดให้เกิดบทบาทการทำงานที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ**ณัฐวัฒน์ สุดประเสริฐ**^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ในจักกวัตตสูตร และวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลกระทบต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตตสูตร”พบว่า ผู้บริหารควรเริ่มต้นการวางแผนจากความคิดที่ดีเพื่อกำหนดเป้าหมายกำไรที่เป็นธรรมและทิศทางการบริหารงานที่ไม่มีโทษ ขณะบริหารงานก็ควรมี

^๒ นายณัฐวัฒน์ สุดประเสริฐ, “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตตสูตร”, วิทยานิพนธ์**พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ความสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงาน ในตอนท้ายจะมีการประเมินผลว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไรผู้บริหารต้องทำความเข้าใจตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งและดำรงสติให้มั่น เพื่อป้องกันการละเมิดจริยธรรมในการบริหารงาน นอกจากนี้ผู้บริหารควรมองและปฏิบัติต่อพนักงานในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ามากที่สุดขององค์กร ซึ่งมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง มีสิทธิและหน้าที่ตามสมควรแก่ฐานะ จึงไม่ควรดูหมิ่นและไม่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ตน แต่ควรให้โอกาสฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น

ประเด็นที่ ๓ ปัจจัยและองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคี อาทิเช่น สถาบันครอบครัว , สถาบันการศึกษา, สถาบันศาสนา, องค์กรพัฒนาเอกชน ,องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรธุรกิจในจังหวัดลำปาง และมีหน่วยงานใดที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาถึงปัจจัยและองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ๓.๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อให้เกิดความพอประมาณในชุมชน ๓.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อให้เกิดความมีเหตุผลในชุมชน ๓.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวในชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแบบพหุภาคีในเขตจังหวัดลำปางยังถือว่ามีความน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ และขึ้นอยู่กับผู้นำ ผู้บริหารของแต่ละคนด้วย ไม่ได้คำนึงถึงยุทธศาสตร์จังหวัด มีกรณีตัวอย่างองค์กรที่พัฒนาแบบพหุภาคีที่ประสบความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งแวดล้อม ชยะ ที่ บ้านแม่มอก อำเภอเถิน สถาบันเสนาณูญาที่ซบเคลื่อนลดเหล้าในงานศพ ส่วนการศึกษาก็ไม่ได้ศึกษาเพื่อเรียนรู้ท้องถิ่น แต่เป็นการศึกษาเพื่อแข่งขันกันออกจากชุมชนมากกว่า เป็นการศึกษาเรื่องไกลจากตัวเอง สถาบันศาสนาที่ไม่ได้ปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก ซึ่งการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดลำปางมีจุดด้อยอยู่ที่การขาดงานขาดการบูรณาการ ทั้งในส่วนของภาคประชาสังคม (NGO) ด้วยกันเองตลอดจนถึงระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม (NGO) ดังนั้น ปัจจัยและองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคี อาทิเช่น สถาบันครอบครัว , สถาบันการศึกษา, สถาบันศาสนา, องค์กรพัฒนาเอกชน ,องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรธุรกิจในจังหวัดลำปาง จึงมีอยู่น้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับ**กฤษฎาภรณ์ ยุงทอง**^๓ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ : กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของ

^๓ กฤษฎาภรณ์ ยุงทอง และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ : กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว, (เพชรบุรี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕).

องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และประชาชนที่เข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของเทศบาลตำบลนางัว โดยที่ประชาชนได้เสนอความต้องการของชุมชนให้ได้รับการบรรจุในโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาลตำบลนางัว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาในปีถัดไปแต่ถึงจะมีอยู่น้อยหรือมีอยู่แบบกระจัดกระจายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีในจังหวัดลำปางก็พอที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้จังหวัดลำปางเจริญก้าวหน้าในมิติต่างๆ อยู่มากหน่วยงานที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีในจังหวัดลำปางส่วนมากจะมีองค์การพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาจังหวัดลำปาง ผ่านการจัดทำกิจกรรมและโครงการต่างๆ ร่วมกัน ส่วนสถาบันศาสนา องค์กรธุรกิจ สถาบันครอบครัว ยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าวเท่าที่ควร

ประเด็นที่ ๔ แนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง และหน่วยงานใดควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุปสรรคมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางจึงควรเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติการและการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเข้มแข็ง โดยใช้ศักยภาพของชุมชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และได้รับการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องยอมรับว่าการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของสังคมที่พึงปรารถนานั้น จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่จำเป็นจะต้องคำนึงถึงระบบ กลไก โดยการสร้างให้คนมีโอกาสเข้าถึงศักยภาพของตนเอง เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดควรพัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากทัศนคติ-ความคิด-พฤติกรรม-การกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับนิรนารถ เจริญโภคธา^๔ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่

^๔ นิรนารถ เจริญโภคธา, รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, (สมุทรสงคราม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔).

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการตัดสินใจในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงานกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม

จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีขั้นตอนอยู่ ๔ ลักษณะ คือ ๑.การร่วมคิด ๒.การร่วมวางแผน ๓.การร่วมปฏิบัติการ ๔.การร่วมคิดตามประเมินผล ดังนั้นการปฏิบัติงานด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจของชุมชน จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนตามแนวทางของพุทธธรรมอย่างแท้จริงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือความพอประมาณ ซื่อตรง ปราศจากความโลภ และไม่เบียดเบียนผู้อื่นอันจะตรงต่อปรัชญาที่ว่า " พอประมาณ ความมีเหตุผล ซื่อตรง ไม่โลภ และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี" ซึ่งระบบเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งประเด็นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายทรัพย์สินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) รัฐบาลควรพิจารณาการพัฒนาศักยภาพในการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วนโดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเองการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนกระตุ้นและเร่งรัดให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง

๒) องค์การภาครัฐ ภาคเอกชนควรมีการส่งเสริมการพัฒนาการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วนบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรมด้วยการส่งเสริมระบบการจัดการความรู้ และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์)และการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน การพัฒนากิจกรรมทางด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

๒) การพัฒนากิจกรรมทางด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการวิจัยเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน โดยจัดตั้งสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จระดับอำเภอ/จังหวัด

๖.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรวิจัยเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน โดยจัดตั้งสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จระดับอำเภอ/จังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชน และพัฒนาสถานที่ศึกษาดูงาน

๒) ควรวิจัยในประเด็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจาก ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๔๑.

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. **เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: G.P. CYBERPRINT, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **วัฒนธรรมเสวนา ณ วัดญาณเวศกวัน**. กรุงเทพมหานคร: ภัคธรรม, ๒๕๔๔.

พุทธินันท์ สุขพรวรกุล. **จากภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ปฏิบัติการพึ่งตนเอง**. นนทบุรี: เคล็ดไทย, ๒๕๔๙.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. **ถอดรหัสเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๑.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. **จุดเปลี่ยนประเทศไทยเศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๙.

สุเมธ ตันติเวชกุล. **หลักธรรม หลักธรรม ตามรอยพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๘.

เอก อนันต์. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Road to Sustainable Economy**. กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายพริ้นติ้ง. ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร

หลวงพ่ocha สุภโท. “ธรรมลีลา”. **นิตรสารธรรมลีลา**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑๗๒ (เม.ย. ๒๕๕๘)

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

ณัฐวัฒน์ สุดประเสริฐ. “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติในจ๊กกวัตติสูตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

กฤษฎาภรณ์ ยูงทอง และคณะ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ตำบลนางัว อำเภอมะนังจังหวัดยะลา : กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว”. **รายงานการวิจัย**. เพชรบุรี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๕.

ผุสดี จันทร์บาง และคณะ. “โครงการพหุภาคีเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการสร้างเสริมพฤติกรรมกรรบริการใจอ่อนหวานเต็กักเรียน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, มปป.

นิธินาถ เจริญโภคธาต. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมะนังจังหวัดสมุทรสงคราม”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. สมุทรสงคราม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Buhler, C. The Course of Human Life as a Psychological Problem, In W.R. Looft (Ed.), **Development Psychology : A Book of Readings**. New York: Holt, Reinhart &Winston, 1972.

การจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน เขตกรุงเทพมหานคร Sustainable Management of Community Market in Bangkok

กิริยา สุนันทวุฒิ*
รณกฤต น้อยพันธ์**
สุภาพร ตันติสันติสม***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนตามความคิดเห็นของผู้ขาย ลูกค้า และเจ้าของ/ผู้จัด รวมถึงการจัดทำแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ขายและลูกค้า จำนวนอย่างละ ๒๐๐ คน และเจ้าของ/ผู้จัดตลาดนัดชุมชนจำนวน ๑๒ คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้ขายและลูกค้า และแบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าของ/ผู้จัดตลาดนัดชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (๑) ผู้ขายมีความเห็นต่อปัจจัยในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านส่วนประสมการตลาด ๔ P's ด้านความต้องการ และ ความพึงพอใจของผู้ขายต่อเจ้าของและลูกค้าตลาดนัดชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๒) ลูกค้ามีความเห็นต่อปัจจัยในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการใช้บริการ ด้านความต้องการตลาดนัด และด้านความพึงพอใจการใช้บริการของลูกค้าในบริการตลาดนัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๓) เจ้าของ/ผู้จัดตลาดนัดชุมชนมีความเห็นต่อการดำเนินการควรคำนึงถึง การดำเนินงาน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง กระบวนการจัดการ นโยบายและความต้องการการช่วยเหลือจากรัฐบาล

จากผลการวิจัยของทั้ง ๓ กลุ่มที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนใน ๗ ด้าน คือ การจัดการด้านการตลาด ด้านสินค้า ด้านราคา ด้านสถานที่และพื้นที่ ด้านส่งเสริมการขาย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: การจัดการอย่างยั่งยืน, ตลาดนัดชุมชน, กรุงเทพมหานคร

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม Email : leeya1965@hotmail.com

** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

ABSTRACT

This research aimed to study the opinion regardless on the factors that related to the community market sustainable management of venders, customers, owners/managers as well as to set up the community market sustainable management direction. The research samples were 1) venders, and 2) customers, 200 each, of community market and 3) 12 owners/managers of it. The questionnaire for venders and customers and the interview question form for owners/managers had been used in this study. Moreover, the statistics that used in this study were mean percentage and stand division.

The study had shown that 1) all of the opinions that related to the venders were found in high level; the marketing mix factor, the venders' demand factor and the venders' satisfaction factor 2) the opinion of customers to the factors that related to the community market had shown in high level were the service factor, the customer's demand and the customers' satisfaction. 3) The pinon owner/managers had shown that the community market should be concerned on operation, situation changed, management process, and governance policy and support.

According to the results of three related groups of the community market, the researcher purposed the community market sustainable management direction in seven sub directions are as following product and service, price, place, promotion, environment, social, and economy.

Keywords: Stainable Management, Community Market, Bangkok

๑. บทนำ

ตลาดนัดชุมชนถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทำหน้าที่ในการจัดหาปัจจัยการผลิตและสินค้าที่ชุมชนต้องการการขยายตัวของตลาดจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างรวดเร็วซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาการแข่งขันกันมากขึ้น จนทำให้ผู้บริหารตลาดนัดและคนในชุมชนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาตลาดนัดชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาตลาดนัดชุมชน ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘) จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมของตลาดนัดชุมชนเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่อาศัยกระบวนการจัดการทั้งในการวางแผน การจัดการ การจูงใจ การควบคุมต่างๆ เพื่อให้ผู้จำหน่ายสินค้าปฏิบัติตามกฎระเบียบ

การดำเนินกิจกรรมของตลาดนัดถือเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยกระบวนการในการวางแผนจัดการ ตั้งแต่การจัดหาสถานที่เปิดตลาดนัด การรับผู้ที่จะเข้ามาจำหน่ายสินค้าและบริการ การ

จัดระบบสาธารณูปโภค จะเห็นได้ว่าการให้บริการตลาดนัด จะต้องมีการจัดการตลาดนัดชุมชนให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการของผู้จำหน่ายสินค้า และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้จำหน่ายสินค้าและผู้บริโภค รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับตลาดนัด มีการพิจารณาในการเลือกที่จะนำเอาข้อมูลพื้นฐานผสมผสานการนำปัจจัยทางการตลาดบริการหรือส่วนประสมการตลาดเครื่องมือทางการตลาดเข้ามาใช้ควบคุมให้สอดคล้องกับปัจจุบันใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงที่คุ้มค่าต่อการเข้ามาใช้บริการ รวมถึงมีการจัดหาสินค้าและบริการที่จำเป็นให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการซื้อหาสินค้าและบริการเพื่อความสะดวกแก่ผู้บริโภคที่จะเข้ามาใช้บริการในตลาดนัด อีกทั้งยังคำนึงถึงเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นการเพิ่มค่านิยมอันดี ควรเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวสืบสานวัฒนธรรมความเป็นตลาดนัดชุมชนและเป็นเครื่องมือที่เจ้าของตลาดนัดชุมชนควรคำนึงถึง^๑

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาใดๆ ในด้านการจัดการตลาดนัดให้เป็นตลาดนัดชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เจ้าของตลาดนัดสามารถจัดการสินค้าเข้ามาขายให้กับลูกค้า ได้โดยตรงกับความต้องการที่จะทำให้คนภายในชุมชนได้รับประโยชน์จากตลาดชุมชนอย่างเต็มที่ จากเนื้อหาที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาด้านการจัดการที่เกิดขึ้นในตลาดนัดชุมชนตามความคิดเห็นของผู้ขาย ลูกค้าและเจ้าของ/ผู้จัด โดยผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาภาพรวมของการจัดการตลาดนัดชุมชน ตามความคิดของผู้ขาย ลูกค้า และเจ้าของ/ผู้จัดที่มีต่อการจัดการตลาดนัดชุมชนโดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนตามความคิดเห็นของผู้ขาย

๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนตามความคิดเห็นของลูกค้า

๒.๓ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนตามความคิดเห็นของเจ้าของ/ผู้จัด

๒.๔ เพื่อจัดทำแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยที่ทำการศึกษานี้ผู้ศึกษาประชากร ได้แก่ เจ้าของตลาดนัดและผู้ขายที่เข้ามาขายสินค้าและผู้ที่เคยใช้บริการในตลาดนัดชุมชน เขตกรุงเทพมหานคร ลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้าและผู้ที่เคยใช้บริการในตลาดนัดชุมชนในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บ

^๑ กิริยา สุนันทวุฒิ. ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ค้าและลูกค้าที่ใช้บริการที่มีต่อการบริหารตลาดนัดชุมชนการเคหะท่าทราย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป), มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐.

รวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนเขตกรุงเทพมหานคร ๒ ส่วน สำหรับผู้ขายและลูกค้า และแบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าของ/ผู้จัดการตลาดนัด ๑ ชุด

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

(๑) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ขาย

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ขายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๖๕.๐๐ มีสถานภาพ สมรส/อยู่ด้วยกัน ร้อยละ ๖๔.๕๐ มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๒.๐๐ รายได้จากการขายสินค้าต่อวันอยู่ระหว่าง ๑,๐๐๑ - ๒,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๒.๐๐ ระยะเวลาในการขายสินค้า ๙ ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๕ ปี ร้อยละ ๒๒.๕๐ ขายสินค้าทุกวัน ร้อยละ ๔๙.๕๐ หมวดของสินค้าที่ขาย คือ สินค้าบริโภค ร้อยละ ๕๑.๐๐ มีประสบการณ์ในการขายสินค้า ๑๐ ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๑๕ ปี ร้อยละ ๒๓.๐๐

(๒) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้า

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๐ และเพศชาย จำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๐ มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕๐ รองลงมา คือ อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๐ และอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐๐ การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐๐ รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐ และมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕๐ สถานภาพโสด จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๐ รองลงมา คือ สมรส/อยู่ด้วยกัน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐๐ และหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๐ มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๐ รองลงมา คือ ลูกจ้าง จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๐ และนักเรียน นักศึกษา จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐ มีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕๐ รองลงมา คือ ระหว่าง ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ และ ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๐

๔.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ขายที่มีความสำคัญต่อการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ขายที่มีความสำคัญต่อการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดผู้ขายให้ความสำคัญโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓, S.D. = .๔๕๖$)

๔.๓ แนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลที่รวบรวมได้จากผู้ขาย ลูกค้าและเจ้าของ/ผู้จัด ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์และประมวลผล เพื่อจัดทำแนวทางในการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนใน ๗ ประเด็น ดังนี้ ๑) การจัดการด้านราคา ได้แก่ การลดต้นทุนของผู้ขาย การลดต้นทุนราคาสินค้า และการสร้างราคาที่เป็นธรรมเพื่อสร้างความเหมาะสมให้กับสินค้าและบริการ ๒) การจัดการด้านสินค้า ได้แก่ กลยุทธ์สร้างความสมดุลของขนาดสินค้าและปริมาณที่เหมาะสม การจัดหาสินค้าที่ทันสมัยและแปลกใหม่เพิ่ม และการกำหนดมาตรฐานสินค้าให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกระทรวงพาณิชย์ ๓) การจัดการด้านสถานที่และพื้นที่ ได้แก่ การปรับปรุงทัศนียภาพ และ พื้นที่ให้บริการ การจัดหมวดหมู่สินค้าและบริการ ได้แก่ การจัดร้านค้าให้เป็นหมวดตาม และการจัดบริการขั้นพื้นฐาน ๔) การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย ได้แก่ การทำใบปลิวและแผนที่ของตลาดนัดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การบริการส่งสินค้าถึงบ้าน ได้แก่ การจัดส่งสินค้าให้แก่ลูกค้า และการจัดลดราคา และแนะนำสินค้าตามเทศกาลต่างๆ ๕) การจัดด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์มวลรวมของชุมชน และความสมดุลตามธรรมชาติ การส่งเสริมให้ทุกกลุ่มมีความรู้เข้าใจใจความใจในหลักการนำมาใช้ใหม่และการเพิ่มมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ๖) การจัดการด้านสังคม ได้แก่ การจัดการคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีพ การสร้างชุมชนสัมพันธ์ และการสร้างเสถียรภาพและการมีส่วนร่วม ๗) การจัดการด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การสร้างเสถียรภาพทางการเงิน ทางอาชีพ และทางเศรษฐกิจ

๕. อภิปรายผล

๕.๑ ส่วนประสมทางการตลาด

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ขายให้ความสำคัญต่อส่วนประสมการตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรควร สัตยมงคล (๒๕๕๑)^๒ ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการตลาดนัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนคติของผู้ขายและผู้บริโภค และ ทศนา หงษ์มา (๒๕๕๖)^๓ ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้ซื้อตลาดนัด : กรณีศึกษา ตลาดนัดในกระทรวงสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี เมื่อศึกษารายด้าน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ขายให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์มาเป็นอันดับหนึ่ง คือในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านสถานที่จัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ

^๒ สรรควร สัตยมงคล. การจัดการตลาดนัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนคติของผู้จำหน่ายสินค้าและผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

^๓ ทศนา หงษ์มา. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้า OTOP ที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๖.

AmyPoh และ Masao Mukaidono (๒๐๑๒)^๔ ที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของลูกค้า ในการซื้อขายสินค้า ใน ๔ ห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ ในประเทศ มาเลเซีย ได้แก่ Tesco Mydin Carrefour และ Giant พบว่า ลูกค้าที่ใช้บริการห้าง Tesco Mydin Carrefour ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดกับ ผลิตรภัณฑ์ เป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ และ ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Anderson, Fornell และ Lehmann (๑๙๙๓)^๕ และ Crosby, Philip (๑๙๗๙)^๖ ที่ กล่าวว่า ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับผลิตรภัณฑ์ และ คุณภาพสินค้าที่นำเสนอให้กับผู้บริโภคเพราะจำให้ลูกค้าเกิดความผูกพันกับสินค้ามากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน Fornell (๑๙๙๒)^๗ กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับผลิตรภัณฑ์ และ คุณภาพสินค้าทำให้ผู้บริโภค มีความสัมพันธ์กับสินค้ามากขึ้น และ ทำให้เกิดการแนะนำปากต่อปากในทางบวกมากกว่าทางลบ และ Fornell (๑๙๙๒) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า ความพึงพอใจของลูกค้าโดยดูได้จาก คุณภาพสินค้าที่พวกเขาได้รับจากการใช้สินค้านั้นๆ และ ยังสอดคล้องกับ Garvin และ David A., (๑๙๘๘)^๘ ที่กล่าวว่า ลูกค้ายินดีที่จะจ่ายค่าสินค้าในราคาที่มากขึ้นในผลิตรภัณฑ์ ที่เหมือนกัน แต่ให้ผลประโยชน์มากกว่า ในทางตรงข้าม

๕.๒ ปัจจัยการใช้บริการของลูกค้า

จากผลการวิจัยพบว่า ลูกค้าให้ความสำคัญต่อปัจจัยการใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Subramanian และ Subramanyam (๒๐๑๒)^๙ และ Shapiro (๑๙๘๓) ที่ระบุว่า ผู้ซื้อสินค้าจะทำการซื้อสินค้าโดยให้ความสำคัญกับผู้ค้าที่มีชื่อเสียงของผู้ขาย ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยด้านสินค้าและผู้ขาย นอกจากนี้ งานวิจัยของ Pavlou และ Dimoka (๒๐๐๘)^{๑๐} และ งานวิจัยของ Dewally และ Ederington (๒๐๐๖)^{๑๑} ระบุว่า ผู้ซื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

^๔ Amy Poh Ai Ling, Masao Mukaidono, “Deriving Consensus Rankings via Multicriteria Decision Making Methodology”, Business Strategy Series, Volume 13 Issue 1, January 2012, pp.3 – 12, 2012.

^๕ Anderson, Fornell and Lehmann. Economic Consequences of Proving Quality and Customer Satisfaction, Working paper 93-112. Cambridge, M.A. Marketing Science Institute, 1993.

^๖ Crosby, Philip. Quality is Free. New York: McGraw-Hill. ISBN 0-07-014512-1, 1979.

^๗ Fornell. A national customer satisfaction barometer: The Swedish experience. Journal of Marketing, Vol 56(1), Jan 1992, 6-21, 1992.

^๘ Garvin, David A. Managing Quality: The Strategic and Competitive Edge. Free Press, 1988.

^๙ Subramanian, R., R. Subramanyam. Key Factors in the Market for Remanufactured Products. Manufacturing and Service Operations Management. 14(2) 315-326, 2012.

^{๑๐} Pavlou, A Dimoka. Understanding and mitigating product uncertainty in online auction marketplaces, Industry Studies Conference Paper, 2008.

^{๑๑} Dewally, M. and Ederington, L. Reputation, certification, warranties, and information as remedies for seller-buyer information asymmetries: Lessons from the online comic book market. Journal of Business, 79(2):693–729, 2006.

กับผู้ขายที่มีการประกันสินค้า และ ไว้วางใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปัจจัยด้านการไว้วางใจผู้ขายและบริการ

๕.๓ แนวทางการจัดการ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้ มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประมวลผล เพื่อจัดทำแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๗ ประเด็น ได้แก่ การจัดการด้านราคา ด้านสินค้า ด้านสถานที่และพื้นที่ ด้านส่งเสริมการขาย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตลาดนัดเกาะหมี่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ครมมี ๓ ประเด็น คือ การพัฒนาเชิงโครงสร้างทางกายภาพของตลาดนัด การพัฒนาระบบความสะดวก และ สุขอนามัย และ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางของผู้วิจัยที่ได้นำเสนอในด้าน สถานที่และพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และ ส่งเสริมการขาย ตามลำดับ และ สอดคล้องกับ นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ (๒๕๕๔)^{๑๒} ได้ระบุแนวทางการค้าขายแดนโรงเกลือใน ๔ ประการ คือ การจัดการขยะ การจัดการน้ำท่วม การบริหารการจัดการ และการจัดการความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางของผู้วิจัยที่ได้นำเสนอในทั้ง ๗ ด้าน กล่าว คือ การจัดการขยะ และ การจัดการน้ำท่วม จะสอดคล้องกับ ด้านสถานที่และพื้นที่ และ ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านการจัดการ จะสอดคล้องกับ การจัดการด้านราคา ด้านสินค้า ด้านส่งเสริมการขาย และ ด้านเศรษฐกิจ และ การจัดการด้านการมีส่วนร่วม จะสอดคล้องกับ การจัดการด้านสังคม

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ เจ้าของ/ผู้จัด ควรเพิ่มพื้นที่จอดให้กับผู้มาใช้บริการตลาดนัดชุมชน

๖.๒ เจ้าของ/ผู้จัด ควรให้ความสำคัญกับ เรื่อง สุขอนามัย ความสะดวก และระบบสาธารณูปโภค

๖.๓ ผู้เกี่ยวข้อง กับตลาดนัดชุมชนทั้ง ๓ ส่วน ควรจัดทำตามแนวทางที่ได้ทำไว้ และ ควรมีการประชุม ประเมินผล การดำเนินงานในด้านต่างๆ ทุกไตรมาส เพื่อนำข้อมูลปรับแก้ตามสถานการณ์ ต่างๆ เพื่อให้ก่อเกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการจัดการตลาดนัดชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

๖.๔ ควรนำ เรื่อง ปัจจัยพฤติกรรม ของลูกค้า และผู้ขายในการวิจัยครั้งต่อไปด้วย

๖.๕ ควรเผยแพร่แนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนที่ได้จากการจัดทำแนวทางการจัดการตลาดนัดชุมชนให้แก่ตลาดนัดชุมชนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดที่ต้องการการขยายตัวและสร้างความยั่งยืนให้กับตลาดนัดชุมชน

^{๑๒} นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ และคณะ, การพัฒนาตลาดการค้าขายแดนไทยกรณีศึกษาตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๔), หน้า ๖๕.

๖.๖ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับตลาดนัดชุมชน ได้แก่ สำนักงานเขต คณะกรรมการชุมชน และชาวชุมชน ควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมในทุกด้านและอำนวยความสะดวกให้แก่ตลาดนัดชุมชนอย่างแท้จริง

๖.๗ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกลุ่มควรสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการจัดการตลาดนัดชุมชนก่อให้เกิดความรักความสามัคคี สร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันแก่คนในชุมชน สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กาญจนา เรืองจิตปรกรณ์. **พฤติกรรมของมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ๒๕๓๐.

กฤษณา ศักดิ์ศรี. **องค์การกับมนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: อักษรวิทยา, ๒๕๓๔.

กิติมา ปรีดีลภ. **ทฤษฎีการบริหารองค์การ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๘.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

เจริญผล สุวรรณโชติ. **ทฤษฎีการบริหาร**. กรุงเทพฯ: ทิซซิ่งเอ็ด, ๒๕๔๔.

ดารา ทีปะปาล. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๔๒.

นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และคณะ. **การพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทยกรณีศึกษาตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๔.

นันทิยา หุตานูวัตร และณรงค์ หุตานูวัตร. **SWOT : การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. **การพัฒนาจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ๒๕๒๐. **ทัศนคติ: ในการวัด การเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘.

โยธิน ศันสนยุทธ. **มนุษย์สัมพันธ์ : จิตวิทยาการทำงานในองค์การ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๐.

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา-มนุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

สุชา จันทรเอม. **จิตวิทยาการแนะแนว**. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๗.

สุรศักดิ์ สุนทร. **การวิเคราะห์สถานการณ์**. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แผน ข, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพฯ : A.N. การพิมพ์, ๒๕๕๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

กฤษฎี พรรณาภพ. การจัดการตลาดนัดชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น), มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

กิริยา สุนันทวุฒิ. ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ค้าและลูกค้าที่ใช้บริการที่มีต่อการบริหารจัดการตลาดนัดชุมชนการเคหะท่าทราย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป), มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐.

กุลยาธร ขวัญเพชร. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับตลาดนัดชุมชนในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘.

ชัยศ อิมสุวรรณ์. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพัฒนศึกษา), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ธณิศวรร จิตขวัญ. ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

ดวงอุมา โสภาก. การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.

ทัศน หงส์มา. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้า OTOP ที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๖.

เพชรรุ่ง เทียนปิวโรจน์. ตลาดกับวิถีชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๙๙ - ๒๓๑๐. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

วราภรณ์ บุตรพรหม. ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลแวง อำเภโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา), มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

สรรรควร สัตยมงคล. การจัดการตลาดนัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนะของผู้จำหน่ายสินค้าและผู้บริโภค. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาธุรกิจศึกษา), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

สุชญา คุปตยานุวัฒน์. ดัชนีวัดผลการทำงาน กรณีศึกษา การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

- สรรคกร สัตยมงคล. การจัดการตลาดนัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตามทัศนะของผู้จำหน่ายสินค้าและผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.
- สุรเชษฐ ปิตะวาสนา. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลศรีดอนไผ่. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Amy Poh Ai Ling, Masao Mukaidono, “Deriving Consensus Rankings via Multicriteria Decision Making Methodology”, **Business Strategy Series**, Volume 13 Issue 1, January 2012.
- Anderson, Fornell and Lehmann. Economic Consequences of Proving Quality and Customer Satisfaction, Working paper 93-112. **Cambridge, M.A. Marketing Science Institute**, 1993.
- Ben M. Enis. **Marketing Principles**. 3rd ed. Goodyear Publishing Company, Inc, 1980.
- Best, J.W. **Reserch in Education**. 3rd ed. New Jersey: Prentice Hall, 1977.
- Carl Shapiro. Premiums for High Quality Products as Returns to Reputations. **The Quarterly Journal of Economics** (1983) 98 (4): 659-679, 1983.
- Cronbach, L. J. **Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests**. *Psychometrika*, 6, 297-334, 1951.
- Crosby, Philip. **Quality is Free**. New York: McGraw-Hill. ISBN 0-07-014512-1, 1979.
- Engel James F, Blackwell, Roger D. and Miniard, Paul w. **Consumer Behavior**. 7th ed. Forth Worth: the Dryden Press, 1993.
- Fornell. **A national customer satisfaction barometer: The Swedish experience**. *Journal of Marketing*, Vol 56(1), Jan 1992, 6-21, 1992.
- Garvin, David A. **Managing Quality: The Strategic and Competitive Edge**. Free Press, 1988.
- George E. Belch, Michael A. Belch. **Advertising and Promotion: An Integrated Marketing Communications Perspective**. 4th ed. Irwin/McGraw-Hill Companies, 1998.
- Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York : Mcgraw-hill Book, 1973.
- Kotler, Philip. **Marketing Management: analysis, planning, implementation, and control**. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1991.

Michaël Dewally and Louis Ederington, Reputation, Certification, Warranties, and Information as Remedies for Seller-Buyer Information Asymmetries: Lessons from the Online Comic Book Market. **The Journal of Business**, 2006, vol. 79, issue 2, pages 693-730, 2006.

Pavlou, A Dimoka. **Understanding and mitigating product uncertainty in online auction marketplaces**, Industry Studies Conference Paper, 2008.

บูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย An Integration of The Buddhist Approaches to Health Care According to Thai Tradition Medicine

เทอดศักดิ์ ปฏิภาณวัฒน์*
พระครูภาวนาโพธิคุณ**
อุตร จันทวัน***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการรักษาพยาบาลโรคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย และ ๓) เพื่อบูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและด้วยการใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของเครซซีและมอร์แกน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐานด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่า ๑) พุทธวิธีการรักษาพยาบาลผู้ป่วย คือ อาหาร ยา คนพยาบาล ในขณะเดียวกันยังแบ่งเป็น ๓ คือ การรักษาโรคโดยพุทธโอสธ การรักษาโรคโดยธรรมโอสธ และการรักษาโรคโดยสังฆโอสธ ๒) การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย จำเป็นต้องรู้สมุฏฐานของโรค มูลเหตุของโรค และทำการรักษาด้วยวิธี (๑) การใช้อาสนุนไพรบำบัด (๒) การใช้อาหารบำบัด (๓) การใช้ความร้อนบำบัด (๔) การพักผ่อนอิริยาบถ (๕) การเยี่ยมผู้ป่วย ๓) การรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีมาบูรณาการกับการรักษาพยาบาลตามแนวเวชกรรมไทย เป็นการรักษาแบบองค์รวมที่ทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคได้ทั้งสองด้านคือ ทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยการรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีเป็นหลัก ซึ่งการรักษาโรคทางกายจำเป็นต้องใช้อาหาร สมุนไพรร้อน การพักผ่อนอิริยาบถ ทางด้านจิตใจจำเป็นต้องรักษาโรคโดยใช้ธรรมะ พลังจิต และการใช้ธรรมชาติ

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, thaclinic1234@hotmail.com.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

*** อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

ส่วนด้านสังคมต้องอาศัยความรักความผูกพัน ความเป็นญาติ พี่น้อง ให้กำลังใจกันและกัน โดยการเยี่ยมเยียนผู้ป่วย

คำสำคัญ: บูรณาการ, พุทธวิธี, เวชกรรมไทย, การรักษาโรค

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the health care according to the Theravada Buddhist tradition, 2) to study the health care according to Thai traditional medicine, 3) to integrate the Buddhist approaches to health care according to Thai traditional medicine. The research was mixed methodology between quantitative and qualitative research by using the method in-depth interviews relevant authorities and questionnaire sample according way of Krejcie & Morgan. The qualitative data analysis content of document, the quantitative data analysis basic statistics by frequency, percentage, mean, standard deviation. The result of the study found that: 1) the Buddhist approaches on health care were food, medicine, and doctor; on the other hand, it could be further divided into 3 strategies: the health care with Buddha medicine, the health care with Dhamma medicine, and the Sangha medicine; 2) the Thai traditional health care need to diagnose for the cause of illness and the proper methods to cure: (1) herbal means, (2) proper food, (3) heating, (4) relaxing, (5) visiting the patient; 3) the health care with integrated Buddhist approaches to health care according to Thai traditional medicine, it was the holistic means of health care that could cure the patient to recover from both physical and mental problems. Nevertheless, food, heating, and relaxing were necessary for physical aspect; while, the Dhamma and mental cultivation were important for the mental aspect. Moreover, the members of the society also were the important factors to cure the patient in the case of mutual relationship, encouragement, and visiting on the proper occasion.

Keyword: Integration, Buddhist approaches, Thai traditional medicine, Health care

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าความเจ็บป่วยเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์เช่นเดียวกับปัญหาเกี่ยวกับความแก่และความตาย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา

ไม่ล่วงพ้นความตายได้”^๑ อาการเจ็บป่วยทางร่างกายมีผลกระทบต่อจิตใจโดยตรง เรียกว่าป่วยทั้งทางกายและทางใจไปพร้อม ๆ กัน ในสมัยโบราณมนุษย์ใช้หลักการรักษาพยาบาลผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีการทางธรรมชาติ กล่าวคือใช้ยาสมุนไพรที่หาได้ตามธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นแบบรับประทาน แบบทา แบบพอกภายนอก^๒ ในพระพุทธศาสนามีหลักในการรักษาโรคที่เกิดจากการเจ็บป่วยมี ๒ แนวทางด้วยกัน คือ การรักษาด้วยยาสมุนไพรและการรักษาด้วยธรรมโอสธ^๓ ผู้ที่จะทำการรักษาพยาบาลได้ต้องเป็นผู้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับยาสมุนไพรที่มีอยู่อย่างหลากหลายในธรรมชาติเป็นอย่างดี จึงจะสามารถนำมาประกอบ หรือปรุงเป็นยารักษาผู้ป่วยได้ตามอาการของโรคที่เกิดขึ้น ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก หมวดเภสัชชขันธกะ^๔ ซึ่งระบุถึงการรักษาพยาบาลโรคต่าง ๆ ด้วยเภสัช ๕ ชนิด คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย พร้อมทั้งยาสมุนไพรที่ได้จากต้นไม้ต่าง ๆ แร่ธาตุต่าง ๆ เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นความสำคัญในการรักษาพยาบาลภิกษุด้วยหวังว่าจะให้มีสุขภาพดี ปราศจากความเจ็บป่วยเมื่อสุขภาพของภิกษุดีแล้วก็เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อการบรรลุธรรมผลนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้เอง พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อาพาธ สามารถแสวงหาเภสัช (สมุนไพร) มาทำการรักษาโรค และให้เป็นไปตามอาการของโรค ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรคว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรากไม้ที่เป็นยา คือ ขมิ้น ขิงสด ข่า ว่านเปราะ ว่านน้ำ อุดพิต แผลก แห้วหมู และรากไม้ที่ใช้เป็นยาชนิดอื่น ๆ ที่มีอยู่แต่ไม่ใช่เป็นของเคี้ยวของฉัน เเธอรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันเมื่อมีเหตุจำเป็นจึงฉันได้”^๕ และทรงมีข้อนแนะนำเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยาบาล ภิกษุไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรพยาบาลภิกษุไข้ คือ (๑) สามารถจัดยา (๒) รู้จักของแสลงและไม่แสลง คือ นำของแสลงออกไป นำของไม่แสลง (๓) ไม่พยาบาลคนไข้เพราะเห็นแก่อาภิส มีจิตเมตตา (๔) ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ น้ำลายหรือของที่อาเจียนออกมาไปเททิ้ง (๕) สามารถพูดให้คนไข้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถาเป็นบางครั้งบางคราว, ภิกษุทั้งหลาย ผู้พยาบาลภิกษุไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ควรพยาบาลคนไข้”^๖

^๑ อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๙๙-๑๐๐.

^๒ รัฐติญาณ บริพันธ์. สมุนไพรหญิงชายวัยทองชะลอความชราแก้ปัญหาอาการผิดปกติ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง, ๒๕๐๙), หน้า ๑๔-๑๕.

^๓ พระครูอินทสารวิจิตร อินทสโร (กิจไธ), การรักษาด้วยยาสมุนไพรและธรรมโอสธที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๐/๔๔.

^๕ วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๓/๔๖.

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๖/๒๔๒.

การรักษาพยาบาลโรคทางด้านจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงมีความเชี่ยวชาญในการรักษาพยาบาลโรคที่เกิดขึ้นทางใจโดยเฉพาะกล่าวคือ ทรงเป็นแพทย์ทางวิญญาน ท่านเปรียบเทียบโรคที่เกิดขึ้นทางร่างกายบางโรค สามารถรักษาตามแนวทางของแพทย์แผนปัจจุบันก็หายได้ แต่โรคทางวิญญาน คือโรคทางความคิดหรือโรคทางกิเลสตัณหา ได้แก่ จิตหรือมโนส่วนลึกที่เป็นไปในอำนาจของกิเลส โดยเฉพาะอวิชชาหรือมิจฉาทิฐิต้องใช้แพทย์ทางวิญญานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ คือ “พระพุทธเจ้า” มารักษาด้วยยาวนานเอกคือ “ธรรมโอสถ” เท่านั้นจึงจะหายขาดจากโรคทางวิญญานนี้ได้”^๗ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการรักษา โดยใช้ธรรมะบำบัดตามสมควรแก่อุปนิสัยของแต่ละคน เพื่อเป็นการสกัดกั้นต้นตอของโรคที่นอนเนื่องในสันดาน ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ธรรมะบางหมวด เมื่อฟังแล้วพิจารณาตาม ทำให้จิตใจสงบระงับ ผ่อนคลาย เป็นสมาธิ ส่งผลไปถึงกายทำให้หายโรคทางกายและทางใจได้ พระองค์ทรงมีแนวทางในการแก้ปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วย ๒ แนวทางใหญ่ ๆ คือ การป้องกันและการรักษาโรค วิธีป้องกันทรงใช้หลักปฏิบัติต่างๆ ในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ วิธีการรักษาทรงใช้กรรมวิธีตามแบบทั่วไปและการใช้พระธรรมโอสถ^๘ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธร เขมาภรณ์^๙ พบว่า พระพุทธศาสนาแบ่งโรคเป็น ๒ ประเภท คือ โรคทางกายและโรคทางใจ การแก้ปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วยมี ๒ แนวทาง คือ การป้องกันและการรักษา การเทศนาที่เหมือนการบอกยารักษาโรค กิเลสเป็นเสมือนโรค แต่เป็นโรคที่เกิดขึ้นทางใจแล้วกำเริบไปทางร่างกาย เช่น มือชอบทำร้ายคนอื่น ประหารคนอื่น ปากชอบด่าคนอื่น ถ้าไม่รักษาศีลก็จะเป็นมากขึ้น ธรรมะก็เหมือนยารักษาโรค คือมีศีล พระพุทธเจ้าเป็นเสมือนนายแพทย์ผู้ชำนาญการทุกโรค สามารถจัดยารักษาโรคได้ถูกทุกโรค พระสงฆ์สาวก เปรียบเสมือนศิษย์หมอที่

ได้รับตำรายาสืบต่อมา การแสดงธรรม ก็เหมือนการบอกยารักษาโรค ต้องบอกให้ถูกต้อง ถ้าบอกยาผิดก็อาจเป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ได้ การบอกยาได้ถูกต้องนั้น ต้องบอกให้ครบบริบูรณ์ทุกประการ อย่างซ่อนเงื่อนวิชา คือบอกให้ผู้รับยาสามารถนำไปใช้ได้ผล คือโรคหายจากการใช้ยาที่รับไป โดยผู้บอกต้องเน้นหลักการ ๓ อย่าง ได้แก่ (๑) บอกตัวยาว่า คือยาอะไร เทียบด้วยหลักปริยัติ (๒)

^๗ พุทธทาสภิกขุ, แก่นพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๑), หน้า คำนำ.

^๘ อุทัยวรรณ เลาประเสริฐสุข, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธวิธีบรรเทาทุกข์ยามเจ็บป่วย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^๙ ศศิธร เขมาภรณ์, “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย”, *ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

บอกวิธีใช้ ว่าจะรับประทานก่อน-หลังอาหาร วันละกี่ครั้ง เทียบด้วยการปฏิบัติ และ (๓) บอกสรรพคุณยาว่าใช้แล้วได้ผลอย่างไร ยานั้นใช้แก้โรคอะไร เทียบด้วยปฏิเวธ^{๑๐}

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การบูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทยเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางการรักษาเยียวยารักษาผู้ป่วยตามแนวเวชกรรมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาการรักษาพยาบาลโรคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๒ เพื่อศึกษาการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย
- ๒.๓ เพื่อบูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาข้อมูลออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้ คือ

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ ๑) เนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลโรคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทในพระไตรปิฎก และ ๒) เนื้อหาด้านวิทยาการสมัยใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย

๓.๒ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารได้แก่ ๑) ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ศึกษาข้อมูลด้านการรักษาพยาบาลโรคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทในพระไตรปิฎก โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ๒) ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ศึกษาข้อมูลด้านการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology)

๔.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มเป้าหมายหลัก (เชิงคุณภาพ) จำนวน ๕ คน ได้มาโดย

^{๑๐} พระครูอมรธรรมนิเทศ, แนวทางนักเทศน์, (ปริวรรต: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง, ๒๕๔๓), เอกสารประกอบการเรียนการสอน.

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง (เชิงคุณภาพ) จำนวน ๕ คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ ๒) ประชากรที่มารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทยที่วัดโพธิ์โนนทัน จำนวน ๑๐๐ คน เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๘๐ คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มอย่างง่าย (Sampling random) ตามเพศและสถานภาพด้วยวิธีจับฉลาก^{๑๑}

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง ผู้วิจัยได้จัดให้มีการเสวนาเป็นกลุ่มย่อย (Focus group discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในการการบูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทยซึ่งบางส่วนอยู่ในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑ กลุ่ม จำนวน ๗-๘ คน เพื่อระดมสมองและวิจารณ์ แล้วเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการและผู้ที่สนใจและรับฟังคำวิจารณ์ ซึ่งอาจได้ข้อสังเกตอันจะเป็นประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔.๔ การสร้างเครื่องมือวิจัย ประกอบไปด้วย ๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร หนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัย ๒) การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ๓) ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แล้วร่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ๔) ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่านและคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ได้ตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ (Fact Validity) และ ๕) นำแบบสอบถาม ที่ได้รับการตรวจสอบ แก้ไข จากผู้เชี่ยวชาญ มาตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้งแล้วนำไปปรับปรุง แก้ไข ให้ดียิ่งขึ้นพร้อมที่จะจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๔.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ขอหนังสือราชการจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อส่งถึงศูนย์การแพทย์แผนไทยวัดโพธิ์โนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

๔.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบไปด้วย ๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐานโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

^{๑๑} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗.

๕. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บุรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย ผู้วิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๕.๑ การรักษาพยาบาลโรคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าทรงจำแนกชนิดของโรคออกเป็น ๒ ชนิด คือ โรคทางกาย และโรคทางใจ โดยแบ่งการรักษาพยาบาลโรคที่เกิดทางร่างกาย พระองค์ทรงใช้ยาสมุนไพรบำบัด การใช้อาหาร การใช้ความร้อน การพักผ่อน อิริยาบถ การเย็บผู้ป่วย ส่วนโรคทางจิตใจ พระองค์ทรงใช้ธรรมะบำบัด ในขณะเดียวกันพระองค์ทรงอนุญาตเภสัชที่ใช้ในการรักษาพยาบาลภิกษุอาพาธ คือ เภสัช ๕ ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย สามารถฉันได้ทุกเวลาภายใน ๗ วัน ทั้งนี้ทั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตสมุนไพรชนิดอื่นๆ เช่น น้ำมันเหลว รากไม้ ใบไม้ ผลไม้ น้ำฝาด รวมทั้งยางไม้ เพื่อให้ภิกษุที่อาพาธใช้ในการรักษาตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่การรักษาโรคต่าง ๆ โดยพุทธวิธีการรักษาพยาบาลผู้ป่วยพระองค์ทรงให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้ คืออาหาร ยา คนพยาบาล ทั้งนี้ทั้งนั้นพุทธวิธีการรักษาผู้ป่วย ยังแบ่งเป็น ๓ คือ ๑) การรักษาโรคโดยพุทธโอสถ ๒) การรักษาโรคโดยธรรม และ ๓) การรักษาโรคโดยสังฆโอสถ

๕.๒ การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย การรักษาและการให้คำแนะนำผู้ป่วยด้วยหลักเวชกรรมไทยจะต้องทำ คือ ๑) การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาผู้ป่วย ๒) การนวดเป็นการบีบนวดเพื่อรักษาและบรรเทาอาการปวดเมื่อย ตลอดจนอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากเส้นเอ็น ๓) การบริหารร่างกายด้วยท่าฤๅษีดัดตน เพื่อป้องกันและบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น ๔) การนั่งสมาธิให้มีความสงบทางด้านจิตใจ ใจที่สงบและจิตที่ดีย่อมส่งผลทางกายให้มีสุขภาพที่ดี ๕) การประคบสมุนไพร ๖) การอบสมุนไพร ๗) การอาบสมุนไพร ๘) การนั่งถ่าน ๙) การนั่งทับหม้อเกลือ และ ๑๐) การกวาดยาเด็กโดยเอานิ้วมือล้วงเข้าไปในลำคอเด็กเพื่อรักษาโรคชาง เป็นต้น โดยทั้งนี้การรักษาโรคตามแนวเวชกรรมไทยอาจรักษาได้ด้วย ๑) การใช้ยาสมุนไพรบำบัด ๒) การใช้อาหารบำบัด ๓) การใช้ความร้อนบำบัด ๔) การพักผ่อนอิริยาบถ ๕) การเย็บผู้ป่วย ซึ่งการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทยจำเป็นต้องรู้สมุฏฐานของโรค ๔ ประการ คือ ๑) ธาตุสมุฏฐาน ๒) อุตสมุฏฐาน ๓) อายุสมุฏฐาน ๔) กาลสมุฏฐาน นอกจากนี้ยังต้องรู้ถึงประเทศสมุฏฐาน นอกจากสมุฏฐานของโรคซึ่งเป็นที่แรกเกิดของโรคแล้ว ยังจำเป็นต้องรู้มูลเหตุของโรคในการรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทยอีกด้วย ซึ่งมี ๘ ประการ ได้แก่ ๑) อาหาร ๒) อิริยาบถ ๓) อากาศร้อนและเย็น ๔) การอดนอน อดข้าว อดน้ำ ๕) การกลั่นอุจจาระ ปัสสาวะ ๖) การทำงานเกินกำลัง ๗) ความเศร้าโศกเสียใจ และ ๘) ความโกรธหรือมีโทสะมาก

๕.๓ การบูรณาการพุทธวิธีสู่การรักษาพยาบาลโรคตามแนวเวชกรรมไทย การรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีมาบูรณาการกับการรักษาพยาบาลตามแนวเวชกรรมไทย จึงถือได้ว่าเป็นการรักษาแบบองค์รวมที่ทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคได้ทั้งสองด้านคือ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ไปพร้อมๆ กัน และการรักษาแบบองค์รวมซึ่งเป็นการรักษาที่คำนึงถึงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และ สังคม โดยอาศัยการรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีเป็นหลัก ดังคำว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” (Mind over matter) ซึ่งการรักษาโรคทางจิตใจจำเป็นต้องรักษาโรคโดยใช้ธรรมะ พลังจิต และการใช้ธรรมชาติในการบำบัดรักษาโรค การรักษาโรคทางกายจำเป็นต้องใช้อาหาร สมุนไพร ความร้อน การพักผ่อนอิริยาบถในการบำบัดรักษา ส่วนด้านสังคมต้องอาศัยความรักความผูกพัน ความเป็นญาติ พี่น้อง ให้กำลังใจกันและกัน โดยการเยี่ยมเยียนผู้ป่วย

๖. อภิปรายผลการวิจัย

การรักษาพยาบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พระพุทธเจ้าทรงเน้นไปที่การรักษาพยาบาลแบบองค์รวม คือ การรักษาทางด้านร่างกาย ได้แก่ การสร้างความสมดุลทางร่างกาย ส่วนการรักษาทางด้านจิตใจ รักษาโดยการสกัดต้นตอของการเกิดโรคอันได้แก่ กิเลสตัณหา จิตหรือ มโนส่วนลึกที่เป็นไปในอำนาจของกิเลส โดยใช้ธรรมโอสธบำบัด เป็นการช่วยผู้ให้ป่วยสามารถ ดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้ปลอดจากการเผชิญกับความเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งทางกายและจิตใจได้ อันจะเป็นการเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาได้ ส่วนการรักษาพยาบาลตามแนวเวชกรรมไทย แพทย์ที่ทำการรักษาจะเน้นไปที่การรักษาพยาบาลทางด้านร่างกายเป็นหลักคืออาศัยแพทย์ที่มีความชำนาญในการรักษาโรค มีกิจที่จะต้องทำ ๔ ประการ^{๑๒} ในการรู้จักสาเหตุของโรคตาม ๔ กองสมุฏฐาน^{๑๓} และพฤติกรรมของคน จึงจะทุเลาเบาบาง หรือ หายได้ การรักษาพยาบาลตามแนวเวชกรรมไทย มีหลักการตรวจวินิจฉัยโรคและการบำบัดโรค ด้วยแนวคิดพื้นฐานเรื่องธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นร่างกายของคน การเสียสมดุลของธาตุทั้ง ๔ จากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงตามวัย กาลเวลา ฤดูกาล ภูมิประเทศ และพฤติกรรมของคนต่างเป็นสาเหตุของการเกิดโรค ซึ่งมูลเหตุของโรคตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย ได้แก่ อาหาร อิริยาบถ การอยู่ในที่อากาศร้อนหรือเย็นเกินไป อากาศไม่สะอาด การอดนอน การอดอาหาร การอดน้ำ การกลั่นอุจจาระ ปัสสาวะ การทำงานเกินกำลัง ความเศร้าโศกเสียใจ และการมีโทษะมาก เป็นต้น ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธร เขมาภีรัตน์^{๑๔} ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์ไทย พบว่า พุทธวิธีการแพทย์แผนไทยมีทั้งเหมือนกันและความต่างกัน โดยความเหมือนกันทั้งพุทธวิธีกับแพทย์แผนไทย คือ ๑) ร่างกายประกอบด้วยธาตุสี่ ๒) ความไม่สมดุลของธาตุสี่ทำให้เกิดโรค ๓) โรค การตรวจโรค การ

^{๑๒} กิจ ๔ ประการ ซึ่งผู้ที่จะเป็นแพทย์ต้องเรียนรู้ ได้แก่ ๑) เรียนรู้ที่ตั้งแรกเกิดของโรค ๒) รู้จักชื่อของโรค ๓) รู้จักยาสำหรับรักษาโรค และ ๔) รู้ว่ายาใดควรรักษาโรคใด.

^{๑๓} กองสมุฏฐาน ได้แก่ กองธาตุสมุฏฐาน กองอตุสมุฏฐาน กองอายุสมุฏฐาน และกองกาละสมุฏฐาน รวมถึงกองประเทศสมุฏฐาน

^{๑๔} ศศิธร เขมาภีรัตน์, “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย”. *ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

วินิจฉัยโรค ๔) การใช้สมุนไพร ยา วิธีการรักษาสร้างภูมิคุ้มกันโรค ป้องกันโรค ๕) จรรยาแพทย์ ส่วนความต่างของพุทธวิธีกับแพทย์แผนไทย คือ พุทธวิธีกล่าวถึงกิเลสเป็นสาเหตุให้เกิดโรคทางใจ โรคเกิดจากกรรมในอดีตชาติ การบำบัดโรคด้วยพระธรรมโอสธและการใช้พุทธานุภาพ ส่วนการแพทย์แผนไทยไม่ได้กล่าวถึงเลย

เมื่อนำการรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีมาบูรณาการกับการรักษาพยาบาลตามแนวเวชกรรมไทย จึงถือได้ว่าเป็นการรักษาแบบองค์รวมที่ทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคได้ทั้งสองด้านคือ ทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน เหมือนดังข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ว่า

“การรักษาแบบองค์รวมซึ่งเป็นการรักษาที่คำนึงถึงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยอาศัยการรักษาพยาบาลตามแนวพุทธวิธีเป็นหลัก ซึ่งการรักษาโรคทางกายจำเป็นต้องใช้อาหาร สมุนไพร ความร้อน การพักผ่อน อิริยาบถในการบำบัดรักษา ทางด้านจิตใจจำเป็นต้องรักษาโรคโดยใช้พุทธะ โอสธ ธรรมะโอสธ สังฆะโอสธ พลังจิต และการใช้ธรรมชาติในการบำบัด รักษาโรค ส่วนด้านสังคมต้องอาศัยความรักความผูกพัน ความเป็นญาติ พี่น้อง ให้กำลังใจกันและกัน โดยการเยี่ยมเยียนผู้ป่วย”^{๑๕}

และพระพุทธานุภาพจัดอยู่ในประเภทนี้ โดยการทำความดีบำบัดได้สองทาง คือ การศึกษา ปฏิบัติธรรมโดยตรง มีเป้าหมายคือการบรรลุธรรม เข้าถึงภาวะที่จิตสงบ สิ้นทุกข์ และอีกทางหนึ่ง นั้นเป็นการนำหลักพระพุทธานุภาพมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป้าหมายของการรักษา คือ การค้นหาว่ามีอะไร ตกค้างอยู่ในใจบ้าง ขจัดสิ่งตกค้างอันเป็นสิ่งปนเปื้อนออกไปจากใจ เมื่อใจสะอาดมี สิ่งปนเปื้อน น้อยลงเท่าใดการรับรู้ โลกการรู้จักชีวิตก็จะจริงมากขึ้น สิ่งเร้าต่างๆ ที่เคยทำให้จิตใจว่าวุ่น ไม่สงบ ก็ไม่มีอิทธิพลอีกต่อไป เป็นใจที่สงบ เิบอ้อมรู้จักโลก รู้จักชีวิตตามที่ เป็นจริง และมี สุขภาพจิตสมบูรณ์ หรือบางครั้งเรียกว่า พุทธวิธีจิตบำบัด^{๑๖} ยังสอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ^{๑๗} ได้อธิบายว่า การรักษาแบบองค์รวมเป็นการดูแลสุขภาพโดยคำนึงถึงคนในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม เนื่องจากการรักษาคน ที่พิจารณาคนในฐานะเป็นองค์รวม เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเอกภาพหรือองค์รวม เป็นระบบชีวิต ซึ่งองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ สัมพันธ์กันทั้งหมด และล้วนมีผลกระทบต่อกัน คนไม่ใช่เครื่องจักร ไม่ใช่กลไก แต่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์กับคนอื่น สิ่งอื่น มีความฝัน ความใฝ่ฝัน ความหวัง ความรัก ความศรัทธา ความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่และให้ชีวิตแก่ผู้อื่น ไม่ใช่เป็นแต่เพียง ผู้รับ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับ การป้องกันและรักษาสุขภาพทำให้คนอยู่ดีมีสุข ดังนั้น การเวชกรรม

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูภาวนาโพธิคุณ, ผศ.ดร., เจ้าอาวาสวัดโพธิ์โนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, ๒๔ เมษายน ๒๕๕๘.

^{๑๖} สมพร บุขราทิจ, พุทธวิธีจิตบำบัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นันทพันธ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๒-๒๗๓.

^{๑๗} เสรี พงศ์พิศ, ร้อยคำที่ควรรู้, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๔-๓๕.

แผนไทยจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการบำบัดรักษาโรค และมีความสำคัญในด้านการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย การธำรงเอกลักษณ์ในการดูแลรักษาสุขภาพเฉพาะท้องถิ่นของไทย การดูแลสุขภาพตามแนวคิดแบบ “พึ่งพาตนเอง” เพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจ เวชกรรมแผนไทยจึงเป็นที่พึ่งสุดท้ายที่รองรับการเจ็บป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยด้วยโรคที่หมดหนทางในการรักษา

การบูรณาการการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย ร่วมกับความเชื่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา สมุนไพรที่มีตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฤดูกาล อุณหภูมิ และลักษณะทางกายภาพของคนไทย โดยใช้กระบวนการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมที่เป็นสิ่งธรรมชาติ กฎธรรมชาติ และปฏิบัติให้ดูก่อน สอดคล้องกับกฎธรรมชาติทั้งภายนอก (โลก) และภายใน (ชีวิต) โลกกับชีวิตจึงต้องสัมพันธ์เกื้อกูลกันอย่างเหมาะสมไม่เกิดความขัดแย้งกัน กระบวนการรักษาโรคตามแพทย์แผนไทยก็คือ การที่คนเราเข้าใจกฎธรรมชาติทั้งภายนอกคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่ในรูปของพืช แร่ ดิน แล้วเข้าใจธรรมชาติของชีวิตว่า เป็นกระบวนการทางธรรมชาติเช่นกัน ดังนั้น การรักษาโรคตามกระบวนการแพทย์แผนไทยจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ด้วยความถูกต้อง สอดคล้อง กลมกลืนกับหลักพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธองค์ทรงตรัสอนุญาตให้ภิกษุดูแลพยาบาลซึ่งกันและกันได้ โดยอนุญาตพืชที่เป็นยาใช้ในการรักษาบำบัดส่วนสิ่งที่เติมเต็มเข้าไป คือ ธรรมะ ให้เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะเป็นการใช้สอยเสพบริโภคปัจจัย ๔ อย่างรู้เท่ากันก็จะมีส่วนในการป้องกัน รักษาโรคไปด้วยในแนวเดียวกัน

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ คือ ๑) ควรมีการนำแนวทางในการพยาบาลรักษาโรคตามพุทธวิธีไปประยุกต์ใช้ในศูนย์แพทย์แผนไทยที่มีอยู่แต่ละแห่งให้มีผลปรากฏชัดเจนในเรื่องการบูรณาการตามพุทธวิธีกับการรักษาตามแผนแพทย์ไทย และ ๒) ควรคัดกรองผู้เจ็บไข้ได้ป่วยที่สมัครใจเข้ารับการรักษาตามการบูรณาการพุทธวิธีสู่การพยาบาลรักษาโรคตามแนวเวชกรรมไทย โดยมีการสังเกต วิเคราะห์ สรุปผลแล้วพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยขึ้นนี้ให้กับผู้ที่สนใจได้ทราบ ได้เรียนรู้ต่อไป

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ๑) ควรนำหลักการบูรณาการพุทธวิธีสู่แนวการพยาบาลรักษาโรคตามแนวเวชกรรมไทยนี้ไปปรับเป็นนโยบายโครงสร้างของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรักษาตามแนวทางดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมในระดับนโยบาย และ ๒) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางแพทย์ปัจจุบัน แพทย์แผนไทย และตัวแทนทางพระพุทธศาสนาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษาทางจิตใจ ร่วมกันดำเนินการรักษาแบบบูรณาการให้เป็นแนวทางปฏิบัติในระดับสูงต่อไป

๗.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย คือ ๑) ควรมีการนำเอาธรรมะโอสถตามแนวแห่งพระพุทธศาสนาไปทำการศึกษาวิจัยในภาคปฏิบัติเพื่อวิจัยถึงการบำบัดเฉพาะโรค ๆ ไป หรือโรคที่ร้ายแรง เป็นต้น ๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบการรักษาตามแนวพุทธวิธี แพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์

แผนไทย และแพทย์แผนจีน และ ๓) ควบศึกษาระดับต้นในกระบวนการการบูรณาการการรักษาตามแนวทางพระพุทธศาสนากับแพทย์แผนต่าง ๆ อย่างละเอียด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

ฐิติญาณ บริพันธ์. สมุนไพรหญิงชายวัยทองชะลอความชราแก้ปัญหาอาการผิดปกติ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง, ๒๕๐๙.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑.

พุทธทาสภิกขุ. แก่นพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาเวชกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. นนทบุรี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘.

สมพร บุชราทิจ. พุทธวิธีจิตบำบัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นันทพันธ์, ๒๕๔๒.

เสรี พงศ์พิศ. ร้อยคำที่ควรรู้. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๕๓.

สุวรรณ ตั้งจิตเรจริญ. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเวชกรรมแผนไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑ นนทบุรี :

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

พระครูอินทสารวิจักษ์ อินทสโร (กิจไร่). การรักษาด้วยยาสมุนไพรและธรรมโอสถที่ปรากฏในคัมภีร์

พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ศริธร เขมาภรณ์. การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์

แผนไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

อุทัยวรรณ เล่าประเสริฐสุข. การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธวิธีบรรเทาทุกข์ยามเจ็บป่วย. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๖.

(๓) เอกสารอื่น ๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

พระครูอมรธรรมนิเทศ. **แนวทางนักเทศน์**. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง, เอกสารประกอบการเรียนการสอน, ๒๕๔๓.

(๔) สัมภาษณ์

พระครูภานาโพธิคุณ, ผศ. ดร.. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์โนนทัน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.
๒๔ เมษายน ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

Adam, S. **Powers of the Mind**. New York City: Arrangement with Random House.
1978.

Blattner, B. **Holistic Nursing**. Engewood Clifts : N.J. , Prentice-Hall, 1981.

Capra, F. **The turning point: Science, Society and the Rising Culture**. London:
Flamingo an imprint of Harper Collins. 1985.

McEvoy, L., & Duffy, A. **Holistic Practice – A Concept analysis**. Nurse London:
Flamingo An Imprint of Harper Collins. 2008.

S.J. Taraporevala. **Heritage of Vededie Culture**. India: Bombay Taroporvala Sone
Co.Private Ltd. 1969.

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องคุณค่าของสุภาชิตพระร่วงที่มีต่อสังคมไทย An Analitical Study of The Significance of Suphasidphrraung Toward Thai

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องคุณค่าสุภาชิตพระร่วงต่อสังคมไทยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในสุภาชิตพระร่วงของสังคมไทย (๒) เพื่อศึกษาคุณค่าของสุภาชิตพระร่วงที่มีต่อการดำเนินชีวิตของสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า การสืบค้นของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ลงความเห็นกันว่า เป็นสุภาชิตที่พระร่วงเจ้าตรัสสอนพสกนิกรและข้าราชการในพระองค์ตามศิลาจารึกหลักที่๑ของพ่อขุนรามคำแหงสมัยสุโขทัยว่า ทรงให้ทำแท่นหินคล้ายที่นั่งเพื่อแสดงธรรมสำหรับพระสงฆ์เสร็จแล้วทรงให้นำไปตั้งที่ดงตาลแล้วทรงให้นิมนต์พระสงฆ์นั่งแสดงธรรมแก่ประชาชนในวันพระวันโกน สำหรับวันอื่นๆที่พระสงฆ์ไม่แสดงธรรม พระร่วงเจ้าก็จะให้พสกนิกรทั้งบรรดาเสนามาตย์เข้าเฝ้าเพื่อฟังพระโอวาทรับเอาข้อปฏิบัติ ดังนั้นสุภาชิตพระร่วงน่าจะได้จากสถานที่นี้ แต่ไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรหรือจารึกใดๆในสมัยสุโขทัย ต่อมาปรากฏว่ามีโคลงประติษฐานพระร่วงในสมัยอยุธยาตอนปลายซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศด้วยทรงเห็นคุณค่าในคำสอนจารึกไว้ให้รุ่นหลังได้รู้กันต่อไป จากโคลงประติษฐาน จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงทรงให้จารึกสุภาชิตพระร่วงไว้ ณ วัดโพธิ์ ที่ผู้รู้สันนิษฐานว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงชำระรายสุภาชิตพระร่วงโดยสังเกตจากความเคร่งครัดในการใช้ฉันทลักษณ์ของรายที่ส่วนมากวรรคละ ๕ คำ มีทั้งหมด ๑๕๘ สุภาชิต

ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้เกิดความรู้ใหม่ด้วยการนำมาอุปมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก พบว่า เข้ากับหลักธรรมเช่น มีความสันโดษ พอใจแต่ในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น มีความระมัดระวังในกิจการต่าง ๆ ไม่โอ้อวดตนเอง เคารพนับถือผู้ใหญ่ มีความรักตนยิ่งกว่ารักทรัพย์สมบัติ มีเหตุผล มีอัธยาศัยต่อผู้อื่น เอื้อเฟื้อญาติพี่น้อง มีใจกล้าหาญ มีเหตุผล เป็นคนประหยัด ไม่ผูกพยาบาท มีวาจาสัตย์ มีใจหนักแน่น ไม่เชื่อถือสิ่งใดง่าย ๆ ไม่เป็นคนเจ้าเล่ห์ มีมารยาท จดจำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คิดก่อนแล้วจึงพูด ไม่อวดดีต่อผู้อื่น มีความเด็ดขาดจริงจังไม่เหลวไหล ดูตัวอย่างที่ดีเพื่อประพฤติปฏิบัติตาม ไม่เป็นคนมักง่าย ไม่เห็นแก่สิ่งที่มีค่าน้อยยิ่งกว่าสิ่งที่มีค่ามาก

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ถอดความในสำนวนร้อยทั้งหมัดเพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นด้วยภาษาร่วมสมัยและภาษาทางพุทธศาสนาเป็นการเพิ่มคุณค่าของสุภาษิตที่มีอิทธิพลในด้านต่างๆ เช่น คุณค่าทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางสิ่งแวดล้อม และทางวัฒนธรรม เป็นต้น

คำสำคัญ: สุภาษิตพระร่วง

ABSTRACT

This research entitled “An Analytical Study of the Significance of Suphasidphraruang Toward the Thai Societies” consists of two objectives as follows (1) to study and analyze the belief in Subhasidphraruang of Thai societies, (2) to study the significance of Subhasidphraruang on living the lives of Thai societies.

Subhasidphraruang on living the lives of Thai societies The monks were invited to be seated on it to give sermons to the people on Buddhist holidays (Wan Phra) and shaving day of monks (Wan Kon). On ordinary days, he granted audience with his subjects and ministers to listen to his instructions. So the advice in Subhasidphraruang may be spoken at this time, but there is no written evidence or any inscription in the Sukhothai period. Later on, it appeared there were poems of Praditphraruang at the end of the Ayutthaya period which was assumed to be the royal literary work of King Borommakot who saw that their value was suitable for the study by posterity. During the reign of King Rama III of the Rattanakosin period, the writings of Subhasidphraruang were inscribed at Wat Pho. Some scholars assumed that Somdet Phramaha Samanachao Kromphraparamanuchidnorot had revised the Subhsidpraruang because of the strictness of the prosody by limiting each verse to five words in each of the 158 episodes.

The researcher analyzed it to obtain new knowledge by comparison with the principle of Dhamma in the Tipitaka. It was found that the poem can go together with the principles of Dhamma, such as being satisfied in solitude with what belongs to one's own, staying away from doing harmful things to others, being careful about general activities, not boasting, paying respects to adults, loving oneself more than property, being reasonable, courteous, polite to others and generous to relatives, courageous, economical, not vindictive, being honest, steadfast, neither credulous nor cunning, keeping in mind only useful things, always

thinking before speaking, not showing off, being decisive and serious, focusing on only good examples for practice, neither negligent nor selfish about things of little value.

Researcher has interpreted all verses and expressions in the poem so that they will be more easy to understand using contemporary language and Buddhist terms which increases the value of the proverbs for influencing various aspects and values of modern society.

Keyword: Suphasidphraung

๑. บทนำ

ในโลกยุคใหม่ที่นับวันจะลึ้มของเก่าตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันทำให้คนในปัจจุบันไม่สนใจคำสุภาษิต คำพังเพย หรือคำสอนของผู้ใหญ่ในสกุล ดังนั้นในการสำรวจต่างๆจากโพลก็ดี วิจัยก็ดีบางครั้งอาจผิดบ้างถูกบ้างแต่ก็เป็นวิธีการที่ยอมรับกันตามหลักวิชาดังตัวอย่างการสำรวจเรื่องสุภาษิตดังนี้ “เชื่อหลักวิทยาศาสตร์ ตามกระแสวัฒนธรรมใหม่ ก็เป็นไปตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเรื่องกาลามสูตร แต่ทางวิทยาศาสตร์มีการทดลองกันตามหลักวิชาการอย่างเช่นความเชื่อ สุภาษิต ของ ชุรกิจบัณฑิตยโพลเรื่องของความเชื่อของชาวกรุงเทพฯที่มีต่อสุภาษิตที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สรุปว่า “ชุรกิจบัณฑิตยโพลศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยชุรกิจบัณฑิตยทำการสำรวจความคิดเห็นของชาวกรุงเทพฯที่มีต่อความเชื่อในสุภาษิตที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ โดยสอบถามชาวกรุงเทพฯ จำนวน ๑๒๘๓คนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างๆกัน สรุปผลที่สำคัญได้ดังนี้

ปัจจุบันความเชื่อในสุภาษิตไทยโดยรวมของชาวกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๐.๕๓ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (มกราคม ๒๕๕๑) สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันสังคมไทยยังมีความเชื่อในหลักการปฏิบัติในชีวิตที่ดีพอๆกับปีที่ผ่านมาความเชื่อเรื่อง “ ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน ” “ เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด ” “ รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา ” “ อดเปรี้ยวไว้กินหวาน ” “ ซ้ำๆได้พริ้ว เล่มงาม ” “ อย่าจับปลาสองมือ ” “ รู้ไว้ใจว่า ใส่ป่าแบกหาม ” “ กันไว้ดีกว่าแก้ ” และ “ คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ ” ของชาวกรุงเทพฯเพิ่มขึ้นมากกว่าปีที่ผ่านมาโดยความเชื่อต่อสุภาษิต “ อย่าจับปลาสองมือ ” เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๓.๘๙ และ “ รู้ไว้ใจว่า ใส่ป่าแบกหาม ” เพิ่มขึ้นรองลงมาที่ร้อยละ ๑.๙๘ ในขณะที่ความเชื่อเรื่อง “ มีสติฟังบรรจบให้ครบบาท ” “ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ” “ ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก ” “ อย่าหวังน้ำบ่อหน้า ” “ คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ” และ “ แข่งเรือแข่งพายแข่งได้ แข่งบุญแข่งวาสนาแข่งไม่ได้ ” ลดลงกว่าที่ผ่านมาโดยความเชื่อต่อสุภาษิต “ มีสติฟังบรรจบให้ครบบาท ” ลดลงถึงร้อยละ ๐.๕๔ และ “ คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ” ลดลงรองลงมาที่ ร้อยละ ๐.๔๙ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมคนกรุงเทพฯให้ความสำคัญกับการไม่โลภ

มากที่สุด และให้ความสำคัญกับการร่อนน้อยที่สุด เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยเท่าไรนัก

สุภาชิตพระร่วงเป็นวรรณคดีเล่มแรกที่แต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยโบราณ แบบร้อยสุภาพ นั่นคือจบด้วยโคลงสองสุภาพ และมีโคลงกระทู้ลงท้ายตอนจบอีก ๑ บท บางท่านเรียกว่าร้อยลิลิต เพราะมีร้อยแล้วมีโคลงตอนจบ ๑ บท เป็นภาษาไทยแท้ ใช้ถ้อยคำอย่างพริ้งๆ ยังไม่มีภาษาิตต่างประเทศเข้ามาปะปน แสดงว่าเป็นภาษาิตไทยเก่าแก่ที่ติดปากคนไทยสืบมา

ปัญหา

สุภาชิตพระร่วง เป็นวรรณคดีเรื่องที่ใช้เรียนวิชา วรรณคดีเกี่ยวกับลัทธิประเพณีของนิสิตชั้นปีที่ ๔ สาขาวิชาภาษาไทยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเรียนที่ ๑ จากการสำรวจความรู้เรื่องสุภาชิตพระร่วงทั้ง ๑๕๔ข้อของพระนิสิตที่มีภูมิลำเนาต่างๆ ของประเทศไทยเช่น สระบุรี สุรินทร์ อุดรธานี เลย มุกดาหาร นครพนม เชียงใหม่ ยโสธร นครปฐม นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชุมพรสกลนคร ศรีสะเกษ ระนอง ขอนแก่น ชุมพร พบว่า เคยได้ยินหรือคุ้นหูมากถึง ๕๐% มีเพียง ๑๐ ข้อ ส่วนข้อที่ไม่เคยได้ยินเกิน ๕๐% มีมากถึง ๗๓ ข้อของพระนิสิตทั้งหมด ๑๘ รูปดังตัวอย่างบางข้อที่ยกมาดังนี้

A๑ เมื่อน้อยเรียนวิชา

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ไม่เคยได้ยิน	๓	๑๖.๗	๑๖.๗	๑๖.๗
เคยได้ยิน	๑๑	๖๑.๑	๖๑.๑	๗๗.๘
ไม่ออกความเห็น	๔	๒๒.๒	๒๒.๒	๑๐๐.๐
Total	๑๘	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	

A๑๙ เชื่นเรือทอดกลางถนน

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ไม่เคยได้ยิน	๑๖	๘๘.๙	๘๘.๙	๘๘.๙
ไม่ออกความเห็น	๒	๑๑.๑	๑๑.๑	๑๐๐.๐
Total	๑๘	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	

สาเหตุของปัญหา

๑. เป็นภาษาโบราณที่เลิกใช้แล้ว

๒. ไม่เข้าใจความหมายของสุภาษิต

ดังนั้น งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องความเชื่อของสังคมไทยในสุภาษิตพระร่วง อันส่งผลในแง่มุมต่าง ๆ ในสมัยเริ่มต้นจากอิทธิพลของหลักธรรมที่แทรกอยู่ในสุภาษิตคำสอน ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงสืบมาจนปัจจุบัน เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อในผู้นำคือพระร่วงเจ้าว่าทรงมีวาทจาสิทธิ เมื่อพระร่วงเจ้าตรัสสอนเรื่องใดๆ ก็ตามมักรับมาปฏิบัติ ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ที่มีรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาและได้ก่อตัวขึ้นในรูปของวัฒนธรรมไทยมาจนทุกวันนี้และจะสืบทอดต่อไปในอนาคตตามพลวัตรของการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงได้นำเรื่องนี้มาเพื่อฟื้นความจำในฐานะที่เป็นสุภาษิตของพระร่วงเจ้าที่ทรงสั่งสอนพสกนิกรไทยยุคแรกที้นับวันจะเลือนหายไปและนำกลับมาเป็นแบบอย่างของสังคมไทย ด้วยเห็นคุณค่าประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) เป็นปฐมสุภาษิต เป็นคำสอนที่ดั่งามพึงปฏิบัติ เป็นภาษิตประจำชาติ เป็นต้นเค้าความคิดและสติปัญญาของคนไทย เป็นสิ่งแสดงถึงอุดมคติและค่านิยมของคนไทย กวีรุ่นหลังๆ ได้นำไปกล่าวอ้างในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ

๒) เป็นหนังสือสั่งสอนที่สอนอย่างตรงไปตรงมา ใช้คำสอนทั้งในเชิงห้ามและเชิงแนะนำโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นเชิงห้ามด้วยถ้อยคำที่กะทัดรัดถ้าอ่านสุภาษิตพระร่วงไปที่ละวรรคด้วยความสังเกตจะทราบทันทีว่า คำสอนทั้งหลายที่เรียกว่าสุภาษิตพระร่วงนั้น คือ “หลักธรรมทางพุทธศาสนา” นั่นเอง เป็นคำสอนที่ดีเยี่ยม มีใจความลึกซึ้งกินใจและเป็นคติธรรมที่คนไทยเรายึดถือปฏิบัติและส่งต่อกันต่อๆ มา จากนั้นก็ได้กลายรูปไปตามลักษณะของกวีนิพนธ์แบบต่างๆ แทรกอยู่ในวรรณคดีไทย ถ้าพิจารณาตามรูปของวลีจะเห็นว่าคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง จึงอาจกล่าวได้ว่า สุภาษิตพระร่วงเดิมเป็นพระบรมราโชวาท ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงทรงแสดงสั่งสอนประชาชนชาวไทยดังที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกว่า “๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีสุขนาลัยสุโขทัยนี้ ปลุกไม้ตาลนี้ได้สืบสืบเข้า จึงให้ช่างพินชะดารหินตั้ง หว่างกลางไม้ตาลนี้ วันเดือนดับ เดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือนบ้าง แปดวัน ผูกปุครู เถร มหาเถร ขึ้นนั่งเหนือชะดารหินสวดธรรมแก่อุบาสกผู้ช่วยจำศีลมิใช่วันสวดธรรม พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสุขนาลัยสุโขทัยขึ้นนั่งเหนือชะดารหิน ให้ผูกช่วยลูกเจ้าลูกขุน ผูกช่วยถือบ้านถือเมือง ” และ “พ่อขุนรามคำแหงนั้น หาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลาย ให้รู้บุญรู้ธรรมแท้ ” จากข้อความในศิลาจารึกนี้ แสดงว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงวางพระองค์อย่างครูอาจารย์ของประชาชน และทรงพอพระทัยในการสั่งสอนประชาชนชาวไทยให้รู้บุญรู้ธรรม เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นประทับนั่งเหนือกระดานหิน ทรงอบรมรัฐสภาภิบาลบายแต่งตั้งเจ้าบ้านผ่านเมืองและคงจะโปรดพระราชทานพระบรมราโชวาทด้วยคติพจน์ง่าย ๆ ณ ที่นั้นด้วย จึงทำให้คิดว่า พระบรมราโชวาทเหล่านั้นกระมัง ที่ต่อมามีผู้แก้ไขแต่งเติมเพื่อให้เข้าแบบกวีนิพนธ์แล้วกลายมาเป็นสุภาษิตพระร่วงเนื่องด้วยสุภาษิตพระร่วงเป็นสุภาษิตไทยแท้ และเกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพุทธ

ศาสนาเป็นส่วนมาก เช่น เกี่ยวกับ กรรมดี กรรมชั่ว ความเมตตากรุณา ความประมาท ความเพียร ความโลภ สันโดษ ความริษยา ความโกรธ มุสาวาท ปัญญา ฯลฯ จึงพิจารณาตามสำนวนภาษา แบ่งสุภาชิตพระร่วงเป็น ๒ ประเภท คือ สุภาชิตไทยแท้ และพุทธศาสนสุภาชิต^๑

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในสุภาชิตพระร่วงของสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาคุณค่าของสุภาชิตพระร่วงที่มีต่อการดำเนินชีวิตของสังคมไทย

๓. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(qualitative research)ผู้วิจัยได้มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนการค้นคว้าเชิงประวัติศาสตร์คือ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เป็นวิธีแสวงหาข้อเท็จจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้วในอดีต โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้การรวบรวมข้อมูล การสืบเสาะหาข้อเท็จจริง การตรวจสอบข้อเท็จจริง การวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการสรุปผลเป็นไปอย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล และสามารถนำผลที่ได้มาใช้ในการอธิบายสภาพความเป็นจริงในอดีต หรือบันทึกเหตุการณ์ในอดีตในรูปแบบใหม่ที่มีระบบและมีความเป็นปรนัยยิ่งขึ้น

๒. ขั้นตอนการสืบค้น สุภาชิตพระร่วง คือ สุภาชิตพระร่วง เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรจารึกลงในแผ่นศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่ค้นพบในศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังเหนือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร และจัดไว้ในสมุดไทยอีกหลายเล่ม และมีการจำจารึกไว้หลายสำนวนในสมัยต่อมา พร้อมทั้งได้รับอิทธิพลจากบาลีและสันสกฤต

๓. ขั้นตอนการนำมาวิเคราะห์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อบูรณาการในการเรียนการสอนในวิชาวรรณคดีเกี่ยวกับลัทธิประเพณี ของพระนิสิตชั้นปีที่๔ภาควิชาภาษาไทย มจร.เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่คำสอนโบราณของไทยในอิทธิพลของพระพุทธศาสนา

๔. ขั้นตอนการประเมินคุณค่าสุภาชิตพระร่วงที่สังคมไทยได้รับ และข้อเสนอแนะวิธีการต่างๆในการปรับปรุงแก้ไขในโอกาสทำวิจัย

๔. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องคุณค่าของสุภาชิตพระร่วงที่มีต่อสังคมไทยซึ่งผู้วิจัยวางไว้ทั้งหมด ๕ บทรวมทั้งภาคผนวกอีก ๑ บท เพื่อให้เห็นผลการศึกษาวิจัยถึงคุณค่าของสุภาชิตพระร่วง ๑๕๘ บทที่ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสุภาชิตพระร่วงก็จะเห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในการปกครองบ้านเมืองโดยอิงอาศัยพระพุทธศาสนาอันเป็นพระกุศลโลบายได้ชัดเจน ผู้วิจัยได้วางไว้ในบทที่ ๔ ซึ่งจะยกตัวอย่างบางข้อมาสรุปลงในบทความนี้ ดังนี้

^๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ ๑

๑) เมื่อน้อยเรียนวิชา

ความหมาย ทำอะไรทำให้เหมาะสมกับวัย จึงจะสำเร็จประโยชน์มีความเจริญรุ่งเรือง เมื่อยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งไม่มีภาระต้องรับผิดชอบอะไร มีเวลามากกว่าวัยอื่น เหมาะที่จะแสวงหาความรู้ใส่ตนเอาไว้ใช้เป็นเครื่องมือ ในการดำเนินชีวิตประกอบกิจการงาน ซึ่งสำคัญมากเมื่ออยู่ในวัยทำงาน

สำนวน สุภาษิตคำโคลง ร.๖

เมื่อตนอายุน้อย	พรรษา
จงมุ่งหาวิชา	มากไว้
ต่อใหญ่จึงไผ่	หาสินทรัพย์
ส่วนทรัพย์ผู้อื่นไซ้	อย่าได้ไผ่เอา ^๒

เปรียบเทียบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น

- วิชา อุปตต์ เสฏฐา บรรดาสิ่งที้งอกงามขึ้นมาวิชาประเสริฐสุด^๓
- ทนโต เสฏฐุ มนุเสสุ ในหมู่มนุษย์ คนประเสริฐคือคนที่ฝึกดีแล้ว^๔

ในพระไตรปิฎกระบุไว้มีมากเรื่องวิชาถ้ามีในคนใดเป็นผู้ประเสริฐเช่น “ในอัมพฤษสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อตรัสว่า “ดูก่อนอัมพฤษะ ถึงเราก้ กล่าวอย่างนี้ว่าในหมู่ชนที่ยังยึดถือในเรื่องโคตรกษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐสุด คนที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยาเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดาและมนุษย์”^๕ ดังนี้

ข้อนี้วิเคราะห์จะเห็นว่า อิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เข้ามาในสมัยสุโขทัยเป็นที่ยอมรับของชนทุกระดับชั้น ผู้นำตั้งแต่ระดับสูงสุดและพระสงฆ์ต่างช่วยกันเผยแพร่ธรรมจนกลายเป็นแบบแผนของสังคมทั่วไป

และ วิเคราะห์ว่า คล้ายโคลงโกนิตินั้น

“ความรู้ผู้ปราชญ์นั้น นักเรียน

ฝนทั้งเท่าเข็มเพียร ผ่ายหน้า

คนเกียจเกลียดหน่ายเวียน วนจิต

กลอุทกในตะกร้า เปี่ยมล้นถามี” คนที่มีความหยิ่งหมั่นเพียรแม้ทำกิจการใดที่ยากก็ย่อมสำเร็จ

สำนวนร้ายถอดความได้ดังนี้ “วัยต้นคั้นหาวิชา”

^๒ กรมศิลปากร.สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตพระร่วงคำโคลงและโคลงสุภาษิตเรื่องพระร่วง ศิลาลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง.หน้า ๑๕ กรมศิลปากร อนุญาตให้พิมพ์เป็นบรรณาการ.โรงพิมพ์รวมมิตรไทย พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๑

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). อมฤตพจนานา. หน้า ๓๕ สำนักพิมพ์เพชรกระรัต พ.ศ.๒๕๔๘

^๔ อ่างแล้ว เรื่องเดียวกัน. อมฤตพจนานา. หน้า ๓๖

^๕ ม.ม.อ.(ไทย)๒๐/๗๑

๒) ให้หาสินมาเมื่อใหญ่

ความหมาย เมื่อเจริญวัยเป็นผู้ใหญ่อยู่ในภาวะที่มีความรับผิดชอบได้แล้ว ก็ต้องรู้จักทำการงานประกอบอาชีพ เพื่อรับผิดชอบตัวเองและครอบครัว พ่อแม่ และหมู่คณะญาติ โดยอาศัยความรู้ได้ศึกษาเล่าเรียนในระหว่างที่อยู่ในวัยเด็กนั้นแหละ วิชาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เล่าเรียนมา จะถูกนำมาใช้มากในตอนทำการงานนี้เอง^๖

สำนวน สุภาชิตคำโคลง ร.๖

รวมสารประเสริฐไว้ อนุศาสน์

สอนจิตประชาราษฎร์ ผ่องแผ้ว

ให้กอบกิจที่ปราศ จากโทษ

ปวงกิจที่ผิดแล้ว ละเว้นเป็นดี^๗

เปรียบเทียบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น

ปฏิรูปการี ธรวา อุภูฐาตา วินทเต ธนั. ขยัน เอาธุระ ทำเหมาะจิงหะย้อมมหาทรัพย์ได้^๘
สำนวนถอดความได้ดังนี้ “โตมาหาทรัพย์ไว้”

๓) อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน

ความหมาย อย่าคิดอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น อย่าละโมภโลภอยากได้สมบัติของใคร ๆ ธรรมดาว่าของของใคร ย่อมเป็นที่รักและหวงแหนของผู้นั้น ไม่อยากให้คนอื่นเอาไป^๙

ข้อความในอรรถกถามีว่า “พึงประกอบความในวาระทั้งหมดอย่างนี้ว่า ปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่การละ เพื่อประโยชน์แก่การตัดขาด ด้วยศีลสังวรทางกายกล่าวคือ อทินนาทาน (ไม่ลักทรัพย์) ด้วยศีลสังวรทางวาจา กล่าวคือ สัจจาจา (พูดคำจริง) ด้วยศีลสังวรทางวาจา กล่าวคือ ปิสฺสุณาวาจา (ไม่พูดส่อเสียด) ด้วยศีลสังวรทางใจ กล่าวคือ อคิทธโลภะ (ไม่หมกมุ่นและละโมภ) ด้วยศีลสังวรทางกายและทางวาจา กล่าวคือ อนินทา-โรสะ (ไม่นินทาและไม่กระทบกระทั่ง) ด้วยศีลสังวรทางใจ กล่าวคือ ความไม่โกรธและคับแค้นใจด้วยศีลสังวรทางใจ กล่าวคือ ความไม่ดูหมิ่น^{๑๐}

สำนวนร้ายถอดความได้ดังนี้ “ขมใจไม่ละโมภ”

๔) อย่ารื้อรานแก่ความ

ความหมาย:อย่าได้ใคร่ด่วนหาเรื่องราว อย่าหาเหตุก่อการวิวาท อย่าแส่เข้าไปหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัวโดยไม่จำเป็น จงนำชีวิตหลีกเลี่ยงออกจากเส้นทางที่นำไปสู่คดีความหรือภัยอันตรายต่าง ๆ^{๑๑}

^๖ อุทัย ไชยานนธ์. สุภาชิตพระร่วง หน้า ๑๔หน้า๑๕

^๗ อ่างแล้ว. กรมศิลปากร.สุภาชิตพระร่วง หน้า๑๕

^๘ อ่างแล้ว เรื่องเดียวกัน. อมฤตพจนนา. หน้า ๕๓

^๙ อ่างแล้ว อุทัย ไชยานนธ์. หน้า ๑๖

^{๑๐} ม.ม.อ.(ไทย)๒๐/๔๙

^{๑๑} อ่างแล้ว อุทัย ไชยานนธ์. หน้า ๑๖หน้า ๑๗

ในพระสูตรตอนหนึ่งว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง มีกามเป็นเหตุ มีกามเป็นต้นเค้า มีกามเป็นตัวบังคับ เพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายนั้นแล แม้พระราชาก็วิวาทกันกับพวกพระราชาก็วิวาทกันกับพวกกษัตริย์ แม้พวกพราหมณ์ก็วิวาทกันกับพวกพราหมณ์ แม้คฤหบดีก็วิวาทกันกับพวกคฤหบดี แม้มารดาที่วิวาทกับบุตร แม้บุตรที่วิวาทกับมารดา แม้บิดาก็วิวาทกับบุตร แม้บุตรที่วิวาทกับบิดา แม้พี่ชายน้องชายก็วิวาทกันกับพี่ชายน้องชาย แม้พี่ชายก็วิวาทกับน้องสาว แม้น้องสาวก็วิวาทกับพี่ชาย แม้สหายก็วิวาทกับสหาย คนเหล่านั้นต่างถึงการทะเลาะแก่งแย่ง วิวาทกันในที่นั้นๆ ทำร้ายซึ่งกันและกัน ด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศาสตราบ้าง ถึงความตายไปตรงนั้นบ้าง ถึงทุกข์ปางตายบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ี่ก็เป็นโทษของกามทั้งหลาย ... เกิดเพราะเหตุแห่งกามทั้งหลายทั้งนั้น”^{๑๒}

วิเคราะห์ตามความในพุทธศาสนาสุภาสิต “อตตานญเจ ปิยํ ชญญา น นํ ปาเปน สํยุเซ” ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ไม่ควรเอาตนนั้นไปพัวพันกับความชั่ว^{๑๓}

สำนวนร้ายถอดความได้ดังนี้ “หลบเลี่ยงอันตราย”

๕. วิจารณ์ผล

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการเน้นให้เป็นที่ประจักษ์ว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงพระปรีชาสามารถในการปกครองโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพราะตอนต้นนั้นได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของขอมมาช้านานซึ่งใช้หลักศาสนาพราหมณ์ปกครองประเทศดังนั้นเมื่อไทยได้เป็นอิสระแล้วจึงควรแยกให้หมดโดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นธรรมนูญการปกครองแทนการใช้แบบขอมที่มีศาสนาพราหมณ์เป็นธรรมนูญ ดังนั้นในชั้นวิจารณ์นี้ขอตัดเอาบางตอนในภาคผนวกมานำเสนอ ดังนี้

ข้อความในพระไตรปิฎกที่ใช้ประกอบการเปรียบเทียบในการวิจัยบางข้อที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการศึกษา

๑) **ธรรมราชา** (พระร่วง กษัตริย์ในอาณาจักรสุโขทัย) เป็นภาษาทางศาสนาที่มาจากบาลีสันสกฤตใช้อ้างในเรื่องต่างๆเช่น ระบอบการปกครองหมายถึงแบบธรรมราชาพ่อปกครองลูก และพระนามาภิไธยหมายถึงชื่อของสมเด็จพระมหากษัตริย์ราชาเจ้า ดังตัวอย่างในพระไตรปิฎกที่อ้างถึงคำว่าธรรมราชาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงยังจักรมีไชของพระราชารัฐอื่นให้เป็นไป เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็อะไรเล่า เป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชา พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่าดูกรภิกษุ ธรรมเป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาตั้งนี้แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ดูกรภิกษุ พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชาในโลกนี้ทรงอาศัยธรรม

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๙/๑๑๖

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต):อมฤตพจนานา. สำนักพิมพ์เพชรกระรัต ธ.บรมราชชนนี ตะลิ่งชัน

นั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกันและคุ้มครองที่ประกอบด้วยธรรมไว้ในอันโตชน ๆ

ดูกรภิกษุ อีกประการหนึ่ง พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองที่ประกอบด้วยธรรมไว้ในพวกกษัตริย์ ผู้ที่ตามเสด็จในหมู่พล ในพราหมณ์และคฤหบดี ในชาวนิคมนและชาวชนบท ในสมณะและพราหมณ์ ในเนื้อและนกดูกรภิกษุ พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา พระองค์นั้นแล ซึ่งอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา มีธรรมเป็นใหญ่ ครั้นทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองที่ประกอบด้วยธรรมไว้ในอันโตชน ในพวกกษัตริย์ผู้ตามเสด็จ ในหมู่พล ในพราหมณ์และคฤหบดี ในชาวนิคมนและชาวชนบทในสมณะและพราหมณ์ ในเนื้อและนกล้วน ย่อมทรงใช้จักรให้เป็นไปโดยธรรมเท่านั้น จักเป็นอันมนุษย์ ข้าศึกหรือสัตว์ใดๆ ให้เป็นไปไม่ได้ ฉันทใด ๆ

ดูกรภิกษุ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ทรงอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษาป้องกัน และคุ้มครองที่ประกอบด้วยธรรมไว้ในกายกรรม ว่า กายกรรมเช่นนี้ควรเสพ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ ฯ^{๑๔}

๒) สุภาสิต เป็นคำที่มาจากบาลีสันสกฤตหมายถึงคำพูดที่กรองแล้วในกถกรรมถือเป็นการฉันทลักษณ์ดั่งนั้นคำพูดนี้จึง ไพเราะ น่าฟัง ละเอียดอ่อน หรือบางครั้งคนนำไปใช้ในทางที่ผิดเช่น ศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ แต่ถ้าใช้คุ้มครองให้แคล้วคลาดยึดถือว่าเป็นพุทธคุณธรรมคุณสังฆคุณก็ได้ สุภาสิต พระร่วงถือเป็นการสั่งสอนของพระร่วงเจ้ากษัตริย์ไทยในอาณาจักรสุโขทัย ในวิจัยนี้มีคำว่า สุภาสิตจึงได้อ้างอิงหลักกรรมตามที่ค้นหาได้ในพระไตรปิฎกดังนี้ “เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เวรัญชพราหมณ์ได้ทูลคำนี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตมเป็นผู้เจริญที่สุด ท่านพระโคตมเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ข้าแต่ท่านพระโคตมภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทางหรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักขุจักเห็นรูปดั่งนี้”^{๑๕}

ดังนั้น คำที่เป็นภาสิต นั้นพระพุทธรูปเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่พระสัทธรรมระหว่าง ๔๕ พรรษาที่ได้ผลแม้ในชนทุกชั้นเมื่อได้ฟังต่างก็ชื่นชมยินดี ภาสิตของพระพุทธรูปองค์นั้นแม่เทวดายังมารับฟังโดยเคารพอย่างเช่นเรื่องรัตนสูตร ในขุททกปาฐะกุตเหล่าใด ประชุมกันแล้วในประเทศนี้ก็ดี หรือภุมมเทวดา เหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี ขอหมู่ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดีและจงฟังภาสิตโดยเคารพ^{๑๖}

^{๑๔} อก.เอก.๒๐/๔๕๓/๑๐๔

^{๑๕} วิ.มहा.๑/๔/๗

^{๑๖} พุ.ธ.๒๕/๗/๓

๓) สรุปข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาบางข้อของสุภาชิตพระร่วง๑๕๔บทตั้งจะยกตัวอย่างบางข้อมาดังนี้

๓.๑ สันโดษ คือความพอใจในสิ่งที่มีตัวอย่างเช่น “อย่าใฝ่ตนให้เกิน, อย่าใฝ่สูงเกินศักดิ์ฯจะมีข้อเปรียบเทียบในหลักธรรมใน สันตมจฺจิสสูตรดังนี้ “เมื่อภิกษุสันโดษด้วยปัจจัยอันหาโทษมิได้ ทั้งน้อยและหาได้ง่าย พรารภเสนาสนะ จิวร ปานะ และโภชนะ จิตของเธอก็ไม่คับแค้นไม่กระทบกระเทือนทุกทิศ และธรรมเหล่านี้ได้อันภิกษุนี้กล่าวแล้ว อนุโลมแก่สมณะธรรมธรรมเหล่านั้นอันภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความสันโดษถือเอาโดยยิ่ง ฯ”^{๑๗} ข้อธรรมชี้ให้เห็นบุคคลที่อยู่เป็นสุขไม่ว่าบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ต้องรู้จักความพอดี รู้ประมาณในการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่

๓.๒ วาจาสัตย์ ในสุภาชิตพระร่วงเช่น “เจรจาตามคติ” มีข้อธรรมเปรียบเทียบให้เห็นในธรรม ๘ ประการที่พระพุทธเจ้าตรัสกับโปตลียคฤหบดีตัวอย่างเรื่องคำพูดดังนี้ “มุสาวาท พึงละได้เพราะอาศัยวาจาสัตย์ ปิสุณาวาจา พึงละได้เพราะอาศัยวาจาไม่ส่อเสียดฯ”^{๑๘} การพูดจาดีมีคนรักและไว้วางใจในวงการ กิจการทุกอย่างย่อมได้รับความร่วมมืออย่างดีถ้ามีความจริงใจต่อกันเรียกว่ามีเครดิตคือความเชื่อใจกัน

๓.๓ ริษยา เป็นข้อหนึ่งในอุปกิเลสทำให้ใจเศร้าหมองถ้ามีในตน สุภาชิตพระร่วงชื่อว่า “อย่ากอปรจิตริษยา” จึงเป็นคำสอนโบราณที่อิงหลักธรรมดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระสาวกดังนี้ “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตนี้ผุดผ่อง แต่ว่าจิตนั้นแล เศร้าหมองแล้ว ด้วยอุปกิเลสที่จรมา ปุถุชนผู้มีได้สดับ ย่อมจะไม่ทราบจิตนั้นตามความเป็นจริงฉะนั้น เราจึงกล่าวว่าปุถุชนผู้มีได้สดับ ย่อมไม่มีการอบรมจิต ฯ”^{๑๙} ทรงสอนให้อบรมจิตไว้เพื่อสะดวกในการบำเพ็ญเพียรให้พ้นจากทุกข์

๓.๔ เมตตา เป็นธรรมของผู้ใหญ่หรือพ่อปกครองลูกเรียกว่าพรหมวิหารธรรม ในชื่อว่า “โอบอ้อมเอาใจคน” ข้อนี้พระร่วงเจ้าตรัสสอนพสกนิกรให้เป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกลาง อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์เรื่องพระเจ้ามโหสถที่สนทนาว่า “ดูกรอานนท์ ครั้งนั้นแล พระเจ้ามโหสถที่สนทนาเสด็จออกจาก กุฎาคารหลังใหญ่เสด็จเข้าไปยังกุฎาคารแล้วด้วยทอง ประทับบนบัลลังก์แล้วด้วย เงิน ทรงมีพระทัยประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สองที่สามที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่างเบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลกทั่ว สัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยพระทัยอันประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ ถึง ความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ มีพระทัยประกอบด้วยกรุณา ... มีพระทัยประกอบด้วยมุทิตา ... มีพระทัยประกอบด้วยอุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สองที่สามที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลกทั่วสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยพระทัย อันประกอบด้วยอุเบกขานันไพบุลย์ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ”^{๒๐} ในพระสูตรกล่าวถึงพระเจ้ามโหสถที่สนทนาทรงเข้ามานแล้วแผ่เมตตาครอบจักรวาลถึงอุเบกขานันไพบุลย์หา

^{๑๗} วจ.จตุกก.๒๑/๒๑/๒๗

^{๑๘} ม.ม.๑๓/๓๘/๓๑

^{๑๙} วจ.เอก.๒๐/๕๑/๘

^{๒๐} ที.ม.๑๐/๑๗๙/๑๔๖

ประมาณไม่ได้ พระร่วงเจ้าในครั้งสุโขทัยทรงปกครองด้วยระบอบธรรมราชาน่าจะทรงมีพระทัยพยายามปกครองประเทศให้ใกล้เคียงหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยแท้

๓.๕ โลกะ เป็นกิเลสอย่างหาบที่มีในคน สุภาชิตพระร่วงชื่อว่า “อย่ายินคำคนโลก” ข้อนี้สอนให้อย่าคลุกคลีกับคนที่ไม่รู้จักพอจะทำให้ตนกลายเป็นคนที่ไม่รู้จักสงเคราะห์คนที่ด้อยโอกาสกว่าตน หลักธรรมที่ปรากฏมียืนยันคือ “ความโลภเป็นอาการหยาบ เป็นเหตุให้เที่ยวปล้นขูเอาสิ่งของแสดงของปลอมเปลี่ยนเอาของคนอื่น ทำอุบายล่อลวง บาปกรรมทั้งหลายนี้ มีปรากฏอยู่เพราะโลภธรรม เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์จึงไม่ชอบใจโลกะ”^{๒๑} สอนไม่ให้คบหาสมาคม หรือไม่เข้าไปติดต่อกับธุรกิจการงาน เพราะคนโลภมักเอาเปรียบฝ่ายเดียว ตรงข้อความว่าปลอมเปลี่ยนเอาของคนอื่น ทำอุบายล่อลวง ดูคล้ายกับข่าวที่เห็นในหน้าสื่อบ่อยเช่นเรื่องตกทอง คือการเข้าไปตีสนิทแล้วถือโอกาสพูดที่น่าเชื่อถือแล้วนำของเทียมเปลี่ยนกับของจริง เพราะความโลภอยากได้มากจึงสุภาชิตเตือน”

๖. ข้อเสนอแนะและการแก้ไข

ในการวิจัยครั้งใหม่ใคร่เสนอแนะให้ผู้มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในบทร้อยกรองได้ต่อยอดในเรื่องคำประพันธ์หรือกวีนิพนธ์ เช่นกลอนบทละครพระร่วงเจ้า ในลักษณะ บทละครร่วมสมัยที่ทำให้สถานศึกษานำไปแสดงละครเกี่ยวกับวีรบุรุษผู้กอบกู้แผ่นดินเพื่อชาติ คล้ายกับวรรณกรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในไทยเช่น โรมิโอกับจูเลียตส์ สโนไวท์ เป็นต้น ในเรื่องมีหลากหลายและลีลา ทั้ง รัก โศก ตลก ในเรื่องของร้อยกรองที่ทันสมัยและขอเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ รัฐบาลเช่นกระทรวงศึกษาธิการควรเพิ่มงบประมาณในเรื่อง การอนุรักษ์และส่งเสริมในเรื่องวรรณกรรมที่เห็นว่ามีคุณค่าต่อสังคม ควรค้นหาประเด็นปัญหาที่ตั้งวาง เพื่อส่งเสริมให้ทำการวิจัยค้นคว้า และนำผลจากการวิจัยนั้นมาใช้เป็นประโยชน์จรจรโลงสังคมไทยสืบไปทั้งนี้รวมถึงหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันเพื่อเผยแพร่งานวรรณกรรมของชาติทั้งเก่าและใหม่ให้ปรากฏเด่นต่อสาธารณชน

วรรณคดีนั้นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ควรอนุรักษ์เพราะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ การสร้างสรรค์งานด้านวรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้นย่อมหนีไม่พ้นการพูดถึงเรื่องราวของพื้นที่นั้นๆและบุคคลต่างๆ เป็นหน้าต่างให้มองเห็นภาพวัฒนธรรมประเพณีของสังคมในวรรณคดี เช่น วรรณคดี สุภาชิตพระร่วง ที่ผู้วิจัยได้หยิบขึ้นมาศึกษาวิเคราะห์นี้หวังว่าคงได้รับประโยชน์และเห็นคุณค่าในการจรจรโลงใจและสังคมสืบไป

^{๒๑} ขุ.ชา.๒๗/๑๓๓๖/๒๕๔

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมศิลปากร. **สุภาพิตพระร่วง สุภาพิตพระร่วงคำโคลงและโคลงสุภาพิตเรื่องพระร่วง ศิลปจารึกพ่อขุนรามคำแหง**. กรมศิลปากร อนุญาตให้พิมพ์เป็นบรรณาการ. โรงพิมพ์รวมมิตรไทย พระนคร, ๒๕๑๑.

จอมพล ป.พิบูลสงครามและทำผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม. **ประวัติศาสตร์สุโขทัย(ภาค๑)**. โรงพิมพ์ไทยบริการ ถ.ราชดำเนินพระนคร, ๒๔๙๘

ปัญญา บริสุทธิ์. **โลกทัศน์ของคนไทย วิเคราะห์จากวรรณคดีคำสอนสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

A.C. Majumda, M.A., Ph.d., **Hindo Colonies in the Far East**, Printed by K.L. Sachadava, at skylark printers New Delhi-55, 1973.

Prapan Geengong. **The Political and The Cultural History of Thailand During Sukhothai Period**. Dissertation Submitted for M.A. Examination in history of Magadh University, India, 1981.

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์

The Opinion of the Buddhist Monks in Northeast Thailand
toward Their Political Demonstration

ปรีชา บุญทวี*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ๒) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ ๓) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๓๙๘ รูป ผลการวิจัยพบว่า ปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้นมีปรากฏในพระไตรปิฎกมากมายหลากหลายสถานการณ์และช่วงเวลาทั้งในรูปแบบของพระสูตร ต่าง ๆ เช่น อคคัญสูตร มหาสีหนาทสูตร จักกวัตติสูตร เป็นต้น หรือปรากฏเป็นหลักธรรมที่ใช้ประกอบในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น หลัก พรหมวิหารธรรม ทศพิธราชธรรม อปริหานิยธรรม เป็นต้น

ส่วนความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ด้วยกันเองนั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นผู้มีพรรษาน้อยหรือพรรษามาก ทั้งผู้มีอายุน้อยหรืออายุมาก ทั้งผู้มีการศึกษาในทุกระดับ และพระสงฆ์ผู้อยู่ในฐานะผู้ปกครอง ไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใด ต่างก็มีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ไม่เห็นด้วยในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในลักษณะของการชุมนุมเรียกร้อง ต่อต้านหรือกดดันรัฐบาลเพราะถือว่า ไม่เหมาะสมและไม่ใช่กิจของสงฆ์ที่พึงกระทำ แต่ควรเป็นไปเพื่อการชี้แนะหรือการให้ความรู้ด้านการเมืองการปกครองที่ถูกต้อง และเป็นผู้นำทางด้านความคิด ด้านสติปัญหามากกว่า

คำสำคัญ : ความคิดเห็น, พระสงฆ์, การชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์

ABSTRACT

There are 3 objectives in this research “The Opinion of the Buddhist Monks in Northeast Thailand toward Their Political Demonstration”. 1) To study the political phenomenon in The Three Baskets (Buddhist Scriptures). 2) To study the

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

monks' opinions about their political demonstration. 3) To compare the monks' attitudes about their political demonstration. This research the amounts of 398 samples of monks in the Northeast Thailand. The research result has found that:- The political phenomenon appear in many situations in the Three Baskets (Buddhist Scriptures) such as in term of "Sutra" for example Akkanyasutra, Maha Srihanathasutra Chakravarti etc. or in term of Dharma Teaching of the Buddha in the file of the political phenomenon e.g. Brahmaviharadhamma Dasapitrajadhamma Aparihaniyadhama etc.

For the monks' opinions about their political demonstration, have no difference in their attitudes toward the political demonstration between all of them event in the different status, age, range of monk-being (Phunsa), education level, monk rank and domicile. Their opinions are disagree the way of political demonstration of monks to against or pressure the government. Because it is not the behavior of Buddhist monk. But monks ought to suggest the people to know the right way of the political activities and to be the leader of the wisdom better than the leader of the political demonstration.

Keywords: The Opinion, Buddhist Monks, Political Demonstration

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนากับสังคมไทยนั้นเป็นสิ่งที่คู่กันและมีความสัมพันธ์กันทางด้านแนวคิด ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตมาอย่างยาวนาน ถือได้ว่าเป็นรากเหง้าหรือเอกลักษณ์ของชนชาติไทย พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในบริบทของการเมืองการปกครองนั้นพระสงฆ์ก็ถือว่ามืบทบาท และมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเมืองไทยในทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แนวความคิดทางการเมืองในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการเสนอข้อนโยบายทางการเมืองและหลักการบริหารประเทศให้มีความ มั่นคงและให้เกิดสันติสุขแก่สังคม ดังปรากฏในพระไตรปิฎกอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในคัมภีร์ ทีฆนิกายนั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการปกครองรัฐอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง^๑ พระพุทธเจ้าในฐานะที่พระองค์เป็นศาสดาเอกของโลก พระองค์มิได้ทรงมุ่งหวังที่จะสร้างระบบปรัชญาการเมืองขึ้นมาแต่อย่างใด แต่ทรงให้คำชี้แนะ เกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่างๆ ในการปกครองแก่รัฐนั้นๆ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนปรัชญาการเมือง

^๑ ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๓/๑๒๕.

โดยตรง ดังจะเห็นได้ว่าในพระไตรปิฎกกล่าวถึงเรื่องนี้เป็นส่วนน้อยแต่ดูเหมือนจะเป็นการสอนให้แก้ปัญหาเฉพาะของรัฐบางรัฐในสมัยพุทธกาลมากกว่า เพราะคำสอนที่สอนสำหรับรัฐหนึ่งต่างกับที่สอนกับอีกรัฐหนึ่ง^๒

การเมืองการปกครองไม่สามารถที่จะแยกออกจากศาสนาได้การเมืองที่ถูกต้องจะต้องเกี่ยวข้องกับคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเพศใดก็ตาม เพื่อให้คนในสังคมสามารถที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ การเมืองนั้นคือระบบของการจัดหรือการกระทำเพื่อให้คนจำนวนมากอยู่ด้วยกันโดยปราศจากปัญหาโดยไม่ต้องใช้อำนาจ แต่ความสำคัญมันอยู่ที่ว่ามันเป็นระบบที่ต้องจัดทำขึ้นก็เพื่อคนทั้งหมดจะอยู่ร่วมกันโดยปราศจากปัญหา^๓ บทบาทของพระสงฆ์ทางการเมืองก็มีปรากฏในหลายสถานการณ์ และในปัจจุบันนี้สถานการณ์ทางการเมืองก็เปลี่ยนไป และการแสดงออกทางการเมืองนั้นได้เปิดกว้างกับคนทุกกลุ่มคน พระสงฆ์นั้นก็ประชาชนคนหนึ่งที่มีสิทธิและเสรีภาพดุจประชาชนทั่วไป แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นพระสงฆ์ยังถูกจำกัดบทบาทในด้านการเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการเข้าไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง แต่การที่พระสงฆ์นั้นเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน จึงมีอิทธิพลต่อประชาชน ทำให้นักการเมืองนั้นใช้ช่องทางศาสนานั้นสร้างคะแนนหาเสียงด้วยการบริจาคปัจจัยใส่ให้กับทางวัด เป็นต้น ทำให้พระสงฆ์ต้องมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้นก็ต้องมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางการเมืองด้วย การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของระบบการเมือง การปกครองที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) ที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การบริหารและการปกครองประเทศพระสงฆ์ก็คือว่า เป็นสมาชิกของสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม^๔

ผู้ที่ให้การสนับสนุนการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ ก็ได้อ้างถึงสิทธิในการชุมนุมทางการเมืองไว้ โดยอ้างรัฐธรรมนูญที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” และ “...บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา

^๒ ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ทรงสนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๕.

^๓ พุทธทาสภิกขุ, *ธรรมะกับการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๗.

^๔ วิสุทธิ์ โปธิแทน, “ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย”, (*รัฐศาสตร์สาร* ๓, สิงหาคม ๒๕๑๙), หน้า ๓๒-๓๔.

นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตาม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น”^๕

สำหรับกลุ่มบุคคลที่ไม่เห็นด้วย ก็มักอ้างถึงความเหมาะสม แม้ไม่มีบทบัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย แต่ก็ถือว่าเป็นโลกวิฆเน คือ เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ชาวบ้านติเตียน ไม่พึงกระทำ และทางฝ่ายมหาเถรสมาคมก็ได้ออกคำสั่งของมหาเถรสมาคม ลงวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๘ เรื่อง "ห้ามพระภิกษุเกี่ยวข้องกับการเมือง" โดยมีสาระสำคัญในข้อ ๔ ที่ว่า "ห้ามพระภิกษุสามเณร เข้าไปในที่ชุมนุมหรือในบริเวณสภาเทศบาล หรือสภามหาวิทยาลัย หรือในที่ชุมนุมทางการเมืองไม่ว่ากรณีใดๆ" กับข้อ ๖ ที่ว่า "ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใด" และข้อ ๗ ที่ว่า "ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งจัดขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด”^๖

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เกิดจากความสนใจในการศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองของพระสงฆ์ที่ได้ออกมามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการร่วมชุมนุมทางการเมือง การปราศรัยทางการเมือง การสนับสนุนกลุ่มการเมืองทั้งที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองและกลุ่มกดดันทางการเมือง ตลอดจนการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่ปรากฏเห็นต่อสาธารณชนในยุคแห่งความขัดแย้งทางการเมืองของไทย ที่มีการแตกแยกอย่างชัดเจน เพื่อนำผลการวิจัยเป็นตัวบ่งชี้ในการแสดงออกทางการเมืองที่เหมาะสมกับสถานภาพของพระสงฆ์ และขอบเขตในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทย ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ อันเชื่อมโยงกับความศรัทธาเลื่อมใสที่มีต่อพระพุทธศาสนา อีกทั้งจะเป็นแนวทางที่องค์กร หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์จะได้มีนโยบาย และแนวทางปฏิบัติต่อพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เป็นบรรทัดฐานของพระสงฆ์ไทยในอนาคตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
- ๒.๒ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์
- ๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยจำแนกตาม สถานภาพ อายุ พรรษา ระดับการศึกษา ตำแหน่งปกครองทางคณะสงฆ์ และภูมิภคานา

^๕สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และคณะ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔ - ๑๕

^๖คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙๙.

๓. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษา ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ มีทั้งคำถามตรงและคำถามอ้อม เป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิดในตอนท้าย และจัดเรียงประเด็นคำถาม ในเชิงจิตวิทยา เน้นถึงความรู้สึก วิธีคิด ความเข้าใจ เพื่อศึกษาวิเคราะห์

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ศึกษาเลือกสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการเมืองที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นอย่างไรบ้าง, ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเมือง เป็นอย่างไรบ้าง, ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นอย่างไรบ้าง, ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมือง เป็นอย่างไรบ้าง, ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์

๔. ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยรวมเห็นว่า เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสมณภาวะ สุ่มเสี่ยงต่อโลกวัชชะ และไม่ใช่วิสัยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แต่พระสงฆ์ควรเป็นผู้แนะนำ สั่งสอน ให้แนวคิดทางด้านการเมืองการปกครองที่ควรมีหลักธรรมเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข พระสงฆ์ก็มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกยุคทุกสมัย สังคมสามารถนำเอาหลักธรรมที่เป็นจุดเด่นของระบบสามัคคีธรรมคือ อปรีหานิยธรรมมาใช้ในกระบวนการทางการเมือง โดยเน้นให้บุคคลได้รู้จักสิทธิและหน้าที่ มีการพัฒนากาย จิตใจและสติปัญญาไปพร้อมกัน โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการขัดเกลาสังคม และให้แนวคิดทางด้านการเมืองการปกครองตามหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา และเชื่อมั่นว่า พระสงฆ์จะเป็นผู้นำทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการแนะนำ ตักเตือน และให้ความรู้ด้านการเมืองการปกครองที่เหมาะสมและถูกต้อง

๕. อภิปรายผล

๕.๑ ความคิดเห็นของความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก พระสงฆ์เห็นด้วยการปกครองทางการเมืองควรมีหลักธรรมะเพื่อให้เกิดสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาได้กล่าวจุดเด่นของระบบราชาธิปไตยว่า อำนาจและความยิ่งใหญ่ที่ได้มา คือ ความสงบสุขของประเทศชาติและความสงบสุขของประชาชน ได้สรุปพลัง หรืออำนาจของพระมหากษัตริย์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาไว้ ๕ ประการ^๗ ได้แก่ ๑) กำลังแขน หรือกำลังกาย คือ มีพละนาญะร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยมีความสามารถและความชำนาญในการใช้อาวุธต่าง ๆ ได้ดี ๒) มีราชสมบัติเพียงพอ หรือมีทุนทรัพย์ในท้องพระคลังสมบูรณ์ ไว้บำรุงเลี้ยงดูข้าราชการบริวาร และให้ความช่วยเหลือประชาชน ๓) กำลังคือข้าราชการที่ปรีชาราชการแผ่นดิน เป็นผู้ทรงความรู้ความสามารถ และจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน ๔) กำลังคือชาติกำเนิดสูงส่ง เป็นชาติดีชาติต้องด้วยความนิยมเชิดชูของมหาชน และได้รับการฝึกรบมาแล้วเป็นอย่างดี ตามประเพณีแห่งชาติตระกูล ๕) กำลังแห่งปัญญา คือ ทรงปรีชาญาณ เป็นผู้มีความรอบคอบ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ สามารถวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ ให้ได้ผลเป็นอย่างดี

๕.๒ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านพระสงฆ์กับการเมืองที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ เนียมเล็ก^๘ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะการกล่าวถึงข้อความการเกิดโลก สังคมมนุษย์ วิวัฒนาการของโลกและการเกิดขึ้นของสถาบันการปกครองสอดคล้องกับเรื่องราวในอัครัญญสูตร ในสุตตันตปิฎก ที่หมิกาย ปาฎิกวรรคแสดงถึงการเกิดขึ้นของผู้ปกครองคนแรกที่เรียกว่า “มหาชนสมบัติ” คือ คนกลุ่มหนึ่งซึ่งคนส่วนใหญ่เลือกให้เป็น โดยมอบหน้าที่ในการตัดสินใจ ลงโทษผู้กระทำความผิดให้พ้นระสัจญะระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองอยู่ที่ว่าผู้อยู่ใต้ปกครองยินยอมมอบอำนาจส่วนที่เป็นของตนให้กับผู้ปกครองและยอมสูญเสียสิทธิและเสรีภาพบางประการ เพื่อสงวนรักษาไว้ซึ่งสิทธิและการคุ้มครองจากผู้ปกครอง ท่านพุทธทาส กล่าวว่า การเมืองยุคแรกนั้นเกิดขึ้นเพราะคนเห็นแก่ตัว การกระทำล่วงละเมิดสิ่งของที่มีใช้ของตน จึงเกิดผู้ปกครองขึ้นมาเพื่อตัดสิน

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

^๘ สมศักดิ์ เนียมเล็ก, *วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน*, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘-๗๙.

ลงโทษผู้กระทำผิด แต่ต่อมามนุษย์มีความคิดที่ว่าการใช้อาชญาลงโทษเป็นสิ่งที่ไม่สมควร มนุษย์จึงพยายามแสวงหาแนวทางหรือนโยบายบางประการเพื่อนำมาใช้ในการจัดให้คนจำนวนมากอยู่กันเป็นผาสุก โดยปราศจากการใช้อาชญา สิ่งนี้ คือ ระบบการเมืองในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านมีความเห็นว่าระบบการเมืองที่เกิดขึ้นในยุคแรกเริ่มนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องในความหมายของการเมือง ต่อมามนุษย์เกิดกิเลส ความโลภทางวัตถุครอบงำจิตใจ เป็นผลให้การเมืองมีความหมายเปลี่ยนไป เป็นการแก่งแย่งเบียดเบียนต่อกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนหรือพวกของตน การเมืองในยุคหลังจากที่มนุษย์อยู่ใต้อำนาจของวัตถุนิยม จึงเป็นการเมืองที่ไม่ถูกต้องไม่ใช่อุดมคติสำหรับการเมือง โดยเฉพาะพุทธทาสภิกขุมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ความเห็นแก่ตัวเป็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาและข้อบกพร่องของระบบการเมืองด้วย

๒) **ด้านพระสงฆ์กับการเมือง** จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอำนาจ พรหมศรี**^๙ ได้ศึกษาเรื่อง วิสัยทัศน์ทางการเมืองของพระสงฆ์เกี่ยวกับการก้าวสู่สภาพลักษณ์ของรัฐบาลธรรมรัฐภายใต้กลไก และกติกากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๐ : ศึกษากรณี พระนิสิตนักศึกษาระดับปีที่ ๓,๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สรุปความได้ว่า วิสัยทัศน์ทางการเมืองของกลุ่มพระนิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ทางการเมืองระดับกว้างไกลและแคบสั้นตามลำดับ กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับรัฐบาลธรรมรัฐ ตามเนื้อหาในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ไม่มีวิสัยทัศน์เช่นกัน สำหรับทิศทางการเมืองส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ในแง่ดี กล่าวคือ มีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จะมีส่วนช่วยในการสร้าง

๓) **ด้านพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง** จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ผศ.คณินนิตย์ จันทบุตร**^{๑๐} งานวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาวิกฤตสังคม : กรณีพระสงฆ์นักพัฒนาอุบลราชธานี – อำนาจเจริญ มีวัตถุประสงค์จะศึกษาถึงความเป็นมา กระบวนการรวมกลุ่มขององค์การพระผู้นำพัฒนาแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง อุบลราชธานี – อำนาจเจริญ การดำเนินงานด้านสวัสดิการชุมชน

^๙ พระมหาอำนาจ พรหมศรี, “วิสัยทัศน์ทางการเมืองของพระสงฆ์เกี่ยวกับการก้าวสู่สภาพลักษณ์ของรัฐบาลธรรมรัฐ ภายใต้กลไกและกติกากการเลือกตั้ง”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๐} คณินนิตย์ จันทบุตร, พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาวิกฤตสังคม : กรณีพระสงฆ์นักพัฒนาอุบลราชธานี – อำนาจเจริญ, งานวิจัยวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้าบทคัดย่อ.

การแก้ไขปัญหาเสพติดและเอดส์ ของภิกษุซึ่งเป็นสมาชิกองค์การพระผู้นำ จำนวน ๔ รูป ได้แก่ พระอาจารย์ถวิล สุญญธาดู ด้านการเผยแพร่ธรรมะด้วยหนังสือและการ์ดและการ์ดเสพติดพระบรมมหาราชวัง ด้านสวัสดิการชุมชนและการใช้สมุนไพรรักษาโรคเอดส์ พระครูโสภณวิริยะกิจ ด้านการเกษตรผสมผสาน สวัสดิการชุมชน พระครูรังษีนิวกิจ ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมและการทำมาหากินของชุมชน ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหา เพื่อนำตัวอย่างความสำเร็จของแต่ละรูปมาเป็นแผนการพัฒนาชุมชนโดยมีศาสนาเป็นแกนนำ การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ สังเกต แล้วนำเสนอในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปว่า พระพุทธศาสนา มีคุณูปการต่อสังคมไทยหลายประการ พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรของสถาบัน มีฐานะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและพิธีการของชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ซึ่งลดน้อยลงได้ถูกรื้อฟื้นให้มาเป็นที่พึ่งของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง หลังจากพบว่าผลพวงของการพัฒนาสมัยใหม่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยส่วนรวมแก่สังคม เพราะมุ่งพัฒนาแค่วัตถุ แต่หากการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาชนบทโดยสังฆพัฒนาจึงได้ก่อร่างเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนและดำเนินการมาเป็นเวลาช้านาน

๔) ด้านพระสงฆ์กับการชุมนุมทางการเมือง จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ และคณะ**^{๑๑} พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ควรได้รับการพัฒนาด้านยุทธวิธีเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรจัดหลักสูตรฝึกอบรม จัดสัมมนาในเรื่องที่ต้องช่วยกันหาทางแก้ปัญหา หรือแนวทางเพื่อนำ มาพัฒนาวัดและชุมชน บทบาทด้านการพัฒนาวัดและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์มีความเห็นว่าควรพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยสร้างสิ่งก่อสร้างที่จำ เป็น สร้างด้วยความสวยงาม รักษาเอกลักษณ์ของศิลปะ ท้องถิ่น อนุรักษ์โบราณวัตถุเก่าแก่ทั้งพระพุทธรูป สิ่งของเครื่องใช้เก็บรวบรวมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ บทบาทด้านการอบรมคน ทำ วิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนฝึกปฏิบัติวิปัสสนาการอบรมสั่งสอนจริยธรรม แนวทางการดำ รงชีวิตที่ดั่งาม การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การแต่งตั้งสื่อทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย การสงเคราะห์ประชาชน และพระสงฆ์ไม่ควรทำ บทบาทในการทำ นายโชคชะตาและการให้โชคลาภ (ห่วย) แก่ประชาชน ส่วนการปลูกเสกวัตถุมงคลนั้น พุทธศาสนิกชน บางส่วน

^{๑๑} มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ, **บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลาง และ ภาคตะวันออกเฉียง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการชุมนุมทางการเมืองของพระสงฆ์ ที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

- ๑) พระสงฆ์ควรแสดงออกด้วยการร่วมชุมนุมทางการเมืองตามกรอบของรัฐธรรมนูญ
- ๒) การที่พระสงฆ์แสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการร่วมชุมนุมทางการเมือง จะต้องหาความเหมาะสมให้ได้
- ๓) พระสงฆ์ยังมีศีลเป็นข้อห้ามอีกชั้นหนึ่ง ขณะเดียวกันก็มีกฎระเบียบของคณะสงฆ์ด้วย ต้องทำอะไรให้เหมาะสม
- ๔) ในสมัยพุทธกาล มีพระพุทธเจ้าคอยเป็นสติของสังคม แต่ในปัจจุบันนี้แม้ไม่มีพระพุทธเจ้าแต่หากเรามีสติ สิ่งนี้ก็คือพระพุทธเจ้า เราจะต้องร่วมกันเป็นสติของสังคม แล้วส่งสัญญาณว่าไม่ต้องการความรุนแรง
- ๕) พระสงฆ์ไม่ควรมายุ่งเกี่ยวทางการเมือง เพราะไม่ใช่กิจของสงฆ์ ผิดหลักพระธรรมวินัย
- ๖) พระสงฆ์ต้องยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม การมีความเมตตา เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งการมีความเชื่อว่าคำสอนของพระพุทธศาสนาห้ามมิให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางโลกซึ่งเป็นโลกวิสัย
- ๗) พุทธศาสนาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทยสามารถชี้นำแนวทางสันติวิธี เพื่อระงับยับยั้งไม่ให้ความขัดแย้งในสังคมบานปลายไปสู่ความรุนแรงได้
- ๘) พระสงฆ์เป็นบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งมีบทบาทและหน้าที่จำเพาะในทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญก็คือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่ดีงามชอบธรรมและเป็นธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- จันทนา สุทธิจारी. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป., ๒๕๔๔.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. วรรณคดีทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสู่ประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

วินิจ เจริญชัยยงค์. **กฎหมายเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ศุภชัยพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง”**. ณ ห้องประชุม ๗๐๗ อาคารบรมราชกุมารี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันที่ ๒๒ มิ.ย., ๒๕๕๐.

พระมหาอำนาจ พรหมศรี. **วิสัยทัศน์ทางการเมืองของพระสงฆ์เกี่ยวกับการก้าวสู่ภาพลักษณ์ของรัฐบาลธรรมรัฐภายใต้กลไกและกติกากการเลือกตั้ง**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

พระมหาเนติวุฒิ เคารพปรัชญา. **“ความร่วมมือของพระสงฆ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”**, การค้นคว้าแบบอิสระ. สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Koufman , H.F. **Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities**.

Oakley. P. **Approaches To Participation In Rural Development**. Geneva : Internation Office, 1984.

Raymond J. Burdy. **Fundamental of Leadership Readings**. Massachusetts Addison : Wesley Publishing Co.Ltd., 1967.

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

The Effective Administration Participation Model of Schools in
The Office of Primary Administration Lampang Area 2

มานพ ภัคเนียรนาท*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ๑) ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ และ ๒) นำเสนอรูปแบบและองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล โดยมีวิธีการศึกษาวิจัย คือ ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดองค์ประกอบขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ความเป็นไปได้การบริหารแบบมีส่วนร่วมและประสิทธิผลการบริหารขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์และตรวจสอบการสร้างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๑๕ องค์ประกอบและตัวชี้วัด ทั้งหมด ๖๕ ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ ด้านการวางแผน ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบย่อยคือ ๑) การวางแผนงาน ๒) การวางแผนหลักสูตร ๓) การวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล ๔) การจัดระบบสารสนเทศ องค์ประกอบที่ ๒ ด้านการลงมือปฏิบัติจริง เน้นสัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบย่อยคือ ๑) เทคโนโลยีและนวัตกรรม ๒) การดำเนินงานที่เน้นสัมฤทธิ์ผล ๓) การจัดการเรียนรู้ ๔) การจัดสภาพแวดล้อม/แหล่งเรียนรู้ ๕) การนำแผนสู่การปฏิบัติ องค์ประกอบที่ ๓ ด้านการบริหารการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและเครือข่าย ประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบย่อยคือ ๑) การกำหนดบทบาท/หน้าที่ ๒) บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ องค์ประกอบที่ ๔ ด้านการนิเทศ กำกับ และติดตาม ประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบย่อยคือ ๑) การนิเทศติดตาม ๒) ความเป็นผู้นำ องค์ประกอบที่ ๕ การประเมินผลและรายงานผลเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบย่อยคือ ๑) กระบวนการประเมินผล ๒) การนำผลการประเมินไปใช้

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, ประสิทธิภาพของการบริหาร, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

This research aims to 1) study the elements of participatory school management effectiveness of the primary schools in the office of Primary Educational Service Area Lampang 2) present the model and configuration management with the effective participation. Methodologies of the research are 1) to analyze and determine the elements 2) analyze the possible participation of administration and effectiveness of management 3) analyze and monitor the creation of a participatory management effectiveness. Found there are five key elements which consists of fifteen sub-elements and sixty-five indicators that are

The first element is planning which consists of four sub-elements: 1) school planning 2) curriculum planning 3) analysis of the data link 4) management Information System. The second element is real action that focused on achievement which consists of five sub-elements: 1) Innovation, 2) operations focused on achievement 3) learning management 4) the environment/resources management 5) Implementation of the plan. The third element is participation administration in school and networking which consists of two sub-elements: 1) defining the role/function 2) atmosphere and culture. The fourth elements is supervision and follow-up consists of two elements: 1) supervision, 2) leadership. The fifth element is evaluation and reporting creative contains two elements: 1) the evaluation process, 2) the assessment using

Keywords: Model, Administration, Participation, Effectiveness

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ อาทิ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือมีส่วนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร การมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือทั้งทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป จากการจัดการศึกษาโดยลำพัง เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมทั้งจากองค์กรภายในชุมชนและนอกชุมชน โดยต่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกันคือเพื่อพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ผู้เรียนเองสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างหลากหลาย ทั้งจากโรงเรียน สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นระบบการบริหารหรือการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องมีการปฏิรูปใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๙ มาตรา ๙ การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ได้ให้แนวทางการบริหารจัดการศึกษาไว้ คือให้จัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น^๑

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญที่ต้องจัดการศึกษาให้มีเอกภาพในขณะเดียวกันรัฐให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการรวมทั้งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ ร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งบทบาทหน้าที่ในความร่วมมือนี้นั้นได้กำหนดให้มีคณะบุคคลขึ้นมาคณะหนึ่งจากชุมชนคือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยคณะครูและผู้บริหาร ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมาตรฐาน ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีความรู้ ความสามารถได้ในอนาคต จะต้องกำหนดกรอบคิด ทิศทาง ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสได้แสดงทัศนะทางการศึกษา และร่วมกับขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

จะเห็นได้ว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น มิได้เป็นเพียงข้อกำหนดที่กำหนดไว้ทั้งในส่วนของกฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายของผู้บริหารในแต่ละระดับเท่านั้น แต่ยังต้องมีความตั้งใจที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเป็นรูปธรรมทั้งด้านกระบวนการ และผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือนั้น ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบอย่างไร จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจเพื่อให้สามารถนำแนวคิดและข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศต่อไป

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ ในปัจจุบันมีจำนวนสถานศึกษาในสังกัด ๑๖๑ แห่ง จำแนกเป็นขนาดเล็ก(นักเรียน ๑๒๐ คนลงมา) จำนวน ๑๐๙ แห่ง และโรงเรียนขนาดกลาง(นักเรียน ๑๒๑-๕๐๐ คน) จำนวน ๔๔ แห่ง โรงเรียนขนาดใหญ่(นักเรียน ๕๐๑ คนขึ้นไป) จำนวน ๓ แห่ง โรงเรียนสาขา จำนวน ๑ แห่ง และโรงเรียนมีน่านักเรียนไปเรียนรวม จำนวน ๔ แห่ง ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่ง ได้มีการส่งเสริมให้องค์กรชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านวิชาการ บุคลากร แผนงาน/งบประมาณ และบริหารทั่วไป โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าร่วมเป็นกรรมการดำเนินงานร่วมกับคณะครูและผู้บริหารโรงเรียน แม้ในแนวทางการมีส่วนร่วมจะมีความคล้ายคลึงกันในส่วนขององค์ประกอบด้านบุคคล

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๙.

หรือคณะกรรมการ แต่ในองค์ประกอบอื่น ๆ มีความแตกต่างกันตามบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่ง เช่น บางแห่งได้มีการดำเนินงานขยายโอกาสให้องค์คณะบุคคลในลักษณะอื่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง หรือคณะผู้อุปถัมภ์โรงเรียน เป็นต้น ในความแตกต่างกันทั้งบริบท และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้ผลการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาหรือประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่ละแห่งนั้นมีความแตกต่างกัน จึงเป็น ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัย องค์ประกอบของความร่วมมือของการมีส่วนร่วมใด หรือ กระบวนการของความร่วมมือเป็นอย่างไรที่จะเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาของ โรงเรียนได้ เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียน ประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล ใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

๒.๒ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดองค์ประกอบ

การวิเคราะห์และกำหนดองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มี ประสิทธิภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดองค์ประกอบเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมและด้าน ประสิทธิภาพการบริหาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ เป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลและการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ ด้วยวิธีการสกัดปัจจัย (Principial Component Analysis) เพื่อให้ได้ตัว แปรที่สำคัญในการจัดทำแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่า IOC (Index of Item-objective Congruence) จากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์การ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐ – ๑.๐๐ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านปรับปรุงแล้ว ไป เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งที่ ๑ กับกลุ่มประชากร โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครู และประธานกรรมการสถานศึกษาหรือผู้แทนชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล ซึ่งทำการ

วิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ ๓ สร้างรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ จากจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ในขั้นที่ ๑-๒ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ ๔ ประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต ๒ โดยการสัมมนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒ และรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล แล้วนำข้อมูลที่ได้ในด้านความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นไปได้มาปรับปรุงรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น

๔. ผลการวิจัย

องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

องค์ประกอบที่ ๑ ด้านการวางแผน มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด คือ

องค์ประกอบย่อยที่ ๑ การวางแผนงาน ประกอบด้วย ๕ ตัวชี้วัด คือ มีการจัดทำแผนการพัฒนากิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการจัดทำแผนครบทั้ง ๔ งาน มีส่วนร่วมจากคณะครูและบุคลากรในการวางแผน มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการดำเนินการหารายได้และระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โรงเรียนให้ความรู้ความเข้าใจในแผน การปฏิบัติและประเมินผล

องค์ประกอบย่อยที่ ๒ การวางแผนหลักสูตร ประกอบด้วย ๓ ตัวชี้วัด คือ มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น โรงเรียนมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่แสดงถึงความเป็นเอกภาพ

องค์ประกอบย่อยที่ ๓ ด้านการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล ประกอบด้วย ๒ ตัวชี้วัด คือ มีการวิเคราะห์ปัญหาและรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีการระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหาร

องค์ประกอบย่อยที่ ๔ ด้านการจัดระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย ๒ ตัวชี้วัด คือ มีการพัฒนาระบบสารสนเทศด้านทรัพยากรทางการศึกษาอย่างครบถ้วน โรงเรียนมีการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อประเมินประสิทธิผลของโรงเรียน

องค์ประกอบที่ ๒ ด้านการลงมือปฏิบัติจริง เน้นสัมฤทธิ์ผล มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด คือ

องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ประกอบด้วย ๒ ตัวชี้วัด คือ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยหลากหลายมาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนรู้ มีการจัดหาและพัฒนาสื่อ

นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ด้านการดำเนินงานที่เน้นสัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย ๓ ตัวชี้วัด คือ มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมีการพัฒนาบุคลากรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

องค์ประกอบย่อยที่ ๓ ด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๕ ตัวชี้วัด คือ มีการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนสามารถเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน(Student-center Learning) มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration) และครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรอย่างชัดเจน

องค์ประกอบย่อยที่ ๔ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม/แหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย ๒ ตัวชี้วัด คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเอื้อและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

องค์ประกอบย่อยที่ ๕ ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย ๖ ตัวชี้วัด คือ ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการนำแผนสู่การปฏิบัติ กระบวนการทำงานมีความชัดเจน สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ โรงเรียนมีการปฏิบัติที่ทำทลายต่อความคาดหวังของนักเรียน โรงเรียนมีระบบการพัฒนาทางด้านวิชาการเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจัดระบบการบริหารจัดการความรู้ และมีการพัฒนาทั้งองค์กรและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

องค์ประกอบที่ ๓ ด้านการบริหารการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและเครือข่าย มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด คือ

องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ด้านการกำหนดบทบาท/หน้าที่ ประกอบด้วย ๔ ตัวชี้วัด คือ ครูและบุคลากรรับบทบาทหน้าที่/ภาระหน้าที่ ครูและบุคลากรได้ใช้ความรู้และความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีการกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่/ภาระหน้าที่อย่างชัดเจน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่มีความสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถของครูและบุคลากร

องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ ประกอบด้วย ๘ ตัวชี้วัด คือ ครูและบุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน มีความผูกพันด้วยความรู้สึกของความเป็นเจ้าของโรงเรียน บรรยากาศแบบพลังเกื้อกูล สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกัน โรงเรียนมีการเสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะและเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการกระจายอำนาจไปสู่คณะครูและบุคลากรให้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องการแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลง มีการติดต่อสื่อสารที่ทำให้ครูและบุคลากรมีโอกาสรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้ทั่วถึง รวดเร็วและทันสมัย มีการจัดองค์การแบบเครือข่ายโรงเรียน และบุคลากรมีอิสระในการทำงาน

องค์ประกอบที่ ๔ ด้านการนิเทศ กำกับและติดตาม มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด คือ

องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ด้านการนิเทศติดตาม ประกอบด้วย ๖ ตัวชี้วัด คือ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ในพัฒนางาน มีการไว้วางใจกันเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากร ให้เกียรติไว้วางใจและยอมรับความสามารถของครูและบุคลากร มี

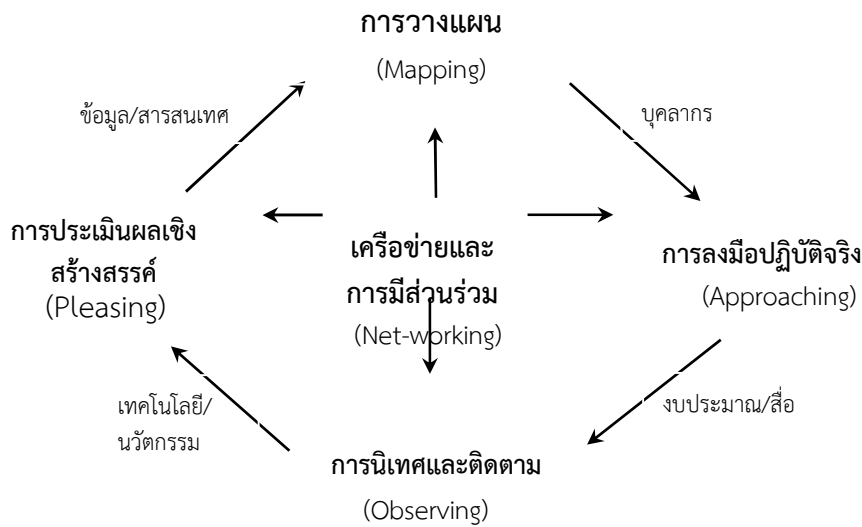
เชิงแลกเปลี่ยนร่วมแก้ปัญหาพัฒนางานด้วยกัน ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเครื่องมือนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และมีเทคนิควิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาครูและบุคลากรโรงเรียนและเครือข่าย

องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ด้านความเป็นผู้นำ ประกอบด้วย ๖ ตัวชี้วัด คือ ผู้นำใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนและเครือข่าย ผู้บริหารเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน ผู้บริหารเป็นแบบอย่างและเป็นที่ศรัทธา ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อความคิด ผู้นำมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการงานของโรงเรียนและเครือข่ายอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาโรงเรียน

องค์ประกอบที่ ๕ การประเมินผลและรายงานผลเชิงสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด คือ

องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ด้านกระบวนการประเมินผล ประกอบด้วย ๗ ตัวชี้วัด คือ มีมาตรฐานระบบการประเมินผลที่ชัดเจน มีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) มีการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ประเมินสถานศึกษาและรายงาน AR ตามสภาพจริง มีการรายงานผลอย่างเป็นระบบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ และมีความเข้าใจในเป้าหมายทางการศึกษาระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder)

องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ด้านการนำผลการประเมินไปใช้ ประกอบด้วย ๖ ตัวชี้วัด คือ ส่งเสริมให้บุคลากรครูมีวิทยฐานะสูงขึ้น มีการยกย่องชมเชยและให้ความดีความชอบที่เหมาะสม ขยายผลสิ่งที่ได้รับจากการประเมินให้ครูและบุคลากรทุกคนรับรู้ร่วมกัน มีระบบการให้รางวัลและการลงโทษที่มีคุณภาพ ประเมินผลการปฏิบัติงานที่นำเอาการพัฒนาวิชาชีพมามีส่วนเกี่ยวข้อง และมีวิธีการปฏิบัติที่ดีเด่น (Best Practice)

ภาพที่ ๑ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

๕. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ มีตัวชี้วัดที่สำคัญที่ค้นพบจากรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล และสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) การวางแผน(Mapping) ๒) การลงมือปฏิบัติจริง เน้นสัมฤทธิ์ผล(Approaching) ๓) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม(Net-working) ๔) การนิเทศ กำกับ และติดตาม(Observing) และ ๕) การประเมินผลและรายงานผลเชิงสร้างสรรค์ (Pleasing) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว ศิริพร ตันตียมาศ^๒ ซึ่งได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ทั้งการวางแผนงาน การดำเนินงาน การกำกับติดตามให้ความช่วยเหลือและการประเมินผลงานว่างานได้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สอดคล้องกับพจนีย์ มั่งคั่ง^๓ ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนงาน

^๒ ศิริพร ตันตียมาศ, “รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

^๓ พจนีย์ มั่งคั่ง, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๙.

โครงการ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการประเมินผล

การนิเทศ กำกับ และติดตาม เป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญมากที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการ เนื่องจากความเข้าใจ สอดคล้องกับ การศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กของ สุวิมล โพธิ์กลิ่น^๔ โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ซึ่งพบว่า ผลการสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กนั้น สถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือ มีลักษณะที่เป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์^๕ ที่ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีหลายมิติและมีความแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลต้องมีในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะขั้นตอนของการติดตามและประเมินผล

การประเมินผลและการรายงานผลเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล บรรลุเป้าหมายและความต้องการได้สูงสุด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ของการประเมินในระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป จะเป็นการประเมินผลเพื่อรับทราบผลของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ประเมินเพื่อตัดสินใจ และประเมินเพื่อพัฒนางาน นอกจากนี้จะต้องการเป้าหมายที่ผลของการประเมินแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับความรู้สึก การยอมรับ และความตระหนักร่วมที่จะทำให้ผลของการประเมินนั้นได้รับการนำไปขยายผล นำไปใช้ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและผู้รับการประเมินไม่มีความรู้สึกว่าการประเมินเป็นการจับผิด เกิดความกดดัน ไม่กล้าที่จะให้หรือรับข้อมูลจากการประเมิน อันจะส่งผลให้ ไม่มีการนำผลการประเมินไปพัฒนางานเท่าที่ควร ประเด็นสำคัญหนึ่งในการประเมินผลและรายงานผลเชิงสร้างสรรค์นี้ คือ กระบวนการประเมินเพื่อให้เกิดคุณลักษณะการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment)

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่า

๑. องค์ประกอบด้านการวางแผน ในส่วนตัวชี้วัดที่ว่า โรงเรียนควรได้มีการวิเคราะห์

^๔ สุวิมล โพธิ์กลิ่น, “การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์), ๒๕๔๙.

^๕ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๒.

ปัญหา รวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ในรูปแบบของการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศเป็นลักษณะสารสนเทศเชิงสัมพันธ์(Mapping) จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหารมากยิ่งขึ้น

๒. ด้านการลงมือปฏิบัติจริง เน้นสัมฤทธิ์ผล มีตัวชี้วัดสำคัญที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญมากขึ้น เพื่อเน้นให้เกิดผลเชิงบวกเมื่อได้นำแผนไปปฏิบัติคือ มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกจากนี้ การส่งเสริมให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดหลักสูตรเป็นฐาน (Curriculum-based Instruction) ก็เป็นสิ่งที่ควรมุ่งเน้นให้ดำเนินการอย่างจริงจังมากขึ้นในทุกโรงเรียน

๓. ด้านการบริหารการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและเครือข่าย มีตัวชี้วัดสำคัญที่ทุกโรงเรียนควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ การเสริมสร้างบรรยากาศของความร่วมมือในลักษณะเกื้อกูลสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว การกระจายงาน ความรับผิดชอบ และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของครู จึงต้องให้เหมาะสม จึงจะช่วยให้เกิดบรรยากาศที่เปี่ยมไปด้วยมิตรภาพ เกิดพลังเกื้อกูล สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในโรงเรียน นอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือในโรงเรียนแล้ว ยังควรต้องอาศัยความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายโรงเรียนร่วมด้วย ซึ่งทั้งโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่ จะต้องมีการจัดระบบ ความร่วมมือที่ชัดเจน ในลักษณะของการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และสนับสนุนช่วยเหลือให้กับทุกโรงเรียนในเครือข่ายอย่างป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายนี้ได้

๔. ด้านการนิเทศ กำกับและติดตามมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความเป็นผู้นำ ใช้หลักธรรมาภิบาล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำการเปลี่ยนแปลง เป็นแบบอย่างและเป็นที่ศรัทธา ที่จะทำให้การนิเทศ กำกับและติดตาม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนางาน ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกรับรองใจในการเป็นผู้ถูกนิเทศ

๕. การประเมินผลและรายงานผลเชิงสร้างสรรค์ มีตัวชี้วัดสำคัญคือ การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ไม่ใช้การประเมินผลเพื่อสร้างความกดดันให้กับคณะครูและบุคลากร แต่ให้บุคลากรทุกคนรับรู้ ว่า ตนเองและคนอื่น ๆ ทุกคน ล้วนมีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จของงานได้ในระดับนั้น ๆ และสร้างพลังให้เกิดแรงขับเคลื่อนงานคุณภาพให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

พจนีย์ มั่งคั่ง. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี” **วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต**. (สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.

ศิริพร ตันตติยมาศ. “รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๐.

สุวิมล โพธิ์กลิ่น. “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”. **วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

ศิริกาญจน์ โกสุม. “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต**. สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- R. J. House, A. C. Filley and S. Kerr. **Managerial Process and Organizational Behavior**. Illinois : Scott, Foreman and Company, 1976.
- W. P. Anthony. **Participative Management**. Manila, Philippines : Addison Wesley Publishing Company, 1979.
- M. Sashkin. **A Manager's Guide to Participative Management**. New York : AMA. Membership Publications Division, n.d.
- R. Swansburg. **Management and Leadership for Nurse Management**. Boston : Jones and Bartlett, 1996.

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔
The development of the Sangha administration
competency of the District Sangha Administrators
in The Area of Region 14

พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ ดำงปาลี)*

สุรพล สุยะพรหม**

ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ๒) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ กับ การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ๑) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน ๒) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๔ รูป/คน และ ๓) แบบสอบถาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มประชากร จำนวน ๒๖๒ รูป วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ข้อมูลจากจากผู้เชี่ยวชาญที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคล พบว่า มีการประชุมกันเนื่องนิত্যทุกระดับ ส่วนใหญ่บริหารงานแบบปฏิบัติสืบทอดกันมา ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนา พบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีการศึกษาพระธรรมวินัยเพียงอย่างเดียว ทำให้ความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมทางโลกมีน้อย ข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ มีค่าระดับความ

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คิดเห็นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๖$) และกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อการพัฒนา ศักยภาพทุกๆ ด้าน มีค่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม แต่กิจกรรมด้านการศึกษามี ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น น้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ($\mu = ๓.๕๑$)

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ตาม หลักธรรม โดยภาพรวม มีค่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละด้านของกิจกรรมการพัฒนา พบว่า ทุก ๆ ด้าน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน แต่ ด้านวิธูโร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๕$)

๒) แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอพบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพการใช้ทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้าน คือ ๑) การฝึกอบรม๒) การศึกษาและ ๓) การพัฒนา บูรณาการกับ หลักธรรม คือ ๑) จักขุมา ๒) วิธูโร และ ๓) นิสสัยสัมปันโน สำหรับการพัฒนาศักยภาพใช้ทฤษฎี ของ David C. McClelland ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านความรู้ ๒) ด้านทักษะ และ ๓) ด้านพฤติกรรม

๓) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะ อำเภอ พบว่า

๓.๑) การฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และ ทักษะตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมจักขุมา คือ ควรมีสถาบันฝึกอบรมพระ สังฆาธิการแต่ละระดับ การฝึกอบรมวิธูโร คือ ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ ในการบริหารจัดการ และการฝึกอบรมนิสสัยสัมปันโน คือ การอบรมจิตใจให้มีมนุษยสัมพันธ์

๓.๒) การศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น การศึกษา จักขุมา คือ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ด้วยระบบการศึกษา การศึกษาวิธูโร คือ พัฒนาการบริหารงาน ทำงานเป็นระบบงาน และการศึกษานิสสัยสัมปันโน คือ มีการศึกษาเพิ่มเติมทักษะในการสื่อสาร ติดต่อประสานงาน

๓.๓) การพัฒนา การพัฒนาจักขุมา คือ การพัฒนาด้านความคิด สติปัญญา การพัฒนา วิธูโร คือ การพัฒนาระบบบริหารงาน และการพัฒนานิสสัยสัมปันโน คือ การพัฒนาพฤติกรรม ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

คำสำคัญ: ศักยภาพ, พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ, เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the general condition and problems of the the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators, 2) study concept, theories and Buddhadhamma regarding the development of the Sangha administration competency of the District Sangha

Administrators, and 3) present the possible plans for the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators.

The research was conducted with Mixed Method comprising the qualitative and quantitative research methodologies. The research tools included 1) the in-depth interview with 18 monks/people, 2) the focus-group discussion with 14 monks/ people, and 3) the questionnaires, which was the quantitative research survey with 262 populations. The data obtained through qualitative research was studied with Content Analysis while the data from the quantitative research was analyzed with Percentage, Mean and Standard Deviation.

The findings were:

1. Upon the general condition and problems of the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators, it was found that there were regular meeting at all levels. Most administrative practice was conducted as a tradition since the past. Upon the problems, it was found that most Sangha Administrators have only Dhammavinaya studies. They have limited knowledge on secular education. The data on quantitative research found that the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators was, by average, at high level ($\mu = 3.56$).

The activities for the development of Sangha administration competency at all aspects were found to be at high level. The activities on education was found to have least level ($\mu = 3.51$).

The development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators according to the Dhamma doctrines was found, by average, at high level ($\mu = 3.59$). When looking into details of each aspect of the development, it was found that all aspects were at high level. However, Vithuro doctrine was found to be at intermediate level ($\mu = 3.45$).

2) Concept, theories and Buddhadhamma regarding the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators, were studied by using the theory of Leonard Nadler in 3 aspects: 1) training 2) education 3) development, which were integrated with the Buddhadhamma doctrines of Jakkhuma, Vithuro and Nissayasampanno. For the competency development, the researcher used the theory of David C. McClelland on 3 aspects: 1) knowledge 2) skills and 3) behavior.

3) the possible plans for the development of the Sangha administration competency of the District Sangha Administrators were found as follow:

1. **The Training:** there was a need to organize a training for developing knowledge, capacity and skills that answered the demands of individual monks. With the integration of Jakkhuma, the researcher found that there should be an institution that provides the training to the senior monks at all level. Upon the Vithuro, it was found that new technology should be brought in for enhancing the competency of the Sangha administration. For Nissayasampanno, it was found that the training should focus on human relation building.

2. **The Education:** it is necessary to support monks to study higher. Upon Jakkhuma, there is a need to enhance one's vision with education. Upon Vithuro, the systematic administration is highly needed. Upon Nissayasampanno, it showed that more training on communication and coordination are highly needed.

3. **The Development:** the Jakkhuma aspect is to develop ideas and wisdom. Upon the Vithuro, it is to develop the administrative system. Upon Nissayasampanno, it is to develop one's behavior according to Sanghahavatthu 4 which are Dhana, Piyavaja, Attajariya and Samanattata.

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน ได้ออกกฎหมายตราสามดวงให้ใช้นามตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ต่างๆ ว่า “พระสังฆาธิการ”^๑ เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งแปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” หรือหมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” ได้แก่ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่เจ้าคณะภาครองเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลรองเจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระสังฆาธิการทุกตำแหน่ง จึงถือว่ามิบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการบริหารกิจการงานของพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และเรียบร้อยดีงาม โดยมีการจัดลำดับชั้นการปกครอง แต่ละชั้นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยไม่ซ้ำกัน ตั้งแต่ล่างสุดไปจนถึงสูงสุด จนเป็นเหตุทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยดำรงเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

^๑ พระพรหมกวี (วรวิทย์คงคปญโญ), *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

เจ้าคณะอำเภอ ได้ชื่อว่าเป็นพระสังฆาธิการผู้ปกครองที่สำคัญระดับท้องถิ่นที่ปกครองเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลในเขตอำเภอนั้นๆ และเป็นผู้ช่วยใกล้ชิดกับเจ้าคณะจังหวัด ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายจากเบื้องสูง จึงถือว่าเป็นพระสังฆาธิการระดับปฏิบัติการ และเป็นผู้นำคณะสงฆ์ระดับท้องถิ่น หรือส่วนภูมิภาคที่มีความสำคัญมากการปฏิบัติงานของเจ้าคณะอำเภอจึงมีการรับนโยบายจากเบื้องบนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเบื้องล่าง ถือว่าเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นผู้นำระดับล่าง หรือระดับชั้นปฏิบัติการ อาจกล่าวได้ว่า งานคณะสงฆ์หรือเร็วขึ้นอยู่ที่เจ้าคณะอำเภอเป็นหลักก็ได้

เจ้าคณะอำเภอในฐานะผู้นำที่สำคัญในท้องถิ่นของแต่ละจังหวัด จะต้องมียุทธศาสตร์ภาพในการปกครองคณะสงฆ์ทุกๆ ด้านให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย และเจริญรุ่งเรือง มีการศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ มีความรู้ศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้ทันกับยุคการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม และเทคโนโลยี เป็นผู้ปกครองที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) กว้างไกล มีจิตที่ดีในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา และบริหารกิจการคณะสงฆ์

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาของคณะสงฆ์บรรลุตามเป้าหมายและเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพโดยให้การให้การศึกษา อบรม ซึ่งเป็นการพัฒนาภายนอก ส่วนการพัฒนาภายใน ได้แก่ การพัฒนาจิตใจด้วยการอบรม ส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวพระสังฆาธิการให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในทศตปิณฑิกสูตร^๒ ว่า เจ้าคณะอำเภอจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ ๑) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองภาพเหตุการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับและรุกได้อย่างไร ๒) วรุโระคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในงานในหน้าที่ ๓) นิสสยสัมปโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบุคคลที่จะเป็นผู้นำ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ยังขาดหลักการพัฒนาศักยภาพในการปกครองคณะสงฆ์ที่ถูกต้องเหมาะสม ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการฝึกอบรมกาย จิต และปัญญา ของพระสังฆาธิการตามที่ปรากฏใน ทศตปิณฑิกสูตร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา แนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

^๒ อด.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๕๗/๒๐๓.

๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ จะทำการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอและหลักพุทธธรรมในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

การพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Nadler ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการอบรม และด้านการพัฒนา สำหรับการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการตามแนวคิดของ David C. McClelland ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือพหุตินิสัย (Attributes) และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองของพระสังฆาธิการ ๓ ด้าน คือ จักขุมา วุฑูโร และนิสสยสัมปันโน

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร / ผู้ให้ข้อมูลหลัก (KeyInformants)

ก. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือเจ้าคณะตำบล สังกัดมหานิกาย ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ มี ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสมุทรสาครจำนวน ๒๖๒ รูป^๓ ดังนี้

๑. จังหวัดกาญจนบุรี	จำนวน ๑๐๒ รูป
๒. จังหวัดนครปฐม	จำนวน ๓๖ รูป
๓. จังหวัดสุพรรณบุรี	จำนวน ๑๐๗ รูป
๔. จังหวัดสมุทรสาคร	จำนวน ๑๗ รูป

ข. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน ๑๘ รูป/คน และสนทนากลุ่ม (FocusGroupDiscussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๔ รูป/คน

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ทำการศึกษาในพื้นที่ ๔ จังหวัด คือ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร

^๓ สถิติข้อมูลพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ภาค ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: วัดนิมมานรดี, อัดสำเนา) หน้า ๘.

๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเวลาศึกษาวิจัย ตั้งแต่ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ถึงตุลาคม ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๖ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๔.๒ ประชากรที่ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ เจ้าคณะตำบล สังกัดมหานิกาย ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ มี ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสมุทรสาครจำนวน ๒๖๒ รูป และผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน ๑๘ รูป/คน และสนทนากลุ่ม (FocusGroupDiscussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๔ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๔.๓.๑ เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญแบบไม่มีโครงสร้าง

๔.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแจกให้แก่เจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเองซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๔.๔.๑ ผู้วิจัยเสนอขอหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งต่อเจ้าคณะตำบลสำหรับขออนุญาตแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างภายในเขตอำเภอ และขอสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามรายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๔.๒ นำหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งแบบสอบถามไปแจกให้กับเจ้าคณะตำบลและดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๔.๔.๓ รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำมาประมวลผลตามวิธีการทางสถิติต่อไป

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้

๔.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

๔.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง หรือตาราง

๕. ผลการวิจัย

๑. เชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอพบว่า วิธีการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การฝึกอบรม เพื่อรับความรู้ใหม่ ๆ นำมาใช้ในการพัฒนางาน เช่น การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การศึกษาเพิ่มเติม การส่งเสริมสนับสนุนให้มีโรงเรียนหรือสถาบันสำหรับฝึกอบรมพระสังฆาธิการแต่ละระดับการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเฉพาะจากพระที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร การประชุมกันเองนิตยทุกระดับ การให้ทุกคนมีส่วนร่วม การมีเทคนิคการปกครองที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นไม่มีหลักตายตัว สิ่งที่เป็นปัญหาและควรพัฒนาอย่างยิ่ง คือ การให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอได้รับการศึกษาได้รับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม การศึกษาพระธรรมวินัยเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ต้องศึกษากฎระเบียบต่างๆ ของมหาเถรสมาคม กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัคณะสงฆ์ ตลอดจนกฎระเบียบทางโลกเพื่อช่วยพุทธศาสนิกชนในยามทุกข์ร้อนได้ มีทักษะในการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ มองเห็นอนาคต มีทักษะในการสื่อสาร ทำงานเชิงรุก เปิดตัวออกสู่สังคม มีทิศทางการบริหารที่สอดคล้องกับนโยบายและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก มีทักษะในการแก้ปัญหา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเพราะการแก้ปัญหาต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบ นอกจากเจ้าคณะอำเภอควรมีการศึกษา มีความรู้ความสามารถในทักษะต่าง ๆ แล้ว ยังต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คือ จักขุมา มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ คือ วิธูโร มี

มนุษยสัมพันธ์ดี คือ นิสสัยสัมพันธ์ที่สำคัญคือ สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ ทาน หมายถึง การเอื้อเฟื้อกัน ปิยวาจา หมายถึง การพูดดีต่อกัน อตถจริยา หมายถึง การช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน และสมานัตตตา หมายถึง การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีการประสานงาน พบปะกันให้มากสร้างความคุ้นเคย ให้มีการทำงานร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับสูง กระตือรือร้นในการทำงาน การใช้ภาษาที่เหมาะสม สามารถโน้มน้าวจิตใจให้การปฏิบัติงานสำเร็จทุกฝ่ายจึงต้องประสานสัมพันธ์สร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อจะก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพมนุษยสัมพันธ์จึงมีความสำคัญมาก^๕

๒. เชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงปริมาณได้มาจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มประชากร มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ด้านการพัฒนาและการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษา

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ด้านการศึกษาเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับระเบียบของมหาเถรสมาคม อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีระเบียบแนวทางปฏิบัติสำหรับการศึกษาต่อที่ชัดเจนอยู่ในระดับมาก และศึกษาต่อในหลักสูตรที่นำมาปรับใช้ในงานที่ปฏิบัติได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีเท่ากันสองข้อ คือ สนับสนุนงบประมาณให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เข้ารับการอบรมกับมีการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์เฉพาะด้านอยู่ในระดับมากรองลงมา คือ มีการอบรมเกี่ยวกับระเบียบแนวทางปฏิบัติสำหรับคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก และ ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เข้ารับการอบรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ด้านการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรอยู่ในระดับมากรองลงมา มีเท่ากันสองข้อ คือ มีการมอบหมายงานพิเศษเพื่อให้ทำงานใน

^๕ ธงชัย สิงอุดม, “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

รูปแบบใหม่ๆ และมีการสอนงานเพื่อให้รู้และเข้าใจการทำงานรูปแบบใหม่ๆอยู่ในระดับมาก และ มีการให้คำปรึกษาเพื่อให้เกิดความกระจ่างในการทำงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔อยู่ในระดับมาก

๒.๒ การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ตามหลักธรรมในทุติยปาปนิคสูตร สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ตามหลักธรรม **โดยภาพรวม** มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ตามหลักธรรม ด้านจักษุมา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการตามหลักธรรม ด้านนิสสัยสัมปันโนอยู่ในระดับมาก และการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ตามหลักธรรม ด้านวิธูโร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ตามหลักธรรม**ด้านจักษุมา** โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัดอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันอยู่ในระดับมากและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในระดับมาก

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ตามหลักธรรม**ด้านวิธูโร** โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ตรวจงานและติดตามงานคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีการประชุมระดับเจ้าคณะตำบลอย่างสม่ำเสมออยู่ในระดับมาก และ สร้างแรงจูงใจให้คณะสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ตามหลักธรรม**ด้านนิสสัยสัมปันโน**โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานกับผู้ใต้ปกครองอย่างเป็นกัลยาณมิตรอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ เสียสละในการบริหารงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก และ มีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานอย่างเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ตามหลักธรรมในทุติยปาปนิคสูตร อยู่ในระดับมาก

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะ

สงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอสรุปผลได้ดังนี้

กระบวนการพัฒนาบุคลากรใช้ทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้าน คือ ๑) การฝึกอบรม (Training) ๒) การศึกษา (Education) และ ๓) การพัฒนา (Development) บูรณาการกับหลักธรรม คือ จักขุมา วิฐุโร และนิสสยสัมปันโน มีดังนี้

ด้านการฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมจักขุมา คือ ควรมีสถาบันฝึกอบรมพระสังฆาธิการแต่ละระดับเพื่อมองการณ์ไกลถึงประโยชน์ของพระพุทธศาสนาต่อชาวโลก การฝึกอบรมวิฐุโร คือ ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว การฝึกอบรมนิสสยสัมปันโน คือ การอบรมจิตใจให้มีมนุษยสัมพันธ์ การพูดจา และพฤติกรรมที่พึงกระทำ

ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ การศึกษจักขุมา คือ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ด้วยระบบการศึกษา การศึกษาวิฐุโร คือ การบริหารงานอย่างเป็นระบบ การทำงานเป็นทีม และ การศึกษานิสสยสัมปันโน คือ มีการศึกษาทักษะในการสื่อสาร การติดต่อประสานงาน

ด้านการพัฒนาการพัฒนาจักขุมา คือ การพัฒนาด้านความคิด สติปัญญา การพัฒนาวิฐุโร คือ การพัฒนาระบบบริหารงาน และ การพัฒนานิสสยสัมปันโน คือ การพัฒนาพฤติกรรมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

สำหรับการพัฒนาศักยภาพใช้ทฤษฎีของ David C. McClelland คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และ ด้านพฤติกรรมนิสัย (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกันมีผลกระทบต่อศักยภาพการปกครองของพระสังฆาธิการโดยมีความสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งพระสังฆาธิการ และเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

๒.๔ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ต้องปฏิบัติเป็นกระบวนการ ๓ กระบวนการ คือ

๒.๔.๑ การฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมกับจักขุมา คือ ควรมีสถาบันฝึกอบรมพระสังฆาธิการแต่ละระดับเพื่อมองการณ์ไกลถึงประโยชน์ของพระพุทธศาสนาต่อชาวโลก การฝึกอบรมกับวิฐุโร คือ ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และการฝึกอบรมกับนิสสยสัมปันโน คือ การอบรมจิตใจให้มีมนุษยสัมพันธ์ การพูดจา และพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ

๒.๔.๒ การศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนา ความรู้ ความสามารถ การศึกษากับจักขุมา คือ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ด้วยระบบการศึกษา การศึกษากับวิฐุโร คือ พัฒนาการบริหารงานทำงานเป็นระบบงาน การทำงานเป็นทีม และ การศึกษากับนิสสยสัมปันโน คือ มีการศึกษาเพิ่มเติมทักษะในการสื่อสาร ติดต่อประสานงาน

๒.๔.๓ การพัฒนา การพัฒนากับจักขุมา คือ การพัฒนาด้านความคิด สติปัญญา

การพัฒนากับวิธูโร คือ การพัฒนาระบบบริหารงาน และการพัฒนากับนิสสัยสัมพันธ์ คือ การพัฒนาพฤติกรรมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา

สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอตามหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตร สรุปได้ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ**ด้านความรู้**(Knowledge) จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้านคือ การฝึกอบรม (T=Training) การศึกษา (E=Education) และการพัฒนา (D=Development) นำมาบูรณาการกับหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตร คือ จักขุมา วิธูโร และนิสสัยสัมพันธ์ จะก่อให้เกิดศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ในด้านความรู้ (Knowledge)

๒. แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ**ด้านทักษะ** (Skills)จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้าน คือ การฝึกอบรม (T=Training) การศึกษา (E=Education) และการพัฒนา (D=Development) นำมาบูรณาการกับหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตร คือ จักขุมา วิธูโร และนิสสัยสัมพันธ์ จะก่อให้เกิดศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ในด้านทักษะ (Skills)

๓. แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ**ด้านพฤติกรรม**(Attributes) จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้าน คือ การฝึกอบรม (T=Training) การศึกษา (E=Education) และการพัฒนา (D=Development) นำมาบูรณาการกับหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตรคือ จักขุมา วิธูโร และนิสสัยสัมพันธ์ จะก่อให้เกิดศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในด้านพฤติกรรม (Attributes)

๖. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

๑) ควรมีสถาบันของสงฆ์ที่ให้การฝึกอบรมก่อนแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆาธิการทุกระดับ ทั้งนี้ จึงควรมีการกำหนดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมกับระดับของพระสังฆาธิการ

๒) ควรสร้างแรงจูงใจให้พระสังฆาธิการมีความพร้อมในการเข้ารับการพัฒนาเพื่อให้งานของพระสังฆาธิการเกิดประสิทธิภาพ

๓) ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอในการพัฒนาพระสังฆาธิการ และควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

๔) ควรมีการติดตามและประเมินผล แล้วนำผลมาปรับปรุงพัฒนางานของพระสังฆา

การทุกระดับ

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะบางประการที่สมควรนำไปปฏิบัติดังนี้

๑) ควรมีการพัฒนาต่อยอดส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีความรู้มากกว่าเดิมเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางด้านการศึกษาของพระสังฆาธิการ

๒) ควรมีการเขียนแผนพัฒนาบุคลากรให้ชัดเจนและจัดทำเป็นแผนพัฒนาระยะสั้นหรือเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี หรือแผนระยะกลาง ๓ ปี เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีการติดตามการทำงานตามแผนเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับวัดที่อยู่ห่างไกล

๓) ควรมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้เรียนรู้ระบบเทคโนโลยีให้มากกว่านี้เพราะจะช่วยให้การบริหารงานประหยัดรวดเร็วสนองต่องานได้เป็นอย่างดี

๔) ควรจะมีการมุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาอย่างจริงจังสรรหาหน่วยงานหรือองค์กรที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องทุนสนับสนุนการศึกษาเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรพร้อมทั้งพัฒนาระบบงาน

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองของพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

๑) ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของการทำงาน ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับ

๒) ควรศึกษาบทบาทในการบริหารงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการปกครองของพระสังฆาธิการแต่ละระดับ

๓) ควรศึกษาการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อจะได้เปรียบเทียบความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรกับประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของพระสังฆาธิการ เพื่อความชัดเจนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๔) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการปกครองหรือการบริหารงานของพระสังฆาธิการระหว่างภูมิภาคต่างๆคือภาคกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เพื่อจะได้ทราบความแตกต่างของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นว่าส่งผลต่อการปกครองหรือการบริหารงานของพระสังฆาธิการหรือไม่อย่างไร

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระพรหมกวี (วรวิทย์คงคปญโญ.ธ.๘). วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรง

พิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด. ๒๕๕๕.

วัดนิมมานรดี. สถิติข้อมูลพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ภาค ๑๔. กรุงเทพมหานคร: อัดสำเนา,

๒๕๕๗.

(๒) วิทยานิพนธ์

ธงชัย สิงอุดม. “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

Occupational Competencies of Thai Graduates towards Cross-Cultural working in ASEAN Community

Passakorn Ruangvanit*

ABSTRACT

The aims of this research are: (1) studying the occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working environment, (2) studying the factors advantage to the development of occupational competencies towards crosscultural working of Thai graduates, and (3) comparing random of 1,000 samplings on the occupational competencies of Thai graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community. Data collection was conducted through the use of ‘Five-Scale Questionnaire’ tool whilst Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, one-way ANOVA and Pair Difference Test Scheffé were used to analyze the collected data.

The findings of this research are as follow:

1. The graduates from Higher Educational Level, overall; agreed to the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community at ‘Strongly Agreed’ level. At individual perspective, they agreed at ‘Strongly Agreed’ level to all aspects in following order: responsibilities, knowledge under the field of study, social skills, operational skills, technological skills and language and communication skills.

2. Pertaining to the factors advantage to the development of occupational competencies towards cross-cultural working of Thai graduates, the result revealed that Thai graduates from Higher Educational Level, overall; agreed to the factors that would advantage them in working in cross-cultural environment at ‘Strongly Agreed’ level. At individual perspective, they agreed at ‘Strongly Agreed’ level to all aspects in following order: economy, society, culture, education and politic.

3. In terms of the comparison of the occupational competencies of Thai graduates (Higher Education) towards cross-cultural working in ASEAN Community, below was a conclusion:

* Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University e-mail passakorn@rumail.ru.ac.th

3.1 The difference in genders had no different opinion in the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community in overall and individual aspects. Those were: knowledge in the field of study, operational skills, language and communication skills, responsibilities, technological skills and social skill. The statistical significance was at level of 0.05.

3.2 The difference in ages had no different opinions in the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community in overall, and individual 5 aspects including operational skills, language and communication skills, responsibilities, technological skills and social skill with statistical significance level of 0.05. However, for knowledge; there was different opinion at statistical significance level of 0.05.

3.3 The difference in careers had no different opinions in the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community in overall, and individual 5 aspects including operational skills, language and communication skills, responsibilities, technological skills and social skill with statistical significance level of 0.05. However, for knowledge in the field of study; there was different opinion at statistical significance level of 0.05.

3.4 The difference in regions had different opinions in the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community in overall, and individual 4 aspects including knowledge in the field of study, operational skills, responsibilities and social skill with statistical significance level of 0.05. However, for language and communication skills and the use technological skills; there was no different opinion at statistical significance level of 0.05.

Keywords: Competencies, Thai Graduates, working in ASEAN Community

Background and Importance of the Issues.

Globalization and advanced technologies have changed the world and society. The dynamic of changes could be observed from the development of economy, social, culture, politic and technological those are interrelated to one other inevitably, as well as the impacts. The society has been ruled by information technologies, the access to and awareness of information could be done quickly. It has become an 'Opened Society' that all are linked to one another with the benefits of building-up awareness and understanding to drive society, economic and political dimensions together, and building-up a strong foundation.

At present and future to come, society must rely on each other more and more. There is a need to adapt and prepare to reach agreement on all sides which could be observed from the three pillars: (1) ASEAN Political-Security Community: APSC (2) ASEAN Economic Community: AEC and (3) Socio-Cultural Community ASEAN (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC. When all those come to the integration, clear objectives that would be related in all aspects must be defined. Hence, Thailand has a direction to develop the country to prepare for ASEAN Community. Thailand has defined a clear target in emerging to ASEAN Community in 2015 which consists of 2 parts (ASEAN, 2555) (1) ASEAN aims to emerge to the ASEAN Community in 2015. The shared vision of ASEAN leaders is to create competitive capabilities, set clear rules & regulations, and be people-centered. In 2008, ASEAN Charter or ASEAN Constitution has been issued outlining legal framework and organizational structure, and (2) the ASEAN Community comprises of three pillars, namely; ASEAN Political-Security Community (APSC) (Ministry of Foreign Affairs is a main coordinator), ASEAN Economic Community (AEC). (Ministry of Commerce as the main coordinator) and ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) (Ministry of Social Development and Human Security is the main coordinator). ASEAN has issued a blueprint to establish ASEAN Community in each pillars detailed in creating readiness and strengths for economy, social and culture, including politic and security (ASEAN Community, 2012).

In regards to the challenging situation to produce graduates with the required occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community, the researcher is interested in studying the preparation of Thai graduates for occupational competencies and cross-cultural working matters. The results of this study will be presented to the designated agency(ies) to consider and develop Thai graduates' characteristics to be able to work under the constantly changing environment. Furthermore, the conclusions of this study would allow the government to outline the policy pertaining to developing the graduates in according to the required competencies of the markets so that they would be able to work in cross-cultural environment.

The purposes of this study are:

1. To study the occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working environment
2. To study the factors advantage to the development of occupational competencies towards cross-cultural working of Thai graduates
3. To compare the occupational competencies of Thai graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community.

Scope of Research and Study

The scopes of this research have been pre-determined into three different parts i.e. demographic and sampling groups, contents and timeline.

1. Demographic and Sampling groups.

1.1 The research was conducted through 12.89 million of Thai tertiary graduates in Thailand, served as Population.

1.2 The Samplings were drawn from the population disproportionately based on the calculation of 'Infinity (∞)' tool, this was due to the population factor could be changed. Working through the ready-to-use Yamané 's table (1960, p. 1088-1089) and applied the acceptable Infinity (∞) value i.e. 200 people from each region, total of 5 regions at the confident level of 95%; 1,000 samplings were drawn out.

2. The Scope of Contents: Academic papers – ideas, theories, including; the policies in regards to the preparations for emerging to ASEAN were carefully studied. The concluded contents were the theories/idea about the performance/capabilities, capabilities of trainers or facilitators in enhancing performance, the concept of occupational effectiveness, the concept of working across cultures, policies regarding to the preparation for ASEAN community and strategies of Higher Education Institutions - in preparation for emerging to ASEAN Community.

3. Timeline: The duration of this research and study was 1 year, counting from the approval date of the proposal.

Terminology

Preparation refers to: planning, defining strategies, policies or setting-up guidelines in various areas to accommodate the changes which will lead to stability and competitiveness in all aspects for emerging to ASEAN.

Occupational competencies and cross-cultural working refer to: the desired abilities or the characteristics for careers and working across cultures consisted of 6 aspects (1) Knowledge Capability (2) Operational Capability (3) Language and Communication Proficiency (4) Responsibility (5) Social Capability (6) Technological Capability.

Graduates refer to: the persons who completed their Bachelor Degree from Higher Education Institutions of Thailand.

Factors advantaging to the development of occupational competencies and cross-cultural working refer to: components contributed to the capabilities for graduates to prepare themselves for careers and working across cultures which consisted of the development of four capabilities (1) Education (2), Economy (3) Social and Culture (4) Politic.

ASEAN refers to: the integration of member countries in Southeast Asia, which currently has 10 member countries i.e. Thailand, the Philippines, Malaysia, Singapore, Indonesia, Brunei, Laos, Cambodia, Vietnam and Myanmar. The three main goals of being the Community are (1) ASEAN Political Security Community (APSC) (2) ASEAN Economic Community (AEC) and (3) the ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC).

The Results

1. The findings on the occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community revealed that the graduates agreed to the occupational competencies towards cross-cultural working in ASEAN Community at High Level (= 4.16). After considering each aspects, the result also turned up at High Level in the following order: responsibilities, knowledge in the field of study, social skills, operational skills, technological skills and language and communication proficiency (= 4.30, 4.25, 4.20, 4.16, 4.12 and 3.94)

2. The findings on the factors advantaging to occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community revealed that the graduates agreed upon those, overall; at High Level (= 4.02). After considering each aspect, the result also turned up at High Level in the following order: economy, social and culture, education and politic (= 4.12, 4.06, 4.03, and 3.88).

3. The findings on the factors advantaging to occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community could be summarized as below:

3.1 The difference in genders, the graduates shared the opinions on occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community, overall and every aspect; i.e. knowledge in the field of study, operational skills, language and communication proficiencies, responsibilities, technological skills and social skills with no statistical significance at level of 0.05.

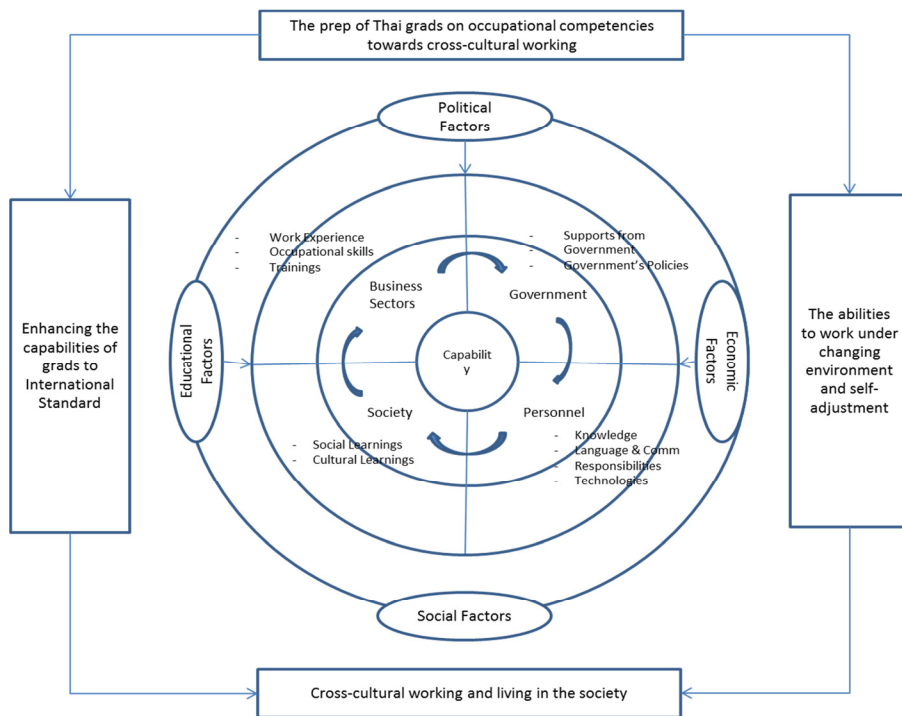
3.2 The difference in ages, the graduates shared the opinions on occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community, overall and 5 aspects i.e. operational skills, language and communication proficiencies, responsibilities, technological skills and social skills with no statistical significant difference at level of 0.05. In regards to knowledge in the field of study, there was different opinion with statistical significance at level of 0.05.

3.3 The difference in occupations, the graduates shared the opinions on occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community, overall and 5 aspects i.e. operational skills, language and communication proficiencies, responsibilities, technological skills and social skills with no statistical significant difference at level of 0.05. In regards to knowledge in the field of study, there was different opinion with statistical significance at level of 0.05.

3.4 The difference in regions, the graduates shared the opinions on occupational competencies of Thai Graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community, overall and 4 aspects i.e. knowledge in the field of study, operational skills, responsibilities, and social skills with statistical significant difference at level of 0.05. In regards to language and communication proficiencies and technological skills, there was no different opinion with statistical significance at level of 0.05.

Conclusions and Critiques

Regarding to the occupational competencies of Thai graduates towards cross-cultural working in ASEAN Community, the core competencies required in producing the graduates to fit in cross-cultural working environment are: 1) Responsibilities to create consciousness for the graduates to be prepared for work. 2) Knowledge in the field of study that could be applied effectively. 3) Social skills that would, later; create interpersonal skill to work with others, especially; international colleagues. 4) Operational skills that would develop the capabilities of the graduates to accommodate the changes in every aspect. 5) Technological skills that would create operational effectiveness and efficiency since, at present and the future to come, we rely on advanced technologies. 6) Language and Communication proficiencies are critical factors to build-up business networks and effective business negotiations that would yield the benefits in terms of staying competitive in businesses.

Picture 1 The Preparation of Thai Graduates on Occupational Competencies of Thai towards Cross-Cultural working in ASEAN Community

Suggestions for further Research.

1. The research and study should be extended the coverage to ‘Capabilities in each levels’ i.e. management, core and specific occupational competencies, in order to work at full capacity across the cultures.

2. The study should be extended to cover the development of Human Resource in accommodating ‘International Capabilities’ to work in cross-cultural environment.

3. The study should include government policy(ies) pertaining to Human Resource Development and Applications to increase the capabilities of the citizen.

Bibliography

Boam, R., & Sparrow, P. **Designing and achieving competency: A competency-based approach to developing people and organizations.** New York: McGraw-Hill. 1992.

Delahaye, B. **Human resource development managing learning and knowledge capital.** (3rd ed). Australia: Tilde University Press. 2005.

Dubois, D. D. **The Competency Toolkit.** (2 volume set). New York: AMACOM. 2000.

Ganesh, S. **Competency based HRM: A strategic resource for competency mapping, assessment and development centres.** New Delhi, India: McGraw-Hill. 2004.

Ganesh, S. **Competency based HRM: A strategic resource for competency mapping, assessment and development centres.** New Dclhi: McGraw-Hill. 2004.

Good, C. V. **Dictionary of education.** New York: McGraw-Hill. 1973.

Likert, R. **New way Management Conflict.** New York: McGraw-Hill. 1997.

Mansfield, S. **Edwin Economics.** (4th ed.) New York: Norton Company. 1996.

Maslow, A. **Motivation and Personality.** New York: Harper and Row. 1970.

Mitrani, A., Dalziel, M., & Fitt, D. **Competency based human resource management: Value driven strategies for recruitment, development, and reward.** London: McGraw-Hill. 1992.

Pinto, P. R., & Walker, J. W. **A study of Professional Training and Development Roles and Competencies.** USA: ASTD, Madison. 1978.

การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
A STUDY OF THE COMPONENTS COMPRISING THE MORAL PRINCIPLES
AND ETHICAL VALUES OF UNDERGRADUATE STUDENTS
AT RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

วไลพรรณ อาจารย์วัฒนา*
สุวิมล ตีรกานันท์**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีสถานภาพการเป็นนักศึกษา ประจำภาค ๒ ปี การศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑,๓๐๐ คน ทำการสุ่มแบบหลายชั้นตอน (Multi-stage sampling) ประกอบด้วยวิธีการสุ่มแบบช่วงชั้น (stratified random sampling) และการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis--EFA) ในการวิเคราะห์ข้อมูล สกัดองค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ PC (principal component analysis-PC) และใช้การหมุนแกนแบบออร์ทอگونอล (orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (varimax method)

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามีจำนวน ๑๖ องค์ประกอบ ประกอบด้วย ความสุภาพ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตนให้เหมาะสม ความเมตตา กรุณา ความกตัญญูตเวที ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ความเป็นกัลยาณมิตร การรู้จักใช้เงิน การรู้จักประมาณตน และความมีสัมมาคารวะ ทั้ง ๑๖ องค์ประกอบนี้ อธิบายความแปรปรวนในเรื่องที่ศึกษาได้ร้อยละ 59.81

คำสำคัญ: องค์ประกอบ, คุณธรรม, จริยธรรม

ABSTRACT

The aim of this research is to study of the components comprising the moral principles and ethical values of undergraduate students at Ramkhamhaeng University. The sample population consisted of 1,300 undergraduate students who

* นักศึกษาปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: meilingth@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

have a student status in the second semester of academic year 2014. Using the multi-stage random sampling method include Stratified random sampling and simple random sampling. Data were collected using a questionnaire. Using exploratory factor analysis the components were analyzed using the principal component method orthogonal Rotation and the varimax method

The research finding the components comprising the moral principle and ethical values of undergraduate students involve 16 components, i.e. civility, self-sacrifice, responsibility, appropriateness, kindness, gratefulness, unity, hospitality, thrift, discipline, diligence, self-reliance, a true friend, appreciate use of money, self-evaluation and respect these 16 components could explain the variance at 59.81.

Keywords: components, moral, ethical

๑. บทนำ

ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างไกลมากขึ้น สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีลักษณะของความนิยมในวัตถุ มีวัฒนธรรมของการบริโภคมากขึ้น ทำให้มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อระดับคุณธรรมจริยธรรม สังคมไทยจึงเริ่มมีลักษณะของการเป็นสังคมที่มีระดับของศีลธรรมถดถอยน้อยลงเรื่อย ๆ สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นให้ความสำคัญคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก และเพื่อให้นักศึกษาเป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม ดังที่รัฐสรรค์ แสงสุข ได้กล่าวว่า บัณฑิตรามคำแหงที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวังให้มีความรู้คู่คุณธรรม หมายถึง บุคคลที่เรียนรู้สรรพวิทยาตามสาขาวิชาที่ตนศึกษาได้อย่างดี คือ รู้ดี เก่งวิชาการ และสามารถปรับใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความสำนึก นำความเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณธรรมในการดำรงชีวิต เป็นคนดีศรีสังคม ไม่เป็นบุคคลที่ใช้ความรู้เพื่อความได้เปรียบหรือฉกฉวยโอกาสหาประโยชน์ตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมโดยรวม และเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจดังกล่าว จึงได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดกระบวนการวิชา RAM 1000 “ความรู้คู่คุณธรรม” ให้นักศึกษาทุกหลักสูตรและทุกระดับ การศึกษาต้องเรียนทุกคน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา หากแต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจนว่าคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีองค์ประกอบอย่างไร ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อให้เห็นภาพสรุปที่ชัดเจนของคุณธรรมจริยธรรม

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๓. ขอบเขตการวิจัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี (ส่วนกลาง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีสถานภาพการเป็นนักศึกษา ประจำภาค ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๒๐๖,๖๗๙ คน กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๑,๓๐๐ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้แบบวัดคุณธรรมจริยธรรม แบบมาตราประเมินค่า (rating scale) ๔ ระดับ จำนวนทั้งสิ้น ๖๕ ข้อ โดยครอบคลุมคุณธรรมจริยธรรมใน ๑๕ ด้าน ซึ่งได้จากการทบทวนทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความสุภาพ ความสะอาดทางจิตใจ ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวที ความอดทน ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง และการรู้จักประมาณตน

ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบช่วงชั้น (stratified random sampling) และการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) จำแนกตาม ๑๒ คณะ ที่มีการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis--EFA) เพื่อหาจำนวนองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม สกัดองค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ PC (principal component analysis--PC) และใช้การหมุนแกนแบบออร์ทอกอนอล (orthogonal rotation) ด้วยวิธีแวนแมกซ์ (varimax method)

๕. ผลการวิจัย

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑,๓๐๐ คน พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน ๙๑๖ คน เพศชาย จำนวน ๓๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕๐ และ ๒๙.๕๐ ตามลำดับ มีอายุโดยเฉลี่ยอยู่ที่ ๒๓ ปี นักศึกษาที่มีอายุมากที่สุดคือ ๖๘ ปี และนักศึกษาที่มีอายุน้อยที่สุดคือ ๑๗ ปี

การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ พบว่าค่า MSA ตามวิธี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) มีค่าเท่ากับ .๙๓๐ และผลการทดสอบด้วย Bartlett's Test พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ α เท่ากับ .000 แสดงว่า ข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ

จากการสกัดองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า ๑ มีจำนวน ๑๖ องค์ประกอบ โดยทั้ง ๑๖ องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้ร้อยละ ๕๙.๘๑ ซึ่งหมายความว่าชุดตัวแปรดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายเรื่องที่ศึกษาได้

องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย ๑๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ความสุภาพ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตนให้

เหมาะสม ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทเวที ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ความเป็นกัลยาณมิตร การรู้จักใช้เงิน การรู้จักประมาณตน และความมีสัมมาคารวะ

๖. อภิปรายผล

ความสุภาพ การปฏิบัติตนให้เหมาะสม และความมีสัมมาคารวะ

ความสุภาพ ถือเป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับ ๘ คุณธรรมพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดไว้ องค์ประกอบความมีสัมมาคารวะ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมเชิงคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดสงขลา พบว่า ความมีสัมมาคารวะเป็น องค์ประกอบพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ เนื่องจาก มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยเปิด มีนักศึกษาเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย บุคคลหลากหลายอาชีพ หลากหลายกลุ่มอายุ ซึ่งจะแตกต่างจากมหาวิทยาลัยปิดทั่วไป ที่นักศึกษา ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นนักศึกษา และมีอายุใกล้เคียงกัน ดังนั้นนักศึกษาทุกคนจึงต้องปฏิบัติตนให้ เหมาะสมทั้งกิริยา วาจา การแต่งกาย รวมทั้งความมีสัมมาคารวะที่มีความเด่นชัดทำให้ถูกแยกออก จากความสุภาพเป็นอีก ๑ องค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะความมีสัมมาคารวะสำหรับมหาวิทยาลัย รามคำแหงไม่ได้เกิดขึ้นระหว่างนักศึกษากับอาจารย์เท่านั้น แต่ยังมีสัมมาคารวะระหว่างนักศึกษา ด้วยกัน

ความเสียสละ

การเข้าร่วมกิจกรรมถือเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตของนักศึกษาภายในรั้วมหาวิทยาลัย รามคำแหง เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำกิจกรรม นักศึกษาต้องบริหารจัดการ เวลาของตนเองให้เหมาะสมทั้งสองอย่าง

ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย และการพึ่งตนเอง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ไม่มีการสอบคัดเลือกในการเข้าศึกษา มีชั้นเรียนสำหรับนักเรียนที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ สำหรับ นักเรียนที่ไม่สามารถมาเรียนที่มหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้ปัจจัยเหล่านี้แล้ว ปัจจัยหลักอีกหนึ่งสิ่งที่จะ ทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จได้ คือ ตัวของนักศึกษาเอง เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า มหาวิทยาลัยรามคำแหงไม่บังคับการเข้าชั้นเรียน การที่นักศึกษาจะได้รับความรู้นั้น จำเป็นจะต้อง ไขว่คว้าด้วยตนเอง

ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ และความเป็นกัลยาณมิตร

มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีนักศึกษาเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมาก การที่บุคคลจากต่างที่ ต่างความคิด ต่างค่านิยม มาอยู่รวมกัน สิ่งหนึ่งที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ คือความเมตตา ความ มีน้ำใจ และความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน เป็นที่ทราบกันดีว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ไม่บังคับการเข้าชั้นเรียน ไม่มีคะแนนการเข้าชั้นเรียน มีเพียงคะแนนการส่งงาน และคะแนนสอบ เท่านั้นที่ใช้ในการพิจารณาผลการเรียนของนักศึกษา นักศึกษาจึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเอง และมี

เพื่อนคอยช่วยเหลือ ตักเตือน และให้คำแนะนำในการเรียนและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านวังบูรพา อำเภอวังน้ำเย็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสระแก้ว เขต ๑^๖ พบว่า ความเมตตากรุณา ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมหนึ่งในแปดด้าน ของนักเรียน

ความกตัญญูกตเวที

ความกตัญญูกตเวทีถือเป็นสิ่งที่คนไทยยึดถือและอบรมสั่งสอนกันมายาวนาน เปรียบดังราก ที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนไทย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เป็นคนดี เป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม ก็ถือเป็น การแทนคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และประเทศชาติอย่างหนึ่ง ดังนั้น นักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกคนจึงถือความกตัญญูกตเวทีเป็นหลักหนึ่งในคุณธรรมที่ควรยึดถือไว้

ความสามัคคี

ความสามัคคีถือเป็นหนึ่งใน ๘ คุณธรรมพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ซึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมของโคลเบอร์ก^๗ โดยเชื่อว่าพัฒนาการทางการ ใช้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้น สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหงถือเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป จะอยู่ในระดับเหนือกฎเกณฑ์ ประพฤติปฏิบัติ ตนเพื่อความสงบสุขของส่วนรวม มีความละเอียดต่อการทำความชั่ว ยอมรับคุณค่าของมนุษย์ จาก ทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่สังคมจะสงบสุขได้นั้นต้องอาศัยพฤติกรรมของคนในสังคมเป็นหลัก โดยเน้นไปที่การบังคับใจตนเอง รับฟังความคิดเห็นและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ดั่งนิยามศัพท์ ของความสามัคคี อันเป็นองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความประหยัด การรู้จักใช้เงิน และการรู้จักประมาณตน

มหาวิทยาลัยรามคำแหงถือเป็นมหาวิทยาลัยที่มีค่าหน่วยกิตถูกที่สุด คือ หน่วยกิตละ ๒๕ บาท จึงเป็นทางเลือกทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่มีข้อจำกัดในเรื่องของค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ค่าหน่วยกิตที่ถูกที่สุดแล้ว มหาวิทยาลัยยังคำนึงถึงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้ปกครองและนักศึกษาต้อง แบกรับ จึงได้แบ่งเบาในส่วนของคุณค่าตำรา ซึ่งตำราของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเน้นการผลิตที่ได้ จำนวนมากและราคาถูกเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา นโยบายดังกล่าวเป็นเป็นสิ่งที่ สอนให้นักศึกษาได้เห็นและรู้ถึงคุณค่าของเงิน

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. สามารถนำเครื่องมือไปใช้ในการวัดคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหง

๒. สามารถนำข้อมูลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการ จัดการเรียนการสอน และการเขียนแผนสำหรับการจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รามคำแหง เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษา

การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์

The Human Capital Management in Buddhist University for Talent Creation in The Age of Globalization

นนทวรรณ แสงทองกุล*

อภิรักษ์ จันทะนี**

ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ ๒) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ๒๕ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า ๑) องค์ประกอบและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ได้แก่ (๑) ทฤษฎีการจัดการทุนมนุษย์ตามแนวทางตะวันตก ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์และทฤษฎีความคาดหวัง ทฤษฎีจิตวิทยา และทฤษฎีพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นกลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับการสรรหาคูคนเข้ามาทำงานในองค์กร (๒) การจัดการทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธธรรม ได้แก่ หลักบัว ๔ เหล่า หลักจริต ๖ หลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักที่ทุนมนุษย์ต้องฝึกฝนและพัฒนา โดยกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขามีดังนี้ ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม สมาธิ คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจ และปัญญา คือ การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุด ๒) การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบันมี ๓ ประเด็นหลักได้แก่ (๑) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา การฝึกอบรมเป็นการฝึกฝนและเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงานปัจจุบัน (๒) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางสังคม ปัจจัยทางสังคมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการจัดการที่ดีขึ้น หรือทำให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อการผลิตหรือการจัดการนั้น (๓) การจัดการทุนมนุษย์ด้านทุนทางอารมณ์ มุ่งเน้นการจัดการความฉลาดทางอารมณ์ โดยอิงจากฐานแนวคิดที่ว่าคนที่จะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ หรือเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้น ควรจะต้องมีความสามารถเชิงการบริหาร ๓ ปัจจัย ได้แก่การบริหารตนเอง การบริหารคน

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** รองศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารคน ควบคู่กับการจัดการองค์การ ๓) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์พบว่า มหาวิทยาลัยควรจะต้องมีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพรองรับในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การสรรหาคนเก่ง การจัดการและฝึกอบรมคนเก่ง การจ่ายค่าตอบแทนและให้รางวัลคนเก่ง และการธำรงรักษาคนเก่ง ให้อยู่กับองค์การในระยะยาว

คำสำคัญ : ทุนมนุษย์, โลกาภิวัตน์, มหาวิทยาลัยสงฆ์

ABSTRACT

Objectives of this research were 1. To study the composition and Buddhadhamma related to human capital management, 2. To study the general context of human capital management of the Buddhist university and 3. To propose a model of human capital management of the Sangha University to create the talented people in the age of globalization. Methodology was the qualitative research collected data through from 13 key informants, purposefully selected, with structured in-depth-interview script by face-to-face in-depth interviewing and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows. 1) The composition and Buddhadhamma related to human capital management were (1) Western human capital management theories consisted of theory of basic human needs and the necessity and the expectancy theory, psychology. Enterprise culture and human development theory. (2) The human capital management according to Buddhism was similar to the Western process of human capital management. Work assignment should be appropriately assigned to these characteristics. Human capitals must be trained according to Tisikkha, threefold training; Sila, precept, Samadhi, concentration and Panna, wisdom. 2) Human capital management of Sangha University at present consisted of 3 categories; (1) intellectual capital management that was to train personnel relating to work environment . (2) The social capital management was the social factors that supported better management to create value and value adding. (3) Emotional capital management emphasized emotional quotient development based on the concept that one must have emotional quotient in order to be the successfully great leader in three components of management; self, people and work management. 3) A model of the human capital management of Sangha University to create talented human resources in the globalization age was that the management must be in line with

the dynamic globalization change which is the only way to gain sustainable competitive advantages. They are both talented, good and capital of the organization. Many organizations have different procedure to gain talented human resource into the organizations. Sangha University should have the effective steps of selecting process; beginning from talent identification, recruitment, training, rewarding and maintaining the talented human resources in the organizations.

Keywords: Human capital, Sangha University, Globalization.

๑. บทนำ

“มนุษย์” (Human) จัดว่าเป็น “ทุน” (Capital) ที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กร เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวในโลกที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นประโยชน์อันอนันต์ให้กับองค์กรได้ อนึ่ง ประโยชน์ที่มนุษย์สร้างให้กับองค์กรนั้นหาใช่มาจากกำลังกายแต่เพียงอย่างเดียวไม่ สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือกำลังสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินภายในอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เรียกกันว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” (Globalization) ต้องยอมรับว่า “ทุนทางปัญญา” (Intellectual Capital) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Asset) มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันกำลังมุ่งเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ทุกองค์กรไม่ว่าภาครัฐ เอกชน องค์กรรัฐวิสาหกิจ ต่างให้ความสำคัญเรื่องการบริหาร “คน” อันเป็นเรื่องที่ทุกองค์กรไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้อีกต่อไป เฉกเช่นเดียวกับรถที่ต้องการน้ำมันในการการขับเคลื่อน องค์กรต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความคิด ผลงาน เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือวิสัยทัศน์ขององค์กรได้ ดังนั้นทุกองค์กรจึงต้องพึ่งพิงทุนมนุษย์ (Human Capital) เพื่อจะทำให้องค์กรสามารถประสบความสำเร็จได้ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน^๑ มหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นองค์การทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเป็นองค์การทางการศึกษาซึ่งเปรียบเสมือนองค์การทางการเรียนรู้หรือแหล่งภูมิปัญญาที่จำเป็นต้องถ่ายทอดความรู้แก่บรรพชิตและประชาชนทั่วไป ในการให้การศึกษาระดับปริญญาและวิชาชั้นสูง เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่จำเป็นต้องมีทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นทรัพยากรที่ขาดมิได้ หากขาดทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าแล้วการดำเนินงานขององค์การไม่สามารถดำเนินไปจนสำเร็จตามเป้าหมายได้ องค์การจึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาและอาศัยกำลังคนที่เป็นทุนมนุษย์ การพัฒนากำลังคนและควบคุมกับการธำรงรักษาไว้ ซึ่งกำลังคนที่ดีและมีประสิทธิภาพ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพสูงสุดหรือเรียกได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาก็จะขาดเสียผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทักษะและความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ

^๑จिरประภา อัครบวร, *คุณค่าคนคุณค่างาน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เต่า (๒๐๐๐), ๒๕๕๒), หน้า ๒๖.

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยศึกษาถึงสภาพปัจจุบันในการพัฒนาทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารมหาวิทยาลัย เนื่องจากผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น กลยุทธ์นี้สามารถปรับใช้กับมหาวิทยาลัยสงฆ์ อันจะส่งผลอันจะส่งผลต่อบุคลากรให้มีกำลังใจที่ดีในการทำงานและงานที่ออกมา ก็มีคุณภาพตามมาตรฐานอันเป็นเครื่องสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยก้าวสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเกิดเสถียรภาพของการจัดการทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาไปสู่อนาคตได้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์
- ๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน
- ๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการบริหารจัดการคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

๓.๑ ด้านขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์ อันได้แก่ ๑) ขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทุนมนุษย์ ตามแนวคิดของ Lynda Gratton และ Sumantra Ghoshal^๒ ๒) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องและนำบูรณาการกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามบริบทขององค์กรได้อย่างเหมาะสม

๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๕ รูป/คน

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องนี้ ดำเนินการศึกษาวินิจฉัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๕๕-มกราคม ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๒ ปี ๖ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

^๒นิสดารก์ เวชยานนท์, มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

การวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

๔.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๕ ท่าน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้ ๑) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้บริหารระดับสูงที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดเล็ก ๘ คน อภิปรายโต้ตอบแสดงความคิดเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ สำหรับกลุ่มผู้บริหารระดับสูงที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยในปัจจุบันโดยการแต่งตั้งหรือเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการบริหารองค์กรทางการศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ส่งไปถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมทั้งแนบคำถามในการสัมภาษณ์ไปด้วย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก เข้าใจประเด็นของข้อคำถาม และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์

๒. ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ๑) กลุ่มผู้บริหารที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยในปัจจุบันหรือเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง และ

๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดการทุนมนุษย์ในองค์การทางการศึกษา มีการบันทึกเทปและจดบันทึกโดยใช้เวลาการสัมภาษณ์แต่ละท่านไม่น้อยกว่า ๓๐ นาที

๑) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เพื่อเชิญผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกลุ่มขนาดเล็ก ๖ รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒. ดำเนินการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการใช้ห้องประชุมประจำคณะสังคมศาสตร์ หรือห้องประชุมประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถานที่ที่พิจารณาเห็นว่ามีเหมาะสมแก่การจัดการสนทนากลุ่ม มีการบันทึกเทปและจดบันทึก ในการใช้เวลาดำเนินการการสนทนากลุ่มนั้นใช้เวลาแต่ละครั้งไม่เกิน ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) องค์ประกอบและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ได้แก่ (๑) ทฤษฎีการจัดการทุนมนุษย์ตามแนวทางตะวันตก ประกอบด้วย ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์และทฤษฎีความคาดหวัง ทฤษฎีจิตวิทยา ทฤษฎีจูงใจและทฤษฎีเสริมแรง ทฤษฎีมนุษยนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีมุ่งสู่อนาคต ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพ กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร และทฤษฎีพัฒนาทุนมนุษย์ (๒) การจัดการทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธธรรม มีเนื้อหาสาระที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักบัว ๔ เหล่า หลักการนี้ก็กลายเป็นบรรทัดฐานในการสรรหาทุนมนุษย์เข้ามาในองค์กรพระพุทธศาสนา หลักจริต ๖ หลักในการคัดเลือกความสามารถในการทำงานใดๆ ของแต่ละบุคคล หลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักที่ทุนมนุษย์ต้องฝึกฝนและพัฒนา

๒) การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบันมี ๓ ประเด็นหลักได้แก่ (๑) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา (๒) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางสังคม ปัจจัยทางสังคมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการจัดการที่ดีขึ้นมีส่วนสนับสนุนการจัดการทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญในงาน ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อให้ทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (๓) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การจัดการทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต (Dynamic) เป็นสิ่งเดียวที่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

๖. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์” นี้ ผู้วิจัยสรุปอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการจัดการทุนมนุษย์ตามรูปแบบตะวันตก ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์และทฤษฎีความคาดหวัง ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่าย HR ที่ต้องทำความเข้าใจเป็นอย่างดี ทฤษฎีจูงใจและทฤษฎีเสริมแรง เป็นกลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับการสรรหาคัดเลือกเข้ามาทำงานในองค์กรซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายสรรหาคัดเลือกและโน้มน้าวชักจูงให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กร ส่วนการจัดการทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา มีหลักการก็คือ หลักบัว ๔ เหล่า หลักจริต ๖ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุษกร วัฒนบุตร**^๑ ในงานวิจัยเรื่อง “การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน” ผลการวิจัย พบว่า การสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบ KSM เป็นวิธีการจัดการคนตามรูปแบบของพระพุทธศาสนา ซึ่งมี ๒ วิธีคือ วิธีการไตรสิกขา และวิธีการภาวนา ที่จะก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ของแต่ละองค์กร

๒) การจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน มี ๓ ประเด็นหลักได้แก่

๒.๑) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) การฝึกอบรมเป็นการฝึกฝนและเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงานปัจจุบัน ถือเป็น การจัดเตรียมความรู้ทักษะที่จะเป็นให้บุคลากรในการปฏิบัติงานและเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานกับบุคลากรโดยการเน้นด้านพุทธิพิสัยซึ่งเป็นการเน้นให้เกิดองค์ความรู้ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยในบริบทของการฝึกอบรมและพัฒนาสมรรถนะของ **กรรณ จรรยาอุฒิวรรณ**^๒ ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาสมรรถนะนักฝึกอบรมเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะนักฝึกอบรมตามรูปแบบการจัดการมาตรฐาน

^๑บุษกร วัฒนบุตร, การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖).

สมรรถนะอาชีพ ประกอบด้วย ๘ หน่วยสมรรถนะ ได้แก่ วางแผนการฝึกอบรม ดำเนินการจัดฝึกอบรม บูรณาการเทคโนโลยีเข้าร่วมกับการจัดฝึกอบรม จัดฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานจริง พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พัฒนาสื่อในการฝึกอบรม ดำเนินการประเมินตามรูปแบบสมรรถนะ และกำหนดรูปแบบการฝึกอบรมตามความต้องการ^๔

๒.๒) การจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางสังคม (Social Capital) กระบวนการจัดการทุนมนุษย์ในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นในกลยุทธ์ที่จะมีส่วนสนับสนุนการจัดการทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญในงาน ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อให้ทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ขณะเดียวกันการจัดการศึกษาถือเป็นรูปแบบการจัดการที่มาจาก การวางแผนอย่างเป็นระบบและจัดทำขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงลึกในการปฏิบัติงานของบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม** ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ประธานวิสาหกิจชุมชนหรือผู้นำกลุ่มรวมทั้งระบบการจัดการที่ดี ส่วนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อจัดการทุนมนุษย์ คือ การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ขาดความต่อเนื่อง ขาดระบบการจัดการที่ดี การสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชนและการจัดเวทีการเรียนรู้ยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด^๕

๒.๓) การจัดการทุนมนุษย์ด้านทุนทางอารมณ์ (Emotional Capital) มุ่งเน้นการจัดการความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในทุกระดับจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้นควบคู่กับการจัดการองค์การ ควรจะต้องใช้ ศาสตร์ และศิลป์ ในการจัดการความฉลาดทางอารมณ์ของบุคลากร ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ช่อลัดดา ขวัญเมือง** ในงานวิจัยเรื่อง ผลการจัดโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาและจิตวิทยา เกสตัลท์ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนา มีความฉลาดทางอารมณ์รวม และความฉลาดทางอารมณ์ในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวจิตวิทยาเกสตัลท์ มีความฉลาดทางอารมณ์รวมความฉลาดในตนเอง และความฉลาด เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ อาจารย์ที่ปรึกษาได้รับโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวพุทธศาสนา มีความฉลาดทางอารมณ์รวมและ ความฉลาด

^๔ กรรณ จรรยาวุฒิวรรณ, การศึกษาสมรรถนะนักฝึกอบรมเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะอาชีพ, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๕).

^๕ เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม, การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน, **รายงานการวิจัย**, (สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา และพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๕๖).

ทางอารมณ์ในตนเองสูงกว่าอาจารย์ที่ปรึกษาที่ไม่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^๖

๓) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างคนเก่งในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต (Dynamic) เป็นสิ่งเดียวที่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Sustainable comparative advantage) ซึ่งบุคลากรกลุ่มที่เป็นอนาคตขององค์กร เป็นกลุ่มคนที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นหรือเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีศักยภาพสูงเป็นทั้งคนเก่งและคนดี เป็นทุนมนุษย์ขององค์กร ซึ่งการที่จะได้คนเก่งเป็นทุนมนุษย์ขององค์กรนั้น มหาวิทยาลัยควรจะต้องมีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพรองรับในทุกขั้นตอน เพราะปัจจุบันคนเก่งมีการเปลี่ยนงานบ่อย มีแนวโน้มการลาออกจากงานเพิ่มสูงขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไฉไลฤดี ยูวนะศิริ และคณะ**^๗ ในงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะงาน มีตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ระดับความผูกพันต่อองค์กร ๔ ตัว ได้แก่ ลักษณะงานที่ทำหาย ลักษณะงานที่มีโอกาสก้าวหน้า ลักษณะงานที่มีความเป็นอิสระในงาน ซึ่งการบริการทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันจึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดการกลยุทธ์การเสริมสร้างคนเก่ง (Talent Management) มากยิ่งขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสรรหาและรักษาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กร

๗. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะรูปแบบเพื่อเป็นรูปแบบในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรมีการวางแผนในการจัดการทุนมนุษย์ที่ตอบสนองต่อกลยุทธ์ทิศทาง และเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรมีแผนเชิงรุกในการธำรงรักษาทุนมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการธำรงรักษาทรัพยากรที่มีค่านี้ไว้

^๖ชื่อลัดดา ขวัญเมือง,ผลการจัดโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาเกสตัลท์ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม,รายงานการวิจัย,(มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๕).

^๗นางไฉไลฤดี ยูวนะศิริ และคณะ,ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๓. มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรนำแนวคิดเรื่องการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมาเป็นรูปแบบในการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทุกระดับของมหาวิทยาลัย อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรบุคคลและเติมเต็มในส่วนที่ขาดไป

๒) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

๑. มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรจัดทำแผนพัฒนาทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาเป็นกลยุทธ์ในการจัดการทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัย

๒. มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรบูรณาการหลักการจัดการทุนมนุษย์ตามแนวตะวันตกและการจัดการทุนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การจัดการทุนมนุษย์เชิงพุทธ” เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์การอันนำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืนต่อไป

๓) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการทุนมนุษย์” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการจัดการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทุนมนุษย์ขององค์กรเป็นการเฉพาะ

๒. ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐแห่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ที่หลากหลาย

๓. ควรศึกษาวิเคราะห์การนำหลักทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับหลักการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การจัดการทุนมนุษย์เชิงพุทธ”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

จิระประภา อัครบวร. **คุณค่าคนคุณค่างาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เต๋า (๒๐๐๐), ๒๕๕๒.

นิสดารก์ เวชยานนท์. **มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์. ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

กรรณ จรรยาอุทธรณ์. **การศึกษาสมรรถนะนักฝึกอบรมเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะอาชีพ**.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๕.

- เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม. การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เขตปฏิรูปที่ดิน. **รายงานการวิจัย**. สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา และพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๕๖.
- ไฉไลฤดี ยวนะศิริ และคณะ. ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ช่อลัดดา ขวัญเมือง. ผลการจัดโปรแกรมฝึกอบรมตามแนวพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาเกสตัลท์ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๕.
- บุษกร วัฒนบุตร. การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖.

พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน
Buddhist Approach to knowledge Management for
Development the Sangha College in upper Northern Thailand

สุทธิพร สายทอง*
พระครูสังวรสุตกิจ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการจัดการความรู้เชิงบูรณาการสู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน ๖๘ รูป/คน แบบสอบถามเป็นเครื่องมือและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ค่าร้อยละ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviations) ส่วนเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๐ รูป/คน ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าสาขา จากวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ๔ แห่ง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย และการพรรณนาความ

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สภาพการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นการจัดการความรู้ในลักษณะของการบริหาร และเชิงการเรียนรู้ ด้านพัฒนาคน พบว่าการจัดการความรู้ในองค์กรจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อเรียนรู้งานต่างสายงาน ส่วนด้านพัฒนางานพบว่าการประชุมเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และทำงานเป็นทีม ในด้านพัฒนาองค์กร พบว่าหน่วยงาน ระเบียบ และข้อบังคับ ของการบริหารราชการ โดยภาพรวม การจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน หน่วยงานมีการสื่อสารให้บุคลากรรับทราบถึงวิสัยทัศน์ และความมุ่งมั่นขององค์กร พุทธวิธีการจัดการความรู้สำหรับการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าการจัดการความรู้โดยการนำหลักอปริหานิยธรรม ๗ มาบูรณาการการจัดการความรู้ในองค์กร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร ให้เป็นองค์กร

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง.

แห่งการเรียนรู้ เช่นมีการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพื่อกันประชุม พร้อมเพื่อกันเลิกประชุม เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การจะคำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนางานองค์การ เพื่อให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการพัฒนางาน พัฒนาคณะ และพัฒนาองค์กร อย่างยั่งยืนมั่นคง พุทธวิธีการจัดการความรู้ สำหรับการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าควรมีการบูรณาการนำหลักธรรมอภิธานิยธรรม ๗ เป็นแนวทางในการบริหารจัดการความรู้ และควรมีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ด้วยการกำหนดแผนกลยุทธ์อย่างมีมาตรฐาน มีการสร้างกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการสร้างคลังความรู้ในการจัดระบบอย่างเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายอย่างเป็นรูปธรรมมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการความรู้ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ๓ ประการ ได้แก่การพัฒนางาน พัฒนาคณะ และการพัฒนาองค์กร ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

คำหลัก : พุทธวิธีการจัดการความรู้, การพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์, ภาคเหนือตอนบน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study Buddhist Approach to knowledge Management for Development the Sangha College in upper Northern Thailand., 2) to study the appropriate Buddhist approaches to knowledge management of the local administrative organizations in upper Northern region, and 3) to present the Buddhist approaches to Buddhist Approach to knowledge Management for Development the Sangha College in upper Northern Thailand., Research methodology used the mixed methodology, the quantitative and the Qualitative Research. The quantitative method is collected data from 20 samples of the Administrator and officer, purposefully selected with questionnaires, and data were analyzed by descriptive statistics; frequency, mean and standard deviation. The qualitative research is collected the data from 20 key informants with a structure of in-Depth-Interview which are mayors, permanent secretaries and stakeholders, persons The data from both methods were analyzed by inductive analysis and descriptive interpretation.

The results showed that: The general setting of knowledge management of the Sangha College in upper Northern region as of human resources development found that knowledge management was very necessary for human resource development. The human resources must have a chance to be trained, go on educational tours both domestic and abroad, and bring back the new knowledge and experience to develop organizations. For the job development, it found that there were participatory meeting and team work. There was learning

experiences from education tour and technology was used in the organizations to manage data. As for the organizational development, it found that knowledge management of city municipality abided by official rules, and regulations. Overall, the city municipality had basic knowledge of knowledge management and embedded in the organization, only that it was not systemized. The appropriate Buddhist approaches to the knowledge management of local administrative organization in the upper Northern region found that the knowledge management was managed by integrating Aparihaniyadhamma, principles leading to never decline, only to prosperity, to manage the knowledge in organizations and to develop human resource, works, and organizations towards the learning organizations such as holding regular meeting, meeting together and dispersing together in harmony. It is the beneficial virtue for organizational development, for it helped organizations to be more effective and more efficient. Meanwhile, the knowledge management-related organizations is to take into account the moral and ethical development organizations in order to effectively improve the development effectiveness the work, the human resource, the organization, and sustainable organizations development. The Buddhist model for knowledge management to develop the local administrative organizations in Sangha College upper Northern region found that the integration of Aparihiniyadhamma and was a guidance in knowledge management, and it should have standardized strategic plans for knowledge management. There should be activities for learning exchanges, knowledge banks, knowledge categorizing for easy access, and activities evaluation to achieve three objectives which are; the work development, the human resource development, and the organization development towards continuous learning organizations.

Keywords : Buddhist Knowledge Management, Development the Sangha College, Upper Northern Thailand

๑. คำนำ

กระแสโลกาภิวัตน์^๑ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ข้อมูลข่าวสารกระจายอย่างหลากหลายและทั่วถึงส่งผลให้เศรษฐกิจเป็นทุนนิยมมากขึ้นวัฒนธรรมบริโภคนิยมเพิ่มขึ้น เพราะ

^๑ บุญดี บุญญากิจและคณะ, การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

กระแสโลกาภิวัตน์และวิกฤติเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าก่อให้เกิดภาวะ การปรับตัวไม่ทันทาง สังคม การเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน การแข่งขันสูง ก้าวสู่ระบบทุนนิยม วัตถุนิยม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ นำไปสู่การพัฒนาในทุกด้าน แต่ขณะเดียวกันก็เปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน ความพยายามที่จะ ก้าวให้ทันกระแสโลกาภิวัตน์อาจทำลายศักยภาพของคน ชุมชน ท้องถิ่น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม กล่าวคือเกิดภาวะทันสมัยแต่ไม่พัฒนา ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น แรงงานที่ไร้คุณภาพ การว่างงานเพราะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกระแสการ เปลี่ยนแปลงของโลกได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันต่างๆ ในสังคมแม้แต่องค์กรวิทยาลัยสงฆ์ฯ ก็ได้รับ ผลกระทบดังกล่าวและนับวันจะเร่งให้ต้องปรับเปลี่ยนการสร้างความรู้ร่วมจึงต้องอาศัยการ จัดการความรู้ใหม่ ปัจจุบันจึงต้องมีวิธีการจัดการความรู้ เรียกย่อๆว่า KM (Knowledge Management) คือเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย ๓ ประการไปพร้อมๆกันได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปสู่ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ปัจจุบันตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เกี่ยวกับองค์ประกอบที่ ๗ การ บริหารและการจัดการและตัวบ่งชี้ สกอ. ๗.๒ การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ คือ กำหนดให้ สถาบันมีการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคม แห่งการเรียนรู้ โดยมีการรวบรวมองค์ ความรู้ที่มีอยู่ในสถาบันมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในสถาบัน สามารถเข้าถึงความรู้นั้นได้ และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ดังนั้น จากสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ และให้สอดคล้องกับเกณฑ์ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของสำนักงาน คณะกรรมการ การอุดมศึกษา (สกอ.) ส่งผลกระทบต่อการบริหารวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งอาจมา จากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก การจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ จะต้องนำมาเป็นเครื่องมือใน การบริหาร เพื่อการตอบสนองการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ และถูกต้องเหมาะสมตามหลักการ บริหารแบบธรรมาภิบาล พุทธวิธีจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการบริหารอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของการบริหารยุคใหม่คือการจัดการความรู้ (KM :Knowledge Management) และนำพุทธวิธีการจัดการความรู้ไปบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อหา รูปแบบในการบริหารจัดการวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบนให้มีประสิทธิภาพ และมี ประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขต ภาคเหนือตอนบน”

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือ ตอนบน

๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือ ตอนบน

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการจัดการความรู้เชิงบูรณาการสู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๓.๑ **ขอบเขตของเนื้อหา** เป็นการศึกษา การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครอบคลุมเรื่องพุทธวิธีการจัดการความรู้ ความสำคัญของการจัดการความรู้ การบริหาร การจัดการ และการพัฒนา ความรู้ในองค์กร

๓.๒ **ขอบเขตของประชากร** ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน ๔ แห่ง จำนวนทั้งสิ้น ๖๘ รูป/คน

๓.๓ **ขอบเขตของพื้นที่** วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน ๔ แห่ง ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และวิทยาลัยสงฆ์ นครเชียงใหม่

๔. เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับการศึกษา โดยคณะผู้วิจัยใช้ เครื่องมือ ๒ ชนิด คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ด้วยวิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage) ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการเก็บ รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพคุณภาพ

๕. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ศึกษากรณี วิทยาลัยสงฆ์ ๔ แห่งในเขตภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยสรุปประเด็นโดยแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังต่อไปนี้

๑. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน มีการกำหนดประเด็นความรู้และเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของสถาบัน อย่างน้อยครอบคลุมพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิตและด้านการวิจัย มีนโยบาย มีการนำผลการประเมินแผนการจัดการความรู้ไปปรับใช้และทบทวนในการจัดการความรู้ (๒) ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญ และให้การสนับสนุนการจัดการความรู้ภายในมหาวิทยาลัย (๓) คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ให้ความร่วมมือในการจัดการความรู้ในระดับคณะ (๔) มีบุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาความรู้และทักษะด้านการผลิตบัณฑิตและด้านการวิจัยอย่างชัดเจนตามประเด็นความรู้ที่กำหนด (๕) มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ ทักษะของผู้มีประสบการณ์ตรงเพื่อค้นหาแนว ปฏิบัติที่ดีตามประเด็นความรู้ที่กำหนด มีการเผยแพร่

ไปสู่บุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด (๖) มีการรวบรวมความรู้ ทั้งที่มีอยู่ในตัวบุคคลและแหล่งเรียนรู้ อื่นๆ ที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีมาพัฒนาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบโดยเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit knowledge) (๗) มีการนำความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้ในการศึกษาปัจจุบัน หรือปีการศึกษาที่ผ่านมา ที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit knowledge) และจากความรู้ ทักษะ ของผู้มีประสบการณ์ตรง (Tacitknowledge) ที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานจริง

๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้เครื่องมือจากแบบสอบถาม(Questionnaire) ตามแนวคิด และ ทฤษฎีที่มีผลต่อการจัดการความรู้เชิงพุทธ สำหรับพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่ง ศึกษาจากประชากรตัวอย่าง จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๖๘ รูป/คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ จำนวน ๖๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๗๒.๑ และบรรพชิต จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙ และมีระดับความเข้าใจสภาพทั่วไปของการจัดการความรู้ใน วิทยาลัยสงฆ์เขตภาคเหนือตอนบน ด้านการพัฒนาองค์กร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}= ๔.๐๖, S.D.=๐.๓๕$) ด้านการพัฒนาบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๔.๐๗, S.D.=๐.๔๕$) ด้านการพัฒนางาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๔.๐๙, S.D.=๐.๔๕$) และระดับการประยุกต์ใช้ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๔.๒๕, S.D.=๐.๔๔$)

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเคราะห์รูปแบบพุทธ วิธีการจัดการความรู้เชิงบูรณาการสู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน จากการศึกษา แนวความคิดของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) กับการจัดการความรู้ทางพุทธ ศาสนา ทำให้พบว่ามีแนวความคิดหลักการ ทฤษฎี ทั้งแตกต่างกันและเหมือนกัน ซึ่งสามารถนำ ทฤษฎีและแนวทางความคิดในการจัดการความรู้ของพุทธศาสนาบูรณาการใช้ในการจัดการ ความรู้ได้ เช่น การถ่ายทอดความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ การได้มาซึ่งองค์ความรู้ การเผยแพร่ ความรู้ การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ ดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาคน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางในเขตภาคเหนือตอนบน เน้นให้ พัฒนาคณะสงฆ์เป็นผู้รู้ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล วัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นระบบความเชื่อและค่านิยมร่วมที่มีการพัฒนาขึ้นมาภายในองค์กรและเป็นตัวกำหนดความ ประพฤติและพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลในองค์กร จึงจำเป็นที่จะต้องทำให้บุคคลทุกคนใน องค์กรมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในการแลกเปลี่ยนความรู้ และมีการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ให้กับบุคคลอื่น โดยให้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น มีการ ปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนการสร้างให้เกิดความ

ไว้วางใจเพื่อให้บุคคลมีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น^๒ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง หาญพานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่าผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษามีความต้องการในระดับมาก ในการสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ และการใช้เทคโนโลยี^๓

๒. กระบวนการพัฒนางาน การจัดการความรู้ในองค์กรมุ่งให้ผลงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพัฒนาองค์การซึ่งเป็นระบบการที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การประสานงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในองค์กร โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์กรอย่างมีแบบแผน เพื่อให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและมีการพัฒนาการอย่างเหมาะสมด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์กรด้วยการพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งบุคคล กลุ่มและองค์กร โดยอาศัยเครื่องมือทางการบริหารต่างๆมาบูรณาการระหว่างบุคคลให้เข้ากับองค์กรได้อย่างเหมาะสมด้วยทิศทางที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันภายใต้สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีการพลวัตอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้บริหารและพัฒนาองค์การจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การ เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักคุณธรรมในการบริหารงาน ให้มีประสพความสำเร็จ^๔

๓. กระบวนการพัฒนาองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share and learn) ของบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญถือเป็นหัวใจของการจัดการความรู้ โดยต้องอาศัยบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การสื่อสาร การประชุมแบบไม่เป็นทางการ อาทิเช่น การเล่าเรื่อง (Storytelling) ประสบการณ์ที่ผ่านมา ถึงความสำเร็จและความบกพร่องของงานที่ผ่านมาเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กรการนำพุทธวิธีเป็นพื้นฐานการจัดการความรู้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทีมงานและองค์กร เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน เป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จมีความสุขในการทำงาน ด้วยความสามัคคี^๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

^๒ สัมภาษณ์พระครูสังวรสุตกิจ.ดร. รก.ผอ.สำนักงานวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๗, นายประวิทย์ เอกเจริญสุข,วิทยาลัยสงฆ์นครเข็ญราย, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗ พระปลัดเทียน พลวุฒโฒผู้, อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗.

^๓ บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, **ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๔ สัมภาษณ์พระปลัดวัชรพงษ์ วิชิรปญโญ หัวหน้าฝ่ายวางแผนวิชาการ,วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗, นายจิรศักดิ์ ปันลำ รก.หัวหน้าสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว , วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๘ กันยายน ๒๕๕๗, นายไพรินทร์ ฦ วันนา รองผู้อำนวยการ,วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

^๕ สัมภาษณ์ พระมหาผดุงศักดิ์ เสสปัญโญ หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครเข็ญราย ,๑๐ กันยายน ๒๕๕๗,นายเสน่ห์ ใจสิทธิ์ หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗,

ของ **เอี่ยมอร ชลวร** ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า หลักธรรมที่โดดเด่นในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ยาวนานมีอยู่ ๔ หมวดคือ (๑) การใช้หลักไตรสิกขา ในการจัดสร้างสังคมให้เข้าใจซึ่งกันและกัน(๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากภายในด้วยหลักสาราณียธรรม (๓) กระบวนการจัดการสังคีตร้อยกรองพระธรรมและพระวินัยให้เป็นหมวดหมู่ ง่ายต่อการจดจำและนำไปปฏิบัติและ (๔) กระบวนการสร้างสังคมแห่งสงฆ์ อันได้แก่การมีพระวินัย และระเบียบวิธีปฏิบัติว่าด้วยการรวมตัวเป็นหมู่สงฆ์จากองค์ความรู้ในด้านการจัดการความรู้^๖

๖. ผลการวิจัย

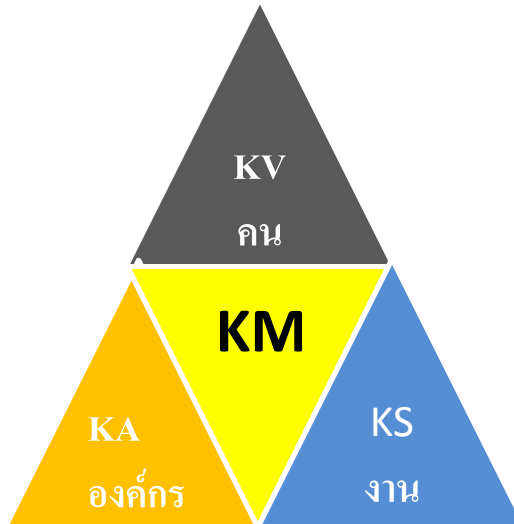
จากการใช้พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน สรุปได้ดังนี้ การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาองค์กร (Organizational Development) ที่เป็นเครื่องมือที่จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาองค์กรเพื่อให้องค์กรได้มีการสำรวจ แบ่งประเภทความรู้ วิเคราะห์ความรู้ เพื่อสร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอกnowledgeเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการควบคุม การปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดคนดี คนเก่ง ในองค์กรด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรในองค์กรได้แก่ Man Machine Method Matcrials ด้วยพุทธวิธีเข้าถึงความรู้ที่แท้จริง รู้แจ้งเห็นจริง ด้วยการปฏิบัติจริง หรือที่เรียกว่า Learning by Doing ซึ่งการจัดการความรู้จะนำพามาสู่การ ฟัง อ่าน ถาม เขียน จดจำอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการพัฒนาองค์กรผ่านพุทธวิธีซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา และการปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ทักษะ ความสามารถ ก่อให้เกิดการพัฒนาตนพัฒนาองค์กร

จากโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และปัจจุบันตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เกี่ยวกับองค์ประกอบที่ ๗ การบริหารและการจัดการและตัวบ่งชี้ สกอ. ๗.๒ การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ คือ กำหนดให้สถาบันมีการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคม แห่งการเรียนรู้ โดยมีการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในสถาบันมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในสถาบัน สามารถเข้าถึงความรู้นั้นได้และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ได้ส่งผลกระทบต่อ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือที่อยู่ในระดับล่าง ปัจจุบันจึงต้องมีวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) อันเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ได้แก่การพัฒนางาน การพัฒนาคน และการพัฒนาองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายมุ่งประโยชน์ความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคต และความสุขในการบรรลุธรรม ฉะนั้นการ

พระครูสุตตยาภรณ์ รก.หัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗, พระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี รก.หัวหน้าสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗

^๖ เอี่ยมพร ชลวร, “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีสมัยใหม่ก่อให้เกิดองค์แห่งการเรียนรู้ดังนี้ ๑) **Knowledge Vision หรือ KV** เป็นเป้าหมายของการจัดการความรู้ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์องค์กรต่อการพัฒนางาน เป็นการกล่าวถึงแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร กฎระเบียบของหน่วยงาน ซึ่งมีผลกระทบไปถึงการจัดระบบงานอย่างมีคุณภาพและพันธกิจขององค์กร ของทุกหน่วยงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยให้เป้าหมาย วิสัยทัศน์ ๒) **Knowledge Sharimg หรือ KS** เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share and Learn) ของบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นที่ส่วนที่สำคัญถือเป็นหัวใจของการจัดการความรู้ โดยต้องอาศัยบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การสื่อสาร การประชุมแบบไม่เป็นทางการ อาทิเช่น การเล่าเรื่อง (Storytelling) ประสบการณ์ที่ผ่านมา ถึงความสำเร็จและความบกพร่องของงานที่ผ่านมาเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กรฉะนั้นกระบวนการของ Knowledge Vision และ Knowledge Sharimg นั้นจำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาในการเข้ามาเป็นพื้นฐานการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาทีมงานและองค์กร เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน เป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จมีความสุขในการทำงานด้วยความสามัคคีได้ด้วยหลัก อปปริทานิยธรรม ๗ ประการ อันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่รู้จักเสื่อมเป็นเหตุที่ตั้งของความสามัคคีสร้างความเป็นปึกแผ่นแห่งครัวเรือน หมู่คณะและประเทศชาติ ๓) **Knowledge Asset หรือ KA** เป็นส่วนของคลังความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสมเกร็ดความรู้ เป็นการจดบันทึกความรู้ เทคนิค เคล็ดลับในการทำงานที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรที่มีค่าในองค์กร ผ่านพุทธวิธีที่เป็นการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง ด้วยธรรมของคนดี ได้แก่ อปปริทานิยธรรม ๗ ตามแผนภาพต่อไปนี้

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคน วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์และบูรณาการโดยให้เป็น นโยบายของวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อวิทยาลัยสงฆ์ บุคลากร และส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายมีได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การพัฒนางาน การจัดการความรู้ในองค์กรมุ่งให้ผลงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาองค์กรซึ่งเป็นระบบการที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การประสานงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในองค์กร โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบองค์กรอย่างมีแบบแผน เพื่อให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและมีการพัฒนาการอย่างเหมาะสมด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์กรด้วยการพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งบุคคล กลุ่มและองค์กรโดยอาศัยเครื่องมือทางการบริหารต่างๆ มาบูรณาการระหว่างบุคคลให้เข้ากับองค์กรได้อย่างเหมาะสมด้วยทิศทางที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันภายใต้สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีการพลวัตอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์กร เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักคุณธรรมนำโดยนำหลักอปริหานิยธรรม ๗ มาบูรณาเข้ากับการบริหารองค์กร และการพัฒนาองค์กรซึ่งเป็นระบบการที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การประสานงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในองค์กร โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบองค์กรอย่างมีแบบแผน เพื่อให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและมีการพัฒนาการอย่างเหมาะสมด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์กรด้วยการพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งบุคคล กลุ่มและองค์กรโดยอาศัยเครื่องมือทางการ

บริหารต่างๆ มาบูรณาการระหว่างบุคคลให้เข้ากับองค์กรได้อย่างเหมาะสมด้วยทิศทางที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันรวดเร็ว ซึ่งผู้บริหารและพัฒนาองค์กรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้าง การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์กร เพื่อให้สามารถพัฒนาหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับ องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักคุณธรรมในการบริหารงานให้มีประสบความสำเร็จ การ นำหลักธรรม อปริหานิยธรรม ๗ เป็นแนวทางในการบริหารจัดการความรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อย่างน้อย ๓ ประการไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

๗. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ การกำหนดนโยบายพุทธวิธีการจัดการความรู้ ควรกำหนดเป็นแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อเสริมสร้างกระบวนการจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

๑.๒ การนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปสู่วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จโดยมีกระบวนการติดตามประเมินผล

๑.๓ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรสนับสนุนงบประมาณในการ จัดการความรู้ในส่วนงาน

๒. การเสนอแนะด้านปฏิบัติ

๒.๑ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์ ด้าน การจัดการความรู้ เพื่อการพัฒนาองค์กรเอง

๒.๒ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรกำหนดขั้นตอนการจัดการความรู้ โดยจัดทำคู่มือการจัดการความรู้สำหรับใช้เป็นข้อปฏิบัติในการดำเนินการขององค์กร

๒.๓ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรกระตุ้น และชี้้นำให้บุคลากรเกิดความ เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการจัดการความรู้สำหรับองค์กร

๓. การเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

๓.๑ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรมีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหาร จัดการความรู้ด้วยการกำหนดกลยุทธ์อย่างมีมาตรฐาน อย่างเต็มกระบวนการในการจัดการความรู้

๓.๒ วิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการจัดการความรู้โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาตน คน งาน เพื่อก่อให้เกิด ปัญญาในการปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

บุญส่ง หาญพานิช. “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. **ครุ**

ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖)

เอี่ยมพร ชลวร. “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๒) สัมภาษณ์:

จิรศักดิ์ ปันลำ รก.หัวหน้าสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาการแนะแนว, วิทยาลัย
สงฆ์นครลำปาง ๘ กันยายน ๒๕๕๗,

ประวิทย์ เอกเจริญสุข, วิทยาลัยสงฆ์นครเชียงใหม่, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗

พระครูสังวรสุตกิจ.ดร. รก.ผอ.สำนักงานวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๗,

พระครูสุตชยาภรณ์ รก.หัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ๒๐ กันยายน
๒๕๕๗

พระปลัดเทียน พลอุทโฒผู้, อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๑๕ กันยายน
๒๕๕๗

พระปลัดวัชรพงษ์ วิชิรปัญญา หัวหน้าฝ่ายวางแผนวิชาการ,วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, ๑๕ กันยายน
๒๕๕๗

พระมหาผดุงศักดิ์ เสสปัญโญ หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครเชียงใหม่, ๑๐ กันยายน
๒๕๕๗

ไพรินทร์ ฦ วันนา รองผู้อำนวยการ, วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗

เสน่ห์ ใจสิทธิ์ หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์, วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗,

การสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์

The Construction of the Self of Organic Farmers

วรรณิธร วรวิวรรณ*

สุรรุติ ปตไธสง**

กิติกร สันคติประภา*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ ผ่านแนวคิดของการกลายเป็นองค์ประธานและปฏิบัติการแห่งตัวตน ซึ่งงานวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านวิธีวิทยาการศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) ตามแนวฟูโกต์เดียน (Foucauldian Approach) ภายใต้แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เพื่อที่จะตั้งประสบการณ์ของการเป็นชาวนาอินทรีย์มาสนทนาและสร้างความรู้ร่วมกัน ผ่านการเล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของการทำนาอินทรีย์ ซึ่งการเข้าถึงเรื่องเล่าที่สะท้อนประสบการณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสร้างเป็นมโนทัศน์ต่างๆ และเชื่อมโยงมโนทัศน์เข้าด้วยกันตามประเด็นของเรื่องที่ศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ เกิดจากการสร้างปฏิบัติการแห่งตัวตน ซึ่งเป็นวิธีการของการเรียนรู้ที่จะกำกับตนเองและสร้างทางเลือกของการทำนาอินทรีย์กับตนเอง จนนำไปสู่การกลายเป็นองค์ประธานที่รู้จัก ซึ่งกระบวนการของการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์นี้สะท้อนให้เห็นได้จากการที่ชาวนาได้สร้างปฏิบัติการแห่งตัวตนของการเป็นนักปรับปรุงดิน นักปรับปรุงพันธุ์ข้าว และผู้ควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าว ซึ่งตัวตนเหล่านี้กลายเป็นแบบแผนของชีวิตที่ถูกสร้างผ่านกิจกรรมบนผืนนา

คำสำคัญ: ปฏิบัติการแห่งตัวตน ความเป็นองค์ประธาน การศึกษาเรื่องเล่า

ABSTRACT

The objective of this study was to study the construction of the self of organic farmers through the concept of becoming the subjectivity and the practice

* นิสิตปริญญาเอก, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ Email : warachara@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

*** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาร่วม

of the self. This study was a qualitative research through narrative approach based on Foucauldian Approach under the concept of post-modernism. In order to draw on the organic farmer experience into discussions and knowledge sharing, this was done by conducting semi-structured interviews. The information gained was categorized into a different concept and allied together according to the study issues.

From the results, it was found that the construction of the self of the organic farmers occurred from the practice of the self which is a self-regulated learning and make choices of their own organic farm and led to be the subjectivity. The process of the construction of the self of organic farmers is reflected by the fact that farmers have the practice of the self in soil nourishment, rice breeding, and controlling rice diseases and pests. These selves have become a pattern of life that is created through the farmland.

Keywords: Practice of the Self, Subjectivity, Narrative Approach

๑. บทนำ

“ชาวนา” คำนี้ มีมาช้านานในสังคมไทย และมักถูกนิยามว่า เป็นกระดูกสันหลังของชาติ เป็นผู้ปลูกข้าวเลี้ยงคนในประเทศและในโลก วิถีชีวิตชาวนามีความสลับซับซ้อนและหลากหลายผ่านการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมในทุกยุคทุกสมัย จึงทำให้งานวิจัยหลายชิ้น หรือ บทความหลายๆ ฉบับพยายามสร้างมุมมองต่อความเป็นชาวนาในมิติที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะการศึกษาวิถีชีวิตชาวนาผ่านมุมมองใด ก็จะได้เห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงของระบบโลกและระบบสังคมในทุกยุคทุกสมัยสร้างผลกระทบให้ชาวนาต้องเปลี่ยนแปลงตนเองและปรับตัวอยู่ทุกเมื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เรียกว่าการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ที่ประเทศต้องการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนา จึงทำให้นโยบายการพัฒนาระบบเกษตรกรรมมีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากรูปแบบเกษตรกรรมแบบพื้นบ้าน มาเป็นระบบการผลิตแบบเกษตรกรรมสมัยใหม่ (Modern Agriculture) ที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือการผลิตเฉพาะอย่าง (Monoculture) โดยมีการผลิตปริมาณมากๆ เพื่อการส่งออก ซึ่งลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของเกษตรกรรมสมัยใหม่คือ เน้นการใช้สารอินทรีย์ ซึ่งเป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช ฯลฯ การเกษตรสมัยใหม่นี้จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เกษตรกรรมเคมี (Chemical Agriculture)^๑ ด้วยเหตุแห่งแนวทางการพัฒนาเช่นนี้ จึงทำให้ชาวนาต้องเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อเข้าสู่การผลิตเพื่อจำหน่าย และสวมรับความคิดว่าด้วยผลิตครั้งละมากๆ

^๑เดชา ศิริภัทร, เส้นทางเกษตรกรรมยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิชีววิถี, ๒๕๕๑), หน้า ๗๔

ผ่านการปรับปรุงวิธีการผลิต การเร่งผลผลิต และการใช้ปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทางการเกษตรเพื่อปรับปรุงดิน บำรุงข้าว และฆ่าแมลงศัตรูพืช เป็นต้น ด้วยลักษณะของการทำการเกษตรเช่นนี้ จึงทำให้ชาวนาได้รับผลกระทบจากวิธีการผลิตสมัยใหม่ ที่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีซึ่งมีต้นทุนสูง และยังทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองและผู้บริโภคด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน ได้เกิดข้อเรียกร้องจากสังคมว่า เกษตรกรรมเคมีได้สร้างความไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และชาวนาเองก็ประสบปัญหาสำคัญหลายประการที่เกิดจากวิถีเกษตรกรรมเคมี เพราะเมื่อมีการผลิตในระยะยาว จะทำให้ดินและสภาพแวดล้อมแปลงนาเสื่อมโทรม การบำรุงดูแลรักษาข้าวก็ต้องเอาชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้องกับปุ๋ยเคมีและฆีตสารเคมีเพื่อที่จะกำจัดแมลงศัตรูข้าวและโรคข้าว และทำให้ชาวนา กลายเป็นผู้พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เมื่อประสบปัญหาเช่นนี้ จึงทำให้เกิดกระบวนการสะท้อนในวิถีชีวิตทางเกษตรกรของชาวนา โดยการหันมาตระหนักและสร้างความเข้าใจกับตนเองว่า วิถีชีวิตของชาวนาที่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยเฉพาะการพึ่งพา สารเคมีทางการเกษตร นับวันแต่จะทำให้การปลูกข้าวไม่ได้นำไปสู่ความยั่งยืนในชีวิตของชาวนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สุขภาพ และความสมบูรณ์ของดินในผืนนา ดังนั้น การปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อที่จะนำไปสู่การที่ชาวนาจะสามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงต้องมีกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต จากการผลิตที่พึ่งพาสารเคมีมาสู่การปลูกข้าวด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นการหันมาพึ่งพา ปัจจัยการผลิตของตนเองและเป็นปัจจัยการผลิตที่หาได้ตามธรรมชาติ ซึ่งการทำให้ตนเองเข้าสู่วิถี ของเกษตรอินทรีย์นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ความพยายาม ความอดทน ความใส่ใจ และการ ตระหนักกับตนเองเป็นอย่างสูง ดังนั้น การทำให้ตนเองกลายเป็นชาวนาอินทรีย์ที่สมบูรณ์ โดยการ รับรู้กับตนเองและการรับรู้จากสังคมว่า พวกเขาคือผู้ผลิตข้าวที่ปลอดภัยภายใต้ความห่วงใยใน ตนเองและคนอื่นนั้น จึงเป็นเรื่องของการสร้างวิธีการในการกำกับตนเองและเรียนรู้วิถีทางที่ เหมาะสมสอดคล้องกับตนเอง จนสามารถตอบตนเองและสังคมได้ว่า ชาวนาอินทรีย์เป็นใคร หรือมี ตัวตนอย่างไร ด้วยลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า การที่คนปลูกข้าวจะกลายเป็น ผู้สร้างความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหาร จนสามารถที่จะสร้างตัวตนที่เรียกว่า “ชาวนา อินทรีย์” เขาเหล่านั้นมีวิธีการประกอบสร้างตัวตนขึ้นมาอย่างไร ดังนั้น จึงทำให้การศึกษาครั้งนี้ ได้หยิบยืมมุมมองความคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michael Foucault) ว่าด้วยเรื่องตัวตน (Self) ในฐานะ ที่เป็นองค์ประธาน (Subjectivity) ที่สามารถบริหารจัดการชีวิตตัวเองได้อย่างรู้คิด และมีความ ปราบปรามที่จะจรรโลงวิถีทางของการเกษตรแบบอินทรีย์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษา การสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ในฐานะของการเป็นองค์ประธานที่รู้คิด

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์ประกอบ และปฏิบัติการแห่งตัวตน ของมิเชล ฟูโกต์ มาใช้ในการศึกษาการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์

๓.๒ **ขอบเขตด้านพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้ร่วมสนทนากับกลุ่มผู้เล่าเรื่องราว ประสบการณ์ชีวิตการเป็นชาวนาอินทรีย์ ผ่านกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์ข้าวอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่นำไปวิเคราะห์ตัวตนเพื่อตอบคำถามการวิจัยได้ โดยผู้วิจัยจะเลือกสนทนากับชาวนาใน ๓ หมู่บ้าน จำนวน ๑๒ คน ที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่วิถีการทำงานอินทรีย์โดยสมบูรณ์

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

การจะเข้าถึงกระบวนการของการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ ผู้วิจัยได้ใช้ “วิธีการศึกษาเรื่องเล่า” (Narrative Approach) ตาม “แนวคิดแบบฟูโกต์เตียน” (Foucauldian Approach) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาแนวหลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) วิธีการศึกษานี้ ไม่เชื่อว่าคุณค่า ความรู้ ความจริงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ตามธรรมชาติ โดยมีนักวิจัยจึงเป็นผู้แสวงหาความรู้ ความจริง แต่วิธีการศึกษาเรื่องเล่านี้ มองว่า ความรู้ ความจริงเป็นสิ่งที่นักวิจัยและผู้เล่าเรื่องได้ร่วมกันสร้างความรู้ผ่านเรื่องเล่า โดยสิ่งที่ถูกเล่าออกมาจะเป็นการทบทวน วิเคราะห์และสังเคราะห์ผ่านประสบการณ์ของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ ด้วยวิธีการศึกษาเช่นนี้ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและผู้เล่าเรื่องอยู่บนความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้ผ่านเรื่องเล่าและนำไปสู่การสร้างตัวตนสำหรับผู้เล่าในที่สุด^๒ ดังนั้น การศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของความเป็นองค์ประกอบ ที่ชาวนาอินทรีย์สร้างสรรค์ตนเองผ่านการกำกับตนเองตามแนวทางของการทำนาอินทรีย์และปรับเปลี่ยนตนเองไปสู่การมีตัวตนภายใต้ความต้องการและความปรารถนาของตนเองได้

เครื่องมือการเก็บข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) และเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อที่จะเปิดกว้างให้ผู้เล่าเรื่องได้สะท้อนประสบการณ์ได้อย่างมีอิสระ นอกจากนี้ แนวคำถามของผู้วิจัยยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยที่ผู้วิจัยต้องอาศัยความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical sensibility) ในการสัมภาษณ์ เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์แนวคำถามให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้ ดังนั้น เครื่องมือการเก็บข้อมูลที่สำคัญประการหนึ่งนอกจากแบบสัมภาษณ์แล้ว ตัวผู้วิจัยคือเครื่องมือที่ทำให้การได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อที่จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้กระบวนการสนทนาจะดำเนินไปเรื่อยๆ ซึ่งผู้วิจัยจะไม่กำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลไว้ล่วงหน้า แต่จำนวนของผู้ให้

^๒ Tamboukou, M, Foucauldian approach to narrative, in Doing Narrative Research, (London: SAGE Publications, 2013), Page 88-94

ข้อมูลจะยุติลง เมื่อผู้วิจัยเชื่อว่า ข้อมูลเหล่านั้น มีความเพียงพอที่ผู้วิจัยจะสามารถนำมาตอบ วัตถุประสงค์การวิจัยได้^๓

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะตีความตัวบท ซึ่งเกิดจากการมองหาถ้อยคำที่สร้างความหมายของผู้เล่า ซึ่งผู้วิจัยจะต้องนำมาจัดระเบียบใหม่ เพื่อที่สร้างมโนทัศน์ต่างๆ และนำมโนทัศน์เหล่านั้นมาจัดหมวดหมู่ ให้เป็นประเด็นของเรื่องเล่า (Thematic analysis) ซึ่งประเด็นของเรื่องเล่าจะประกอบไปด้วย ประเด็นหลักและประเด็นรอง ซึ่งเป็นชุดของเหตุการณ์ย่อยๆ จากเหตุการณ์สำคัญของประสบการณ์ชีวิต ที่ประกอบกันขึ้นเป็นปฏิบัติการของการสร้างตัวตน ซึ่งการตีความตัวบทนี้ ผู้วิจัยต้องอาศัยพื้นฐานทางทฤษฎี รวมไปถึงโลกทัศน์และประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อทำความเข้าใจการสร้างความหมายจากสิ่งที่เล่า^๔

๕. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ ผู้วิจัยมีการนำเสนอผ่านปฏิบัติการแห่งตัวตนของชาวนาอินทรีย์ ในประเด็นของเรื่องเล่าดังต่อไปนี้

๕.๑) ปฏิบัติการแห่งตัวตนของความเป็นนักปรับปรุงดิน

ในอดีตที่ผ่านมา ชาวนาอินทรีย์ประสบปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของดินที่ใช้ในการปลูกข้าว อันเนื่องมาจากว่าดินที่ปลูกข้าวเคยใช้ปุ๋ยเคมีอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีมาหลายปี ชาวนามีเริ่มมีการสังเกตดินของตนเองว่า ดินขาดความร่วนซุย หน้าดินแข็ง และมีลักษณะเป็นดินทรายที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ชาวนาเริ่มตระหนักกับตนเองว่า การใช้ปุ๋ยเคมีได้สร้างความเสียหายต่อความอุดมสมบูรณ์ในดิน จนทำให้ธาตุอาหารในดินที่จะใช้ในการปลูกข้าวมีการสูญเสีย และมีความจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้นในทุกๆ ปี จนทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ราคาพืชผลยังคงเท่าเดิม เมื่อเกิดวิกฤติเรื่องดินที่ต้องพึ่งพาธาตุอาหารจากปุ๋ยเคมีเช่นนี้ ชาวนาจึงมีความคิดที่จะค้นหาวิธีการว่า จะทำอย่างไรที่ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งปุ๋ยเคมีและเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้ ชาวนาจึงย้อนกลับไปค้นหาวิธีการในอดีต ซึ่งในสมัยรุ่นพ่อแม่ก็ไม่เคยใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าว ก็ยังสามารถผลิตข้าวได้โดยใช้ต้นทุนการผลิตไม่มาก และยังสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างมีความสุข เมื่อเริ่มต้นความคิดอย่างนี้ ชาวนาจึงเริ่มแสวงหาความรู้เรื่องการปรับปรุงดินแบบพึ่งพาตนเองและไม่ใช้ปุ๋ยเคมี โดยการกลับไปพูดคุยกับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อที่จะค้นหาวิธีการว่าในสมัยก่อนการทำนาปลอดสารเคมี

^๓ Squire, C, *From Experience-Centred to Socioculturally-Oriented Approaches to Narrative*, In M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (Eds.), *Doing Narrative Research*, (London: SAGE Publications, 2013), Page 54-55

^๔ Phoenix, A, *Analysing Narrative Contexts*, In M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (Eds.), *Doing Narrative Research*, (London: SAGE Publications, 2013), Page 75

มีกระบวนการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อปลูกข้าวอย่างไร ใช้อะไรเป็นปัจจัยการผลิตเพื่อบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การพูดคุยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้ ก่อเกิดการสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในวงกว้าง จนในระยะต่อมา เกิดการรวมกลุ่มชาวนาในชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นระบบมากขึ้น มีการให้คำแนะนำซึ่งกันและกัน มีการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้ที่เคยทำนาอินทรีย์มาก่อน และภายหลังจากมีกลุ่ม ก็มีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมอินทรีย์ เริ่มเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้ชาวนาเริ่มมองเห็นเทคนิควิธีการปรับปรุงดินในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งในแบบที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่มาจากภายนอกชุมชน

สำหรับเทคนิคของการปรับปรุงดินเพื่อปลูกข้าวอินทรีย์นั้น สิ่งแรกที่พวกเขาให้ความสนใจร่วมกันคือ การดูแลหน้าดินไม่ให้ถูกทำลาย ถ้าหน้าดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีธาตุอาหารเพียงพอ การปรับปรุงดินก็จะเป็นไปโดยง่ายขึ้น การสร้างความคิดเช่นนี้ เกิดขึ้นจากการที่ชาวนาเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์และสังเกตตนเองผ่านกิจกรรมการทำนา ซึ่งประสบการณ์ของการทำนาในอดีต มีการเผาตอซังข้าวภายหลังจากมาการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งตอนนั้นชาวนาเชื่อว่า การเผาตอซังจะช่วยให้เกิดความสะดวกในการทำนา เพราะการทำให้ผิวนามีความโล่งเตียนก็จะง่ายต่อการไถเตรียมดิน แต่เมื่อหันมาปลูกข้าวอินทรีย์ ความเชื่อเหล่านี้ได้เปลี่ยนไป ภายหลังจากการเรียนรู้กับตนเองและผู้อื่น จึงทำให้เห็นว่าการเผาตอซังข้าวนี้ก็ไม่ใช่แค่การเผาฟางเท่านั้น แต่การเผาทำให้เกิดการทำลายอินทรีย์วัตถุบริเวณหน้าดิน มีการสูญเสียธาตุอาหารและน้ำในดิน ทำให้ดินจับตัวกันแน่นและเก็บน้ำได้น้อย ดังนั้น ภายใต้อัจฉริยะของการดูแลหน้าดินเพื่อการปลูกข้าวอินทรีย์ ชาวนาจึงมีความพยายามรักษาหน้าดิน ไม่ไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในผิวนาภายหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จ โดยการปล่อยให้ตอซังข้าวได้ช่วยรักษาหน้าดิน และป้องกันไม่ให้โดนแสงแดดเผาจนทำลายหน้าดินมากเกินไป

นอกจากการไม่เผาตอซังข้าวเพื่อดูแลหน้าดินไม่ให้ถูกทำลายแล้ว ตอซังข้าวยังมีประโยชน์ในการช่วยเป็นปุ๋ยบำรุงดิน ชาวนาจึงได้ใช้ประโยชน์จากตอซังข้าวโดยการไถกลบให้เป็นปุ๋ย ซึ่งความรู้ว่าด้วยการปรับปรุงดินของทำนาอินทรีย์นี้ มีความจริงที่ว่า ตอซังข้าวช่วยเป็นปุ๋ยให้กับดิน เพราะธาตุอาหารที่จำเป็นในตอซังข้าวจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงดิน ดังนั้นชาวนาจึงใช้ประโยชน์จากตอซังข้าว โดยการไถกลบเพื่อให้ธาตุอาหารที่ถูกเก็บไว้ในโคนต้นได้ลงสู่ดิน และทำให้ดินมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวมากขึ้น และแนวปฏิบัติสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การปลูกปอเทือง ซึ่งความสำคัญของปอเทืองคือเป็นพืชที่สามารถดึงไนโตรเจนในอากาศลงสู่ดินและเป็นพืชตระกูลถั่วที่ช่วยปรับปรุงดินให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชาวนาอินทรีย์จึงให้ความสำคัญกับวิธีการเช่นนี้ ซึ่งเป็นความพยายามของการสร้างธาตุอาหารทดแทนปุ๋ยเคมีให้ได้มากที่สุด โดยชาวนาจะหว่านปอเทืองไปพร้อมกับไถกลบตอซังข้าว จึงทำให้การไถกลบตอซังข้าวเป็นการปลูกปอเทืองไปพร้อมๆ กัน ปอเทืองก็จะได้ปุ๋ยจากตอซัง การปฏิบัติเช่นนี้ ได้ถูกถ่ายทอดและสร้างการรับรู้ภายในกลุ่มชาวนาอินทรีย์ในวิถีของการพึ่งพาตนเอง ซึ่งทำให้วิธีการปรับปรุงดินเช่นนี้ ถูกรับรู้และกลายเป็นวิธีการที่ถูกนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตของชาวนาอินทรีย์ โดยภายหลังจากหว่าน

ปอเทืองแล้ว ชาวนาจะสังเกตปอเทืองของตนเองว่าเติบโตพอที่จะไถกลบรอบต่อไปเพื่อให้เป็นปุ๋ยพืชสดในช่วงเวลาใด ซึ่งวิธีการนี้ เป็นสิ่งชาวนาปฏิบัติกับตนเองผ่านการสังเกตการเจริญเติบโตของปอเทือง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 50-60 วัน ให้ปอเทืองเติบโตเต็มที่แล้วจึงไถกลบในรอบที่สอง เพื่อใช้ปุ๋ยพืชสดในการจัดเตรียมดินเพื่อการปลูกข้าวอินทรีย์ ส่วนการปรับปรุงดินในระยะต่อไป คือ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งชาวนาจะใช้หว่านผ่านการไถในครั้งที่สาม การใช้ปุ๋ยอินทรีย์นี้ ชาวนาแต่ละคนมีการเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับตนเอง เช่น ถ้าใครที่เลี้ยงวัวควายก็จะมีปุ๋ยคอกไว้ใช้ โดยการนำมาผสมกับสารอินทรีย์อื่นๆ เพื่อเพิ่มพลังให้กับการเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่มีธาตุอาหารที่เหมาะสม หรือบางคนก็ใช้วิธีการซื้อปุ๋ยอินทรีย์จากแหล่งผลิตที่น่าเชื่อถือได้ วิธีการลักษณะนี้ กลายเป็นกระบวนการกำกับตนเองว่า ในทุกขั้นตอนของการปรับปรุงดินเพื่อปลูกข้าวอินทรีย์ ชาวนาต้องตระหนักตลอดเวลาว่า การปรับปรุงดินจะต้องไม่มีกระบวนการใดเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีทางการเกษตรเพื่อใช้ในการปรับปรุงดิน แต่จะต้องค้นหาวิธีการทดแทนเพื่อสร้างดินที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวให้ได้

อย่างไรก็ตาม วิธีการปรับปรุงดินเช่นนี้ ก็ไม่ได้เป็นแบบแผนที่ตายตัวที่ชาวนาทุกคนมีการปฏิบัติเหมือนกัน เช่น ชาวนาบางคนเมื่อเขาปลูกข้าวอินทรีย์มาเป็นระยะเวลาหลายปี เขารู้ว่าดินของเขาที่ปรับปรุงมานานมีธาตุอาหารที่เพียงพอและสมบูรณ์พร้อมกับการปลูกข้าว เขาก็จะลดขั้นตอนของการปรับปรุงดินลง โดยการไม่ปลูกปอเทือง เพียงแค่รักษาหน้าดินไม่ให้ถูกทำลายและไถกลบตอซังและวัชพืชต่างๆ ที่เกิดในแปลงนา และนำเศษใบไม้ที่พองหาได้จากที่ต่างๆ มาช่วยเพิ่มเป็นปุ๋ยให้ดิน โดยไถกลบไปพร้อมๆ กันในครั้งเดียว ซึ่งจากกระบวนการทดลองทำของชาวนา ก็ทำให้ทราบว่า การทำเช่นนี้ก็ทำให้ดินที่มีการปรับปรุงมานานเกิดความเหมาะสมที่จะปลูกข้าวอินทรีย์ได้ ซึ่งความคิดและการกระทำเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องจากว่า ชาวนาอินทรีย์ได้สร้างประสบการณ์กับตนเอง ใช้เวลาในการทดลองด้วยวิธีการต่างๆ จนสามารถสร้างความเข้าใจกับตนเองได้ มีความเข้าใจในสภาพดินของตนเอง และยังเข้าใจลักษณะดินของคนอื่นอีกกว่าเหมือนหรือต่างจากของตนเองอย่างไร วิธีการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ไปตามสภาพดินของตนเอง ดังนั้น เทคนิคและวิธีการของการปรับปรุงดิน จึงเคลื่อนไหวไปตามสิ่งที่ชาวนาได้เรียนรู้กับตนเอง และเป็นเหตุผลให้ชาวนาแต่ละคนแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมผ่านการความเข้าใจดินในนาตัวเอง ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการของการปรับปรุงดิน จึงเป็นวิธีการของการสร้างความรู้กับตนเองบนความสัมพันธ์กับผืนนา ลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า ชาวนาอินทรีย์คือผู้ที่สามารถสร้างความคิดและปฏิบัติการกับตนเองได้ในฐานะเป็นองค์ประธานที่รู้จัก ผ่านประสบการณ์บนผืนนา

๕.๒) ปฏิบัติการแห่งตัวตนของการเป็นนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ภายใต้ความจริงที่ว่าการทำงานอินทรีย์จะต้องใช้เมล็ดพันธุ์ที่เกิดจากการกระบวนการของการทำนาอินทรีย์นั้น ทำให้ชาวนาจะต้องตระหนักกับความจริงนี้ ซึ่งเมล็ดพันธุ์อินทรีย์นี้ มีการซื้อขายจากแหล่งผลิตที่น่าเชื่อถือและมีการรับรองพันธุ์เอาไว้ หรือในบางครั้งก็จะมีหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน นำพันธุ์ข้าวมาให้ชาวนาปลูก เช่น พันธุ์ กข.๖ ซึ่งมีการปรับปรุงพันธุ์มาแล้ว และให้ชาวนานำไปปลูกในแปลงของตนเอง แต่ปรากฏว่า พันธุ์ที่ได้รับการ

ส่งเสริมให้ปลูกไม่สามารถเจริญเติบโตได้ดีกับดินของชาวนา พวกเขาจึงตั้งข้อสังเกตว่า พันธุ์ข้าวที่มาจากหน่วยงานภาครัฐมีการเจริญเติบโตได้ดีในแปลงทดลอง ซึ่งมีการควบคุมปัจจัยหลายอย่าง จึงทำให้การเติบโตและผลผลิตมีมาก แต่เมื่อนำมาปลูกในแปลงนาของชาวนา ข้าวกลับเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร เมื่อชาวนาเริ่มตั้งข้อสังเกตเช่นนี้ จึงได้ทดลองนำพันธุ์พื้นเมืองมาปลูก เช่น ข้าวหอมมะลิดำ ข้าวเหล้าแตก ข้าวสันป่าตอง เป็นต้น ซึ่งข้าวพันธุ์พื้นเมืองนี้มีการปลูกไปพร้อมๆ กันกับพันธุ์ต่างๆ ที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูก ปรากฏว่า พันธุ์พื้นเมืองหรือพันธุ์พื้นถิ่น มีการเจริญเติบโตได้ดีกว่า แข็งแรงกว่า ต้านทานโรคได้มากกว่า ดังนั้น การเรียนรู้ในเรื่องพันธุ์ข้าวจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ชาวนา ตระหนักว่า จะต้องมีการใช้พันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับแปลงนาของตนเองให้ได้

ดังนั้น ภายใต้กระบวนการที่ชาวนาส่งข้อสังเกตและนำไปสู่การรู้คิดเช่นนี้ พวกเขาจึงควนหาพันธุ์พื้นเมืองอื่นๆ เพื่อที่จะนำมาปลูกและเก็บรักษาไว้ในแปลงของตนเอง เพื่อที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง โดยที่พวกเขาไม่จำเป็นต้องไปซื้อพันธุ์จากที่อื่น นอกจากนี้ ชาวนายังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการพูดคุยเรื่องพันธุ์และการสังเกตพันธุ์ข้าวของคนอื่นกับพันธุ์ข้าวของตนเอง ภายใต้วิธีการลักษณะนี้ จึงเป็นที่มาของกระบวนการในการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวในชุมชน หรือมีการหิบบิยืมพันธุ์ข้าวของกันและกันมาทดลองปลูกในพื้นที่ของตนเองว่าข้าวพันธุ์ไหนจะสามารถจะเจริญเติบโตได้ดีที่สุด ซึ่งกระบวนการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวนี้ ในแต่ละปีจะมีจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งชาวนาแต่ละคนจะนำพันธุ์ข้าวของตนเองไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่น การแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวจึงเป็นเหตุการณ์สำคัญประการหนึ่งของปฏิบัติการแห่งตัวตนของการนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว เพราะชาวนาได้สร้างประสบการณ์กับตนเองแล้วว่า จะต้องมีการทดลองปลูกพันธุ์พื้นเมืองต่างๆ เพื่อมองหาว่า ข้าวพันธุ์ใดจะเจริญเติบโตได้ดี มีความทนทานกับสภาพแวดล้อมล้อมและเหมาะสมกับดินที่พวกเขาใช้ปลูกด้วยเช่นกัน

เมื่อพวกเขาได้สายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพของดินตนเองแล้ว พวกเขาก็จะมีการคัดพันธุ์ เพราะการคัดพันธุ์จะทำให้เกิดการรักษาลักษณะเด่นที่ดีของพันธุ์นั้นๆ เอาไว้ได้ ความเข้าใจของชาวนาในเรื่องนี้ พวกเขาได้สร้างความใส่ใจตั้งแต่การคัดเลือกแปลงพันธุ์ ซึ่งแปลงพันธุ์จะต้องเป็นแปลงที่สามารถจัดการได้อย่างสะดวก ไกลแหล่งน้ำที่จะสามารถนำน้ำเข้านาได้ เป็นแปลงที่แยกออกมาต่างหากโดยไม่ไปปะปนกับแปลงที่ใช้ปลูกเพื่อบริโภคและขาย พอเริ่มมีการปลูกพันธุ์และมีการดูแลพันธุ์ ชาวนายังต้องหมั่นหมั่นตรวจตราแปลงพันธุ์เพื่อสังเกตดูว่า ในแปลงพันธุ์ข้าวมีการปะปนหรือการกลายพันธุ์หรือไม่ ซึ่งชาวนาจะต้องเดินสำรวจแปลงตัวเอง ถ้าพบเห็นข้าวรวงไหนผิดปกติจากลักษณะต้นพันธุ์เดิม ชาวนาจะถอนออกทันที เพื่อป้องกันการเจริญเติบโตของต้นนั้นๆ กระบวนการเช่นนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ชาวนาได้สร้างความรู้กับตนเองและมีกระบวนการควบคุมตนเองผ่านการคัดพันธุ์ เพราะพวกเขาจะรู้ว่า ต้นพันธุ์เดิมมีลักษณะอย่างไร เมื่อพบเห็นข้าวที่มีลักษณะแตกต่างจากสายพันธุ์ที่ต้องการพวกเขาก็สามารถจัดการได้

นอกจากการคัดต้นพันธุ์ในแปลงแล้ว ชาวนายังสร้างวิธีการคัดเมล็ดพันธุ์อย่างคร่าวๆ คือ ถ้าวรวงไหนใหญ่ แตกกอดี มีความอุดมสมบูรณ์ก็จะใช้รวงนั้นไปคัดเมล็ดพันธุ์อย่างละเอียดอีกครั้ง ซึ่งการคัดเมล็ดพันธุ์แบบละเอียดหรือแบบประณีตนี้ เป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งชาวนามีการ

เรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาของการปลูกข้าวจากปราชญ์ชาวบ้านและการฝึกอบรมที่หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำนาอินทรีย์มาให้ความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้ชาวนารู้ว่า การคัดเมล็ดพันธุ์อย่างละเอียดชาวนาจะต้องคัดที่ละเมล็ด และดูลักษณะของเมล็ดว่ามีความสมบูรณ์ มีเมล็ดที่เต็ม ยาว มีความเหมาะสมที่จะนำไปเพาะเมล็ดต่อไป กระบวนการสังเกตเมล็ดพันธุ์จึงเป็นวิธีการที่ชาวนาต้องสร้างความเข้มงวดกับตนเอง ไม่ปล่อยปะละเลยให้เมล็ดที่ไม่เหมาะสมไปกลายเป็นพันธุ์ที่ไม่สมบูรณ์ต่อได้ หลังจากนั้น จึงนำเมล็ดพันธุ์ไปเพาะในกะบะหรือกะละมังที่เตรียมไว้ โดยการมันส์สังเกตอยู่เรื่อยๆ ซึ่งการเพาะเมล็ดพันธุ์นี้ พวกเขาจะไม่ไปแตะต้องหรือเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของดินที่นำมาปลูกและจะไม่มีการบำรุงอะไรเพิ่มเติมลงไป เพราะพวกเขาเชื่อว่า ถ้าพันธุ์เหล่านั้นเป็นพันธุ์ที่แข็งแรงหรือต้านทานโรคและเหมาะสมกับสภาพดินจริงๆ ต้นข้าวจะสามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพที่จำกัดปัจจัยการเพิ่มผลผลิต และเมื่อได้สายพันธุ์ที่ผ่านการทดลองแล้ว จึงนำไปปลูกในแปลงนา โดยการสร้างความเข้าใจกับตนเองว่า เมื่อสภาพแวดล้อมการเพาะพันธุ์ที่จำกัดยังเติบโตได้ดี แสดงว่าเมื่อนำไปลงสู่แปลงจริงและมีการบำรุงและดูแลตามวิถีเกษตรอินทรีย์แล้ว ข้าวพันธุ์จะสามารถเติบโตได้ดี ตามสภาพดินที่นำไปเพาะปลูกได้

เหตุการณ์และประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวนาอินทรีย์ ได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาเป็นนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว ที่สร้างการเรียนรู้ผ่านการทดลองปลูกข้าวในสายพันธุ์ที่เหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าว และการคัดเมล็ดพันธุ์อย่างละเอียด จนสามารถสร้างตัวตนที่รู้จัก มีความเข้าใจและสร้างทางเลือกบนวิถีทางของความเป็นผู้ปรับปรุงพันธุ์ข้าวได้เอง

๕.๓) ปฏิบัติการแห่งตัวตนของการเป็นผู้ควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าว

ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ที่ชาวนาพบได้บ่อยคือความสูญเสียจากโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าว ที่เข้ามาทำความเสียหายและทำให้ผลผลิตตกต่ำมาตลอด ซึ่งก่อนหน้านี้ ชาวนาที่ปลูกข้าวตามระบบเกษตรสมัยใหม่ มักจะใช้ยาปราบศัตรูพืชมาฉีดพ่น เพื่อป้องกันแมลงและโรคข้าว ซึ่งได้ก่อความเสียหายให้กับระบบนิเวศในแปลงนาและต่อสุขภาพของชาวนาด้วยเช่นกัน แต่เมื่อชาวนาหันมาปลูกข้าวอินทรีย์ ชาวนาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาว่า วิธีการใดที่จะทำให้สามารถดูแลโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าวได้ โดยปราศจากการใช้สารเคมี ซึ่งในช่วงเริ่มต้น ชาวนาเกิดความไม่มั่นใจเพราะเคยมีการใช้สารเคมีมาก่อน อีกทั้งความไม่เชื่อมั่นจากครอบครัวและคนรอบข้างว่าจะสามารถควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าวได้โดยไม่ใช้สารเคมี ซึ่งการต่อสู้กับความคิดตนเองและคนรอบข้างเช่นนี้ จึงทำให้มองเห็นความพยายามและความอดทน ในการยืนหยัดและเชื่อมั่นในวิถีทางเกษตรอินทรีย์ ซึ่งวิธีการสร้างความคิดกับตนเองเช่นนี้ ก็เป็นผลมาจากการที่ชาวนามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรึกษาหารือ และให้กำลังใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม และมีการสร้างพลังร่วมกันเพื่อให้สังเกตเห็นว่า วิธีการต่างๆ ของพวกเขาสามารถนำมาซึ่งการได้มาซึ่งผลผลิตไม่แตกต่างจากกระบวนการควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูพืชที่ใช้สารเคมี อีกทั้งยังได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพด้วย

สำหรับวิธีการทางชีววิถีของการเกษตรอินทรีย์นั้น มีความหลากหลาย ซึ่งภายใต้ความหลากหลายนี้ได้เปิดโอกาสให้ชาวนามีทางเลือก ที่จะสร้างแนวทางที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งวิธีการสำคัญประการแรกที่พวกเขาได้เรียนรู้มาจากปราชญ์ชาวบ้านและนำมาปฏิบัติกับตนเองคือ

การเรียนรู้กลไกธรรมชาติผ่านวิธีการปิดป่า ซึ่งพวกเขาทดลองกับตนเองแล้วว่า การปิดป่าแบบต่างๆ จะทำให้ข้าวไม่เกิดโรคระบาด เพราะก่อนหน้านี้ ชาวนาเคยปิดป่าถี่เกินไป จึงทำให้ข้าวเกิดโรคเชื้อรา เพราะข้าวที่ดำถี่จะทำให้แสงแดดและลมไปไม่ถึงทั่วถึง แต่การปิดป่าแบบต่างๆ จะช่วยให้แดดและลมพัดผ่าน วิธีการเช่นนี้ จึงเป็นกระบวนการขั้นต้นของการดูแลข้าวของชาวนา และนอกจากนี้ การปิดป่าต่างๆ ยังช่วงให้ชาวนาสามารถจัดการโรคได้ง่าย ซึ่งพวกเขาจะมีการหมั่นตรวจสังเกตข้าวอยู่ตลอดเวลา โดยการเดินดูข้าวในแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบเห็นข้าวต้นไหน กอไหน มีความผิดปกติแตกต่างและมีลักษณะของการเกิดโรค ก็จะถอนทิ้งทันที เพื่อไม่ให้โรคข้าวมีการลุกลาม การป้องกันโดยกระบวนการสังเกตข้าวเช่นนี้ จึงเป็นกระบวนการที่ชาวนาสร้างความเข้มงวดกับตนเองผ่านแนวทางการทำความเข้าใจธรรมชาติ เพื่อไม่ให้เกิดการปลูกข้าวต้องพึ่งสารเคมีอีกต่อไป

วิธีการสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ชาวนาทำความเข้าใจกับกลไกธรรมชาติของโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าวคือ การทำนาอินทรีย์จะต้องทำปีละ ๑ ครั้ง เพราะพวกเขาสังเกตว่า เมื่อมีการทำนาปีละ ๒ ครั้ง จะทำให้แมลงศัตรูข้าวมีการขยายพันธุ์ตลอดปี ดังนั้นการทำนาปีละ ๑ ครั้ง จะช่วยตัดวงจรของแมลงศัตรูข้าวไม่ให้มีการขยายพันธุ์ นอกจากนี้ยังทำให้ดินมีการพักตัว ซึ่งถ้าดินไม่มีการพักตัวแล้ว พอมมีการปลูกข้าวตลอดปี ข้าวก็จะอ่อนแอและนำมาสู่การเกิดโรคได้ง่าย

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งวิธีการตามกลไกธรรมชาติ อาจไม่สามารถควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าวได้ทั้งหมด ชาวนาจึงต้องค้นหาวิธีการอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งวิธีการเหล่านั้น ก็อยู่บนพื้นฐานแห่งการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งชาวนากลุ่มนี้มีการป้องกันศัตรูพืชโดยการฉีดน้ำส้มควันไม้ เนื่องจากน้ำส้มควันไม้จะเป็นสารป้องกันและไล่แมลง การได้มาซึ่งน้ำส้มควันไม้ ก็เป็นผลมาจากการที่กลุ่มชาวนาคิดร่วมกันว่า จะต้องมีการปลูกป่าห้วยนาเพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการพึ่งพาตนเอง ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากป่าที่สำคัญประการหนึ่งคือ การได้น้ำส้มควันไม้ที่ชาวนาผลิตได้เอง จากการเผาไม้ในระบบปิดเพื่อให้ควันลอยขึ้นไปกระทบความเย็น เพื่อจะได้ไอน้ำที่หยดลงมาเป็นน้ำส้มควันไม้ ซึ่งจะมีกลิ่นควันไฟที่สามารถไล่แมลงศัตรูข้าวได้

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ชาวนาอินทรีย์ได้สร้างวิธีการควบคุมโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าว เป็นกระบวนการที่ชาวนาเรียนรู้ธรรมชาติและพึ่งพาธรรมชาติ การสร้างความรู้กับตนเองเช่นนี้ เป็นการสร้างตัวตนของการเป็นชาวนาอินทรีย์ที่ไม่เปียดเบียนสรรพสิ่ง เป็นความพยายามที่จะอยู่กับสมดุลธรรมชาติ ซึ่งจากประสบการณ์ของชาวนาเรียนรู้ว่า วิธีการเช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่าโรคข้าวและแมลงศัตรูข้าวจะหายไปอย่างหมดจดจากแปลงนาเหมือนกับการฉีดสารเคมี ซึ่งอาจจะมีความสูญเสียบ้างเล็กน้อยในระดับที่ชาวนาเชื่อว่า จะไม่กระทบกับผลผลิตโดยรวม ปฏิบัติการแห่งตัวตนเช่นนี้ จึงเป็นกระบวนการสะท้อนคิดผ่านหลักการของชีวิตที่พวกเขายึดถือว่าจะทำอย่างไรให้พืชอยู่ได้ คนอยู่ได้ สัตว์ในดินอยู่ได้ ทุกชีวิตอยู่ได้

๖. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างตัวตนเกิดขึ้นจากการที่ชาวนาอินทรีมีปฏิบัติการแห่งตัวตน ผ่านวิถีของการปรับปรุงดิน การปรับปรุงพันธุ์ และการควบคุมโรคและแมลงศัตรูข้าวโดยเรียนรู้กลไกธรรมชาตินั้น ชาวนาอินทรีคือผู้ที่สร้างปฏิบัติการทางคิดและวิธีการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งชาวนาได้สร้างการเรียนรู้ผ่านตนเองและผู้อื่น จนสามารถทำให้ตนเองรู้จักที่จะสะท้อนคิดว่า สิ่งใดหรือแบบแผนใดคือแนวทางที่ตัวเองจะเข้าสัมพันธ์ผ่านการสวมรับหรือปฏิเสธ หรือการพัฒนาทางเลือกอื่นๆ ให้กับชีวิตการทำนา ซึ่งการศึกษานี้ ได้ใช้กรอบความคิดของมิเชล ฟูโกต์ ว่าด้วยปฏิบัติการแห่งตัวตน (Practice of the self) หรือเทคโนโลยีแห่งตัวตน (Technologies of the self) มาทำการศึกษา โยเขาได้อธิบายว่าปฏิบัติการแห่งตัวตน เป็นหนทางที่มนุษย์สามารถปฏิบัติต่อร่างกาย จิตวิญญาณ ความคิด มีการกำกับตนเอง และการมีวิถีทางดำเนินชีวิตของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นวิธีการเกิดขึ้นโดยตัวเองหรือการช่วยเหลือของบุคคลอื่น เพื่อเปลี่ยนผ่านตัวเองในการบรรลุซึ่งความสุข ความบริสุทธิ์ ปัญญา ความสมบูรณ์ และความยั่งยืน^๕ ดังนั้น เพื่อชี้ให้เห็นว่า ปฏิบัติการแห่งตัวตนของชาวนาอินทรีเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงอภิปรายเชื่อมโยงไปกับความคิดว่าด้วยการกลายเป็นองค์ประธาน (Subjectivity) ของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งมองว่าตัวตนที่เป็นองค์ประธานมีลักษณะดังนี้

๖.๑) ตัวตนที่ก่อรูปความคิด ซึ่งตัวตนไม่ใช่สิ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และความเป็นตัวตนก็ไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่หรือเกิดเองตามธรรมชาติ แต่ตัวตนมนุษย์ถูกสร้างจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มนุษย์เลือกที่จะมีปฏิสัมพันธ์และยึดโยงตัวเองเข้ากับแบบแผนบางอย่าง เพื่อสร้างพื้นที่ให้กับชีวิตตนเอง ภายใต้ความสุข ความมีปัญญา และความปรารถนาของตนเอง ซึ่งสถานะของก่อร่างความเป็นองค์ประธานนี้ มีลักษณะของการสร้างแบบ (Form) ของตัวตน^๖ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่ชาวนาอินทรีจะสามารถก่อร่างสร้างตัวตนให้ตนเองกลายเป็นองค์ประธานที่รู้จัก ทั้งในเรื่องการปรับปรุงดิน พันธุ์ข้าว และการดูแลข้าวในนาได้นั้น ไม่ได้เกิดจากการที่ชาวนามีความรู้ในตัวเองตามธรรมชาติ แต่ตัวตนที่เป็นชาวนาอินทรีถูกสร้างผ่านระบบความสัมพันธ์ทางสังคม หรืออีกนัยยะหนึ่งคือตัวตนมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ฟูโกต์เรียกว่า อำนาจ ความรู้ และความจริง ซึ่งอำนาจที่สามารถสร้างองค์ประธานได้นั้น จะต้องไม่ใช่อำนาจที่บังคับให้สยบยอมและทำตาม แต่อำนาจดังกล่าว ต้องเป็นอำนาจที่ทำให้คนสร้างความสามารถในกำกับตนเอง บนวิถีทางที่ตัวตนรู้สึกถึงเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจว่าจะรังสรรค์ชีวิตตนเองแบบใด อำนาจลักษณะนี้ เรียกว่า “biopolitics” หรือ ชีวการเมือง ซึ่งเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ของแบบแผนที่นำทางความคิดและการกระทำของผู้คน (The conduct of conduct) เพื่อให้คนสร้างความคิดและมี

^๕ Foucault, M, *Technologies of the self*, In L H Martin, H Gutman and P H Hutton (eds) *Technologies of the self : a Seminar with Michel Foucault*, (London: Tavistock, 1988), Page 17

^๖ Foucault, M, *The Subject and Power*, in H.L. Dreyfus and P. Rabinow (eds) *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*, 2nd edn. (Chicago, IL: University of Chicago Press, 1983), Page 45

วิธีการจัดการตนเองได้^๗ อย่างไรก็ตาม ชีวิตการเมืองจะทำงานไม่ได้ผลหากปราศจากการสร้างความร่วมมือกับความรู้ เพื่อที่จะกำหนดความจริง ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของอำนาจและความรู้ เป็นสิ่งที่ฟูโกต์เน้นย้ำเสมอว่า ไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจใด ที่ปราศจากการเชื่อมโยงกับสนามของความรู้ และก็ไม่มีความรู้ใดที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเวลาเดียวกัน^๘ ดังนั้น การที่ตัวตนจะสร้างสรรค์แนวทางการดำเนินชีวิตแบบใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าตัวตนนั้นมีปฏิบัติสัมพันธ์กับอำนาจ ความรู้ และระบอบของความจริง (Regime of Truth) แบบใด^๙ ซึ่งความจริงเหล่านั้น กลายเป็นแนวทางที่ผู้คนได้สวมรับความคิดและแบบแผนแห่งการกระทำไปปฏิบัติกับตนเอง ผ่านการเรียนรู้กับตนเอง และผู้อื่น เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์แห่งตัวตนได้

เช่นเดียวกับตัวตนที่เป็นชาวนาอินทรีย์ ระบอบความจริงของเกษตรอินทรีย์ได้สร้างแนวความคิดและแนวปฏิบัติว่า ชาวนาอินทรีย์คือผู้ที่ผลิตข้าวที่ปลอดสารเคมี เป็นผู้ห่วงใยตนเองและผู้บริโภค และเป็นเกษตรกรที่สามารถจัดการระบบนิเวศเกษตรแบบชีววิถีได้ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้เห็นว่าการก่อรูปความเป็นชาวนาอินทรีย์ มีอำนาจ ความรู้ และระบอบความจริงเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์นำทางชีวิต โดยชาวนาต้องทำให้ชีวิตมีการสร้างเกมส์การเมืองกับตนเอง ลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้ชาวนามีการตรวจสอบตนเอง (Self-examination) และทบทวนไตร่ตรองตนเอง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดตนเองว่าจะสัมพันธ์กับอำนาจ ความรู้ที่เข้ามามีการสร้างบรรทัดฐานต่างๆ กับตนเองอย่างไร^{๑๐} ดังนั้นการตรวจสอบตนเองของชาวนาจึงเป็นกระบวนการก่อรูปความคิดความเป็นชาวนาอินทรีย์ เช่น มีการคิดกับตนเองว่าจะเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ไปสู่วิถีผลิตที่สร้างความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร การตรวจสอบตนเองจึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่จะทำให้ชาวนาอินทรีย์ทบทวนตนเองว่าประสบการณ์ชีวิตทางการเกษตรที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และจะมีการปรับเปลี่ยนความคิดและความเชื่อของตนเองผ่านความรู้ ความจริงเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อย่างไร ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า ความรู้ ความจริงนี้ ก็เกิดได้จากระบบความสัมพันธ์ในหลายลักษณะ เช่น การที่ชาวนาได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้อื่น จากการฝึกอบรม จากปราชญ์ชาวบ้าน การปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบอกเล่าปัญหาของตนเองให้ผู้อื่นฟัง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะตรวจสอบความคิดและวิถีปฏิบัติของตนเอง

๖.๒) ตัวตนของการเป็นองค์ประธานที่รู้คิด การปรากฏตัวขึ้นของความเป็นองค์ประธานที่รู้คิด สังเกตได้จากการที่ชาวนาไม่ใช่แค่ผู้ตรวจสอบตนเองผ่านอำนาจ ความรู้เท่านั้น

^๗ Gordon, C, **Governmental Rationality: An Introduction in The Foucault Effect : Studies in Governmentality**, edited by Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller. (Chicago: University of Chicago Press, 1991) Page 2

^๘ Foucault, M, **Discipline and punish: The birth of the prison**, (London: Penguin, 1977), Page 27

^๙ Danaher, G., Schirato, T. and Webb, J, **Understanding Foucault**, (London: SAGE Publications, 2000), Page 131

^{๑๐} Ibid, Page 129

แต่ชาวนาเรียนรู้อัตนเอง โดยการพิจารณาตนเองว่าจะสัมพันธ์กับอำนาจ ความรู้นั้นอย่างไร มีความเป็นไปได้แค่ไหนกับการสร้างแนวปฏิบัติของตนเอง ลักษณะเช่นนี้ ฟูโกต์เรียกว่า การรู้จักตนเองหรือ การมีความรู้เฉพาะตน (self-knowledge) ซึ่งองค์ประธานสามารถตัดสินใจ เลือกกระทำ และประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตัวเองปรารถนา แต่ในขณะเดียวกัน การเป็นองค์ประธานก็อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะตัวตนมีการเรียนรู้ผ่านผู้อื่น เพื่อที่สร้างการเรียนรู้กับตนเอง สร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง และหล่อหลอมตนเองอย่างเต็มจิตเต็มใจภายใต้ความรู้สึกของความผิดชอบชั่วดี (conscience)^{๑๑} (Foucault, 1983: 212) ดังนั้น ปฏิบัติการแห่งตัวตนของชาวนาอินทรีย์ ในฐานะองค์ประธาน จึงเป็นกระบวนการที่เกษตรกรอินทรีย์มีความรู้คิด สามารถนำแนวทางเกษตรอินทรีย์มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่การเพาะปลูกตามสภาพแวดล้อมในแปลงนา มีสร้างประสบการณ์กับตนเองและเรียนรู้กับตนเองบนความสัมพันธ์กับบริบทและเงื่อนไขการผลิต ซึ่งชาวนาอินทรีย์เป็นผู้ที่สามารถกำหนดเป้าหมายของตนเองได้ ดังนั้น นัยยะของการรู้จักตนเอง จึงเป็นกระบวนการที่ชาวนาอินทรีย์สามารถใช้ทรัพยากรจากกลไกของอำนาจและความรู้ เพื่อสร้างแนวทางที่จะปฏิบัติกับตนเอง บนความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองผ่านวิถีการทำนาอินทรีย์

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การศึกษาการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ เมื่อมองผ่านความคิดเชิงทฤษฎีแล้ว ปฏิบัติการแห่งตัวตนในแต่ละประเด็นหลัก จะประกอบไปด้วย ประเด็นย่อยที่สะท้อนการก่อรูปความคิดของตัวตนเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์ประธานที่รู้จัก ซึ่งชาวนาอินทรีย์ที่สร้างแนวทางให้กับตนเองได้นั้น สถานะของความเป็นองค์ประธานก็มีความเกี่ยวพันกับอำนาจ ความรู้ ที่ชาวนาเลือกที่จะเข้าสัมพันธ์เพื่อสร้างความคิดให้กับตนเอง ซึ่งเป็นแนวประพฤติต่างๆ ที่กำกับทิศทางของการกระทำ จนทำให้ชาวนาสามารถวิเคราะห์และรู้จักตนเองผ่านความรู้ที่นำทางการกระทำ ลักษณะเช่นนี้ การสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ จึงเป็นกระบวนการที่ชาวนาต้องสร้างปฏิบัติการแห่งตัวตน ผ่านเงื่อนไขของสิ่งที่เรียกว่าการเกษตรแบบอินทรีย์ โดยสามารถนำเงื่อนไขดังกล่าวไปสู่การรู้จัก การมีปัญญา และมีแนวทางของตนเอง

๗. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการสร้างตัวตนของชาวนาอินทรีย์ จึงทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางเลือกต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม ดังต่อไปนี้

๗.๑) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ภาครัฐควรมีแนวนโยบายและแผนงานที่จะส่งเสริมการตลาดของกลุ่มชาวนาแบบพึ่งพาตนเอง เพราะที่ผ่านมาภาครัฐมักจะให้ความสำคัญกับกลุ่มชาวนาที่ปลูกข้าวส่งตลาดต่างประเทศมากกว่า ดังนั้น ควรจัดให้มีระบบตลาดชุมชน ตลาดท้องถิ่น เพื่อที่จะส่งเสริมกลุ่มชาวนาและให้ผู้บริโภคในประเทศหรือในท้องถิ่น สามารถเข้าถึงการบริโภคได้

^{๑๑} Foucault, M, *The Subject and Power*, in H.L. Dreyfus and P. Rabinow (eds) Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics, 2nd edn. (Chicago, IL: University of Chicago Press, 1983), Page 212

๗.๒) ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสนับสนุน โดยการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มชานาในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสในแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลไปสู่ชานาคนอื่นๆ ในชุมชน

๗.๓) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการสร้างตัวตนของชานาอินทรีย์ในมิติที่กว้างขวางขึ้น โดยการศึกษาชานาอินทรีย์กลุ่มอื่นๆ ที่ปลูกข้าวส่งตลาดต่างประเทศ เพื่อมองให้เห็นกระบวนการสร้างตัวตนของการเป็นชานาอินทรีย์ในรูปแบบอื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

เดชา ศิริภัทร. **เส้นทางเกษตรกรรมยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิชีววิถี, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Danaher, G., Schirato, T. and Webb, J. **Understanding Foucault**. London: SAGE Publications, 2000.

Foucault, M. **Discipline and punish: The birth of the prison**. London: Penguin, 1977.

..... **The Subject and Power**. in H.L. Dreyfus and P. Rabinow (eds) Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics. 2nd edn. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1983.

..... **Technologies of the self**. In L H Martin, H Gutman and P H Hutton (eds) Technologies of the self : a Seminar with Michel Foucault. London: Tavistock, 1988.

Gordon, C. **Governmental Rationality: An Introduction in The Foucault Effect : Studies in Governmentality**. edited by Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller. Chicago: University of Chicago Press, 1991.

Markula, P., & Pringle, R. **Foucault, sport and exercise: Power, knowledge and transforming the self**. London: Routledge, 2006.

Phoenix, A. **Analysing Narrative Contexts**. In M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (Eds.), *Doing Narrative Research*. London: SAGE Publications, 2013.

Squire, C. **From Experience-Centred to Socioculturally-Oriented Approaches to Narrative.** In M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (Eds.), *Doing Narrative Research*. London: SAGE Publications, 2013.

Tamboukou, M. **Foucauldian approach to narrative.** in *Doing Narrative Research*. London: SAGE Publications, 2013.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนองต่อความต้องการขององค์กร Homan Resource Development to Meet The Organizational Needs.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ความต้องการขององค์กร และแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อองค์กรอย่างยั่งยืน มนุษย์นั้น เป็นผู้ก่อให้เกิดองค์กร เป็นผู้พัฒนาองค์กรเป็นผู้ทำให้องค์กรอยู่ได้ เป็นผู้ผลิตและกระจายสินค้าหรือบริการไปยังผู้ใช้ เป็นผู้สร้างปัญหาและช่วยแก้ปัญหาในองค์กร และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างองค์กรกับองค์กร และองค์กรกับประชาชน องค์กรโดยทั่วไปมีความต้องการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรและต้องการภาพลักษณ์ที่ดี แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเริ่มต้นด้วยการพัฒนาสัมมาทิฐิ พัฒนาเจตคติในเชิงบวก พัฒนาทักษะ และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, ความต้องการขององค์กร

ABSTRACT

This article Aims of presenting the significance of human resource in the organization and the guidelines to develop human resource for sustainable organization. Man builds up the organization, develops it, and sustains it. Man acts also as the producer or contributor of products and services to the users. Man creates the problem and resolves the problem. More important, man functions as a bridge between organizations and between organization and public. General needs of the organization lie in the need to obtain its objective and the need to possess a good image. The recommendations to develop human resources start with the development of the intellect or right view and follow by the development of capacity as the hidden forces such as positive attitude, skill and ethical responsibility in work performance.

Keywords: Homan Resource Development, Meet The Organizational Needs.

* ศาสตราจารย์ ดร.,อาจารย์ประจำหลักสูตรดุขภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

มนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหลายขององค์กร^๑ มนุษย์เป็นกลไกที่ขาดไม่ได้ แม้ในปัจจุบันองค์การทั้งหลายจะใช้กำลังจากมนุษย์น้อยลงก็ตาม โดยปรับเปลี่ยนไปใช้เทคโนโลยี และเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ แทนกำลังมนุษย์ มากขึ้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร จึงขึ้นอยู่กับมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติงาน ควบคุมเทคโนโลยีและทรัพยากรทุกอย่างในองค์กร แม้องค์การจะมีเทคโนโลยี และเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ประจำสำนักงานที่ทันสมัย และมีสมรรถนะสูงมากเท่าไรก็ตาม แต่ถ้าทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ใช้งานอุปกรณ์ประจำสำนักงานไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย รู้เท่าทันโลก และมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยีอย่างทันสมัยและอย่างถูกต้ององค์การก็จะประสบปัญหาความขัดแย้ง และการสูญเสียหลายอย่างด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการพัฒนามนุษย์ในองค์การอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบความต้องการขององค์การอย่างยั่งยืนและมั่นคง

บทความเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเพื่อสนองตอบความต้องการขององค์การนี้มุ่งเพื่ออธิบาย (๑) ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ (๒) ความต้องการขององค์การ (๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อองค์การอย่างยั่งยืน

๒. ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ

ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การในปัจจุบันมักจะถูกเรียกและนิยมใช้โดยนักวิชาการบางกลุ่มว่า เป็น ทุนมนุษย์ (Human Capital) มีการมองว่ามนุษย์จะต้องผ่านการคัดเลือกและใช้งานในองค์การเพื่อเป็นทุนในการผลิต การบริการ ซึ่งจะต้องก่อให้เกิดผลกำไรต่อองค์การ ทรัพยากรมนุษย์อาจนิยามรวม ๆ โดยทั่วไปว่าเป็นปัจจัยที่จำเป็นที่สุดขององค์การ เป็นปัจจัยผลักดันให้้องค์การเจริญก้าวหน้า บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างเป็นที่พึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในองค์การทั้งหมด ความสำคัญของทรัพยากรในองค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีมากมาย ในที่นี้จะขอพรรณนาความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ดังต่อไปนี้ ๑) มนุษย์เป็นผู้ก่อให้เกิดองค์การ เป็นผู้สร้างองค์การ ๒) มนุษย์เป็นผู้พัฒนาองค์การ ๓) มนุษย์เป็นผู้ทำให้องค์การอยู่ได้ ๔) มนุษย์เป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้าและบริการไปยังผู้ใช้หรือผู้บริโภค ๕) มนุษย์เป็นผู้สร้างปัญหาและช่วยแก้ปัญหาในองค์การ ๖) มนุษย์เป็นสะพานเชื่อมระหว่างองค์การกับองค์การและระหว่างองค์การกับประชาชน

มนุษย์ในฐานะผู้ก่อกำเนิด ผู้สร้างองค์การ (Builder of the Organization) เป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นชัดว่า บรรดาองค์การทั้งหลายทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน เกิดขึ้นจากมนุษย์ ในภาครัฐองค์การทั้งหลายเกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์ที่จะให้มีผู้จัดระเบียบสังคม องค์การภาครัฐ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลสวัสดิการและสวัสดิภาพของสังคม องค์การภาครัฐนี้

^๑เมื่อพูดถึงทรัพยากรในองค์การ มักจะสรุปในคำย่อว่า ๔ M อันได้แก่ Man (มนุษย์) Money (เงิน) Material (วัสดุ) และ Management (การจัดการ)

เกิดขึ้นจากกลุ่มคนหรือกลุ่มมนุษย์ที่ต้องการให้มีผู้ดูแล แก้ปัญหาสังคมอันเกิดจากเห็นแก่ตัว ส่วนองค์การภาคเอกชนเกิดขึ้นจากตัวบุคคลและหรือกลุ่มบุคคลต้องการประกอบอาชีพ เพื่อแสวงหารายได้ด้วยการลงทุนประกอบกิจการประเภทต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ เพราะฉะนั้นองค์การทั้งหลาย จึงเกิดจากตัวมนุษย์เป็นหลัก ปัจจัยหลักต้นสำคัญเบื้องต้นให้เกิดองค์การก็คือความต้องการของมนุษย์ (Human needs)

มนุษย์ในฐานะผู้พัฒนาองค์การ (Man as the Organizational Developer)

องค์การทั้งหลาย ดำรงอยู่ได้โดยอาศัยมนุษย์ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในองค์การ เช่น เป็นผู้บริหาร ผู้จัดการ หรือผู้บังคับบัญชา ก็มีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลองค์การ และควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แลผู้ปฏิบัติงานรอง ๆ ลงมาให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเรียบร้อย จนบรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ ขณะเดียวกันองค์การจะเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จในระดับสูงยิ่งขึ้นก็ต้องอาศัย มนุษย์ทุกระดับชั้นช่วยกันพัฒนา การพัฒนาองค์การสมัยก่อนริเริ่มดำเนินการจากผู้บริหาร แนวทางพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของผู้บริหาร ผู้บริการเป็นผู้กำหนดแผนและดำเนินตามแผน ผู้ปฏิบัติงานรองลงมาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่ง แต่การพัฒนาองค์การสมัยใหม่ มนุษย์ทุกระดับชั้นในองค์การมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเฉพาะองค์การที่สัมพันธ์กับการให้บริการและประชาชน การพัฒนาจะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการเป็นหลัก

มนุษย์เป็นผู้ทำให้องค์การอยู่ได้ (Man as the Sustainer of the Organization)

ดังได้กล่าวมาแล้ว ทำองค์การดำรงอยู่ได้โดยอาศัยมนุษย์ทั้งในองค์การและนอกองค์การ มนุษย์ในองค์การคือมนุษย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ระดับบริหารจนถึงระดับปฏิบัติการฐานรากขององค์การ องค์การที่ดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัย ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การที่มีความรู้ความสามารถ และมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารขององค์การมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้้องค์การอยู่รอดได้ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถ และมีความรับผิดชอบสูงกว่า ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ สำหรับมนุษย์นอกองค์การ ก็คือมนุษย์ผู้ใช้บริการและใช้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าขององค์การ ปรากฏว่ามนุษย์ในฐานะผู้ใช้ องค์การก็อยู่ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็้องค์การภาครัฐหรือองค์การภาคธุรกิจ จะต้องพึ่งพามนุษย์ในฐานะเป็นลูกค้า (Customer) ดังนั้น ้องค์การที่อยู่รอด จึงเป็้องค์การที่ปฏิบัติหน้าที่สนองความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นอย่างดี ใน้องค์การทั้งหลายจะมีกลุ่มมนุษย์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมหลายกลุ่ม ผู้บริหารที่มีความสามารถจะต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มและปฏิบัติหน้าที่บริหารงานใน้องค์การสนองตอบความต้องการของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ จึงจะช่วยให้องค์การอยู่รอดได้

มนุษย์เป็นผู้ผลิตผู้จำหน่ายสินค้าและบริการไปยังผู้ใช้ผู้บริโภค (Man as the producer and contributor)

ปัจจุบันแม้จะมีเทคโนโลยีการผลิต และการจำหน่ายสินค้าและบริการเข้ามาแทนที่กำลังมนุษย์มากขึ้น แต่เทคโนโลยีทั้งหลาย จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพก็โดยอาศัยมนุษย์ ในฐานะผู้ป้อนโปรแกรมและผู้สั่งงานให้โปรแกรมทั้งหลายทำงาน ดังนั้นมนุษย์จึงยังคงมีบทบาท

สำคัญอยู่ในองค์การฐานผู้ผลิต ผู้กำหนดสิ่งที่จะผลิต และผู้จำหน่ายสินค้าและบริการไปยัง ผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นผู้กำหนดค่านิยม หรือความต้องการผลิตภัณฑ์และการบริการ

มนุษย์เป็นผู้สร้างปัญหา และช่วยแก้ปัญหาในองค์การ (Man as the Problem Shooter or the Trouble shooter and the problem resolving Agency) องค์การทั้งหลาย ที่ประสบปัญหา เช่นภาวะขาดทุนขององค์การภาคธุรกิจก็เนื่องมาจากมนุษย์ในองค์การที่ทำงานโดยไม่มีประสิทธิภาพ และอาจจะสร้างปัญหาความขัดแย้งในองค์การ จนทำให้องค์การได้รับผลกระทบ และในบางกรณี อาจจะทำให้ภาพลักษณ์ขององค์การเสียหายก็ได้ ผู้บริหารองค์การโดยเฉพาะ องค์การภาคธุรกิจ จึงมีความระมัดระวังในการบริหารบุคคลในองค์การเป็นพิเศษ กรณีใดก็ตามที่มีความเสี่ยงต่อการสร้างปัญหาในองค์การและต่อผู้ปฏิบัติงานผู้บริหารที่ฉลาดจะพยายามหลีกเลี่ยง การสั่งงานที่เสี่ยงต่อการสร้างปัญหา แต่กรณีองค์การภาครัฐ อาจจะไม่คำนึงถึงภาวะความเสี่ยงและความขัดแย้งผู้บริหารองค์การภาครัฐ อาจจะแก้ปัญหาความเสี่ยงและการขัดแย้งโดยการลงโทษผู้ที่ตนคิดว่าเป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง ในระดับสุดโต่งหากพิจารณาว่าผู้สร้างปัญหามีความผิดร้ายแรงก็อาจจะสั่งให้ออก และถอดถอนจากตำแหน่งนั้น ๆ องค์การภาครัฐกับองค์การภาคธุรกิจ เอกชนมีมาตรการในการแก้ปัญหาไม่เหมือนกัน องค์การภาครัฐแก้ปัญหาต่าง ๆ ในองค์การเพื่อความมั่นคงของผู้บริหาร (ซึ่งบางทีก็อาจจะอ้างว่าเพื่อความมั่นคงของชาติ) ส่วนในกรณีขององค์การภาคเอกชนจะแก้ปัญหาโดยคำสั่งถึงชื่อเสียงและผลกระทบที่เกิดตามมาต่อธุรกิจขององค์การ ดังนั้น มาตรการแก้ปัญหาในองค์การธุรกิจเอกชน จึงเป็นไปอย่างเรียบง่ายและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้บริหารองค์การมักจะคำนึงถึงผลกระทบต่อธุรกิจ ด้วยเหตุนี้การแก้ปัญหาในองค์การธุรกิจจึงต้องอาศัยการประนีประนอม และมีลักษณะยืดหยุ่นไม่อิงอาศัยระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับอย่างเคร่งครัดเหมือนกับการปฏิบัติในระบบราชการของภาครัฐ

มนุษย์เป็นสะพานเชื่อมระหว่างองค์การกับองค์การ และระหว่างองค์การกับประชาชน (A Bridge between Organizations and between an organization and the Public) องค์การทั้งหลาย เช่น องค์การภาคธุรกิจจะมีลักษณะการประกอบกิจกรรมทั้งเป็นแบบการร่วมมือกันและแบบแข่งขันกัน การประกอบธุรกิจแบบร่วมมือกันนี้จะเห็นได้ในรูปแบบของการเป็นสายโซ่แห่งธุรกิจที่จะต้องพึ่งพากันทั้งในฐานะผู้จัดส่งผู้ผลิตชิ้นส่วนประกอบ ผู้ขนส่ง ผู้ดำเนินการตลาด และการจัดจำหน่าย ผู้ให้เครดิต ผู้ให้ความสะดวกทางการเงิน รวมถึงการเป็นผู้บริโภค ลักษณะการประกอบธุรกิจแบบนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์การภาคธุรกิจด้วยกัน องค์การธุรกิจหนึ่ง ๆ ในสังคมปัจจุบันจึงเป็นองค์การแบบพึ่งพาอาศัยกัน ภาวะการพึ่งพาอาศัยกันนี้ดำเนินไปได้ด้วยภาวะราบรื่นก็โดยอาศัย มนุษย์ในองค์การนั้น ๆ เป็นผู้ประสาน ติดต่อ ผู้บริหารองค์การธุรกิจจึงต้องเป็นมนุษย์ที่มีความสามารถทางมนุษยสัมพันธ์ (มนุษยยะ สัมปโน) และมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ทักษะทางสังคม (Social Skill) จึงต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดมีในทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ ขณะเดียวกัน องค์การภาคธุรกิจจะต้องเผชิญกับการแข่งขันจากผู้ประกอบธุรกิจในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจจะมี การแย่งลูกค้าและแย่งธุรกิจสนับสนุนอย่างอื่นด้วย การแข่งขันจึงเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่าง เข้มขันและรุนแรง ของธุรกิจระบบเสรีนิยม

๓. ความต้องการขององค์กร

ความต้องการขององค์กรธุรกิจเอกชน สามารถจำแนกออกเป็น (๑) ความต้องการของผู้บริหารองค์กร ตามที่กำหนดหรือระบุไว้ในวัตถุประสงค์ขององค์กร (๒) ความต้องการของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร แต่สำหรับองค์กรภาครัฐได้ระบุความต้องการขององค์กรในกฎหมายขององค์กร และระเบียบข้อปฏิบัติที่ผู้บริหารองค์กรภาครัฐได้กำหนดเพิ่มเติม เป็นการยากที่จะสรุปความต้องการขององค์กรภาครัฐในสังคมที่แตกต่างกันในเรื่องรูปแบบการบริหารการปกครอง และแตกต่างกันในเรื่องการเมือง องค์กรภาครัฐในสังคมแบบเสรีประชาธิปไตยมีความต้องการความพึงพอใจจากผู้ให้บริการได้แก่ประชาชนทั้งหลาย และความถูกต้องในการปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎหมายของบ้านเมือง ส่วนองค์กรภาครัฐในสังคมแบบเผด็จการความต้องการก็คือความพึงพอใจของผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจสูงสุด สังคมแบบเผด็จการมักจะผูกติดความมั่นคงของชาติกับความมั่นคงของผู้อำนาจ ความต้องการขององค์กร องค์กรโดยทั่วไปมีความต้องการหลักอยู่ ๒ อย่าง (๑) ความต้องการบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร (๒) ความต้องการด้านภาพลักษณ์ขององค์กร

ความต้องการบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรเป็นความต้องการที่แท้จริงขององค์กร การสนองตอบความต้องการด้านนี้ จำเป็นต้องคำนึงปัจจัยการดำรงอยู่และกระบวนการดำเนินการ ปัจจัยการดำรงอยู่คือองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ทุน การจัดการ วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สำนักงาน และมนุษย์ในองค์กรและเทคโนโลยีทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ เป้าหมายขององค์กรภาครัฐคือการทำบริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างถูกต้องตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย และประเพณีนิยม โดยผู้รับบริการมีความพึงพอใจ และมีความประทับใจ สำหรับเป้าหมายขององค์กรธุรกิจ คือการได้รับการตอบรับจากลูกค้าที่มีความพึงพอใจในสินค้าและบริการเป็นอย่างดี จนทำให้องค์กรมีผลกำไร สามารถดำรงอยู่ได้ และสามารถตอบแทนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ทุกระดับ ในการจะบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรได้นั้น มนุษย์ในองค์กรมีบทบาทสำคัญที่สุด ถึงแม้จะมีเทคโนโลยี ทุน วัสดุ อุปกรณ์และการปฏิบัติงานเป็นการยากที่องค์กรจะดำเนินการได้ และยิ่งถ้ามีปัญหาความขัดแย้งและปัญหาการขาดทักษะสมรรถนะและความรู้ความสามารถของมนุษย์ ก็ยิ่งทำให้องค์กรห่างไกลจากความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ มนุษย์เท่านั้นจะทำให้องค์กรดำรงอยู่และบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร

ความต้องการด้านภาพลักษณ์ขององค์กร ภาพลักษณ์ขององค์กรธุรกิจ (Organizational image) เป็นการรับรู้ที่สาธารณชนมีต่อองค์กรว่าองค์กรนั้นเป็นองค์กรที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนสำคัญในการทำ บำรุง ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน หรือของสังคม และสิ่งแวดล้อม และช่วยเหลือสังคมด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ภาพลักษณ์ขององค์กรภาครัฐโดยทั่วไปมักจะเป็นที่รับรู้โดยสาธารณชนว่า เป็นองค์กรที่ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามขั้นตอน และตามลำดับของผู้มาติดต่อสัมพันธ์ องค์กรภาครัฐบางแห่งอาจมีภาพลักษณ์ในเชิงลบ โดยมีประชาชนร้องเรียนถึงการปฏิบัติไม่ยุติธรรม และเรียกร้องผลประโยชน์

ตอบแทนในการให้บริการช่วยเหลือประชาชน เช่นองค์การภาครัฐด้านนิติบริการ ด้านความยุติธรรม ด้านสาธารณสุขบางแห่ง ซึ่งให้บริการแก่ประชาชนด้วยความล่าช้าใช้เวลานาน และให้บริการในลักษณะเป็นนายเหนือประชาชนผู้มารับบริการ องค์การภาครัฐอาจไม่ค่อยคำนึงถึงภาพลักษณ์ขององค์การมากนัก เพราะมนุษย์ที่ปฏิบัติงานในองค์การล้วนได้รับค่าตอบแทนโดยตรงจากรัฐ และรัฐในที่นี้คือผู้มีอำนาจในการบริหารบ้านเมือง บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การภาครัฐจึงมีท่าที และทัศนคติต่อการปฏิบัติงานแตกต่างจากบุคคลในองค์การภาคธุรกิจเอกชน องค์การธุรกิจภาคเอกชน จะคำนึงถึงภาพลักษณ์ขององค์การในการดำเนินธุรกิจค่อนข้างสูง องค์การธุรกิจเอกชนรายได้ได้รับการยกย่องว่าเป็นองค์การที่มีภาพลักษณ์ดี มักจะเป็นองค์การที่รับผิดชอบต่อสังคม โดยการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือสังคมในยามเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ธุรกิจเอกชนบางแห่งมีการตั้งมูลนิธิพัฒนาการศึกษาสำหรับเยาวชน บางแห่งมีการจัดตั้งโครงการจิตอาสาพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาสิ่งแวดล้อม ปลูกต้นไม้ และบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนพิธี และการแสดงต่าง ๆ ความต้องการด้านภาพลักษณ์นี้ ถือว่าเป็นความต้องการแฝงในด้านการเผยแพร่ชื่อเสียง และประชาสัมพันธ์ผลงานขององค์การในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) องค์การธุรกิจเอกชนหากผลการดำเนินงานหรือการประกอบการที่ดี คือมีผลกำไรดี สามารถแบ่งผลกำไรแก่ผู้ลงทุนหุ้นได้อย่างเป็นที่พึงพอใจ ก็จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์การอีกด้วยข้อนี้จะส่งผลให้มูลค่าหุ้นขององค์การในตลาดหลักทรัพย์มีมูลค่าสูงขึ้น

๔. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เป้าหมายสนองตอบความต้องการขององค์การ

ดังได้กล่าวแล้ว ทุกองค์การจะบรรลุผลสำเร็จคือเป้าหมายขององค์การได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยคือมนุษย์ในองค์การ มนุษย์ในองค์การทุกระดับจะต้องได้รับการพัฒนาด้านหลักดังต่อไปนี้

- ๑) การพัฒนาสมอง หรือปัญญา (ความรู้)
- ๒) การพัฒนาทักษะ
 - ๒.๑ ทักษะด้านการบริหารและการปฏิบัติงาน
 - ๒.๒ ทักษะทางสังคมและมนุษยสัมพันธ์
 - ๒.๓ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น
 - ๒.๔ ทักษะด้านภาษาและการสื่อสาร
 - ๒.๕ ทักษะด้านการใช้ตัวเลข
 - ๒.๖ ทักษะด้านการปรับตัวและด้านอารมณ์
- ๓) การพัฒนาการมีจิตให้บริการ
- ๔) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

การพัฒนาตามกรอบดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Approach to Development)

๑. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การภาครัฐด้านการศึกษา
๒. กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัย ปรากฏออกมาในรูปของการพัฒนาตามธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ และการพัฒนาแบบถูกควบคุมตามความต้องการของสถาบัน
๓. ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาทางวิชาการอย่างมีคุณภาพ
๔. มาตรการและระเบียบ กฎเกณฑ์ในการกระตุ้นและส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้บุคลากรที่มีพัฒนา ควรปรากฏออกมาทั้งในเชิงรูปธรรมและเชิงนามธรรม
๕. เป้าหมายหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การคือความรู้ ทักษะ ความเป็นผู้นำ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ความจงรักภักดีและความเชื่อมั่นในมหาวิทยาลัย

แหล่งที่มา : จำนวนค์ อติวัฒน์สิทธิ์ รายงานสรุปข้อเสนอแนะงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕

๕. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วิเคราะห์เชิงพุทธปรัชญาโดยสังเขป

ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ถือว่าเป็นทุนขององค์การที่สำคัญที่สุดการองค์การจะบรรลุเป้าหมายขององค์การตามได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยทุนองค์การคือทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์เป็นทุนแบบพลวัต (Dynamic) ไม่ใช่แบบเสถียร (Static) มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงไปโดยตลอด “ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้เป็นเรื่องยาก แต่การรักษาทรัพยากรมนุษย์ให้คงอยู่ในองค์การเป็นเรื่องค่อนข้างยากและที่ยากยิ่งขึ้นก็คือการรักษาทุนหรือทรัพยากรมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว มีทักษะในการทำงานดี และมีความรู้ความสามารถทั้งในระดับภายในตนเองและภายในระดับองค์การ ให้มีความจงรักภักดีกับองค์การอย่างยั่งยืนและยาวนาน

พระพุทธศาสนาพิจารณาว่ามนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ที่สามารถฝึกได้หรือพัฒนาได้ มนุษย์ที่มีการฝึกอบรมหรือพัฒนามาดีแล้ว ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย (ทนต์ เสฏฐ มนุสเสสุ)... การพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องดำเนินการให้มนุษย์ได้รับรู้สภาพความจริงของชีวิต และเป้าหมายของชีวิตทั้งในระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ การพัฒนามนุษย์ในระดับโลกียะหรือระดับโลกียะนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยการให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตั้งถาม สมควรได้รับการพัฒนาให้เจริญงอกงาม การพัฒนามนุษย์ระดับแรกนี้ก็คือการพัฒนาความสามารถในการรับรู้ (Perception) อีกอย่างหนึ่งข้อนี้จะสัมพันธ์กับการพัฒนาความรู้ หรือการพัฒนาปัญญามนุษย์ในองค์การจะต้องรู้โครงสร้างองค์การและผู้บริหารองค์การขององค์การ รู้บทบาทหน้าที่ของตนในองค์การ รู้ระเบียบ กฎเกณฑ์การปฏิบัติงาน รู้จักเพื่อนร่วมงาน และรู้จักเทคโนโลยีที่ใช้ในองค์การ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือรู้ปัญหาขององค์การ และรู้วิธีแก้ปัญหาร่วมกันในองค์การ

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาปัญญา ข้อนี้สามารถรับรู้และเข้าใจได้จากการศึกษาหลักธรรมอริยมรรคมีองค์แปด ซึ่งเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบซึ่งหมายถึงความเห็นสภาวะธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวยืนยันว่า “พุทธศาสนา เริ่มต้นด้วย สัมมาทิฐิ ถ้าเรามีสัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ ยึดถือในหลักการที่ถูกต้องและวางท่าทีของจิตใจให้ถูกต้อง ตามหลักการนั้นแล้ว อะไรต่ออะไรตามมา ก็ดีไปหมด สัมมาทิฐิ ที่เป็นจุดเริ่มต้นในพุทธศาสนา คือความเห็นชอบ ได้แก่เห็นว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย บทฝึกเบื้องต้นคือ สัมมาทิฐิ^๒ (กายป่วย แต่ใจไม่ป่วย นสพ.ข่าวสด พุทธที่ ๖ ม.ค. ๕๙ น.๒๙)

กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีภูมิธรรมคือปัญญา ตามหลักพุทธปรัชญาต้องเริ่มต้นด้วยการพิจารณาคุณภาพของมนุษย์แต่ละคน รวมทั้งพื้นฐานครอบครัว ความใฝ่รู้และองค์ประกอบหรือปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลผลักดันให้มนุษย์เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง พระพุทธศาสนายอมรับว่าศักยภาพของมนุษย์มีไม่เท่าเทียมกัน และศักยภาพของมนุษย์เป็นภาวะที่ได้มีการสะสมต่อเนื่องตั้งแต่อดีตชาติ ไม่ใช่เกิดขึ้นแบบปาฏิหาริย์ หรือแบบอัศจรรย์ระผิดปกติอย่างปัจจุบันทันด่วน ทฤษฎีเปรียบเทียบศักยภาพของมนุษย์เหมือนกับดอกบัว ๔ เหล่า เป็นหลักฐานยืนยันถึงการสะสมศักยภาพอันเกิดจากการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตชาติในจุฬามณีวิภังคสูตร^๓ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความแตกต่างของมนุษย์ด้านต่าง ๆ เช่น ด้วยกายภาพ ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญาของมนุษย์ว่าเพียงมาจากการกระทำอันมาจากของมนุษย์ในอดีต มนุษย์มีร่างกายสมบูรณ์บุคลิกภาพดีเพราะความมีเมตตาไม่เคยอาฆาตพยาบาทและประทุษร้าย เบียดเบียนชีวิตใครอย่างต่อเนื่อง มนุษย์มีสติปัญญาดีเรียนรู้ได้เร็วก็เพราะนิสัยใฝ่รู้ติดตัวมาตั้งแต่อดีตชาติ

ในองค์การทั้งหลายการพัฒนามนุษย์มักจะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะในการทำงาน ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ เป้าหมายของการทำงานในองค์การ การมีความรู้ขั้นพื้นฐานอันเป็นขั้นที่องค์การทั้งหลายต้องการ จะมีการประเมินจากหลักฐานรับรองวุฒิการศึกษาของบุคคล ซึ่งออกโดยสถาบันการศึกษาทั้งหลาย แต่ผลสำเร็จจากการศึกษาที่ปรากฏในวุฒิบัตรไม่ใช่หลักประกันศักยภาพการทำงานของบุคคลเสมอไป ดังนั้น องค์การทั้งหลาย จึงต้องพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติมซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทัศนคติในเชิงบวกต่อองค์การ การพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน การพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ขององค์การ และการฝึกอบรมให้เข้าใจระเบียบข้อปฏิบัติในองค์การ พร้อมกับการปรับตัว จึงเป็นภารกิจสำคัญขององค์การในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ศักยภาพของมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นพลังแย่งซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์การ พลังแฝงของมนุษย์ จึงปรากฏอยู่ใน (๑) สติปัญญา (Intellect) (๒) ทัศนคติ (Attitude)

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ การป่วยแต่ใจไม่ป่วย นสพ.ข่าวสด พุทธ ๖ ม.ค.๒๕๕๙ น.๒๙

^๓ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐

(๓) ทักษะ (Skill) (๔) สมรรถภาพทางอารมณ์ (Emotional Capacity) และ (๕) คุณภาพทางจิตใจ (Spiritual Quality)

ตามหลักพระพุทธศาสนาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาสัมมาทิฐิ และการพัฒนาทิฐิสามัญตา (คือการสร้างความเห็นให้ตรงกัน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นตัวอย่างขององค์การรัฐภาคการศึกษาที่มีโครงการพัฒนาบุคลากรของ องค์การด้วยโครงการที่มีชื่อว่า โครงการสัมมาทิฐิ โครงการนี้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (๒๕๕๙)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ทับทิม วงศ์ประยูร และพรทิพย์ คำพอ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยจิตตปัญญา

กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๔.

บุญทัน ดอกไธสง,ดร. การจัดการทุนมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ตะวัน,

๒๕๕๑.

ประเวศ วะสี, นพ. การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. ก ร ง เ ท พ ม ห า น ค ร :

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และ สาคร ธรรมที. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๕.

การบริหารความสุขผ่านราชอาณาจักรภูฏาน Happy Management through Kingdom of Bhutan

บุษกร วัฒนบุตร*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความทางวิชาการที่พยายามในการถ่ายทอดและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสุขผ่านประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้เก็บเกี่ยวจากการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ ณ ประเทศภูฏาน และด้วยความสงสัยใคร่รู้ว่าหาถึง “ความสุข” ของผู้คนมากมาย ผู้เขียนจึงมีแรงบันดาลใจในการค้นคว้าตำราเกี่ยวกับหลักของความสุขทั้งทางวัตถุและทางจิตใจผ่านตัวหนังสือที่มากมาย ทั้งของชาวตะวันตก และพระพุทธศาสนาที่ประชาชนชาวไทยนับถือเป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อให้เห็นถึงวิธีการแสวงหาความสุขที่เป็นความสุขที่แท้จริงทั้งกายและจิตใจ อันเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาเพื่อให้ได้พบกับเสรีภาพและการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ส่วนสุขจากทรัพย์สินหรือความมั่นคงในชีวิตและการมีมิตรภาพที่ก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นเป้าหมายที่มีคุณค่าสำหรับบุคคลทั่วไป ผ่านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยที่บุคคลทุกคนล้วนต้องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือต้องการมีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและความต้องการของตนเอง และพัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก

คำสำคัญ : การบริหาร, ความสุข, ราชอาณาจักรภูฏาน

ABSTRACT

This academic article wish to consider and describe the concept for the happiness through the experience that I went with academic field group in Bhutan Kingdom and with my doubt , why did the people find out the thing that is called happiness? . Then the writer found out the documents , texts and books which contained the theories and principles about the happiness both of body and mind in the Western and East that specific on Buddhist which is the major of Thai people respect. The Buddhist speech was shown to find out the ultimate happiness both body and mind for the human freedom and free from suffers , in the other hand, The happiness from property , life security and friendly were value aim for most

* อาจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาปริวรรตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

people who depended on economics environment , social and culture .In the end of human life , the human wish to become to complete man and happy for them life, accomplish their life aim and develop themselves for the world which rapid to change.

Keywords: Buddhist Integration, Self Development, Lifelong Learning

๑. บทนำ

การบริหารความสุข (Happy Management) เป็นการจัดการสภาวะที่บุคคลรับรู้ว่าตนกระทำในสิ่งที่ตนต้องการและทำได้สำเร็จ มีความเป็นคิดเป็นตัวของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในกระทำของตน มีความคิดเชิงบวก มีความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี การพัฒนาตนการมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้างและสังคม สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและมีใจที่สงบ ซึ่งควรกำหนดตนเองว่าจะเป็นแบบปุถุชน /โลกิยธรรมหรือแบบอริยบุคคล /โลกุตตรธรรม ในกรณีที่ต้องการความสุขแบบปุถุชนจะต้องมุ่งไปสู่วิธีการหาความสุขที่จุดพอดี /มัตตัญญูตา ได้แก่ความพอเหมาะพอดี พอดีพอกิน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่คนอื่นตามความเหมาะสม จนพ้นวงจรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด สำหรับการดำเนินชีวิตปัจจุบันเพื่อให้เห็นคุณค่าของคนซึ่งพิจารณาที่ผลงาน อันเกิดขึ้นจากความสุขทางใจ ย่อมทำให้เกิดพลังในการทำงานที่ดีกว่าปกติ ซึ่งในอนาคตการพัฒนาบุคลากรควรพิจารณาที่การทำอะไรเพื่อให้คนรอบข้างมีความสุข ซึ่งเปรียบเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมคนปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ก่อการผลักดันไปสู่ผลการปฏิบัติงานตามที่องค์การตั้งเป้าหมายไว้ ความสุขจึงเป็นปัจจัยที่ทุกคนแสวงหา ดังนั้นการบริหารความสุขในชีวิตการทำงานจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยเฉพาะสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่มีแต่ความเปราะบาง ปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าเข้ามา เป็นเหตุให้พนักงานทั้งหลายต้องกล้าเปลี่ยนแปลง กล้าคิดใหม่เพื่อให้ตนเองมีความสุขในการทำงานมากขึ้น ด้วยวิธีการตามหลักการ P-D-C-A ตามต่อไปนี้

๑. Plan

สำหรับการปฏิบัติงานจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อที่หลีกเลี่ยงสาเหตุที่จะทำให้พนักงานขาดความกระตือรือร้นและเกิดความสับสนในหน้าที่ของตน การวางแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน (Performance Planning) เพื่อที่จะทราบเป้าหมายว่าในแต่ละวันมีงานขึ้นใดต้องปฏิบัติบ้าง การวางแผนลักษณะนี้จะช่วยทำให้เกิดความคิดที่เป็นระบบ ซึ่งแผนงานที่บันทึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศ หรือเครื่องนำทางให้สามารถทำงานลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

^๑ อารมณ์ ภูวิทย์พันธ์.. กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์.๒๕๕๑, หน้า ๑๖

๒. Do

การให้ข้อมูลป้อนกลับ (Performance Feedback) เป็นการ ให้ข้อมูลกับผู้ปฏิบัติงาน โดยพิจารณากับตนเองในแต่ละวัน ซึ่งการทำลักษณะเช่นนี้ก็เพื่อสำรวจว่าวันนี้ปฏิบัติงานชิ้นใดไปบ้าง และงานใดบ้างที่ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการทำงาน แต่ละอย่างนั้น ควรคิดถึงงานชิ้นนั้นอย่างเดียวยุติทั้งกายและใจ เนื่องด้วยจิตที่มีสมาธิจะทำให้เราเกิดปัญญา แล้วปัญญานี้จะทำให้งานของสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๓. Check

การประเมินผลงาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Performance Appraisal ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานต้องปรับปรุงผลงานอย่างสม่ำเสมอ เมื่อไรก็ตามที่ทำงานได้สำเร็จตามแผนที่กำหนด แต่ผู้รับไม่พึงพอใจในผลงาน ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแผนงานใหม่เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าหรือผู้รับ บริการทั้งนี้ วิธีการประเมินผลงานที่สามารถทำได้และไม่ยุ่งยากก็คือ สอบถามและลองพูดคุยกับลูกค้า ไม่ได้มองเพียงแต่ลูกค้าภายนอกอย่างเดียวเท่านั้น ต้องมองไปยังผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน คู่ค้า เช่นเดียวกัน

๔. Act

เป็นการประเมินวิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานว่ามีสาเหตุอะไรบ้างที่ทำให้ลูกค้าไม่พอใจ เพื่อที่ว่าจะได้หาวิธีการทำอย่างไรในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ดังนั้นการพัฒนาผลงาน (Performance Development) จะทำให้มีการปรับปรุง และปรับเปลี่ยนตนเองอยู่เสมอ เพราะการที่เราทำงานที่จำเจแบบเดิมๆ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกไม่มีความสุข

ดังนั้นจึงต้องหาวิธีจะทำอย่างไรให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน ซึ่งมีสถาบันทั้งภาครัฐและเอกชนมากมายที่พยายามที่จะส่งเสริม และสนับสนุนการทำกิจกรรมขององค์กรต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน เพราะงานวิจัยมากมายที่บอกไว้ว่า ถ้าพนักงานมีความสุขในการทำงาน ก็จะทำให้ผลงานพนักงานดีขึ้น และจะส่งผลให้ผลงานขององค์กรดีขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้น พนักงานเองก็จะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการทำงานในระยะยาวขององค์กรอีกด้วยซึ่งผลการวิจัยได้ระบุออกมาว่า มีสองปัจจัยที่ทำให้สถานที่ทำงานเป็นที่ที่พนักงานทำงานอย่างความสุข^๒ ก็คือ

๑. Satisfaction with Colleagues ซึ่งก็คือ มีความพึงพอใจต่อเพื่อนร่วมงาน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นสถานที่ทำงานที่มีเพื่อนร่วมงานที่ดี ทำงานกันด้วยความเป็นมิตร ไม่ใช่แก่งแย่งชิงดีกัน หรือแทงหลังกันเป็นว่าเล่น ซึ่งถ้าพนักงานมาทำงานแล้วรู้สึกดีต่อกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก็จะอยากมาทำงาน และทำงานด้วยความสุข

^๒ อภิชัย พันธเสน (๒๕๔๔), พุทธเศรษฐศาสตร์: วิชาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, กรุงเทพฯ: อมรินทร์, หน้า ๑๕๙-๑๖๑

๒. Satisfaction with the nature of job and project อีกปัจจัยที่จะทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน ก็คือ ได้ทำงานที่ตนเองชอบ พอใจต่อลักษณะการทำงาน และโครงการต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายมา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็คือ พนักงานมีความรู้สึกชอบ และรักที่จะทำงานนั้นๆ ก็จะทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงานมากขึ้นไปอีก

จากสองปัจจัยข้างต้น ทำให้เชื่อว่า ถ้าเราต้องการทำให้ที่ทำงานของเรามีความสุข พนักงานทำงานกันอย่างมีความสุข ก็ต้องสร้างสองสิ่งนี้ขึ้นมาให้ได้ ก็คือ ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และได้คนที่รักและชอบงาน เข้ามาร่วมงานกับบริษัทนั่นเอง แล้วเราจะทำอย่างไรดี เพื่อให้ได้สิ่งเหล่านี้

๑. Hire for culture fit คือ สรรหาคัดเลือกโดยพิจารณาถึงการเข้ากันได้ของพฤติกรรมของพนักงานกับวัฒนธรรมองค์กรของเราว่า เข้ากันได้หรือไม่ ซึ่งจริงๆ ก็คือเรื่องราวของ Core Value และ Core competency ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กรในบางส่วน ถ้าเราสามารถหาพนักงานที่สามารถทำงานเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรได้ เรื่องของความสัมพันธ์อันดีต่อกันของพนักงานก็น่าจะเกิดขึ้นไม่ยากนัก

๒. Hire for work fit ก็คือ การสรรหาคัดเลือกพนักงานที่ตรงกับงานที่เราต้องการให้ทำ ไม่ใช่แค่ตรงนะครับ ต้องรัก และชอบงานนั้นๆ ด้วย ภาษาอังกฤษเขาเรียกกันว่า passion ก็คือรักและอยากทำงานนั้นๆ จริงๆ ซึ่งถ้าเราได้พนักงานที่มีความชอบในงานที่ทำจริงๆ อย่างเรียกว่า นี้คือ ตัวตนของเขาเลย ผลก็คือ เราจะได้พนักงานที่จะทำงานอย่างมีความสุข เพราะเขารักงานที่เขาทำ แม้ว่าจะมีปัญหาในการทำงานสักแค่ไหน แต่ด้วยความรักในการทำงาน มันจะทำให้พนักงานสามารถฟันฝ่าไปได้อย่างมีความสุข และในงานวิจัยนี้ก็ยังได้กล่าวถึง ปัจจัยที่จะทำให้สถานที่ทำงานกลายเป็นที่ที่ไม่มีค่าน่าทำงาน และไม่มีความสุขในการทำงาน

๓. Unsupportive Manager ปัจจัยแรกที่จะทำให้บรรยากาศในการทำงานเสียไปเลย และทำให้พนักงานไม่มีความสุขในการทำงานเลยก็คือ ผู้จัดการที่ไม่มีทักษะในการเป็นผู้จัดการที่ดี ไม่สนับสนุนการทำงานของพนักงาน ไม่คอยช่วยเหลือ ไม่เคยสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และไม่เคยคิดจะสร้างทีมงานที่ดีให้เกิดขึ้น ถ้าองค์กรของเรามีผู้จัดการแบบนี้เกิน 30% ก็ถือว่าเป็นองค์กรที่มีแนวโน้มพนักงานจะทำงานแบบไม่มีความสุขมากเท่าที่ควร

๔. Not having the right tool to do the job ปัจจัยที่สองก็คือ ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ โปรแกรม ฯลฯ ในการทำงานที่เหมาะสมกับงาน ที่จะสนับสนุนให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ บางองค์กรมีแต่เครื่องมือและโปรแกรมไม่ทันสมัย เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำงานไม่มีประสิทธิภาพ แต่คาดหวังให้พนักงานต้องทำผลงานที่ดี และรวดเร็ว ลักษณะนี้พนักงานก็จะทำงานอย่างไม่มีความสุข

๕. No opportunities for advancement ปัจจัยที่สามก็คือ มองไม่เห็นโอกาสที่จะก้าวหน้าในการทำงานที่องค์กร ดังนั้นถ้าพนักงานทำงานไปโดยมองไม่เห็นอนาคตตัวเอง หรือ เป็นอนาคตที่ไม่ตรงกับสิ่งที่ตนเองต้องการ ทำงานกับองค์กรแบบนี้ ก็ไม่มีความสุขอีกเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นในสถานการณ์เช่นนี้ก็ตรงกับสิ่งที่บุคคลประสบจะนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาความสุขในการทำงานให้กับพนักงานในองค์กรได้ด้วย ความสุขในการทำงานในปัจจุบันนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากการได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นทุกปีเท่านั้น แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้คุณเกิดความสุขได้ก็คือ การวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุง การสร้างความสุขในการทำงานถือเป็นหนึ่งวิธีการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธีแบบหนึ่ง^๓ เมื่อคนเรามีความสุขในการทำงาน ผลงานของพนักงานย่อมมีประสิทธิภาพตามความสุขของการทำงานด้วย พนักงาน ในองค์กรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้พัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานได้ดีขึ้นเมื่อประสิทธิภาพดีขึ้นผล ประกอบการขององค์กรก็ดีขึ้นด้วยเช่นกัน โดยความ สัมพันธ์ระหว่างพนักงาน และผู้บริหารมีความใกล้ชิดขึ้น ทำให้พนักงานมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสำคัญต่อองค์กรมาก ขึ้น สามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่สู่ครอบครัวทำให้ครอบครัวมีความสุขจิตใจที่ดีขึ้นได้ หรือยังสามารถต่อยอดไปยังชุมชนเป็นชุมชนแห่งความสุขก็ได้ และด้วยพนักงานที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทำให้ช่วยลดอัตราการเลิกจ้าง ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหา และฝึกอบรมพนักงานใหม่ได้ ก่อให้เกิดการส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรได้ และลดความไม่พอใจของพนักงานที่มีต่อผู้บริหารได้ รวมทั้งช่วยลดอุบัติเหตุในการทำงาน และด้วยสุขภาพจิตใจที่ดีขึ้นทำให้ช่วยลดปัญหาครอบครัวของพนักงาน ทำให้สังคมมีความน่าอยู่ขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นหนทางให้ตัวคุณเองและผู้คนรอบข้างเกิดความสุขในการทำงานอีกด้วย

๒. การบริหารความสุขตามแนวพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาสอนว่าชีวิตที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วยประโยชน์สุขที่เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต ซึ่งมี 3 ระดับชั้น ตามหลักอรรถ หรือ อัตถะ 3 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักอรรถ 3 คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสุด หรือ จุดหมายเบื้องต้น ซึ่งก็คือ ทิฏฐิธัมมิกัตถะ แปลว่าประโยชน์ทันตาเห็น เป็นประโยชน์ที่มีความมั่นคงเพียงพอทางเศรษฐกิจรวมอยู่ด้วย จุดหมายท่ามกลาง คือ สัมปรายิกัตถะ อันเป็นประโยชน์ทางจิตใจ ในทางคุณธรรม ในทางคุณภาพชีวิต และจุดหมายสูงสุด คือ ปรมัตถ์ ได้แก่ความเป็นอิสระของมวลมนุษย์ที่มีภายในชีวิตจิตใจของแต่ละคน ซึ่งประโยชน์เบื้องต้นต้องประสานและเกี่ยวคู่กับจุดหมายทั้งสองอย่างที่สูงขึ้นไป จะเห็นว่าหลักอรรถ ๓ นี้มีความสอดคล้องกับความสุขทั้ง ๓ ระดับที่กล่าวถึงมาแล้วเช่นกัน อาจอนุมานเรียกได้ว่าเป็นความสุขระดับ กาย จิต และปัญญา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^๔ ได้อธิบายประโยชน์สุขทั้ง 3 ระดับไว้ดังนี้

ระดับที่ ๑ คือประโยชน์สุขระดับต้น เป็นสิ่งที่ตามองเห็น ประกอบไปด้วย

- ๑) การมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นอยู่สบาย ใช้การได้ดี

^๓ บุชกร วัฒนบุตร “องค์กรแห่งความสุขกับคุณภาพชีวิต” . วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ , มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘. (๒๕๕๘) : ๖๕-๗๗.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๓), “ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา”, ประโยชน์สูงสุดของชีวิต, กรุงเทพฯ:ธรรมสภา หน้า ๔๘-๔๙

๒) มีทรัพย์สินเงินทอง มีการงานอาชีพเป็นหลักฐาน หรือพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ

๓) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ หรือมีสถานะในสังคม เช่น ยศศักดิ์ ตำแหน่ง ฐานะ ความมีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่อง หรือเป็นที่ยอมรับในสังคม รวมทั้งมีมิตรสหายบริวาร

๔) มีครอบครัวดี มีความสุข

สิ่งเหล่านี้คือประโยชน์ที่มองเห็นเฉพาะหน้าและเป็นฐานที่มั่นคงในระดับแรก และสิ่งเหล่านี้ก็เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ประโยชน์สุขในระดับนี้เป็นสิ่งที่คนมุ่งหมายกันมาก แต่ก็ยังไม่พอ เพราะอาจสร้างปัญหาได้ เนื่องจากมนุษย์ยังไม่เต็มอิ่มยังแก่งแย่งแข่งขันกันอยู่ จึงควรใช้ประโยชน์สุขขั้นนี้เป็นฐานในการก้าวขึ้นสู่ประโยชน์สุขขั้นต่อไป

ระดับที่ ๒ คือความสุขที่เป็นด้านนามธรรม เป็นเรื่องของจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป เป็นประโยชน์ที่เลยจากตามองเห็นหรือเลยไปข้างหน้า เช่น ความมีชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ การที่เราได้ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยคุณธรรม ได้ทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เกื้อกูลสังคม ซึ่งทำให้เรามีความสุขเพิ่มขึ้นอีก ทำให้เราอยากเอาประโยชน์สุขในระดับที่ ๑ มาช่วย เช่น ทรัพย์สินเงิน วัตถุ มาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือ ใช้ ฐานะ ตำแหน่ง บารมี ยศศักดิ์ มาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้กว้างขวางและสะดวกยิ่งขึ้น มีความมั่นใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีคุณธรรมภายใน ทำให้มีความสุขที่ลึกซึ้ง เต็มใจ มีศรัทธา ทำให้มีความเชื่อมั่นในการกระทำความดี จิตใจจะผ่องใส เป็นความสุขที่ประณีต ความสุขของบุคคลเกี่ยวเนื่องกับสังคม เพราะเมื่อเราสุขแล้ว ก็ยังช่วยสังคม เพื่อนร่วมสังคมยังมีความสุข เราก็อิงมีความสุขมากขึ้น เป็นความสุขจากการให้ที่แท้จริง ซึ่งต่างจากประโยชน์สุขในระดับที่ ๑ ที่เป็นในระดับบุคคลเท่านั้น ต่างคนต่างจะเอา ทำให้ต้องแย่งชิงกันได้ ดังนั้นมนุษย์ควรใช้ประโยชน์จากประโยชน์สุขขั้นที่ ๑ และก้าวให้ถึงประโยชน์สุขระดับ ๒ ให้ได้ ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลกว้างขวางออกไป และกลายเป็นความสุขที่ลึกซึ้งเต็มที่ มีความมั่นใจในคุณค่าชีวิตของตนเอง มีปัญญา มีความรู้ความเข้าใจในความจริงของสิ่งทั้งหลาย และปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องได้ดี อย่างไรก็ตามประโยชน์ทั้งสองระดับนี้ยังไม่สมบูรณ์ เพราะเรายังอิงกับด้านวัตถุและจิตใจอยู่ (เช่นคุณธรรม ความดีงามของเราเอง) ยังหวังให้คนอื่นยกย่องในคุณงามความดี ปฏิบัติต่อเราดี จิตใจยังไม่เป็นอิสระเต็มที่ ยังมีทุกข์ได้ จึงควรมีการพัฒนาให้ถึงขั้นสูงสุด

ระดับที่ ๓ ประโยชน์สุขขั้นสูงสุด หากจิตใจให้มีอิสรภาพ โดยมีปัญญามาณาจิต หรือ ให้จิตเข้าสู่กระแสของปัญญา เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายตามกฎธรรมชาติ รู้เท่าทันความจริง และวางใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง โดยกระแสของปัญญารู้เข้าใจ คิด พิจารณาไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัย คนจะไม่เกิดปัญหา และปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ถูกต้อง มองผู้อื่นด้วยความเข้าใจ มองสิ่งต่างๆ ตามคุณค่าจริงของสิ่งนั้น ไม่ใช่ตามความชอบ ความชัง หรือ ตัณหาของเรา แต่มองตามเหตุปัจจัยตามความเป็นจริงที่เป็นสภาวะแท้ๆ ให้ได้ประโยชน์จากประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่เราเกี่ยวข้องทุกอย่าง ประโยชน์สุขขั้นสูงสุดที่ใช้ปัญญามาณาจิตให้เป็นอิสระนี้ เป็นนามธรรม เป็นขั้นที่เป็นโลกุตระ อยู่เหนือกระแสโลก เพราะมีปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิต อยู่ในโลกโดยไม่มี ความบีบคั้นจากกฎธรรมชาติ การกระทบกระทั่งต่างๆ เบิกบานเกษมปลอดโปร่ง การที่คนก็มี

ความสุขแบบยั่งยืนจะเป็นหลักประกันให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนสำเร็จผลได้จริง ดังนั้นการพัฒนาในระดับประโยชน์สุขที่แท้จริงจะทำให้โลกมีความสงบร่มเย็น

นอกจากนี้มีผลงานเขียนของพระสงฆ์ไทยอีกหลายท่านที่ได้เน้นการพัฒนาความสุขในระดับสูงโดยให้ละตัวตน ความยึดมั่นถือมั่น ให้เข้าใจภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติที่เป็นอนิจจัง และอนัตตา อย่างเป็นกลาง ซึ่งทำให้คนที่ได้พัฒนาความสุขแบบนี้ได้เกื้อกูลต่อโลกยิ่งขึ้นไป ส่วนการศึกษาทางวิชาการไทยที่ทดสอบเกี่ยวกับการเชื่อมโยงความสุขของคนไทยกับความพอเพียง มีงานวิจัยภาคสนาม^๕ ที่พบว่าคนที่รู้สึกพอเพียงมีความสุขมากกว่าคนที่ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานจากปรัชญาพุทธศาสนา จึงสอดคล้องกับวัฒนธรรมตะวันออกที่ความสุขมาจากความพอประมาณ การใช้ปัญญา และความมีเหตุผล ในการดำรงชีวิต เน้นความสุขที่มากกว่าการได้มาซึ่งการครอบครองทางวัตถุ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเน้นความสุขในระดับขั้นสูงขึ้นไป คือ จิตใจ ความรู้จัก “พอ” และ ความไม่สร้างเหตุแห่งทุกข์ ในกรณีของสังคมไทยจะเห็นว่าผลกระทบใหญ่ของสังคมไทยเป็นปัญหาเรื่องคุณภาพคน ที่ไม่พัฒนาก้าวหน้ามุ่งเน้นไปในทุกชั้นปัญหา 16 การแก้ปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทยที่อ่อนแอทางปัญญา จึงต้องแก้ปัญหาคุณภาพคน คนไทยควรแสวงหาปัญญามากกว่าใช้ความรู้สึกไปพิจารณาวินิจฉัย ควรเอาปัญญามาเป็นใหญ่ จึงต้องเร่งสร้างวัฒนธรรมแห่งการแสวงหาปัญญาขึ้นมาในสังคมไทย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้คนมีสัมมาทิฐิในการพัฒนาสังคมไทย

การสรุปตามแนวความคิดทางพุทธศาสนา อาจจะได้แนวทางว่าการพัฒนาตัวชี้วัดระดับการพัฒนาสังคมและประเทศชาติเบื้องต้นคือการลดความเห็นผิด การที่สังคมมีความเห็นที่ถูกต้อง มีสัมมาทิฐิ มากเท่าไร ก็จะแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นมีการพัฒนามากเท่านั้น ต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะมีความสุขที่เป็นสุขแท้ให้ได้ จึงจะเกิดประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นและสังคมโดยรวม ส่วนการวัดประโยชน์สุข ถ้าการศึกษานี้สนใจประโยชน์สุขในระดับ ๒ อาจขึ้นอยู่กับสิ่งที่สะท้อนจากการให้”ผู้อื่น” ซึ่งสะท้อนถึงความพอเพียงในตนเองและมีความสุขในจิตใจ ส่วนระดับ ๓ อาจขึ้นอยู่กับจำนวนผู้มีความสุขทางปัญญา ยิ่งคนมีความสุขในระดับนี้มากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งส่งเสริมสังคมให้มีความสุขและประโยชน์สุขมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมขั้นสูงที่ลดอัตตาตัวตนและความเห็นผิดต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้เกิดประโยชน์สุขที่กว้างขวางอย่างแท้จริงแก่สังคม ชุมชนองค์กร ประเทศชาติ เพียงแค่สังคมดี หรือมีศีล

๓.การบริหารความสุขของราชอาณาจักรภูฏาน

ภูฏาน ประเทศเล็กๆในภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๔๖,๕๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับพื้นที่ของ ๖ จังหวัดเหนือสุดของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ลำปาง และแพร่ รวมกัน และไม่ใกล้ไม่ไกลจากบ้านเรานัก เป็นประเทศที่มีภูเขา

^๕ กนกศักดิ์ แก้วเทพ “เศรษฐศาสตร์การให้ (Economics of Giving)”, มรรควิธี เศรษฐศาสตร์การเมือง (๓): เศรษฐศาสตร์การให้, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕

ล้อมรอบเป็นจำนวนมาก อุดมสมบูรณ์ได้ด้วยธรรมชาติ เมืองแห่งหุบเขา แม่น้ำ ลำธาร และเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณทางศาสนาและร่องรอยทางวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นดินแดนที่ร่ำรวยด้วยความสุขจากดัชนีมวลรวม เป็นเส้นทางแห่งดินแดนมังกรสายฟ้า สวรรค์บนพื้นพิภพ ดินแดนที่ร่ำรวยด้วยความสุข ราชอาณาจักรภูฏาน (Bhutan อ่านว่า พู-ตาน) หรือชื่อในภาษาท้องถิ่น คือ Druk Yul (อ่านว่า ดรุก ยุล) แปลว่า "ดินแดนของมังกรสายฟ้า นอกจากนี้ภูฏานยังเรียกอีก อย่างหนึ่งว่า Druk Tsendhen เนื่องจากที่ภูฏาน เสียงสายฟ้าพาดถือเป็นเสียงของมังกร ส่วนชื่อ ภูฏาน (Bhutan) มาจากคำสมาสในภาษาสันสกฤต ภู-อภูฏาน อันมีความหมายว่า "แผ่นดินบนที่สูง" ตั้งอยู่ในเทือกเขาหิมาลัยระหว่างประเทศอินเดียกับจีน ภูฏาน ดินแดนที่หลายคน ยกให้เป็นดัง "สวรรค์บนพื้นพิภพ" ปัจจุบันมีเมืองหลวง คือ เมืองทิมพู (Thimpu) และอาจจะเป็นเมืองหลวงแห่งเดียวในโลกที่ไม่มีสัญญาณไฟแดง เพราะเมืองนี้มีถนนเล็กๆ เพียงไม่กี่สายเท่านั้น วิถีชีวิตเรียบง่ายของชาวภูฏาน ที่มีชนเผ่าและชาติพันธุ์ต่างๆอยู่ร่วมกันกว่า ๒๐ ชนเผ่า

จากความสัมพันธ์ระหว่างภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างการทำหน้าที่ของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ ในฐานะที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ผลิต และฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ให้ปัจจัยการผลิตต่างๆ จะเห็นว่ากิจกรรมที่เชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจทั้งสองเข้าด้วยกัน คือ ภาคครัวเรือน ให้ใช้ปัจจัยแรงงาน ที่ดิน ทุน และผู้ประกอบการ ได้รายได้เป็น ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร เมื่อรวมรายได้ทุกประเภทของเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมดที่มีส่วนร่วมในการผลิต เรียกว่า "รายได้ประชาชาติ" ซึ่งจะนำไปใช้จ่ายเพื่อซื้อผลผลิตที่อยู่ในรูปของสินค้าและบริการต่างๆ จากภาคธุรกิจ เพราะฉะนั้น ถ้าหากมองความสัมพันธ์อย่างง่าย ๆ จะเห็นว่า "รายได้ประชาชาติ" จะเท่ากับ "ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ" และจะต้องเท่ากับ "มูลค่าของผลผลิต" อีกด้วย เช่น คนในครอบครัวไปซื้อของที่ตลาดเสียเงินไปหนึ่งร้อยบาท ก็จะต้องได้สินค้าที่มีมูลค่าหนึ่งร้อยบาทกลับมาบ้าน และคนในครอบครัว เอาเงินมาจากไหน คำตอบก็คือ ได้มาจากการขายปัจจัยการผลิตในภาคธุรกิจ ซึ่งมีผลตอบแทนมาหนึ่งร้อยบาทเท่ากับปัจจัยการผลิตของเรา ที่ให้เขาเอาไปใช้ ดังนั้น จะคิดมูลค่าของ "รายได้" หรือ "ค่าใช้จ่าย" หรือ "มูลค่าผลผลิต" โดยต้องเป็นจำนวนเท่ากัน

ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (National Product) จึงหมายถึงมูลค่าทั้งหมดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย (Final Goods and Services) ที่ผลิตขึ้นในระบบเศรษฐกิจและทำการซื้อขายกันในตลาดในรอบหนึ่งปี คำว่า "ขั้นสุดท้าย" คือ สินค้าหรือบริการต่าง ๆ ที่ถูกนำไปบริโภคเป็นขั้นสุดท้าย โดยไม่นำเอาไปทำหรือเป็นส่วนประกอบของสินค้าและบริการอะไรต่อไป เช่น ลำไย เมื่อชาวสวนนำออกจากไร่ต้องนำออกมาจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง และลำไยก็ต้องเดินทางมายังตลาดผลไม้ เพื่อให้เราได้รับการบริโภค โดยการซื้อมารับประทานนั้นคือการบริโภคขั้นสุดท้าย แต่อีกทางหนึ่งก็คือ ไปซื้อมาเพื่อทำการผลิตส่งโรงงานเพื่อทำการแปรรูป จะไม่นับว่าเป็นมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ประชาชาติ เพราะถือว่ายังไม่ใช่การบริโภคขั้นสุดท้าย ซึ่งการใช้ลำไยลงไปในกระป๋อง ก็ถือว่าลำไยเป็นสินค้าขั้นกลาง (Intermediate goods) คือ ยังไม่ไปถึงขั้นของการบริโภค อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม สินค้าและบริการต่าง ๆ ในผลิตภัณฑ์ประชาชาติ จะนับเฉพาะสินค้าและบริการที่นำไปบริโภคในขั้นสุดท้ายเท่านั้น

ตามที่กล่าวมาข้างต้นทฤษฎีของความสุขมวลรวม ประชาชาติได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่สังคมและประชากรชาว ภูฏานให้คุณค่าคือเป็นการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยความสุขในนิยามของชาว ภูฏานคือความสุขสงบ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยที่จุด แข็งของภูฏานคือ การปลูกฝังด้านจิตวิญญาณในเรื่องของศาสนา ที่มีความเข้มแข็ง

ด้านศิลปะของภูฏาน ไม่ว่าจะเป็นภาษาและวรรณคดี หรืองานศิลปะประเภทต่างๆ ของภูฏาน เช่น งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรม และภาพจิตรกรรมต่างๆ ที่เป็นภาพเขียนสีหรือผ้าปัก ล้วนเป็นภาพพุทธประวัติและภาพพุทธศิลป์ ภาพจิตรกรรมเหล่านี้เป็นภาพขนาดใหญ่ ทำด้วยผ้า ที่เรียกว่า ทังกา (เหมือนทังก้าของทิเบต) ทังกาเป็นงานศิลปะที่ถ่ายทอดและสะท้อนคำสอนในพระพุทธศาสนา ภาพที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์ และภาพปริศนาธรรม พระลามะผู้เขียนภาพเองก็ไม่ได้ยึดติดกับความเป็นเจ้าของภาพแต่อย่างใด ไม่มีการลงชื่อไว้ในภาพเลย เพราะถือว่า การเขียนภาพเผยแพร่ธรรมะเป็นการปฏิบัติธรรม แม้ว่าภาพเขียนเก่าแก่บางแห่งจะสวยงามเป็นที่เลื่องลือมากก็ตาม วิถีชีวิตประจำวันของชาวภูฏาน แทบทุกคนในภูฏานล้วนต้องทำพิธีกรรมทางตันตระ-วัชระ ตั้งแต่เช้านอกออกจากบ้าน ระหว่างทางเดิน จนถึงที่ทำงาน แม้ออนเดินทางกลับบ้าน และบางคนกระทำพิธีกรรมทางศาสนาทั้งเวลายืนนั่งนอน ด้วยการท่องมนต์ ทำสมาธิ นับลูกประคำและแกว่ง หรือ หมุน “กงล้อมนตรา” มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สร้างขึ้นร้อยล้อมด้วยวัดหรือเจดีย์ รวมทั้งช่องทางเดิน กลางหุบเขาและในแม่น้ำลำธาร โดยกระแสน้ำจะหมุนกงล้อมนตราแทนผู้คนที่เดินผ่านตลอดจนถึงกล่องเล็กขนาดมือถือสำหรับสั่นภายในบริเวณบ้านหรือในที่อื่นๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของชาวภูฏาน ลักษณะของกงล้อมนตราเป็นแท่นกลมขนาดต่างๆ มีกระดาดมนตราหลายพันบัพพัม้วนอยู่ข้างใน มีแกนกลางด้านล่างหมุนได้โดยรอบ ผู้คนจะเข้ามาสักการะ เดินทักษิณาวรรต ใช้มือหมุนกงล้อมนตราทุกกล่องที่ปรากฏอยู่จนเป็นที่พอใจ นั้นเสมือนว่าได้สวดมนตราหลายพันบัพพหลายพันครั้ง ขณะที่หมุนกงล้อมนตราจะท่องมนต์ว่า “โอม มณี ปัทเม หุม” มีความหมายว่า “ขออัญเชิญพระธรรมอันล้ำค่าคุณงามความดีในหัวใจอันบริสุทธิ์ดังดอกบัวของเรา” ภูฏานเป็นต้นแบบของสังคมปฐมกาลของผู้คนที่ยังคงวิถี ชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีอันงดงามท่ามกลางภูมิประเทศอันบริสุทธิ์ ทว่าเมื่อภูฏานต้องเข้าร่วมในชุมชนโลกยุคใหม่ และเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ ดิน แดนแห่งนี้ยังคงรักษาสังคมเปี่ยมจิตวิญญาณไว้และมีการปรับใช้แนวคิดทฤษฎีใหม่ เช่น Gross National Happiness Indicator ซึ่ง เป็นการพัฒนานวัตกรรมที่เข้ากับสังคมภูฏานได้เป็นอย่างดี เป็นการ คงความบริสุทธิ์แบบดั้งเดิมของสังคมไปพร้อมๆ กับการก้าวไปข้างหน้าของภูฏานกษัตริย์เป็นสถาบันหลักที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวภูฏาน โดยเฉพาะสมเด็จพระราชาธิบดีองค์ปัจจุบัน ทรงเป็นที่เคารพรักของประชาชนชาวภูฏานเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากพระองค์จะเป็นกษัตริย์นักพัฒนาแล้ว ความเป็นกันเองของพระองค์ในการเสด็จเยี่ยมราษฎรและการเข้าถึงประชาชนของพระองค์ ทำให้พระองค์ทรงเป็น “กษัตริย์ของประชาชน” ของ

ชาวภูฏาน อาจกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะเปลี่ยนแปลงภูฏานให้เป็นสังคมสมัยใหม่แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยทรงใช้หลักความสุขมวลรวมของชาติ (Gross National Happiness) แทนการวัดการพัฒนาเป็นค่าทางเศรษฐกิจ ทิศทางการพัฒนาของภูฏานจะสามารถเป็น แบบอย่างให้ประเทศไทยได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อที่จะหาจุดยืนของ ประเทศบนสังคมโลกและหาแนวทางเพื่อจะพัฒนาประเทศอย่าง ยั่งยืนต่อไป

๔. บทสรุป

ความสุขเป็นพลังที่ผลักดันให้ชีวิตและกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์เคลื่อนไหวสืบเนื่องจากอดีตอันไกลโพ้นจนถึงทุกวันนี้และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มนุษย์เองก็มีการทบทวนตัวเองอยู่เสมอว่า เราจะแสวงหาความสุขได้จากไหน สำหรับโลกยุคปัจจุบัน เรามีความรู้มากพอที่จะคลี่คลายคำถามดังกล่าวได้อย่างแจ่มชัดในหลายประเด็น นั่นคือ ความสุขเกิดจากปัจจัยภายในเหนือกว่าปัจจัยภายนอก ด้วยเหตุนี้ เงิน วัตถุ และความสนุกสนานไม่อาจให้ความสุขแก่ชีวิตได้เสมอไป บ่อเกิดแท้จริงของความสุขเกิดจากความพึงพอใจในสิ่งที่มีและเป็นอยู่ ซึ่งอาศัยองค์ประกอบที่เป็นอย่างสมดุลในหลายด้านประกอบกัน ทั้งการมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต การรู้จักพอ รู้จักให้ มีสายสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและมิตรสหาย มีศิลปะการใช้ชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกับความรื่นรมย์ให้แก่ชีวิตได้ทุกวันเวลาและมีการบริหารจัดการใจให้รับรู้และยอมรับความเป็นไปของโลกอย่างที่เป็นจริง ดำเนินชีวิตตามทางสายกลางซึ่งความสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นต้นแบบความสุขมวลรวมของภูฏานกับหลักพุทธศาสนา^๖ อันได้แก่ มรรค ๘ อันได้แก่ ๑. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ ๒. สัมมากัมมัตตะ-ประพฤติชอบ ๓. สัมมาวาจา-วาจาชอบ ๔. สัมมาสังกัปปะ-ดำริชอบ ๕. สัมมาวายามะ-ความเพียรชอบ ๖. สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ ๗. สัมมาสติ-ระลึกชอบ ๘. สัมมาสมาธิ-ตั้งมั่นชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Bhutan's GNH ซึ่งประกอบไปด้วย ความสุขแบบสันโดษ ความหลุดพ้นทางศาสนา การอนุรักษ์วัฒนธรรม สวัสดิการสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ธรรมชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การศึกษา วัฒนธรรม สื่อ ธรรมาภิบาล ระบบศาสนยุติธรรมและ GDP โอกาสทางเศรษฐกิจ ตลาด ซึ่งความรู้ใหม่นี้เป็นเสมือน “เส้นทางแห่งความสุข” ที่ส่งมอบต่อกันมายาวนาน และทนทานต่อการตรวจสอบด้วยวิทยาการที่มนุษย์มีอยู่ในแต่ละยุค โดยถูกพิสูจน์ถึงสาระสำคัญที่ไม่เคยแปรเปลี่ยน ทว่าเส้นทางเหล่านี้จะมีความหมายก็ต่อเมื่อถูกหยิบไปใช้ นำทางชีวิต และหากว่าผู้ปกครองสังคมตระหนักชัดถึงปัจจัยสร้างสุขอันเป็นแก่นแท้เหล่านี้ การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาประเทศก็จะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนลดทุกข์ เพิ่มสุขภาวะได้เป็นอย่างดีโดยไม่หลงทางเมื่อได้มาถึงเส้นทางแห่งความสุขพิจารณาร่วมกันดังนี้แล้ว คงมองเห็นไม่ต่างกันเลยว่าเรื่องของความสุขเป็นเรื่องแสนอัศจรรย์ เพราะขณะที่บางคนค้นหาความสุขด้วยความเหนื่อยยากมาตลอดชีวิต แต่กลับมองไม่เห็นวาทะที่จริงแล้วสิ่งนั้นจืดจางอยู่ในจุดที่เรียบง่ายและใกล้ตัวที่สุด นั่นคือในใจของตนเอง ที่มาของข้อเสนอแนะดังกล่าวก็คือ ในขณะที่องค์ความรู้ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

^๖ Benjamin Radcliff .The Political Economy of Human Happiness, New York: Cambridge University Press, 2013.

ว่า ความสุขเป็นผลจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในตัวคน แต่วิชาเศรษฐศาสตร์มีข้อจำกัดตรงที่อธิบายได้เฉพาะในสถานการณ์ที่มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการคงที่ สังคมมีทรัพยากรจำกัด กลไกตลาดมีความสมบูรณ์ ซึ่งในสถานการณ์ที่ว่านั้น ความสุขวัดได้ด้วยรายได้ประชาชาติ แต่ ในความเป็นจริง ความสุขของคนมีปัจจัยมากกว่าเงินและเสรีภาพ เพราะยังเกี่ยวข้องกับเรื่องของความต้องการที่ไม่คงที่ เพราะคนมักเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น และความต้องการยังแปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น การศึกษาและการโฆษณา เป็นต้น นอกจากนี้ คงยังต้องการความมั่นคงในด้านการงาน ครอบครัว และสภาพแวดล้อมของสังคม ซึ่งอยู่เหนือการควบคุมของตนเองเพียงคนเดียว และคนมีความต้องการที่จะสามารถไว้ใจในผู้คน (trust) ซึ่งสังคมปัจจุบันมีน้อยลง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. “เศรษฐศาสตร์การให้ (Economics of Giving)”, มรรควิธี เศรษฐศาสตร์การเมือง (3): เศรษฐศาสตร์การให้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- บุษกร วัฒนบุตร. “องค์กรแห่งความสุขกับคุณภาพชีวิต”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ , มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). “ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา”, ประโยชน์สูงสุดของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๔.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์. ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Benjamin Radcliff .The Political Economy of Human Happiness, New York: Cambridge University Press, 2013.
- Buss, D.,The Evolution of Happiness, American Psychologist Vol. 55, 2000.
- Daniel C. Russell. Happiness for Humans. London : Oxford University Press, 2013.
- David Myers, The Science of Subjective Well-Being ,Is Religion Dangerous? , : Guilford Press, 2007.

- Hackney, Charles H; Glenn S. Sanders. **Religiosity and Mental Health: A Meta-Analysis of Recent Studies**. Journal for the Scientific Study of Religion **vol.42**, 2003.
- Koenig. Harold G., Larson, David B., and McCullough, Michael E., **Handbook of Religion and Health** , London : Oxford University Press ,2001.
- Smith Timothy, Michael McCullough, Justin Poll. **Religiousness and Depression: Evidence for a Main Effect and Moderating Influence of Stressful Life Events**. Psychological Bulletin Press , 2003.

การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบ: เรียนรู้ประสบการณ์
จากการศึกษาดูงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สปป.ลาว
Comparative Management of Sangha Affairs:
Learning from the Study of the Sangha Administration of PDR. Laos

อนุวัต กระสังข์*

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคมชาวลาว พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมประเพณี ความคิด ความเชื่อของประชาชนลาว พิธีกรรมและวันสำคัญต่างๆ เช่น ประเพณีทำบุญพระธาตุหลวง เป็นประเพณีประจำชาติที่เชิดหน้าชูตาของประเทศลาว ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้ก่อมีศิลปกรรมและประติมากรรม สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนามากมาย ล้วนมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ และพระสงฆ์ยังเป็นที่พักพิงของชุมชนในด้านให้คำปรึกษาช่วยเหลือในด้านการให้สงเคราะห์ปัจจัย ๔ แก่ประชาชน

คำสำคัญ : การจัดการกิจการพระพุทธศาสนา.

ABSTRACT

Buddhism has been the social solidarity in Laos. Buddhism is the foundation of culture, tradition, concept and belief of the Laotian People. Rituals and holy days, such as the traditional celebration of Pha That Luang is the outstanding national showcase of Laos. As for Arts & Culture, there are numerous Buddhist fine arts, sculpture and architecture that are of the Buddhism historic values. Moreover, Buddhism has a role in relief assistance to people in various ways. The Buddhist monks also the refuges of the community in consultation, assistance in providing the four necessities of needs to people.

Keyword: Management of Buddhist Sangha affairs.

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

บทความนี้สะท้อนบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนชาวลาวทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ลาวได้กล่าวถึงบทบาทและวีรกรรมของพระสงฆ์ลาวที่ได้อุทิศกำลังกาย จิตใจ และภูมิปัญญาในการพัฒนาชาติทั้งในภาวะสงคราม และยามสงบ พระสงฆ์ลาวได้เริ่มมีบทบาทต่อสังคมลาวในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช โดยการนำเอาหลักพุทธศาสนา มาอบรม สั่งสอนให้ประชาชนลาวได้ประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต หลังจากสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช พระมหากษัตริย์ลาวทุกพระองค์ได้ถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เป็นหลักการสำคัญในการปกครองประเทศ ด้วยบทบาทที่สำคัญนี้ วัดจึงกลายเป็นแหล่งวิชาความรู้ และเป็นสถาบันที่หล่อหลอม กล่อมเกล่า สร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในด้านวรรณคดี ศิลปกรรม วิจิตรกรรม ภาษาศาสตร์และด้านอื่นๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาไม่อาจตัดแยกออกจากชีวิตและจิตวิญญาณของชาวลาวได้ เพราะอยู่ยงคงคุ่มากับการปกครองบ้านเมืองลาวมาโดยตลอด

พระสงฆ์ลาวในทุกยุคสมัย ก็ล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อหลักการดังกล่าว และถือเอาหลักพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกอบกู้เอกราชทั้งสิ้น^๑ และพระมหากษัตริย์ในราชอาณาจักรล้านช้างยังได้ทรงแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นอาจารย์ ซึ่งเรียกกันว่า พระราชครู เพื่อถวายคำแนะนำถึงหลักและวิธีการบริหารราชการแผ่นดิน มาตลอดทุกรัชสมัย ทำให้เกิดนักปราชญ์และครูบาอาจารย์เป็นจำนวนมากที่เป็นผลผลิต (Output) ที่มาจากสถาบันทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีผลงานทางด้านวรรณกรรม และศิลปศึกษาต่างๆ ก็ได้รับการพัฒนามากขึ้น รูปแบบและโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ลาวได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในรัชสมัยพระเจ้าสามแสนไทย พระองค์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกที่เอาใจใส่ต่อกิจการคณะสงฆ์ (Sangha Affair) ทำให้การปกครองคณะสงฆ์ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ปรับปรุงการปกครองต่อเนื่องจนถึงรัชสมัยพระเจ้าวิสุนนระราช การศึกษาคณะสงฆ์มีความเจริญก้าวหน้ามาก วรรณกรรม วรรณคดีต่างๆ เกิดขึ้นเป็นอย่างมากในสมัยนี้ พระพุทธศาสนาได้รับความเจริญในนครหลวงแล้ว ยังได้รับการเผยแผ่ออกไปสู่หัวเมืองใหญ่ต่าง ๆ เช่น เมืองเวียงจันทน์ เวียงคำ และเชียงขวาง ต่อมาสมเด็จพระเจ้าโพธิสารราช ก็ได้ให้ความสำคัญในการปกครองและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนได้มีพระบรมราชโองการ ยกเอาศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติลาวมานับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

๒. การบริหารงานคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการศึกษาดูงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีการจัดสัมมนาการจัดการกิจการพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบ โดยนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ โดยมี ๑. พระอาจารย์สีเมือง วงทะทองคำ หัวหน้าห้อง

^๑ องค์กรพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, **ธรรมนูญปกครองสงฆ์ลาว**, (เวียงจันทน์: กระทรวงศึกษา, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

การพัฒนาครู วิทยาลัยครูสงฆ์จำปาสัก สปป.ลาว ๒.ท่านไกรยาลัก ดวงปัญญา รองหัวหน้าวิชาการ วิทยาลัยครูสงฆ์จำปาสัก สปป.ลาว ๓.พระครูสิริภัทธรภรณ์ ตัวแทนนิสิตและ ๔.อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ อาจารย์ประจำรายวิชาฯ เป็นผู้ดำเนินรายการสัมมนา สรุปองค์ความรู้จากการสัมมนาได้ ดังนี้

๑. การบริหารด้านการปกครอง

ตามกฎระเบียบการดำเนินงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวที่ได้ผ่านการประชุม สมัยวิสามัญ พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้มีมติตกลงรับรองรูปแบบการบริหารงานคณะสงฆ์มีกรรมวิธีการคือ กรรมวิธีการการเมือง กรรมวิธีการเศรษฐกิจ กรรมวิธีการวัฒนธรรม ใน ๓ กรรมวิธีการนั้นได้แบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างชัดเจน คือ

๑. กรรมวิธีการการเมือง จะต้องทำหน้าที่ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่การปกครอง

๒. กรรมวิธีการ เศรษฐกิจ มีหน้าที่ทำงบประมาณ ในการบริหารงานองค์การและต้อง

ประสานงานเกี่ยวกับงบประมาณกับกรมการศาสนาที่ขึ้นกับแนวลาวสร้างชาติ โดยประสานงานกับ รัฐบาลคือจะต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณการประชุม การปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแพร่ ศาสนาโดยจะต้องลงพื้นที่ในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ พร้อมกันนั้นก็ต้องมีงบประมาณในการ จัดตั้งการประชุม การเลือกตั้งเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศตามมติตกลงของการประชุมใหญ่ พ.ศ. ๒๕๑๘

๓. กรรมวิธีการวัฒนธรรม รับผิดชอบการศึกษา การสาธารณสุขของพระสงฆ์ งาน ด้านวรรณคดี ตำรา หลักสูตรการศึกษาปริยัติธรรม

การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละกรรมวิธีการนั้น ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นบุคคลและ จัดสรรหน้าที่ตำแหน่งตามความรู้ความสามารถ การปกครองคณะสงฆ์ขององค์การพุทธศาสนา สัมพันธ์แห่งประเทศไทยลาวนั้นได้แบ่งสมาชิกขององค์การออกเป็น ๓ ประเภท

๑. สมาชิกกิตติมศักดิ์
๒. สมาชิกแก่นสาร
๓. สมาชิกสามัญ

ภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่นับถือพระพุทธศาสนาแล้วแต่มีสิทธิ์สมัครเป็นสมาชิกของ องค์การนี้ได้ แต่จะต้องมีเงื่อนไขถูกต้อง คือมีอายุ ๑๔ ปีขึ้นไป มีสัญชาติลาว มีชีวิตประจำวัน

ชัดเจนมีจิตใจรักชาติรักศาสนา องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับศูนย์กลาง มีอายุประจำการ ๕ ปี
๒. ระดับจังหวัด มีอายุประจำการ ๔ ปี
๓. ระดับเมือง มีอายุประจำการ ๓ ปี

รูปแบบการบริหารงานของศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวมีดังนี้

- ประธานองค์การ มี ๑ รูป
- รองประธาน มี ๑ หรือ ๒ รูป
- เลขาธิการ มี ๑ รูป
- รองเลขาธิการ มี ๑ รูป
- คณะกรรมาธิการ มี ๕ ถึง ๗ รูป
- คณะประจำศูนย์กลางองค์การมี ๑๓ ถึง ๑๕ รูป
- คณะกรรมการศูนย์กลางองค์การ มี ๓๕ รูป

สมาชิกองค์การรูปใดที่ละเมิดกฎระเบียบมติคำสั่งไม่ปฏิบัติตามต่อแนวทางนโยบายองค์การหรือธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐบาล จะต้องถูกพิจารณาโทษตามความเหมาะสม อิงตามสภาพเงื่อนไขตัวจริงองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้วางโครงการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนคือด้านการปกครองกฤษฎีสามเณรต้องเคารพธรรมวินัยปฏิบัติสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยในขอบเขตพระธรรมวินัย เคารพพระเถระตามลำดับอาวุโสดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความยุติธรรม ความเสมอภาค โดยยึดถือความสามัคคีบนพื้นฐานความรักชาติและรักพระพุทธศาสนา ในด้านการเมืองโดยยึดมั่นทัศนคติที่ต้อง พระสงฆ์สามเณรลาวต้องได้รับสิทธิผลประโยชน์ทางการเมืองเสมอภาคกันปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย ยกกระดับความรู้ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ติดตามสภาพการณ์ภายในและต่างประเทศ ปฏิบัติงานตามกำลังความสามารถเพื่อสนับสนุนในการปฏิบัติภารกิจของชาติ มีสิทธิ์เข้าร่วมขบวนการมหาชนที่ก้าวหน้า ในด้านการต่างประเทศจะต้องยึดหลัก ๕ ประการ ร่วมกันโดยสันติวิธีสร้างความสัมพันธ์อันดีกับองค์การจัดตั้งพุทธศาสนาและบรรดาองค์การจัดตั้งอื่นๆ ที่ก้าวหน้าในโลก มีส่วนร่วมในปกป้องรักษาสันติภาพในภาคพื้นเอเชียและในโลก

การประชุมสมัชชาวิสามัญครั้งนี้ยังได้มีมติเพิ่มเติมอีก ๑๓ ข้อ ในข้อที่ ๓ มีข้อความเกี่ยวกับสิทธิินกายของพระสงฆ์ลาวว่าพระสงฆ์สามเณรในประเทศลาว ไม่มีการจำแนกสิทธิินกายไม่ให้พูดหรือเขียนว่ามหานิกายหรือธรรมยุต นอกจากนี้ที่มีปรากฏอยู่ในวรรณคดีเท่านั้น พระสงฆ์สามเณรลาวเป็นเอกภาพกันตามพระธรรมวินัย ให้เรียกว่าพระสงฆ์สามเณรลาว ข้อ ๔ มีข้อความว่า พระสงฆ์สามเณรลาวในทั่วประเทศย่อมมีอิสรภาพตามกฎหมายเท่ากับประชาชนพลเมืองลาวตามพระธรรมวินัย สามารถเคลื่อนไหวทางการเมืองตามกฎหมาย^๒

^๒ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, มติ ๑๓ ข้อ, พ.ศ. ๒๕๑๘, (อัตสำเนา), หน้า ๕๔-๖๔

ที่จริงแล้วการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ก็มีจุดอ่อนและข้อบกพร่อง เนื่องจากว่าผู้บริหารงานไม่เอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่ตามการแต่งตั้งและไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่เนื่องมาจากสาเหตุที่ขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์ที่ตนเองปกครองอยู่ การปกครองคณะสงฆ์ที่พระมหากษัตริย์ทั้งหลายจะต้องเอาใจใส่ในเหตุการณ์เฉพาะหน้าดังนี้

๑. พระสงฆ์จะต้องปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้มีความตื่นตัวทางด้านการเมือง ให้พวกเขาได้เข้าใจในการเป็นเจ้าของประเทศชาติ

๒. พระสงฆ์และคฤหัสถ์จะต้องร่วมมือกันในการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองและปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกับแนวทางนโยบายของพรรคและรัฐบาล สำหรับพระสงฆ์จะต้องประพฤติตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา

๓. พระสงฆ์และคฤหัสถ์จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงิน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะต้องแนะนำประชาชนให้ปฏิบัติหน้าที่ของตน

๔. พระสงฆ์และคฤหัสถ์จะต้องให้ความร่วมมือในการศึกษาวัฒนธรรมและสาธารณสุข พระสงฆ์จะต้องช่วยสอนประชาชนให้พวกเขาได้เข้าใจในหลักศีลธรรม

๕. พระสงฆ์และคฤหัสถ์จะต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอโดยการแสวงหาความรู้เพื่อร่วมกันในการปฏิบัติหน้าที่ ในการพัฒนาประเทศชาติและสังคม^๓

ตามเอกสารแผนการการปฏิบัติงาน ๕ ปี ขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ได้วางแผนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๒๙ ได้มีการปรับปรุงระเบียบการบริหารงานให้มีความชัดเจนขึ้นโดยเฉพาะการแบ่งอำนาจหน้าที่ การปกครองระดับศูนย์กลาง คณะกองเลขต้องไปทำงานที่สำนักงานทุกวัน ทุกๆ เดือนต้องมีการประชุมและทุก ๆ ปีต้องมีการประชุมประจำปี เพื่อทบทวนผลการปฏิบัติงานว่าที่ผ่านมาได้ประสบผลสำเร็จและล้มเหลวในหน้าที่อะไรบ้าง การปกครองระดับจังหวัดทุก ๆ สามเดือนจะต้องให้มีการประชุมเป็นประจำ พระมหากษัตริย์ทุกรูปที่มีหน้าที่รับผิดชอบศึกษาอบรมทางด้านแนวคิดการเมือง การศึกษาและวัฒนธรรมเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เจ้าคณะจังหวัดจะต้องแก้ไขปัญหาให้ทันกับสภาพการณ์ ให้ถือปฏิบัติตามแผนการ ๕ ปีนี้ผสมกับแผนการบริหารงานในคณะจังหวัดทุกๆ ๕ เดือนจะต้องสรุปผลการปฏิบัติงานและส่งให้ศูนย์กลางรับทราบ

นอกจากนี้คณะปกครองระดับจังหวัดจะต้องทำแผนงบประมาณและให้ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องทุก ๆ จังหวัดจะต้องจัดให้มีห้องสมุดสำหรับเจ้าคณะเมืองก็ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคณะจังหวัด เพราะเป็นการปกครองท้องถิ่นของคณะสงฆ์ผู้ปกครองจะต้องมีความรู้ในท้องถิ่นและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมนี้ก็ต้องนำประชาชนปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามและพยายามกำจัดปัญหาในการเชื่อถือที่ขาดเหตุผลของประชาชน^๔

^๓ ภูมิ วงษ์วิจิตร, คำปราศรัยในการประชุมสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๙, (อัสสัมชัญ), หน้า ๕-๗.

^๔ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารแผนการปฏิบัติงาน ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ -๒๕๒๙, (อัสสัมชัญ), หน้า ๑-๖.

สรุป การบริหารงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ลาวจาก พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงปัจจุบัน องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ใช้กฎระเบียบและมติของการประชุมธรรมวินัย ธรรมนูญปกครองสงฆ์ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ โดยประสานความร่วมมือจากรัฐบาล เช่นการจัดฝึกอบรม รับประทานอาหาร การเผยแพร่ นโยบายการบริหาร ประเทศ ของรัฐบาล ทั้งนี้ก็เพื่อให้พระสงฆ์ ได้เข้าใจแนวทางการเมืองของรัฐบาลลาว กรมการศาสนา ที่สังกัดแนวลาวสร้างชาติ ได้มีบทบาท

โดยตรงในการประสานงาน จากภาครัฐและต่างประเทศเพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ลาว การปกครองคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงทางด้านโครงสร้าง และแต่งตั้งพระมหาเถระที่มีความรู้ทางธรรมวินัยให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามความจำเป็นที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในองค์การสงฆ์และปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะในระยะปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ลาวได้นำใช้ธรรมนูญปกครองสงฆ์กฎระเบียบสังฆานัติ ในการปกครองคณะสงฆ์มติของพรรคและรัฐบาลลาวที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ลาว

๒. การบริหารด้านการศึกษา

การศึกษาของคณะสงฆ์ลาวนั้นในระยะแรกหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๕๑๘ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดการศึกษาของคณะสงฆ์ร่วมในคณะกรรมการวัฒนธรรม ดำเนินการศึกษาตามหลักประชาธิปไตยของประชาชน การศึกษาของพระสงฆ์สามเณรนอกจากศึกษาธรรมวินัยแล้วยังจะต้องศึกษาความรู้รอบตัวที่มีลักษณะรักชาติ การศึกษาทุกระดับโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีคุณภาพและต้องมีการปรับปรุงระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางสังคม คณะกรรมการการศึกษาได้พยายามให้พระสงฆ์สามเณรได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค การประชุมใหญ่ครั้งที่ ๑ ขององค์การพุทธศาสนาได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการมีพระมหาเถระ ๔ รูป

พร้อมนี้องค์การพุทธศาสนายังได้มีมติข้อที่ ๙ ยังได้กล่าวไว้เกี่ยวกับโรงเรียนบาลีชั้นประถม และโรงเรียนบาลีชั้นมัธยม ต้องเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการปกครองระดับจังหวัดเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง สำหรับการศึกษาที่สูงกว่านั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ^๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ องค์การพุทธ

^๕ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๑๗-๑๘.

ศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยได้ออกข้อตกลงแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการศึกษาอบรมฝึกอบรมครูสอน ให้คณะกรรมการชุดนี้เป็นผู้อำนวยการทั่วไป และรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาอบรมครูพระ^๖ คณะกรรมการชุดนี้ได้ทำการอบรมครูพระที่จะไปสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งในส่วนกลางและในส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อให้พวกเขาได้เข้าใจแนวทางนโยบายการศึกษาของรัฐบาลลาว โดยความเป็นจริงแล้วการศึกษาของคณะสงฆ์ในเวลานั้นได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากกระทรวงศึกษา กีฬา และธรรมการ ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อตกลงเลขที่ ๙๘ ของรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะผู้อำนวยการโรงเรียนพระสงฆ์ คณะกรรมการชุดนี้ได้แบ่งอำนาจหน้าที่ออกเป็น ๓ แผนก

๑. แผนกปกครอง

๒. แผนกวิชาการ

๓. แผนกการเมือง

โดยมีมติร่วมกันดังต่อไปนี้

๑. สำหรับชั้นประถมให้เรียนตั้งแต่ประถม ๓ ขึ้นไป เนื่องจากว่าพระสงฆ์สามเณรลาวส่วนมากมีความรู้อยู่แล้ว กรรมการจึงทำหลักสูตรเท่ากับชั้นประถมเพียง ๓ ปี และเรียนวิชาธรรมวินัย โดยใช้พุทธประวัติประกอบเข้าในการสอนธรรมะ ใช้คำศัพท์ภาษาบาลีในการสอนวินัย เพื่อให้ให้นักเรียนชั้นที่ ๑ มีความเคยชินต่อคำศัพท์ภาษาบาลี

๒. สำหรับชั้นมัธยมใช้หลักสูตรพุทธศาสนาเข้า ๒ วิชา คือวิชาธรรม และวิชาบาลี โดยแปลคำศัพท์ที่ใช้ในพิธีสังฆกรรมต่างๆ ทางวินัยสงฆ์และหลักไวยากรณ์

๓. โรงเรียนสร้างครูชั้นอุดม ใช้หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ๒ วิชา คือ วิชาแปลพระอภิธรรม และวิชาไวยากรณ์บาลี

คณะกรรมการชุดนี้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนของพระสงฆ์สามเณรได้มีความต่อเนื่อง^๗ สำหรับนิตยภัตรและเงินเดือนครูสอนสำหรับพระสงฆ์สามเณรหรือคณะศึกษาสงฆ์และคณะผู้อำนวยการโรงเรียนมีสิทธิได้รับนิตยภัตรดังต่อไปนี้

๑. หัวหน้าคณะผู้อำนวยการศึกษาสงฆ์ทั่วประเทศ ได้รับเดือนละ ๒,๕๐๐ กีบ คณะผู้อำนวยการได้รับรูปละ ๒,๐๐๐ กีบ

๒. หัวหน้าคณะศึกษาสงฆ์จังหวัด หัวหน้าคณะผู้อำนวยการสร้างครูสงฆ์ชั้นกลางและหัวหน้าคณะผู้อำนวยการโรงเรียนอุดมศึกษาสงฆ์ ได้รับเดือน ๒,๐๐๐ กีบ และ ๑,๗๐๐ กีบ

๓. หัวหน้าคณะผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาสงฆ์ได้รับเดือนละ ๑,๗๐๐ กีบ และคณะ ๑,๕๐๐ กีบ

^๖พระมหาคำตัน เทพบัวลี, มติแต่งตั้งรับผิดชอบการศึกษาสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๘, (อัตถ์สำเนา), หน้า ๑.

^๗องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารบันทึกการประชุมกับกรมธรรมการ พ.ศ. ๒๕๓๘, (อัตถ์สำเนา), หน้า ๑-๒.

๔. หัวหน้าโรงเรียนประถมศึกษาสงฆ์ได้รับเดือนละ ๑,๕๐๐ กีบ

สำหรับครูสอนชั้นอุดมศึกษาได้รับเดือนละ ๒,๐๐๐ กีบ ครูสอนชั้นมัธยมศึกษาได้รับเดือนละ ๑,๓๐๐ กีบ คณะอำนวยการและครูสอนโรงเรียนสร้างครูชั้นกลาง เป็นภาระหน้าที่ของกรมธรรมการเป็นผู้จัดงบประมาณให้โรงเรียนพระสงฆ์ที่ขึ้นกับศูนย์กลางโรงเรียนพุทธศาสนาโดยตรง มี ๒ โรงเรียน คือ

๑. โรงเรียนสร้างครูสงฆ์ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นต้นตั้งอยู่วัดองค์ต่อมหาวิหาร

๒. โรงเรียนอุดมศึกษาสงฆ์ ตั้งอยู่วัดพระธาตุหลวงเหนือ

เพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพทางกระทรวงศึกษาและรัฐบาลลาวได้ให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ให้คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ได้ปรับปรุงโรงเรียนพระสงฆ์ที่มีอยู่แล้วให้มีเงื่อนไขอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนสร้างครูสงฆ์ตรวจตรารวบรวมสถิติเพื่อให้เกิดความถูกต้องในการบริหารคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพดีขึ้นที่ละก้าว^๘

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ให้คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์จัดการประชุมเพื่อแก้ไขหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาตามทิศทางยุทธศาสตร์ของการศึกษา จาก พ.ศ. ๒๕๓๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓ ภายใต้การเป็นประธานของอาจารย์ผ่อง สมฤกษ์ ประธานคณะกรรมการค้นคว้าปรัชญาพระพุทธศาสนา การประชุมได้ตกลงเป็นเอกภาพกันจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ๔ วิชา คือ ธรรมประยุกต์ วินัย บาลีสันสกฤต และประวัติพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพและจุดพิเศษของการศึกษาสงฆ์ในระยะใหม่^๙

อิงตามแผนการ ๕ ปี ครั้งที่ ๑ ขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้มอบหน้าที่ให้ พระมหาวิจิตร สิงหาราช เป็นประธานคณะอำนวยการโรงเรียนอุดมศึกษาสงฆ์ และพระมหาผ่อง สมฤกษ์ เป็นประธานคณะอำนวยการโรงเรียนสร้างครูสงฆ์ มีบทบาทภาระหน้าที่ จะต้องพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้าตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

การประชุมใหญ่ของคณะสงฆ์ครั้งที่ ๓ นี้ยังได้รับรองโครงการดำเนินงานโดยเฉพาะการศึกษาของคณะสงฆ์จะต้องร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ประถมศึกษาถึงชั้นอุดมศึกษา และโรงเรียนสร้างครูสงฆ์ การนำเอาวิชาพระพุทธศาสนาเข้าไปสอนในโรงเรียนครูสงฆ์จะต้องเลือกเฟ้นให้เหมาะกับสภาพการณ์ คณะกรรมการศึกษาสงฆ์ในแต่ละระดับจะต้องมีนโยบายสร้างโรงเรียนให้พระสงฆ์สามเณรได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง รักษาธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่โบราณกาลนั้น การจะทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาระหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์จะต้องสืบต่อลบล้างการไม่รู้หนังสือคืออ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ (ภาษาลาว เรียกว่า ก๊กหนังสือ) ส่งเสริม

^๘ กระทรวงศึกษา กีฬาและธรรมการ, แผนการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๐, (อัดสำเนา), หน้า ๗-๘.

^๙ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, หนังสือแต่งตั้งกรมการปรับปรุงหลักสูตรเรียนทางพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๓๐, (อัดสำเนา), หน้า ๑.

พระสงฆ์สามเณรที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นครูสอนเพื่อให้ลูกหลานได้เล่าเรียนตามกำลังความสามารถ^{๑๐}

หลังจากที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ใช้นโยบายจิตนาการใหม่ ได้กำหนดแก่นโยบายต่อพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ผูกพันกับสังคมคนลาวมายาวนาน มติของประชุมใหญ่ของศูนย์กลางพรรคได้ระบุไว้ว่ารัฐจะสืบต่อส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์และขยายระบบโรงเรียนสงฆ์ให้ดีขึ้นโดยมีเนื้อนัยทางธรรมและทางโลกพร้อมกันนี้รัฐก็จะสร้างเงื่อนไขให้พระสงฆ์สามเณรได้ประกอบส่วนในการสร้างสาธารณประโยชน์ และภารกิจในการพัฒนาประเทศชาติ^{๑๑}

กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงการศึกษาสงฆ์เพื่อยกสถานะโรงเรียนสร้างครูสงฆ์ขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์ โดยข้อตกลงเลขที่ ๔๔๙/สส พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย พระเถระจากองค์การพุทธศาสนา นักวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดตั้งโครงการหลักสูตรวิทยาลัยสงฆ์เพื่อส่งเสริมพระสงฆ์สามเณรให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พุทธศาสนาและผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อนำไปใช้ในหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้พระสงฆ์สามเณรเป็นผู้มีคุณภาพทางด้านแนวคิดและการปฏิบัติงาน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเห็นว่าพระสงฆ์ลาวได้มีส่วนร่วมในแก่การพัฒนาประเทศ คณะกรรมการร่างหลักสูตรได้จัดทำหลักสูตรของวิทยาลัยสงฆ์จนสำเร็จเป็นที่เรียบร้อยจึงทำการเปิดเรียนในปี พ.ศ. ๒๕๓๙^{๑๒} อิงตามบทสรุปผลการปฏิบัติงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้สรุปเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์มีโรงเรียนชั้นมัธยมทั้งหมด ๒๓ แห่งทั่วประเทศ โรงเรียนมัธยมตอนปลายทั่วประเทศ ๔ แห่ง ในนครหลวงเวียงจันทน์มีโรงเรียนวิทยาลัยสงฆ์ทั้งหมด ๔ แห่ง^{๑๓}

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ได้จัดการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ ขึ้น คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ ได้กล่าวว่าโรงเรียนพระสงฆ์ทั้งหมดทั่วประเทศมี ๕๖ แห่ง ครูอาจารย์มีทั้งหมด ๔๐๙ คน โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนปลาย ๔ แห่ง ครูอาจารย์ ๙๐ คน มีนักเรียนทั้งหมด ๓,๗๕๙ รูป วิทยาลัยสงฆ์ ๑ แห่ง ครูอาจารย์ ๓๐ คน มีนักเรียนทั้งหมด ๗๐ รูป และมีนักเรียนพระสงฆ์ลาวที่กำลังเรียนอยู่ประเทศพม่า ๙ รูป นักเรียนพระสงฆ์ลาวอยู่ประเทศไทย ๑๙ รูป^{๑๔}

ในบทสรุปนี้ คณะกรรมการการศึกษาได้ยอมรับว่าการศึกษาสงฆ์นั้นยังมีปัญหาการขยายตัวช้า ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันนี้ และยังมีปัญหาด้านคุณภาพ

^{๑๐} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, โครงการดำเนินงานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัดสำเนา), หน้า ๙๓-๙๕.

^{๑๑} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารยุทธศาสตร์การศึกษาสงฆ์, (เอกสารโรเนียว), หน้า ๑.

^{๑๒} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, ข้อตกลงว่าด้วยภาระบทบาทของวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๙, (อัดสำเนา), หน้า ๑-๔.

^{๑๓} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, บทสรุปผลงาน ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัดสำเนา), หน้า ๒-๓.

^{๑๔} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, บทสรุปรายงานการปฏิบัติงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. ๒๕๔๐, หน้า ๖-๗.

หลักสูตรและตำราเรียนยังไม่ได้คุณภาพและพอเพียงต่อความต้องการเพื่อจัดตั้งปฏิบัติศูนย์กลาง พรรคว่าด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่พยายามยกคุณภาพการศึกษาสงฆ์ให้สูงขึ้น คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ได้กำหนดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ ให้นักเรียนเรียนวิชาทาง วิชาทางพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ได้จัดทำขึ้น และให้เรียน ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ เช่น อักษรศาสตร์ ศึกษารรณคดี วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์จะต้องร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาของรัฐบาล เพื่อสร้างเงื่อนไขให้เกิดความสะดวแก่การศึกษาสงฆ์ และปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาสงฆ์ให้ได้ คุณภาพ ฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาครู พร้อมกันนี้ก็ต้องหางบประมาณที่เป็นนิยัตยภัตรแก่ครูที่เป็นพระสงฆ์^{๑๕}

สำหรับแผนขยายโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ ได้ทำการขยาย โรงเรียนสงฆ์ให้มีขึ้นหลายจังหวัด เช่น จังหวัดจำปาศักดิ์ ได้สร้างโรงเรียนพุทธศิลปะ ๑ แห่ง และโรงเรียนปริยัติธรรม ๑ แห่ง พร้อมกันนี้ก็ได้ออกสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ และสร้างวิทยาลัยสงฆ์ จำปาศักดิ์ขึ้น ๑ แห่ง นอกจากนี้ยังมีการขยายโรงเรียนมัธยมปลายศึกษาตอนปลายสงฆ์ขึ้นอีก เช่น จังหวัดคำม่วน ๑ แห่ง อุดมชัย ๑ แห่ง เวียงจันทน์ ๑ แห่ง สำหรับจังหวัดสุวรรณเขต ได้สร้างโรงเรียนปริยัติธรรมขึ้น ๒ แห่ง โดยมอบภาระหน้าที่ให้คณะศึกษาสงฆ์ประจำจังหวัด รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาสงฆ์ในจังหวัดของตนให้มีความก้าวหน้า ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าจังหวัดสุวรรณเขตมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการศึกษาสงฆ์

สำหรับคณะกรรมการการศึกษาได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษา ของคณะสงฆ์ โดยปรับปรุงโครงสร้างพัฒนาบุคลากรสร้างโรงเรียนให้เพียงพอต่อการขยายตัวและ เพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนทั้งพระภิกษุและสามเณร นอกจากนี้คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ยังได้ มีแผนนโยบายสนับสนุนให้นักศึกษาสงฆ์ลาว ขอบทุนเรียนฟรีจากรัฐบาลและคณะสงฆ์พม่าและ ประเทศไทยเห็นได้ว่าการศึกษาของคณะสงฆ์ถึงจะมีการขยายตัวช้าแต่ก็มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มาโดยตลอด

๓. คณะบริหารด้านการเผยแผ่

สำหรับคณะกรรมการเผยแผ่ ศาสนาขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวหลังเปลี่ยน ระบอบการเมืองการปกครองลาว พ.ศ.๒๕๑๘ ได้จัดการประชุมใหญ่ขึ้นได้มีมติรับรองโครงการ ดำเนินงาน และคณะบริหารงานศูนย์กลางพระพุทธศาสนารับรองมติแต่งตั้งพระเถระรับหน้าที่ ตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการเผยแผ่มีคณะกรรมการ

คณะกรรมการเผยแผ่ นี้มีหน้าที่จัดทำแผนงานและโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ สอดคล้องกับการเมืองการปกครองและแนวทางของรัฐบาล โดยนำเอาหลักศีลธรรมทางศาสนา ประสมประสานกับสภาพการตัวจริงเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมให้ประชาชนเลิกการเชื่อถือมหาย เช่น

^{๑๕} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๐, หน้า ๒๐-๔๓.

การเชื่อถือผีและ พราหมณ์^{๑๖} โดยความเป็นจริงแล้ว การเทศนาเผยแผ่ ก็เป็นหน้าที่พระภิกษุสงฆ์ แต่ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาที่อยู่ในสภาพหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะต้องมีความรู้ความเข้าใจสภาพการตัวจริงโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชีวิตของประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้มีมติแต่งตั้งศูนย์สัมมนาสงฆ์ขึ้น หนึ่งคณะเพื่อเป็นสถานที่อบรมให้แก่พระภิกษุสงฆ์และสามเณร^{๑๗}

อิงตามผลสรุปจากการประชุมขององค์การพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้สรุปการเผยแผ่พุทธศาสนามีดังนี้ คือได้เทศนาทางวิทยุเป็นประจำและได้จัดตั้งคณะกรรมการลงไปประสานสมทบกับองค์การปกครองท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทุกระดับ และจัดตั้งคณะกรรมการเทศนาขึ้น ๑ คณะ นำโดยพระอาจารย์มหาผ่อง สมฤกษ์ หลังจากดำเนินการได้หลายปีคณะกรรมการนี้ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับการเทศนาออกหลายเล่ม และได้จัดทำแผนนโยบายไว้เป็นหลักการในการเผยแผ่ศีลธรรม คือ

- พระสงฆ์สามเณรจะต้องรู้จักประยุกต์หลักศีลธรรมทางด้านพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้กับแนวทางการเมืองของรัฐบาล

- การเผยแผ่ศีลธรรมทางพุทธศาสนาต้องมีการกลั่นกรองเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นสัจธรรมเพื่อให้ประชาชนได้หลุดพ้นจากการเชื่อถือนงายไร้เหตุผล

- พิธีการทางพระพุทธศาสนาต้องไม่อยู่ในลักษณะฟุ่มเฟือย จำแนกออกจากศาสนาพราหมณ์และผีออกจากศาสนาพุทธ

- การเทศนาแต่ละครั้งจะต้องให้สอดคล้องกับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสามัคคีรู้จักพึ่งตัวเอง^{๑๘}

จากบทสรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้สรุปผลการเผยแผ่ไว้ทุกจังหวัดได้ตั้งหน้าเทศนาอบรมเผยแผ่ศีลธรรมอย่างกว้างขวาง โดยมีความเคารพและเชื่อถือปฏิบัติตามหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าคนลาวนั้นได้เชื่อถือศาสนาชาวนาน การเทศนาเผยแผ่ทางด้านศีลธรรมให้ประชาชนนั้นสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของพวกเขาได้เป็นอย่างดี^{๑๙}

ในระยนี้การเผยแผ่ศีลธรรมทางด้านพระพุทธานั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลลาว เพราะพระสงฆ์สามเณรมีบทบาทสำคัญต่อสังคมลาว องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดตั้งคณะกรรมการเผยแผ่ศีลธรรมในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ขึ้น ๑ คณะ คณะกรรมการเผยแผ่มีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

^{๑๖} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๒๓-๖๙.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๑๘} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, โครงการบริหารงานคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๓, (อัดสำเนา), หน้า ๑ - ๒.

^{๑๙} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารสรุปผลงาน ๖ เดือน พ.ศ. ๒๕๒๖, (อัดสำเนา), หน้า ๘.

๑. ทำการศึกษาอบรมศีลธรรมให้แก่ประชาชน เพื่อให้พวกเขาได้มีความรู้ความเข้าใจในพุทธศาสนา

๒. จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการเทศนาปาฐกถาธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางนโยบายของรัฐบาล

๓. ค้นคว้าและเรียบเรียงหนังสือเทศนาประยุกต์เข้ากับแนวทางนโยบายของรัฐบาลให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๔. จัดตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานขึ้นในท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยเฉพาะจังหวัดที่มีเงื่อนไขอำนวยความสะดวก

๕. ปรับปรุงเรียบเรียงหนังสือศาสนพิธีและพิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศ^{๒๐}

การดำเนินการขององค์การสงฆ์เพื่อปฏิบัติตามแผนการ ๕ ปีของรัฐบาล ครั้งที่ ๒ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ได้กำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อรับประกันผลสำเร็จในหน้าที่ของตน ประกอบส่วนเข้าในการปฏิบัตินโยบายการต่างประเทศของรัฐบาล คณะบริหารงานคณะสงฆ์ทุกระดับได้ทำการเทศนาโฆษณาอธิบายให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจว่าในปัจจุบันนี้การปกปักรักษาประเทศชาติต้องมีสติระวางตัวรักษาเอกราชอธิปไตยและผืนแผ่นดินของชาติ พระมหาเถระทุกระดับได้ช่วยปลุกกระตุ้นลูกหลานประชาชนให้สมัครใจร่วมกันป้องกันชาติ^{๒๑}

อิงตามการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๓ ขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ได้กำหนดนโยบายในการเผยแผ่ไว้ดังนี้

๑. การเทศนาเผยแผ่ศีลธรรมโฆษณาอบรมนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจหลักศีลธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาและนโยบายของรัฐบาล

๒. การเทศนาหรือการโฆษณาอบรมนั้นเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์สามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา แต่ก็ต้องเลือกเฟ้นเอาหลักธรรมคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนา ที่มีสอดคล้องกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงในเวลานี้

๓. การเทศนาหรือศึกษาอบรมประชาชนต้องมีเป้าหมายทำให้ประชาชนเลิกการเชื่อถือสิ่งที่ไม่เหตุผล ไม่หมกมุ่นในอบายมุขละเลิกจากการพนัน

๔. บทเทศนาต้องแก้ไขปัญหาสังคมที่เสื่อมโทรมทำให้ประชาชนปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม

๕. บทเทศนาแต่ละบทให้มีจุดประสงค์ส่งเสริมมูลเชื่อสามัคคี ทำให้ประชาชนมีความขยันในการทำมาหาเลี้ยงชีพ^{๒๒}

^{๒๐} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, ข้อกำหนดว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติงาน พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัดสำเนา), หน้า ๓.

^{๒๑} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัดสำเนา), หน้า ๔๔-๔๖.

^{๒๒} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, โครงการดำเนินงาน พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัดสำเนา), หน้า ๙๒ - ๙๓.

การเผยแผ่ศีลธรรมทางพุทธศาสนานั้น นอกจากจะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากรัฐบาลและประชาชน ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้นิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมสัมมนาหรือปาฐกถาธรรม เพื่อเผยแผ่บทบาทพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาว เช่นกระทรวงวัฒนธรรมได้นิมนต์พระเถระไปร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังแนวคิดของพระสงฆ์ผู้มีบทบาทที่นำพาประชาชนลาวให้เกิดความตื่นตัวทางด้านการเมือง และร่วมกันในการพัฒนาสังคมประเทศชาติ เพราะไม่ว่าอยู่ในสภาพการณ์ใดๆ ก็ตาม เช่น เมื่อบ้านเมืองมีความสงบสุขปราศจากภัยสงคราม พระสงฆ์ก็ยังมีบาทและอิทธิพลต่อสังคมลาวเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์จึงได้รับการยอมรับเป็นที่กว้างขวางจากประชาชนและผู้มีอำนาจ^{๒๓}

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดการประชุมใหญ่ขึ้นอีกครั้งเพื่อทบทวนผลงานในปีที่ผ่านมา เกี่ยวกับภาระหน้าที่ในการเผยแผ่ศีลธรรมทางพุทธศาสนา ที่ได้รับการปรับปรุงสนับสนุนจากรัฐบาลด้วยดีเสมอมา ภายใต้การเป็นประธานของพระอาจารย์ชาติ กนตสีโล ได้จัดโครงการขึ้น ๒ โครงการ

๑. โครงการฝึกอบรมพระธรรมกถึก ได้เริ่มปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึง ๒๕๓๗ ได้เปิดการฝึกอบรมพระธรรมกถึกขึ้นที่วัดพุทธวงศาป่าหลวง มีพระสงฆ์สามเณรเข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน ๙๒ รูป โดยใช้เวลาในการฝึกอบรมอยู่ ๕๔ วัน ต่อมาก็ได้ฝึกอบรมอีกเป็นครั้งที่ ๒ มีพระสงฆ์สามเณรเข้าร่วมอีก ๕๑ รูป ที่มาจก ๑๗ จังหวัดทั่วประเทศ การฝึกอบรมได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนและมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้เข้าสู่จิตใจของประชาชน และให้พระสงฆ์สามเณรรักษาประเพณีระเบียบวินัยของพระสงฆ์ไว้ให้มั่นคง การฝึกอบรมได้ใช้เวลา ๒๒๐ วัน โครงการนี้ได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

๒. โครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ถึง ๒๕๔๐ ได้เปิดการอบรมการฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานในนครหลวงเวียงจันทน์ ปรากฏว่าได้มีประชาชนลาวสนใจเข้าร่วมปฏิบัติอย่างมากมาย โดยเฉพาะการฝึกอบรมขึ้นอยู่ในแต่ละท้องถิ่น การจัดฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นได้ใช้ระยะเวลาเรียน ๗ วัน ได้มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติ ๒,๘๕๙ คน พระสงฆ์ ๘๓๖ รูป สามเณร ๔๙๔ รูป ประชาชน ๑,๕๑๔ คน พิเศษยังมีชาวต่างประเทศสนใจเข้าร่วมฝึกอบรมตัวจริง ๓๑ คน

การจัดฝึกอบรมธรรมกถึกและวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นได้จัดขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศ ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อให้พวกเขาได้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา^{๒๔}

^{๒๓} พระอาจารย์ชาติ กนตสีโล, ธรรมะกับสังคมลาว, พ.ศ. ๒๕๓๘, (อัสสัมชัญ), หน้า ๔-๑๒.

^{๒๔} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัสสัมชัญ), หน้า ๘-๑๑.

ตามโครงการดำเนินงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว โดยรับรองจากการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ คณะกรรมการเผยแผ่ได้กำหนดภารกิจที่จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. คณะเผยแผ่แต่ละระดับจะต้องทำการฝึกอบรมธรรมกถึกและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการปฏิบัติ

๒. พระมหาเถระทุกรูปที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแผ่ จะต้องฝึกอบรมพระสงฆ์สามเณรที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนให้พวกเขาได้เรียนรู้หลักธรรมให้เข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. สำนักเผยแผ่ทุกระดับต้องเลือกเฟ้นเอาหลักศีลธรรมประยุกต์เข้ากับสภาพการตัวจริง เพื่อให้การเทศนาแต่ละครั้งได้ประสบผลสำเร็จ

๔. คณะเผยแผ่ต้องร่วมมือกับองค์การปกครองฝ่ายบ้านเมือง อำนวยความสะดวกในการเผยแผ่ศีลธรรมของพระสงฆ์และให้ประชาชนเคารพระเบียบกฎหมายของบ้านเมือง^{๒๕}

เพื่อให้มีหลักการในการปฏิบัติงานของกรรมการบริหารงานคณะสงฆ์องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้นำใช้ธรรมนูญปกครองสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการเผยแผ่ มีดังต่อไปนี้

๑. จัดตั้งสังฆบัญญัติ สังฆาณัติ กฎระเบียบในการดำเนินงานเผยแผ่ศีลธรรม ฝึกอบรมธรรมกถึก และวิปัสสนากัมมัฏฐานในทั่วประเทศ

๒. การพัฒนาบุคลากร เช่น วิปัสสนาจารย์ ต้องให้มีทั้งปริมาณและคุณภาพ ทุกจังหวัดต้องมีวิปัสสนาจารย์ประจำ

๓. นำใช้วิปัสสนาจารย์ผู้มีประสบการณ์เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติ

๔. ชี้นำในการจัดพิมพ์ตำราเกี่ยวกับการเผยแผ่ศีลธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาปฏิบัติ^{๒๖}

สำหรับองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ถือเอางานทางด้านเผยแผ่ศีลธรรมเป็นงานหลักและให้ความสำคัญแก่คณะกรรมการเผยแผ่ โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการการเผยแผ่จากระดับศูนย์กลางถึงระดับอำเภอ และจัดให้มีศูนย์อบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานในนครหลวงเวียงจันทน์ และตามจังหวัดต่างๆ เช่น หลวงพระบาง สุวรรณเขต และจำปาศักดิ์ การเทศนาธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ทุกวันพระและวันอาทิตย์ได้ปฏิบัติเป็นประจำต่อเนื่อง

สรุปการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาว องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดตั้งคณะกรรมการเผยแผ่ขึ้น เพื่อทำหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนลาวทั้งภายในและต่างประเทศและจัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายสำนักในทั่วประเทศ โดยมีสำนักใหญ่ตั้งอยู่นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อทำหน้าที่พัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่

^{๒๕} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, โครงการดำเนินงานในการเผยแผ่ศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัตสำเนา), หน้า ๔๔-๔๕.

^{๒๖} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, ธรรมนูญปกครองสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๑, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ชาวนุ่ม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔ - ๑๕.

ศาสนา โดยจัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถ ใน คณะกรรมการเผยแพร่เผยแผ่ยังได้จัดหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมขึ้นทั้งในระดับศูนย์กลาง และระดับท้องถิ่น เช่นจัดให้มีหน่วยงานเผยแผ่ศีลธรรม นครหลวง โดยร่วมมือกับกรมศาสนาที่ดูแลทางด้านนโยบาย และแนวทางของรัฐบาลลาวเพื่อรับประกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานการเผยแผ่ ศีลธรรมทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่นได้รับผลสำเร็จพอสมควร แต่ก็ยังไม่บรรลุตามความประสงค์ เพราะขาดบุคลากรที่มีศักยภาพ ในการทำหน้าที่เผยแผ่ศีลธรรมให้เข้าสู่จิตใจประชาชนคนลาว

๔. การบริหารงานของคณะกรรมการสาธารณูปการ

คณะกรรมการบริหารงานของคณะกรรมการสาธารณูปการตามมติการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๑ ของ องค์การพุทธศาสนาลาว พ.ศ. ๒๕๑๘ อิงตามแผนการดำเนินงานที่ได้รับรองจากการประชุมใหญ่ ครั้งที่หนึ่ง ได้กำหนดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ คือ คณะกรรมการสาธารณูปการ จะต้อง สร้างผลงานใน การพัฒนาประเทศพื้นฟูบูรณะวัตถุโบราณ บูชานิยสถาน และวัดวาอารามให้เป็นທີ່เหลื่อมใสศรัทธา ของประชาชนพร้อมนี้ก็ต้องรักษาศิลปะวรรณคดี ส่งเสริมศิลปหัตถกรรม พระสงฆ์สามเณรลาว สามารถเป็นช่างหัตถกรรมได้ตามความเหมาะสม^{๒๗}

การปฏิบัติงานในฐานะ กรรมการสาธารณูปการนี้ ได้ จัดส่งงบประมาณให้ต่างจังหวัดเพื่อ ซ่อมแซมอาคารเรียนและทำการ บูรณปฏิสังขรณ์ โบสถ์ วิหาร และ กุฏิพระสงฆ์ งบประมาณเหล่านี้ คณะกรรมการสาธารณูปการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล^{๒๘} ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะกรรมการ สาธารณูปการ ได้รับงบประมาณจาก การช่วยเหลือของประเทศญี่ปุ่น

องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวจึงจัดตั้งคณะกรรมการบูรณะพระธาตุหลวงขึ้นภายใต้การเป็น ประธานของ พระอาจารย์มหา่อง สมฤกษ์ พระมหาวิจิตร สิงหาราช เป็นรองประธาน พร้อมด้วย คณะกรรมการอีกจำนวนหนึ่ง คณะกรรมการนี้จะต้องร่วมมือกับแผนก พิพิธภัณฑ์ และวัตถุโบราณ ดำเนินการบูรณะพระธาตุหลวงเพื่อ รักษาไว้ ซึ่งทรัพย์สินสมบัติของชาติ^{๒๙}

^{๒๗} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๘, (อัตสำเนา), หน้า ๒๑-๖๓.

^{๒๘} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารสรุปผลงาน พ.ศ. ๒๕๒๐, (อัตสำเนา), หน้า ๒.

^{๒๙} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารแต่งตั้งคณะกรรมการบูรณะพระธาตุหลวง ปี ๒๕๒๐, (อัตสำเนา), หน้า ๑.

การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุและโบราณสถานนั้นคณะกรรมการธิการสาธารณูปการได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเห็นได้จากบทสรุปผลการปฏิบัติงาน ๕ ปีของคณะกรรมการธิการสาธารณูปการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ได้เสนอแผนการสร้างวัดในนครหลวงเวียงจันทน์ สร้างโบสถ์วัดพระธาตุหลวงเหนือ สร้างศาลาวัดเทพนิมิต สร้างโบสถ์วัดศรีฐานเหนือ สร้างศาลาวัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง ซ่อมแซมมหาภูมิจิตต์พระธาตุหลวงเหนือ ซ่อมแซมศาลาวัดศรีฐานเหนือ งบประมาณที่ใช้จ่ายในการก่อสร้างได้รับจากการบริจาคของประชาชน อีกส่วนหนึ่งได้รับเงินบำรุงจากรัฐบาลทุกๆ ปี สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๒๒ นี้ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยลาวได้รับงบประมาณจากรัฐบาล ๖,๕๐๐,๐๐๐ กีบ และได้จัดแบ่งเงินจำนวนนั้นไปต่างจังหวัดเพื่อทำการบูรณะวัดอุโบสถในแต่ละท้องถิ่น^{๓๐}

สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๒๖ คณะกรรมการธิการสาธารณูปการได้ทำการสรุปผลงานการสร้างถาวรวัตถุทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด เช่น ได้สร้างกุฏิ ๑๕๗ หลัง โบสถ์ ๒๖ หลัง ศาลา ๒๗ หลัง โรงเรียน ๑๓ แห่ง ทุก ๆ จังหวัดได้เอาใจใส่ศึกษาค้นคว้าโบราณวัตถุและวรรณคดีอุโบสถร้างและพระพุทธรูปต่างๆ พร้อมกันนั้นก็จัดตั้งห้องสมุดประจำจังหวัดขึ้น^{๓๑}

ในการประชุมใหญ่ขององค์การพุทธศาสนาครั้งที่ ๓ คณะกรรมการธิการสาธารณูปการได้จัดทำนโยบายและกำหนดแผนปฏิบัติงานเพื่อเป็นหลักการในการอ้างอิงสำหรับคณะกรรมการ

สาธารณูปการ คือ คณะปกครองทุกระดับจะต้องเอาใจใส่ก่อสร้างวัดวาอารามให้ถูกต้องและเหมาะสมตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์และให้ถูกต้องตามประเพณีที่พระสงฆ์ลาวเคยปฏิบัติสืบกันมา วัดใดจะทำพิธีผูกพัทธสีมาจะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการธิการสาธารณูปการตามสายการจัดตั้ง สำหรับการซ่อมแซมโรงเรียนและบูรณปูชนียสถาน สำหรับอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์นั้น เป็นหน้าที่คณะกรรมการงานศูนย์กลางรับผิดชอบ ให้คณะกรรมการทุกระดับเอาใจใส่รักษาปูชนียสถานวัตถุโบราณ มีพระธาตุเจดีย์ ภายใต้การชี้แนะของคณะกรรมการงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การก่อสร้างหรือการซ่อมแซมวัดวาอารามนั้นให้ถือเอาการซ่อมแซมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับงบประมาณในการก่อสร้างเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละระดับต้องรับผิดชอบเอง^{๓๒}

ในปีที่ผ่านมาองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้สร้างหอธรรมสภาโดยจะต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลและการบริจาคจากประชาชน และการก่อสร้างโรงพยาบาลสงฆ์เป็นตึก

^{๓๐} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารสรุปผลงาน ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓, (อัตสำเนา), หน้า ๗.

^{๓๑} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารสรุปผลงาน พ.ศ. ๒๕๒๖, (อัตสำเนา), หน้า ๘.

^{๓๒} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, บทสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๒, (อัตสำเนา), หน้า ๔๙ - ๕๒.

ขนาด ๒ ชั้น มีความกว้าง ๑๔ เมตร บรรจุเตียงนอนได้ ๒๗ เตียง โดยได้ทุนก่อสร้างจากท่าน Dr. Marcel C. Roy นอกจากนี้ยังได้ใช้จ่ายงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมทั่วประเทศ คณะกรรมการสาธารณูปการได้ร่วมมือกับคณะปกครองฝ่ายรัฐบาลในการทำหน้าที่รักษาปูชนียสถานอันเป็นทรัพย์สินสมบัติของชาติให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชา^{๓๓}

จากผลสรุปของการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ ขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ที่จัดขึ้นปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้สรุปผลงานการก่อสร้างและซ่อมแซมบรรดาอาคารเรียนและโบสถ์ศาลา เช่น ได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดศรีพรหม แขวงเชียงขวาง วัดสันติภาพ ในปีนี้องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ปรับปรุงบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุหลวงให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและบูรณะโบสถ์วัดองค์ต่อมหาวิหารให้กลับคืนสู่สภาพเดิม นอกจากงานทางด้าน การก่อสร้างแล้วคณะกรรมการสาธารณูปการระดับต่าง ๆ ยังได้เอาใจใส่รักษาวัตถุโบราณ โดยเฉพาะได้ร่วมมือกับองค์การจัดตั้งรัฐบาลในการปกป้องรักษาทรัพย์สินสมบัติแห่งชาติไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา^{๓๔}

คณะกรรมการสาธารณูปการนอกจากได้ปฏิบัติงานตามนโยบายขององค์การพุทธศาสนาแล้วยังได้ปฏิบัติตามสิทธิ์และหน้าที่ที่กำหนดไว้ในธรรมนูญปกครองสงฆ์ ดังต่อไปนี้

๑. สร้างกฎระเบียบในการสร้างถาวรวัตถุและศาสนสมบัติให้สอดคล้องตามระเบียบกฎหมายของรัฐบาล

๒. จัดสร้างกองทุนเพื่อรักษาศาสนสมบัติ

๓. คณะกรรมการสาธารณูปการได้มีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีก คือจะต้องฟื้นฟูการนำใช้ยาพื้นเมืองปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม โดยปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยทางพุทธศาสนา^{๓๕}

องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๕ ขึ้น พ.ศ. ๒๕๔๗ คณะกรรมการสาธารณูปการได้ประเมินผลงานที่ผ่านมาในการพัฒนาการก่อสร้างศาสนวัตถุเพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองตามสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรักษาปูชนียสถานเนื่องจากได้รับบริจาคปัจจัยจากประชาชนลาวทั่วประเทศ คณะกรรมการสาธารณูปการได้กำหนดแผนงานที่จะต้องปฏิบัติในอนาคต

๑. การคุ้มครองรักษาศาสนวัตถุโดยให้แต่ละวัดประสานร่วมมือกับอำนาจการปกครองของรัฐบาลและแผนกวัฒนธรรมเพื่อช่วยกันรักษาวัตถุอันมีค่าของชาติไว้

๒. ซ่อมแซมศาสนวัตถุที่ชำรุด เช่น ศาลา โบสถ์ พระธาตุเจดีย์ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. คณะกรรมการสาธารณูปการแต่ละระดับก่อนที่จะอนุญาตให้มีการสร้างวัดขึ้นจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะอิงตามนโยบายของรัฐบาลนั้นอยากให้ทางคณะสงฆ์สร้างโรงเรียน เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาแก่ประชาชนและพระสงฆ์สามเณร

^{๓๓} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัสสัมชัญ), หน้า ๓ - ๔.

^{๓๔} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๐, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๓๕} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, ธรรมนูญปกครองสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๔๑, หน้า ๑๕ - ๑๖.

๔. คณะกรรมการสาธารณูปการจะต้องออกกฎระเบียบในการคุ้มครองศาสนสมบัติให้ผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบ มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้จะต้องมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการคุ้มครองรักษาศาสนสมบัติที่เป็นวัตถุอันล้ำค่าของชาติให้มีความรู้ในคุณค่าของศิลปะลาวัณย์ที่มีมาช้านานและให้เอาใจใส่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด เพื่อให้บรรลุนโยบายที่คณะกรรมการสาธารณูปการและองค์การพุทธศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมต้องได้ประสานสมทบในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดศักยภาพในการรักษาทรัพย์สินสมบัติของชาติ^{๓๖}

สรุป การบริหารงานด้านสาธารณูปการนั้นเห็นได้ว่าคณะกรรมการสาธารณูปการมีหน้าที่โดยตรงในการบูรณะซ่อมแซมศาสนาวัดที่ชำรุดชดโทรม ให้มีความสะอาดเพียงพอ และรับประกันในการใช้งานได้ร่วมมือกับกระทรวงวัฒนธรรม และกรมศาสนา เกี่ยวกับงานด้านศิลปะสถาปัตยกรรมให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติลาวเพราะการควบคุมดูแลการก่อสร้างพัฒนาวัด ที่เป็นงานเกี่ยวเนื่องกับศิลปวัฒนธรรม นั้นเป็นงานที่มีความจำเป็นอย่างมากต่อความเป็นชาติลาว คณะกรรมการสาธารณูปการ ถ้าเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวเห็นได้ว่าเป็นหน่วยงานสำคัญแต่ถ้าดูจากผลงานเห็นได้ว่ายังขาดความเอาใจใส่จากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งนี้อาจเป็นสาเหตุที่เกิดมาจากผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานนี้เอง ถ้ามองจากภาพรวมแล้วองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด จากการศึกษาพบว่าได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบูรณะศาสนาวัดที่มีความสำคัญระดับชาติโดยเฉพาะพระมหาเถระระดับการนำขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้มีส่วนรับผิดชอบในงานสาธารณูปการถึงแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่รับผิดชอบ การให้ความสำคัญแก่ศิลปะและเอกลักษณ์ของชาตินั้นก็จะต้องทำงานกันเป็นคณะโดยมีความเห็นเป็นมติจากที่ประชุมโดยอาศัยเสียงส่วนใหญ่เป็นมาตรฐานในการตัดสินใจ สำหรับงานทั่วไปของคณะกรรมการสาธารณูปการในส่วนศูนย์กลางและท้องถิ่นก็ปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยงานนั้นทำตามอำนาจหน้าที่ ที่จะต้องดูแลเอาใจใส่โดยตรง ถึงอย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า ในหน่วยงานนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่คือขาดความเอาใจใส่จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และขาดบุคลากรที่มีความรู้และศักยภาพที่เพียงพอเพื่อสนองต่อความจำเป็นของงานด้านสาธารณูปการ

^{๓๖} องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, แผนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสาธารณูปการ พ.ศ. ๒๕๔๗, (อัดสำเนา), หน้า ๔.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- ภูมิ วงษ์วิจิตร. คำปราศรัยในการประชุมสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๙, (อัตสำเนา).
- พระมหาคำตัน เทพบัวลี. มติแต่งตั้งรับผิดชอบการศึกษาสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๘, (อัตสำเนา).
- พระอาจารย์ชาลี กนตสีโล. ธรรมะกับสังคมลาว, พ.ศ. ๒๕๓๘, (อัตสำเนา).
- องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว. เอกสารแผนการปฏิบัติงาน ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ -๒๕๒๙, (อัตสำเนา).
- _____. โครงการดำเนินงานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัตสำเนา).
- _____. เอกสารยุทธศาสตร์การศึกษาสงฆ์, (เอกสารโรเนียว).
- _____. ข้อตกลงว่าด้วยภาระบทบาทของวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๙, (อัตสำเนา).
- _____. บทสรุปผลงาน ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัตสำเนา).
- _____. บทสรุปรายงานการปฏิบัติงานขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว พ.ศ. ๒๕๔๐.
- _____. โครงการบริหารงานคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๓, (อัตสำเนา).
- _____. เอกสารสรุปผลงาน ๖ เดือน พ.ศ. ๒๕๒๖, (อัตสำเนา).
- _____. ข้อ ก า ห น ด ว่า ตั ว ย ก า ร จั ด ต้ ง ป ฏิ บั ตั ง าน พ . ศ . ๒ ๕ ๓ ๓ , (อัตสำเนา).
- _____. เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๓, (อัตสำเนา).
- _____. เอกสารการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๐, (อัตสำเนา).

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book:

- Flippo, Edwin B. *Management : A Behavioral Approach*. Boston: Allyn & Bacon, 1971.
- D. G. Muller. *A model for human resource development*. *Personnel Journal*. 35 (28), May 1976.
- Gilley, Jerry W. and Eggland, Steven A. *Principles of Human Resource Development*. New York : Addison Wesley, 1990.
- Hertzberg. *Motivation Moral and Money*. New York : Psychology Co., 1968.

การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี : มองเทศมองไทย Good Governance a Look at Foreign and thai

ฉัตรวิภา หมั่นมี*

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการบ้านเมืองจะดีได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง กล่าวคือ ต้องอาศัยทั้งตัวรูปแบบการบริหารและในขณะเดียวกันต้องเข้าใจเจตนารมณ์ของตัวบทกฎหมาย และรูปแบบนั้นด้วย นอกจากนี้รูปแบบดังกล่าวนี้ทรัพยากรบุคคลก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีได้ ในบทความนี้ผู้เขียนได้เปรียบเทียบการบริหารจัดการบ้านเมืองของประเทศออสเตรเลียกับประเทศไทยถึงการบริหารบ้านเมืองซึ่งประเทศไทยได้นำรูปแบบการบริหารบ้านเมืองมาจากประเทศออสเตรเลียในหลายส่วนแต่ถึงกระนั้นการบริหารจัดการของไทยก็ยังด้อยพัฒนาหรืออาจกล่าวได้ว่าพัฒนาช้าอยู่นั่นเอง ซึ่งโดยรูปแบบและวิธีการแล้วควรที่จะมีการพัฒนาไปมากกว่านี้ ผู้เขียนจึงได้สะท้อนให้เห็นว่าเพราะเหตุผลอะไรการบริหารจัดการบ้านเมืองในประเทศออสเตรเลียกับประเทศไทยจึงมีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ABSTRACT

Good Governance requires several components, namely the management style and at the same time understanding the spirit of the laws and its formats. Besides, the human resources are the most important component of the Good Governance. In this article the author compared the country management of Australia and Thailand that Thailand has taken many parts of administration from Australia. Even though the country management of Thailand still underdeveloped or develop slowly. As a matter of fact, Thailand should have been developed faster than this. The author has reflected that by what cause the country good governance of Australia and Thailand is so different.

Keyword: Good Governance

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๑. บทนำ

การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี : มองเทศมองไทย ผู้เขียนขึ้นต้นบทความนี้ด้วยชื่อ บทความด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการสื่อถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยผู้เขียน เน้นที่มองเทศแล้วกลับมามองไทย กล่าวคือ มองเทศในที่นี้หมายถึงประเทศออสเตรเลีย ทำไมต้อง เป็นประเทศออสเตรเลีย ต้องเกริ่นหรืออารัมภบทก่อนว่าอะไรที่ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะเขียน บทความเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีโดยเน้นไปที่ประเทศออสเตรเลีย ที่มาของบทความ นี้เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ผู้บริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศ ออสเตรเลียซึ่งผู้เขียนเป็นหนึ่งในคณะผู้เดินทางไปศึกษาดูงานในครั้งนี้ด้วย จากการศึกษาดูงาน เป็นระยะเวลา ๙ วัน ผู้เขียนได้มองเห็นการบริหารจัดการบ้านเมืองของประเทศออสเตรเลียนั้นเป็น ระเบียบเรียบร้อย (ทั้งนี้ในระหว่างการเยี่ยมชมรัฐสภาได้มีโอกาสเข้าร่วมฟังการประชุมของวุฒิสภา ด้วย) แต่ก่อนที่จะได้วิเคราะห์ถึงการบริหารจัดการบ้านเมืองของประเทศออสเตรเลีย และกลับมา มองประเทศไทยนั้นผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลพื้นฐานของประเทศออสเตรเลียนี้

๑. การบริหารกิจการบ้านเมืองของประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลีย มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีรูปแบบรัฐบาล เป็นสหพันธรัฐ และระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประมุขแห่งรัฐของออสเตรเลียคือสมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ ๑ ซึ่งพระองค์ปัจจุบันคือสมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ ๒ พระ อิสริยยศในออสเตรเลียคือ Elizabeth the Second, by the Grace of God Queen of Australia and Her other Realms and Territories, Head of the Commonwealth นั้นเป็น สาเหตุที่ทำให้ธงชาติของออสเตรเลียนีมีรูปธงชาติอังกฤษ พร้อมด้วยดาวแห่งสหพันธรัฐและดาว กางเขนใต้^๑

ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเป็นแม่แบบ(Governor-general) เป็นผู้แทน พระองค์ในออสเตรเลียของพระประมุขซึ่งประทับอยู่ในสหราชอาณาจักร รัฐธรรมนูญของ ออสเตรเลียระบุว่า "อำนาจบริหารเป็นของสมเด็จพระราชินี และทรงใช้อำนาจนั้นผ่านผู้สำเร็จ ราชการในฐานะผู้แทนพระองค์ของสมเด็จพระราชินี" อำนาจของผู้สำเร็จราชการนั้นรวมถึงการ แต่งตั้งรัฐมนตรีและผู้พิพากษา การยุบสภา และการลงนามบังคับใช้กฎหมาย ผู้สำเร็จราชการคน ปัจจุบันคือพลตรีไมเคิล เจฟเฟอรี ผู้สำเร็จราชการยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดด้วย ในทางธรรมเนียมปฏิบัตินั้น ผู้สำเร็จราชการจะใช้อำนาจตามคำแนะนำของรัฐมนตรี สภาบริหาร สหพันธรัฐ (Federal Executive Council) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้สำเร็จราชการ

^๑ กาญจนา คุณารักษ์ และประกอบ คุณารักษ์, รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย. (กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พี.รี.น., ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

โดยมีผู้สำเร็จราชการเป็นประธานการประชุม และรัฐมนตรีทุกคนมีสมาชิกภาพตลอดชีพ แต่ในทางปฏิบัติจะเรียกประชุมเฉพาะรัฐมนตรีคณะปัจจุบัน รัฐบาลจะมาจากพรรคที่ได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการที่สมเด็จพระราชินีทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแห่งออสเตรเลียให้เป็นตัวแทนพระองค์ในการแนะนำรัฐบาลออสเตรเลียที่ได้รับการเลือกตั้ง ผู้สำเร็จราชการจะแต่งตั้งรัฐมนตรีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ระบบการปกครองของออสเตรเลียจะยึดตามธรรมเนียมเสรีประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการยอมรับความต่างทางศาสนา ตลอดจนเสรีภาพในการแสดงออกและการสมาคม รัฐธรรมนูญของออสเตรเลียได้อธิบายหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐบาลออสเตรเลีย เช่น ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ และการค้าขาย การป้องกันประเทศ ตลอดจนการเข้าเมือง รัฐและเขตปกครองต่างๆ จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อเรื่องที่ไม่ได้มอบหมายให้แก่รัฐบาลสหพันธรัฐโดยจะมีกลุ่มทางการเมืองสองกลุ่มหลักซึ่งมักได้รับโอกาสจัดตั้ง รัฐบาลทั้งในระดับสหพันธรัฐ และในรัฐต่าง ๆ ซึ่งก็คือพรรคแรงงานออสเตรเลีย และรัฐบาลผสมซึ่งเป็นการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการของพรรคเสรีนิยมและพรรคร่วม ย่อย ๆ ซึ่งเรียกว่าพรรคชาติพรรคเสียงข้างมากหรือรัฐบาลผสมนี้จะกลายเป็นรัฐบาล ซึ่งจะได้รับการตัดสินในการเลือกตั้งโดยพลเมืองชาวออสเตรเลีย พรรคการเมืองหลักหรือกลุ่มพรรคการเมืองอื่นจะเรียกว่า ‘ฝ่ายค้าน’

ออสเตรเลีย มีรัฐสภาเก้าแห่ง หนึ่งสภาของสหพันธ์ หกสภาของแต่ละรัฐ และสองสภาของแต่ละดินแดน นอกจากนี้ยังมีรัฐบาลท้องถิ่นประมาณ ๗๐๐ รัฐบาล ออสเตรเลียกลายเป็นประเทศที่มีการปกครองประเทศแบบเดี่ยวตั้งแต่ ๑ มกราคม ๑๙๐๑ แม้ว่าจะมีการแบ่งออกเป็นรัฐและเขตปกครองซึ่งมีการปกครองด้วยตนเองก็ตาม แต่ก็ยังรวมใจกันเป็นหนึ่งเดียว รัฐสภาของสหพันธ์ใช้ระบบสองสภา ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร (House of Representative) และวุฒิสภา (Senate) สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๑๕๐ คน มาจากการเลือกตั้ง โดยแบ่งเป็นเขตเลือกตั้ง มีผู้แทนเขตละหนึ่งคน วุฒิสภามีสมาชิก ๗๖ คน มาจากแต่ละรัฐ รัฐละ ๑๒ คน และจากดินแดน (เขตเมืองหลวงและนอร์เทิร์นเทร์ริทอรี) ละสองคน ทั้งสองสภาจัดการเลือกตั้งทุกสามปี สมาชิกวุฒิสภามีวาระ ๖ ปี โดยการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด^๒

ออสเตรเลียมีพรรคการเมืองหลักสามพรรค ได้แก่พรรคแรงงานออสเตรเลีย พรรคเสรีนิยม และพรรคชาติ ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๖๕ รัฐบาลของสหพันธ์มาจากพรรคแรงงานหรือเป็นรัฐบาลผสมของพรรคเสรีนิยมและพรรคชาติ ปัจจุบัน นายกรัฐมนตรีเควิน รัตต์ มาจากพรรคแรงงาน พรรคอื่นๆ ที่มีบทบาทได้แก่ออสเตรเลียเดโมแครต และออสเตรเลียกรีนส์ โดยมักจะได้ที่นั่งในวุฒิสภา

๑.๑ วัฒนธรรมของออสเตรเลีย

สังคมออสเตรเลียประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายของภูมิหลังทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา และศาสนา ตลอดจนลักษณะเฉพาะของสังคมออสเตเลียยุคใหม่ ชาวอะบอริจินและชาวเกาะ Torres Strait อาศัยอยู่ในออสเตรเลียมาเป็นเวลาหลายหมื่นปี ชาวออสเตรเลียส่วนใหญ่

^๒ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกา, อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย อังกฤษสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและมาเลเซีย, (กรุงเทพมหานคร : ตรีสวีนิ (ซิลค์เวอร์มบุคส์), ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

จะอพยพเข้ามาหรือสืบเชื้อสายผู้อพยพที่เข้ามาใน ระหว่างช่วงสองร้อยปีที่ผ่านมาจากกว่า ๒๐๐ ประเทศ ภาษาพูดที่ใช้มากที่สุดในออสเตรเลียคือภาษาอังกฤษ และศาสนาที่นับถือมากที่สุดคือ ศาสนาคริสต์ แม้ว่าจะมีการใช้ภาษาต่างชาติและศาสนาอื่นอย่างแพร่หลายก็ตาม

๑.๒ เมือง รัฐ และเขตการปกครอง

ออสเตรเลียถูกแบ่งออกเป็นหกรัฐและสองเขตปกครอง

๑. รัฐแคนเบอร์รา เป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางของการปกครอง ซึ่งเมืองนี้ตั้งอยู่ห่างจากเมืองซิดนีย์ไปทางตอนใต้ประมาณ ๒๙๐ กิโลเมตรในอาณาเขตนครหลวงของออสเตรเลีย (ACT) แคนเบอร์ราตั้งอยู่บนดินแดนโบราณแห่งชาว Ngunnawal พื้นเมืองและชื่อของเมืองหมายความว่า 'สถานที่นัดพบ' จากคำในภาษาอะบอริจิน 'Kamberra' นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์กลางของสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น รัฐสภาออสเตรเลีย และศาลสูงของออสเตรเลีย^๓

๒. รัฐนิวเซาท์เวลส์ เป็นรัฐที่เก่าแก่ที่สุดและมีประชากรหนาแน่นที่สุดของออสเตรเลีย แต่เดิมมีการตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นทัณฑ์คมบนชายฝั่ง Port Jackson ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงอันพลุกพล่านอย่างซิดนีย์ กว่าหนึ่งในสามของชาวออสเตรเลียอาศัยอยู่ในรัฐนิวเซาท์เวลส์ และซิดนีย์ เป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

๓. รัฐวิกตอเรียมีขนาดเล็กที่สุดในรัฐบนแผ่นดินใหญ่แต่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับที่สอง เมลเบิร์นเป็นเมืองหลวงของรัฐ และเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับสองของออสเตรเลีย ระหว่างช่วงต้นทศวรรษที่ 1850 เมลเบิร์นได้กลายเป็นหนึ่งในเมืองที่ใหญ่ที่สุดและร่ำรวยที่สุดในโลก ในบางครั้งเมลเบิร์นจะถูกเรียกว่า "เมืองหลวงแห่งวัฒนธรรมของออสเตรเลีย" และเป็นแหล่งกำเนิดของภาพยนตร์ โทรทัศน์ ศิลปะ การเต้นรำ และดนตรีของออสเตรเลีย นอกจากนี้ความกระตือรือร้นในด้านกีฬาของรัฐวิกตอเรียยังถือเป็นตำนานอีกด้วย และเกมฟุตบอลตามแบบออสเตรเลียก็เริ่มต้นที่นี่

๔. รัฐควีนส์แลนด์เป็นรัฐที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของออสเตรเลีย เมืองหลวงของรัฐคือบริสเบน ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับสามของออสเตรเลีย ชาวควีนส์แลนด์จะเพลิดเพลินไปกับแสงอาทิตย์และความอบอุ่นของฤดูหนาวมากกว่า รัฐอื่น ๆ ในออสเตรเลีย และเหมาะเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมกลางแจ้งและกีฬาทางน้ำทุกประเภท นอกจากนี้ รัฐควีนส์แลนด์ยังเป็นถิ่นกำเนิดของแนวปะการัง Great Barrier Reef ที่มีชื่อเสียงก้องโลก อีกทั้งยังมีพื้นที่ขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลก ๕ แห่ง

๕. รัฐเซาท์ออสเตรเลียเป็นรัฐที่ตั้งอยู่ส่วนกลางทางตอนใต้ของประเทศ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่แห้งแล้งที่สุดของทวีปบางพื้นที่ รัฐเซาท์ออสเตรเลียเป็นรัฐที่ใหญ่ที่สุดอันดับสี่ของออสเตรเลีย และมีอาณาเขตร่วมกับรัฐบนแผ่นดินใหญ่ทั้งหมดตลอดจนเขตปกครองนอร์ทเทิร์นเท อิริทอรี เมืองหลวงของรัฐคือเมืองแอดิเลด ซึ่งเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับห้าของออสเตรเลีย รัฐเซาท์

^๓ ทินพันท์ นาเคตะ, รัฐศาสตร์ ทฤษฎี แนวคิด ปัญหาสำคัญและแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจการคดี, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

ออสเตรเลียมีงานศิลปะอันมีชีวิตชีวา และในบางครั้งยังเป็นที่ยึดมั่นในนามของ ‘เมืองแห่งเทศกาล’ อันมีเทศกาลต่าง ๆ กว่า ๕๐๐ รายการเกิดขึ้นทุกปี

๖. เขตการปกครองนอร์ทเทิร์นเทอริทอรี ซึ่งจุดเหนือสุดของออสเตรเลียจะอยู่บนเขตปกครองนอร์ทเทิร์นเทอริทอรี เมืองหลวงของเขตปกครองนี้คือเมืองดาร์วินซึ่งตั้งอยู่บนชายฝั่งทางเหนือ และเมืองอลิซสปริงส์อันเป็นเมืองในเขตปกครองที่มีความสำคัญ ในทางภูมิศาสตร์ เมืองอลิซสปริงส์ถือเป็นหัวใจของออสเตรเลีย เนื่องจากตั้งอยู่เกือบใจกลางของประเทศพอดี เขตปกครองนอร์ทเทิร์นเทอริทอรีจะมีหิน Uluru อันเลื่องชื่อ (Ayers Rock), Kata Tjuta (Olgas) และอุทยานแห่งชาติ Kakadu

๗. รัฐเวสต์เทิร์นออสเตรเลียเป็นรัฐที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในออสเตรเลีย ประชากรประมาณสามในสี่ของรัฐจะอาศัยอยู่ในเมืองหลวงที่ชื่อเพิร์ท ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับสี่ของออสเตรเลีย ทางตะวันออกของรัฐโดยมากเป็นทะเลทราย ขณะที่ทางตะวันตกของรัฐจะรายล้อมไปด้วยแนวชายฝั่งอันบริสุทธิ์ระยะทางเกือบ ๑๓,๐๐๐ กิโลเมตร ในทศวรรษที่ 1890 มีการค้นพบทองและการทำเหมืองแร่ยังคงเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของรัฐ

๘. รัฐแทสเมเนียถูกแยกออกมาจากออสเตรเลียแผ่นดินใหญ่โดยช่องแคบ Bass และเป็นรัฐที่เล็กที่สุดในออสเตรเลีย เมืองโฮบาร์ตซึ่งเป็นเมืองหลวงก่อตั้งขึ้นในปี 1804 โดยใช้เป็นทัณฑนิคม และเมืองหลวงที่มีความเก่าแก่ที่สุดเป็นอันดับสองรองมาจากซิดนีย์ พื้นที่หนึ่งในห้าของรัฐแทสเมเนียครอบคลุมไปด้วยอุทยานแห่งชาติและพื้นที่ ป่าธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเกาะอันเต็มไปด้วยภูเขาที่มากที่สุดในโลก ซึ่งเป็นข้อมูลทางธรณีวิทยาที่สะท้อนให้เห็นว่าออสเตรเลียและทวีปแอนตาร์กติกาเคยเชื่อมต่อกันเมื่อหลายล้านปีก่อน^๔

นอกจากนี้ ออสเตรเลียยังปกครองหมู่เกาะ Ashmore และ Cartier เกาะ Christmas หมู่เกาะ Cocos (หรือ Keeling) หมู่เกาะ Coral Sea หมู่เกาะ Heard และ McDonald เกาะ Norfolk และเขตปกครองออสเตรเลียแอนตาร์กติกเทอริทอรี (ซึ่งครอบคลุมทวีปแอนตาร์กติกาอยู่ ๔๒ เปอร์เซ็นต์) ในฐานะเขตแดนด้านนอก

๑.๓ การเมืองการปกครอง และระบบราชการของประเทศออสเตรเลีย

Australia แบ่งการเมือง การปกครองและการบริหารราชการ เป็น ๓ ระดับ คือระดับประเทศหรือระดับสหพันธรัฐ (Federal) ระดับรัฐ (State) หรือเขตปกครองพิเศษ (Territory) และระดับท้องถิ่น (Local) กล่าวคือ^๕

ระดับประเทศหรือระดับสหพันธรัฐ จะมีการเลือกตั้ง โดยมี ๒ สภาคือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งได้จากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน พรรคที่ได้เสียงข้างมากในสภาล่าง จะได้รับเชิญให้ตั้งรัฐบาล (Federal Government) เพื่อทำการบริหารประเทศ โดยจะมีการกำหนด

^๔ สติต นิยมญาติ, *สังคมวิทยาการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๖๓.

^๕ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, *ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๙๙๙, ๒๕๔๗), หน้า ๗๖.

ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของการบริหารงานแต่ละระดับ และผู้นำของฝ่ายบริหารในระดับ Federal คือ นายกรัฐมนตรี (Prime Minister) รูปด้านซ้ายคือ Kevin Rudd นายกรัฐมนตรีปัจจุบัน (๒๐๑๔) ระดับมลรัฐ (State) Australia ประกอบด้วย ๖ states และ ๒ Territories ซึ่ง State จะมีอำนาจอธิปไตยของรัฐตัวเอง คือมีทั้งรัฐบาลของรัฐ (State Government) สภาของรัฐ (State Parliament) และศาลสูงของรัฐ (State high court) โดยผู้นำของฝ่ายบริหารของรัฐ เรียกว่า Premier ของรัฐนั้นรูปด้านซ้าย คือ Nathan Rees - Premier ของรัฐ New South Wales ปัจจุบัน (2014)

ระดับท้องถิ่น เป็นการบริหารระดับท้องถิ่นตามขอบอำนาจที่ระดับ State กำหนด ได้แก่ การอนุญาตการเลี้ยงสัตว์ ก่อสร้างอาคาร การระบายน้ำ กำจัดน้ำเสีย บำรุงรักษาถนน ที่จอดรถ เป็นต้น ซึ่งความเป็นอิสระและขอบเขตในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองน้อยกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย และต้องอยู่ภายใต้การกำกับอย่างมากจากระดับ State หรือจะกล่าวได้ว่าแต่ละรัฐก็มีอธิปไตยของตนเอง คือมีทั้งอำนาจ บริหาร นิติบัญญัติและตุลาการ ในด้านการบริหารนั้น จะมีการแบ่งหน้าที่กันระหว่าง Federal Government , State Government และ ผู้บริหารของท้องถิ่น (Local Administration)

ส่วนในประเทศไทย จะใช้ Ministry แทน กระทรวง และ Department แทน กรม แต่ใน Australia นั้นไม่ใช่คำว่า Ministry แต่ใช้คำว่า Department ทำหน้าที่แทนกระทรวง คำว่า Department of Health ของ Australia จึงเทียบเท่ากับกระทรวงสาธารณสุขของ Australia

๑.๔ การเมืองและการเลือกตั้งในระดับสหพันธรัฐ

Australia ประกอบด้วย ๒ สภาเหมือนประเทศอังกฤษ คือ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา โดยการเลือกผู้แทนราษฎรเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว ประมาณ ๑๕๐ คน โดยมีวาระคราวละ ๓ ปี ส่วนวุฒิสภาได้จากการเลือกตั้ง โดยตรงจากประชาชนของรัฐนั้น จำนวนรัฐละ ๑๒ คน รวม ๗๒ คน (๑๒x๖ = ๗๒) และ Territories ละ ๒ คน เป็น ๔ คน (๒x๒ = ๔) จำนวนวุฒิสภาทั้งหมดรวม ๗๖ คน โดยมีวาระคราวละ ๖ ปี (ยกเว้นวุฒิสภาจาก Territories มีวาระครึ่งละ ๓ ปี) ในปี ๒๐๐๗ พรรคที่ได้เสียงข้างมากเสียงตามลำดับดังนี้ Labour (๘๓ ที่นั่ง), Liberal (๕๕) , National (๙ ที่นั่ง) อื่นๆ (๓ ที่นั่ง) ส่วนที่นั่งในวุฒิสภา ประกอบด้วย Labour (๓๒ ที่นั่ง), Liberal (๓๒), Green (๕ ที่นั่ง) National (๔ ที่นั่ง) อื่นๆ (๓ ที่นั่ง) โดยพรรคที่ได้เสียงข้างมาก จะได้รับเชิญจากผู้สำเร็จราชการ (Governor General) ให้จัดตั้งรัฐบาลของสหพันธรัฐ (Federal Government) โดยหัวหน้ารัฐบาลจะเป็นนายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันชื่อ Kevin Rudd สังกัดพรรค Australian Labour หรือ ALP

เป็นที่น่าสังเกตว่าระบบการเลือกตั้งระบบสหพันธรัฐ และระดับมลรัฐ (State) อาจจะไม่แตกต่างกันแล้วแต่รัฐ บางรัฐจะมี ๒ สภา คือ สมาชิกสภาผู้แทน (สภาล่าง) และวุฒิสภา (สภาสูง) บางรัฐจะมีเพียงสภาล่างสภาเดียว บางรัฐเลือกตั้งทุก ๓ ปีสำหรับสภาล่าง และทุก ๖ ปีสภาบน แต่บางรัฐมีการเลือกตั้งทุก ๔ ปี สำหรับสภาล่าง และทุก ๘ ปีสำหรับสภาบน

๑.๕ การเมืองและการบริหารราชการในระดับมลรัฐ (State)

ตามที่ได้เกริ่นมาก่อนหน้านั้นว่า Australia เป็นสหพันธรัฐ โดยรัฐต่าง ๆ จะมีการบริหารจัดการที่มีความอิสระตามเขตอำนาจที่กำหนดไว้ การเลือกตั้งของแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกันได้ เช่น บางรัฐมีสภาเดียว เช่น Queensland และ เขตปกครองพิเศษ ทั้ง ๒ (Territories) แต่รัฐที่เหลืออีก ๕ รัฐ รวมถึงระดับสหพันธรัฐ (Federal) มี ๒ สภา วาระของสภาล่างและสภาสูงก็ไม่เท่ากัน เช่นระดับสหพันธรัฐ (Federal) หรือของรัฐ Queensland วาระของสภาล่าง ๓ ปี ส่วนของสภาสูง ๖ ปี แต่บางรัฐเช่นรัฐ New South Wales (NSW) สภาล่าง ๔ ปี สภาสูง ๘ ปี ส่วนของ Queensland วาระ ๓ ปี เหมือนกับระดับ Federal

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ จึงขอยกตัวอย่างรัฐ NSW ซึ่งมี ๒ สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร (Legislative Assembly หรือ Lower House) มีจำนวนที่นั่งทั้งหมด ๙๓ ที่นั่ง มีวาระคราวละ ๔ ปี ส่วนวุฒิสภา (Legislative Council หรือ Upper House) มีจำนวน ๔๒ ที่นั่ง มีวาระคราวละ ๘ ปี โดยจะมีการเลือกตั้งหนึ่งทุก ๓ ปี สมาชิกของทั้ง ๒ สภารวมกัน ๑๓๕ ที่นั่ง และพรรคที่ได้เสียงข้างมากในสภาล่าง จะได้รับเชิญจากผู้สำเร็จราชการ (Governor General) ให้ตั้งรัฐบาล โดยหัวหน้ารัฐบาลเรียกว่า Premier พรรคการเมืองที่สำคัญของ Australia ได้แก่ Australian Labor Party หรือ ALB, Liberal Party, National Party เป็นต้น โดยในปี 2007 ALB เป็นพรรคที่ได้เสียงข้างมากในสภาของ NSW และผู้ที่เป็น NSW Premier ชื่อ Nathan Rees สังกัดพรรค Labor และ Senior Colleagues จะได้เป็น Ministers เพื่อบริหารสำนักงาน (Department) ต่าง ๆ ของรัฐ NSW ในการเลือกตั้งปี 2007 ที่ผ่านมา พรรคที่ได้รับการเลือกตั้งในสภาล่างได้แก่ พรรค Labour (๕๒ ที่นั่ง), Liberal (๒๒ ที่นั่ง), National (๑๓ ที่นั่ง) อื่นๆ (๖ ที่นั่ง) รวม ๙๓ ที่นั่ง สำหรับวุฒิสภาที่ได้รับเลือกตั้งในปี 2003 และ 2007 เป็นของพรรค Labour (๑๙ ที่นั่ง), Liberal (๑๐ ที่นั่ง), National (๕ ที่นั่ง) Green (๔ ที่นั่ง), อื่นๆ (๔ ที่นั่ง) รวม ๔๒ ที่นั่ง

๑.๖ ระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของออสเตรเลีย

ระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของออสเตรเลียเป็นระบบบริหารงานสาธารณะที่จัดทำโดยองค์กรระดับที่สาม รองจากส่วนที่เป็นการจัดการของสหพันธรัฐ (Commonwealth) และระดับมลรัฐ (State Government) และเป็นระบบการบริหารงานสาธารณะที่มีผู้ปฏิบัติงานน้อยที่สุดในสามระดับนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากตารางที่ ๑ จะเห็นได้ว่าระบบราชการส่วนท้องถิ่นของออสเตรเลียได้รับมอบหมายภารกิจที่มีความสำคัญน้อยกว่าองค์กรในระดับสหพันธรัฐและในระดับมลรัฐมาก ภารกิจที่จำกัดดังกล่าวสอดคล้องกับบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดขององค์กรปกครองท้องถิ่นดังจะเห็นได้จากตารางแสดงขอบเขตภารกิจและจำนวนผู้ปฏิบัติงานในงานบริการสาธารณะทั้งสามระดับ

ในเดือนมีนาคม ๒๕๔๒ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นของออสเตรเลียซึ่งลดจำนวนเรื่อย ๆ ในระยะเวลาประมาณ ๑๐ ปีมานี้ อันเป็นผลจากการยุบรวมท้องถิ่นหลายแห่งเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น มีจำนวนรวมทั้งสิ้นเพียง ๗๐๕ แห่งเท่านั้น

มลรัฐสองมลรัฐมีการปฏิรูปโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นไปแล้วอย่างมาก คือมลรัฐวิคตอเรียและมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ซึ่งจำเป็นต้องปฏิรูประบบราชการส่วนท้องถิ่นของตนตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เนื่องจากข้อจำกัดทางการเงินและงบประมาณทำให้มลรัฐไม่สามารถให้ความสนับสนุนท้องถิ่นอย่างไม่มีขอบเขตเช่นเดิมได้ ดังนั้น จึงได้มีการตรากฎหมายกำหนดให้มีการยุบรวมหน่วยงานท้องถิ่นหลายแห่งเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกิจการท้องถิ่นของมลรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายลำดับรองให้ยุบรวมท้องถิ่นได้ (มลรัฐวิคตอเรียสามารถลดจำนวนท้องถิ่นจากเกือบสองร้อยแห่งมาเหลือเพียงประมาณแปดสิบแห่งในระหว่างปี 1993-1995) และแนวทางในเรื่องการพัฒนาระบบบริหารท้องถิ่นโดยการยุบรวมท้องถิ่น ๒, ๓ หรือ ๔ แห่งเข้าด้วยกันเป็นหน่วยงานท้องถิ่นเดียวกันนี้กำลังเป็นที่แพร่หลายในรัฐอื่น ๆ ที่กำลังดำเนินการตามแนวทางเดียวกันในขณะนี้

การเปลี่ยนแปลงระบบบริหารงานท้องถิ่นอีกด้านหนึ่งที่เริ่มเกิดขึ้นในบางมลรัฐคือการกำหนดให้มี Chief Executive Office - CEO ขึ้นในระบบบริหารงานท้องถิ่นแทนที่จะให้นายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารงาน โดยให้มีการว่าจ้างผู้บริหารสูงสุดเข้ามาปฏิบัติงานตามนโยบายที่สภาท้องถิ่นมีมติให้ดำเนินการโดยการทำสัญญาว่าจ้างคราวละ ๕ ปี แนวทางดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับแนวคิดเรื่อง City-manager ที่ประเทศไทยเคยนำมาใช้ในกรณีเมืองพัทยาที่กำลังขยายตัวกว้างออกไป ภายใต้การชี้้นำ กำหนดนโยบายและวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่าง ๆ โดยรัฐมนตรีกิจการท้องถิ่นของมลรัฐซึ่งได้เลือกนำระบบนี้ไปใช้กับการบริหารงานของตนมากขึ้นเรื่อย ๆ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นของออสเตรเลียได้รับเงินสนับสนุนในลักษณะเงินอุดหนุนจากทั้งรัฐบาลมลรัฐ และรัฐบาลสหพันธรัฐในสัดส่วนประมาณ ๒๐-๓๐ % ของงบประมาณรายจ่ายของท้องถิ่นทั้งหมด งบประมาณส่วนที่เหลือของท้องถิ่นนั้นจะได้รับการเก็บภาษีที่ดินและโรงเรือนจากผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นหลัก

หากจะกล่าวโดยสรุป ระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของออสเตรเลียเป็นการบริหารจัดการในระดับมลรัฐที่มีความแตกต่างไปในแต่ละมลรัฐ และมีแนวโน้มที่จะลดจำนวนของหน่วยงานของท้องถิ่นลงเรื่อย ๆ โดยผลของการออกกฎหมายของมลรัฐที่จะทำให้มีการรวมท้องถิ่นเล็ก ๆ เข้าด้วยกัน หน่วยงานปกครองท้องถิ่นของออสเตรเลียมีอิสระในการดำเนินงานน้อย และอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดของรัฐมนตรีกิจการท้องถิ่นของมลรัฐ ซึ่งในมลรัฐวิคตอเรีย การตั้ง CEO ของท้องถิ่นแม้จะทำโดยมติสภาท้องถิ่น แต่ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกิจการท้องถิ่นของมลรัฐด้วย) และรัฐมนตรีมีอำนาจยุบสภาท้องถิ่นและออกคำสั่งให้ฝ่ายบริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าระบบบริหารงานท้องถิ่นของออสเตรเลีย มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเท่านั้น โดยมีได้มีความมุ่งหมายทางการเมืองในการให้โอกาสแก่คนของท้องถิ่นในการปกครองตนเองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยดังที่เป็นที่ยอมรับและกำหนดหลักประกันความเป็นอิสระและมีการปกครองตนเองของท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งกรณีของประเทศไทยแต่อย่างใด

๒. การบริหารกิจการบ้านเมืองของประเทศไทย

๒.๑ การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒-๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดย คณะราษฎร ซึ่งนำโดยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นับเป็นการเปลี่ยนแปลง ครั้งสำคัญที่สุดในการเมืองการปกครองของไทย เพราะเป็นการเปลี่ยนจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครองโดยรัฐธรรมนูญมีเป้าหมายจะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นหลักในการปกครอง^๖

เมื่อคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้วก็มีมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๒-๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้จะเป็นกฎหมายที่ใช้ชั่วคราวก็ตาม และหลังจากนั้นประเทศไทยก็ปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักมาโดยตลอด แม้จะมีการยุบเลิกรัฐธรรมนูญบ้างก็เป็นการชั่วคราวครั้งชั่วคราว ในที่สุดก็ต้องมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาทดแทนเสมอไป คงกล่าวได้ว่า การปกครองของไทยนั้นพยายามที่จะยึดหลักการปกครองโดยกฎหมาย คือ ให้มีบทบัญญัติ กฎเกณฑ์ กติกาที่แน่นอนเป็นแนวทางในการปกครอง^๗

ประเทศไทยมีการใช้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครอง จนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบันที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมแล้ว ๑๙ ฉบับทุกฉบับจะประกาศเจตนารมณ์ที่จะสร้างการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้น แม้บทบัญญัติของธรรมนูญแต่ละฉบับจะเป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ตามหลักสากล เช่นในทุกฉบับจะต้อง มีสมาชิกสภาประเกภแต่งตั้งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยร่วมกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งอยู่เสมอ รัฐสภาบางสมัยมีสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งทั้งหมด เป็นต้น ก็เป็นเพราะเหตุผลและความจำเป็นบางประการตามสถานการณ์ในขณะนั้น^๘

๒.๒ การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับประกาศเจตนารมณ์ไว้ชัดเจนว่าต้องการ ให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งอาจวิเคราะห์แยกแยะหลักการสำคัญๆ ของการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยได้ดังนี้

๑. อำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตย รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับ กำหนดอำนาจอธิปไตยซึ่งถือเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครอง ให้มีการแบ่งแยกการใช้ออกเป็น ๓ ส่วน คือ อำนาจอธิปไตยบัญญัติ หรืออำนาจอในการออกกฎหมาย อำนาจอบริหาร หรือ

^๖โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๙๖.

^๗ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บันทึกประวัติศาสตร์ ๑๔ ตุลา, (กรุงเทพมหานคร : สายธาร, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

^๘ลิขิต อีรวคิน, การเมืองการปกครองของไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๒.

อำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ และบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนและอำนาจตุลาการ หรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น องค์กรที่ใช้อำนาจทั้ง ๓ ส่วนนี้ คือ รัฐสภา เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ รัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และศาล เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ โดยใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์การกำหนดให้มีการแยกการใช้อำนาจ อธิปไตยออกเป็น ๓ ส่วน และให้มีองค์กร ๓ ฝ่าย รับผิดชอบไปองค์กรแต่ละส่วนนี้ เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย ที่ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจแต่ต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพราะถ้าให้องค์กรใดเป็นผู้ใช้อำนาจมากกว่าหนึ่งส่วนแล้วอาจเป็นช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจแบบเผด็จการได้ เช่น ถ้าให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร คณะรัฐมนตรีก็อาจจะออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และนำกฎหมายนั้นไปบังคับใช้เพื่อประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว การแยกอำนาจนั้นเป็นหลักประกันให้มีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน และป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการ^๙

๒. รูปของรัฐ ประเทศไทยจัดว่าเป็นรัฐเดี่ยว รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดไว้ว่า ประเทศไทยเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ ศูนย์อำนาจทางการเมืองและการปกครองมาจากแหล่งเดียวกับประชาชนทั้งหมดอยู่ภายใต้เอกรัฐซึ่งจะต้องปฏิบัติตามอำนาจหนึ่งอำนาจเดียว พร้อมทั้งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเดียวกันการใช้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศการปกครองภายในประเทศแม้จะมีการแบ่งอำนาจการปกครองไปตามเขตการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ ก็เป็นเพียงการแบ่งอำนาจตามลักษณะการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลใน ส่วนกลางและความสะดวกของประชาชนในการรับบริการ จากรัฐ อำนาจที่แท้จริงยังคงอยู่ที่รัฐบาลในส่วนกลาง หน่วยงานในภูมิภาคเป็นเพียงผู้รับเอาไปปฏิบัติเท่านั้น ไม่สามารถที่จะกำหนดการดำเนินการในความรับผิดชอบของตนโดยอิสระ^{๑๐}

การปกครองระดับท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล รวมทั้งการปกครองรูปกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา นั้น แม้ จะมีอิสระพอสมควรในการดำเนินการ และมีการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง มีลักษณะในการกระจายอำนาจ การปกครองแต่ก็ยังไม่เป็นอิสระหรือการปกครองตนเองอย่างแท้จริง รัฐบาลในส่วนกลางยังมีส่วนเข้าไปควบคุมหรือร่วมในการดำเนินการอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม การปกครองระดับท้องถิ่นนี้มีส่วนในการฝึกประชาชน ให้รู้จักการปกครองตนเองตามหลักการประชาธิปไตย

๓. ประมุขแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองทุกฉบับกำหนดรูปแบบการปกครองไว้ว่าเป็น แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ กำหนดไว้อย่างชัดเจน

^๙ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมืองการปกครองไทย : พ.ศ. ๑๗๖๒ - ๒๕๐๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๐} สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, การเมืองการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

เทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุด ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้ รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ จึงมีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยปกติรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนโดยใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา อำนาจ บริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การกำหนดเช่นนี้หมายความว่าอำนาจต่างๆ จะใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งในความเป็นจริงอำนาจเหล่านี้มี องค์กรเป็นผู้ใช้ ฉะนั้นการที่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการผ่านทางองค์กรต่างๆ นั้นจึงเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์กร ที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย^{๑๑}

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ จะได้รับการเชิดชูให้ยกย่องการเมือง และ กำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการปฏิบัติการทางการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ และเป็นพระราชอำนาจที่ทรงใช้ได้ตามพระราชอัธยาศัยจริงๆ ได้แก่ การตั้งคณะองคมนตรี การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

พระราชอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง คือ พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว และนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ก็อาจใช้พระราชอำนาจยับยั้งเสียก็ได้ ซึ่งรัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัติที่ถูกลบยับยั้งนั้นไปพิจารณาใหม่ แต่ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้

๔. สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน รัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้อย่างกว้างขวาง สิทธิ และ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นี้เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย คือ มีการระบุนิติและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ครบครัน เช่น เสรีภาพในการแสดงออกในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม เป็นต้น รวมทั้งมีหลักประกันในเรื่องสิทธิต่างๆ คือ การละเมิดสิทธิจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ คือ จะต้องไม่ให้เป็นการปฏิบัติต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

๕. การปกครองแบบรัฐสภา รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา คือ ให้มีรัฐสภาเป็นหลักในการปกครอง ซึ่ง นอกจากทำหน้าที่พิจารณาบัญญัติกฎหมาย

^{๑๑} เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๘๖.

และเป็นตัวแทนแสดงเจตนาารมณัแทนประชาชน แล้ว ยังเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการคัดเลือกนายกรัฐมนตรี และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล^{๑๒}

๖. คณะรัฐมนตรี รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี เป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และ ต้องรับผิดชอบร่วมกันในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรีต่อสภาผู้แทนราษฎร หมายความว่า สภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิที่จะควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรี เพราะสภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันตัวแทนแสดงเจตจำนงของประชาชน ถ้าเห็นว่า คณะรัฐมนตรีดำเนินการบริหารบกพร่องหรือไม่เป็นไป เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนก็อาจเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ซึ่งถ้าสำเร็จก็จะมีผล ให้รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะต้องพ้นจากตำแหน่งไป

เมื่อรัฐธรรมนูญให้รัฐสภาควบคุมรัฐบาล ในทำนองเดียวกัน รัฐบาลมีสิทธิควบคุมสภาผู้แทนราษฎรด้วย เป็นการถ่วงดุลแห่งอำนาจ ไม่ให้ฝ่ายใดมีอำนาจมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเกินไป เครื่องมือควบคุมสภาผู้แทน ราษฎรคือ การยุบสภา นายกรัฐมนตรีมีสิทธิทูลเกล้าฯ เสนอเพื่อพระมหากษัตริย์ ทรงตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาได้ การยุบสภา คือ การให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากตำแหน่งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน ๖๐ วัน เพราะฉะนั้นใน กรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องระมัดระวังบทบาทพอสมควรเช่นกัน เพราะแทนที่รัฐบาลจะเลือกเอาการลาออกหรือยอมให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจ รัฐบาลอาจเลือกเอาการยุบสภามาใช้ก็ได้ โดยปกติตามหลักการประชาธิปไตย เมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น รัฐบาลตราพระราชกำหนดออกมาบังคับใช้ แต่สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ เป็นต้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้น ปกติรัฐบาลจะลาออกเมื่อเห็นว่าในข้อขัดแย้งนั้นประชาชนส่วนใหญ่สนับสนุนสภา ผู้แทนราษฎร เพื่อเปิดโอกาสให้สภาผู้แทนราษฎรจัดตั้งรัฐบาลใหม่ และรัฐบาลจะยุบสภาในกรณีที่เห็นว่าประชาชนสนับสนุนรัฐบาลมากกว่ารัฐสภา เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลเข้ามาสนับสนุน รัฐบาลต่อไป เรื่องยุบสภานี้เป็นการยุบสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับวุฒิสภาแต่อย่างใด^{๑๓}

๗. ตุลาการ อำนาจตุลาการหรืออำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจนี้เป็นของศาลยุติธรรมทั้งหลาย เป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่ง เพราะ เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น ฝ่ายตุลาการจึงต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย สำหรับการปกครองไทย หลักประกันสำหรับตุลาการที่จะมีอิสระในการวินิจฉัยคดีโดยปราศจากอิทธิพลจากฝ่ายอื่นที่บีบบังคับเปลี่ยนคำพิพากษา คือ กำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในวงการตุลาการทั้งสิ้น ทั้งจากการเลือกตั้งโดยตุลาการด้วยกัน และโดยตำแหน่ง มีประธานศาลฎีกาเป็นประธานคณะกรรมการตุลาการโดยตำแหน่ง

^{๑๒} ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, ธนกิจการเมืองกับการปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓), หน้า ๗๖.

^{๑๓} ณรงค์ พ่วงพิศ, ประวัติศาสตร์ไทย ๓ ประวัติการปกครองและการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่ง การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕๒

คณะกรรมการตุลาการเป็นองค์กรอิสระในการดำเนินการให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้ง ย้าย ถอดถอนเลื่อนตำแหน่งและเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา หมายความว่า การให้คุณให้โทษกับผู้พิพากษานั้นขึ้นอยู่กับคณะกรรมการตุลาการฝ่ายบริหาร หรือรัฐมนตรีจะดำเนินการตามใจชอบ ไม่ได้กำหนดเช่นนี้ทำให้ฝ่ายบริหารไม่สามารถใช้อิทธิพลแทรกแซงการตัดสินใจของผู้พิพากษาได้และทำให้อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจอิสระสามารถที่จะถ่วงดุลกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารได้ตาม หลักการแบ่งแยกอำนาจอริปไตย

๘. ตุลาการรัฐธรรมนูญ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ในการปกครองของไทย จะเห็นได้จากการจัดตั้งให้มี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบพิจารณาว่า การกระทำหรือกฎหมาย ที่ยกร่างขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้าขัดหรือแย้งก็กระทำไม่ได้หรือเป็นโมฆะ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติสูงสุด คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบด้วยประธานรัฐสภาเป็นประธาน ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ หรือ รัฐศาสตร์อีก ๖ คน ที่วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งมาสภาละ ๓ คน (ซึ่งจะต้องไม่ได้เป็นสมาชิกสภาทั้งระดับรัฐและท้องถิ่น ข้าราชการประจำพนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานท้องถิ่น) ร่วมเป็นกรรมการด้วยผู้มีสิทธิร้องขอให้คณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาการกระทำใดๆ หรือร่างพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่ใช้บังคับคดีว่าขัดแย้งต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ คือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภา (ตามจำนวนและเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด) และศาล^{๑๔}

๙. การปกครองท้องถิ่น การปกครองของไทยให้ความสำคัญต่อการปกครองท้องถิ่น และใช้หลักการกระจายอำนาจ จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า รัฐพึงส่งเสริมท้องถิ่นให้มีสิทธิปกครองตนเองได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัจจุบันมีการจัดหน่วยการ ปกครองท้องถิ่นหลายแบบและหลายระดับ คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น แต่ละแบบก็ให้สิทธิประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามลักษณะการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น สามารถดำเนินการของตนเองได้ อย่างไรก็ตามในพฤติการณ์ความเป็นจริงรัฐบาลในส่วนกลาง หรือฝ่ายบริหารก็มีส่วนร่วมในการบริหารและควบคุมการปกครองท้องถิ่นอยู่มาก โดยเฉพาะในบางรูป เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และสภาตำบล และบางรูป คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ในบางสมัยก็ใช้วิธีการแต่งตั้งแทนการเลือกตั้ง เป็นต้น^{๑๕}

๑๐. พรรคการเมือง โดย ปกติในการปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีพรรคการเมืองเพราะพรรคการเมืองเป็นที่สร้างพลังให้กับอุดมการณ์ เป็นที่ที่อาจค้นหาเสียงส่วนใหญ่ของมหาชน และเป็นสถาบันที่ทำให้คนต่างท้องถิ่นสามารถร่วมมือกันทางการเมืองได้ในไทย พรรค

^{๑๔} Jacobsen, G.A. and M.H. Lipman, **Political Science**, (New York : Barnes and Nobel, 1969), p. 32.

^{๑๕} Wiener, M. **Political Participation : Political Process**, Princeton : Princeton University press, 1971), p. 54.

การเมืองก็มีบทบาทสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะแต่ละครั้งที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งจะมีการรวมกลุ่มจัดตั้ง พรรคการเมืองเสมอ แม้ในบางสมัยจะไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองก็ตามแต่รัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้มี เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ จึงมีการรวมกลุ่มกันเป็นพรรคการเมือง แม้จะไม่ได้รับการรับรองจากกฎหมายเป็นทางการก็ตาม อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองของไทยมีบทบาทในวงแคบ คือมีผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ เป็นนักการเมือง ประชาชนโดยทั่วไปมีส่วนร่วมกับพรรคการเมืองไม่มากนัก^{๑๖}

๑๑. การเลือกตั้ง เป็น วิธีการสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็น กระบวนการคัดเลือกผู้ทำ หน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนประเทศไทยเริ่มมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ แต่การเลือกตั้งไม่ได้มีประจำสม่ำเสมอมีว่างเว้น ในระยะที่ใช้รัฐธรรมนูญปกครองชั่วคราวภายหลังการปฏิวัติ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งเท่าที่เคยมี มากก็มีลักษณะแบบประชาธิปไตย ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและความสะดวก ตลอดจน หลักประกันในการใช้สิทธิใช้เสียง ระบบการเลือกตั้งเป็นแบบโดยตรง คือ ประชาชนเลือก ส.ส. โดยมีครั้งแรกเพียงครั้งเดียวที่เป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม คือ ประชาชนเลือกผู้แทนตำบล และผู้แทน ตำบลไปเลือก ส.ส. อีกทีหนึ่ง การเลือกตั้งที่มีมาเคยใช้ทั้งรวมเขตและแบ่งเขต ระยะหลังมีแนวโน้ม ที่ใช้ระบบผสมคือ จังหวัดไหนมี ส.ส. จำนวนมากก็ใช้วิธีแบ่งเขต โดยมีการกำหนดจำนวนสูงสุดที่ เขตหนึ่งจะมีเอาไว้ เกินจากนั้นต้องใช้วิธีแบ่งเขต ส่วนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง นั้น เมื่อก่อนมีผู้ไปลงคะแนนมักจะไม่ถึงครึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิ แต่ในระยะหลัง มีแนวโน้มดีขึ้น คือ มีผู้ใช้สิทธิกว่าครึ่งประมาณร้อยละ ๖๐ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งก็ยังมีจุดอ่อน กล่าวคือ มีการซื้อเสียงและใช้เงินในการหาเสียงเกินกว่าที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้ ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ทำให้ไม่ได้ ผู้ที่เป็นตัวแทนประชาชนที่แท้จริงและแนวทางประชาธิปไตยกลายเป็นประโยชน์ สำหรับนายทุนและนักธุรกิจแทนที่จะเป็นประชาชน^{๑๗}

๒.๓ การเมืองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ประชาชนไทยมีเสรีภาพทางการเมืองพอสมควร สามารถที่จะแสดงออกทางการเมือง ได้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมือง แม้จะยังไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองมา รองรับ เช่น ในการเลือกตั้งหลายครั้งแม้ไม่มีกฎหมายพรรคการเมือง แต่ในพฤติกรรมความเป็นจริงนั้น ก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นหลายพรรค โดยอาศัยเสรีภาพที่ได้รับการยอมรับโดย รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บทการรวมกลุ่มเป็นสมาคมสหภาพ ก็สามารถทำได้ตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การเดินขบวน หรือการชุมนุมกันเพื่อยื่นข้อเสนอ ต่อรัฐบาล ก็มีปรากฏและไม่ได้รับการขัดขวางในการแสดงออก ตราบเท่าที่ไม่มีการละเมิด กฎหมาย เสรีภาพในการพูด การพิมพ์และโฆษณา ซึ่งเป็นไปอย่างกว้างขวาง จนน่าจะเป็นที่

^{๑๖} ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, กำเนิดพรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐), หน้า ๖๕.

^{๑๗} สิทธิพันธ์ พุทธทนต์, ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘.

ยอมรับว่าประเทศไทยนั้น ให้เสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชน ตามหลักประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศให้กฏอัยการศึก และมีประกาศหรือคำสั่งและกฎหมายบางฉบับจำกัดเสรีภาพในทางการเมืองบ้าง แต่ในทางปฏิบัติก็มีการผ่อนผันและไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้จนกระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการแสดงออกทางการเมือง

ถ้าพิจารณาจากรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญบางฉบับที่ใช้มาก่อนหน้านั้น จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองของไทยต้องการสร้างระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโดยมีระบบพรรคการเมือง ซึ่ง จะเห็นได้จากการที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมาก เป็นต้นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังกำหนดว่า เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วจะพ้นจากการเป็น ส.ส.ทันทีที่ลาออกหรือถูกขับไล่ออกจากพรรค จึงทำให้พรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการในสภา นอกจากนี้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ ยังพยายามวางแนวทางให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นพรรคที่มีฐานสนับสนุนจากมวลชนอย่างกว้างขวาง กล่าวคือต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า ๕,๐๐๐ คน และต้องอยู่ในทุกภาค ภาคละไม่น้อยกว่า ๕ จังหวัด จังหวัดหนึ่งต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า ๕๐ คน^{๑๔}

การเมืองระดับท้องถิ่น อันได้แก่ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นระดับและรูปแบบที่สำคัญนั้นก็ได้มีการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาจังหวัด เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา หลังจากที่ไต่ดงวันมานาน ปัจจุบันนี้ก็ทำให้มีการดำเนินการ การปกครองระดับท้องถิ่นในแบบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการเมืองระดับท้องถิ่นก็ยังไม่ได้รับการสนใจจากประชาชนอย่างกว้างขวางนัก จะเห็นได้จากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนระดับท้องถิ่นยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก รูปแบบลักษณะของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ยังคงค่อนข้างเป็นไปแบบเดิม คือ ไม่สู้อิสระในการดำเนินการมากนัก ทว่าการยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและดำเนินการอยู่และยังได้รับความสนใจอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการที่จะเห็นรูปแบบการเมืองการปกครองไทยพัฒนาไปสู่รูปแบบความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ หากประชาชนมีความตื่นตัวและมีความสำนึกทางการเมืองสามารถใช้วิจารณ์ญาณทางการเมืองได้ถูกต้อง สนใจที่จะใช้สิทธิทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเลือกผู้แทนราษฎรที่ดีเข้าสู่สภา บทบาท และพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง และกลุ่มการเมืองต่างๆ ก็จะต้องพัฒนาดีขึ้นเรื่อยๆ และสามารถแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้ ทำให้ความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแพร่หลายขึ้น และเมื่อใดประชาชนส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่าระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีเสถียรภาพมั่นคงอยู่คู่กับการปกครองไทยตลอดไป

^{๑๔} ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๓๔.

ปัจจุบันนี้จากการพิจารณาบรรยากาศการเมืองไทย อาจกล่าวได้ว่า มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมมาก ประชาชนมีความตื่นตัวและมีจิตสำนึกทางการเมืองมากขึ้น จะเห็นได้จากสถิติผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบอบหลังมีจำนวนเกินครึ่งทุกครั้ง (การเลือกตั้งเมื่อ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ มีผู้ไปลงคะแนนจำนวนร้อยละ ๖๔.๗๖ และการเลือกตั้งเมื่อ ๒-๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ร้อยละ ๗๔.๕๒) มีการเผยแพร่ข่าวสารการเมืองอย่างกว้างขวางโดยสื่อมวลชนทุกประเภททั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ทำให้ประชาชนสนใจและเข้าใจการเมืองมากขึ้น แม้ว่าจะยังมีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องเงินที่เข้ามาบิบบบาทสูงในการเลือกตั้ง หรือการที่นักการเมืองบางคน มีบทบาทเป็นนักธุรกิจการเมืองแต่ในการเมืองระบบเปิด และในยุคที่ข่าวสารที่แพร่หลายได้กว้างขวางเช่นทุกวันนี้ ก็คงพอที่จะให้ความเชื่อมั่นได้ว่า ประชาชนจะมีส่วนช่วยควบคุมให้การเมืองพัฒนาไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้กับประชาชนโดยส่วนรวมมากขึ้น เพราะการกระทำที่ไม่ชอบมาพากลของนักการเมืองจะถูกเปิดเผยให้ทราบต่อสาธารณชนทำให้ ผู้ที่เป็นนักการเมืองต้องระมัดระวัง พฤติกรรมของตนตามสมควร^{๑๙}

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่าในระบอบประชาธิปไตย นอกจากกลุ่มนักการเมืองที่รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองในระดับชาติ หรือกลุ่มการเมืองในระดับท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อเข้าสมัครรับเลือกตั้งใน ระดับต่างๆ แล้วยังต้องการให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอุดมการณ์ กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ที่ไม่ต้องการเข้ามามีตำแหน่งทางการเมือง แต่ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาหรือประเด็นการเมืองที่เกิดขึ้น แสดงความต้องการให้ผู้ปกครองรับทราบ ทำให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องของกลุ่มเพื่อประกอบการตัดสินใจ ซึ่งปัจจุบันนี้ในการเมืองไทยก็มีกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่จัดตั้งเป็นทางการ เช่น สหภาพ สมาคม หรือจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่ม ชมรมต่างๆ รวมทั้งการรวมกลุ่มเฉพาะกิจ หรือเฉพาะกาลเป็นครั้งคราว เข้ามาบิบบบาทในทางการเมืองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายตามที่กลุ่มชน ต้องการ เช่น การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ นักศึกษา กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ก็มีการชุมนุมหรือเดินขบวนเพื่อให้ทางการได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม หรือกับส่วนรวมอยู่เสมอ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาพืชผลราคาตกต่ำ ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวอยู่เสมอในอันที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหของประชาชน การเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกสภาเช่นนี้ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาในระบอบประชาธิปไตย トラบเท่าที่ไม่มีการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย เพราะเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการพยายามสร้างความเป็นธรรมให้ เกิดขึ้นในสังคม

ยังมีสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่จะขาดเสียมิได้ คือ ประชาชนทุกคนต้องมี ขันติธรรม กล่าวคือ สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้มีความอดกลั้น อดทน

^{๑๙} วินัย ทองหลิม, บทบาทของกลุ่มการเมืองในระบบพรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๙๙๙ การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๙๗.

อย่างยิ่ง ต้องสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับความเห็นของตนได้ ต้องรอฟังความเห็นส่วนใหญ่จากบรรดาผู้เกี่ยวข้องในการที่จะดำเนินการ หรือแก้ไขปัญหาใดๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งต้องทนต่อสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ได้ กระบวนการของประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลา ต้องค่อยเป็นค่อยไปและต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของสังคมนี้จึงต้องได้รับการปลูกฝังคุณสมบัติดังกล่าวตั้งแต่เยาว์วัย และพัฒนาขึ้นตามลำดับ ดังนั้น การปฏิวัติ (การหมุนกลับ การเปลี่ยนแปลงระบบ) หรือการรัฐประหาร (มีการใช้กำลังเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลโดยฉับพลัน) จึงเป็นวิธีการซึ่งขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยและไม่เป็นผลดีต่อการ พัฒนาการปกครองระบอบนี้อย่างแน่นอน เพราะทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารจะต้องมีการล้มเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรี และสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นจึงต้องมีการร่างรัฐธรรมนูญเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่ทุกครั้งไป เป็นเหตุให้ผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและของประชาชนต้องชะงักงันไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. **อุตสาหกรรมการบินในสหรัฐอเมริกา. อุตสาหกรรมการบินไทย อังกฤษสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและมาเลเซีย.** กรุงเทพมหานคร : ตรีสิน (ซิลค์เวอร์มบุคส์), ๒๕๕๓.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. **ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๙๙๙, ๒๕๕๗.
- กาญจนา คุณารักษ์ และประกอบ คุณารักษ์. **รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย.** กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พี.รีน, ๒๕๕๐.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. **การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๓.
- ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, **กำเนิดพรรคการเมืองไทย,** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศานต์. **ธนกิจการเมืองกับการปฏิรูปการเมือง.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **บันทึกประวัติศาสตร์ ๑๔ ตุลา.** กรุงเทพมหานคร : สายธาร, ๒๕๕๓.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. **ประวัติศาสตร์ไทย ๓ ประวัติการปกครองและการเมืองไทย.** กรุงเทพมหานคร : แสงรุ้ง การพิมพ์, ๒๕๕๗.

ทินพันธ์ นาคะตะ. รัฐศาสตร์ ทฤษฎี แนวคิด ปัญหาสำคัญและแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ การเมือง. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจการคดี, ๒๕๒๕.

ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทย วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

ลิขิต อีร์เวคิน. การเมืองการปกครองของไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

สถิต นิยมญาติ. สังคมวิทยาการเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

สนธิ เตชานันท์. แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. การเมืองการปกครองไทย : พ.ศ.๑๗๖๒ - ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙.

สิทธิพันธ์ พุทธหุณ. ทฤษฎีพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ทวีเศรษฐ์. การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. “อภัยวิถีเทววิทยาทางการเมืองความทรงจำและความหลงลืมของ ประวัติศาสตร์ไทย”, รัฐศาสตร์วารสาร, (ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑, ๒๕๔๓)

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book

Jacobson. G.A. and M.H. Lipman. **Political Science**. New York : Barnes and Nobel, 1969.

Wiener, M. **Political Participation : Political Process**, Princeton : Princeton University press, 1971.

การบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา Buddhism Principle based Thai Cooperative Management

ไพบุลย์ สายดั่ง*

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้เขียนให้ความสำคัญอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑. การบริหารจัดการสหกรณ์ด้านการสร้างความเป็นปึกแผ่นของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้วยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสหกรณ์อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถยืนหยัดอยู่บนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ๒. การบริหารจัดการสหกรณ์ด้านการยกระดับขีดความสามารถของสมาชิกให้ได้อย่างเป็นรูปธรรมจะเป็นเรื่องของการพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ในทิศทางที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป็นอย่างมีแบบแผน ซึ่งจะก่อให้เกิดการบริการที่สนองความต้องการแก่สมาชิก ชุมชนและสังคม ๓. การบริหารจัดการสหกรณ์ด้านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้สมาชิกสหกรณ์เข้าใจเรื่องคุณค่าของสหกรณ์ และนำคุณค่ามาประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต

แนวทางในการบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักคุณธรรม พื้นฐานของมนุษย์และจริยธรรมอันดีงามเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จนสามารถอยู่ดีกินดี

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, สหกรณ์ไทย, พระพุทธศาสนา

Abstract

The article on “Buddhism Principle based Thai Cooperative Management”, the author aimed at 3 key important issues as follows: 1. Cooperative management of systematically operational solidarity; it will support participation in cooperative development appropriately; moreover, it will lead cooperative development to efficiency and endure a wide variety of changing situations constantly., 2. Cooperative management of its members’ capability development in both of knowledge and skills in practice concretely; despite focusing on efficiency and effectiveness methodically, that will result in the services

*นักวิชาการอิสระ Email : piboonsd@gmail.com

that meet the members', communities' and society's needs., ๓ Cooperative management of morality cultivation in its members in order that they can realize the value of cooperative and apply to their daily life.

The guidelines for Buddhism Principle based Thai Cooperative Management were to promote self-assistance and mutual aid through moral principles, human basics and good ethics in the cooperative members in order to benefit the members, public economics, and society until they can live life well.

Keywords: Management, Thai Cooperative, Buddhism

๑. บทนำ

สภาวะเศรษฐกิจและสังคม ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาความยากจน วิกฤติศรัทธา พฤติกรรมบริโภคนิยม วิกฤติพลังงานและสิ่งแวดล้อม ย่อมเป็นสิ่งท้าทายอย่างสำคัญต่อคนในขบวนการสหกรณ์ที่จะรวมพลังกันสร้างคุณค่าโดยใช้กลไกของการสหกรณ์ให้เกิดพลังความร่วมมือกัน เพื่อลดทอนปัญหาวิกฤติทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สหกรณ์ในฐานะเป็นรูปแบบขององค์การธุรกิจทางเลือกที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อย ผู้มีรายได้น้อย ข้าราชการและลูกจ้างในหน่วยงานเดียวกัน ตลอดจนคนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน โดยยึดแนวทางของคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดสำหรับกระบวนการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่หน่วยงานรัฐและเอกชนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ส่วนบริบทของสหกรณ์ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การส่งเสริมการออม การเอื้อประโยชน์ต่อการเข้าถึงแหล่งทุนของสมาชิก การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมการผลิตพืช อาหารและพืชพลังงานแก่เกษตรกรรายย่อย และบริบทที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) และการจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่สมาชิกและชุมชน

สหกรณ์ (Definition) (ตามแถลงการณ์ว่าด้วยเอกลักษณ์ของสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) สหกรณ์เป็นองค์กรพึ่งพาตนเองของบุคคลซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อสนองความต้องการและมุ่งหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยการดำเนินวิสาหกิจที่เป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย

๒. ความหมายสหกรณ์

สหกรณ์ (cooperatives) คือ องค์กรของบรรดาบุคคลซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามหลักประชาธิปไตยเพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ค่านิยมสหกรณ์ (cooperatives values) สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งค่านิยมของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และ

ความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่นในค่านิยมทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์ อุดมการณ์สหกรณ์ (cooperative ideology) คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตาม หลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

๓. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์

ส่วนใหญ่สมาชิกสหกรณ์ไม่เข้าใจในสถานภาพของตนเองจึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สมาชิกสหกรณ์มีสถานภาพเป็นเจ้าของสหกรณ์ และหน้าที่สำคัญของสมาชิกคือ “การควบคุมสหกรณ์” พอกล่าวถึงตรงนี้ หลายคนคงจะสงสัยว่าแล้วสมาชิกจะควบคุมสหกรณ์ได้อย่างไรเพราะที่ผ่านมามีท่านในสถานะสมาชิกสหกรณ์ไม่เคยทำหน้าที่ควบคุมสหกรณ์กันเลย มักปล่อยให้เป็นที่ของคณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการสหกรณ์ ส่วนใหญ่มักสนใจว่าในแต่ละปีตนจะสามารถกู้เงินได้เท่าไรอันที่จริงสมาชิกสหกรณ์จะต้องทำหน้าที่ควบคุมสหกรณ์ โดยการเข้าร่วมประชุมใหญ่หรือการส่งผู้แทนสมาชิกที่ตนเลือกเข้าไปร่วมประชุมใหญ่ ๆ (ซึ่งในแต่ละสหกรณ์จะมีเพียงปีละ ๑ ครั้งเท่านั้นเพื่อทำหน้าที่สำคัญ ๆ ดังนี้)^๑ ๑. การรับทราบผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในรอบปีที่ผ่านมาว่าสหกรณ์มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน มีรายได้รายจ่าย อย่างไร ดีหรือไม่ดีกว่าปีที่ผ่านมาเพราะเหตุใด ๒. การกำหนดนโยบายหรือเสนอความคิดเห็นในส่วนที่สมาชิกสหกรณ์ต้องการให้สหกรณ์ให้บริการแก่ตนในฐานะเจ้าของ ๓. การเลือกตั้งกรรมการดำเนินการเพื่อไปทำหน้าที่บริหารสหกรณ์แทนสมาชิกเพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และที่สำคัญคือ มีบริการสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ๔. การแก้ไขข้อบกพร่อง ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกและไม่ขัดต่อกฎหมายสหกรณ์ คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์และประกาศ ค.พ.ช. ๕. แต่งตั้งผู้ตรวจสอบกิจการเพื่อให้ไปทำหน้าที่แทนสมาชิกสหกรณ์ในการสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการดำเนินการ และฝ่ายจัดการและมารายงานให้ที่ประชุมใหญ่สมาชิกทราบ ในลักษณะของการทำหน้าที่เป็นกลไกในการควบคุมภายใน ฯลฯ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาพบว่า สมาชิกสหกรณ์ไม่ได้ทำหน้าที่ตามบทบาทของตนแต่อย่างใด ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาการทุจริต และการดำเนินงานของสหกรณ์ในลักษณะตั้งรับ โดยที่สหกรณ์มิได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาและการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกอย่างจริงจังแต่อย่างใด

๔. หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ (cooperative principles) คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๗ ประการคือ

^๑ จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, บทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่พึงมีต่อสหกรณ์, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.cai.ku.ac.th/article.html> (๒ ก.พ. ๒๕๕๘)

หลักการที่ ๑ สมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership) มีข้อสังเกตการ ๓ ประการคือ

๑. พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิกจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล คำว่าบุคคลนี้หมายความถึงบุคคลทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น

๒. การกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์ ไม่ถือว่าขัดกับหลักการสหกรณ์ข้อนี้

๓. สมาชิกสมทบควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบมาจากบุคคล ซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมากก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายจะห้ามมิให้สมาชิกสมทบบมีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการที่ ๒ การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control) สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยสมาชิกผ่านการเลือกตั้งเข้าไปบริหารสหกรณ์ ทั้งนี้ ในการเลือกตั้งหรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ของสมาชิกยึดหลักหนึ่งคนต่อหนึ่งเสียง ไม่คำนึงถึงว่าสมาชิคนั้นจะมีหุ้นอยู่ในสหกรณ์จำนวนเท่าไร

หลักการที่ ๓ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation) มีข้อสังเกต ๒ ประการคือ

๑. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือการที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-Owners Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุม และผู้อุดหนุนหรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น

๒. การจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรองซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม นอกจากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัดและเป็น เงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการที่ ๔ การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ คือ สหกรณ์เป็นองค์กรช่วยตนเองและปกครองตนเอง ซึ่งควบคุมโดยสมาชิกถ้าสหกรณ์เข้าทำข้อตกลงกับองค์กรอื่นๆ รวมทั้งรัฐบาลหรือสหกรณ์แสวงหาทุนจากแหล่งภายนอกสหกรณ์พึงทำข้อตกลงเช่นนั้นภายใต้เงื่อนไขอันมั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกยังคงควบคุมสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย และจะต้องธำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของสหกรณ์

หลักการที่ ๕ การให้การศึกษา การฝึกอบรมและสารสนเทศ คือ สหกรณ์พึงให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่บรรดาสมาชิก ผู้แทนจากการเลือกตั้งผู้จัดการและพนักงาน เพื่อให้บุคคล

เหล่านั้นสามารถมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาอย่างมีประสิทธิภาพ สหกรณ์พึงให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและผู้นำทางความคิดเห็น

หลักการที่ ๖ ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ คือ สหกรณ์พึงรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และทำให้ขบวนการสหกรณ์เข้มแข็ง โดยการทำงานร่วมกันภายใต้โครงสร้างสหกรณ์ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาคของโลกและระดับระหว่างประเทศ

หลักการที่ ๗ ความเอื้ออาทรต่อชุมชน คือ สหกรณ์พึงดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนของตนนโยบายที่มวลสมาชิกได้ให้ความเห็นชอบ

๕.คุณค่าของสหกรณ์ (Cooperative Values)

แถลงการณ์ของไอซีเอ ว่าด้วยเอกลักษณ์ของสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้อธิบายคุณค่าของสหกรณ์ว่า “สหกรณ์ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยเหลือตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยเจริญรอยตามขนบธรรมเนียมของผู้ริเริ่มการสหกรณ์” ขบวนการสหกรณ์โลกมีประวัติศาสตร์ทางปัญญาที่โดดเด่นและลึกซึ้ง โดยมีการเสริมสร้างความคิดที่เกี่ยวกับคุณค่าของสหกรณ์และยึดถือปฏิบัติตลอดเวลา สหกรณ์ทั่วโลกได้พัฒนาขึ้นมาตามระบบความเชื่อ ซึ่งรวมอยู่ในศาสนาสำคัญๆ และอุดมการณ์ของโลก ผู้นำสหกรณ์ได้รับถ่ายทอดระบบความเชื่อต่อเนื่องกันมา ซึ่งเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับจริยธรรมที่เหมาะสม แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์ กับส่วนที่เป็นความเชื่อมั่นของสมาชิก^๒

คุณค่าส่วนที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์

๑. คุณค่าแห่งการช่วยตนเอง ความปรารถนาของคนในการช่วยตนเองมาจากความเชื่อที่ว่าคนเรามีศักดิ์ศรี ต้องใช้ความสามารถในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองให้ได้ ต้องใช้ความพยายามไม่ย่อท้อ และนี่คือแนวคิดของ “ผู้ริเริ่มแห่งรีอชเดล” กรรมการโรงงานทอผ้า ๒๘ คน ที่ถูกกดค่าจ้างและถูกเอารัดเอาเปรียบนานาประการจากนายทุนเจ้าของโรงงาน พวกเขาคิดว่าถ้าทุกคนร่วมมือกันตั้งร้านค้าปลีกขึ้นมา เพื่อจัดหาสินค้าที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่พวกเขาเอง โดยพวกเขาช่วยกันจัดการและได้รับประโยชน์ร้านค้าบนหลักความเสมอภาคและความเป็นธรรม พวกเขาทุกคนและคนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกในภายหน้าก็จะสามารถช่วยตนเองได้ในการแก้ปัญหาการครองชีพที่เคยอัตคัดขาดแคลน นี่คือการคิด “ช่วยตนเอง” ที่นำไปสู่การจัดตั้งสหกรณ์แรกของโลกที่เมืองแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ แน่นนอนความคิดนี้ประสบความสำเร็จ เพราะทุกคนที่คิดอย่างเดียวกันหันหน้าเข้าหากัน และร่วมกันคิดร่วมกันทำโดยการร่วมมือกัน หรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั่นเอง

^๒ จุฑาทิพย์ ภัทรวาท, แนวคิด ค่านิยม หลักและวิธีการสหกรณ์, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.cai.ku.ac.th/article.html> (๒ ก.พ. ๒๕๕๘)

๒. คุณค่าแห่งความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายความว่า สมาชิกแต่ละคนมีจิตสำนึกและตระหนักในความสำคัญของกฎระเบียบ หรือข้อบังคับของสหกรณ์ ต้องผูกพันตนในการปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้นๆ เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปอย่างราบรื่นและก้าวหน้า สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิโอดป้ปะที่จะไม่ละเมิดกฎระเบียบของสหกรณ์ แม้ว่าจะไม่มีใครรู้เห็น

๓. คุณค่าแห่งประชาธิปไตย ได้แก่ จิตสำนึกในเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ ความเสมอภาค และความเป็นอิสระในความสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิก และบุคคลทั่วไป รวมทั้งการรู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบทั้งต่อเพื่อนสมาชิก บุคคลที่เกี่ยวข้องและสหกรณ์ของตน

๔. คุณค่าแห่งความเสมอภาค หมายความว่า สมาชิกทุกคนมีความเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ มีสิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ ในการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร ในการเสนอความคิดเห็น และมีส่วนในการตัดสินใจในที่ประชุมของสหกรณ์ เป็นต้น

๕. คุณค่าแห่งความเที่ยงธรรม ได้แก่ การแบ่งปันผลประโยชน์ใดๆ ระหว่างสมาชิกอันเกิดจากการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมตามสัดส่วนแห่งการอุดหนุนหรือการทำธุรกิจกับสหกรณ์ มิใช่ตามส่วนแห่งการลงทุนดังเช่นในองค์การธุรกิจเอกชนอื่น ๆ

๖. คุณค่าแห่งความเป็นเอกภาพแสดงให้เห็นว่าสหกรณ์มิได้มีความหมายเพียงการรวมคนหลายคนเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังเป็นการรวมจิตใจ รวมผลประโยชน์ รวมพลังเข้าเป็นหนึ่งเดียว หรือเป็นองค์รวม (Collectivity) เงินสำรองและทรัพย์สินที่เป็นทุนทางสังคมของสหกรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นของสมาชิกโดยรวมก็อยู่ในความหมายของความเป็นเอกภาพด้วย นอกจากนั้น ความเป็นเอกภาพยังรวมถึงการที่สหกรณ์ต่าง ๆ ผนึกกำลังกันสร้างขบวนการสหกรณ์ที่ยึดโยงกันทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค ๓ ของโลก และระดับระหว่างประเทศด้วย ซึ่งเป็นการร่วมมือกันในทุกทางที่จะปฏิบัติได้ เพื่อจัดให้สมาชิกได้บริโภคสินค้า และบริการที่มีคุณภาพสูงสุดในราคาต่ำที่สุด

คุณค่าส่วนที่เป็นความเชื่อของสมาชิก

เป็นคุณค่าทางศีลธรรมหรือจริยธรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความเลื่อมใส และศรัทธาในสหกรณ์และระบบสหกรณ์ซึ่ง “ผู้ริเริ่มการสหกรณ์” ได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติจนเป็นขนบธรรมเนียมสืบทอดกันคำแปล “สมาชิกพึงมีส่วนให้ทุนแก่สหกรณ์อย่างเป็นธรรม และควบคุมการใช้ทุนของสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย ตามปกติส่วนหนึ่งของทุนนั้นอย่างน้อยที่สุดต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ และสมาชิกจะได้รับผลตอบแทน (ถ้ามี) ในอัตราอันจำกัด จากการลงทุนในสหกรณ์ตามเงื่อนไขแห่งการเป็นสมาชิก มวลสมาชิกจะจัดสรรเงินส่วนเกินเพื่อความมุ่งหมายใด ๆ หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ก็ได้ คือ เพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาโดยอาจก่อตั้งเงินสำรอง ซึ่งอย่างน้อยที่สุดส่วนหนึ่งของเงินสำรองนี้จะแบ่งแยกมิได้ หรือเพื่อจัดสรรให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่ได้ทำกับสหกรณ์ และเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีมวลสมาชิกเห็นชอบ”

๖. การบริหารจัดการในสหกรณ์

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการในสหกรณ์ จำเป็นที่คณะกรรมการจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารการจัดการ เนื่องจากบทบาทของคณะกรรมการดำเนินการจะต้องเข้ามาบริหารงาน ซึ่งได้แก่ บริหารคน คือเจ้าหน้าที่ในสหกรณ์ บริหารเงิน คือ เงินหมุนเวียนในธุรกิจของสหกรณ์ บริหารงานวิธีการ คือ กำหนดวิธีการในการปฏิบัติ และบริหารวัสดุอุปกรณ์ คือ คณะกรรมการจำที่จะต้องจัดการวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในสหกรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในการบริหารทั้งสี่อย่างนั้น คณะกรรมการดำเนินการจะต้องมีเครื่องมือในการปฏิบัติ ซึ่งเครื่องมือที่ว่า ได้แก่หลัก ของ PDCA ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาปรับใช้ในองค์กรธุรกิจหลาย ๆ ธุรกิจ จนทำให้องค์กรธุรกิจที่นำเอาแนวคิดของ PDCA ไปปรับใช้ จนทำให้การบริหารจัดการขององค์กรดังกล่าวมีการบริหารเกิดประสิทธิภาพในการทำงานและประสบความสำเร็จในเวลาต่อไป^๓

สำหรับแนวคิดของ PDCA ประกอบไปด้วย

๑. ขั้นตอนการวางแผน (Plan)
๒. ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ (Do)
๓. ขั้นตอนติดตามตรวจสอบ (Check)
๔. ขั้นตอนการทบทวนหรือปรับปรุง (Action)

ขั้นตอนการวางแผน (Plan)

เป็นขั้นตอนแรกที่คณะกรรมการดำเนินการจะต้องดำเนินงาน เพราะถ้าหากคณะกรรมการได้มีการวางแผนงานเอาไว้ เป็นการบ่งบอกว่าการดำเนินงานของสหกรณ์ประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง ดังนั้น ขั้นตอนการวางแผนเป็นการบอกว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และใช้งบประมาณจำนวนเท่าไร ซึ่งคณะกรรมการจะต้องกำหนดออกมาให้ได้ว่า เป็นการบอกรายละเอียดในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

สำหรับการวางแผนงานทางธุรกิจของคณะกรรมการ จำเป็นที่คณะกรรมการจะต้องนำข้อมูลผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับข้อมูลในรอบปีที่ผ่านมา หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลค่าเฉลี่ยของสำนักงานสหกรณ์ เพื่อหาแนวโน้มในการดำเนินงานหรือหาสภาพปัญหาในรอบปีที่ผ่านมา นำข้อมูลหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้แผนงานของสหกรณ์

ดังนั้น ขั้นตอนการวางแผนเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งถ้าหากคณะกรรมการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในสหกรณ์หรือที่กล่าวไว้ในเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูลทางสหกรณ์ มากำหนดไว้ในแผนงานของสหกรณ์ เปรียบเสมือนหนึ่งว่าสหกรณ์สามารถประสบความสำเร็จหรือสามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐานไปแล้วในเบื้องต้น

^๓ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดภูเก็ต, ๒๕๕๑ การบริหารสหกรณ์แบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์, หน้า ๑๔ - ๑๕.

ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ (Do)

เมื่อคณะกรรมการได้ผ่านขั้นตอนการวางแผนไปแล้ว คณะกรรมการจะต้องนำแผนที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนั้นมาลงมือปฏิบัติ แผนงานจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการนำแผนมาปฏิบัติ ถ้าหากการกำหนดแผนไว้เป็นเพียงเศษกระดาษแล้วเก็บไว้ที่โต๊ะของสภกรณ์แผนนั้นก็ จะไม่ประสบความสำเร็จหรือเห็นผลได้ ดังนั้น คณะกรรมการจำเป็นจะต้องกำกับให้ทุกคนได้ปฏิบัติไปตามกรอบของแผนงานทุกขั้นตอน เพื่อวัตถุประสงค์ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจของสภกรณ์

ขั้นตอนติดตามตรวจสอบ (Check)

เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งเช่นกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่คณะกรรมการดำเนินการจะต้องมีติดตามการทำงานว่าผู้ปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคอะไรในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งในการติดตามตรวจสอบอาจจะกระทำในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการในวันประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการก็ได้ หรือจะกำหนดในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานเฉพาะก็สามารถที่จะกระทำได้ แต่ในเดือนหนึ่ง ๆ คณะกรรมการจะต้องมีการนำแผนการปฏิบัติเข้ามาพูดคุยในที่ประชุมเพื่อคณะกรรมการจะได้รับทราบถึงผลของแผนงานที่กำหนดไว้ มีความก้าวหน้าไปอย่างไร มีปัญหาอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนการทบทวนหรือปรับปรุง (Action)

เมื่อคณะกรรมการดำเนินการได้รับถึงผลการปฏิบัติงานตามแผนงานแล้วว่า การปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในแผนงานมีผลประการใด พร้อมกับมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องอะไรบ้าง จากนั้น คณะกรรมการจะต้องนำปัญหาดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร เป็นปัญหาภายในสภกรณ์หรือไม่ หรือปัญหาจากภายนอกสภกรณ์ เมื่อคณะกรรมการได้รับทราบถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว คณะกรรมการจะต้องหาข้อสรุปว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหายังไงเมื่อคณะกรรมการสามารถกำหนดแนวทางปัญหาได้แล้ว คณะกรรมการก็ต้องกำหนดแนวทางไว้ในแผนการปฏิบัติตามขั้นตอนแรก พร้อมกับลงมือปฏิบัติ และมีการตรวจสอบแผนพร้อมมีการทบทวนแผนอีกครั้งแล้วกลับไปกำหนดเป็นแผนใหม่ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการจัดการตามรูปแบบของ PDCA จะหมุนเวียนอยู่เป็นประจำ

การสร้างความเป็นปึกแผ่นของสภกรณ์ต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ ทำให้เกิดกระบวนการบริหารการจัดการที่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะส่งผลให้สภกรณ์สามารถผ่านเกณฑ์ตามที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้กำหนด

๗. การบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการสหกรณ์ไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างจิตสำนึกให้หมู่บ้านและชุมชนเมือง มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ชุมชนส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุน เกิด

กระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างพัฒนาความคิด เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน รวมทั้งกระตุ้นระบบเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง เพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับสหกรณ์ เพิ่มโอกาสในการสร้างการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การดำเนินงานของสหกรณ์จะเป็นไปอย่างราบรื่น และก้าวหน้า หากสมาชิกแต่ละคนมีหิริ-โอตตปะปะ ที่จะไม่ละเมิดกฎระเบียบของสหกรณ์ แม้ว่าจะไม่มีใครรู้เห็น

หิริ-โอตตปะปะ คือ ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักธรรมค้ำครองโลกให้สงบสุข รักตนเอง รักครอบครัว รักส่วนรวม

หิริ (อ่านว่า หิ-ริ, หิ-หริ) แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดี ซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน เช่น บิดามารดาที่มีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามี หิริ หิริ เกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษ ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียกายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น

หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

หากเราคิดจะทำสิ่งใดที่ชั่ว ความละอายจะเกิดขึ้นมาในใจ แม้ว่าคนอื่นจะไม่เห็น คิดทำชั่วคืออย่างไร สิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความเลวทรามไม่ถูกต้องทางธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอันนั้น เป็นความเลว อะไรที่ชั่วว่าถูกหรือไม่ถูก คือถ้าเราทำอะไรลงไป ถ้าหากว่ามันไม่ถูกต้องแล้วมันรู้สึกจะละอายแก่ใจตนเอง แต่ตามหลักท่านบอกว่านักปราชญ์ทั้งหลายไม่สรรเสริญ ไม่นิยม นั่นเรียกว่าผิดจากธรรม ความละอายนี้แหละเป็นต้นเหตุให้ทำความดี ความดีทั้งหมดเกิดจากความละอายทั้งนั้น ความไม่ดีเกิดจากความไม่ละอายนั่นเอง ศีล ๕ ข้อมีความละอายเป็นเบื้องต้น เป็นสมุฏฐาน หากว่ามีความละอายในใจแล้วไม่กล้าทำ ศีลข้อนั้นถึงเว้นได้หมด โอตตปะปะ (อ่านว่า โอตตบะปะ) แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้

โอตตปะปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น

โอตตปะปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มีโอตตปะปะย่อมกลัวที่จำทำความผิดทำหึงดเว้นจากการประพฤติต่าง ๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้นค่ะ

การบริหารจัดการสหกรณ์ต้องมุ่งไปที่การพัฒนาจิตสำนึกของคนเป็นสำคัญ และต้องทำควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ของคน สหกรณ์ ขบวนการและเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนระบบสหกรณ์ ที่ดำเนินการอยู่ในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ของโซ่คุณค่าเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การนำประโยชน์สู่สมาชิก ชุมชนและสังคมร่วมกับการเข้าถึง

แหล่งทุน การพัฒนาอาชีพ การตลาด การจัดสวัสดิการ ภายใต้หลักอิทธิบาท ๔^๕ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใคร ๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบครบถ้วนความทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนที่ต้องเฝ้าหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวังต่อไป

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจในฐานะ เป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดในขณะที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม หมายถึง การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธา และเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่องค์กรของเรา ศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้ โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒. วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอนเป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่าต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่างบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม

๓. จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ คือใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรักติดตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบันสังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาทำงานก็คิดว่าต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและ

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓ ; อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

หลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว เราพร้อมกันค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้แบบนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรอบรู้ไปโดยปริยาย ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่กับความรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความตั้งความเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อหาของสิ่งต่าง ๆ นั้น ได้อย่างเหมาะสม เพราะความตั้งตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้น เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔. วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คน เริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความ คิดอะไร? พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร? เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร? เพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม? ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงาม

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ : ทางแห่งความสำเร็จนอกจากการที่จะมีความไม่สันโดษ และสันโดษที่ถูกต้องแล้ว เพราะฉันทะทำให้ใจมาอยู่กับงาน สิ่งที่ทำ สิ่งที่เป็นเป้าหมายทำให้เกิดจิตใจฝักใฝ่ เมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน่จริงจัง สภาพที่จิตแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กระทำนั้น เราเรียกว่าเป็น สมาธิ เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิดได้ด้วยการมีฉันทะ เมื่อมีสมาธิและใจก็รักงานนั้น ทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็นสุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจเป็นสุข ใจเป็นสมาธิ สมาธิก็ทำให้เป็นสุขเพราะจิตใจสงบแน่วแน่ เมื่อทำจิตใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียรพยายาม ผลสำเร็จของงานก็เป็นผลสำเร็จที่ดีเรียกว่านำไปสู่ ,ความเป็นเลิศของงานนั้น หมายความว่า งานนั้นจะสำเร็จผลอย่างดีเลิศ อันนี้ก็เลยพันกันไปหมด เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ฉันทะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งใน อิทธิบาท ๔ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ,ทางแห่งความสำเร็จ เมื่อพูดมาถึงอิทธิบาทแล้ว ก็จะต้องโยงไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะอิทธิบาทมี ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือ ข้อที่พูดมาแล้ว ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ตั้งใจ รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น ข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือถ้าจะพูดให้สั้น ง่าย ๆ ก็บอกว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจใส่ฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวนนี้เป็นอิทธิบาท ๔ ฉันทะเป็นข้อที่ ๑ ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาท ๔ ตามมา

มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายามเมื่อมีความเพียรพยายามใจก็ฝึกฝนใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้ว ก็สามารถจะใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนเรื่องราวนั้น ไตร่ตรองถึงข้อบกพร่อง ข้อที่ควรแก้ไขหาทางทดลองปรับปรุงอะไรต่าง ๆ เหล่านี้มันก็ตามกันมา๑) ฉันทะ๒) วิริยะ๓) จิตตะ๔) วิมังสา เป็นชุดกันทีเดียว^๕

คนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ต้องปฏิบัติตาม ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี "อุ อา กะ สะ" อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ^๖ (เนื่องจากอรรถะ แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้) หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตินิกัธธรรม ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น เป็นเรื่องอยู่อย่างพอเพียง ห้ามนึกถึงหรือพูดถึงความร่ำรวย ซึ่งไม่ใช่อย่างนั้นเลย พระพุทธองค์ทรงสอนสั่งถึงหลักการ อุ อา กะ สะ หัวใจเศรษฐี ๔ ประการ คือ

๑. อุ ย่อมาจาก อุฏฐานสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมในการแสวงหาความรู้ และความขยันหมั่นเพียร นักเอาเบาสูในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นงานเล็ก หรืองานใหญ่ แม้่วางานที่ทำวันนี้อาจจะยังไม่ส่งผล ให้ประสบความสำเร็จในช่วงข้ามคืน แต่สิ่งที่คุณได้รับก็คือ ทักษะ และความสามารถ และ ประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ หัวใจสำคัญแห่งความสำเร็จก็คือการแสวงหาความรู้ แลทักษะใหม่ ๆ ให้กับตัวเองอยู่เสมอ ซึ่งเป็นหลักการประจำใจของสุดยอดมหาเศรษฐีระดับโลก และผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งหลายนั่นเอง

๒. อา ย่อมาจาก อารักขสัมปทา หมายถึง การรักษาคุ้มครองทรัพย์สินเงินทองของตนเอง ระวังระวังในการใช้จ่ายใช้สอย ใช้ทรัพย์ให้สมกับฐานะแห่งตน และการเก็บหอมรอมริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำงาน การรู้จักใช้ รู้จักประหยัดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะนั่นหมายถึงท่านมีจะทุนสำรองในการใช้ต่อยอดธุรกิจ มีเงินทุนฉุกเฉินไว้ใช้ หรือนำไปใช้ในการพัฒนาตัวเอง หรือทำให้ชีวิตคุณดีขึ้น

๓. กะ ย่อมาจาก กัลยาณมิตรตทา หมายถึง การมีเพื่อนดี เลือกคบคนดี ไม่คบเพื่อนที่ไม่ดีซึ่งนำไปสู่การกระทำผิด ๆ นำไปสู่อบายมุข หรือการกระทำที่ผิดศีลธรรม เพื่อที่ดีจะนำมาซึ่งความรู้... ความคิดและการกระทำที่นำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำตักเตือนในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม การคบหามิตรที่ถูกต้องนั้นจะเป็นเหมือนการที่คุณมีกำลังเสริมซึ่งคอยสนับสนุนคุณ เพราะเพื่อนสามารถเป็นได้ทั้งที่ปรึกษา, แหล่งเงินทุนฉุกเฉินในยามจำเป็น, เป็นหุ้นส่วน หรือเป็นลูกค้าของคุณก็ได้ ฉะนั้นคิดสักนิดก่อนที่จะเลือกคบหากัลยาณมิตร

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^๖ อก.อฎฐก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

๔. สะ ย่อมมาจาก สมชีวิตตา หมายถึง การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ การใช้จ่ายทรัพย์สิ้นเงินทองเกินตัวนั้นคือหายนะของคนทุกชนชั้น ผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่อัตภาพของตัวเองและครอบครัว เพราะหามาได้เท่าไรก็ไม่พอกับที่ต้องจ่ายออกไป ต่อให้มีทรัพย์สิ้นเงินทองมากมายเพียงใด หาเงินเก่งมากแค่ไหน ถ้าไม่รู้จักพอ ก็เป็นเพียงเปรตในคราบเศรษฐีที่ต้องทำงานหนัก ดิ้นรนแสวงหาเพราะหิวทรัพย์สิ้นเงินทอง แต่ก็ไม่ได้กล้าใช้เงินตลอดเวลา ความไม่พอทำให้เศรษฐีกลายเป็นยากได้ฉับไฉน การรู้จักใช้อย่างพอเพียง และการเก็บออมทรัพย์ย่อมเปลี่ยนยากเป็นเศรษฐีได้ฉับนั้น

การปฏิบัติตามหลักธรรม “ทิวฐธัมมิกตละ” เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความเป็นอยู่ดีกินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ปัจจัยชั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐาน เป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติ มีหลักธรรมตามที่กล่าวมา ก็ถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต

๘. สรุป

กระบวนการดำเนินงานของสหกรณ์ภายใต้เอกลักษณ์ของการเป็นสหกรณ์ จะช่วยสร้างโอกาสในการพัฒนาระบบการค้า บริการและการเงิน อย่างเป็นธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส หากทุกคนใช้ชีวิตให้มีคุณภาพ หาเงิน ออมเงิน และใช้เงินให้ได้สัดส่วน เศรษฐกิจของประเทศก็จะเดินหน้าไปได้อย่างราบรื่น สมาชิกของสหกรณ์มีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติงานด้วยความรู้ความสามารถ ซึ่งจะก่อให้เกิดการบริการที่สนองความต้องการแก่สมาชิก ชุมชนและสังคม นำคุณค่ามาประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมาย การบริหารจัดการสหกรณ์ให้เป็นปึกแผ่นจะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาสมาชิกสหกรณ์ เป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาสมาชิกสหกรณ์ให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี ไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน สิ่งสำคัญสมาชิกสหกรณ์ต้องเปิดใจกว้างและมีจิตที่ศรัทธาที่จะพัฒนาสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมกับ เป็นองค์กรพึ่งพาตนเองได้ นอกจากสหกรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแล้วยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศและระหว่างประเทศได้อีกด้วย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของประชาชนที่นิยมในคุณค่าสหกรณ์ในการแก้ปัญหาความยากจน การว่างงาน การประกอบอาชีพและการสร้างระบบการค้าที่เป็นธรรม อันจะนำไปสู่การสานต่อนโยบายการพัฒนา

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่พึงมีต่อสหกรณ์, (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.cai.ku.ac.th/article.html> (๒ ก.พ. ๒๕๕๘)

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. แนวคิด ค่านิยม หลักและวิธีการสหกรณ์, (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.cai.ku.ac.th/article.html> (๒ ก.พ. ๒๕๕๘)

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ : บัวสี่เหล่ากับคนสี่จำพวก

Situational Leadership: The Four Types of Lotus and People

นพดล ดีไทยสงค์*

บทคัดย่อ

การบริหารเชิงสถานการณ์ นั้นถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ และรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม และผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด โดยเป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิด และยอมรับหลักการของทฤษฎีระบบว่าทุกส่วนของระบบจะต้องสัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน คือมุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมขององค์การ สถานการณ์ บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงหลักมนุษย์และแรงจูงใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์กรเป็นหลัก การบริหารจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ ซึ่งการบริหารเชิงสถานการณ์ สามารถใช้ทุกทฤษฎีมาประกอบกับประสบการณ์ เพื่อให้การตัดสินใจดีที่สุด โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูงเช่นปัจจุบัน นับเป็นความท้าทายและโอกาสในการใช้การบริหารเชิงสถานการณ์ในมุมมองของผู้บริหารที่จะพลิกวิกฤติเป็นโอกาสให้ได้ เป็นการใช้ความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีอยู่ในตัวผู้นำท่านนั้นให้ประจักษ์ออกมาใช้ได้ อย่างเต็มสมรรถภาพจริงๆที่เขามีอยู่ เพราะสถานการณ์แต่ละอย่างแตกต่างกัน ทฤษฎีกับบางสถานการณ์ก็แตกต่างกัน แล้วแต่ผู้นำแต่ละท่านจะเลือกใช้ ดังนั้นการบริหารเชิงสถานการณ์ น่าจะเป็นการใช้ความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำตามสถานการณ์, บัวสี่เหล่า

ABSTRACT

Management situation. The management is good or not depends on the situation. The situation will be scheduled to decide. And the optimal management model and administrators will try to analyze the situation best. And accept the principle of system theory that all parts of the system must be related. And the mutual effect is focus on the relationship between organization and environment of the organization. The situation will sometimes require decided as absolute.

* อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Sometimes, you have to consider the human and motivation. Sometimes, it must consider the target output of the enterprise is main. The administration must be living situation determine decisions. The management situation. To make better decisions. Especially in the era of change and highly competitive as present. The challenges and opportunities in the use of commercial management situation in the corner of the executive to turn the crisis into opportunity. Because the situation of each different. Theory and some situation is different. As the leader, each of you will choose to use. So the management situation. The use of knowledge is both a science and an art.

Keywords: leadership, situational leadership, the four types of people.

๑. บทนำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำในระยะแรก ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับรูปแบบผู้นำ ใน ๒ มิติ คือ มิติที่มุ่งเน้นงานและมิติที่มุ่งเน้นสัมพันธ์ ซึ่งนักทฤษฎีเชื่อว่าผู้นำจะมีรูปแบบผู้นำทดแทนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ หากผู้นำมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ ผลงานที่ออกมาก็จะต่ำและต่อมานักทฤษฎีก็ได้มีการพัฒนาทฤษฎีรูปแบบผู้นำแบบต่าง ๆ ขึ้นมากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๕๐ ฟิตเลอร์ (Fiedler) ได้พัฒนาตัวแบบสถานการณ์โดยเน้นการสร้างให้เกิดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล รูปแบบนี้กล่าวถึงผู้นำที่มีประสิทธิผลนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกของผู้นำและระดับที่ผู้นำสามารถควบคุมสถานการณ์ สภาพตามสถานการณ์พิจารณาจากพฤติกรรมที่มุ่งกิจสัมพันธ์ (Task-Oriented) หรือ มุ่งมิตรสัมพันธ์ (Relationship-Oriented) ที่เหมาะสม ฟิตเลอร์กล่าวว่า ไม่ได้มีเพียงแบบภาวะผู้นำแบบเดียวที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้ซึ่งปรับพฤติกรรมให้ไปสู่สภาพแวดล้อมที่หลากหลายได้ ซึ่งรูปแบบภาวะผู้นำของฟิตเลอร์ มีจุดแข็งหลายประการ อย่างหนึ่งคือ สามารถทำความเข้าใจได้ว่าทำไมผู้นำบางคนจึงมีประสิทธิภาพกว่าคนอื่น^๑ ต่อมาทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์ (Contingency Theory) เริ่มมีบทบาทประมาณปลายปี ค.ศ.๑๙๖๐ เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากความคิดอิสระที่ว่าองค์การที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นองค์การที่มีโครงสร้างและระบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และสภาพความเป็นจริงขององค์การ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการศึกษาสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของมนุษย์ (Humanistic Environment) ซึ่งในปี ๑๙๖๗ Fred E. Fiedler ได้เสนอแนวความคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) หรือทฤษฎีอุปติการณ์ (Contingency Theory) ซึ่งถือเป็นทฤษฎีการบริหารที่ขึ้นอยู่กับในเชิงสภาพข้อเท็จจริงด้วยแนวคิดที่ว่าทางเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด

^๑ กาญจนา จันทร์ไทย, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำและปัจจัยคัดสรรด้านสถานการณ์กับความพึงพอใจในงานของอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔.

หากแต่สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริหารแบบใดในสถานการณ์ เช่นนั้น ซึ่งแนวความคิดทางการบริหารเชิงสถานการณ์ สามารถนำทฤษฎีของ Fiedler มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้กล่าวไว้ มี ๒ ลักษณะ ได้แก่

๒. การศึกษารูปแบบของผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์ (Relationship-oriented leader) เป็นผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผู้นำจะสร้างความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ และรับฟังความต้องการของพนักงาน เป็นผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก (Consideration)

๒. ผู้นำที่มุ่งงาน (Task-oriented leader) เป็นผู้นำที่มุ่งความสำเร็จในงาน ซึ่งจะกำหนดทิศทางและมาตรฐานในการทำงานไว้อย่างชัดเจน มีลักษณะคล้ายกับผู้นำแบบที่คำนึงถึงตัวเองเป็นหลัก (Initiating structure style)

๒. ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม เป็นที่ยอมรับและนักวิจัยหลาย ๆ ท่านได้เสนอไว้ดังนี้ ผู้นำ คือ คำว่า ประมุข มาจากคำว่า ปะ แปลว่า ทั้งหมดทั้งสิ้น และมุข แปลว่า หน้า รวมเป็น ปมุข มีความหมายว่า หน่วยออกหน้าทั้งหมดทั้งสิ้น คือลักษณะแห่งผู้นำนั่นเอง เป็นการนำอย่างสัตบุรุษ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัดและแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ ซึ่งคำว่าผู้นำ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Leadership” ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกันว่า “Being a leader ; power of leading, the qualities of a leader” หมายถึง ผู้นำนำไปสู่สิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์แก่มหาชน การนำไปในทางชั่ว ต่ำ เสียหาย เช่น เป็นหัวหน้าโจร พาลูกน้องไปปล้นหรือลักขโมย หรือการตั้งตนเป็นหัวหน้าไปพาดคนค้ายาเสพติด ก็คงไม่นับว่าเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ เพราะไม่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ดีงาม และมีได้ตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรม และสติปัญญา จากการใช้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ตามพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้ ความหมาย ผู้นำ คือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม สามารถที่จะบริหารจัดการองค์กร ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มหรือคณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย การเป็นผู้นำที่ดี จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝน ซึ่งต้องอาจใช้เวลาอันนาน แต่หากสามารถทำได้สำเร็จก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นมีคุณแจสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

๓. บัวสี่เหล่ากับคนสี่จำพวก

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ได้ทรงพิจารณาพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้แล้วว่าเป็นคุณธรรมอันลึกซึ้ง พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสตรอง ทรงคำนึงว่าธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นี้ ลึกซึ้งมากยากที่สัตว์อื่นจะรู้ตาม จึงยังทรงมิได้รับคำทูลอาราธนาทีเดียว แต่ได้ทรงพิจารณาโดยพระญาณก่อนว่า เวไนยสัตว์ นั้นจำแนกเหล่าที่จะรองรับพระสัทธรรมได้เพียงใด จำนวนเท่าใด ทรงจำแนกด้วยพระญาณว่าเหล่าเวไนยสัตว์บุคคลที่จะรับพระสัทธรรมได้และไม่ได้มีอยู่ ๔ จำพวก เปรียบได้ดัง

ดอกบัวสี่เหล่า อันหมายถึง ปัญญา วาสนา บารมี และอุปนิสัย ที่สร้างสมมาแต่อดีตของบุคคล แต่เมื่อพิจารณาพื้นฐานของมนุษย์ก็ทรงทราบด้วยพระญาณว่า คนในโลกนี้มีความแตกต่างกัน ดังที่พระองค์ทรงเปรียบไว้กับดอกบัว ๔ เหล่า^๒ คือ ๑) อุกษมิตัญญู คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว แม้ฟังเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็สามารถที่จะเข้าใจได้ เปรียบดังดอกบัวที่ชูดอกขึ้นพ้นน้ำแล้ว สามารถที่จะบานสะพรั่งได้ทันทีที่ได้รับแสงจากพระอาทิตย์ ๒) วิบัติัญญู คือ พวกที่มีสติปัญญาปานกลาง เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติมหรือชี้แนะเล็กน้อย จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า สามารถที่จะเข้าใจในเรื่องนั้นได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป ๓) เนยยะ คือ พวกที่มีสติปัญญาน้อย จำพวกที่มีคุณสมบัติพอแนะนำได้ แต่เป็นสัมมาทิฐิเมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธาปราศหะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เมื่อได้รับการอบรมเสมอๆ บ่อยๆ จำจำใจ ก็สามารถที่จะเข้าใจในหน้าที่การงานได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ รอวันที่จะพ้นน้ำในวันต่อ ๆ ไป ซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นแบ่งบานได้ในวันหนึ่ง ๔) ปทปรมะ คือ พวกที่ไร้สติปัญญา จำพวกที่ขาดคุณสมบัติ พวกหัวดี มีทิฐิมานะดีอันอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับคำแนะนำหรือการพัฒนาอย่างใด และยังเป็นมิจฉาทิฐิแม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปราศหะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยิ่งแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อแบ่งบาน

บุคคลที่เปรียบได้กับดอกบัวดอกที่ ๑, ๒, ๓ นั้นสามารถให้อนุศาสน์แล้วสามารถบรรลุมรรค ผล นิพพาน ได้เร็วช้าต่างก็ด้วยปัญญา วาสนา บารมี และอุปนิสัย ที่ต่างกัน ซึ่งจำแนกเป็นพุทธเวไนย สวากเวไนย ธาตุเวไนย ตามลำดับ ส่วนบุคคลซึ่งเปรียบเป็นบัวประเภทที่ ๔ ไม่สามารถบรรลุอะไรได้ในชาตินี้ ด้วยขาดซึ่งปัญญา แต่จะเป็นอุปนิสัย วาสนา บารมีต่อไปในภายภาคหน้าเมื่อทราบด้วยพระญาณดังนั้นแล้ว ด้วยพระกรุณาคุณ ทรงเล็งเห็นว่าโลกนี้ผู้ที่พอจะรู้ตามได้ก็คงมีอยู่บ้าง เมื่อเล็งเห็นเหตุนี้ จึงตกลงพระทัยจะสอนธรรมให้แก่สัตว์ทั้งปวง จึงรับอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหม

๔. ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์ และบลานชาด Hersey and Blanchard

ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์ เบลด์ชาร์ด (Hersey and Blanchard Situational Theory) ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ มาประยุกต์ คือ พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation Structure) และพฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) และอธิบายว่า ภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ ประกอบกับความพร้อมของสมาชิกทำให้เกิดรูปแบบของการทำงานของ

^๒ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

ผู้นำ ๔ รูปแบบ^๓ แนวคิดนี้เน้นที่คุณลักษณะของผู้ตามที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสถานการณ์ในการพิจารณาพฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ระดับความพร้อมของพนักงานแตกต่างกัน เช่น พนักงานที่มีความไม่มั่นคงในการทำงาน มีความต้องการผู้นำที่แตกต่างจากคนที่มีความสามารถมากมีทักษะในการทำงาน มีความมั่นใจและเต็มใจที่จะทำงาน แสดงถึงรูปแบบผู้นำต่าง ๆ ๔ แบบ ดังนี้

๑. ผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) หมายถึง รูปแบบผู้นำแบบสั่งการและกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจนเป็นแนวทางสำหรับพนักงาน ความพร้อมของพนักงานต่ำ ต้องกำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการดำเนินงานให้ กำกับและควบคุมอย่างใกล้ชิด ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความพร้อมและไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจ หรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น

๒. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) หมายถึง การที่ผู้นำให้พนักงานได้พิจารณาปัจจัยภายในต่างๆ ก่อนการตัดสินใจ ความพร้อมของพนักงานปานกลาง อธิบายถึงสิ่งที่จะทำและให้โอกาสในการทำความเข้าใจในงานที่จะทำนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถแต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น

๓. ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) หมายถึง ผู้นำให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้อื่นเจริญก้าวหน้าโดยการแนะนำและพัฒนาทักษะในการทำงานความพร้อมของพนักงานปานกลาง เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะให้ทำงานนั้น

๔. ผู้นำแบบการมอบหมายงาน (Delegating) หมายถึง ผู้นำที่สั่งการและให้การสนับสนุนเพียงเล็กน้อย พนักงานมีความรับผิดชอบในงานอยู่แล้วในสถานการณ์การทำงานนั้น ความพร้อมของพนักงานสูง ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถ และมีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น^๔

๕. บุรณาการแนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับหลักบัวสี่เหล่าเพื่อคนสี่จำพวก

จากแนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Hersey & Blanchard นั้น ได้อธิบายถึงหลักการบริหารคนในองค์กรตามสถานการณ์ซึ่งมุ่งเน้นที่สถานการณ์ของบุคลากร ๔ จำพวก ซึ่งผู้นำ ๔ จำพวกจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการปกครองและใช้งานบุคคลนั้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพที่เขาจะพึงมี ได้แก่

๑. บุคคลจำพวกแรก ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **อุคฆฏิตัญญู** คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว คนกลุ่มนี้มีวุฒิภาวะสูงมีความรู้ความสามารถมีความเต็มใจและมั่นใจในการปฏิบัติงานมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย การบริหารคนกลุ่มนี้ใช้รูปแบบ

^๓ เนตรพัฒนา ยาวีราช, **การจัดการสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด), ๒๕๕๖, หน้า ๒๐๘.

^๔ ยาเป็น เรื่องจรูญศรี, **แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/blog/20420> [สิงหาคม ๒๕๕๘๕๘].

การมอบหมายงานให้ทำ/มอบอำนาจในการตัดสินใจ กลุ่มคนจำพวกนี้ในองค์กรเราเรียกว่าเป็นกลุ่มคนเก่ง (Talent) การใช้งานบุคคลกลุ่มนี้ผู้บริหารเพียงแต่มอบหมายงาน (Delegation) ให้เท่านั้น ซึ่งหลักการมอบหมายงานนั้นควรใช้หลักเกณฑ์ โดย Specific: เฉพาะเจาะจง มีการระบุขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน Measurable: วัดผลได้ โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดความคืบหน้าหรือความสำเร็จของงานได้ Agreed: ยอมรับ งานที่จะมอบหมายนั้น ควรได้รับการยอมรับจากผู้รับมอบหมาย Realistic: เป็นงานที่สามารถบรรลุผลได้จริงในทางปฏิบัติ ไม่ใช่งานที่ยากเกินที่จะทำได้ Time bound: มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในการทำ- Ethical: ต้องเป็นงานที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม ศีลธรรม Recorded: สามารถบันทึกรวบรวมข้อมูลในการทำงานได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ

๒. บุคคลจำพวกที่สอง ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **วิปจิตัญญู** คือ คนกลุ่มนี้มีวุฒิภาวะปานกลางถึงสูง ทำงานตามที่ถูกนำต้องการ การปกครองหรือใช้งานกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ต้องใช้หลักการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) ผู้นำต้องมีการสื่อสารสองทางและรับฟังอย่างสนใจ เพื่อสนับสนุนผู้ตามให้พยายามใช้ความสามารถที่มีอยู่ ให้การสนับสนุน ไม่ออกคำสั่ง ผู้นำและผู้ตามร่วมกัน ในการตัดสินใจ การบริหารคนกลุ่มนี้เน้นการทำงานแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้นำให้การสนับสนุนและส่งเสริมโดยการแนะนำและพัฒนาทักษะในการทำงานความร่วมมือ ของพนักงานปานกลาง เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะให้ทำงานนั้น ซึ่งวิธีปฏิบัติในการให้พนักงาน มีส่วนร่วมในการบริหาร อาจทำได้หลายวิธีแตกต่างกันสุดแต่ความเหมาะสม เช่น การจัดให้มีการร่วมประชุมออกความคิดเห็น การเปิดโอกาส ให้ผู้ปฏิบัติให้ข้อเสนอแนะให้การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ และให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปรึกษาผลงานต่าง ๆ และทบทวนเป้าหมาย หรือ จัดกลุ่มคุณภาพ กลุ่ม Q.C.(Quality Control) เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันพิจารณา และแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มงานด้วยกันเอง^๕ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเปรียบคนจำพวกนี้ไว้ว่าบุคคลจำพวกนี้เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติมหรือชี้แนะเล็กน้อย จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า สามารถที่จะเข้าใจในเรื่องนั้นได้ เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

๓. บุคคลจำพวกที่สาม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **เนยยะ** คือ คนกลุ่มนี้มีวุฒิภาวะต่ำถึงปานกลางมีความรู้ความสามารถไม่มากนัก พวกที่มีสติปัญญาน้อย จำพวกที่มีคุณสมบัติพอแนะนำได้ แต่มีความเต็มใจในการทำงาน รับผิดชอบงานเป็นผู้ที่มั่นใจแต่ขาดความชำนาญ ต้องได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ ก็จะสามารถที่จะเข้าใจในหน้าที่ภาระงานที่รับผิดชอบได้ การบริหารคนกลุ่มนี้ต้องหลักภาวะผู้นำแบบการขายความคิด (Selling) เป็นการที่ผู้นำให้พนักงานได้พิจารณาปัจจัยภายในต่างๆ ก่อนการตัดสินใจ ความพร้อมของพนักงานปานกลาง

^๕ ธงชัย สันติวงศ์, องค์การและการบริหารการศึกษาและการจัดการแผนใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๘.

อธิบายถึงสิ่งที่จะทำให้โอกาสในการทำความเข้าใจในงานที่จะทำนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้บังคับบัญชาไม่มีความสามารถแต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น ในกรณีแบบนี้เราสามารถใช่เทคนิคการสอนงาน (Coaching) คือ การสอนงานลูกน้องของตนเอง เป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาลูกน้องดังนี้^๖

๔. บุคคลจำพวกที่สี่ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกลุ่มบุคคลจำพวกนี้ว่า **ปทปรมะ** คือพวกที่ไร้สติปัญญา จำพวกที่ขาดคุณสมบัติ พวกหัวคือ มีทิฐฐิมานะคือร้อนอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับคำแนะนำหรือการพัฒนาอย่าง เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยิ่งแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน แต่หากว่าในภาวะการณปัจจุบันที่ในองค์กรยังมีคนจำพวกนี้อยู่ ในฐานะที่เป็นผู้บริหารจะอย่างไรในการจัดการกับคนกลุ่มนี้ คนในองค์กรกลุ่มนี้ผู้บริหารควรใช้หลักผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) หรือเรียกอีกแบบหนึ่งว่าผู้นำแบบสั่งการจะใช้การปกครองคนในองค์กรในกรณีทีบุคคลากรมีความพร้อมต่ำ เป็นพวกไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถ ขาดความเต็มใจในการทำงาน ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ วุฒิภาวะต่ำ ผู้ที่เป็นผู้บริหารจึงต้องใช้ศาสตร์และศิลป์พอสมควรในการสั่งงานกลุ่มนี้ ผู้บังคับบัญชาจะต้องยุ่งยากทั้งเรื่องของคนทำงานและผลงานที่ออกมาอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามผู้บริหารและ ผู้บังคับบัญชาระดับสูงส่วนมากได้ให้ความสำคัญและยอมรับว่าการสั่งงานและการติดตามงาน เป็นเรื่องสำคัญและต้องใช้หลักการบริหารต่างๆดังกล่าวนั้น เพราะจะทำให้ผู้บังคับบัญชาทำงานได้ง่ายขึ้น และผลงานที่ออกมาก็มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย โดยองค์ประกอบของการสั่งงาน ได้แก่ ๑) ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรพฤติกรรมของผู้นำในการแสดงออกมีผลต่อการชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรมทั้งปวง ๓) แรงจูงใจเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรม ๔) การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสั่งการระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน และเทคนิคการสั่งงานที่ดี^๗ ควรประกอบด้วย ๑) กระตุ้นความสนใจของลูกน้องให้ได้ โดยการให้ลูกน้องมีส่วนร่วมในการถามคำถาม ทวนประเด็น หรือทดลองทำตลอดช่วงเวลาที่สั่งงาน เป็นวิธีการที่ดีอีกวิธีหนึ่ง ๒) เริ่มสั่งงานตามแผนที่วางไว้ หัวหน้างานอธิบายจุดประสงค์ของงานระบุสิ่งที่ต้องดำเนินการ หัวหน้างานอาจใช้การสาธิตหรือให้ลูกน้องทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ ๓) ทดสอบความเข้าใจของลูกน้องต้องทดสอบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดการสั่งงาน และ ๔) การติดตามผล จะต้องมีการติดตามความก้าวหน้าเมื่อเกิดการผิดพลาดหัวหน้างานสามารถช่วยเหลือลูกน้องได้อย่างรวดเร็ว

บทสรุป

^๖ เทคนิคการสอนงาน OJT (On Job Training),[ออนไลน์],แหล่งที่มา :<http://www.isotoyou.com /index.php/article/276-ojt-how.html>,[สิงหาคม ๒๕๕๘].

^๗ จินพร เพ็ชรฉกรรจ์,เทคนิคการสั่งงาน,[ออนไลน์],แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/299940>,[สิงหาคม ๒๕๕๘].

ในองค์กรปัจจุบันนี้จะประกอบด้วยบุคคลซึ่งในทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่ามีสี่จำพวก ซึ่งในการบริหารจัดการกับคนเหล่านี้ในองค์กรเราจำเป็นต้องใช้หลักในการจัดการให้ตรงกับบริบทของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นการใช้หลักภาวะผู้นำตามสถานการณ์โดยอิงกับแนวคิดของ Hersey & Blanchard เป็นหลักโดยเปรียบเทียบให้เห็นชัดตามตาราง ดังนี้

ความสอดคล้องและการประยุกต์ใช้	
บัวสี่เหล่ากับคนสี่จำพวก	แนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ Hersey & Blanchard
๑. อุคฆฏิคฺคณฺณ - มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว - เปรียบเหมือนบัวพุดน้ำ	ใช้หลักผู้นำแบบการมอบหมายงาน หรือผู้นำแบบสั่งการ (Delegating) - สำหรับผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง ความพร้อมสูง - มีความรู้ความสามารถและวุฒิภาวะสูง ให้ความเป็นอิสระในการทำงานมาก ใช้กับสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถและมีความเต็มใจหรือความมั่นใจที่จะทำงานนั้น
๒. วิปจิตฺคณฺณ - มีสติปัญญาปานกลาง - เปรียบเหมือนบัวปริ่มน้ำ	ใช้หลักผู้นำแบบขายความคิด (Selling) - ใช้กับผู้ที่มีความพร้อมปานกลาง - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถยังไม่ถึงเกณฑ์แต่มีความเต็มใจหรือมีความมั่นใจที่จะทำงานนั้น
๓. เนยยะ - มีสติปัญญาน้อย พอฝึกฝนได้ - เปรียบเหมือนบัวใต้น้ำ	ใช้หลักผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) - เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางและความร่วมมือ - ใช้วิธีการสอนงาน (Coaching) - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถที่จะรับผิดชอบงานแต่ไม่มีความเต็มใจหรือมีความเสี่ยงเกินไปที่จะให้ทำงานนั้น
๔. ปทปฺระมะ - มีความรู้น้อย ขาดความเฉลียวฉลาด - มีทิฐิมานะตื้อรั้นอย่างแรงกล้า (อีโก้สูง) - เปรียบเหมือนบัวในตม ไม่โตไปกว่านี้	ใช้หลักผู้นำแบบบอกกล่าว (Telling) - ต้องกำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการดำเนินงานให้กำกับและควบคุมอย่างใกล้ชิด - ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความพร้อมต่ำ ไม่มีความสามารถและไม่เต็มใจ หรือจะมีความเสี่ยงเกินไปถ้าให้รับผิดชอบงานนั้น - ใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กาญจนา จันทน์ไทย. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำและปัจจัยคัดสรรด้าน
สถานการณ์กับความพึงพอใจในงานของอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัด
กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

เนตรพัฒนา ยาวีราช. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๖.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหารการศึกษาและการจัดการแผนใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) อินเทอร์เน็ต :

ยาเบ็น เรื่องจรูญศรี. แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<http://www.kroobannok.com/blog/20420>. [สิงหาคม ๒๕๕๘].

เทคนิคการสอนงาน OJT (On Job Training). [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.sotoyou.com/index.php/article/276-ojt-how.html>, [สิงหาคม ๒๕๕๘].

จินพร เพ็ชรฉกรรจ์. เทคนิคการสั่งงาน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/299940>, [สิงหาคม ๒๕๕๘].

อิทธิพลของสื่อมวลชนกับอาชญากรรมทางเพศ :
มุมมองทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และอาชญาวิทยา
The Influence of the Media on Sex Crimes:
Perspective on Psychology, Sociology and Criminology

วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์*

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อันนำมาซึ่งปัญหาสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเองก็เช่นกัน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปนับวันปัญหาอาชญากรรมก็มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีเทคนิค วิธีการ มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ และนับวันก็ยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน ปัญหาอาชญากรรมทางเพศโดยเฉพาะปัญหาการข่มขืนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเป็นเวลานานและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นในขณะเดียวกันความรุนแรงของอาชญากรรมประเภทนี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นตามมาโดยมีการกระทำที่รุนแรงทั้งทางร่างกาย จิตใจและทางเพศต่อเหยื่อ โดยเฉพาะกับเด็กและผู้หญิง ซึ่งช่วงอายุของเหยื่อและผู้กระทำผิดนั้นนับวันก็จะยิ่งน้อยลง ดังจะพบเห็นได้จากการนำเสนอโดยผ่านสื่อต่างๆ ทั้งทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ โดยเฉพาะสื่อลามกอนาจารต่างๆก็มีการลักลอบจำหน่ายมากมาย สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้จิตใจมีความแข็งแกร่งและก้าวร้าวรุนแรงยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การทำร้ายทางเพศ โดยเฉพาะการข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) ซึ่งปัญหาอาชญากรรมทางเพศที่มีความรุนแรงที่สุดและอาจนำไปสู่อันตรายจนถึงแก่ชีวิตนี้เป็นผลส่วนหนึ่งจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เจริญรุดหน้าไปกลายเป็นสังคมแห่งวัตถุ แต่อ่อนด้อยทางศีลธรรม

จากสถิติอาชญากรรมทางเพศ ผลการสำรวจในปี ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๕ พบประเด็นที่ว่าส่วนใหญ่เป็นความพยายามที่จะกระทำอนาจารและพยายามล่วงเกินทางเพศ ในส่วนของการข่มขืนกระทำชำเรานั้นพบว่าในปี ๒๕๕๐ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗ ส่วนในปี ๒๕๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐ ซึ่งในปัจจุบันสื่อต่างๆได้นำเสนอภาพและเรื่องราวที่ตอบสนองต่ออารมณ์และความต้องการทางเพศอย่างมาก เพื่อช่วยสร้างฝันและจินตนาการทางเพศ เช่น ภาพเปลือยกาย ภาพร่วมรัก การถ่ายแพชชั่นชุดว่ายน้ำ คอลัมน์ประสบการณ์ครั้งแรกและการตอบปัญหาทางเพศ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของมนุษย์มีการวิจัยพบว่า การจดจำภาพหรือรับรู้ด้วยสายตา มีอิทธิพลต่อการจดจำได้มากกว่าการอ่านตัวหนังสือ ภาพถ่ายแพชชั่นโป๊ ซึ่งเป็นภาพหนึ่งสามารถตอกย้ำความจำได้ดีกว่าการเคลื่อนไหว อาจอธิบายได้ว่าภาพโป๊สามารถกระตุ้น

* อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อารมณ์ได้ดีกว่าการดูแพชชั่นโชว์ชุดว่ายน้ำ เพราะภาพถ่ายสามารถบันทึกแง่มุม การเน้นสัดส่วน การแต้มสีสันได้มากกว่าความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาอย่างยิ่งในสังคมซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อต่อพฤติกรรมและการเลียนแบบที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศขึ้น โดยเฉพาะการข่มขืน และลักษณะการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความรวดเร็วในการสื่อสารกันมากขึ้น และในทางอาชญาวิทยายังมองว่าอาชญากรรมทางเพศเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติขึ้นรวมถึงเป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมด้วย

ผู้เขียนได้สนใจศึกษาประเด็นของอิทธิพลของสื่อต่างๆที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมทางเพศ โดยเฉพาะการข่มขืนเพราะนับวันปัญหานี้จะสังเกตเห็นได้ว่าช่วงอายุทั้งของผู้กระทำผิดและของตัวเหยื่อเอง นับวันจะยิ่งลดลง นั้นหมายความว่าตัวผู้กระทำผิดนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนและในขณะเดียวกันตัวของเหยื่อเองก็ยังคงเป็นเด็กหรือเยาวชนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่อาชญากรรมประเภทนี้จะเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ใหญ่เป็นส่วนมาก ซึ่งนั่นอาจเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลจากสื่อโดยขาดวิจารณญาณ การไตร่ตรอง โดยเฉพาะเด็กหรือเยาวชนในปัจจุบัน

คำสำคัญ : สื่อมวลชน อาชญากรรมทางเพศ อาชญาวิทยา

ABSTRACT

Social changes as the result of economic, political and social conditions that would lead to many social problems in various aspect of crime occurred in the society. As society changed, the method of committed a crime had evolved to be more sophisticate in process, technic, and mechanic. Sex crime, especially rape was a long term problem without any solvable solution and raising in severity and frequently. The severity had become more brutal toward physical, mental, and more direct to sexual abuse victims. Both perpetrator and victim, especially in women and children, were conducted at young age and displayed over mass media. Various source of pornographic media appeared in the form of printed material such as newspapers and magazine or live broadcast from television and over the Internet were illegally and broadly distributed to any person who can gain access. These type of media polluted the mind which result in aggression and violent behavior which also lead to sexual assault. Particularly, rape was the worst sex crime ever committed which resulted in a part of the social changed that progressively focus in materialism while deteriorated moral conscious.

According to Sex crime survey in 2007 and 2012, the rate of rape committed was 27.7 percent and 19.0 percent respectively while media continuously presented image, story, and emotion directly toward sexual desired. The media complemented with massive sexual fantasy from swimsuit fashion to nudity and sexual intercourse, including with first time sex topic and question and answer in various column.

Study shown that visual perception dominated reading perception in term of memory. For example, nudity picture or nudity scene recalled memory better than reading sex story. Nudity picture content stimulated sexual emotion due to the realistic approach, curvature and lighting which give out mood and tone. All of which could present the morally compromise to the public. Many sex crime occurred from imitation behavior with media had played a big role to communicate due to eased of access and clearer understanding. Criminology still regarded as guilty of sex crimes law to include all actions contrary to the traditions of the society, which will affect the lives of people in society.

The author interested to study the influence of media that affect sex crime, especially rape because this problem can be notice that the age of the offender and victim were conducted at lower age. This means the offender was childhood or youth while the victim was a child or young person as well, unlike in the past, this type of crime mostly caused by the action of adult. All of which could resulted from the influence of consuming media without critical judgment and discretion, especially children or youth today.

Keyword: media, sex crimes, criminology

๑. บทนำ

ในอดีตแนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนนั้นถือเป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง สะท้อนกระบวนการสื่อสารทางเดียว ในเชิงอำนาจนิยม เป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง ซึ่งได้แก่ การสื่อสารจากผู้มีอำนาจในสังคม (รัฐ) ไปสู่ประชาชน เพื่อให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ภาครัฐต้องการ อันเป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียวโดยมุ่งหวังผลทางการเมืองมากกว่าในปัจจุบันซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางและหวังผลทางเศรษฐกิจนอกเหนือจากการเมืองอีกด้วย

เนื่องจากว่าการสื่อสารมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารจำนวนมากจึงทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลมากในสังคมปัจจุบัน การขาดความเข้าใจ สื่อมวลชนทำให้ไม่เข้าใจสังคมเพราะสื่อมวลชนเป็นภาพสะท้อนสังคมอย่างชัดเจน บทบาท สื่อมวลชนที่ควรพิจารณา ได้แก่ รูปแบบของสื่อมวลชน การนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ รูปแบบข้อมูลข่าวสาร เป็นการนำเสนอในรูปแบบของข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยหลีกเลี่ยงค่านิยมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร รูปแบบการขยายความและการชี้แนะ เป็นการเสนอในรูปแบบการ สอดแทรกความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ การวิเคราะห์ การอธิบายความเพื่อโน้มน้าวให้ผู้รับสาร มีทัศนคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องและเป็นไปตามประสงค์ของผู้ส่งสาร ทั้งเป็นการชักจูงด้วย เหตุผล เช่น บทบรรณาธิการและประชาสัมพันธ์ เป็นต้น รูปแบบต่อไปคือ รูปแบบการชวนเชื่อ เป็นการนำเสนอที่สอดแทรกอุดมการณ์และค่านิยม โดยเฉพาะด้านการเมืองของผู้ส่งสารเพื่อการ ครอบงำผู้รับสาร ดังนั้นความสำเร็จในการส่งสารต้องมีการครอบงำผู้รับสารให้มีทัศนคติและ พฤติกรรมให้ตรงกับค่านิยมและอุดมการณ์ของผู้ส่งสารเพื่อให้ผู้รับสารยอมรับสารสนเทสนั้น และ รูปแบบสุดท้าย รูปแบบการโฆษณา เป็นการนำเสนอรูปสารสนเทศที่เฉพาะแบบ ทั้งเพื่อการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารหันมาใช้สินค้าและบริการหรือรวมทั้งภาพลักษณ์ของผู้ส่งสาร^๑

จากบทบาทและสภาพของการสื่อสารมวลชนดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีวิวัฒนาการความ เป็นมาอันยาวนาน มีปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของการสื่อสารมวลชนมากมายที่ นักสื่อสารมวลชนพยายามศึกษา และหาเหตุผลหรือแนวความคิด มาอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านั้น ผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากการสื่อสารมวลชนเพื่อการศึกษา จึงควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ทฤษฎี หรือแนวความคิดและสมมติฐานต่างๆ

ทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชนที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic needle Theory) บางครั้งเรียกว่า ทฤษฎีสื่อสารจังหวะเดียว (One step Flow Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า องค์กรหรือผู้ส่งข่าวสารเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทสำคัญที่สุด กล่าวคือ สามารถกำหนดข่าวสาร และส่งข่าวสารไปยังผู้รับ โดยคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นได้ คล้ายกับหมอนฉีดยาให้คนป่วย ข่าวสาร ที่ ส่งไปก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับได้โดยตรง กว้างขวาง และทันที ส่วนฝ่ายผู้รับข่าวสารเป็นคน จำนวนมาก ที่ต่างคนต่างอยู่ เฉื่อยชา และมีปฏิกริยา หรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามที่ผู้ส่งข่าว สารต้องการ ไม่มีบทบาทหรืออำนาจควบคุมผู้ส่งข่าวสารได้ ทฤษฎีนี้ถือว่า ผู้มีอำนาจ และเข้าใจ สถานการณ์ สามารถใช้สื่อมวลชนทำให้เกิดผลตามที่ตนเองต้องการได้ ทฤษฎีที่สองคือทฤษฎีการ สื่อสาร ๒ จังหวะ (Two step Flow Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า ข่าวสารที่ถูกส่งจากองค์กร สื่อมวลชนหรือผู้ส่ง มิได้ไปถึงผู้รับโดยตรงเสมอไป จากการศึกษาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง

^๑ สุรพงษ์ โสธนเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙-๓๓

ประธานาธิบดี ของคนอเมริกัน โดย ลาซา สเฟลด์ และแคทซ์^๒ พบว่า บางครั้งข่าวสารไปถึงผู้รับ ในลักษณะการส่งต่อกันสองทอด คือ ลำดับแรกข่าวสารจะไปถึงผู้นำความคิด (Opinion Leaders) บางคนในชุมชนก่อน จากนั้นจึงถูกถ่ายทอดต่อไปยังบุคคลอื่นในกลุ่มผู้นำความคิด เป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มสังคมหรือชุมชน ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่า เป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข่าวสาร ส่วนคนอื่นซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ เป็นพวกเฉื่อยชา ผู้นำความคิด จะเป็นผู้นำข่าวสารที่ได้รับมาจากแหล่งต่างๆ ไปเล่าให้บุคคลอื่นฟัง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงข่าวสารให้เป็นไปตามความคิดของตน และในขณะเดียวกันบุคคลที่ได้ฟัง ส่วนใหญ่มักจะเป็น บุคคลที่ถูกจงใจได้ง่าย ดังนั้นข่าวสารจากสื่อมวลชนจึงไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้รับส่วนใหญ่ ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎี เข็มฉีดยา และทฤษฎีสุดท้ายคือทฤษฎีกำหนดระเบียบวาระ (Agenda Setting Theory) มุ่งที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนในด้านการแสวงหา คัดเลือกข่าวสาร กับผู้รับข่าวสารในแง่ความตระหนักหรือการให้ความสำคัญต่อข่าวสารต่างๆ โดยถือว่าสื่อมวลชนเป็นเพียงผู้กำหนดหรือวางระเบียบวาระการรับรู้ข่าวสารของประชาชนว่า จะเสนอข่าวสารใด ในระยะเวลาใด สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการแนะนำประชาชนว่าควรจะคิดหรือตระหนักในเรื่องใด ซึ่งผลจะออกมาอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับเวลา สถานการณ์ และองค์ประกอบอื่นๆ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีนี้เน้นความสนใจในปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาความคิด และทัศนคติทางการเมือง^๓

ในส่วนของทฤษฎีทางอาชญาวิทยานั้น ผู้เขียนขอกล่าวถึงทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitation Theory) ของ การ์เบียล ทาร์ด (Gabriel Tarde) ซึ่งกล่าวถึงพฤติกรรมการเลียนแบบว่า อาชญากรรมอาจเกิดขึ้น เพราะการเลียนแบบจากพฤติกรรมผู้อื่นหรือสื่อมวลชน อันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปแบบของพฤติกรรมและวิถีทางในการคิด และความรู้สึกรากึกคิดที่ผ่านจากกลุ่มบุคคลหนึ่งไปสู่กลุ่มบุคคลหนึ่ง หรือจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง พฤติกรรมการเลียนแบบจากสื่อมวลชนนั้น ทาร์ด ได้ชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นได้เพราะการเรียนรู้ของอาชญากรที่เคยรู้เคยเห็นมาก่อน นั่นคืออาชญากรรมเกิดจากการเลียนแบบนั่นเอง^๔

จากทฤษฎีของสื่อมวลชนและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้ทราบถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมอย่างเห็นได้ชัดคือการสร้างค่านิยมใหม่ การจัดตั้งฐานความรู้และแนวคิดใหม่ทางการเมืองและการใช้ชีวิตประจำวันให้แพร่หลายไปในหมู่ประชาชน ไม่ว่าจะด้วยเจตนาดีหรือไม่แล้วนั้น สื่อยังส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ประเด็นที่มักถูกยกขึ้นมา

^๒ Rogers, Everett M & Shoemaker, Floyd F. **Communication of Innovations: A Cross Cultural Approach**, (New York: The Free Press, 1971) p. 203-204.

^๓ ขวรัตน์ เขิดชัย, **การสื่อข่าว**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๓๗-๔๑

^๔ ปกรณ์ มณีปกรณ์, **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๑

กล่าวถึงบ่อยครั้งคือเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม องค์การศาสนาและองค์กรสิทธิมนุษยชนมักพาดพิงสื่อในฐานะผู้กระจายความรุนแรง ให้ผู้รับชมชินชาและเห็นเป็นเรื่องธรรมดา กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบในผู้รับสื่อวัยเยาว์ที่ยังไม่มีวิจารณญาณ ตัดสินผิดชอบชั่วดีอย่างชัดเจน ขณะที่สื่อเองก็อ้างเสรีภาพและสิทธิในการรับรู้ของสังคมเพื่อเผยแพร่เนื้อหา ที่รุนแรงต่อไปโดยอ้างว่าการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่บ่งชี้ว่าสื่อที่มี เนื้อหารุนแรงรุนแรงมีผลต่อผู้รับชมนั้นไม่มีมาตรฐาน หรือนักวิชาการสร้างผลวิจัยขึ้นเพื่อลดความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน การถกเถียงประเด็นดังกล่าวครอบคลุมถึงประเด็นเรื่องเพศ ศาสนา การครอบงำทางวัฒนธรรม การหมิ่นประมาท การเหยียดชนชั้นและสีผิว ก่อให้เกิดข้อสงสัยต่อบทบาทของสื่อว่า สื่อมวลชนมีความรู้ในเรื่องที่ออกมาสื่อให้สังคมรับทราบมากเพียงใด ผู้เชี่ยวชาญที่สื่อให้ความสำคัญ สัมภาษณ์และนำเสนอต่อผู้ชมนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญจริงหรือไม่ เราจะเชื่อใจสื่อมวลชนต่อไปได้จริงหรือ เมื่อจรรยาบรรณสื่อมวลชนมีอาจเชื่อถือได้เสมอไป และสื่อมวลชนก็มีผลประโยชน์ของตนที่ต้องรักษาเช่นกัน

๒. แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศ

อาชญากรรมทางเพศเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติขึ้นรวมถึงเป็นความผิดต่อชนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปทำให้จิตใจของคนนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการกระทำทางเพศไว้มากมาย ได้แก่ คณะอนุกรรมการวิจัยความผิดเกี่ยวกับ ให้ความหมายของการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ หมายถึงพฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) ที่ขัดต่อชนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม เช่น การกระทำชำเราแก่ผู้ที่ไม่สมัครใจ ต่อเด็กและผู้เยาว์ ต่อบุคคล ต่อพี่น้อง ต่อสัตว์ การทำชำเราต่อเพศเดียวกัน การอวดของลับต่อผู้อื่น การเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น หรือหญิงมีสามีแล้ว และการเป็นโสเภณี เป็นต้น ในทางกฎหมายถือว่าการกระทำผิดใด ๆ ก็ตามที่แฝงหรือกระตุ้นด้านพฤติกรรมทางเพศถือว่าเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศทั้งสิ้น เช่น การล่อลวงเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่นย่อมจัดอยู่ในความผิดประเภทนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ MacNamara and Sagarin ได้กล่าวว่า การกระทำความผิดทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางเพศอย่างชัดแจ้งและถือว่าเป็นอาชญากรรมเพราะว่าเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตน จัดหา หรืออาศัยการดำรงชีวิตด้วยพฤติกรรมทางเพศ^๕

อาชญากรรมทางเพศในที่นี้ผู้เขียนได้สนใจศึกษาในแง่มุมมองของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อตัวอาชญากรหรือผู้กระทำผิด ลักษณะของการกระทำ แนวคิดเรื่องภาพรวมอาชญากรรมและความเบี่ยงเบนทางเพศ Gagnon and Simond ได้แบ่งปัญหาสังคมเกี่ยวเรื่องทางเพศออกเป็น ๓

^๕ สมชาย อินโด, “ปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการก่ออาชญากรรมทางเพศ ประเภทกรณีชำเราชำเรา”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์), ๒๕๓๖.

ประเภท^๖ ได้แก่ ประเภทแรกคือความแปรปรวนทางเพศที่พอทนได้ (Tolerated Sex Variance) พฤติกรรมทางเพศในกลุ่มนี้จัดว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนระดับเบาที่สุดที่สังคมยังรู้สึกพอทนได้ต่อการรับรู้รับทราบว่ามีพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งขยายขอบเขตไปถึงการมีเพศสัมพันธ์ในหมู่วัยรุ่น และก่อให้เกิดการตั้งครุฑขณะยังไม่มีความพร้อมที่จะมีครอบครัวตามมา ยกแก่การทนได้ของสังคมในระดับต่อไป ประเภทที่สองคือความแปรปรวนทางเพศแบบสันโดษ (Asocial Sex Variance) เป็นพฤติกรรมแปรปรวนทางเพศกลุ่มที่มีความเบี่ยงเบนในระดับที่สูงกว่ากลุ่มแรก ฝ่าฝืนจารีตประเพณีและกฎหมาย ได้แก่ การล่วงเกินทางเพศต่อบุคคลในครอบครัวที่มีสายเลือดเดียวกัน (Incest) การล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก (Child Molestation) การข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) พวกชอบอวดอวัยวะเพศ (Exhibitionism) และพวกถ้ำมอง (Voyeurism) ซึ่งพวกชอบอวดอวัยวะเพศเป็นกลุ่มวิตถารทางเพศที่มีไม่มากนักในสังคม ส่วนพวกถ้ำมองจะเป็นพวกที่ชอบแอบดูคนเปลือยกายหรือแสดงบทรักกัน เพื่อกระตุ้นหรือสร้างความเร้าใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรำคาญบ้าง แต่มิได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงจึงไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมากนัก พฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้อาจกระทำเพียงลำพังหรือรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กรณีที่เป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลเหล่านี้มักเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของจิตใจ อธิบายได้ในทางจิตวิทยา และมุมมองทางจิตวิทยาสังคมผู้ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวมักจะเป็นพวกที่หลุดจากโครงสร้างทางสังคม ขาดการขัดเกลาทางสังคม และต้องการการยอมรับจากสังคม ส่วนใหญ่แล้วพฤติกรรมเหล่านี้มักจะได้รับคามนิยามอย่างแพร่หลายในหมู่พวกนอกกฎหมายด้วยกัน และประเภทที่สามคือ ความแปรปรวนทางเพศแบบมีโครงสร้าง (Structured Sex Variance) พฤติกรรมในกลุ่มนี้มีการจัดโครงสร้างการทำงานอย่างดี ซึ่งเข้าไปสอดรับกับบทบาทและโครงสร้างทางสังคม และแม้ว่าจะได้รับการตอรับจากผู้คนจำนวนหนึ่ง แต่พฤติกรรมเหล่านี้ส่วนกระแสนบรรทัดฐาน กฎหมาย และกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นจึงถูกจัดว่าเป็นปัญหาที่คุกคามระเบียบกฎหมาย และศีลธรรมจรรยาของสังคม ความแปรปรวนทางเพศแบบมีโครงสร้างยังก่อให้เกิดกลุ่มวัฒนธรรมรองที่มีรูปแบบภาษา และบรรทัดฐานของกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นอีกด้วย ได้แก่ พวกรักร่วมเพศ โสเภณี และพวกสื่อสิ่งพิมพ์ลามก^๗

ดังนั้นจะพบว่าสื่อลามกอนาจารนั้นจัดเป็นความแปรปรวนทางเพศแบบมีโครงสร้าง (Structured Sex Variance) ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นเร้าอารมณ์ และเสริมสร้างจินตนาการที่มากเกินไปสมควรกว่าพฤติกรรมทางเพศตามปกติ^๘ ให้ผู้เสพหรือผู้ชมนั้นได้ปลดปล่อยอารมณ์ความต้องการ

^๖ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ทางเพศของผู้หญิงไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

^๗ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ทางเพศของผู้หญิงไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑-๒๒.

^๘ อั้งแล้ว, หน้า ๒๖.

ทางเพศ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจนำมาซึ่งพฤติกรรมทางเพศที่เกินกว่าปกติจนนำไปสู่การล่วงละเมิดทางเพศหรือการข่มขืนก็เป็นได้

๓. อิทธิพลของสื่อมวลชนกับอาชญากรรมทางเพศ

ในปัจจุบันมีสื่อหลากหลายรูปแบบที่กระตุ้นให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์ทางเพศ โดยเฉพาะประเด็นการเผยแพร่วีซีดีโป๊ทางอินเทอร์เน็ตและการระบอบของวิดีโอคลิปจากมือถือและกล้องดิจิทัล การนำวิดีโอคลิปที่ถ่ายด้วยโทรศัพท์มือถือที่เป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารโทรคมนาคมระบบดิจิทัลแล้วส่งต่อกันทางโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต ทั้งที่เป็นภาพที่ไม่เหมาะสมและภาพของความรุนแรงที่ตบตีกัน ตลอดจนการนำกล้องดิจิทัลที่สามารถบันทึกภาพวิดีโอไปถ่ายภาพการมีเพศสัมพันธ์ของคนบางกลุ่มแล้วเผยแพร่กันทั่วบ้านทั่วเมือง แม้กระทั่งอาชญากรคดีข่มขืนนักท่องเที่ยวต่างชาติให้การกับตำรวจว่า ทำไปเพราะการชมวีซีดีโป๊เป็นต้นเหตุ เป็นต้น^๙ ประกอบกับข้อมูลจากสถิติในสหรัฐอเมริกาพบว่าร้อยละ ๘๖ ของอาชญากรรมทางเพศมีการเสฟสื่อลามก (หนังโป๊/หนังสือโป๊) เป็นประจำ ยิ่งไปกว่านั้น จากการศึกษาประวัติของอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง (serial rapist) พบว่าเกือบทั้งหมดมีประวัติการเสฟสื่อลามกมาตั้งแต่เล็ก^{๑๐}

สื่อทางเพศ เป็นสื่อที่นำเสนอภาพหรือข้อมูลที่ให้ความรู้เรื่องเพศ มีทั้งสื่อที่สร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ สื่อที่สร้างสรรค์ คือ สื่อที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศ ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ที่ถูกวิธี การป้องกันตนเองจากการตั้งครรภ์ เป็นต้น วัยรุ่นบางคนก็ไม่สามารถแยกแยะสื่อที่สร้างสรรค์กับสื่อที่สร้างสรรค์ได้ จึงได้รับเอาข้อมูลเรื่องเพศมาจากสื่อทั้งสองประเภท สื่อที่ไม่สร้างสรรค์จึงมีการผลิตและเผยแพร่มากขึ้นทุกวัน ทั้งในรูปแบบหนังสือและวารสารต่างๆ สื่อที่อยู่ในรูปของภาพยนตร์ก็มี และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ปัจจุบัน ระบบอินเทอร์เน็ตได้ถูกนำมาใช้เป็นสื่อทางเพศอีกช่องทางหนึ่ง บางกรณีก็นำเสนอผ่านเว็บไซต์ บางกรณีก็นำเสนอในรูปแบบเกมออนไลน์ และจะเห็นได้ว่า ระบบนี้บางทีก็ขาดการดูแล และการจัดการที่ดี จึงทำให้มีการเผยแพร่ลามกอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้จะยังกระตุ้นให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์ทางเพศได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นแล้ว ยังอาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอีกด้วยจากความสำคัญของสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมา อาจกล่าวได้ว่า สื่อที่กล่าวมาจัดเป็นสิ่งเร้าภายนอกที่สำคัญ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องตลอดจนวัยรุ่นต้องให้ความสำคัญในการระมัดระวังในการเลือกรับสื่อที่ถูกประเภทด้วย

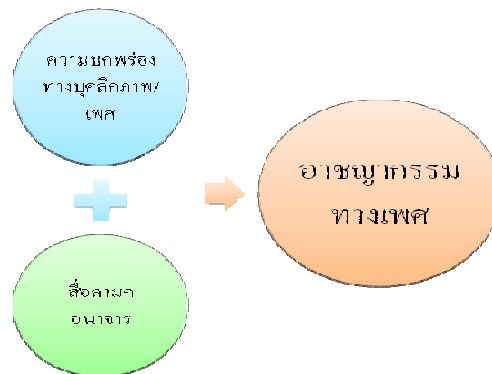
^๙ สุรสิทธิ์ วิทยาธิรัฐ, พัฒนาการสื่อใหม่ (New Media): อิทธิพลภาษาดิจิทัลต่อรูปแบบการสื่อสารของมนุษยชาติ และผลกระทบต่อจริยธรรมสื่อ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://utcc2.utcc.ac.th/localuser/amsar/PDF/New%20Media.pdf>. [๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕].

^{๑๐} โทษภัยของการดูทีวีมากเกินไป, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.panyathai.or.th>. [๑๗ กันยายน ๒๕๕๕].

ดังนั้นมุมมองจากศาสตร์ทางสังคมในแง่มุมมองทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และอาชญาวิทยา น่าจะสามารถอธิบายถึงสาเหตุ และมุมมองของปัญหาของสื่อมวลชนที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต การคิด จนไปสู่ปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมทางเพศได้ โดยผู้เขียนจะได้นำเสนอ อิทธิพลของสื่อมวลชนต่ออาชญากรรมทางเพศตามที่คณะผู้วิจัยของศาสตร์แต่ละด้านต่อไป

๔. อิทธิพลของสื่อมวลชนต่ออาชญากรรมทางเพศ : มุมมองทางจิตวิทยา

อิทธิพลของสื่อมวลชนกับอาชญากรรมทางเพศนั้นสามารถอธิบายได้โดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาอธิบายถึงพฤติกรรมดังกล่าวได้ จากการสัมภาษณ์ งามลมัย ผิวเหลือง ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาในมุมมองทางจิตวิทยานั้น เชื่อว่าอาชญากรรมทางเพศที่เกิดขึ้นนั้นมีเหตุปัจจัยหลักกับสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้าที่จะนำมาซึ่งการเกิดอาชญากรรมทางเพศ โดยเหตุปัจจัยหลักนั้นคือความบกพร่องทางเพศ (Sexual Dysfunction) ส่วนตัวกระตุ้นหรือสิ่งเร้า นั้นคือสื่อมวลชนนั่นเอง ซึ่งการเห็นภาพซ้ำ ๆ จากการดูโฆษณา ดูหนังโป๊ คลิปต่าง ๆ อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมาจากสิ่งเร้าและการตอบสนอง พฤติกรรมถูกเร้าให้ลงมือกระทำ หรือเป็นการวิเคราะห์เป็นรายบุคคลโดยอาศัยทฤษฎี Psychosexual Development ของ Sigmund Freud ในขั้น Phallic Stage ช่วงวัย ๓-๖ ขวบ ถ้าพ่อแม่ไม่เข้าใจและไม่เอาใจใส่ คาดว่าลูกเมื่อลูกสงสัยในความเป็นเพศของตนทำให้ความสงสัยเหล่านี้ติดตัวไปจนโต ทำให้การพัฒนาขั้นนี้ไม่สมบูรณ์จนอาจกลายเป็นพวกชอบโชว์อวัยวะเพศก็เป็นได้^{๑๑}

ภาพที่ ๑ แสดงเหตุปัจจัยในการเกิดอาชญากรรมทางเพศมุมมองทางจิตวิทยา

ผู้เขียนขออธิบายเพิ่มเติมดังนี้ การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Observational Learning หรือ Modeling) แนวความคิดนี้ถูกกล่าวถึงโดย Albert Bandura มีความเห็นว่าการเลียนแบบจัดเป็นการเรียนรู้ชนิดหนึ่ง บางครั้งอาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ความศรัทธา

^{๑๑} สัมภาษณ์ งามลมัย ผิวเหลือง, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

ในตัวบุคคล อาจทำให้เกิดการเลียนแบบ บุคลิกท่าทางด้วยความชื่นชม ซึ่งโดยทั่วไปการเลียนแบบมักเกิดขึ้นเสมอในชีวิตประจำวัน^{๑๒} Bandura กล่าวว่า คนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเราอยู่เสมอการเรียนรู้เกิดจาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สำหรับตัวแบบไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแบบที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจจะเป็นตัวสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์หรือภาพยนตร์หรืออาจจะเป็นรูปภาพการ์ตูนหนังสือก็ได้ นอกจากนี้ คำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นตัวแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตไม่ใช่การลอกแบบจากสิ่งที่สังเกตโดยไม่คิด คุณสมบัติของบุคคลมีความสำคัญ การเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วตนเองเอาตามอย่าง ซึ่งในทางจิตวิทยาแยกการเลียนแบบออกเป็น ๒ แบบคือ การลอกแบบหรือการเอาอย่าง (Imitation) และการแสดงเอกลักษณ์ (Identification) โดยลักษณะการลอกแบบหรือการเอาอย่าง เป็นการแสดงกิริยาที่แสดงออกมาเป็นท่าทางอย่างตรง ๆ การเลียนแบบชนิดนี้เป็นการเลียนแบบจากภายนอกและอยู่ในระดับผิวเผิน ดังเช่น การที่บุคคลได้ดูหนังหรือคลิปวีดีโอ หรือแม้กระทั่งได้อ่านหนังสือการ์ตูนหรือหนังสือโป๊เองก็อาจทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการเลียนแบบพฤติกรรมที่ได้พบเห็นหรือได้ดูได้อ่านมาจนออกมาเป็นพฤติกรรมที่ตนเองได้ลอกแบบมา ส่วนลักษณะการแสดงเอกลักษณ์นั้น เป็นการเลียนแบบที่เน้นไปในด้านจิตใจ โดยผู้เลียนแบบมีความต้องการบางอย่างทางด้านจิตใจที่จะเป็นเหมือนตัวต้นแบบ และจะเลือกเอาคุณลักษณะบางประการของตัวต้นแบบมาเป็นของตนเอง สำหรับกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบ ประกอบด้วยกระบวนการหลัก ๔ กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการแรกความใส่ใจ (Attention) เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะสังเกตอะไรจากตัวแบบ การตั้งใจสังเกตจะทำให้เกิดการรับรู้ได้อย่างแม่นยำถึงพฤติกรรมของตัวแบบ ความตั้งใจจะสูงถ้าหากตัวแบบเป็นผู้มีชื่อเสียง มีลักษณะดึงดูดใจ เป็นที่นิยมและชื่นชอบกันทั่วไป หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้สังเกต และยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้สังเกต เกี่ยวกับความสามารถในการรับรู้ สถิติปัญญา ระดับการตื่นตัว เจตคติ อีกด้วย กระบวนการที่สองการจดจำ (Remember) เป็นความสามารถในการเก็บจำลักษณะของตัวแบบได้ถูกต้อง สามารถแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นสัญลักษณ์ทางภาพหรือทางภาษาได้ เพื่อจัดโครงสร้างในการเก็บจำให้ง่ายขึ้น ในขั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถทางภาษาและการสร้างจินตภาพในสมอง เมื่อเก็บจำไว้แล้วจะต้องสามารถเรียกกลับมาได้อีก ในกรณีที่ต้องการทดลองปฏิบัติเป็นพฤติกรรมของตนเอง กระบวนการที่สาม กระบวนการนำเสนอ (Production Processes) เป็นความคิดดัดแปลงพฤติกรรมที่ได้เก็บจำไว้ที่ออกมาเป็นการกระทำจริงด้วยตัวเอง ตอนแรกคงเป็นการพยายามกระทำให้เหมือนกับตัวแบบ ซึ่งจะทำให้ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เก็บจำ การสังเกตตนเอง การได้ข้อมูลย้อนกลับ และการเปรียบเทียบการกระทำของตนกับสิ่งที่ทำได้ เมื่อได้ทดลองทำบ่อยๆจะสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และยังสามารถพัฒนาให้

^{๑๒} สุวรี ศิวะแพทย์, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๒.

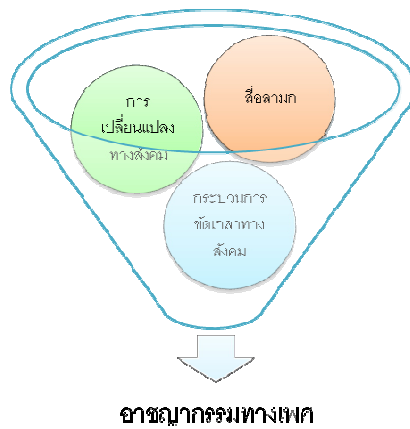
ก้าวหน้าไปโดยจินตนาการของตนเองได้อีกด้วย และกระบวนการสุดท้าย การจูงใจ (Motivation) เป็นความสามารถในการเก็บจำการกระทำของตัวแบบได้ดีเพียงใด แต่ถ้าขาดแรงจูงใจเขาย่อมไม่ประสงค์จะเลียนแบบหรือทำตามตัวแบบ เขาจะทำตามอย่างเมื่อมีเหตุผลที่ดีพอหรือมีแรงจูงใจบางอย่างเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนรู้พฤติกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งที่เสริมสร้างสังคม (Pro-social Behavior) และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม (Antisocial Behavior) ได้เน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบการสังเกตหรือเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวบุคคลจริง ๆ เช่น ครู เพื่อน หรือจากภาพยนตร์โทรทัศน์ การ์ตูน หรือจากการอ่านจากหนังสือได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตประกอบด้วย ๒ ชั้น คือ ชั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญา และชั้นการกระทำ ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมีทั้งตัวแบบในชีวิตจริงและตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ เพราะฉะนั้นพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษา และผู้นำในสังคมประเทศชาติและศิลปิน ดารา บุคคลสาธารณะ ยิ่งต้องตระหนักในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมนั้น ๆ

๕. อิทธิพลของสื่อมวลชนต่ออาชญากรรมทางเพศ : มุมมองทางสังคมวิทยา

จากการที่ประเทศไทยนั้นรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมทำให้ระเบียบแบบแผน ประเพณี วัฒนธรรมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้าน โดยเฉพาะสื่อมวลชนซึ่งเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคม กล่าวคือสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทต่อการคิดตัดสินใจ หลากอย่างในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดบางอย่างและการกระทำเพื่อความอยู่รอดและการนำเสนอของสื่อมวลชนทำให้คนหลายกลุ่มที่ไม่มีความคิดหรือวิจาร์ณญาณในการคิด ได้กระทำและเลือกที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งสื่อมวลชนเองนั้นก็เป็ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) กล่าวคือ สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตายต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และปรับตัวให้เป็นไปตามสภาพสังคมที่เป็นอยู่ ซึ่งสื่อมวลชนเองมีหน้าที่อบรมขัดเกลาให้กับสมาชิกทุกคน กล่าวคือสื่อมวลชนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น วิทยู โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และสื่อเอกสารต่างๆ ล้วนมีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมทั้งสิ้น ปัจจุบันเยาวชนไทยมีลักษณะนิสัย นิยมวัตถุ ฟุ้งเฟ้อ แต่งกายแปลกๆ ตามแฟชั่น กิริยามารยาทแตกต่างจากเยาวชนไทยในอดีต ใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้อง ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนได้รับมาจากสื่อมวลชนเหล่านี้

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลโดยอ้อมกับการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากสื่อ นั้นสามารถถ่ายทอดทัศนคติ ความคิด ค่านิยม รวมทั้งแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมต่อการตัดสินใจได้^{๑๓} ซึ่งวัตถุหรือสิ่งของลามกที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้มีมากมายหลายประเภทจะพบว่า การผลิตวัตถุ หรือสิ่งของลามกได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนั่นเอง และก็อาจ นำไปสู่การคิดและตัดสินใจเลียนแบบพฤติกรรมจากสิ่งที่ได้พบเห็นจากวัตถุหรือสื่อลามกที่ตนได้พบ เห็นมา

ภาพที่ ๒ แสดงเหตุปัจจัยในการเกิดอาชญากรรมทางเพศมุมมองทางสังคมวิทยา

พวงทิพย์ เกิดทรัพย์ ให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้สื่อมวลชนนั้น เปลี่ยนแปลงตามสมัยไปด้วย สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญต่อกระบวนการสังคม (Social Process) โดยการเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนระบบสถาบันต่าง ๆ ของสังคมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้รวมทั้งสืบเสาะเบาะแสบางอย่างที่ไม่งามของสังคม พร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม นับว่าเป็นการสร้างค่านิยมการเสพสื่อให้กับคนใน สังคมจนเกิดเป็นการขัดเกลาทางสังคมแบบหนึ่ง เพราะสังคมสมัยใหม่ เด็กและเยาวชนถูกปล่อยให้ อยู่กับสิ่งเหล่านี้ การได้เล่นเกมที่มีความรุนแรง เกมที่มีความลามกอนาจาร ตลอดจนจนการเข้าถึง เครือข่ายออนไลน์เว็บไซต์ลามกอนาจารต่าง ๆ เด็กบางคนถึงขั้นคิดว่าตัวเองอยู่ในโลกแห่งความเป็น จริงเลยก็เป็นได้ โดยเฉพาะสื่อลามก เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “เหยื่อ” ที่แสดงให้เห็นถึงวัยรุ่นผู้ชายคน หนึ่งที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้และได้ไปเสพสื่อลามกจนลงมือข่มขืนและฆ่านางสาวของตนเอง เป็นต้น^{๑๔}

^{๑๓} ธนวรรณ แจ่มสุวรรณ, “สื่อกับการกระทำผิดทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางคลอง เปรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๓.

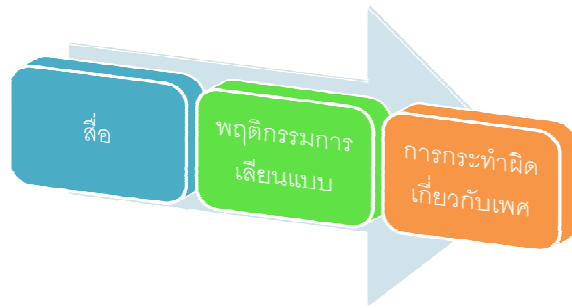
^{๑๔} สัมภาษณ์ พวงทิพย์ เกิดทรัพย์, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

จากมุมมองทางสังคมวิทยาที่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนต่ออาชญากรรมทางเพศมาแล้วนั้น ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า การนำเสนอภาพหรือเนื้อหาที่มีความล่อแหลมทางเพศนั้นมีผลต่อกระบวนการชดเชลาทางสังคมต่อเยาวชนที่รับชมและรับฟังภาพ เสียง หรือผ่านกระบวนการอื่น ๆ ทำให้เยาวชนเกิดการรับเอาค่านิยม การคิดและเลียนแบบ จนบางครั้งทำให้มองว่าการกระทำตามสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เป็นที่ผิดอีกต่อไปได้

๖. อิทธิพลของสื่อมวลชนต่ออาชญากรรมทางเพศ : มุมมองทางอาชญาวิทยา

อิทธิพลของสื่อมวลชนส่งผลกระทบต่อความชีวิตประจำวันของคนในสังคมปัจจุบันอย่างมากทั้งอิทธิพลต่อการซื้อของประชาชน บรรดาเจ้าของธุรกิจหรือผู้โฆษณาที่มีความเชื่อว่า การโฆษณานั้นช่วยให้ขายสินค้าหรือบริการได้ดีขึ้น และการโฆษณาผ่านสื่อมวลชน จะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจในตัวสินค้าหรือบริการ อิทธิพลทางการเมือง โดยการเป็นฝ่ายส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งนอกจากนี้ยังเป็นฝ่ายเปิดเผยให้ประชาชนได้ทราบถึงทัศนคติและหลักการปฏิบัติงานของผู้บริหารประเทศและผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการเมือง อิทธิพลต่อเด็ก ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหมด สื่อโทรทัศน์นับเป็นสื่อที่ได้รับความสนใจในการศึกษาถึงอิทธิพลที่มีต่อเด็กมากที่สุด ซึ่งพอสรุปได้ว่าสื่อโทรทัศน์ที่มีเสียงและภาพเคลื่อนไหว สามารถเพิ่มความตื่นตัว สร้างนิสัยก้าวร้าวรุนแรงให้แก่เด็กได้ และอาจแทรกแซงการปฏิบัติชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น การอ่านหนังสือ การช่วยทำงานบ้าน การพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว และกิจกรรมอื่นๆที่เป็นประโยชน์ อิทธิพลต่อรสนิยม สื่อมวลชนช่วยยกระดับรสนิยมของประชาชนด้วยการ นำเสนอศิลปะด้านต่างๆ เช่น ดนตรี สถาปัตยกรรม แฟชั่น ฯลฯ ซึ่งอาจกลายเป็นวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) อิทธิพลด้านความบันเทิง สื่อมวลชนนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีผลต่อร่างกายและจิตใจของประชาชน

โดยเฉพาะอิทธิพลต่อความก้าวร้าวรุนแรง อิทธิพลต่อการเลียนแบบของผู้ชม จะเกิดจากการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) พฤติกรรมและบทบาทต่างๆจากสื่อ อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ อิทธิพลต่อการกระตุ้นทางกาย (Physiological Arousal) กล่าวคือผู้ชมจะซึมซับสิ่งต่างๆ จากสื่อ และอาจนำไปสู่การกระทำที่รุนแรงในเวลาต่อมา อิทธิพลต่อการเกิดกระบวนการของการอ้างความถูกต้อง (The Process of Justification) กล่าวคือ ผู้ชมมีแนวโน้มที่จะถือเอาสิ่งต่างๆ ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมาเป็นแบบอย่างที่ต้องการ

ภาพที่ ๓ แสดงเหตุปัจจัยในการเกิดอาชญากรรมทางเพศมุมมองทางอาชญาวิทยา

จตุพร บานชื่น ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมทางเพศโดยผ่านกระบวนการการสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้นมา โดยพฤติกรรมที่ว่านั้นสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่มีประโยชน์ พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ไม่เป็นประโยชน์และอาจก่อความรำคาญให้แก่บุคคลโดยทั่วไป และพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่นำไปสู่พฤติกรรมอาชญากรรม อาจมองได้ว่าสื่อมวลชนเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่สร้างพฤติกรรมเหล่านี้ขึ้นมา และในปัจจุบันสังคมแบบโลกาภิวัตน์ได้ทำให้โลกของเรานั้นแคบลง สื่อมวลชนได้ผลิตสื่อชนิดต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อป้อนให้กับผู้ที่สนใจในแต่ละประเด็นเป็นกลุ่ม ๆ ไป กล่าวคือเป็นการผลิตสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคนั่นเอง และในสื่อโฆษณาปัจจุบันจะพบว่า โฆษณาแต่ละชิ้นนั้นล้วนแล้วแต่นำเอาเรื่องทางเพศมาเป็นจุดขาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพของหญิงที่ดูเป็นแม่บ้านเรียบร้อยกลายเป็นสาวสวยเซ็กซี่ หรือการโฆษณาผลิตภัณฑ์สำหรับจุดซ่อนเร้น ถ้าเป็นในสมัยก่อนลักษณะแบบนี้ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่ในปัจจุบันมันกลับเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนรับได้ นั้นหมายความว่าคนในสังคมยุคสมัยใหม่ได้รับเอาการกระตุ้น การเร้าพฤติกรรมทางเพศโดยผ่านสื่อทุกชนิดอยู่ทุกวันหากแต่ว่าเราสามารถกำหนดหรือบังคับมันให้อยู่ในขอบเขตที่พอดีอาชญากรรมทางเพศก็จะไม่เกิดขึ้น^{๑๕}

กล่าวโดยสรุปแล้ว มุมมองทางอาชญาวิทยานั้นมองว่าสื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรมทางเพศได้โดยการเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ และเรียนรู้เอาจากสื่อผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่ผู้ชมนั้นสามารถรับรู้ รับชมและรับฟังได้ในชีวิตทั่วไป จนเกิดการซึมซับรับเอาปฏิบัติ โดยเฉพาะสื่อที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศที่พบเห็นได้ง่ายโดยทั่วไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้โดยง่าย

๗. บทสรุป

กล่าวโดยสรุปแล้วผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้รูปแบบ วิธีการสื่อสารและการรับรู้ของคนเรานั้นเปลี่ยนแปลงไป คนในสังคมนั้นสามารถที่จะเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก

^{๑๕} สัมภาษณ์ จตุพร บานชื่น, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.

รวดเร็ว และทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นการหาซื้อหนังสือตามร้านค้าหรือร้านขายหนังสือต่าง ๆ ตามร้านสะดวกซื้อ สื่อโทรทัศน์ ดิจิทัลมาทอนาจารย์ หรือแม้กระทั่งการดาวน์โหลดคลิปไปจากเว็บไซต์ หรือแม้กระทั่งการดาวน์โหลดภาพหรือคลิปจากทางโทรศัพท์ เป็นต้น การเลือกเสพสื่อจึงเป็นสิ่งที่ยิ่งยิ่ง หากเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ที่มีความบกพร่องทางบุคลิกภาพทางเพศได้รับเอาสื่อลามกอนาจารย์เข้าไป ผู้เขียนมองว่าเมื่อมีสื่อเป็นปัจจัยนำเข้าไปเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นสิ่งเร้าให้ตัวของผู้ที่กระทำผิดมีแรงเสริมที่จะกระทำความผิดทางเพศ และจะตามมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อที่ได้พบเห็นหรือรับรู้มา ผลที่ตามมาคือพฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำผิดทางเพศหรืออาชญากรรมทางเพศ ประกอบกับอิทธิพลของสื่อในปัจจุบันซึ่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคน รวมถึงสื่ออาจเป็นส่วนหนึ่งของระบบการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ที่ทำให้คนเรานั้นกลายเป็นอาชญากรหรือไปกระทำผิดทางเพศก็เป็นได้เช่นกัน

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกระทำผิดทางเพศที่กล่าวมาแล้วในบทความข้างต้นนั้น สามารถสรุปถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศได้ออกเป็น ๓ ประการ คือ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิตใจ จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมมีส่วนผลักดันให้บุคคลเป็นอาชญากรได้ และเมื่อปัจจัยต่าง ๆ ถูกกระตุ้นผ่านตัวแปรสภาพคือจิตใจ (ความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั้วดี) สภาพจิตใจเหมือนตัวแปรที่สำคัญ เพราะปัจจัยทางกายภาพเป็นเพียงตัวเสริม แต่ถ้าปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมเอื้ออำนวยหรือมีอำนาจเหนือปัจจัยทางจิตใจแล้ว การเป็นสภาพจิตใจเพียงเล็กน้อยก็อาจมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดอาชญากรรมได้เช่นกัน^{๑๖} ในปัจจุบันอาชญากรรมทางเพศที่ถูกนำเสนอโดยเฉพาะการเสนอผ่านสื่อออนไลน์มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นไล่ตามการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี และส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนโดยทั่วไปที่อาจจะก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่ออาชญากรรมในลักษณะดังกล่าว

ดังนั้นการแก้ไขปัญหามวลชนกับอาชญากรรมทางเพศควรได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะมาจากภาครัฐหรือเอกชนเองก็ตาม ในส่วนของภาครัฐนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีการจำกัดอายุสำหรับการรับชมรับฟังสื่อโทรทัศน์บางรายการ หรือแม้แต่การจัดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน การคัดกรองภาพที่ไม่เหมาะสมหรือเซ็นเซอร์ภาพที่อาจมีผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมเลียนแบบจากเด็กและเยาวชนได้ เพราะฉะนั้นหน่วยงานภาครัฐ ต้องเคร่งครัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการกวาดล้างสื่อลามกอนาจารย์ทั้งหลาย ส่วนในภาคเอกชน องค์กรสื่อสารมวลชนที่ต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ จรรยาบรรณในวิชาชีพของตนเอง โดยความรับผิดชอบของคนในแต่ละคนที่ควรคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำที่ได้เผยแพร่สื่อลามกอนาจารย์ต่าง ๆ ออกมาสู่สังคม และที่สำคัญยิ่งสถาบันทางครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมสั่งสอนและ

^{๑๖} นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, อาชญากรรม การป้องกัน : ควบคุม, (นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๖

ใกล้ชิดกับสมาชิกในสังคมมากที่สุดควรให้ความดูแลเอาใจใส่ และสร้างภูมิคุ้มกันจากสื่อและสิ่งเร้าจากภายนอกซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมทางเพศได้อย่างดีที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- กฤษณ์ ทองเลิศ. สื่อมวลชน การเมืองและวัฒนธรรม องค์กรร่วมแห่งสายสัมพันธ์ของวิถีชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, ๒๕๔๐.
- จตุรรัตน์ เอื้ออานวย. ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศของผู้หญิงไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ชวรัตน์ เชิดชัย. การสื่อข่าว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. อาชญากรรม การป้องกัน : ควบคุม. นนทบุรี : พรทิพย์การพิมพ์, ๒๕๔๐.
- ปกรณ มณีปกรณ. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส. ๒๕๕๓.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- สุวี ศิวะแพทย์. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

- ธนวรรณ แจ่มสุวรรณ. “สื่อกับการกระทำผิดทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางคลองเปรม”. ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต. สาขารัฐศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.
- ไพโรจน์ ปัญจประทีป. “ปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการกระทำผิดในคดีข่มขืนกระทำชำเราของผู้ต้องขังในเรือนจำบางขวาง เรือนจำคลองเปรม และทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง”. ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาอาชญาวิทยา บริหารงานยุติธรรมและสังคม. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- สมชาย อินโด. “ปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการก่ออาชญากรรมทางเพศ ประเภทกรณีข่มขืนกระทำชำเรา. ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาอาชญาวิทยา บริหารงานยุติธรรมและสังคม. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

โทษภัยของการดูทีวีมากเกินไป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.panyathai.or.th>. [๑๗ กันยายน ๒๕๕๕].

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. “พัฒนาการสื่อใหม่ (New Media): อิทธิพลภาษาดิจิทัลต่อรูปแบบการสื่อสารของมนุษยชาติและผลกระทบต่อจริยธรรมสื่อ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:<http://utcc2.utcc.ac.th/localuser/amsar/PDF/New%2Media.pdf>. [๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Carnevale, A.P.; Gainer, L.J.; and Melzer, A.S. **Workplace Basics Training Manual**. San Francisco, C.A.: Jossey-Bass, 1990.

Rogers, Everett M & Shoemaker, Floyd F. **Communication of Innovations: A Cross Cultural Approach (2nd ed.)**. New York: The Free Press. 1971.

Robbins, Stephen P. **Organization Theory: Structure, Designs, and Application**. Englewood Cliffs, N.J. Prentice Hall: 1990.

หลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน Dhamma for Human Behaviour Development in The Present Society

พระครูสังฆวิสุทธินุคุณ (พุทธสโร)*

บทคัดย่อ

หลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา พบว่า มีอยู่ ๒ ประการ ได้แก่ ๑) หลักเบญจศีล คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ ๕ ประเภท คือ เว้น จากการฆ่าสัตว์มีชีวิต, เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้, เว้น จากการประพฤติผิดในกาม, เว้น จากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และ ๒) เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม ๕ ประเภท คือ ความเมตตากรุณา, การเลี้ยงชีพโดยชอบ, ความสำรวมในกาม, พูดความจริง และ ความระลึกถึงสัตว์อยู่เสมอ บุคคลนำไปประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติอย่างแน่นอน

คำสำคัญ : หลักธรรม, พัฒนาพฤติกรรม, สังคมปัจจุบัน

ABSTRACT

Dhamma for Human Behaviour Development according to Buddhism found that it has two aspects as following : 1) The five precepts concept is the behavior to control body and speech to be in the right way or good action. The five precepts can be divided into five kinds are to abstain from killing, to abstain from stealing, to abstain from sexual misconduct, to abstain from false speech, to abstain from intoxicants causing heedlessness and 2) The Five Ennobling Virtues mean kallayanadhammais more beauty than the five precepts concept that makes to be good human beings, has the morality, has purified body, speech and mind. The five ennobling virtues can be classified into 5 kinds are as follows: loving kindness and

* เจ้าอาวาสวัดซากผักกูด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง Email : raktong2556@hotmail.com

compassion, right livelihood, right sexual conduct, speak the truths and mindfulness. The persons use it to behave and then, will have good effect on that persons exactly.

Keywords: Dhamma, Behavior Development, Present Society

๑. บทนำ

มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์โลกที่ผ่านการพัฒนาการจนถึงขั้น ที่อาจเรียกได้ว่าสมบูรณ์แบบ เพราะมีร่างกายที่มีอวัยวะที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิต เช่น มีนิ้วมือที่เหมาะสมแก่การหยิบจับสิ่งของมี แขนขาที่เหมาะสมแก่การ ยืน เดิน นั่ง นอน แต่มนุษย์ก็ยังคงเป็นสัตว์โลกประเภทหนึ่งถึงแม้จะผ่าน การพัฒนาด้านร่างกายมาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นสัตว์เพราะยังข้องติดอยู่ในโลกและมนุษย์ก็ไม่ได้ อยู่เพียงผู้เดียวในโลกจึงต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้หรือตอบสนองความต้องการของ ตัวเองการสื่อสารโดยการแสดงออกทางกิริยาท่าทางหรือคำพูดเรียกว่า พฤติกรรม พฤติกรรมก็จะ สร้างสรรค์ไปในทางที่ดีสามารถทำประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้อย่างยิ่งใหญ่มาก อย่างเช่น เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงเป็นมนุษย์แต่สามารถพัฒนาพระองค์เองจนชาวโลกขนานพระนาม พระองค์ ว่า พระสัมมาสัมพุทธโธ แปลว่า ผู้รู้โดยพระองค์เอง พระองค์สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ แก่ ชาวโลกเป็นอเนกอนันต์ได้ปัญหาของมนุษย์ไม่ได้มีแต่ปัญหาอยู่ที่ผู้ที่ไม่พัฒนาจิตใจ เมื่อไม่พัฒนา จิตใจพฤติกรรมการแสดงออกทางกายวาจาจึงแตกต่างกันไปตามอำนาจของกิเลส^๑ พฤติกรรมของมนุษย์ สามารถพัฒนาได้ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ หลักแห่งการศึกษา และหลักแห่งการ พัฒนาที่มุ่งเน้นหรือนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด จนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นก็ต้องผ่านการพัฒนา พฤติกรรมทางด้านกาย วาจา และใจเป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะศีลถือว่าเป็น จุดเริ่มต้นในขบวนการพัฒนามนุษย์ เพราะวาศีลเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดำเนินชีวิตของ มนุษย์ในสังคม^๒

๒. ความหมายพฤติกรรมของมนุษย์

การแสดงออกทางกายวาจาของมนุษย์เรียกว่าพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นผลมา จากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆ การกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็น ได้ชัดเจน ได้แก่การกระทำ ทางกายเช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” การ กระทำทางวาจา ได้แก่การพูด สนทนาการทักทายและการสั่งสอน เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม” ส่วน

^๑ พระภควานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^๒ พระประเสริฐ ชุตินธโร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามพระคณา ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : สาขาวิชา ปรัชญามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๓๙ - ๔๐.

การกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้นยากต่อความเข้าใจต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำการลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ความเมตตาหรือความรักเป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม”^๓ พฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง ๓ ลักษณะ มิได้อยู่แยกจากกันแต่ทำงานผสมผสานเป็นจิตหรือจริยาตามลักษณะความประพฤติที่ทำอยู่ประจำอยู่ในสันดานพื้นเพ จิตใจ หรือลักษณะอุปนิสัย ๖ ประเภทคือ ราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต สัทธาจริต พุทธิจริต วิตกจริต^๔

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่รับรู้ผ่านสื่อต่างๆ เป็นบริบทเฉพาะของการปฏิบัติภารกิจขององค์กร ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียง ซึ่งองค์กรจะนำมาใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จาก การวิเคราะห์เนื้อหากรณีศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากทบทวนสื่อพิมพ์ชั้นนำในสหราชอาณาจักรอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สรุปได้ว่าการสร้างแบรนด์และการรับรู้สื่อที่เหมาะสมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อดึงดูดพนักงานที่เหมาะสมในการเสริมสร้างชื่อเสียง สร้างความสัมพันธ์และการเติบโตในสายงาน^๕ การขับเคลื่อนทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจริยธรรมการศึกษา และการฝึกอบรมในทุกระดับขององค์กร และการสร้างความตระหนักในการใช้อำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง^๖

ดังนั้น ความหมายพฤติกรรมของมนุษย์คือ พฤติกรรมของมนุษย์โดยหลักใหญ่แล้ว หมายถึงการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกาย และใจ เช่น ความรู้สึกเพื่อตอบสนองทางกาย วาจา และใจ ของมนุษย์เป็นต้น

๓. ปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันในด้านต่างๆ โดยกำหนดไว้ ๕ ด้านดังนี้ (๑) ปัญหาด้านการเมือง (๒) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ (๓) ปัญหาด้านการปกครอง (๔) ปัญหาด้านสังคม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ปัญหาพฤติกรรมมนุษย์ด้านการเมือง ปัญหาการเมืองที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางกาย และ วาจาก็ตามกำหนดประเด็นของการศึกษาไว้หลายลักษณะคือ

^๓ เรียม ศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจริญเวฟเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๔ ชู ม.(ไทย) ๒๘/๑๕๖/๔๓๐.,ชู.ม.(ไทย) ๒๘/๑๙๑/๕๔๕-๕๔๖.

^๕ David McGuire, Christine Cross and Claire Murphy, “A Media Perspective on HRD”, *Advances in Developing Human Resources*, February 2007 vol. 9 no. 1 pp. 58-71.

^๖ Alexandre Ardichvili, The Role of HRD in CSR, Sustainability, and Ethics : A Relational Model. *Human Resource Development Review*, December 2013 vol. 12 no. 4 pp. 456-473.

ก. ปัญหา ปัญหาคือ พฤติกรรมนักการเมืองมักมองเป็นเกมส์ทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก “คิดหาประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่น”^๗ มีใครยาวสาวได้สาวเอาแต่มักเป็นไปแบบเช้าชามเย็นชาม นักการเมืองส่วนมากมักทุจริตและกอบโกยผลประโยชน์ความไม่สามัคคีของนักการเมืองแม้จะหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามทีก็เป็นไปอย่างไม่เต็มทีนักด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล^๘

ข. สาเหตุของปัญหา สาเหตุของปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ด้านการเมืองมีอยู่ ๓ หมวดใหญ่ๆ คือ ๑) ปัญหากระบวนการในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ๒) ปัญหาการจัดสรรตำแหน่งและการใช้อำนาจทางการเมือง ๓) ปัญหากระบวนการควบคุมและการตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมือง^๙

ค. ผลกระทบของปัญหา ผลกระทบของพฤติกรรมมนุษย์ต่อสังคม คือกลุ่มชนชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในประเทศไทย มีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทย มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นต่างจากสังคมอื่น ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย ความเชื่อ มารยาท อาหาร การดำเนินชีวิตที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เป็นต้น ดังนั้นผลที่คาดว่าจะ ปัญหาพฤติกรรมมนุษย์ด้านการเมืองจะก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาว โดยที่ลงไปสู่ประชาชนนั้นประชาชนจะได้รับปัญหาที่สามารถแสดงผล ผลกระทบต่อสังคมไทยดังนี้

(๑) คนไทยย่อมประสพกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศ ไม่ไว้วางใจข้าราชการและนักการเมือง ในการบริหารของคณะรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศ (๒) มุมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของชาวต่างชาติเท่าที่ควรความเชื่อมั่นในรัฐบาลโดยรวมก็ลดลงตามลำดับ (๓) การบริหารด้านนโยบายของรัฐบาลเป็นผลโดยตรงด้านเศรษฐกิจของประเทศ หากรัฐบาลวางแผนนโยบายผิดพลาด ต่างชาติขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาลย่อมเกิดเป็นวิกฤติเศรษฐกิจตามมาอย่างแน่นอน (๔) ปัจจุบันกำลังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาอันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา และพยายามลบล้างความเป็นพุทธศาสนาในหน่วยงานนั้น ๆ ที่นักการเมืองบางคนเป็นรัฐมนตรีตั้งที่เป็นข่าวในปัจจุบัน^{๑๐}

ดังนั้นปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ด้านการเมือง มาจากการเล่นพรรคเล่นพวกคิดหาประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่น สาเหตุมาจากปัญหากระบวนการในการเข้าสู่อำนาจ

^๗ กวีวงศ์, วิถีประชาธิปไตย และ หัวใจเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท ตดตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

^๘ ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองของไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๑๘.

^๙ ปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ด้านการเมือง,ออนไลน์, แหล่งที่มา http://www.nudpop.com/th/forum03/view_anser.php?postid=1&numview=1, ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕.

^{๑๐} ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองของไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๒๒.

ทางการเมือง ปัญหาการจัดสรรตำแหน่งและการใช้อำนาจทางการเมือง และปัญหา กระบวนการควบคุมและการตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมือง เป็นต้น ดังนั้น ปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทย เช่น คนไทยย่อมประสบกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศ มุมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของ ชาวต่างชาติเท่าที่ควรเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจตกต่ำก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาอันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ขว่ปัญหาพฤติกรรมด้านการเมืองตำรวจชี้ทำผิดกฎหมายชัดเจน เป็นต้น

๓.๒ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางกาย และ วาจาก็ตามกำหนดประเด็นของการศึกษาไว้หลายลักษณะ คือ

ก. ปัญหา ปัญหา คือ คนเราเมื่อเกิดมาแล้ว จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างมีความสุขความเจริญ ตลอดทั้งประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของชีวิตจำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคคนานาชนิด อย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและก็ต้องมีอย่างเพียงพอที่เรียกว่า อยู่ดีกินดีถ้าแต่ละคนมีการอยู่ดีกินดีก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความมั่นคง แต่ถ้าแต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่มีความเดือนร้อนในเรื่องการกินที่อยู่ ดีก็ย่อมจะเป็นสาเหตุของความอ่อนแอมาสู่สังคม สังคมย่อมมีแต่ความเดือนร้อน เป็นหนี้เป็นสินกันมาก มีการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายมากขึ้นปรากฏการณ์พฤติกรรมมนุษย์ทางสังคม ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจของคนทุกวันนี้กลายเป็นเครื่องมือสำหรับ จะผลประโยชน์ให้แก่ตน ทำนองเดียวกับกับเรื่องการเมือง เป็นเครื่องมือสำหรับแสวงหากำลังเพื่อประโยชน์ทางการเมืองก็ไปรวมอยู่กับ พักพวกที่เห็นแก่ตัวทำไปล้วนแต่เพื่อประโยชน์ของตัวเอง^{๑๑}

๑) ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับ ปัญหาบ้างคน แม้มีหน้าที่การงานทำแล้ว บางคนจบการศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว บางคนถึงกับแต่งงานแล้ว บางคนมีงานทำได้รับเงินเดือนมากพอสมควรแต่ก็ไม่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในทางเศรษฐกิจได้บางคน แม้มีอายุมากถึงวัยกลางคนแล้ว หรือบางคนแม้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแต่ก็ยังไม่สามารถยืนอยู่ด้วย ลำแข้งของตนเองในทางเศรษฐกิจได้และบางคนเคยมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไรแม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปหลายปีก็ตาม ก็ยังคงสภาพฐานะเดิม ไม่สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้บุคคลต่าง ๆ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้เป็นผู้เผชิญกับปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ทั้ง ๆ ที่สภาพแวดล้อมภายนอกและตัวเองก็สูงวัยพอสมควร น่าจะประสบความสำเร็จมากกว่านี้ปัญหา การตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้น่าจะลดน้อยถอยลงมากกว่า นี้แม้มีครอบครัวแล้วก็ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ หรือโตแล้วก็เหมือนไม่โต ชนิดที่เลี้ยงไม่รู้จักโต สำหรับปัญหาดังกล่าว ได้มีหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวถ้าได้นำเอาไปเป็น แนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงจังในชีวิตประจำวัน

^{๑๑} อ้างแล้ว , หน้า ๑๑๗.

แล้วก็เชื่อได้ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาค่าจ้างที่ขึ้นสูงได้โดยไม่ต้องพึ่งตัวไม่ได้แน่นอน^{๑๒}

๒) ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากเป็นปัญหาหนึ่งก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยเหลือเกิน ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน หรือคน ร่ำรวยมีจำนวนน้อยแต่มีรายได้ มาก ขณะเดียวกันคนจนมีจำนวนมากและมีรายได้ต่ำมาก เมื่อ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีเช่นนี้ก็จะยิ่งทำให้คนจนมีความเดือดร้อนเป็นทุกข์และก็มีโอกาสที่จะ ยากจนมากยิ่งขึ้น เมื่อยากจะทำอะไรก็มักจะติดขัดกลายเป็นอุปสรรคเป็นปัญหาไปเสียหมด และ โอกาสที่จะต้องกู้หนี้ยืมสินก็มีมากขึ้น ความยากจนก็ตีการกู้หนี้ยืมสินก็ตีล้นแต่เป็นสาเหตุแห่ง ความเดือดร้อนทั้งสิ้น

๓) ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งของ กลาง คือ เงินไว้ใช้จ่ายใช้สอยบำบัดทุกข์บำรุงสุข เมื่อมีงานทำก็ย่อมจะได้เงินเป็นค่าตอบแทน ดัง คำขวัญที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ก็ย่อมมีผู้ที่เป็นเจ้าของงานในฐานะนายจ้าง และผู้ ทำงานในฐานะลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างนี้ก็มักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุ ความ ขัดแย้งอาจมีมากมายหลายอย่าง เช่น ลูกจ้างไม่สนใจและรับผิดชอบหน้าที่การทำงาน เท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพในการทำงานหรือมีผลงานออกมาไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ส่วน นายจ้างก็ อาจจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน นายจ้างใช้วิธีปกครองลูกจ้างไม่เป็นธรรม หรือไม่ เข้าใจชีวิต จิตใจของลูกจ้างที่ต้องการเรียกร้องให้ขึ้นค่าจ้างเนื่องจากค่าจ้างต่ำ ไม่เพียงพอต่อการครองชีพและ นายจ้างไม่ยอมขึ้นให้ลำนี้นี้เป็นต้น

๔) ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม โจรผู้ร้ายปล้นทรัพย์สินของผู้อื่นนอกจากเป็นผู้ทำผิด กฎหมายบ้านเมืองเป็นอาชญากรรม ความเดือดร้อนมาสู่สังคมแล้วยังเป็นผู้ประพฤติผิดศีลธรรมและ ทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือ นอกจาก ตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีพแล้วยังขัดขวางผู้อื่นทำการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อประโยชน์ และความเจริญของบ้านเมืองการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายจะต้องแก้ไขให้ถูกจุดและผู้ที่แก้ไขได้ดีได้แก่ผู้ เป็นหัวหน้าฝูงชนผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมืองโดยจะต้องแก้ไขที่ปัญหาเศรษฐกิจ

๓.๓ ปัญหาด้านการปกครอง ปัญหาที่ด้านการปกครองเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่า จะเป็นการแสดงออกทางกาย และ วาจาก็ตามกำหนดประเด็นของการศึกษาไว้หลายลักษณะ คือ

ก. ปัญหา ตลอดระยะเวลาแห่งการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญเฉพาะกาลนั้นนอกจาก การปกครองโดยระบบผู้แทนจะต้องใช้ความหมายกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มข้าราชการประจำโดย ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ในส่วนระบบความรับผิดชอบนั้น ก็สับสนลึนระบบไปมากทีเดียวกล่าวคือ

๑) เมื่ออำนาจจัดตั้งและไว้วางใจรัฐบาลเป็นอำนาจของรัฐสภา ซึ่งมีวุฒิสมาชิกร่วมอยู่ ด้วยเป็นจำนวนสองในสามของ ส.ส. เช่นนี้เมื่อผนวกด้วยเสียง ส.ส.อีกเพียงเล็กน้อยอำนาจสำคัญ นี้

^{๑๒} บุญศักดิ์ แสงระวี, เศรษฐศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐-๑๔๔.

ก็ตกอยู่ในกลุ่มข้าราชการประจำโดยสิ้นเชิง นายกรัฐมนตรีจึงมาจากความไว้วางใจของกลุ่มข้าราชการประจำก่อน จากนั้น นายฯ จึงเลือกพรรคการเมืองบางส่วนและบุคคลอื่นเข้าร่วมรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะปรับคณะรัฐมนตรีเป็นยุคที่หนึ่ง ยุคที่สองไปเรื่อย ๆ และจะสิ้นสุดยุคเหล่านี้ลงก็ต่อเมื่อนายกรัฐมนตรีสิ้นความไว้วางใจจากกลุ่มข้าราชการประจำจนต้องลาออกไป^๓ การปกครองในขณะใช้บทเฉพาะกาลจึงกล่าวได้ว่า เป็นระยะที่ระบบผู้แทนได้ตกเป็นเครื่องมือของระบบข้าราชการประจำมาโดยตลอดซึ่งหากเป็นที่เข้าใจว่า ระบบรัฐสภาเป็นกลไกของ ระบบผู้แทนแล้ว ก็จะสามารถได้ทันทีว่าการปกครองในขณะนั้นมีสภาพก็จริง แต่ก็ทำให้ระบบรัฐสภาไม่

๒) เมื่อมีอำนาจจากระบบข้าราชการประจำมาแทรกแซงเช่นนี้การทำงานในลักษณะระบบรัฐสภาจึงไม่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่ นายกรัฐมนตรีเองก็ต้องรับผิดชอบต่อข้าราชการประจำไม่ใช่ ต่อสภาผู้แทนรัฐบาลที่ได้รับมาจากการคัดเลือกของนายฯ มิใช่เพราะพรรคต่าง ๆ ได้ตกลงร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลแต่อย่างใด ส.ส. ที่ไปเป็นรัฐมนตรีจึงรับผิดชอบต่อ นายฯ มากกว่า ต่อสภา หรือพรรคการเมืองของตน เมื่อต้องรับผิดชอบต่อ นายฯ มิใช่ต่อสภาเช่นนี้ความเป็นคณะรัฐมนตรีที่มีฐานะเท่าเทียมกันและร่วมกันรับผิดชอบในการตัดสินใจจึงไม่เกิดขึ้น พรรคฝ่ายค้านก็ไม่มีแม้พรรคที่ไม่ได้เป็นรัฐบาล และพยายามขอยกนายกรัฐมนตรีเพื่อเข้าร่วมรัฐบาลเท่านั้น ระบบรัฐสภาที่เน้นถึง ความตื่นตัวต่อความรับผิดชอบต่อระบบผู้แทนจึงไม่เกิดขึ้น เพราะได้ถูกแทรกแซงโดยอำนาจของข้าราชการประจำจนขาดลเลยจากระบบผู้แทนไปในที่สุด

๓) การที่ข้าราชการประจำได้เข้ามาใช้อำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายในระบบรัฐบาลนี้ ไม่อาจมองได้ว่า เป็นเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นโดยกฎหมายแต่อย่างใด หากแต่กฎหมายหรือรัฐธรรมนูญเฉพาะกาลนี้เสียอีกที่ถูกเขียนขึ้น สร้างขึ้นโดยอิทธิพลของกลุ่มข้าราชการประจำ สภาพเช่นนี้รัฐธรรมนูญเช่นนี้จึงเป็นหลักฐานที่สะท้อนถึงความเป็นจริงอันเด่นชัดว่าโครงสร้างอำนาจ การเมืองไทยยังไม่อาจจะหลุดพ้นจากอำนาจของข้าราชการประจำไปได้ รัฐธรรมนูญเฉพาะกาล เป็นแต่เพียงการรับรองอิทธิพลของข้าราชการประจำให้กลายเป็นอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย มิต้องใช้กำลังแทรกแซงกัน โดยอ้อม หรือปฏิวัติกัน โดยตรงเป็นสำคัญคำว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ที่ใช้เรียกขานกันนั้น จึงไม่น่าจะถูกต้องนัก เพราะที่แท้จริงคือ “เผด็จการโดยแฝงเร้นและชอบด้วยกฎหมาย” เสียมากกว่า

๔) สภาพสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะมองข้ามเสียมิได้ก็คือรัฐธรรมนูญเฉพาะกาลนี้ยังมีบทบาทเป็นการสร้าง “ประชาธิปไตยในหมู่ข้าราชการประจำ ” อีกด้วย เพราะช่วยให้การชิงอำนาจในหมู่ข้าราชการประจำ ด้วยกันเองเป็นไปโดยสงบ อาศัยการโต้แย้งและยกมือในสภาเป็นปัจจัยชี้ขาด ไม่ต้องใช้กำลังปฏิวัติซ้อนเหมือนแต่ก่อน

^๓ วิโรจน์ วงษ์ทนต์, ประชาธิปไตยดวงเต็ม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส.เอเซียเพรส ๑๙๘๘ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

๓.๔ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านสังคมเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการ แสดงออกทางกาย และ วาจาก็ตามกำหนดประเด็นของการศึกษาไว้หลายลักษณะ คือ

๑) ปัญหาอาชญากรรม และทุรกรรมต่างๆ ปัญหาอาชญากรรมและทุรกรรม ซึ่งเกิดขึ้น เป็นประจำวัน ในชีวิต คือความเป็นอยู่ในปัจจุบัน นั้นอาจจะเกิดมาจากหลายสาเหตุหลายประการ เช่น สันดานเป็นอาชญากร ปัญหา เศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว สิ่งแวดล้อม เป็นต้น อาชญากรรม เป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่มองว่า เป็นการกระทำผิดที่มีอันตรายมีความรุนแรง และเป็นการกระทำที่ ควรจะจัดการให้สาสม ซึ่งผู้กระทำผิดควรต้องได้รับผลตอบแทนจากสังคมโดยรวม ทุกคนจะ เตือร้อนต่างต้องการให้ขจัดคนร้ายด้วยวิธีการใดก็ตามออกไปจากสังคม ดังนั้นการทำความผิด จึงเป็นการแยกคนออกเป็น สองกลุ่ม คือ คนดีและคนชั่ว การที่คนรวมตัวกัน เป็นกลุ่ม ชุมชน สังคม เมื่อวันเวลาผ่านไปสังคมย่อมมีการขยาย จำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเกิดการขัดแย้ง เบียดเบียนรังแก เอาเปรียบ วิวาท และทำร้ายกันทั้งร่างกายและจิตใจ โดยมีรูปแบบต่างๆ หลากหลาย ความ สลับซับซ้อนในวิธีการและกลุ่มคนกระทำผิดมีจำนวนเพิ่มขึ้นความรุนแรงก็มีมากขึ้นด้วย^{๑๔}

๒) ปัญหายาเสพติด ในขณะที่หลายคนกำลังให้ความสำคัญกับปัญหาการเมืองไทยแต่ ปัญหาอีกประการที่ หลายคนละเลยไปที่สร้างความรุนแรงในสังคมไม่แพ้ปัญหาการเมืองไทย นั่นก็ คือ “ปัญหา ยาเสพติด” ปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาสังคมที่มีความร้ายแรงระดับชาติทุกสังคม ชุมชนต่าง ได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดในทุกวันนี้คนจำนวนมากกำลังเผชิญกับปัญหา ยาเสพติด แพ้ระบาดในสังคมไทยแม้จะได้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้ลักลอบจำหน่ายและ เสพยาเสพติด แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดยาเสพติดให้หมดไปได้เนื่องจากเป็นขบวนการที่มีความซับซ้อน นับวันปัญหาเสพติดยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ยาเสพติดแพร่ระบาดกริชาติพ เข้ายึด ครองหมดทั้งประเทศ เยาวชน ประชาชน พระสงฆ์องค์เจ้า ตำรวจ ทหาร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครู อาจารย์ เป็นต้น^{๑๕}

๓. ปัญหาโสเภณี ปัญหาโสเภณี ปัญหาโสเภณินับว่าเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญปัญหา หนึ่งในสังคม อารยะทุกสังคม ล้วนมีหญิงโสเภณีเหมือนกันหมดสิ้น จึงกล่าวได้ว่า หญิงโสเภณีเป็น ผลิตผลทางสังคมและก็กลายเป็นปัญหาสังคม เหตุที่หญิงโสเภณีมักอ้างในเมื่อถูกซักถามถึงเหตุที่ ต้องมาเลี้ยงชีพแบบนี้คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาของวัยรุ่นไทยใน เรื่อง แนวคิดของการมีเพศสัมพันธ์นั้น เป็นเรื่องธรรมดาจนนำไปสู่การขายบริการทางเพศในสภาพ สังคมทั่ว ๆ ไปรอบตัวเรานั้นเต็มไปด้วยเงื่อนไขและกลไกของการกระตุ้นความอยากและอารมณ์ทาง เพศ ซึ่งปัจจุบันไม่จำกัดอยู่เพียงแค่เรื่องแพชั่น การแต่งกายกับภาพที่ถูกสะท้อนออกมาตาม แคมเปญ หรือตามความต้องการของโฆษณาต่างๆ เท่านั้น หากแต่สื่อสิ่งพิมพ์เช่น หนังสือพิมพ์

^{๑๔} สนธยา ผลศีล, ผศ., **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๗.

^{๑๕} วิโรจน์ วงษ์ทน, **ประชาธิปไตยเต็มดวง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส.เอเชียเพรส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๖.

นิตยสาร แผ่นพับ ใบปลิว เกือบทุกฉบับ ทุกชนิดรวมไปถึงการแสดงออกทางสื่อโทรทัศน์วิทยุหรือแม้แต่อินเตอร์เน็ต และแทบทุกธุรกิจต่างขนานรับแนวคิดของการใช้ “ สรีระ แรงดึงดูดทางเพศ ” เป็นจุดขายในการนำเสนอบริการจนไปถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่วางขายตามท้องตลาด นั่นก็หมายถึง “ สื่อ ” มีอิทธิพลอย่างมาก ที่สื่อแนวทางในการนำเสนอด้านกามารมณ์ออกมาสู่สังคม ซึ่งก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบของวัยรุ่นไทยและนำไปสู่การกระทำที่มิชอบ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน “ เซ็กส์ ”^{๑๖}

๔. การประยุกต์หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์

เบญจศีล ก. ความหมายเบญจศีล ความหมายเบญจศีล คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุขการสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด”^{๑๗} “มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อยพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่น่าประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น”^{๑๘}

วิธีปฏิบัติตามหลักเบญจศีลก็เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุขเพื่อประโยชน์ขั้นพื้นฐานคือความสุขและไม่มีการเบียดเบียนกันในสังคม

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนา งดเว้น จากการฆ่าสัตว์รวมไปถึง การฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรมาน คำว่า “ สัตว์ ” ในที่นี้ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่มนุษย์ไม่เลือกกว่า ผู้ชายหรือผู้หญิง จะอยู่ในวัยใดก็ตาม จนถึงที่ยังอยู่ในครรภ์ก็ตาม จะใหญ่หรือเล็กก็ตามได้ชื่อว่า สัตว์ในที่นี้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของการฆ่า การทำร้ายร่างกาย และการทรมานจะได้อธิบายดังนี้ ๒ ความหมาย คือ (๑) การฆ่า หมายถึง การทำให้ตายไม่ว่า จะเป็นมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ตาม ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้นและมีโทษทางบ้านเมืองด้วย จะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับ เจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือ สัตว์ที่มีคุณมากก็จะมีบาปมาก หากว่า ฆ่ามนุษย์หรือ สัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อย แต่ทั้งนี้แล้วแต่ เจตนาของผู้กระทำด้วย และการฆ่านั้นก็มิอยู่ ๒ ประเภทคือ ฆ่าโดยจงใจ และฆ่าโดยไม่จงใจ ฆ่าโดยจงใจ หมายความว่า คิดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า จะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริเป็นต้นฆ่าโดยไม่จงใจ หมายความว่า ไม่ได้คิดไว้ก่อน แต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่าเพราะเกิดบันดาลโทสะเป็นต้น (๒) การทำร้ายร่างกาย คือการทำให้มนุษย์หรือสัตว์ได้รับความเจ็บปวดยังทุกข์ ให้เกิดแก่ผู้ถูกทำร้ายทรมาน หมายถึงการประพฤติอย่างเหี้ยมโหดแก่สัตว์

^{๑๖} สนธยา ผลศีล,ผศ., **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๓.

^{๑๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

^{๑๘} พระราชาธรรมนิเทศ(ระแบบ วิฑูรญาณ), **นิเทศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

เดรัจฉานอย่างไม่มี ปราณินี้ได้รับความทุกข์ยากลำบาก เช่น ใช้สัตว์เลี้ยงทำงานโดยไม่ให้พักผ่อน หรือกักขังจนสัตว์นั้นได้รับความทุกข์หรือนำเอาสัตว์นั้นไปด้วยวิธีการที่ทรमानเช่น มัดเท้ามัดปีก เป็นต้น รวมไปถึงการนำสัตว์ไปทรमानเพื่อความสนุกสนาน เช่นชนโค ชนกระบือ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น^{๑๙} หลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่า ละเมิดศีลข้อที่ ๑ ได้นั้น พระอรรถกถาจารย์ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดไว้ดังนี้คือ

(๑) ปาโณ สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) ปาณสณฺญิตา มีความเป็นผู้สำคัญว่า สัตว์นั้นมีชีวิต (๓) วรจิตตํ มีจิตคิดจะฆ่า (๔) อุปกุกโม มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น (๕) เตน มรณํ สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น^{๒๐}

การล่วงละเมิดนอกจากศีลจะขาดแล้วยังถือว่า เป็นบาปด้วยความชั่ว ฉะนั้น จึงไม่ควรเบียดเบียนบีบคั้นกัน ควรอยู่ร่วมกันด้วยไมตรีจิต สันติภาพที่มั่นคงก็จะเกิดขึ้น

๒) อทินนาทานา เวมณิแปลว่า เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร คือไม่เบียดบังดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทงกาย หรือว่า ทงวาจาอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จะอธิบายกิริยาที่ห้ามทำในศีลข้อ ๒ มีอยู่ ๓ ประการคือ ๒.๑) โจรกรรม ประพฤติเป็นโจร หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการเป็นโจรหลายลักษณะ คือ ลัก ได้แก่การขโมยเอาลับหลัง ฉก ได้กิริยาที่ถือเอาสิ่งของ ๆ ผู้อื่นในเวลาที่เขาของเปลอ กรรโชก ได้แก่ ขูให้เขากลัวแล้วให้ทรัพย์ ปล้น ได้แก่การร่วมหัวกันหลายคนตีปล้น เอาทรัพย์ ตุ้ได้แก่การอ้างหลักฐานพยานเท็จเอาทรัพย์ของคนอื่น ฉ้อ ได้แก่การใช้อุบายเอาทรัพย์ผู้อื่นโดยเจ้าของมิได้ให้ หลอก ได้แก่การปั้นเรื่องขึ้นหลอกให้เขาหลงเชื่อลวง ได้แก่การใช้เครื่องมือแลกเปลี่ยนผิดมาตรฐาน ปลอม ได้แก่การทำของปลอมใช้ของปลอม ทรบัต ได้แก่การบิดพลิ้วคำมั่น สัญญาเพื่อเอาทรัพย์ เบียดบัง ได้แก่การปกปิดซ่อนทรัพย์ สับเปลี่ยน ได้แก่การสลับทรัพย์ของตนกับของคนอื่น ลักลอบ ได้แก่การหลีกเลี่ยงไม่จ่ายตามพิกัด เช่นเลี้ยงภาษี ยักยอกได้แก่การใช้อำนาจหน้าที่จำหน่ายทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยมีขอบ^{๒๑} ทั้ง ๑๔ ประการข้างต้น จะทำเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำก็ชื่อว่า ประพฤติเป็นโจรทั้งสิ้น ๒.๒) อนุโลมโจรกรรม หมายถึงกิริยาที่อุดหนุนโจรกรรม หรือสมโจร หรือ อุปการะแก่ผู้ประพฤติผิดศีลธรรม ซึ่งรวมไปถึงการปกกลอกลวง โดยการคบกับผู้อื่นเพื่อ ผลประโยชน์ด้วยอาการไม่เชื่อสัตย์มุ่งจะเอาแต่ประโยชน์ของเขาฝ่ายเดียว และรับสินบนของผู้อื่น เพื่อกระทำในทางที่ผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรม ๒.๓) ฉายาโจรกรรม หมายถึงกิริยาที่ทำทรัพย์พัสดุของผู้อื่นให้สูญหรือเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน ผลาญคือทำอันตรายแก่ทรัพย์ พัสดุ หรือหยิบฉวยทรัพย์พัสดุของผู้อื่นมาด้วย ความมกง่ายโดยคิดว่า เจ้าของคงไม่ว่า อะไร

^{๑๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

^{๒๐} อภิศ.อ. (ไทย) ๑/ ๑/๒๘๗.

^{๒๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

องค์ที่จะทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้น ต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ (๑) ประปรคคหิต์ ของนั้นมีผู้อื่นหวงแหน คือมีเจ้าของ (๒) ประปรคคหิตสญญิตา รู้ว่าเป็นของอันผู้อื่นหวงแหน (๓) เถยยจิตตัม มีจิตคิดจะลัก (๔) อุปกุกโม มีความพยายามที่จะลัก (๕) เตน หรือ ลักมาด้วยความพยายามนั้น^{๒๒}

๓) กาเมสุมิฉฉาจาธา เวรมณีแปลว่า เจตนางดเว้น จากการประพฤตินอกใจในกาม คำว่า กาม ในที่นี้หมายถึงกิริยาที่รักใคร่กัน ในทางประเวณีหมายความว่างเว้น จากความประพฤตินอกใจที่จะล่วงละเมิดคุ้มครองของผู้อื่นมีข้อห้ามสำหรับชายและหญิงมิให้ประพฤตินอกใจ ดังนี้

ก. หญิงเป็นวัตถุต้องห้ามของชาย ๓ จำพวกคือ (๑) ภรรยาท่าน หรือ หญิงมีสามีได้แก่ หญิงที่แต่งงานกับ ชาย หรือไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินด้วยกันกับชายอย่างเปิดเผย หรือหญิงที่รับสิ่งของมีทรัพย์เป็นต้นของชายแล้ว และยอมอยู่กับเขาหรือหญิงที่ชายเลี้ยงไว้เป็นภรรยา (๒) หญิงที่มีญาติปกครอง ได้แก่หญิงที่มารดาบิดา ญาติพิทักษ์รักษาอยู่ คือยังไม่เป็นคุ้มครองของใคร (๓) หญิงมีจารีตรักษา ได้แก่หญิงที่มีศีลธรรมหรือจารีตประเพณีคุ้มครอง เช่น นักบวช หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม และหญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตัวเอง

ข. ชายเป็นวัตถุต้องห้ามของหญิง คือ (๑) ชายอื่นนอกจากสามีของตน (๒) นักบวชที่ห้ามเสพเมถุน (๓) ชายที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน

การล่วงเกินในขอบเขตของความเป็นสามี-ภรรยา ที่เป็นไปทางกาย ในการประพฤติกล่วงละเมิดทางเพศจะมีโทษมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับคุณความดีของผู้ถูกละเมิด ความแรงของกิเลส และความพยายาม เช่น ผู้ถูกละเมิดประกอบด้วยคุณความดีมากย่อมมีโทษมาก ถ้าประกอบด้วยคุณความดีน้อย ย่อมมีโทษน้อย ถ้ามีความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่มีความพยายามมากก็มีโทษมาก มีความพยายามน้อยก็มีโทษน้อย

๔) มุสาวาทา เวรมณีแปลว่า เว้นจากการกล่าวคำเท็จ คืองดเว้นจากคำพูดที่บิดเบือนจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้นเช่นแสดงพยานหลักฐานเท็จ มีข้อห้ามดังต่อไปนี้ ๔.๑) มุสา หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ ๗ ประการคือ (๑) ปต ได้แก่ การพูด ตรงข้ามกับความจริง เช่นเห็นแล้ว พูดว่าไม่เห็น รู้ว่าพูดว่าไม่รู้ (๒) ทนสาบาน ได้แก่ทำผิดแล้วไม่ยอมรับว่าผิด ๔.๒) อนุโลมมุสา ได้แก่การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้อื่นเชื่อตาม เช่นการพูดประชดประชันพูดเสียดสี ๔.๓) ปฏิสสวะ ได้แก่การสัญญากับผู้อื่นแล้วไม่ปฏิบัติตามคำพูดนั้น หรือว่า ปฏิบัติไม่ได้จนทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์

๕) สุราเมรยมชชปมาทภูฏานา เวรมณีแปลว่า เว้น จากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะไป การดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติดนอกจากจะมีโทษต่อร่างกายแล้วยังบั่นทอนสติปัญญา อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่นการฆาตกรรม ฉกชิงวิ่งราว อาชญากรรมทางเพศ การหลอกลวงต้มตุ๋น และอุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวม ศีลทั้ง ๕ ข้อ นี้เป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤตินอกใจ

^{๒๒} อภิ.ส .อ. (ไทย) ๑/ ๑/๒๘๘.

ปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อป้องกันเวรและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกลายเป็นปัญหาของชีวิตและสังคม พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมมีความสุข สงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยให้มีความรักมีเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างมีปกติสุข ไม่เดือดร้อน เป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และอันสงฆ์ สืบไปอย่างต่อเนื่อง

เบญจธรรม ก. ความหมายเบญจธรรม เบญจธรรม หมายถึง “กัลยาธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่า ศีล” ซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบ คุณงามความดีข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่ สะอาดงดงาม ได้แก่ (๑) เมตตา (๒) สัมมาอาชีวะ (๓) กามสังวร (๔) สัจจะและ (๕) สติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข^{๒๓}

วิธีปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับบุคคลทั่วไปได้ใช้ยึดมั่นเพื่อในการทำ ความดีละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ได้มี ๕ ประการดังนี้

๑) หลักเมตตา หมายถึง ความรักและปรารถนาดีที่จะให้ผู้อื่นและบ้านเมืองมีความสุข และมีความสงสารคิดที่จะช่วยให้บ้านเมืองพ้น จากทุกข์ภัยความเดือดร้อนทั้งปวง เอื้อเฟื้อและแบ่งปันน้ำใจให้สังคม มีจิตใจเมตตาปราณีต่อเพื่อนมนุษย์หรือแม้กระทั่ง ต่อหมู่มสัตว์ทั้งหลาย

๒) กามสังวร คือ การสำรวมระวัง ควบคุมตนในเรื่องกามารมณ์ ความต้องการทางเพศให้พอเหมาะพอดีไม่ให้หลงใหลในรูปเสียงกลิ่น รส สัมผัส ตามกระแสแฟชั่นนิยม ที่ผิดธรรมชาติทางหรือเกินพอดีจนทำให้ตนเองครอบครัวและสังคมต้องเดือดร้อน แนวทางการแก้ไขปัญหาของศีลข้อที่สาม คือ ทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การแก้ไขปัญหาของการประพฤติดีศีลข้อที่ ๓ นั้น พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงผู้บริโศกคามว่า มี ๓ พวก คือ ๒.๑) พวกที่บริโศกคามคุณทั้ง ๕ โดยมีความตั้งใจ หลงใหล หมกมุ่น ไม่รู้เท่าทัน เห็นโทษ ไม่มีปัญญาพาตัวรอดเป็นเหมือนเนื้อป่าที่ติดบ่วงและนอนทับ บ่วงอยู่ย่อมจะ ประสบความเสื่อมความพินาศ ถูกพรานทำเอาได้ตามปรารถนา ๒.๒) พวกที่บริโศกคามคุณ ๕ โดยไม่ติดไม่หลงใหล ไม่หมกมุ่น รู้เท่าทัน เห็นโทษมีปัญญาพาตัวรอดได้เป็นเหมือนเนื้อป่าที่นอนทับบ่วงแต่ตัวไม่ติดบ่วง ย่อมจะไม่ประสบความเสื่อมความพินาศ ไม่ถูกพรานคือมารร้ายทำอะไรเอาตามปรารถนา ๒.๓) พวกที่สังัดจากกาม ปลอดภัยจากอกุศลธรรมทั้งหลาย ได้บรรลุรูปฌาน และอรุณฌานชั้น ไตชั้น หนึ่ง ตลอดจนบรรลุสัญญาเวทียัตนิโรธ และเป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว ประสบสุขประณีตสูงสุดแล้ว ได้ชื่อว่า ทำให้มารตาบอด มองไม่เห็น

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙๕-๑๙๖.

ร่องรอย ถึงภาวะที่มารมองไม่เห็น เป็นเหมือนเนื้อป่าเที่ยวไปในป่าใหญ่ จะเดิน จะยืน จะนั่ง จะนอนก็ปลอดภัย เบาใจ เพราะไม่อยู่ในสายตาของนายพราน^{๒๔}

๓) สัมมาอาชีวะ หมายถึงการเลี้ยงชีพชอบ คำว่า อาชีวะคือ การเลี้ยงชีวิต การดำเนินชีวิต การทำมาหากิน พระพุทธศาสนามองว่า การดำเนินชีวิตนั้นต้องเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและไม่เห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตที่จะทำอย่างไรก็ได้ขอแต่เพียงให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนามา แต่พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า การที่จะได้อะไรมานั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องเท่านั้น ภิคุขุทั้งหลาย สัมมาอาชีวะเป็นไฉน ภิคุขุทั้งหลาย อริยสาวกในศาสนานี้เว้น มิฉฉา อาชีวะแล้วเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ^{๒๕}

๔) สัจจะ หมายถึง ความจริง ความสัตย์จริง ที่อาศัยเหตุผลเป็นหลักพิสูจน์ให้คนอื่นรู้เห็นตามได้การศึกษาเกี่ยวกับนิยามความหมายของเรื่อง นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน เช่น นักการเมืองพูดจริงทำจริงให้ชนนั้น เป็นผลทำให้ประชาชนนับถือเพราะพูดแต่คำจริงไม่กรับกลอกเป็นต้น ดังนั้น นักวิชาการที่ได้กล่าวถึง สัจจะไว้ดังนี้

๕. สรุป

เบญจศีล คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ ๕ ประเภท คือเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต, เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้, เว้นจากการประพฤติผิดในกาม, เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และ เบญจธรรม หมายถึง “กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติ พิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่า ศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่ง ออกเป็นประเภทของเบญจธรรม ๕ ประเภท คือความเมตตา กรุณา, การเลี้ยงชีพโดยชอบ, ความ สำรวมในกาม, พูดความจริงและความระลึกความรู้สึกตัวอยู่เสมอ เบญจศีล รวมความว่า เบญจศีล หรือ ศีล ๕ คู่กับเบญจธรรม หรือ กัลยาณธรรม ๕ เป็นธรรมของคนดีถ้าเรียกชื่อเต็ม ๆ ก็ต้องเรียกว่า เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมของคนดี ๕ ประการ ทั้งศีล ๕ และกัลยาณธรรม ๕ ประการนี้เป็นของคู่กัน จึงเรียกว่า ศีลธรรม กล่าวคือศีล เป็นข้อห้าม คือ ห้ามทำห้ามล่วงละเมิด ส่วนกัลยาณธรรม เป็นข้ออนุญาตให้ทำให้นำไปประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติทุกคน

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๔๒ - ๕๔๓.

^{๒๕} ที. ม. (ไทย) ๑๐/๒๕๙/๒๗๕, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๙/๘๖.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ:

- กวีวงศ์. **วิถีประชาธิปไตย และ หัวใจเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท ตถตาพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐.
- บุญศักดิ์ แสงระวี. **เศรษฐศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด , ๒๕๔๗.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). **นิเทศธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : อีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗.
- เรียม ศรีทอง. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจริญเว็บเอดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒.
- ลิขิต อีรเวคิน. **การเมืองการปกครองของไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
- วิโรจน์ วงษ์ทน. **ประชาธิปไตยเต็มดวง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส.เอเชียเพรส จำกัด, ๒๕๕๐.
- สนธยา ผลศิลป์. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

- พระประเสริฐ ชูตินธโร. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามทรรศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สาขาวิชาปรัชญามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Book :

- Alexandre Ardichvili. The Role of HRD in CSR : Sustainability, and Ethics, A Relational Model. **Human Resource Development Review**, December 2013.
- David McGuire. Christine Cross and Claire Murphy. “A Media Perspective on HRD”, **Advances in Developing Human Resources**, February 2007.

พุทธวิธีเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์
Buddhist Approach Strengthen The Stability Human Capital in
Local Administrtive According of The local Government
in Nakhonsawan

พระปลัดสมบัติ จิตติภาณ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป และประเด็นปัญหาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

สภาพทั่วไป และประเด็นปัญหาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการสรรหาคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในหน่วยงานระบบการสอบแข่งขันคัดเลือก โดยผู้มาสมัครสอบส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่พอปฏิบัติงานได้สักพักก็จะมีอาการขอโอนย้าย ทำให้ต้องเลือกบุคลากรจากภายในองค์กร ซึ่งการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านการเรียนรู้เพิ่มเติม ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น แผนการพัฒนาที่ไม่ชัดเจน และขาดการดำเนินการประเมินผลบุคลากรก่อนและหลังการได้รับการพัฒนา ปัญหาด้านการธำรงรักษา การบริหารค่าตอบแทนผลประโยชน์ โดยไม่สามารถให้สวัสดิการหรือค่าตอบแทนผลประโยชน์อื่นให้กับบุคลากรที่เป็นข้าราชการนอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับตามระเบียบและอัตราที่กำหนด เช่น ค่าช่วยเหลือ รักษาพยาบาล ค่าช่วยเหลือการศึกษาบุตร ค่าเดินทางไปราชการ ค่าเช่าบ้าน เงินโบนัส เป็นต้น

แนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ศีล การพัฒนาพฤติกรรม ทางกาย และวาจา ให้ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานในองค์กร สมาธิ การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม ควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย เมื่อมีสมาธิแน่วแน่จึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็น

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้น ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์สามารถที่จะนำหลัก ไตรสิกขา มาเป็นต้นแบบในการกำหนดแผนการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยพัฒนาบุคลากรครอบคลุมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางด้านร่างกาย ความประพฤติ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีความสุข และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) การพัฒนาทางด้านจิตใจ ส่งเสริมพัฒนา บุคลากรให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง มุ่งมั่น ใส่ใจ พากเพียรในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ๓) การพัฒนาทางด้านสติปัญญา องค์กรจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสที่จะก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และความมั่นคงในหน้าที่ เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาทั้ง ๓ ส่วนแล้วก็จะรู้สึกเกิดความสุขในการปฏิบัติงาน มีความสุขในการทำหน้าที่ รู้สึกมีความมั่นคงในชีวิต ส่งผลให้องค์กรเกิดความมั่นคง และใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน ในองค์กรได้ในที่สุด

คำสำคัญ : พุทธวิธี, หลักไตรสิกขา, ทุนมนุษย์

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the condition of problem and problematic issues development of human beings according of local administrative according in Nakhonsawan 2) to integrate the concept Buddhist principle of human capital of the local government in Nakhonsawan 3) to create patterns the human resource development in accordance with Tisikkha of the local government in Nakhonsawan

The condition of problem and problematic issues development of human beings according of local administrative according in Nakhonsawan. The Finding of the research were concluded as follows : Problems Punctilious work in the agencies, By now the qualifying tournament system, The candidates come mostly outside the operational areas, while there will be a transfer request. The decision will management is based on a majority. Problems of Human Resource Development. The lack of support in additional learning. Lack of opportunities for leave a comment. Development plans are not obvious before lack of implementation personnel evaluation, It was developed after the maintenance

issues. Compensation Management the benefits. By failing to provide the welfare or the compensation other benefits to personnel are commission addition from entitled to get by. The prescribed rate as the assistance, medical treatment, Support the children education, The official trip, House rental, bonus money.

Theoretical concepts and Buddhist practices as suitable to development of human beings of local administrative according in Nakhonsawan. The Finding of the research were concluded as follows : morality, Behavioral development, physically, verbal, to have a relationship with the environment accurately. A good relationship with colleagues in the organization. Concentration Training in psychological development. A great importance because the mind is a base of behavior. Regulating and bringing the behavior to the a pretty good. When the to concentrate firmly to think is clear. Insights-through and visible through that whole. Good the mental trained. The base to delivers intelligence in the work and develop an effective. Wisdom represents to wisdom the development. The is of utmost importance because wisdom is navigation and all behavior superintend. What people are behaving, how, how only. Are there would be a guiding wisdom or to Navigation.

The development of human capital in accordance with Tisikkha of the local government in Nakhonsawan. The Finding of the research were concluded as follows : The local government in Nakhonsawan. Able to bring accordance with Tisikkha. As a model for human capital development plan. The development covers the entire three aspects, include Physically development, conduct. So that personnel's in the organization bore a great relationship together. Create a good atmosphere for occurs in an organization. Which makes the personnel to work with happiness and operational more effectively. ๒) The Development of Psychological, commitment, pay attention, Diligence in performing its duties fully. The development of the wisdom. Organization must encourage personnel are additional learning is constantly. The personnel had a chance to progress in the previous position and the stability duties. When personnel have been developing the third part. Will was a delight to performance, are happy the serves, was have stability on life. Result in organizations caused the stability and human use of resources is still standing in the organization.

Keywords: Buddhist practices, applying tisikkha, human Capital

๑. บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นนับว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ ด้วยข้อเท็จจริงที่สำคัญประการหนึ่งว่า พื้นที่ต่างๆ ของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม หรือแม้แต่สภาพทางการเมือง ซึ่งเมื่อแต่ละพื้นที่ของประเทศมีความหลากหลายดังกล่าว รัฐบาลกลางย่อมไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม และให้มีความสอดคล้องกับสภาพแห่งความหลากหลายได้ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นการจัดการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนผลประโยชน์ของท้องถิ่น กับทั้งจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ แก่ประชาชน โดยมีสมมติฐานสำคัญว่า เมื่อได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดทิศทางในการบริหารงานเช่นนี้แล้ว กิจกรรมและบริการสาธารณะต่างๆ ที่ออกมาจะย่อมมีลักษณะที่สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มากกว่า จากบทบาทหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นที่กล่าวมา จึงเห็นได้ว่าในการที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้บริการสาธารณะที่มีความสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ท้องถิ่นจำเป็นต้องมีอำนาจและความเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางในหลาย ๆ ทาง การกระจายอำนาจจึงเป็นหลักการสำคัญที่ถูกลำเอียงใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น^๑

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของ การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นการบริหารที่คอยสร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้มีความสามารถและเหมาะสม ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย ที่จะทำให้อปท. เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญ จึงไม่มีการจำกัดขอบเขตที่จะกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์มองว่าศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์มีมหาศาล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะสามารถเพิ่มค่าให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างจากเครื่องจักรที่ยิ่งใช้นาน ความสามารถจะลดลงไป อปท. จึงมีโอกาสให้ทรัพยากรมนุษย์ได้แสดงศักยภาพด้วยการดำเนินนโยบายไปทั่วทรัพยากรมนุษย์ไปมาในธุรกิจหรือ โยกย้ายเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา^๒ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องคำนึงถึง ๑.) การจัดหาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ ๒.) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทักษะความชำนาญเพิ่มมากขึ้น ๓.) การธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับองค์กร และการใช้ประโยชน์จากบุคลากรเหล่านั้นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการที่จะดำเนินการให้บรรลุซึ่งภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจน

^๑ ชูติมา ม่วงมณี, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของงานการเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์), ๒๕๕๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

สามารถสนองตอบความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรมนุษย์ หรือทุนมนุษย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร ที่จะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้องค์กรนั้นไปสู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นหากองค์กรใดมีทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพก็จะก่อให้เกิดการได้เปรียบในการบริหารจัดการองค์กร ด้วยความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ ในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ยั่งยืนตามหลัก ไตรสิกขา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป และประเด็นปัญหาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๒.๓ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ในองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพุทธวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์หรือทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาองค์กรให้เกิดความมั่นคง และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ ที่มาใช้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และศึกษาหลักพุทธวิธี โดยใช้ หลักไตรสิกขา ในการสร้าง รูปแบบพัฒนาบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมใน ๓ ด้าน ได้แก่ การพัฒนา ทางด้านร่างกาย ความประพฤติการพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านสติปัญญา

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ พนักงานในองค์กร ลูกจ้างในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

๑) พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มุ่งศึกษา พุทธวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์

๕. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวเบื้องต้นแล้ว ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพุทธวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. สภาพทั่วไป และประเด็นปัญหาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการสรรหาคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในหน่วยงานระบบการสอบแข่งขันคัดเลือก โดยผู้มาสมัครสอบส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่พอปฏิบัติงานได้สักพักก็จะมีอาการขอโอนย้าย ทำให้ต้องเลือกบุคลากรจากภายในองค์กร ซึ่งการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านการเรียนรู้เพิ่มเติม ขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น แผนการพัฒนาที่ไม่ชัดเจน และขาดการดำเนินการประเมินผลบุคลากรก่อนและหลังการได้รับการพัฒนา ปัญหาด้านการธำรงรักษา การบริหารค่าตอบแทนผลประโยชน์ โดยไม่สามารถให้สวัสดิการหรือค่าตอบแทนผลประโยชน์อื่นให้กับบุคลากรที่เป็นข้าราชการนอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับตามระเบียบและอัตราที่กำหนด เช่น ค่าช่วยเหลือ รักษาพยาบาล ค่าช่วยเหลือการศึกษาบุตร ค่าเดินทางไปราชการ ค่าเช่าบ้าน เงินโบนัส เป็นต้น

๒. แนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ศีล การพัฒนาพฤติกรรม ทางกาย และ วาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานในองค์กร สมาธิ การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม ควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย เมื่อมีสมาธิแน่วแน่จึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล ปัญญาหมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้น ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้

๓. รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์สามารถที่จะนำหลักไตรสิกขา มาเป็นต้นแบบในการกำหนดแผนการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยพัฒนาบุคลากรครอบคลุมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางด้านร่างกาย ความประพฤติ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีความสุข และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) การพัฒนาทางด้านจิตใจ ส่งเสริมพัฒนา

บุคลากรให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง มุ่งมั่น ใส่ใจ พากเพียรในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ๓) การพัฒนาทางด้านสติปัญญา องค์กรจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสที่จะก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และความมั่นคงในหน้าที่ เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาทั้ง ๓ ส่วนแล้วก็จะรู้สึกเกิดความสุขในการปฏิบัติงาน มีความสุขในการทำหน้าที่ รู้สึกมีความมั่นคงในชีวิต ส่งผลให้องค์กรเกิดความมั่นคง และใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน ในองค์กรได้ในที่สุด

๖. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะได้อภิปรายดังต่อไปนี้

๑. การเสริมสร้างความมั่นคงทุนมนุษย์ด้านศีล เป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย ความประพฤติ และการปฏิบัติตนให้ถูกต้องและเหมาะสม พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ เชียงยั้ง^๓ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการทรัพยากร" ที่มีผลการค้นพบที่เป็นไปในทางเดียวกันที่ว่า การพัฒนาการบริหารเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการทรัพยากรของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองผล : ก่อนการฝึกอบรม สมรรถนะในการจัดการทรัพยากรโดยรวมทุกด้านของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน

๒. การเสริมสร้างความมั่นคงทุนมนุษย์ด้านสมาธิ เป็นการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางด้านจิตใจขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจักรพรรณ มหาวิโร และคณะ^๔ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของพุทธศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย" แล้วพบว่า พุทธศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลยมากที่สุด คือ การเทศนาอบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านให้รู้จักความสามัคคี มีความเสียสละ ประหยัด อุดม ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม เป็นการเสริมสร้างให้บุคลากรมีความเชื่อมั่น เข้มแข็ง มีความตั้งใจ พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ สังเกตได้จากความตั้งใจอดทนต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย และมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความมั่นคงให้กับองค์กร การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเต็มที่

^๓ เกรียงศักดิ์ เชียงยั้ง, "รูปแบบการพัฒนาการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการทรัพยากร", **รายงานวิจัย**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๕.

^๔ พระมหาจักรพรรณ มหาวิโร และคณะ, "บทบาทของพุทธศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย", **รายงานวิจัย**, สำนักวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๓. การเสริมสร้างความมั่นคงทุนมนุษย์ด้านปัญญา เป็นการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางด้านสติปัญญาและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วศิน โคมุท และคณะ^๕ ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม แล้วพบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนภาครัฐจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารสร้างความรู้ความเข้าใจระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือระหว่างองค์กร จัดทำแผนงานอย่างมีส่วนร่วม โดยองค์กรจะต้องมีการส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๗.๑.๑ การเสริมสร้างความมั่นคงด้านการสรรหาคัดเลือกทุนมนุษย์ ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในองค์กร ควรดำเนินการตามระเบียบที่มีอยู่อย่างเคร่งครัด และเป็นธรรม เพื่อให้องค์กรสามารถคัดเลือกสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีความสามารถตามที่หน่วยงานต้องการ ตรงตามสายงาน

๗.๑.๑ ควรศึกษาการศึกษาทุทวิธีการสร้างควมมั่นคงด้านทุนมนุษย์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอื่น

๗.๑.๓ ควรนำการศึกษารูปแบบวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านทุนมนุษย์จากการวิจัยนี้ ไปใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบว่ามีประสิทธิภาพหรือแตกต่างกันหรือไม่

^๕ วศิน โคมุท และคณะ. “การพัฒนาแผนงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม”. รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

ชวงค์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). สามไตร. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ธรรมสภา, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

เกรียงศักดิ์ เชียงยั้ง. "รูปแบบการพัฒนาการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการทรัพยากร". รายงานวิจัย. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ชุตินา ม่วงมณี. "ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของงานการเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลนาป่า อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี". วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔.

ภาวะผู้นำองค์กรเพื่อการบริหารจัดการ Leadership and organizational management.

พระมหาสกล ฐานวุฑโฒ (วงศ์เชียด)*

บทคัดย่อ

เมื่อฝูงโคข้ามฝาก หากจำฝูงนำไปคต โคทั้งหลายก็เดินคตตามหากจำฝูงนำไปตรง โคทั้งหลายก็จะเดินตรงตามฉันท ในหม่อมมนุษย์ก็ฉันทนั้น^๑ จากพระพุทธภาษิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่า ในอินเดียสมัยพุทธกาล โคคงจะมีมาก อุปมาการแสดงพระธรรมเทศนาของพระองค์บางครั้ง จึงมักยกอุปมา มาเป็นสื่อสอนธรรมในที่นี้ไดยกโคขึ้นแสดงซึ่งเปรียบเหมือนว่า ใครที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือว่ามีตำแหน่งเป็นผู้นำ ถ้าคนนั้นไม่ประพฤติธรรม คนทั้งปวงก็จะทำตาม รัฐก็จะเดือดร้อน ถ้าผู้นำประพฤติธรรม คนทั้งปวงก็จะทำตาม รัฐหรือว่าสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุข นอกจากนั้น ปราชญ์ยุคหลังซึ่งมีอายุห่างกันกับพระพุทธเจ้าไม่มากนักเช่น นักปราชญ์ตะวันออก ขงจื้อ ประเทศจีนก็มีความคิดเช่นเดียวกับพระพุทธองค์ เมื่อมีผู้ถามท่านว่า ทำอย่างไร จึงจะปกครองประเทศให้มีความสุขสงบ ท่านตอบว่า ผู้ปกครองประเทศควรมีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตแล้วประเทศชาติก็จะสงบสุขไปเอง ผู้นำหรือผู้บริหารทุกระดับชั้น นอกจากจะต้องมีความรู้ดี ความสามารถต่างๆดีแล้ว ก็ต้องมีคุณธรรมที่ดีด้วย เพราะว่าในหน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบงานต่างๆแล้ว ยังต้องรู้ขนบธรรมเนียมต่างๆเช่น จารีต ประเพณี กฎหมาย และศีลธรรม ในประเทศหรือว่าในถิ่นฐานนั้นๆด้วย เพราะว่าผู้นำนั้น มีบทบาทสำคัญในการให้คุณความดี ที่เป็นทั้งโทษ หรือว่าสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ประเทศหรือว่าชุมชนนั้นๆและแก่ผู้ตามได้ และสามารถนำความเสื่อมหรือว่าความเจริญมาให้ หากว่าผู้นำมีความสามารถ ความรู้ที่ชัดเจน ในจารีตประเพณี กฎหมายต่างๆมีความเที่ยงธรรมโดยปราศจากอคติ ทำงานด้วยความโปร่งใส และมีความจริงใจกับผู้ตาม ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่หลงอำนาจไม่เบียดเบียน ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือว่า ผู้ตามนั้นให้ได้รับความเดือดร้อน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, องค์กร, การบริหารจัดการ

* ครูพระสอนศีลธรรม วัดใหม่ทางหลวง ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
E-mail: childrenbuddhis@gmail.com

^๑ เสถียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวจนะใน ธรรมบท**, (สำนักพิมพ์มติชน; กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓,) หน้า ๔๓.

Abstract

When herds crossing If the crowd to crooks. Cattle were moved by crook.If the crowd to meet Alcoa said it will continue to meet so. Likewise, it is among men. The dictum of Lord Buddha Lord Buddha above reflect that. In India, the Buddha would have much cattle metaphor to express his sermons sometimes. So often quoted metaphor To teach theology in the media have raised cattle on display like that. Who was appointed as big. Or that have leadership positions It does not behave fairly Everyone will follow The state is in trouble If the fair conduct Everyone will follow the state or the society, it is not peace. In addition, the period after which a wise Buddha away with not much like. Eastern philosophers Confucius, China had the same idea as the Buddha. When people ask him how to rule the country has enjoyed peace He said the country should be justice. Are honest, then the country will be peace itself. Leadership and management at all levels. There must have good knowledge. Well capabilities It requires a good morality. Because of the duties, which are responsible for various tasks. Also know as conservative traditions, customs, laws and morality in the country or that the settlement as well. Because the leaders Plays a key role in giving you good. As well as penalties Or that the damage caused to the country. Or that that community and those who follow them. And can lead to deterioration or its growth. If the leader is capable Explicit knowledge In the tradition Various laws have justice without prejudice. Working with transparency And a sincere follower. Subordinate Does not encroach lost power Subordinates or According to those that have suffered.

Keywords: Leadership, organization,management

๑. บทนำ

ผู้นำยังมีความฉลาดในการยกย่องผู้ทำความดีแล้ว ก็จะได้รับยกย่อง โดยเฉพาะผู้นำหรือว่า ผู้บริหารในเมืองไทยโดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีของไทยเรา เป็นที่ทราบกันดีว่า ปัจจุบันประเทศไทยเรานั้น ปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ค.ส.ช) นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นต้นมา ประชาชนที่ติดตามข่าวสารทางสื่อต่างๆจะพบเห็นบางครั้งท่านนายกรัฐมนตรี พล.อ ประยุทธ์ จันทร์โอชา จะมีอารมณ์ร้อนมากขึ้นกว่าเก่า และออกอาการ

คุณเฉียวบ่อยครั้ง โดยเฉพาะกับสื่อ ท่านนายกรัฐมนตรี จะทะเลาะดุเดือดกับสื่อหลายครั้ง และนอกจากนั้นยังพบเห็นว่า นายกรัฐมนตรียังอารมณ์เสียกับ คณะรัฐมนตรีบางคน กรณีที่ไม่ยื่นแสดงบัญชีทรัพย์สินต่อ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช) ส่วนหนึ่งแล้ว อารมณ์ของบุคคลที่เสียหรือคุณเฉียวสำหรับคนที่ต้องแบกรับปัญหาของประเทศไว้เต็มป่า และมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศให้ลุล่วงไป ต้องการคืนความสุขให้กับประเทศไทยและคนไทย คือ จริงจังและมีความตั้งใจมาก

อีกประการหนึ่ง คงเป็นเพราะว่า ท่านนายกรัฐมนตรี มีภาวะแบบอำนาจนิยม ซึ่งเห็นได้ชัดเจน ในช่วงที่ท่านเป็น ผู้บัญชาการทหารบก ที่มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำทางทหารสูงมาก เพราะว่าการทหารนั้นมีความเด็ดขาด แข็งกร้าว พุดจาเสียงดังฟังชัด แสดงออกถึงจุดยืนและอุดมการณ์ทหาร เพราะเมื่อเข้ายึดอำนาจ เป็นหัวหน้า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ภาวะผู้นำแบบอำนาจนิยมก็จำเป็นต้องมีมากขึ้น เพราะว่าเป็นผู้นำการปฏิวัติ สุดท้ายเมื่อขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรีจากการปฏิวัติ ภาวะผู้นำแบบอำนาจนิยมก็ติดตัวมาและจำเป็นต้องมีอยู่ ภาวะผู้นำแบบอำนาจนิยมของนายกรัฐมนตรีจึงเป็นภาวะ **ผู้นำเดี่ยว** หรือ ผู้นำแบบเบ็ดเสร็จ เพียงคนเดียว เพราะท่านนายกรัฐมนตรีมักพูดอยู่เสมอว่า ขอรับผิดชอบคนเดียว มีแต่คนประเภทที่จริงจังและมุ่งมั่นต่อส่วนรวมเท่านั้นที่จะรู้สึกเครียด และไม่มีความสุขกับปัญหาและอนาคตของบ้านเมือง ส่วนคนที่ไม่จริงจังกับปัญหาบ้านเมือง หรือไม่รับผิดชอบต่อบ้านเมือง คนพวกนี้จะไม่วันอารมณ์เสียหรือทุกข์ร้อนไปกับความเป็นไปของบ้านเมือง

ดังนั้น บทความบทรนี้จะนำเสนอ เรื่องราวภาวะผู้นำองค์กรเพื่อบริหารจัดการ เพราะปรากฏการณ์แบบนี้ เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบนี้ เช่นนายกรัฐมนตรีของเรา มีไม่มากในบ้านเมืองเรา โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำ ผู้บริหารบ้านเมือง^๒

๒. คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้นำองค์กรตามหลักพุทธธรรม

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมควรประกอบด้วยอะไรบ้าง พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำองค์กร พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับภาวะผู้นำองค์กรซึ่งควรประกอบเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้นำองค์กร ควรประกอบด้วยหลักธรรม ที่จะทำให้เป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ควรประกอบด้วยหลักธรรมตามที่ปรากฏในธรรมมิกสูตรว่า

ขมา ซาคริยฐานัน สวิภาโค ทักษิณา

นายกสสุคณา เอเต อิจฉิตพพา ทิ ตตถิโน

แปลความว่า ผู้บริหารหรือว่า ผู้นำ ผู้เห็นประโยชน์เกื้อกูลควรมีคุณธรรม ความอดทน ๑ ความตื่นตัว ๑ ความขยัน ๑ ความเอื้อเฟื้อ ๑ ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ๑ การตรวจสอบ

^๒ ชัยสิริ สมุทรวนิช. **ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว: หน้ากระดานเรียงห้า**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/politic/viewbrow.html> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

ติดตามผลงาน ๑^๓

ส่วนประกอบของภาวะผู้นำต่างๆดังที่กล่าวข้างต้นนั้นสามารถนำมาแสดง ออกเป็น ส่วนๆได้ดังต่อไปนี้ **ขมา** แปลว่า อุดหนุน ผู้บริหารหรือว่าผู้นำสังคมนั้น จะต้องมีบุคลิกลักษณะความ อุดหนุน อุดหนุนเป็นเลิศเพราะว่า ผู้นำนั้น จะต้องพบปะ หรือว่า ถูกกระทบกระทั่งได้รอบด้าน ย่อม เกิดความชอบใจหรือไม่ชอบใจ ซึ่งเกิดจากโลกธรรม ฉะนั้นผู้นำจะต้องมีความอดทน อุดหนุน **ชาคริยะ** แปลว่า ตื่นตัว หมายถึงเป็นผู้นำที่มีความไหวทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ที่จะหมุนเข้ามา หา จะต้องมีความสติปัญญา และมีวิจรรย์ญาณ ตื่นตัว อยู่เสมอ **อุฏฐานะ** ผู้บริหารต้องมีความขยัน ไม่ท้อแท้ ไม่ท้อถอย ไม่ท้อเหี่ยว เป็นผู้มีอุตสาหะวิริยะ ตั้งใจ และใฝ่ต่องาน หนักเอาเบาสู้ ไม่ใช่ หลบเลี่ยง เบี่ยงบาย **สังวิภาคะ** มีความเอื้อเพื่อ ผู้บริหารต้องมีความเอื้ออาทร รู้จักแบ่งงาน กระจายงาน หาผู้ร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจ ไม่หวังงานไว้คนเดียวโดยยึดการทำงานเป็นทีม ถือตำรา กระจุกลงงานตาย กระจายงานรอด **ทया** หมายถึง มีเมตตากรุณา ต่อผู้อื่น มีความรักใคร่ ปรารถนา ดีต่อผู้ร่วมงาน ยกย่องให้ปรากฏเมื่อมีความดีความชอบ ลงโทษ ตำหนิตติเตียน เมื่อทำผิดโดยรู้จักให้ โอกาส และให้อภัย **อิขุณา** แปลว่า มีการตรวจสอบติดตามผลงาน ของผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาของตน ถือคิดว่า งานดีนั้นสำคัญอยู่ที่ใจ งานจะยิ่งใหญ่ขึ้นได้นั้นสำคัญที่คน

เมื่อผู้นำเป็นผู้ที่ต้องปกครองผู้บังคับบัญชาจำนวนมาก โอกาสที่ผู้นำนั้นจะทราบได้ว่า ผู้ใต้บังคับบัญชานั้นเขาคิดอย่างไร หรือว่าเขาต้องการผู้นำ การปฏิบัติงาน การประพฤติอย่างไร และมีลักษณะอย่างไร ที่ผู้ใต้บังคับบัญชา ที่เขาจะให้เป็นผู้ว่าเขา ถ้าผู้นำทราบ และสามารถ แสดงออกถึงลักษณะพฤติกรรมที่ ผู้ตาม พึงประสงค์แล้วผู้นำก็จะสามารถนั่งอยู่ในท่ามกลาง ใจ คน ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนได้แน่นอน ซึ่งเรื่องนี้ พระนักคิด นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า “ผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ถ้าผู้นำไม่มีธรรมะก็ยากที่จะเป็นผู้นำที่ดี พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้นำเปรียบเสมือนโคจำฝูง เวลาว่าย่น้ำข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจำฝูงว่ายตรง โคตัวอื่นก็ว่ายตรง ถ้าโคจำฝูงว่ายคด โคตัวอื่นก็ว่ายคด คนเป็นผู้นำถ้ามีผู้นำถ้ามีธรรมะประชาชนก็มีธรรม ถ้าไม่มีธรรมะประชาชนก็ไม่มีธรรมเห็นไหมว่า ผู้นำกับธรรมะมีเกี่ยวข้องกันพูดง่ายๆว่า ผู้นำจะเป็นคนดีหรือไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับ ระดับธรรมะ ในหัวใจผู้นำเป็นสำคัญ

๓. คุณสมบัติของภาวะผู้นำองค์กรตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นส่วนคุณลักษณะทาง สังคม

คุณลักษณะทางสังคมที่ภาวะผู้นำองค์กร ที่จะทำให้เป็นผู้ว่าที่ดีได้ ควรประกอบด้วยการบูรณา การหลักธรรม เข้าด้วยกัน เราจะได้เห็น พบว่าคนส่วนใหญ่ จะเลื่อมใสและยินดีเดินตามภาวะผู้นำ

^๓ คุรยละเอียดในธรรมิกสูตร ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๕/๒๓๐.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์(ประยุต ปยุตโต),ภาวะผู้นำ,พิมพ์ครั้งที่ ๙ ,(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์สุภาพ ใจ,๒๕๕๐) หน้า ๑๓-๑๕.

องค์กรเพื่อการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำองค์กรตามหลักพุทธธรรม ควรประกอบ และมีคุณลักษณะ ดังนี้

๑. **จักขุมา** มีสายตาแลเห็นการณ์ไกล (vision) ผู้ตามย่อมคาดหวังว่า ผู้นำของเขาจะต้องรู้ว่า ตนเองกำลังทำงานอะไรอยู่ และกำลังจะเดินไปถูกทางหรือไม่ และไปทางไหน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถคาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มในอนาคตของบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร มีอะไรจะเกิดขึ้นกับองค์กรบ้าง มีความคิดกว้างไกล ห่วงใยต่อองค์กร และผู้ตามนั้นต้องการความมั่นใจได้ว่า เขากำลังเดินทาง ตามผู้นำและทำงานอย่างมีทิศทางที่ถูกต้อง^๕ โดยไม่เสียเวลาที่ลงแรงทำงานไป

๒. **วิรูโระ** มีการจัดการธุระ ได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานที่ทำ เช่น เป็นหัวหน้าพ่อค้า ก็ต้องมีความเชี่ยวชาญการค้าที่ตนทำการค้า หรือว่าเป็นแพทย์หัวหน้าก็ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการผ่าตัดคุณลักษณะด้านนี้นั้นตรงกับคำว่า **technical skill** คือชำนาญด้านเทคนิค เพราะว่าผู้ตามนั้นย่อมตระหนักอยู่เสมอว่า ถ้าเราจะฝากชีวิต หรืออนาคตการทำงานของเราไว้กับใครสักคนหนึ่ง ซึ่งเขาย่อมหวังว่า จะให้เป็น ผู้นำในชีวิตการทำงาน หรือชีวิตครอบครัว หรือสังคมประเทศชาติแล้ว เขาย่อมต้องหาคนที่มีความสามารถ เชื่อใจได้

๓. **นิสยสัมปันโน** หมายถึง เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ถ้าผู้นำไม่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นคนดุร้าย ปากหวานกันเปรี้ยว หวานยาหอม ผู้ตามย่อมขาดกำลังใจ ไม่ซุ่มักเขม้น การติดต่อประสานงานภายในองค์กรย่อมพบกับปัญหา อุปสรรค ผู้ตามย่อมที่จะไม่มีกำลังใจในการติดต่อประสานงาน ดังนั้น ผู้ตามย่อมคาดหวังจะได้รับ ปิยวาจา การเจรจาที่อ่อนหวาน เมื่อต้องการคำปรึกษาหารือ และยังสามารถกระตุ้นให้ผู้ตามมีพลัง มีกำลังใจ มีความเต็มใจ และให้ความร่วมมือเมื่อได้รับการมอบหมายงานต่างๆข้อนี้ตรงกับคำว่า **human relation skill** คือความชำนาญด้านมนุษย

๔. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้นำองค์กร

เมื่อพูดถึงกระบวนการควบคุมของผู้นำแล้ว กระบวนการนี้ควบคุมไปทุกองค์กรทั้งหมด และกลายเป็นส่วนหนึ่งของ ภาวะผู้นำองค์กร การเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดี ลักษณะของการควบคุมโดยปกติแล้วมนุษย์ส่วนใหญ่ไม่ชอบ หรือไม่ต้องการให้ใครผู้ใดมาควบคุม บังคับ ดังนั้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้นำองค์กร มีความสำคัญเพราะว่า ในทางปฏิบัติงานแล้ว การควบคุมอยู่ห่างๆจะได้ผลดีตามมาในลักษณะของการติดตามประเมินผลงาน หรือว่า การใช้การควบคุมด้วยระบบเอกสาร แต่ว่าด้วยระบบของงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องติดต่อสัมพันธ์ประสานงานกัน ซึ่งกันและกัน หรือว่า เป็นการควบคุมด้วยตัวของงานเองอย่างเป็นระบบหลักพุทธ

^๕ Chang chi-wen, rural asia marches forward; focus on agricultural rural development, (philippines; university of philippins 1969) , p.93.

ธรรม เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะว่าสามารถประยุกต์ เข้ากับหน่วยงานหรือองค์กรแล้วสามารถทำให้ได้ผลดี

การควบคุมคืออะไร การควบคุมคือการทำงานให้เป็นไปตาม จุดประสงค์ หรือว่าตามเป้าหมาย ของยุทธศาสตร์แผนงานที่วางไว้

ปัญหาในการควบคุม ผู้ควบคุมบุคคลอื่นหรือว่า ผู้นำนั้น มักจะมีอำนาจพิเศษทางใดทางหนึ่งเช่น บุคลิกหรือว่า ตำแหน่งทางสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การใช้อำนาจด้วยการควบคุมนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องระมัดระวังทางปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้ ๑) ผู้ที่ต้องอยู่ในอำนาจบังคับ เช่นในหน่วยงาน จะรู้สึกอึดอัด เหมือนกับถูก ผู้บังคับของตนเองนั้นเฝ้ามองดูอยู่ตลอดเวลา ผู้ตามจะรู้สึกว่ามีพฤติกรรมต่อต้านโดยที่ผู้ตามนั้น จะแสดงออกหรือไม่แสดงออกก็ได้ เพราะรู้สึกว่า การถูกควบคุมนั้นเป็นการชี้ข้อบกพร่องของตนเอง และมีความคิดว่า การควบคุมนั้นจะเข้มงวดมาก จนเป็นการบังคับการบัญชาให้ต้องสร้างผลงาน ให้เข้าตาหรือว่า ทำงานให้มากขึ้นยิ่งกว่าเดิมเพื่อจะให้ถูกใจผู้นำ ๒) ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จะไม่เชื่อในมาตรฐานของการประเมินผลงาน และวิธีการประเมินผลของผลงานเขาที่ได้แสดงออกไป ผู้นำเมื่อสงสัยว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนนั้นทำความผิดพลาดเสียหายในงานนั้นไม่ว่า จะมากหรือน้อยก็ตาม ถ้ายังไม่ได้สอบสวนให้แน่ชัดด้วยตนเองไม่ควรด่วนลงโทษต้องใช้เหตุผล เพราะฉะนั้น ผู้นำเมื่อมีโอกาสที่จะได้รับรายงาน ผลการปฏิบัติงานการปกครองคนหมู่มาก ย่อมมีผู้เข้ามาฟ้อง มาเอาหน้า หรือว่าเสนอหน้า ถ้าไม่ใคร่ตรวจตรวจสอบให้เรียบร้อย บางทีก็อาจด่วนตัดสินใจทำให้เสียหายไปได้เหมือนกัน เพราะว่าคนเรานั้น ยังมีกิเลสอยู่ทั่วทุกตัวคน

๕. เทคนิคที่ใช้ในการควบคุมของภาวะผู้นำองค์กรเพื่อการบริหารจัดการ

๑. นโยบายในการควบคุมโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ (policy) ในส่วนของการใช้เสียงส่วนใหญ่ในการควบคุมทางพุทธธรรม นี้จะพบได้หลายแห่งหลายที่ในหลักธรรมวินัย ในพระพุทธานุญาต นี้ผู้เขียนจะยกเรื่องของ วินัยบัญญัติทางพระพุทธานุญาต เช่นในเรื่องของการออกจากอบตีสงฆาติเสส เมื่อพระภิกษุต้องอาบัติสังฆาติเสสข้อใดข้อหนึ่งในบรรดา ๑๓ ข้อ^๖ เมื่อต้องอาบัติข้อนี้แล้ว พระภิกษุต้องแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์ ขอปริวาสตั้งแต่ สี่รูปขึ้นไป ประพฤติวัตรปริวาส ๓ ราตรี เมื่อประพฤติวัตรปริวาสครบ ๓ ราตรีแล้ว ฟังขอมานัต แก่สงฆ์ตั้งแต่สี่รูปขึ้นไป ประพฤติมานัตอีก หกราศรี เมื่อครบหกราศรีแล้วฟัง ขอรอกออกอัphanกับสงฆ์ตั้งแต่ ยี่สิบห้ารูปขึ้นไป เรื่องนี้ก็เหมือนกับว่า ทางพระพุทธานุญาตให้ความสำคัญกับเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ทางองค์กรหรือว่าหน่วยงานที่มีผู้บังคับบัญชา องค์กรนั้นควรมีเสียงส่วนใหญ่เป็นข้อตกลงร่วมกันที่เป็นนโยบายที่เห็นชอบได้รับการพิจารณาโดยแยกคลาจากผู้บริหาร ให้ผู้ตามมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ โดยที่ผู้ตามจะไม่สามารถมีข้อโต้แย้งประการอื่น การที่จะเกิดนโยบายเช่นนี้ในองค์กรได้นโยบายนั้นต้องประกอบด้วยความยุติธรรมเกิดประโยชน์กับบุคคลส่วนใหญ่

^๖ ดูรายละเอียดใน วิมหา.(ไทย).๑/๘๔ -๘๖ /๗๔-๗๕

การใช้นโยบายในการควบคุมจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้น ก็ต่อเมื่อนโยบายนั้นมีการสื่อความหมายทั้ง **อวจนะ** คำพูดที่ไม่เป็นภาษาเกิดความสุทวิญญูญอญญ **วจนะ** ความหมายที่สัมผัสได้ ไปถึงผู้ตามซึ่งจะเป็นเจ้าของกิจกรรมที่จะต้องนำนโยบายไปปฏิบัติ การที่นโยบายจะเกิดประสิทธิภาพสูง ก็ต่อเมื่อ นโยบายนั้นมีการสื่อสารความหมายอยู่เสมอ เพราะว่าเมื่อนโยบายถูกทอดทิ้งไม่มีการสื่อสาร นโยบายก็จะกลายเป็นเพียงกระดาษเปล่า เมื่อเวลาผ่านไป นโยบายก็จะถูกลืมไป เช่น นโยบายด้านความปลอดภัย ผลที่ตามก็จะทำให้เกิดอุบัติเหตุ ทำให้สูญเสียบุคลากรในองค์กร หรือว่านโยบายของด้านสุขอนามัย

๒.การประชุมปรึกษาหารือ (conference) ตามธรรมเนียมการอยู่กับผู้คนหม่อมมากย่อมที่จะมีกฎระเบียบต่างๆเพื่อคอยควบคุมผู้อยู่ในสังคมนั้นๆอยู่ในกฎระเบียบเพื่อต่อการควบคุม โดยผู้ที่ควบคุมนั้นต้องมีอำนาจพิเศษนั้นก็คือ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำ ซึ่งการที่จะมีความสามัคคีเกิดขึ้นในองค์กรหรือ ชุมชนได้นั้น การประชุม เป็นวิธีการปฏิบัติที่ถูกนำมาใช้ในทุกองค์กร หรือในองค์กรระดับประเทศ โดยที่ผู้นำในองค์กรนั้นๆไม่ต้องดูแลจนถึงผู้ตาม หรือผู้ที่ถูกได้รับแต่งตั้งให้รับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ แต่จะเรียกให้ผู้ที่เอ่ยถึงมาข้างต้นนั้นมาพบกันเป็นประจำอาจจะเดือนละหนึ่งครั้งหรือว่าทุกสามเดือน เพื่อมาพบปะชี้แจงปัญหา ในการควบคุม อุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงข้อเสนอแนะในองค์กรที่ผู้นำควบคุมอยู่ การประชุมนี้ในทางพระพุทธศาสนามีเรื่องราว หลักธรรมที่ปรากฏตั้งเรื่องของพระเจ้าอชาตศัตรูทรงคิดอ่านที่จะขอคำปรึกษาจาก พระพุทธเจ้า^๗ ในเรื่องการศึกษาที่จะทำกับวัชชีแล้ว พระองค์ทรงตระหนักถึงฐานะภาพของพระองค์ ว่าหากพระองค์ (พระเจ้าอชาตศัตรู) เสด็จไปเองก็คงไม่ได้ดังที่ทรงคาดหวังไว้ เพราะพระพุทธเจ้าจักทรงชี้ให้เห็นถึงความรู้ประโยชน์ที่พระองค์จะทำศึก เมื่อคิดเช่นนั้นพระองค์จึงทรงส่งวัสสการพราหมณ์ เป็นผู้ไปเฝ้าพุทธโคดมเพื่อการนี้แทน แต่ครั้งเมื่อวัสสการพราหมณ์ ได้ไปถึงที่เฝ้าพุทธโคดม และได้ทูลปรึกษาพระพุทธเจ้า ในเรื่องความตามประสงค์ ของพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว แทนที่พระพุทธโคดมจักทรงให้คำปรึกษา ก็กลับตรัสถามภิกษุที่ชื่อว่าพระอานนท์ ซึ่งเป็นอุปัชฌาย์ของพระองค์ที่นั่งเฝ้าอยู่ด้านข้างว่า เหล่ากษัตริย์ราชาแห่งวัชชี ยังคงยึดมั่นปฏิบัติตนตามหลักธรรมคือ อปริหานิยธรรม ๗ ประการ ที่พระองค์ทรงแสดงแก่เหล่าราชาลิจฉวีเมื่อแต่ครั้งก่อนอยู่หรือไม่ พระภิกษุอานนท์ทูลตอบว่าเหล่าราชาลิจฉวี ยังคงยึดมั่นอยู่ พระพุทธโคดมจึงตรัสว่า トラบไคที่ชาววัชชียังคงยึดมั่นในธรรมดังกล่าว トラบนั้นวัชชีก็จักยังคงมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง หากความเสื่อมมิได้

๖. แนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองตามแนวทางทศพิธราชธรรม

แม้ในปัจจุบันรัฐบาลในยุคของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ค.ส.ช) จะพยายามคืนความสงบให้ประเทศด้วยการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นด้วยการรณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านรักษาศีล ๕ แต่เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมที่จะพึงมีสำหรับบุคคลแล้ว ถือได้ว่า สำคัญมากสำหรับผู้นำ และผู้ตามทุก

^๗ วรรคคี่ มหัทธโนบล ,พุทธโคดมในบริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมอินเดียในสมัยพุทธกาล,พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ openbooks,๒๕๕๕), หน้า ๓๘๘.

คนจะต้องมีคุณธรรมบ้างไม่ว่าเล็กหรือว่าใหญ่ จะต้องมีการจำตัว ในการดำรงชีวิตอยู่ใน องค์การ ชุมชน สังคมอย่างมีความสุข และมีความหมายต่อบุคคลอื่น พุทธธรรมที่ผู้นำควรจะศึกษาและควร พึงประสงค์นำมาประพฤติ ปฏิบัติเพื่อใช้ในการปกครองของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้ ตามในองค์การ เพื่อนร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ และพัฒนาองค์การให้ นานเท่าที่จะดำรงอยู่ได้ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การหรือหน่วยงานของตนได้

สำหรับหลักพุทธธรรมของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา นี้ผู้เขียนได้นำ หลักของ ธรรมานุญชีวิต^๕ พุทธจริยธรรมที่ดั่งงามมาเขียนนำเสนอ ดังต่อไปนี้

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ

๑. ทาน ผู้นำ ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาที่ยึด และนำหลักธรรมข้อนี้มาประพฤติปฏิบัติกับ ผู้ตาม มีลักษณะที่เห็นได้ดังต่อไปนี้ ทานนี้มีอยู่ด้วยกัน ๒ อย่าง

๑.๑ วัตถุทาน ได้แก่ การให้สิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง ที่พอจะให้ได้แก่ ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน เพราะว่าหากผู้นำเรียกทรัพย์สินใหม่ หรือว่าเงินทองจากผู้ใต้บังคับ ในการปรับ ยศลดตำแหน่งแล้ว ก็จะสร้างความเดือดร้อนใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก เพราะว่าจะ กลายเป็นวงจรทุจริตเกิดขึ้น ซึ่งปัญหาแบบนี้มักเกิดขึ้นในวงราชการ หากผู้นำไม่เรียกทรัพย์สินใหม่ เงิน ทอง แต่ว่าเป็นผู้ให้เสียเองแล้ว ก็จะช่วยลดปัญหานักรับสินบนได้ก็อีกทางหนึ่ง

๑.๒ อภัยทาน คือการให้อภัยแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทำผิด หรือ ว่าเคยเป็นเป็นบุคคลที่ไม่ชอบกันมาก่อน อภัยทานนั้นนับว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญมาก เพราะว่าผู้นำ บางคนมักผูกใจเจ็บกับผู้ตาม มักจะได้ยินปัญหาการกลั่นแกล้งกันหรือลงโทษกันอย่างปราศจาก คุณธรรมข้อนี้ หากมีการให้อภัยซึ่งกันและกันแล้ว โมโหร้าย รู้จักผิดพลาดรู้จักให้อภัย การให้ที่ไม่ ต้องลงทุนอะไรเลย แต่ได้กำไรมหาศาล คือการรู้จักให้อภัย ดังบทกวีที่ว่า

ถ้าไม่มีการให้อภัยผิด

และไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลัง

จะหาความสามัคคียากลำบากจึง

ความพลาดพลั้งย่อมมีทั่วทุกตัวตน

๑.๓ ธรรมทาน พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นว่า ในบรรดาทานที่กล่าวมา ไม่มีทาน ใดที่เหนือกว่าธรรมทาน (การให้ความรู้ที่ถูกต้อง) ผู้นำที่ชี้แนะสั่งสอนงาน ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง ทั้งความรู้ทางโลก ทางธรรม ตลอดจนถ่ายทอดทักษะ ทักษะคติที่ดี แก่ผู้ตามก็จะสามารถผูกใจผู้ ตามได้อย่างมากทีเดียว

๒. ศิล การรักษาความปกติทางกาย วาจาของตน ไม่ละเมิดสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ เป็น แบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ตามได้ ก็จะสามารถนำไปสู่ความเคารพนับถือของผู้ตาม

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน , พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ , (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์เรือน แก้ว,๒๕๕๔), หน้า ๘๙-๙๐.

๓. ปรিজาคะ การเสียสละของผู้นำ อาจจะทำให้เสียสละความสุขส่วนตัว ความสำราญ ผลประโยชน์ของตนแก่ผู้ตามและองค์กรที่ตนทำงานอยู่

๔. อาชวะ ผู้นำต้องมีคุณธรรมข้อนี้อยู่ในจิตใจ เพราะว่าความซื่อตรงนั้น นำไปสู่ความซื่อสัตย์ ต่อผู้ตามอย่างยุติธรรม ในเวลาปรับยศ ลดเลื่อนตำแหน่ง พิจารณาฐานเงินเดือน ใครที่ควรจะได้รับพิจารณามากหรือน้อยนั่นเอง

๕. มัททวะ ผู้นำต้องอ่อนโยนเข้าถึงบุคคลชั้นล่างคือผู้ตามมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี รวมไปถึงภรรยา ญาติมิตร ของผู้ตาม ปราศจากความเย่อหยิ่งจองหอง ไม่หยาบคายหรือกระด้าง มีท่วงท่าที่กิริยาที่สุภาพนุ่มนวล ต่อผู้ตาม

๖. ตปะ ผู้นำต้องมีให้อกุศลมูล คือความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำกิเลสปล่อยให้ความจิตใจของตนเองหลงใหลอยู่กับความสุขสำราญ และควรที่จะมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และสม่าเสมอ ไม่มากเกินไปบ้างเพ็ญเพียรกิจหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์

๗. อักโธระ ผู้นำต้องมีเหตุผล ไม่โมโห โกรธง่าย เพราะว่าบางครั้งการสั่งงานไม่ได้ตั้งใจ ไม่ถูกต้อง สื่อสารไม่ดี ผู้นำบางทีก็โมโห ผู้ตามอย่างไรเหตุผลไม่วินิจฉัยให้ดี ดังคำกลอนที่ว่า

ถ้าพูดไปไม่รู้ อย่าขู่เขา ว่าโง่งเง่า งามเงาะ เขาะหนักหนา

ตัวของเขาทำไม ไม่โกรธา ว่าพูดจาให้เขา ไม่เข้าใจ

๘. อวิหิงสา ผู้นำต้องไม่เบียดเบียนลงโทษทัณฑ์ ผู้ตาม หรือผู้บังคับบัญชา ช่มแวงรังแกผู้ตามของตนแม้จะไม่ชอบพอกันมาก่อนและกระทำด้วยอำนาจของความโกรธ มีเมตตาประจําใจไว้ ไม่หลงอำนาจหัวโขนที่ตนสวมอยู่ ผู้มีอำนาจ มียศแล้วอย่าประมาท ได้อำนาจอย่าไปเมา อันยศศักดิ์มิใช่เหล่า หรือสิ่งมีนเมา ยศศักดิ์ตำแหน่งหรือว่าหัวโขนแต่พอถอดหัวโขนแล้วก็เหมือนกัน ดังคำกลอนที่ว่า

หัวโขนสวมหัวคนเดิน หมายถึงปลิงยักษ์สักครู่

ถอดหัวโขนแล้วคนเดิมดู ไชยยักษ์ลึงสิ่งลวง

๙. ขันติ ผู้นำต้องมีขันติธรรม อดทน อดกลั้น ต่อสิ่งต่างๆ เช่น อดทนต่อความยากลำบาก ในหน้าที่การงาน แม้จะลำบากยุ่งยาก อดทนต่อความตรากตรำ แม้สภาพภูมิอากาศประเทศ จะไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ประการสุดท้าย อดทนต่อความเจ็บเจ็บใจนี้สำคัญที่สุด เพราะว่าจะมีสิ่งต่างๆ เข้ามาช่วย จิตใจ

๑๐. อวิโรธนะ ผู้นำต้องหนักแน่นในธรรม ปราศจากความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำดีหรือว่าคำร้ายลาภสักการะหรือ อนุญานมณณ์ คืออารมณ์ที่ไม่ชอบใจ หรือว่า อนุญานมณณ์ อารมณ์ที่ชอบใจ

นอกจากนี้ก็ยังมียุทธธรรมอื่นๆ อีกหลายหมวดที่สามารถนำมาบูรณาการให้เข้ากับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม ในพระพุทธศาสนาได้ เพื่อให้เป็นหลักธรรมประจำใจสำหรับผู้ นำ ได้เป็นอย่างดี คือผู้นำต้องมีธิริปไตย คือความเป็นใหญ่ให้ถูกคือถูกต้องเป็นธรรมแก่ผู้ตามหรือผู้บังคับบัญชา ความสง่างามจึงจะเกิดขึ้น เพราะว่าบางหน่วยงาน ผู้นำ มักอ้างความเป็น

ใหญ่หรือ อธิปไตยไว้เป็นเครื่องต่อรอง หรือข่มขู่ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา อธิปไตย ความเป็นใหญ่นี้มี

๑. **อัคราธิปไตย** การใช้อำนาจอิทธิพลขึ้นจนลืมนัด ยิ่งใหญ่จนลืมนัดยอมใครไม่เป็น เพราะหากยอมไม่เป็น เย็นไม่ได้

๒. **โลกาธิปไตย** เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ตามกระแสโลก ไหลไปตามกระแสโลก หวั่นไหวไม่กล้ากระทบ

๓. **ธรรมาธิปไตย** ยืนอยู่บนความถูกต้อง ชอบธรรม เป็นธรรม ถือกฎระเบียบกติกา กฎเกณฑ์ หลักการ ที่สังคมนิยมยอมรับได้^๕ นอกจากนี้ผู้นำควรที่จะละเว้น อคติต่างๆเช่น

๗. บทสรุป

จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำองค์กรเพื่อการบริหารจัดการ หากผู้นำยึดมั่นหลักในการดำรงตน ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมตามที่กล่าวมา เพื่อการบริหาร นำพาหน่วยงาน องค์กร ชุมชนหรือว่าหน่วยราชการอย่างไม่ขาดตกบกพร่องแล้ว ก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้นำที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และทัศนคติได้อย่างเกิดผลอย่างจริงจังกับผู้ตามและตนเอง ระบบหรือว่าองค์กรก็จะไม่เสียหายเพราะว่ามีผู้นำ นำไปในทางดี สอดคล้องกับนโยบายและแผนการพัฒนาข้าราชการตั้งแต่ตนารมณ์ของรัฐบาลและเลขาธิการ ก.พ. ได้อย่างไม่ต้องสงสัย เพราะในปัจจุบันนี้การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นระบบย่อยของระบบใหญ่ ที่สำคัญหลายระบบด้วยกันและได้รับการพัฒนามาก เพราะภาวะผู้นำนั้น ถือได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการใช้อิทธิพล ด้วยการสั่งการ กิจกรรมที่สัมพันธ์ เพราะมีความสำคัญที่จะต้องติดต่อกับสมาชิกในองค์กร เพื่อการบริหารจัดการ กับสมาชิกในกลุ่มหลายคนอาจจะยกย่อง หรือว่าอาจจะเกรงกลัวกับภาวะผู้นำหรือ ไม่ยอมรับศักยภาพของภาวะผู้นำของตัวเอง ผู้นำหลายคนที่ประสบความสำเร็จ โดยการที่ปราศจากทักษะการเป็นผู้นำนั้น น้อยที่จะไม่มีเลย ที่ผู้นำจะปราศจากความสามารถหรือว่า ความเชี่ยวชาญ พฤติกรรมที่น่า เชื่อถือได้ และการไม่ให้รางวัลจนเกินไป ประเทศไทยนั้นโชคดี ที่มีพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมประเพณี แห่งความดีงามในสังคมที่สอนให้ผู้คนเคารพกันตามลำดับความอาวุโส ผู้นำที่ดีนั้นควรประกอบด้วยคุณสมบัติ ตามที่กล่าวมา ผู้นำหรือว่า บุคคลที่ได้อ่านบทความนี้ ควรเลือกรูปแบบของพฤติกรรมภาวะผู้นำ ที่สัมพันธ์เข้ากับบุคลิกภาพส่วนตัวของตัวเอง ให้มากที่สุด ที่จะสามารถปฏิบัติได้ สามารถนำมาบูรณาการให้เข้ากับองค์กร เพื่อการจัดการของตน และสถานการณ์ในขณะนั้น ฉะนั้นภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญ ชวนให้นึกถึงบทประพันธ์ที่ว่า

เป็นผู้นำ ที่ดี ต้องมีหลัก มีใช้รัก หลงใหล คนใกล้ชิดว่า
ทุกคนใน ปกครอง ต้องเมตตา มีใช้ว่า ใครบ้าใ้ สิ้นไยดี

^๕ พันเอก ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, ครั้งที่ ๒, (พระนคร:โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๘๗.

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ปิ่น มุกกันต์. แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักรธรรมตรี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือน แก้ว, ๒๕๔๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุต ปยุตโต). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๐.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. พุทธโคตมในบริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมอินเดียในสมัยพุทธกาล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbooks, ๒๕๕๕.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. พุทธวจนะใน ธรรมบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๓.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ชัยสิริ สมุทรวณิช. ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว:หน้ากระดานเรียงห้า.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/politic/viewbrow.html> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน
Ditthadhammikatta for Life Problems Solution in the Present
Thai Society

พระสุรวุฒิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค)*

บทคัดย่อ

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ปัจจุบัน มีทั้งหมด ๔ ข้อ ได้แก่ (๑) การนำหลักอุฏฐานสัมปทามาแก้ปัญหาคารขาดความเพียร เมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความช้วนานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัด ระวังหรือสำรวมรักษา ภาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสวัตถุต่างๆ (๒) การนำหลักอารักข สัมปทามาแก้ปัญหาวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ อารักขสัมปทา คือการใช้เงินตามหลักธรรมะคน รู้ จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำ มาหากินที่ดีตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ (๓) การนำหลักกัลยาณมิตรตามมาแก้ปัญหาวิตการคบคนพาล ตั ้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้ จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมูกับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญาที่มีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจน เป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้า ไปด้วยดีในการศึกษาอบรมการครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมาปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทาง สังคมที่ดี และ (๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การ ประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทอง อย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกะบรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้ ใช้จ่ายเกินฐานะของตนเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น จึงมี ความสุขได้ตามสมควรแก่อัตภาพของตัวเองและครอบครัว

คำสำคัญ : ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์, การแก้ปัญหาชีวิต, สังคมไทย

ABSTRACT

* วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

* Email : sushi_zuza@outlook.com

To use Dittthadhammikattha for life problems solution in the present Thai society has four kinds as follows : 1. Utthanasampada(Endowed with energy and industry) is to solve no energy and industry problem. To avoid all problems or bad deeds, the important thing is to control the body, speech and mind until our lives will not be involved the materialism. 2. Arakkhasampada (Endowed with watchfulness is to solve the life problem about the people do not know how to save money or the wealth. Arakkhasampada is to spend money with Dhamma, to know the right livelihood and that person is known as smart spending or finding the money and having good settlement. 3. Kalyanamittata (Good company) is to solve the life problem about making the bad company or bad friends. Kalyanamittata is to introduce and teach or advise the friends and good environment. To know how to speak with the people or making with scholars or distinguished people to help about good environment, support, inform, and help to have the progress in education, life, entrepreneurship, practice and environment of good society. 4. Samajivita (Balanced Livelihood) is to solve the life problem for over spending by spending economically and then, will have the happy life through spending money smartly and economically but the necessary things are used moderately as suit with our income. Because, a person who is over spending and then will suffer or have the problem in the family. Therefore, to know how to spend the money economically, smartly and necessarily and then, will have the happiness as the wish of ourselves and family.

Keywords: Dittthadhammikattha, Life problems solution, Thai society

๑. บทนำ

หลักพุทธธรรมที่เป็นหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาได้ชี้แนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิตที่เด่นชัดได้ผลจริง เช่น ทิฏฐธัมมิกัตถะ หรือเรียกติดปากอย่างไทย ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถ์ประโยชน์อรรถะ แปลว่า ประโยชน์ จึงมีประโยชน์ซ้ำซ้อนกันสองคำ ปัญหาชีวิตของสังคมไทยเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนเพราะขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ (๑) การขาดความพากเพียรในการทำงานหรือการศึกษา (๒) การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น (๓) มีการคบคนพาล เป็นเพื่อนชอบแนะนำไปในทางที่ผิด หรือ ที่ไม่ควรอาทิเช่น

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๘.

แนะนำให้ไปเล่น การพนันให้ไปลักขโมย ให้กินยาบ้า ให้เสพยา ขวนไปฉุดคร่าอาจารย์เป็นต้น เหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และ (๔) มีการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ ใช้ชีวิตให้ไปตามกระแสนิยมของความต้องการ และไม่รู้จักเพียงพอ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่เกิดความอยากได้อย่างมีอยากเป็นโลกเกินฐานะของตน จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทย^๒

๒. ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพระไตรปิฎก ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์หมายถึงธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน^๓ ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและ ศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่ว ๆ ไปปรารถนาการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑. ความขยันหมั่นเพียร ๒. การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด ๓. คบคนดีเป็นมิตร ๔. เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้

ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในอรรถกถา ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาหมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง^๔ อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะเนื่องจากอรรถะ แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบกิจการ เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุปายในการทำงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ ๒. อารักขสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือ

^๒ นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๘.

^๓ อัง.อุฎฐก.(ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

^๔ ม. ม. ๑๓/ ๒๓๘.

ทำลายไปโดยภัยต่างๆ ๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคบบชั้ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมโดย้อม
ดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึง พร้อมด้
วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ๔. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง
งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุษสุร่ายพุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้
ของเราจักต้องเหนือ รายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้

ความหมายของหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ความหมาย
ของทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิกรธรรม ^๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวย
ประโยชน์สุขขั้นต้น ๑. อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติห้
าที่การงาน ประกอบ อาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาอุปายวิธี
สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครองเก็บ
รักษาโภคทรัพย์และ ผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงาน
ของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย ๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคล
ในถิ่นที่อาศัย เลือกลงสนทนา สำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ๔.
สมชีวิตา มีความ เป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ ฝิ
ดเคืองหรือพุ่มพวาย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้^๖

กล่าวโดยสรุป คือ การเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตนและปฏิบัติอย่างนี้
โดยสม่ำเสมอ ธรรม ๔ ประการนี้เรียกว่า ทฤษฎีธรรมมีกัตถ ธรรมที่อำนวยประโยชน์ให้ในปัจจุบันทัน
ตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คือ เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ได้
รับการยกย่องโดยทั่วไป และมีความสุขตามสมควรแก่อัฐภาพของตน

๓. ความสำคัญของหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์

หลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเอง ได้รับประโยชน์ในปัจจุ
บันตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมนุญชีวิตว่า “คนที่
จะเรียกได้ว่ารู้จัก รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้าง
หลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติ หน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง
เพราะปฏิบัติตามหลักธรรม ต่อไปนี้”^๗ และความสำคัญของทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์นั้นมี หลักธรรม
๔ อย่างนี้มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย
คือ ๑. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง ๒. ทำให้เป็นคนที่มียศเกียรติ มีชื่อเสียง มี

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๘.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๘.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

คนเชื่อฟังนับถือ ๓. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี ๔. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม ๕. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต ๖. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้ แรงจูงใจของบุคคลเกิดขึ้นเพราะบุคคลนั้นวางแผนการไว้ล่วงหน้า และมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางตลอดจนมีการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นไว้ก่อน มักจะใช้ความสามารถในระดับที่ง่าย คนที่มีแรงจูงใจมักทำงานเพียงเล็กน้อย แต่ต้องการรางวัลหรือผลตอบแทนมาก^๕

โดยหลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ ๔ นี้อธิบายเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็น ความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคม ทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้นคือ ศรัทธา ศีล จาคะและปัญญา ส่วนการดับทุกข์ทางจิต เพื่อประโยชน์สูงสุด ทรงสอนหลัก อริยมรรค ๘ ไว้ให้เป็นครรลองสู่ความ พ้นทุกข์ บุคคลทั่วไปอย่างเราๆ ความสุขพื้นฐานทั่วไปตามทีพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็มีใน เรื่องความสุขของคฤหัสถ์ ๔ ได้แก่ ๑. สุขเกิดจากการมีทรัพย์ ๒. สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโศกไม่มากไม่น้อยเกินไป ๓. สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. สุขเกิดจากการประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ ทั้งนี้ หากเราน้อมนำหลักธรรมทั้ง ๔ เรื่องมาปฏิบัติจะได้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว บุคคลใกล้ชิด และแก่สังคม ซึ่งหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้น เป็นประโยชน์ที่สร้างความมั่นคงและยั่งยืน ให้แก่ชีวิตเราอย่างครบถ้วนในทุกมิติ

๔. ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน

๑. ปัญหาการขาดความเพียร ปัญหาการขาดความเพียร คือ ไม่ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานและ ไม่ประกอบอาชีพอันสุจริต ผิดแผกให้มีความชำนาญ และรู้จักใช้ปัญญา สอดส่องตรวจตราหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี การประกอบอาชีพการงานนั้น ต้องทำเพื่อเลี้ยงชีพ ตนเองและครอบครัวมีความขยันในการทำงานตามหน้าที่ หรือตามอาชีพของตนโดยไม่เกียจคร้าน ไม่นั่งคู้หรือทำกิจอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกั้งงานในหน้าที่ จนทำให้เสียเวลาไปโดยไร้ประโยชน์ แม้บางครั้งการทำงานนั้นอาจไม่ใช่การหาทรัพย์โดยตรง เช่น การเป็นนักศึกษา มีหน้าที่ต้องศึกษาเล่าเรียนก็ต้องตั้งใจศึกษา เล่าเรียนให้บังเกิดผลดี โดยถือว่าเป็นหน้าที่ในปัจจุบัน แม้ยังไม่ได้ทรัพย์แต่การศึกษาก็ เป็นเหตุเบื้องต้นที่จะนำไปสู่อาชีพการงานที่ดีในอนาคต หากนักศึกษาเป็นนักกีฬาด้วย นอกจากขยันตั้งใจเรียนแล้ว นักศึกษาก็ต้องขยันหมั่นฝึกซ้อมกีฬาที่ตนถนัดด้วยอีกทางหนึ่ง เพราะกีฬากำลังพัฒนาเป็นกีฬาอาชีพ มีกีฬาหลายประเภทที่สามารถทำให้หาทรัพย์ได้โดยสุจริตด้วยร่างกายแรงใจของตนเอง เช่น อาชีพนักมวย นักฟุตบอล กอล์ฟ ลีลาศ หรือจากการได้ไปแข่งขันในโอกาสต่างๆ เช่น โอลิมปิก เอเชียนเกมส์ หากมีความขยันหมั่นเพียรฝึก ซ้อมจะส่งผลให้ได้รับเหรียญทองและได้รางวัลเป็นทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก เป็นต้น จึงนับว่าความขยันหมั่นเพียร

^๕Lepper,Mark R.,“Motivational Cinsiderations in the Study Of Instruction.”COGNITONAND INSTRUCSTRUCTION 5,4 (1988) : pp. 289-309.

ในการทำงาน ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบจะทำให้ได้รับประโยชน์ใน ปัจจุบัน คือ มีทรัพย์สินเงินทอง สำหรับซื้อหาเครื่องอุปโภค บริโภค ไว้ดำรงชีพ^๙

๒. ปัญหาการไม่รู้จักรัษฎีทรัพย์ ปัญหาการไม่รู้จักรัษฎีทรัพย์ คือ ไม่รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงาน อันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย หลักธรรม ข้อนี้ มีจุดมุ่ง หมายให้เป็นคนมั่งคั่ง ร่ำรวย รู้จักจ่ายทรัพย์ไปในทางที่เกิดประโยชน์ ไม่ใช่เข้าไปใช้เพื่อเก๋ามคุณ เพื่อรูป รส กลิ่น เสียง จนทำให้ทรัพย์นั้นหมดไปโดยไม่ทำ ให้ตนเองเจริญขึ้น ได้มั่งมีไม่ก็ช่วยยามก็กลับไปลำบากยากจนเพราะใช้ทรัพย์ไปในกามคุณและ อบายมุข บ้างครั้งจนถึงกลับ เป็นหนี้สิน เสียทรัพย์และเสียเกียรติ มี นักกีฬาหลายคนที่ได้ทรัพย์มากมายจากการแข่ง ชัน แต่ต้องพบกับความลำบากในบั้นปลายของชีวิต เหตุเพราะไม่มีธรรมในใจนั่นเอง^{๑๐}

๓. ปัญหาการคบคนพาล ปัญหาการคบคนพาล คือ ไม่รู้จักการคบคนดีเป็นมิตร ไม่รู้จักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะนำชีวิตของเราไปในทิศทางใด โดยเลือกเสวนา ศึกษาแบบอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา การคบมิตรตามหลักมงคล ๓๘ ประการ ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มงคลแรกที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ปฏิบัติก็คือการไม่คบคนพาล และมงคลถัดมาก็คือต้องรู้จัก คบบัณฑิต คำว่า คนพาล และ บัณฑิต เมื่อวิเคราะห์ให้ แจ่มแล้วจะพบว่า มีทั้งคนพาลและบัณฑิตภายใน คนพาลและบัณฑิตภายนอก

๔. ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ ไม่รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย และไม่อยู่แบบพอดี สมรายได้ มิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดไว้สำหรับบั้นปลายของชีวิตจะได้ไม่ลำบาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า “พึงเข้าใจ ระลึกไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหารักษา และ ครอบครองโภคทรัพย์ไว้ นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติ ก็ปราศจากคุณค่า หากความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้วต้องรู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาค” คือ หนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง ได้แก่ บิดา มารดา บุตร ภรรยา และคนในปกครอง มิตร สหาย ผู้ร่วมกิจการงาน ทำบุญตลอดจนบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น สองส่วน ใช้เป็นทุนประกอบการงาน สามส่วนเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น^{๑๑}

^๙ อุดลย์ ต้นประยูร, **ปัญหาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บาร์มีการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๕๖.

^{๑๐} อ่างแล้ว, หน้า ๕๗.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

๕. การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไข ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบันซึ่งกำหนดกรอบของการศึกษา ๕ ประการ คือ (๑) การนำหลักอรรถฐานสัมปทามาแก้ปัญหาคารขาดความเพียร (๒) การนำหลักอารักขสัมปทา มาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ (๓) การนำหลักกัลยาณมิตตามาแก้ ปัญหาชีวิตการคบคนพาล (๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ และ (๕) การปฏิบัติ ตนของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ การนำหลักอรรถฐานสัมปทามาแก้ปัญหาคารขาดความเพียร การนำหลักอรรถฐานสัมปทามาแก้ปัญหาคารขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน เมื่อจะหลีกเลี่ยงจากความขี้หนามาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเรา ไม่ให้หลงไปตามกระแสหรือพบกับความชั่วทั้งหลาย เช่นเดียวกับความเกียจคร้านเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะต้องหาทางแก้ไข ปัญหานี้ให้ได้ ทางแก้ไขนั้นแบ่งออกเป็นหลักการและวิธีการ ๑. ความร่ำรวย คนทั่วไปถือกันว่า ความร่ำรวยเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของชีวิต ไม่ใช่เกิดจากโชคชะตาหรือความบังเอิญ แต่เกิดจากการลงมือกระทำหรือขยันหมั่นเพียรในการสร้างเนื้อสร้างตัวให้เจริญ รุ่งเรืองหรือให้เกิดขึ้นขึ้นมาได้๒. อำนาจ เกิดจากสาเหตุพื้นฐานหลายอย่างด้วยกัน เช่น เกิดจากความร่ำรวย เกิดจากการมี ตำแหน่งหน้าที่ที่สูงในทางการเมือง ในทางราชการ หรือในองค์กรและหน่วยงานอื่นๆ และที่สูงขึ้นไปคือเกิดจากการเอาชนะตัวเองได้จนกระทั่งมีพลังอำนาจทางจิตที่สูง เป็นต้น ๓. ความมีชื่อเสียง ซึ่งอาจเกิดจากการทำความดี ความเป็นเลิศทางวิชาการ และ ความงามเป็นเลิศ เป็นต้น ที่สร้างชื่อเสียงในสังคม เป็นความสำเร็จด้านดี อีกด้านหนึ่ง ความมีชื่อเสียงในทางที่ไม่ดี ก็เป็นที่ติเตียนของสังคมเช่นกัน ๔. ความสุข นอกจากความสุขทางกายที่ได้แสวงหามาได้จากความร่ำรวยหรือสิ่งอื่นๆ แล้ว ยังมีความสุขทางจิตใจที่เกิดจากความพึงพอใจ ความสงบของจิตใจ และการได้ทำงานที่ตนเองพอใจ เป็นต้น ๕. ความรู้หรือการค้นพบสิ่งใหม่ เช่น การศึกษาจบชั้นสูงสุด การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การบรรลุดุธรรม และการสร้างองค์ความรู้อื่นๆ เป็นต้น^{๑๒}

สรุปว่า หลักการทั่วไปดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นแนวทางแก้ไขและป้องกันไม่ให้ความเกียจคร้าน เข้ามาครอบงำจิตใจหรือให้บังเกิดขึ้นกับตัวของบุคคลได้ รวมทั้งการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ทำให้จิตใจสดชื่น แจ่มใสด้วย นอกจากนั้นแล้ว ยังมีวิธีการที่จะให้ถึงความสำเร็จได้อีกมากมาย ประการสำคัญที่ต้องคำนึงก็คือการมีวิธีการที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ เพราะบางคนอาจจะไม่ต้องใช้ทุกวิธีก็ได้ แต่บางคนก็อาจใช้มากกว่าวิธี

๕.๒ การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้เงินตามหลักธรรมาคนรู้จักทำมาหา

^{๑๒} วิธาน สุชีวกุปต์ และสนธิ บางยี่ขัน, **ปรัชญาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : รามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๖๐.

เลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ก็เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้ ๑. ขันหาและรักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หรือ หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ที่เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังสัตตนิกธรรม ๔ ประการ^{๑๓} ๑) อุฏฐานสัมปทา (อุ) ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต ผักฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี ๒) อารักขสัมปทา (อา) ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย ๓) กัลยาณมิตตตา (กะ) คบหาคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชกแจงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน ๔) สมชีวิตา (สะ) เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดี สมรายได้มิให้ผิด เคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ ๒. ขันแจกจัดสรรทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการ แบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ^{๑๔} - เอเคน โภเค ฤณเชยย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์ - ทวีหิ กมมํ ปโยชเย ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบการงาน - จตุตถณ นิธาเปยย อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น ๓. ขันจับจ่ายกินใช้ พึงเข้าใจและคำนึงไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหารักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึงปฏิบัติต่อทรัพย์หนึ่งส่วนแรกตามหลักโภควิภาค ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคะ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองทรัพย์สมบัติ ๕ ประการ ดังพุทธพจน์ว่า

เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ ว่าได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้นก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี การใช้จ่ายใน ๕ ข้อนี้ ท่านมุ่งแจกแจงรายการที่พึงจ่ายให้รู้ว่าควรใช้ทรัพย์ทำอะไรบ้าง มิใช่หมายความว่าให้แบ่งส่วนเท่ากันไปทุกข้อ นอกจากนั้น ท่านมุ่งกล่าวเฉพาะรายการที่พึงจ่าย เป็นประจำสำหรับคนทั่วไป แต่ ถ้าผู้ใดมีความสามารถก็ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้มากขึ้นไปอีกได้

๕.๓ การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา

^{๑๓} อ.จ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๘.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๗/๒๐๒.

ความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อมสนับสนุนชักจูง ซึ่งช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรมการครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ,สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี^{๑๕} ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

กัลยาณมิตรธรรม ๗ องค์คุณของกัลยาณมิตร , คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือ ท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้ มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ ๑. น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ๒. นำเคารพ ในฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย ๓. นำเจริญใจหรือนำยก ย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอควรเอาอย่างทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ ๔. รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่า กล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ๕. อุดหนุนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอแนะและวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว ๖. แกล้งเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป ๗. ไม่ชักนำไปในฐานะ^{๑๖} คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

๕.๔ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ การนำหลักสมชีวิติตามาแก้ ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่าย สรุ่ยสร้อยใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมไม่ได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น เท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่อัตภาพของตัวเองและครอบครัว การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอสมควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตการรู้จักออมทรัพย์สิน ทรัพย์ากรทั้งส่วนตน และสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่ามากที่สุดรวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตน บุคคลที่ทำการประหยัดให้ได้จึงพยายามเว้นจากอบายมุข ๖ ช่องทางของความเสื่อม, ทางแห่งความพินาศ, เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์

ถ้าไม่รู้จักประหยัด ทรัพย์ที่หามาได้ก็หมดเสื่อมสูญไปได้ง่าย แต่ถึงอย่างไรเหตุของการเสื่อมสูญโภคทรัพย์ก็มีอยู่หลายทางด้วยกัน การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราไม่ใช้จ่าย โภคทรัพย์ฟุ่มเฟือย ให้พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา นอกจากนั้นบุคคลที่ทำการ

^{๑๕} ส.ม.(ไทย) ๑๙/๕-๑๒๙/๒-๓๖.

^{๑๖} ไม่ชักนำไปในฐานะ หมายถึง ป้องกันไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติ เป็นทุกข์ แต่ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติเป็นสุข

ประหยัดให้ได้จึงพยายามเว้นจาก อบายมุข ๖ ช่องทางของความเสื่อม, ทางแห่งความพินาศ, เหตุอยู่
อยยับแห่งโรคทรัพย์

๕.๕ การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน

พุทธศาสนิกชนเมื่อต้องการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมและชุมชนที่เป็น อยู่ได้จะต้
องรู้จักหน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกับความคิดของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ดังได้
จำแนกเป็นประเภทดังต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในสถานการณ์ครองตน คฤหัสถ์ในฐานะ เป็นผู้
ครองตน และเป็นผู้นำทางครอบครัว สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตนตามหลักการบริหาร
ครอบครัวฯ จึงจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ต่างคนต่าง
มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เว้นจากการเห็นแก่ตัว เว้นจากการเสียผลประโยชน์น้อยเพื่อต้องการผล
ประโยชน์มากการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ที่มีความสำเร็จเป็นส่วนมากแล้ว จะพบว่า มีหลักธรรมเป็น
นเครื่องกำกับอยู่ หลักธรรมนั้นคือ มีความขยัน มีความซื่อสัตย์ รู้จักประหยัดและมีความอดทนเป็น
นที่สุด นี้ก็เป็นเครื่องยืนยันได้ว่ามาตรฐานวัดความ เป็นมนุษย์ในการครองตนและดำรงชีวิตตนอยู่
ในสังคมนั้นๆ มนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นต้องมีธรรมที่เป็นพื้นฐานคือ “มนุษยธรรม” “ธรรมเป็นเครื่อง
กระทำบุคคลให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์” ธรรมในที่นี้ก็คือ หลักเบญจศีล หรือศีล ๕ เบญจศีลคือศีล
๕ เป็นศีลสำหรับอุบาสกอุบาสิกา ใช้ปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพระรัตนตรัย^{๑๗}

ดังนั้น ศีล ๕ จึงเป็นธรรมที่อุบาสกพึงประพฤติปฏิบัติเป็นประจำเพื่อรักษาตนเอง หรือ
เป็นการ ป้องกันตนไม่ให้เสียคน อันสืบเนื่องมาจากการกระทำชั่วด้วยตนเอง หรือจากการกระทำ
ของบุคคลอื่นก็ตาม แม้แต่จากภยธรรมชาติที่มนุษย์เราไม่สามารถที่จะเอาชนะได้ก็ต้องมีความอดทน
เพราะการบริหารครอบครัวให้ประสบผลสำเร็จได้ดั้นนั้น ต้องเริ่มจากตนก่อนอื่นใครเป็นเบื้องต้น เมื่อ
ตนอยู่ในจารีตประเพณีอันดีงาม ย่อมพึงตนเองได้ไม่เป็นภัยแก่สังคมรอบข้าง อยู่ที่ใดก็มีความสุขไม่
เป็นที่รังเกียจ หรือข้อสงสัยระแวงใจใดๆ จากเพื่อนบ้านก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขตาม
หลักคุณสมบัติของอุบาสก คือ เป็นพุทธศาสนิกที่ครองตนเป็นพลเมืองที่ดีนำชีวิตและครอบครัว
ของตนไปสู่ความเจริญ สงบสุข เป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์สังคม

๒. การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในสถานะการครองคน สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาในชีวิต
ของคฤหัสถ์ คือการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ถ้าไม่เข้าใจชัดเจนดีก็เกิดการสับสน วุ่นวาย ถึงกับ
ทำให้เดือดร้อน บ้านแตกสาแหรกขาดและเสียผู้เสียคนไปก็ได้ ชีวิตของคฤหัสถ์ ใ้ว่าจะดำเนินชีวิต
อยู่คนเดียวตามลำพัง จะต้องมีครอบครัว มีผู้บังคับบัญชา มีเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชาจึง
ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมในฐานะผู้ปกครอง ตามปกติสามัญชนคนทั่วไป ต้องประพฤติและปฏิบัติตนให้
เป็นแบบอย่างในการครองคน จึงควรปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเหมือนกับปฏิบัติตน

ฉะนั้น เพื่อลดปัญหาในการครองคน จึงควรประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎระเบียบ
ของศีลธรรม ตามหลักทศ ๖ ด้วยการปฏิบัติตนเพื่อเป็นการขับเคลื่อนคุณความดีของบิดา มารดา

^{๑๗} อก. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๑/๑๘๒-๑๘๕.

ที่ท่านอบรมสั่งสอนให้บุตรได้เป็นคนดีมีความกตัญญูรู้คุณบุคคล และยึดเอาหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ดีแล้ว เอาไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขให้ยิ่งขึ้นไปในการดำเนินชีวิตของการครองเรือนคฤหัสถ์นั้นจะต้องเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นมงคลแก่ชีวิตตนและสังคมด้วยการปฏิบัติ

๓. การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนในสถานะการครองเรือน

พุทธศาสนิกชนผู้หวังความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิตที่จะนำพาครอบครัวและสังคมประเทศชาติไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจการงาน พึงปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการบริหารครอบครัวที่จะนำพาครอบครัวไปสู่ความอยู่ดีกินดีก้าวข้ามพ้นความขัดสน หรือความอดอยากหิวโหย ประกอบด้วย ฆราวาสธรรม ๔ ประการคือ ๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ๒. ทมะ ความรู้จักข่มจิตใจของตน ๓. ขันติ ความอดทน ๔. จาคะ การสละให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่คนที่ควรให้^{๑๘}

เพราะฉะนั้น ถ้าหากคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนมีความเข้าใจกันผิด ต่างฝ่ายต่างให้อภัยซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์กันทางครอบครัวก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นการครองเรือนก็จะราบรื่น ไร้ปัญหาหรืออุปสรรคใดมาขวางกั้น เพื่อให้สังคมเป็นปึกแผ่นมีความเป็นหนึ่ง ควรจะปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ประการดังนี้ ๑. ทาน การให้สิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ๒. เปยยวัชชะ เจริญวาจาที่อ่อนหวาน เป็นผู้มีความน่ารัก ๓. อัถถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔. สมานัตตตา ความเป็นคนสม่ำเสมอไม่ถือตัว^{๑๙}

๖. สรุป

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบันไว้ดังนี้ การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งหมด ๔ ข้อ คือ

๑. การนำหลักอุฏฐานสัมปทานาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน เมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความช้วนานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษา กาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสหรือพบเจอกับความชั่วทั้งหลาย เช่นเดียวกับความเกียจคร้านเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้ให้ได้ทางแก้ไขนั้นแบ่งออกเป็นหลักการและวิธีการ นอกจากนั้นก่อนจะแก้ไขจำต้องเข้าใจถึงลักษณะนิสัยส่วนบุคคลด้วย โดยเฉพาะระดับปริมาณความมากน้อยของความเกียจคร้านมีมากน้อยต่างกัน บางคนเกียจคร้านมาก ในขณะที่บางคนเกียจคร้านน้อย เช่น คนที่ไม่ยอมทำการทำงานทั้งที่มีความสามารถจะทำได้ เป็นต้น จึงอ้างความเกียจคร้านเพื่อไม่อยากจะทำงาน ในที่นี้ควรทราบถึงจุดหมายแห่งความสำเร็จหรือประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต่าง ต้องการอยากจะได้มาด้วยการแสวงหาให้มาก่อน

^{๑๘} ส. ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๒๕๘, พ. ส. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๒๗๘.

^{๑๙} อ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๓๒.

๒. การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ อารักขสัมปทา คือการรู้จักใช้สอยและรักษาสงของตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดีตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจ อย่างถูกต้อง ก็เพราะปฏิบัติตาม

๓. การนำหลักกัลยาณมิตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญาที่มีความสามารถซึ่งจะช่วยแวด ล้อมสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรมการครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีข้อนี้ เป็นองค์ประกอบภายนอก

๔. การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่าย แต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุข ได้ตามสมควรแก่อัตภาพของตัวเองและครอบครัว ความรู้จักประมาณตน คือ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรม กล่าวคือ การดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่จะประคับประคองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต คือ ถูกต้องเป็นไปตามเหตุผลซึ่งแต่ละอาชีพมีวัตถุประสงค์อยู่ในตัวของมันเอง และเป็นการไม่เบียดเบียนหรือก่อ ความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับใคร ยังเป็นการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมอีกด้วย

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. **วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

รศ.อุดม บัวศรี, **ผญา ก้อม ปรัชญาชีวิตอีสาน**, ขอนแก่น, สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗.

วิธาน สุชีวงศ์ และสนธิ บางยี่ขัน. **ปรัชญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : รามคำแหง, ๒๕๓๓.

อดุลย์ ตันประยูร. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บาร์มีการพิมพ์, ๒๕๒๔.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

นัยนา เกิดวิชัย. “ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

แนวทางสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม:
ศึกษาเฉพาะกรณีการโอนสิทธิในการพัฒนา
The Approach to the Justification of Land Use upon Principal
City Plan: Focus on the Transfer of Development Rights

ยงยุทธ ชื่นชีพ *

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ.๒๕๑๘ ไม่มีระบบการเยียวยาสิทธิของผู้ครอบครองที่ดินที่ถูกบังคับใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตการใช้ที่ดิน (Zoning) ที่มีวัตถุประสงค์ตามผังเมืองที่แตกต่างกัน และมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นมาตรการควบคุม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรม จึงต้องมีมาตรการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ครอบครองที่ดินผู้ถูกจำกัดสิทธิ แต่ในต่างประเทศมีแนวทางสร้างความเป็นธรรมโดยใช้ระบบภาษีรูปแบบต่างๆ และระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Rights: TDR) มีแนวคิดที่ว่าทุกคนมีสิทธิได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการพัฒนาที่ดิน ทั้งผู้ที่จะพัฒนาที่ดินและผู้ที่ถูกจำกัดการพัฒนาที่ดิน ประเทศไทยมีกฎหมายเก็บภาษีที่ดิน ซึ่งมีหลักการเก็บภาษีจากมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของที่ดิน ไม่เป็นการชดเชยสิทธิอย่างแท้จริงของผู้ถูกมาตรการทางผังเมือง กฎหมายผังเมืองได้นำระบบโบนัส (Bonus) มาใช้ จากการวิเคราะห์พบว่า การให้โบนัสเป็นเพียงมาตรการเยียวยาสิทธิให้กับผู้ที่พัฒนาที่ดินในเขตพัฒนาฝ่ายเดียวเท่านั้น ไม่ได้ชดเชยสิทธิให้แก่เจ้าของที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิแต่อย่างใด ประเทศไทยโดยกรุงเทพมหานคร (Bangkok Metropolitan Authority) ได้มีความพยายามนำระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากขาดความชัดเจนในด้านฐานอำนาจตามกฎหมาย ขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชน และองค์ความรู้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอยู่อย่างจำกัด จากการที่หน่วยงานของรัฐได้พยายามนำระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้ในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มีความเหมาะสมในการสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ครอบครองที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินตามมาตรการทางผังเมือง จึงน่าที่จะมีการศึกษาและพัฒนากฎหมายในเรื่อง TDR. ให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การโอนสิทธิในการพัฒนา, การแบ่งเขตการใช้ที่ดิน, ผังเมืองรวม, ระบบโบนัส

ABSTRACT

The Approach to the Justification of Land Use upon Principal City Plan: Focus on the Transfer of Development Rights (TDR)

The City Plan Act B.E. 1975 did not specify any compensation for occupants whose lands were enforced by zoning measure. With the aim in land utilizing for many different purposes of city plan and enforcing regulations, this measure leads to unfair compensation. It thus should create a fair use control for such occupants.

* อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

As for other countries, they have had an approach to the justification of land use by tax measure and the system of ‘Transfer of Development Rights (TDR)’. Namely, everyone must be compensated by land development, in other words, a person who either will develop land or will be limited land using should have the same benefit. According to Thai tax law, there is a principle of value added tax collection from the occupied land but it is not a real solution for a person who is limited land using. Furthermore, the City Plan Act has a bonus system for resolving this problem. According to some study findings, the bonus measure has remedied only to people who developed their lands. There has been no remedy for people whose lands are enforced by city plan measure. Unfortunately, Thailand has endeavored to use a system of TDR but in vain. In fact, to adopt the system of TDR of a state sector could be shown that whether this system is appropriate for providing fairness and justification to the occupants who are enforced by land using measure. It is suggestive that there should be a study and development on law regarding TDR in the manner that is tangibly applicable.

Keyword: Bonus System, Comprehensive Plan, Transfer Development Rights, Zoning

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.๒๕๑๘ มีมาตรการทางผังเมืองที่ใช้ควบคุมที่ดินโดยเฉพาะในรูปแบบของผังเมืองรวม โดยกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning)^๑ กำหนดพื้นที่บางบริเวณเป็นเขตพัฒนา ได้แก่ ย่านพาณิชยกรรม ย่านอุตสาหกรรม ฯลฯ ที่ดินบางบริเวณถูกกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่นันทนาการ ฯลฯ และมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ครอบครองที่ดิน เนื่องจากการบังคับให้ที่ดินถูกใช้ประโยชน์ภายใต้ข้อจำกัด ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับมูลค่าที่ดิน ที่ปรากฏชัดเจนคือที่ดินที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีข้อกำหนดในเชิงอนุรักษ์ ถูกกันไว้สำหรับทำเกษตรกรรม ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มที่ จะส่งผลให้ราคาที่ดินมีมูลค่าลดลง ในขณะที่ที่ดินที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม หรือพื้นที่อุตสาหกรรม ซึ่งมีข้อกำหนดให้สามารถพัฒนาได้ก็จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ในบางกรณีที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินแปลงเดียวกัน เช่น ด้านเหนือของแปลงที่ดินได้กำหนดเป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ส่วนด้านใต้กำหนดเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม หรือในบางกรณีที่ดินมีสภาพที่ตั้งใกล้เคียงกันแต่ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) ที่แตกต่างกันส่งผลให้เจ้าของที่ดินที่อยู่ใน

^๑ อัมพิกา พรพรหมประทาน, มาตรการและแรงจูงใจทางผังเมือง: การรับรู้ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ การผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๕๒, หน้า ๘

เขตพื้นที่พาณิชย์กรรม หรืออุตสาหกรรม จะเกิดสถานะที่เรียกว่า “ลาภลอย”^๒ (Windfalls) เนื่องจากรัฐมีนโยบายให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนา ในขณะที่เจ้าของที่ดินที่อยู่ในเขตพื้นที่เกษตรกรรม หรือพื้นที่นันทนาการเกิดการเสียประโยชน์ (Wipeouts) เสมือนการถูกลงโทษเกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมจากการที่รัฐกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อ “การรักษาสภาพเดิม” คือสิทธิต่างๆมีความเท่าเทียมก่อนมีการกำหนดโซนใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการจัดความไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องมีการสร้างความเป็นธรรมอันเนื่องมาจากการถูกจำกัดสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินจากภาครัฐ ซึ่งระบบผังเมืองของไทยยังไม่มีระบบการเยียวยาสิทธิของผู้ครอบครองที่ดินที่เสียไปภายใต้กฎหมายผังเมือง

๒. แนวทางทั่วไปในการสร้างความเป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม

มีแนวทางที่สำคัญที่ต่างประเทศได้นำไปใช้แก้ปัญหา ๒ แนวทาง คือ

๒.๑ แนวทางที่ใช้ระบบภาษีรูปแบบต่างๆในการแก้ปัญหา รัฐจัดเก็บภาษีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเก็บภาษีจากมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของที่ดิน การเก็บภาษีทรัพย์สิน หรือการเก็บภาษีจากการพัฒนาที่ดิน เป็นต้น แนวทางนี้ใช้หลักการเก็บภาษีจากฐานมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของที่ดิน โดยพื้นที่ได้มีการพัฒนาจนทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นรัฐก็จะจัดเก็บภาษีมากขึ้น ที่ดินใดไม่สามารถพัฒนาได้เนื่องจากถูกกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์หรือเขตเกษตรกรรมทำให้ราคาที่ดินต่ำลงก็ถูกเก็บภาษีน้อยลง โดยรัฐสามารถนำเงินภาษีดังกล่าวไปใช้สนับสนุนพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าวได้ ก็จะสามารถสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินในทางอ้อมได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้มีการนำไปใช้ในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยก็มีการใช้ดังที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งมีฐานการจัดเก็บภาษีจากมูลค่าของที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าของที่ดิน กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือน ซึ่งมีฐานการจัดเก็บภาษีจาก “ค่ารายปี” โดยคำนวณจากค่าเช่าทรัพย์สินหรือเทียบเคียงจากค่าเช่าทรัพย์สิน

ในต่างประเทศที่ใช้ระบบภาษีเพื่อลดความไม่เป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดิน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่^๓ คือ

กลุ่มที่ ๑ จัดเก็บภาษีในอัตราที่แตกต่างกันระหว่างผู้ได้ประโยชน์และผู้เสียประโยชน์โดยไม่มีการชดเชยจากภาครัฐโดยตรง โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการใช้ที่ดินที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การเก็บภาษีจากที่ดินที่ใช้เพื่อพาณิชย์กรรมหรืออุตสาหกรรม เก็บภาษีในอัตราที่สูงกว่าที่ดินสำหรับใช้เพื่อการอยู่อาศัยหรือเกษตรกรรม ประเทศที่จัดเก็บภาษีในลักษณะนี้ เช่น บราซิล เกาหลีใต้ อินเดีย ไต้หวัน ฟิlippินส์ เป็นต้น ในบางประเทศให้อำนาจท้องถิ่นจัดเก็บภาษีทรัพย์สินในอัตราเพิ่มเป็นพิเศษจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง และชดเชยจากการลงทุนของรัฐในโครงการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างถนนและระบบขนส่งมวลชน เป็นต้น เพื่อให้เจ้าของที่ดินซึ่งได้รับผลประโยชน์แบ่งเบาภาระในการลงทุนของรัฐบาล โดยเคยมีการ

^๒ สำนักพัฒนามาตรฐานผังเมือง, รายงานสรุปการสร้างความเป็นธรรมจากการบังคับใช้ประโยชน์ที่ดิน. ม.ป.ท. (ออนไลน์); เข้าถึงได้จาก : <http://www.dpt.go.th/knowledges/TCplanning/txt/std1.pdf>/ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^๓ กรมโยธาธิการและผังเมือง, รายงานการศึกษา เรื่อง แนวทางสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม ศึกษาเฉพาะกรณีการโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Rights: TDR) พ.ศ.๒๕๕๕. หน้า ๓๖

ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น แต่ก็มีในบางประเทศที่มีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม ใช้มาตรการทางภาษีเป็นแรงกระตุ้นโดยจัดเก็บในอัตราที่ต่ำเป็นพิเศษ เช่น ฮองกง เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ ใช้วิธีการทางภาษีเฉลี่ยผลประโยชน์ระหว่างผู้ได้ประโยชน์กับผู้เสียประโยชน์ เก็บภาษีพิเศษจากผู้ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการวางผังเมืองไปชดเชยให้กับผู้เสียประโยชน์จากการวางผังเมือง โดยเฉพาะกรณีที่ใช้มาตรการควบคุมการใช้ที่ดิน อาจก่อให้เกิดผลคือมูลค่าที่ดินเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ทำให้ที่ดินในเขตพัฒนามีมูลค่าสูงกว่าที่ดินในเขตอนุรักษ์ รัฐจึงมีการประเมินประโยชน์ได้เสียจากการดังกล่าว แล้วจัดเก็บภาษีจากผู้ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปชดเชยให้แก่ผู้เสียประโยชน์จากการวางผังเมือง ซึ่งมีการใช้ในบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือใช้การเฉลี่ยผลประโยชน์โดยวิธีการจัดรูปที่ดิน (Land Readjustment) มีการใช้ในประเศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ รวมทั้งประเทศไทยก็เริ่มมีการนำไปใช้แล้วในบางพื้นที่ตามพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ.๒๕๔๗

๒.๒ แนวทางการชดเชยการเสียสิทธิโดยใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Rights: TDR) แนวทางนี้ใช้หลักการว่า เจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ หรือจากการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) จะต้องจ่ายเงินค่าชดเชย (Compensations) แก่เจ้าของที่ดินที่เสียประโยชน์ โดยรัฐจะเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้การจ่ายค่าชดเชยดังกล่าวเป็นไปตามกลไกตลาด แนวทางดำเนินการในเรื่องการโอนสิทธิในการพัฒนาสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

(๑) การโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Rights: TDR) ซึ่งมีความหมาย ๒ กรณี คือ การซื้อขาย หรือการโอนสิทธิในการพัฒนาที่ดินจากที่ดินแปลงหนึ่งไปใช้กับที่ดินอีกแปลงหนึ่ง โดยในกรณีการซื้อขาย หมายความว่า การซื้อขายระหว่างเอกชนสองกลุ่ม ส่วนการโอนสิทธิหมายถึงการโอนสิทธิในที่ดินเจ้าของเดียวกัน

(๒) การซื้อสิทธิในการพัฒนาที่ดิน (Purchase of Development Rights: PDR) โดยรัฐจะเป็นผู้ซื้อกรรมสิทธิ์ ในการพัฒนาที่ดินจากเจ้าของที่ดินโดยรัฐเป็นผู้จ่ายเงินชดเชยให้แก่เจ้าของที่ดินในเขตที่ต้องการอนุรักษ์พื้นที่นั้นไว้ การดำเนินการตามวิธีนี้เป็นความเกี่ยวพันเฉพาะรัฐและเจ้าของที่ดิน แต่การระงับเงินตกอยู่กับรัฐ

(๓) การบริจาคสิทธิในการพัฒนา (Donated Development Rights: DDR) หมายถึง การที่เอกชนสมัครใจที่จะบริจาคสิทธิในการพัฒนาแก่หน่วยงานของรัฐโดยมีเจตนารมณ์ที่จะอนุรักษ์พื้นที่โล่ง แหล่งนันทนาการ หรือทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยผู้บริจาคได้รับผลตอบแทนในเรื่องการลดหย่อนภาษี

ทั้ง ๓ รูปแบบดังกล่าว แม้จะมีวิธีที่แตกต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นเดียวกัน

แนวทางการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มีรากฐานแนวคิดในการแบ่งแยกสิทธิในที่ดิน (การเป็นเจ้าของที่ดิน) ออกจากสิทธิในการพัฒนา (การพัฒนาที่ดิน) และนำแนวคิดดังกล่าวผนวกเข้ากับความพยายามในการชดเชยเจ้าของที่ดิน เมื่อมีการเวนคืนที่ดินในราคาที่น้อยกว่ามูลค่า

^๔ ภัทร กุลวเรศฐ์, รายงานวิจัย เรื่อง การนำทฤษฎีการซื้อขายสิทธิในการพัฒนาที่ดินมาใช้ในประเทศเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เปิดโล่ง, หลักสูตรปริญญาสาขาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.๒๕๓๗.

เต็มของที่ดิน และพัฒนาไปเป็นแนวคิดในการซื้อขายสิทธิในการพัฒนา โดยจะมีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น ๒ ส่วน คือ

(๑) **เขตพัฒนา (Development Zone: DZ)** หมายความว่าพื้นที่ที่กฎหมายผังเมืองอนุญาตให้มีการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ แต่สิทธิในการพัฒนา (Development Rights) มิได้เป็นของผู้มีสิทธิในที่ดินหรือเจ้าของที่ดิน ฉะนั้นการพัฒนาพื้นที่จะสามารถดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของที่ดินต้องจ่ายค่าสิทธิในการพัฒนา (Development Rights) ให้แก่เจ้าของที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิในการพัฒนาเสียก่อน

(๒) **เขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา (Preserved Zone: PZ)** หมายความว่าพื้นที่ที่กฎหมายไม่อนุญาตให้มีการพัฒนา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินในทุกกิจกรรม โดยเจ้าของที่ดินก็อาจมีการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ แต่อยู่ในลักษณะอนุรักษ์ เช่น ใช้เป็นพื้นที่โล่ง หรือใช้เพื่อเกษตรกรรม หรือเพื่อกิจกรรมนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การที่รัฐได้ใช้มาตรการควบคุมการใช้ที่ดิน โดยก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนาแก่เจ้าของที่ดินในเขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา PZ. ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการเยียวยาโดยให้สิทธิในการพัฒนา (Development Rights) ในเขตพัฒนา DZ. เป็นของเจ้าของที่ดินในเขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา PZ. ดังนั้นเจ้าของที่ดินในเขตพัฒนา DZ. จะทำการพัฒนาที่ดินได้ก็ต่อเมื่อได้ซื้อสิทธิในการพัฒนา^๕ (Development Rights) จากเจ้าของที่ดินในเขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา PZ. รายได้ที่เจ้าของที่ดินในเขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา PZ. ได้รับ จึงเป็นเสมือนค่าชดเชยที่ได้รับจากการถูกจำกัดสิทธิ

แนวทางการชดเชยการเสียสิทธิ โดยใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ในการแก้ปัญหาอาจมีปัญหาบางประการที่ทำให้การดำเนินงานมีอุปสรรคที่สำคัญ เช่น

(๑) ปัญหาในการกำหนดราคาของสิทธิในการพัฒนา (Development Rights) ว่า จะกำหนดอย่างไรให้เกิดความเป็นธรรม และใครจะเป็นผู้กำหนดระหว่างรัฐหรือปล่อยให้เป็นกลไกตลาด

(๒) ปัญหาจำนวนของเจ้าของที่ดิน ทั้งเขตพัฒนา DZ. และเขตจำกัดสิทธิในการพัฒนา PZ. หากมีจำนวนไม่เท่าเทียมกัน อาจก่อให้เกิดอำนาจต่อรอง โดยกลุ่มใดมีมากกว่าก็จะเกิดอำนาจต่อรอง ทำให้อีกกลุ่มที่มีอำนาจน้อยกว่าเกิดความเสียเปรียบ

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้แนวทางดังกล่าวประสบความสำเร็จก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญบางประการ คือ

(๑) การเข้าใจโครงการการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. กล่าวคือกระบวนการโอนสิทธิในการพัฒนาต้องจัดระบบการดำเนินการที่ง่าย ไม่มีความซับซ้อนหรือมีกฎเกณฑ์มากเกินไป และใช้เวลารวดเร็วในการดำเนินการเพื่อให้เจ้าของที่ดินเกิดความเข้าใจและสนใจให้มีการดำเนินการ

(๒) ฝ่ายการเมืองต้องให้การยอมรับ เนื่องจากการออกกฎหมายหรือกฎหมายเพื่อดำเนินการเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมือง

(๓) ระบบตลาดอสังหาริมทรัพย์ ต้องเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องราคาที่ดิน เป็นที่ยอมรับระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายสิทธิ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่

^๕ ชาญณรงค์ พุทธิพงษ์พิบูลย์, “การศึกษามาตรการควบคุมการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมตามผังเมืองรวมจังหวัดนครพนธ์”, หลักสูตรปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.๒๕๕๕. หน้า ๔๓

จะดำเนินการเนื่องจาก “โบนัส” (Bous) ที่ได้รับจากการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เป็นสิ่งที่เจ้าของที่ดินและนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มีความคาดหวังว่าจะได้รับจากโครงการการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. โดยเฉพาะโบนัสต้องกำหนดจากความเป็นจริงของมูลค่าที่ดิน

(๔) การบริหารจัดการโครงการ องค์กรกลางในการดำเนินการต้องเป็นองค์กรที่เป็นที่ยอมรับ และได้รับความเชื่อมั่นจากเจ้าของที่ดิน เจ้าหน้าที่ของโครงการการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ต้องมีความเข้าใจการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เป็นอย่างดี และสามารถอธิบายสื่อความหมายให้เจ้าของที่ดิน นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และประชาชนทั่วไปเข้าใจได้ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR.

(๕) เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการวางผังเมือง ต้องมีข้อมูลรายละเอียดที่ชัดเจน โดยเฉพาะข้อกำหนดในการพัฒนาพื้นที่ การใช้ที่ดินแต่ละประเภทอย่างชัดเจน เช่น การกำหนดที่ว่าง ลักษณะอาคาร การกำหนดจำนวนชั้นของอาคาร เนื่องจากการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เป็นมาตรการในการควบคุมความเจริญเติบโตของเมืองในทุกระดับ ภายใต้เงื่อนไขกำหนดเขตการพัฒนาโดยวิธีการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. คือ การสร้างเมืองให้มีการเติบโตและมีประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด โดยการกำหนดเขตหรือย่านต่างๆ แล้วใช้การโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาดำเนินการ

ในต่างประเทศที่ได้ใช้แนวทางสร้างความเป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนาที่ดิน TDR. เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนามาเป็นเวลานานแล้ว โดยดำเนินการมาเป็นระยะ และพัฒนาต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ

(๑) ในระยะแรกของการดำเนินการในช่วงปี ค.ศ.๑๙๖๐ รัฐนิวยอร์ก (New York) ได้ออกกฎหมายเวนคืนพื้นที่โล่ง เกษตรกรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการเวนคืนเฉพาะสิทธิในการพัฒนา ต่อมาในช่วงปี ค.ศ.๑๙๗๐ -๑๙๗๕ ได้พัฒนาเป็นระบบ Purchase of Development Rights: PDR คือ การขายสิทธิในการพัฒนาให้กับรัฐบาลท้องถิ่น

(๒) ในระยะช่วงปี ค.ศ.๑๙๖๘ ได้มีการใช้มาตรการโอนสิทธิในการพัฒนาเป็นครั้งแรกในรัฐนิวยอร์ก (New York) ได้มีข้อกำหนดผังเมืองให้มีการโอนสิทธิในการพัฒนาอาคารอนุรักษ์ (ซึ่งถูกห้ามไม่ให้ก่อสร้างอาคารใหม่ หรือต่อเติมอาคารเดิม) ไปไว้ในพื้นที่ข้างเคียง

(๓) ในระยะช่วงปี ค.ศ.๑๙๘๐ ได้มีการพัฒนามาตรการการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ให้มีวิธีการที่ง่ายและไม่ยุ่งยาก และแพร่หลายไปในพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น เพื่ออนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า พื้นที่ลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อลดภาระของรัฐในการชดเชยความไม่เป็นธรรมของพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกควบคุมไม่ให้มีการก่อสร้าง หรือรื้อถอนอาคารเพื่อก่อสร้างอาคารใหม่และอนุรักษ์พื้นที่โล่ง

(๔) หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

- ใช้เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเพื่ออนุรักษ์พื้นที่เฉพาะ เช่น โบราณสถาน พื้นที่โล่ง โดยวิธีการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. และวิธีการบริจาคสิทธิในการพัฒนา (Donated Development Rights: DDR)

- ใช้เพื่ออนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมในเขตชานเมืองหรือชนบท โดยรัฐซื้อสิทธิในการพัฒนา PDR. โดยตรง โดยมีการใช้ในรัฐคอนเนคติกัต แมร์รี่แลนด์ นิวเจอร์ซีย์ รวมทั้งรัฐอื่น ๆ ในเขตตะวันออก เป็นต้น

ตัวอย่างของการใช้ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ในสหรัฐอเมริกา

เมืองแอริโซนา (Arizona) กำหนดแนวทางการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ต้องมีการโอนทางทะเบียนเพื่อตัดขาดสิทธิระหว่างกันของผู้โอนและผู้รับโอน เพื่อป้องกันปัญหาและการละเมิดในภายหลังโดยการยินยอมสมัครใจของทั้งสองฝ่าย

เมืองโคโลราโด (Colorado) มีแนวคิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อตอบสนองเป้าหมายของชุมชนในการรักษาพื้นที่เพื่อป้องกันและสงวนพื้นที่สำคัญ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในมาตรการรักษาพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ยังมีสภาพเป็นชนบทอยู่ โดยนำวิธีการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้ในการรักษาพื้นที่เกษตรกรรมที่เหมาะสม

เมืองคอนเนคติกัต (Connecticut) มีกฎหมายกำหนดให้ผู้มีที่ดินมีอำนาจนำการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้เป็นมาตรการในการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้ในกรณีมีความแตกต่างกันของพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะดำเนินการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือในการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ตามข้อตกลงร่วมกันของผู้โอนและผู้รับโอน

เมืองฟลอริดา (Florida) มีกฎหมายที่ใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการรักษาอาคารประวัติศาสตร์และเพิ่มพื้นที่สาธารณะภายในเขตเมือง โดยการใช้การโอนสิทธิเพื่อพัฒนา TDR. จากความหนาแน่นของพื้นที่และพื้นที่โล่งในเขตที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงหรือมีความหนาแน่นสูง โดยได้รับความช่วยเหลือด้านเทคนิคในการถ่ายโอนสิทธิในการพัฒนาในเขตเมืองที่มีความหนาแน่นสูง

เมืองจอร์เจีย (Georgia) กฎหมายกำหนดให้รัฐบาลท้องถิ่นใช้มาตรการการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาพัฒนาเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนและเป็นสวัสดิการทั่วไปที่เป็นบริการสาธารณะ

เมืองไอดาโฮ (Idaho) กฎหมายกำหนดให้เคาเรลลิติมมนุษย์ชน โดยสามารถนำการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาดำเนินการพัฒนาได้ ภายใต้เงื่อนไขความสมัครใจของเจ้าของที่ดิน

เมืองนิวยอร์ก (New York) มีกฎหมายการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เพื่อรักษาพื้นที่เกษตรกรรมและรักษาพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. สามารถกำหนดศักยภาพของพื้นที่และช่วยให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยังมี การจัดตั้งธนาคารเพื่อช่วยการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ให้สำเร็จผลด้วย

๓. แนวทางการนำระบบสร้างความเป็นธรรมจากการถูกจำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมาใช้ในประเทศไทย

พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ.๒๕๑๘ มีมาตรการทางผังเมืองโดยวิธีการแบ่งประเภทของที่ดิน (Zoning) ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเยียวยา เป็นมาตรการที่ภาครัฐนำมาใช้แล้ว หรือมีความพยายามจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมทั้งที่เกิดจากมาตรการทางผังเมืองหรือเกิดจากการ

พัฒนาของรัฐในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง หรือ ระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ เป็นไปในแนวทางเดียวกับที่ใช้กันทั่วไปในประเทศต่างๆ ใน ๒ แนวทาง คือ

๓.๑ แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ระบบภาษีรูปแบบต่างๆ

แนวทางการใช้ระบบภาษีกับทรัพย์สิน ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้อยู่หลายรูปแบบ เช่น ระบบภาษีบำรุงท้องที่ ระบบภาษีโรงเรือนและที่ดิน นอกจากนั้นยังมีความพยายามที่จะนำระบบภาษีทรัพย์สินมาใช้ โดยยกเลิกระบบภาษีบำรุงท้องที่และระบบภาษีโรงเรือนและที่ดิน ประเทศไทยได้จัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยกฎหมายสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕ และพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ.๒๕๐๘ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน การจัดเก็บภาษีตามกฎหมายทั้งสองฉบับไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีปัญหาหลายประการ กล่าวคือ ปัญหาด้านฐานภาษี อัตราภาษี ทรัพย์สินที่จัดเก็บภาษีการลดหย่อน และวิธีการปฏิบัติจัดเก็บภาษี จึงมีแนวคิดในการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว

ปัญหาด้านฐานภาษี

ภาษีโรงเรือนและที่ดินใช้ค่ารายปีหรือค่าเช่าต่อปีเป็นฐานภาษี ซึ่งมีความซ้ำซ้อนกับภาษีเงินได้ที่จัดเก็บจากรายได้ค่าเช่า นอกจากนี้ในกรณีไม่มีค่าเช่าการประเมินค่ารายปีหรือค่าเช่าที่สมควรให้เข้าได้ใน ๑ ปีนั้นจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนภาษีบำรุงท้องที่ ตามกฎหมายต้องมีการตีราคาปานกลางของที่ดินทุกรอบระยะเวลา ๔ ปี แก่ผู้เสียภาษีในกรณีที่มีมูลค่าปัจจุบันไม่เท่ากัน เนื่องจากมีการตัดถนนใหม่ หรือมีการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ความเจริญของทำเลที่ดินดังกล่าวแตกต่างกัน แต่เสียภาษีจากราคาปานกลางของที่ดินเท่ากัน

ปัญหาด้านอัตราภาษี

ภาษีโรงเรือนและที่ดินจัดเก็บในอัตราร้อยละ ๑๒.๕ ของค่ารายปี ซึ่งเป็นอัตราภาษีที่สูงมากเกินไป ส่วนภาษีบำรุงท้องที่มีโครงสร้างอัตราภาษีถดถอย กล่าวคือ ตามกฎหมายกำหนดอัตราภาษีตามชั้นราคาปานกลางของที่ดินรวม ๓๔ ชั้น สำหรับราคาปานกลางของที่ดินต่ำกว่าไร่ละ ๓๐,๐๐๐ บาท อัตราภาษีส่วนใหญ่ร้อยละ ๐.๕๐ ส่วนราคาปานกลางของที่ดินเกินไร่ละ ๓๐,๐๐๐ บาท มีอัตราภาษีคงที่ร้อยละ ๐.๒๕ นอกจากนี้ กรณีให้เช่าที่ดินประกอบกิจการประเภทไม้ล้มลุก เช่น ปลูกข้าว ปลูกกล้วย ปลูกพริก จะเสียภาษีเพียงกึ่งอัตรา แต่ถ้าเจ้าของที่ดินประกอบกิจการประเภทไม้ล้มลุกด้วยตนเองจะเสียภาษีอย่างสูงไม่เกินไร่ละ ๕ บาท

ปัญหาด้านทรัพย์สินที่จัดเก็บภาษี

ภาษีโรงเรือนและที่ดินมุ่งเน้นจัดเก็บจากทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น โรงเรือนให้เช่า โรงเรือนที่ใช้ประกอบการค้า การอุตสาหกรรมหรือเป็นโกดังเก็บสินค้าโดยยกเว้นไม่เก็บภาษีจากโรงเรือนที่เจ้าของใช้เป็นที่อยู่อาศัยเอง และโรงเรือนปิดว่างซึ่งมิได้ใช้ประโยชน์ทำให้เก็บภาษีได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็นเพราะฐานภาษีแคบ ส่วนภาษีบำรุงท้องที่ จัดเก็บจากที่ดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ดินที่เป็นที่ตั้งโรงเรือนว่างเปล่า ที่ดินที่ประกอบเกษตรกรรมซึ่งเป็นที่ดินที่ไม่ได้ต่อเนื่องกับโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง นอกจากนี้กฎหมายปัจจุบันยังได้บัญญัติว่า ที่ดินที่ใช้ต่อเนื่องกับโรงเรือนที่ต้องเสียภาษีโรงเรือนและที่ดินอยู่แล้ว ได้รับการยกเว้นภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ห้องชุดที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเองในคอนโดมิเนียมซึ่งเรียงซ้อนกันเป็นชั้นๆ หากมีห้องใดห้องหนึ่งทำการค้าหรือให้เช่าและได้เสียภาษีโรงเรือนและที่ดินแล้วจะทำให้ห้องชุดอื่นๆ ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเหล่านั้นได้รับยกเว้นภาษีด้วย

ปัญหาการลดหย่อน

ภาษีบำรุงท้องที่ ที่กฎหมายได้กำหนดให้มีการลดหย่อนภาษีที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่เลี้ยงสัตว์ หรือประกอบกิจกรรมของตน โดยลดหย่อนที่ดินตั้งแต่ ๕๐ ตารางวาถึง ๕ ไร่ ตามที่กำหนดโดยข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลให้บ้านอยู่อาศัยในปัจจุบันส่วนใหญ่ได้รับลดหย่อนที่ดินจนหมดและไม่ต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ ในขณะที่ผู้เช่าโรงเรียนเพื่ออยู่อาศัยถูกผลกระทบภาษีโรงเรียนและที่ดินรวมอยู่ในค่าเช่า ทำให้ฐานภาษีแคบและไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษีที่มีได้รับการลดหย่อน

๓.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ระบบการชดเชยการเสียสิทธิโดยวิธีการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR, ระบบโบนัส และการชดเชยการเสียสิทธิแบบไม่เต็มมูลค่าของที่ดิน

แนวทางประการที่ ๒ นี้ ประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ และพยายามนำมาใช้อยู่หลายประการ คือ

๓.๒.๑ ระบบโบนัส (Bonus system)

ระบบโบนัส คือ ระบบที่มีการให้สิทธิพิเศษเพิ่มขึ้นแก่ผู้พัฒนาที่ดินเมื่อได้มีการดำเนินการตามเงื่อนไขที่รัฐได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เจ้าของที่ดินทำการพัฒนาที่ดินให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ หรือเมื่อได้สละประโยชน์บางประการให้กับสาธารณะซึ่งในระบบผังเมืองของประเทศไทยก็ได้มีการนำไปใช้ เช่น กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖ ได้มีการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นโบนัสให้กับผู้พัฒนาที่ดิน เช่น ในที่ดินประเภท ย.๓ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงรักษาการอยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมดี ในบริเวณชานเมือง ซึ่งโดยปกติจะห้ามการอยู่อาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวมที่มีพื้นที่อาคารรวมเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตร เว้นแต่การอยู่อาศัยที่มีพื้นที่อาคารรวมเกิน ๑,๐๐๐ ตารางเมตรแต่ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ตารางเมตรที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร หรือตั้งอยู่ในระยะ ๕๐๐ เมตร จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร เพื่อจูงใจให้มีการพัฒนาที่ดินบริเวณรถไฟฟ้ามหานครส่งมวลชนทำให้ประชาชนใช้ระบบรถสาธารณะได้สะดวกขึ้นเพราะใกล้ที่อยู่อาศัย เป็นการลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว เป็นการให้สิทธิพิเศษเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้พัฒนาที่ดินเพื่อประโยชน์แก่ผู้มียรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นประโยชน์สาธารณะประการหนึ่ง การกำหนดเงื่อนไขเป็นโบนัสนี้จะปรากฏอยู่ในกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖ ข้อ ๕๐-๕๗

๓.๒.๒ ระบบการจ่ายค่าชดเชยการเสียสิทธิ

ระบบการจ่ายค่าชดเชยการเสียสิทธิ ถือเป็น การสร้างความ เป็นธรรมในการใช้ที่ดินประการหนึ่ง โดยเจ้าของที่ดินอาจเสียสิทธิบางประการในการใช้ที่ดิน อันเนื่องมาจากรัฐได้ดำเนินการโครงการสาธารณประโยชน์เกี่ยวกับสาธารณูปโภคหรือสาธารณูปการบางอย่าง แต่ไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินไปเป็นของรัฐ ดังนั้น จึงมีการเยียวยาโดยมีการจ่ายค่าชดเชยแบบไม่เต็มมูลค่าของที่ดินนั้น เนื่องจากเจ้าของที่ดินก็ยังสามารถใช้ที่ดินของตนเองได้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางอย่าง ซึ่งแตกต่างจากการเวนคืนที่ดินซึ่งรัฐได้โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินไปเป็นของรัฐในกรณีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จึงต้องมีการจ่ายค่าชดเชยเต็มมูลค่าของที่ดิน

การจ่ายค่าชดเชยในการเสียสิทธิโดยปกติมีทั้งระบบกฎหมายเอกชน คือ ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน และระบบกฎหมายมหาชน คือระหว่างรัฐกับเอกชน โดยระหว่างเอกชนถือเป็นภาระจำยอมที่ดินแปลงหนึ่งจำต้องรับภาระอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของที่ดินอีกแปลงหนึ่ง ทั้งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๕๒

ส่วนระหว่างรัฐกับเอกชน เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะตามที่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เช่น การก่อสร้างระบบสายส่งและระบบจำหน่ายไฟฟ้าแรงสูงอันเป็นบริการสาธารณะ ที่รัฐดำเนินการให้ประชาชน โดยการที่มีไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่านที่ดินจะทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นกระทำไม่ได้ไม่เต็มที่ อันเกิดจากอันตรายและข้อห้ามต่างๆ ของผู้ดำเนินการรวมทั้ง การซื้อขายเปลี่ยนมือทำได้ยาก และมีราคาต่ำกว่าที่ควรจะเป็น จึงทำให้เจ้าของที่ดินเสียประโยชน์และเป็นการโอนสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ซึ่งรวมทั้งกรณีการวางท่อส่งก๊าซ หรือท่อน้ำมันด้วย เป็นต้น

๓.๒.๓ ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR.

ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ในประเทศไทยยังไม่มี การนำมาใช้ปฏิบัติแต่อย่างใด แต่ได้เคยมีการศึกษาเบื้องต้นไว้โดยเป็นส่วนหนึ่งของรายงาน การศึกษาเบื้องต้นเรื่อง “การสร้างความเป็นธรรมจากการบังคับใช้ประโยชน์ที่ดิน” ของสำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกาเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๘^๖ ตามที่ได้นำมาสรุปไว้ในบทความนี้ และทาง กรุงเทพมหานครได้มีความพยายามริเริ่มนำมาใช้บังคับในร่างผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.... (ปรับปรุงครั้งที่ ๓) เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการผังเมือง ครั้งที่ ๕/๒๕๕๕ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๕ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๕๘ การโอนอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินที่ยังไม่ได้ ใช้ประโยชน์ ให้มีอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ (๑) การโอนอัตราส่วนพื้นที่ อาคารรวมต่อพื้นที่ดินจากที่ดินแปลงอื่นในบริเวณเดียวกัน ให้รับโอนเพิ่มได้ไม่เกินร้อยละยี่สิบของ อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินของแปลงที่ดินที่รับโอน (๒) การโอนอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวม ต่อพื้นที่ดินจากแปลงที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไปยังบริเวณ พื้นที่โดยรอบสถานีรถไฟ หรือบริเวณที่กำหนดให้รับโอนเพิ่มได้ไม่เกินร้อยละยี่สิบของอัตราส่วน พื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินของแปลงที่ดินที่รับโอน (๓) การโอนอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ ดินจากพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ไปยังบริเวณพื้นที่โดยรอบสถานีรถไฟหรือบริเวณที่ กำหนด ให้รับโอนเพิ่มได้ไม่เกินร้อยละยี่สิบ ของอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินของแปลง ที่ดินที่รับโอนที่ดินแปลงใดที่ได้โอนอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินแล้วหากมีการแบ่งแยกหรือ แบ่งโอนไม่ว่ากี่ครั้งก็ตาม อัตราส่วนของพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินที่เกิดจากการแบ่งแยกหรือแบ่ง โอนต้องไม่เกินอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินเท่าที่เหลืออยู่ ข้อ ๕๙ การเพิ่มอัตราส่วนพื้นที่ อาคารรวมต่อพื้นที่ดินตามข้อ ๕๑ ถึงข้อ ๕๘ ให้มีอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินรวมกัน เพิ่ม ได้ไม่เกินร้อยละยี่สิบ ข้อ ๖๐ (๕) ให้เจ้าของที่ดินที่ประสงค์จะโอนและรับโอนอัตราส่วนพื้นที่อาคาร รวมต่อพื้นที่ดิน แจ้งการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น ดังนี้ (ก) การขออนุญาตหรือการยื่นแจ้งก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารตามกฎหมาย ว่าด้วยการควบคุมอาคารให้ผู้อนุญาตหรือผู้แจ้งแจ้งการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือเปลี่ยนแปลงการใช้ ประโยชน์ที่ดิน ตามแบบหนังสือแจ้งการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินใน เขตกรุงเทพมหานคร พร้อมกับการยื่นคำขออนุญาตหรือการแจ้ง ต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น ณ สำนักงานเขตท้องที่หรือสำนักการโยธาแล้วแต่กรณี (ข) การขออนุญาตหรือการแจ้งการประกอบ กิจการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขหรือตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้ผู้อนุญาตหรือผู้

^๖ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง การสร้างความเป็นธรรมจากการ บังคับใช้ประโยชน์ที่ดิน,ภายใต้การสนับสนุนของอนุกรรมการสาขากฎหมายการเกษตรที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ การพลังงานและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๘

แจ้งประกอบกิจการ แจ้งการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานคร พร้อมกับการยื่นคำขออนุญาตหรือการแจ้งประกอบกิจการต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น สำนักงานเขตท้องที่ แบบการแจ้งตาม (๕) และ (๖) ให้เป็นไปตามที่กรุงเทพมหานครประกาศกำหนด^๗

ข้อความดังกล่าวข้างต้น มีข้อจำกัดการโอนโดยกำหนดเงื่อนไขการโอนไว้ แต่ละอย่างไม่เกิน ๒๐ % ส่วนข้อ ๖๐ บอกรูปวิธีปฏิบัติว่าเจ้าของที่ดินแจ้งการโอนต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น แต่มีปัญหาว่าไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไร

แต่เนื่องจากแนวทางการดำเนินการโดยรูปแบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้แนวทางดังกล่าวประสบความสำเร็จได้จะต้องมีองค์ประกอบหลายประการ ทั้งเรื่องกฎหมายที่กำหนดฐานอำนาจ เรื่องความรู้ความเข้าใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น องค์การภาครัฐ ประชาชนผู้โอนหรือจะรับโอนสิทธิ องค์การที่จะบริหารจัดการ ทำให้แนวทางดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องของเงื่อนไขเกี่ยวกับอำนาจตามกฎหมาย องค์ความรู้ของผู้เกี่ยวข้องที่จะบริหารจัดการ ทำให้แนวทางดังกล่าวได้ถูกถอนออกไปเมื่อมีการประกาศใช้ กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖

๔. วิเคราะห์แนวทางในการเยียวยาจากการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของไทย

แนวทางในการเยียวยาความไม่เป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในทางสากลพบว่ามี ๒ แนวทางที่สามารถสร้างความเป็นธรรมในจากการที่รัฐเข้าควบคุมการใช้ที่ดิน หรือจากการที่รัฐเข้าไปพัฒนากิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อประโยชน์สาธารณะ คือ

๑. แนวทางแก้ไขปัญหาโดยใช้ระบบภาษีรูปแบบต่างๆ

๒. แนวทางการชดเชยการเสียดินโดยวิธีเปลี่ยนถ่ายสิทธิในการพัฒนาที่ดิน หรือระบบ โบนัส หรือระบบการชดเชยการเสียดินในรูปแบบต่างๆ เช่น

(๑) การโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Rights: TDR) ซึ่งมีความหมาย ๒ กรณี คือ การซื้อขาย หรือการโอนสิทธิ

(๒) การซื้อสิทธิในการพัฒนา (Purchase of Development Rights: PDR) โดยรัฐจะเป็นผู้ซื้อกรรมสิทธิ์ในการพัฒนาที่ดินจากเจ้าของที่ดิน

(๓) การบริจาคสิทธิในการพัฒนา (Donated Development Rights: DDR) หมายถึง การที่เอกชนสมัครใจที่จะบริจาคสิทธิในการพัฒนาแก่หน่วยงานของรัฐ

(๔) ระบบโบนัส (Bonus system) คือ ระบบที่มีการให้สิทธิพิเศษแก่เจ้าของที่ดินเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาเมื่อเจ้าของที่ดินได้ดำเนินการตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด ซึ่งโดยมากก็เป็นเงื่อนไขเพื่อประโยชน์สาธารณะ

(๕) ระบบการชดเชยในการเสียดิน ซึ่งเป็นระบบที่รัฐเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยการเสียดินประโยชน์ในการใช้ที่ดินโดยไม่เต็มมูลค่าของที่ดินซึ่งมักใช้ในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค โดยหน่วยงานของรัฐ

^๗ สำนักงานผังเมืองกรุงเทพมหานคร. (๒๕๕๕). เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการผังเมือง ครั้งที่ ๕/๒๕๕๕ วันที่ ๒๖ เม.ย. ๒๕๕๕.

แนวทางในระบบภาษีรูปแบบต่างๆที่มีหลักการว่า ที่ดินที่พัฒนาเสียภาษีมากส่วนที่ยังไม่พัฒนาเสียภาษีน้อย จึงยังมีใช้แนวทางขดเคยการเสียสิทธิอย่างแท้จริง ส่วนแนวทางการขดเคยการเสียสิทธิที่ประเทศไทยได้ใช้บ้างแล้วในขณะนี้โดยอยู่ในระบบโบนัส ปรากฏจากผังกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖ ในข้อ ๕๐ (๑) ส่งเสริมการจัดให้มีหรือพัฒนาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยหรือผู้อยู่อาศัยเดิมภายในพื้นที่โครงการ (๒) ส่งเสริมการจัดให้มีพื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือสวนสาธารณะ (๓) ส่งเสริมการคมนาคมโดยระบบขนส่งมวลชนทางรางและการจัดให้มีพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการสัญจรสาธารณะ (๔) ส่งเสริมการจัดให้มีพื้นที่รับน้ำเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม (๕) ส่งเสริมให้มีการก่อสร้างอาคารประหยัดพลังงาน โดยปรากฏรายละเอียดตามข้อที่ ๕๑-๕๗ แต่ระบบโบนัส ดังกล่าว เป็นการขดเคยสิทธิให้แก่ผู้พัฒนาที่ดินเท่านั้น คือเป็นการให้สิทธิในการพัฒนาที่ดินของตนเองเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้ขดเคยเจ้าของที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิในการพัฒนาเช่นผู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การให้สิทธิในการพัฒนาแบบใช้ระบบโบนัสจึงเป็นการให้สิทธิเจ้าของที่ดิน เป็นระบบการเยียวยาตนเอง ตัวอย่างเช่นระบบหนองน้ำคือเจ้าของที่ดินรับน้ำได้จัดให้มีพื้นที่รับน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในแปลงที่ดินของตนเองเพิ่มขึ้น ตามกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖ จะได้สิทธิสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยอาคาร (Floor Area Ratio : FAR) เพิ่มขึ้น การให้สิทธิที่เพิ่มขึ้นแก่เจ้าของที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิไว้เท่ากับเป็นการให้สิทธิแก่ตนเอง ดังนั้น ระบบโบนัสจึงมิใช่เป็นการขดเคยผู้อื่นเพียงแต่ขดเคยเจ้าของที่ดินเดิมที่เสียสิทธิไป แต่ถ้าเป็นระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. ผู้ที่ได้รับสิทธิในการพัฒนาจะต้องขดเคยให้กับผู้อื่นที่เสียสิทธิในการพัฒนาที่ดินของตนเอง

ประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีการนำระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้ การขดเคยโดยใช้ระบบโบนัส ดังที่ปรากฏในกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖ ไม่ใช่ขดเคยผู้อื่นเพียงแต่ให้สิทธิแก่ผู้พัฒนาที่ดินมากขึ้นหากได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกำหนดไว้เท่านั้น การพยายามนำระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. มาใช้ในประเทศไทย ซึ่งร่างผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.... ได้พยายามนำหลักการนี้มาใช้ข้อที่ ๕๘ ปรากฏตามเอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการผังเมืองครั้งที่ ๕/๒๕๕๕ วันที่ ๒๖ เม.ย. ๒๕๕๕ แต่ได้ถูกตัดออกในภายหลัง เพราะมีปัญหา ดังนี้

๑. การซื้อขายสิทธิจะซื้ออย่างไร ราคาเท่าไร จ่ายค่าซื้อสิทธิกับใคร ราคาเท่าไร ซึ่งกลไกเหล่านี้ยังไม่มี

๒. ร่างที่เขียนไม่ระบุวิธีการขั้นตอนปฏิบัติ

๓. เจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในแนวปฏิบัติ

ทั้งนี้เพราะแนวทางปฏิบัติยังไม่ชัดเจน มีแต่แนวคิด ไม่มีตัวบทกฎหมายที่จะรองรับการซื้อขายสิทธิยังไม่มี ความชัดเจน มีปัญหาว่าจะซื้อขายอย่างไร เป็นสัญญาทางแพ่งหรือไม่ จะปฏิบัติอย่างไร แนวปฏิบัติยังไม่มีการกำหนดชัดเจน องค์ความรู้ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย จึงถูกตัดออกจากตัวร่างกฎกระทรวง

๕. บทสรุป

จากการศึกษาแนวทางสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรณีที่รัฐมีความจำเป็นต้องควบคุมการใช้ที่ดินหรือจากการที่รัฐเข้าไปพัฒนากิจการสาธารณูปโภค หรือสาธารณูปการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ซึ่งอาจไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ที่ได้ “ลาภลอย” (Windfalls) กับผู้เกิดภาวะสูญเสียชีวิตประโยชน์ (Wipeouts) ซึ่งในหลักสากลมีแนวทางในการเยียวยา ๒ แนวทาง คือ

๑. แนวทางโดยใช้ระบบภาษี เช่น ระบบภาษีบำรุงท้องที่จัดเก็บจากการถือครองที่ดิน ระบบภาษีโรงเรือนและที่ดิน ระบบภาษีทรัพย์สิน (ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง) ระบบภาษีผังเมือง จัดเก็บจากการพัฒนาที่ดินตามผังเมือง

๒. แนวทางโดยการชดเชยการเสียชีวิต เช่น

(๑) การโอนสิทธิในการพัฒนา TDR.

(๒) การซื้อสิทธิในการพัฒนา PDR.

(๓) การบริจาคสิทธิในการพัฒนา DDR.

(๔) ระบบโบนัส (Bonus system)

(๕) ระบบการชดเชยการเสียชีวิตแบบไม่เต็มมูลค่าของที่ดิน

มาตรการเยียวยาหรือการสร้างความเป็นธรรมจากการถูกจำกัดสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังกล่าว ตามที่ได้ศึกษาปรากฏว่าได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทยบางประการ คือ

๑. ระบบภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งจัดเก็บจากการถือครองที่ดินตามพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ.๒๕๐๘ และระบบภาษีโรงเรือนและที่ดิน ซึ่งจัดเก็บจากการใช้ประโยชน์จากอาคาร ตามพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕ แต่การจัดเก็บภาษีดังกล่าวไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้เกิดภาวะสูญเสียชีวิตประโยชน์จากมาตรการตามผังเมืองได้ เพราะผู้ที่เสียภาษีไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทนโดยตรง ภาษีเหล่านั้นตกเป็นรายได้ของรัฐ

๒. ระบบโบนัส ได้นำมาใช้โดยปรากฏอยู่ในกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖ แต่ปรากฏว่าเป็นเพียงการชดเชยสิทธิให้แก่ผู้พัฒนาที่ดินเท่านั้น คือเป็นการให้สิทธิในการพัฒนาที่ดินของตนเองเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้ชดเชยสิทธิให้แก่ครอบครองที่ดินที่ถูกจำกัดสิทธิในการพัฒนา

๓. ระบบชดเชยการเสียชีวิตแบบไม่เต็มมูลค่าของที่ดิน เป็นระบบที่รัฐเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยการเสียชีวิตประโยชน์ในการใช้ที่ดินโดยไม่เต็มมูลค่า ระบบนี้ได้มีการนำไปใช้โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภคต่างๆ และจะชดเชยให้เฉพาะเจ้าของที่ดินที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเท่านั้น

๔. ระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. เป็นระบบที่ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ในการพัฒนา จะต้องเป็นผู้ที่ชดเชยสิทธิให้แก่ผู้ถูกจำกัดสิทธิ ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์มิใช่จะได้สิทธิประโยชน์ไปแต่เพียงฝ่ายเดียว ตามหลักการ “ผู้ได้สิทธิได้ลาภลอยต้องเป็นผู้จ่าย มิใช่ให้รัฐเป็นผู้จ่ายแทน” ระบบนี้จึงเหมาะสำหรับการเยียวยาผู้ถูกจำกัดสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด

แนวทางการแก้ไขปัญหา ประเทศไทยได้เห็นความสำคัญของระบบการโอนสิทธิในการพัฒนา TDR. และได้มีการศึกษาทางวิชาการในเบื้องต้นโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และกรุงเทพมหานครได้พยายามที่จะนำระบบนี้ไปใช้โดยปรากฏอยู่ในร่างผังเมืองรวม กรุงเทพมหานคร พ.ศ.... แต่ก็ยังไม่อาจนำไปใช้ได้เนื่องจากยังขาดความชัดเจนทั้งในด้านฐานอำนาจตามกฎหมาย ขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชน และองค์ความรู้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ถ้าได้มีการศึกษาและพัฒนากฎหมายในเรื่อง TDR. ให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ก็จะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ครอบครองที่ดินที่ถูกบังคับใช้มาตรการทางผังเมืองได้

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

กรมกฤษฎา เตชะรุ่งนรินทร์. ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจะช่วยแก้ไขปัญหาการถือครองทรัพย์สินปัจจุบันได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, ๒๕๔๗.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. รายงานการศึกษา เรื่อง แนวทางสร้างความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม ศึกษาเฉพาะกรณีการโอนสิทธิในการพัฒนา (Transfer of Development Right : TDR). ม.ป.ป.

(๒) วิทยานิพนธ์

ชาญณรงค์ พุทธิพงศ์พิบูลย์. รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษามาตรการควบคุมการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมตามผังเมืองรวมจังหวัดนนทบุรี, หลักสูตรปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.๒๕๕๕.

ภมร กุลวรรเศรษฐ. รายงานวิจัย เรื่อง การนำทฤษฎีการซื้อขายสิทธิในการพัฒนาที่ดินมาใช้ในประเทศไทยเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เปิดโล่ง, หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.๒๕๓๗.

อัมพิกา พรพรหมประทาน, มาตรการและแรงจูงใจทางผังเมือง: การรับรู้ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ การผังเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๕๒.

(๓) เว็บไซต์

นิพนธ์ วิเชียรน้อย.การผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทย (Urban Land Use Planning in Thailand) [ออนไลน์].แหล่งที่มา: http://www.sheltercentre.org/sites/default/files/urban_planning_land_use_0.pdf [๒๐มกราคม ๒๕๕๘]

สำนักพัฒนามาตรฐานผังเมือง. (ม.ป.ป.). รายงานสรุปการสร้างความเป็นธรรมจากการบังคับใช้ประโยชน์ที่ดิน. ม.ป.ท. [ออนไลน์].แหล่งที่มา: http://www.dpt.go.th/Knowledges/TC_planning/txt/std_1.pdf [๒๐มกราคม ๒๕๕๘]

_____. กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๕๖. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th /DATA/PDF/2556/A/041/1.PDF> [๒๐ มกราคม ๒๕๕๘]

เศรษฐีวิถีพุทธ Being Rich in Buddhist Way

พระครูปลัดสราวุธ จิตปณฺโณ*

บทคัดย่อ

แนวความคิดแบบเศรษฐีวิถีพุทธ เป็นแนวความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรม ที่เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น (๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) (๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคบชั่ว และ (๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง ธรรมทั้ง ๔ ประการ เป็นหลักธรรม ที่เรียกว่า “หัวใจเศรษฐี” โดยมักท่องกันสั้นๆว่า “อุ-อา-กะ-สะ” หมายถึง “ขยันหา รักษาดี ผูกมิตรกับกัลยาณมิตร ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง” เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกสุข ที่คนทั่วไปปรารถนา คือ มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี ด้วยธรรม ๔ ประการ มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการรู้จักพอเพียง มีการพอประมาณทั้งในการบริโภคและการดำเนินชีวิตมีความมั่นคงในจิตใจ และไม่ประมาท รู้จักมัธยัสถ์ อดออม รู้จักประมาณตนเอง มีประหยัดเก็บไว้รู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดี รู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด โดยได้ผลประโยชน์จากการใช้นั้นมากที่สุด รู้จักใช้เงินเมื่อถึงคราวใช้ โดยรู้คุณค่าของเงิน ไม่สุรุ่ยสุร่าย หรือใช้อย่างไม่ถูกต้อง แต่มิได้หมายถึงการเก็บไว้โดยไม่จ่ายเลย จะต้องรู้จักใช้ รู้จักเก็บให้เหมาะสม ในการดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา ขยันหมั่นเพียร พยายามพัฒนาชีวิตด้านฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก เน้นให้รู้จักการดำเนินชีวิต รู้จักการใช้จ่ายและรักษาทรัพย์ที่ได้มา รู้จักการเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะพอดีกับตนเอง ดูแลเอาใจใส่กิจการงานของตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ทอดยถยสอนให้ลงมือกระทำด้วยความพยายามของตน รู้ว่าตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบ จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั่นเอง

คำสำคัญ : วิธีการประยุกต์หลักธรรม, แนวความคิดแบบเศรษฐีวิถีพุทธ , เศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The concept of being rich in Buddhist way is the self-sufficiency economy concept. The basic of self-sufficiency economy is consistent with the dharma principle called Tittadharm Kattaprayote (Virtues conducive to benefits in the present) 4 aspects including (1) Utthan Sampata that is to be endowed with energy

* เจ้าอาวาสวัดห้วยใหญ่, ตำบลห้วยใหญ่, อำเภอบางละมุง, จังหวัดชลบุรี.

and diligence, (2) Arakka Sampata that is to be endowed with watchfulness or protection (protection of asset earned by legitimate or right diligence), (3) Kallayan Mittata that is association with good people, and (4) Som Chivita that is to live economically. These 4 aspects of dharma principle is called “The rich’s heart”; it is recited by the short phrase as “Uu-Ar-Ka-Sa” meaning “diligence to earn, maintaining goodness, associating with good people, and living life economically” for the benefits in the present that would help to lead to happiness yearned for by general people, that is to have asset, position, honor, and cordial friendship. These 4 aspects of dharma principle are consistent with the sufficiency economy in knowing to be sufficient or to have moderate amount in consuming and living with strong controlled mind and not being careless, being economic and knowing one’s own ability to pay, knowing the appropriate level of expenditures, and being wise in using minimum resources for maximum benefits, knowing the value of money, and not spending too much or in a wrong way. This does not mean one has to keep money without paying; it means to know the right way of earning and spending, living life wisely, being diligence and trying to develop one’s own economic status by relying on oneself, knowing how to lead one’s life properly and how to save and spend in a moderate way, being attentive to one’s own business regularly, taking action with focused attention and will, knowing one’s own responsibility and duty for the position or status of oneself that would lead to success under such duty and responsibility.

Keywords : Ways of applying dharma, concept of being rich in Buddhist way, sufficiency economy

๑. บทนำ

โลกและสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาารุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งส่งผลให้ผู้คนในสังคมต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมทั้งได้ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ ได้แก่ การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นและเห็นแก่ตัวจนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต การเบียดเบียนกัน การทำร้ายกันและกัน การทุจริตคอร์รัปชัน การแบ่งแยกฝ่ายและการขาดความสามัคคีกลมเกลียวของคนในชาตินี้วันจะกลายเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไข และยิ่งหากปล่อยไว้ให้นานออกไปก็จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องสร้างสังคมให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และนำไปสู่การแก้ปัญหาและการป้องกันปัญหาในอนาคต ในการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจวิถีพุทธแบบพึ่งพา

ตนเอง ตามหลักคำสอนเรื่อง“รู้จักพอประมาณ”^๑ เป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนา นับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มาโดยตลอดในยุคโลกาภิวัตน์^๒ ที่ทำให้คนเราได้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นสาเหตุของการเกิดค่านิยมทางวัตถุเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคเป็นแบบทุนนิยม ได้กลายเป็นค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุจึงทำให้คนเราต้องใช้จ่ายเกินความจำเป็นและทำให้เกิดเป็นความต้องการที่ไม่รู้จักความพอดีมีความคิดที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวจึงกลายเป็นปัญหาและภาระของสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากความไม่รู้จักคำว่าพอประมาณในวัตถุหรือในปัจจัยสี่อย่างเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะทำให้การเลือกซื้อสินค้าและการบริการนั้นเป็นไปอย่างประหยัด คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด นั่นเอง

๒. แนวคิดเศรษฐกิจวิถีพุทธ

๒.๑ ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ”

คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลว่า “ผู้มีทรัพย์มาก” แต่ตามรากศัพท์ในภาษาบาลี “เศรษฐกิจ” มาจากคำว่า “เสฏฐ” แปลงรูปเป็น “เศรษฐกิจ” ตามหลักบาลีไวยากรณ์ แปลว่า “ผู้ประเสริฐ” หรือ “ผู้ประเสริฐที่สุด” ก็ได้ เหมือนกับที่เจ้าชายสิทธัตถะเมื่อแรกประสูติ พระองค์ได้เปล่งอาสภิวาจาว่า “อโคหมสมิ โลกสฺส, เสฏฐโหมสมิ โลกสฺส, เชฏฐโหมสมิ โลกสฺส” แปลว่า “เราเป็นยอดคนของโลก เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก” คำว่า “เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก” นั้นทรงใช้คำว่า “เสฏฐโหมสมิ โลกสฺส” เฉพาะคำว่า “เสฏฐ” แปลว่า “ประเสริฐที่สุด” แล้วยังมีคำไวพจน์อีกสองคำคือ “อโคโค” และ “เชฏฐ” สองคำที่มาขยายคำว่า “เสฏฐโหมสมิ” เมื่อกล่าวโดยความหมายที่แท้ก็คือเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ มุ่งไปที่ “ความเป็นเลิศ ความประเสริฐ ความวิเศษสุด” นี่คือรากศัพท์ที่แท้จริงของคำว่า “เศรษฐกิจ” ดังนั้นคำว่า “เศรษฐกิจ” จึงไม่ได้แปลกันอย่างผิวเผินต้นๆ ว่า “ผู้มีทรัพย์มาก” เท่านั้น แต่สามารถแปลได้อีกความหมายหนึ่งว่า “ผู้ประเสริฐ, ผู้เป็นเลิศ, ผู้เป็นยอดคน”^๓

๒.๒ ลักษณะและความสำคัญของการพัฒนาชีวิตแนวคิดเศรษฐกิจวิถีพุทธ

การพัฒนาชีวิตแนวคิดเศรษฐกิจวิถีพุทธ คือ การบริโภคถือว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิต เพราะว่าการบริโภคเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาหล่อเลี้ยงชีวิต การบริโภคเป็นการใช้จ่ายสินค้าและบริการบำบัดความต้องการซึ่งทำให้ได้รับความพอใจ โดยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การบริโภคเพื่อเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้น คือ การบริโภคที่สำเร็จผล การบริโภคตามแนวพุทธจะต้องประกอบด้วยเหตุผลของการบริโภค คุณภาพชีวิต

^๑ ชุ.ม.อรรถก. (ไทย) ๒๙/๒๐๖/๖๐๐.

^๒ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), มองวันวิสาขบูชา หยั่งถึงอารยธรรมโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

จะเป็นฐานสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม การบริโภคพระพุทธรเจ้าได้ตรัสให้ภิกษุพิจารณาโดยแยกคายว่า การบริโภคปัจจุสัจสี คือ “เครื่องนุ่งห่มที่ใช้สอยเพื่อปกปิดร่างกายไม่ใช่เพื่อตกแต่งเป็นเครื่องประดับ อาหารก็รู้ว่าบริโภคเพื่อยังอรรถภาพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่ เพื่อที่จะได้มีกำลังในการสร้างคุณความดี ที่อยู่อาศัยก็ใช้สอย เพื่อบำบัดความหนาว ความร้อน และป้องกันอันตราย จากสัตว์ และฤดูกาล ส่วนยารักษาโรคก็ใช้เพื่อบำบัดเวทนา อาพาธต่างๆ การบริโภคใช้สอยปัจจุสัจสี ๔ จึงต้องพิจารณาให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ จึงจะได้รับประโยชน์สำหรับบริโภคเอง”^๔

๒.๓ ข้อดีของการปฏิบัติตนในการพัฒนาชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพุทธร

ข้อดีของการปฏิบัติตนในการพัฒนาชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพุทธร ซึ่งเป็นพลังที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของมนุษย์ คล้ายคลึงกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกระบวนการปฏิบัติคุณธรรม ๔ ประการ^๕ ได้แก่ (๑) คุณของการมีความจริงใจต่อตนเอง (สัจจะ) คือ เป็นคนหนักแน่นอดทน มีความเจริญก้าวหน้าในธุรกิจ การงานกิจการได้ผลดี มีคนเชื่อถือยำเกรง ทำความมั่นคงให้แก่ครอบครัวทำให้ไม่ทอดย (๒) คุณแห่งการรู้จักข่มตนเอง (ทมะ) คือ ทำให้มีความสามารถในการทำงาน ไม่เป็นที่รังเกียจของคนอื่น มีมิตรภาพมั่นคง ยิ่งตัวไว้ได้เมื่อจะกระทำผิด (๓) คุณแห่งการมีความอดทน อดกลั้น (ขันติ) คือ ทำงานได้ผลดี บำเพ็ญตนเป็นหลักแห่งบวรไม่มีทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน ไม่กระทำผิด เพราะเห็นแก่ความอยาก (๔) คุณของการละวางความชั่ว (จาคะ) คือ ทำความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ทำความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ เป็นที่นับถือของบุคคลอื่น ทำความสงบสุขให้แก่ครอบครัวสังคม และมีจิตใจเป็นสุข

๓. แนวคิดเศรษฐกิจพุทธรที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

แนวคิดเศรษฐกิจพุทธรที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง ที่เรียกว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” หรือเรียกเต็มๆ ว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔” หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันด้วยธรรม ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา (๒) อารักขสัมปทา (๓) กัลยาณมิตตตา และ (๔) สมชีวิตา อธิบายดังต่อไปนี้ คือ

๓.๑) อุฏฐานสัมปทา

อุฏฐานสัมปทา^๖ ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี เพราะว่า พระพุทธศาสนาสอนเน้นให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยปัญญา จึงเป็นปัญญานิยม มิใช่วัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม

^๔ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒-๒๓.

^๕ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๘๐ พรรษาเทิดไท้องค์ราชัน, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐). หน้า ๑๒๘.

^๖ อัง.อุฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

ดังนั้น ปัญญาจึงจัดเป็นจุดเน้นที่สำคัญที่สุดในเศรษฐกิจแนวพุทธ ตามหลักพระพุทธศาสนา นอกจากสอนให้มีความฉลาดในการจัดการกับเทคโนโลยีต่างๆ แล้ว ยังหมายถึงให้ใช้ปัญญาสามารถควบคุมเทคโนโลยีต่างๆ เหล่านั้นอย่างถูกต้องเป็นประโยชน์อย่างมากที่สุดด้วย ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ปัญญาตุตรา สัพเพ ธมมา”^๗ แปลว่า ธรรมทั้งปวงมีปัญญายิ่ง^๘ พระพุทธศาสนามองปัญญาว่า เป็นสิ่งที่ประเสริฐกว่าทรัพย์สินเงินทองของมีค่าภายนอกร่างกาย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเถรคาถาที่ว่า “ตสฺมา หิ ปญญาว ธเนน เสยฺยา ยาย โวसानมิธาคจฺจติ”^๙ แปลว่า “เพราะเหตุฉะนั้นแล ปัญญาเท่านั้นเป็นเหตุบรรลุนิพพานซึ่งเป็นที่สุดแห่งภพในโลกนี้ จึงประเสริฐกว่าทรัพย์”^{๑๐} และที่ปรากฏในขุททกนิกาย วิมานวัตถุว่า “ผู้มีปัญญาถึงจะสิ้นทรัพย์ก็เป็นอยู่ได้ ส่วนคนที่มีทรัพย์แต่ไม่มีปัญญาก็เป็นอยู่ไม่ได้”^{๑๑} หรือในคัมภีร์ขุททกนิกายชาดกที่ว่า “ปัญญาเย ติตฺติณิ เสฏฺฐิ”^{๑๒} แปลว่า “บรรดาความอึดทั้งหลาย ความอึดด้วยปัญญาประเสริฐที่สุด”^{๑๓}

๓.๒) อารักขสัมปทา

อารักขสัมปทา^{๑๔} ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บ รักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว รู้จักจัดสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ (๑) เอเกน โภเค ญฺญุเชยฺย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์ (๒) ทวีหิ กมมํ ปโยชเย ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนประกอบกิจการงาน (๓) จตุตถญฺจ นิธาเปยฺย อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น พึงเข้าใจและค่านึงไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้วการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หาความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว พึงปฏิบัติต่อทรัพย์หนึ่งส่วนแรกข้างต้น ตามหลักโภคาทิยะ(ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคะ หรือเหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือในการที่จะมีครอบครองทรัพย์สมบัติ) ๕ ประการ ได้แก่ (๑) เลี้ยงตัว เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข (๒) บำรุงมิตรสหาย และผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข (๓) ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัยอันตราย (๔) ทำพละ คือ สละเพื่อบำรุงและบูชา ๕ อย่าง ได้แก่ (๑.๑) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ (๑.๒) อติถิพละ ต้อนรับแขก (๑.๓) ปุพฺพเปตพละ ทำบุญหรือสักการะอุทิศผู้ล่วงลับ (๑.๔) ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น (๑.๕)

^๗ ๒อง.อฎฐก. (บาลี) ๒๓/๘๓/๒๘๑.

^๘ ๒อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๘๓/๔๐๙.

^๙ ขุ.เถร. (บาลี) ๒๖/๗๘๔/๓๗๖.

^{๑๐} ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๗๘๔/๔๗๐.

^{๑๑} ขุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๔๙๙/๔๒๕.

^{๑๒} ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๔๓/๒๕๙.

^{๑๓} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๔๓/๓๘๑.

^{๑๔} ๒อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

เทวดาพลี ถวายเทวดา คือ ทำบุญอุทิศสิ่งทีเฝ้าบูชาตามความเชื่อถือ (๕) อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และเหล่าบรรพชิตผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทหมัวเมา เมื่อได้ใช้โศกทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้แล้ว ถึงโศกทรัพย์จะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่าได้ใช้โศกนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโศกเพิ่มขึ้น ก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจการใช้จ่ายใน ๕ ข้อนี้ ท่านมุ่งแจกแจงรายการที่พึงจ่าย ให้รู้ว่าควรใช้ทรัพย์ทำอะไรบ้าง มิใช่หมายความว่า ให้แบ่งส่วนเท่ากันไปทุกข้อ

๓.๓) กัลป์ยามมิตตตา

กัลป์ยามมิตตตา^{๑๕} คบหาคนดีเป็นมิตร คือรู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพ นับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงาน การมีมิตรดี สหายดี จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเกื้อกูลให้เกิด กำลังใจ และกำลังปัญญา ที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคปัญหาต่างๆ การจะสร้าง กำลังใจหรือกำลังปัญญาให้เกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกของการมีเครือข่ายกัลป์ยามมิตร เพื่อคอยช่วยเหลือสนับสนุนในบางเรื่อง รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกัน และกัน หรือเป็นแบบอย่างอ้างอิงที่มีนัยสำคัญของสหายมิตร หรือมิตรแท้^{๑๖} (มิตรมีใจดี มิตรที่จริงใจ) คือ (๑) มิตรอุปการะ มีลักษณะ ๔ คือ (๑.๑) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน (๑.๒) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน (๑.๓) เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้ (๑.๔) มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก (๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ ๔ คือ (๒.๑) บอกความลับแก่เพื่อน (๒.๒) ปิดความลับของเพื่อน (๒.๓) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง (๒.๔) แม้ชีวิตก็สละให้ได้ (๓) มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ ๔ คือ (๓.๑) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้ (๓.๒) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี (๓.๓) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง (๓.๔) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้ (๔) มิตรมีน้ำใจ มีลักษณะ ๔ คือ (๔.๑) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ ทุกข์ ทุกข์ด้วย (๔.๒) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี สุข สุขด้วย (๔.๓) เขาดีเตือนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข (๔.๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

๓.๔) สมชีวิตา

สมชีวิตา^{๑๗} เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด โดยได้ผลประโยชน์จากการใช้นั้นมากที่สุด เช่น ประหยัดเงิน คือ การใช้เงินเมื่อถึงคราวใช้โดยรู้คุณค่าของเงิน ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย หรือใช้อย่างไม่ถูกต้อง แต่มิได้หมายถึงการเก็บไว้โดยไม่จ่ายเลย จะต้องรู้จักใช้ รู้จักเก็บ ให้เหมาะสม ประหยัดเวลา คือ รู้จักใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์

^{๑๕} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

^{๑๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๒/๒๐๑.

^{๑๗} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

คุ้มค่ากับเวลาที่ผ่านไป ประหยัดวาทา คือ รู้จักพูดในเวลาและสถานที่ที่ควรพูด โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบุคคลที่พูดด้วย เป็นต้น

หลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามนัยพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรม แบบแผนทางความประพฤติจึงถูกกำหนดขึ้นตามกรอบแห่งศีลธรรม “ศีล” ในฐานะระเบียบการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ สังคมและธรรมชาติ มีการสำรวจระวางทางกาย วาจา และใจ อันเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมในปัญญา การดำเนินชีวิตกับสภาวะเศรษฐกิจวิกฤตอย่างนี้นั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนหลักการวิธีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เพื่อเข้าถึงจุดหมายในการดำเนินชีวิตดังนี้ (๑) ความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาจัดการดำเนินกิจการ เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา (๒) รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิน และผลแห่งกิจการงานให้รอดพ้นอันตรายไม่เสื่อมเสีย เรียกว่า อารักขสัมปทา (๓) รู้จักเสวนาคบหาคนดีที่เกื้อกูลแก่การงาน ความดีงามและความก้าวหน้าของชีวิตเรียกว่า กัลป์ยาณมิตตตา (๔) รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มีความสุขได้โดยไม่สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย สามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้เรียกว่า สมชีวิตา^{๑๘}

๔. การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจวิถีพุทธกับระดับนโยบาย องค์กร และบุคคล

๔.๑ ระดับนโยบาย

ประเทศไทยเริ่มมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปัจจุบัน ก็เป็นเวลาเกือบห้าทศวรรษและใช้แผนพัฒนามาแล้ว ๑๐ ฉบับ การพัฒนาที่ผ่านมานั้นอาจจะก่อให้เกิดผลดีในบางด้าน หากพิจารณาโดยรวมมาแล้วกล่าวโดยสรุปได้ว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและผลจากการพัฒนา ที่อาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีตะวันตกในระยะแรกนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบให้กับสังคมไทย อย่างมากมายหลายด้าน เช่น ในด้านของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทยในอดีต ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัย ด้านการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำในสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมที่เสื่อมโทรมมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – พ.ศ. ๒๕๔๔) ซึ่งได้ยอมรับความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมาโดยสรุปว่า “เศรษฐกิจดี - สังคมมีปัญหา - การพัฒนาไม่ยั่งยืน”

ในแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดของการพัฒนาจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นการให้คนเป็นเป้าหมายหลัก หรือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยถือว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้คนมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีใช้เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา นอกไปจากนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ยังได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาจากเดิมที่เป็นการพัฒนาแบบ แยกส่วน มาเป็นระบบ “รวมส่วนหรือ บูรณาการ” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และนับเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับแรกที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกสาขาอาชีพและทุกภูมิภาคเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางพัฒนา

^{๑๘} อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

ประเทศด้วย เป็นที่น่าเสียดายว่า ขณะที่แผนพัฒนาฉบับที่ ๘ กำลังจะได้รับการปฏิบัติตามแผนอย่างเต็มที่ ประเทศไทยก็เข้าสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เรียกกันว่า “เศรษฐกิจพองสบู่” ซึ่งนับเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศและผลกระทบที่รุนแรงนั้นยังปรากฏให้เห็นอยู่จนปัจจุบันนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – พ.ศ. ๒๕๔๙) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริการประเทศ โดยยึดหลัก ทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ^{๑๙}

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งประกาศใช้ในปี่มหามงคลนี้ เป็นแผนที่เกิดจากการระดมพลังความคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยจากทุกภาคส่วนทุกหมู่เหล่า ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ มาร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอนอย่างกว้างขวาง และเห็นพ้องร่วมกันอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อันจะเป็นการเสริมสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน โดยถ้วนหน้าสมดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสมหามงคลสมัย ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ อันเป็นปีแห่งการฉลองเฉลิมพระเกียรติในการครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีอันยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ปวงชนชาวไทยทุกภาคส่วน ทุกสาขาอาชีพในทุกภูมิภาคที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาอย่างเป็นขั้นตอนโดยตลอด ขอน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ และเชื่อมความรักสามัคคีของปวงชนทั้งชาติให้สมานฉันท์เป็นหนึ่งเดียว โดยมุ่งหวังให้สังคมไทยในอนาคตมีการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำสังคมไทยไปสู่ความสันติสุขและคนไทยทั้งชาติอยู่ร่วมกันอย่างรู้ รัก สามัคคีภายใต้ร่มพระบารมีตลอดไป^{๒๐}

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตาม

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙)**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า ก.

^{๒๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า ก.

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๑} ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต ตลอดจนการทบทวนผลการพัฒนาและสถานะของประเทศ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ^{๒๒}

๔.๒ ระดับองค์กร

การพิจารณาองค์กรธุรกิจในฐานะที่เป็นเจ้าของกระบวนการผลิต ซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบริโภค โดยที่เจ้าของหน่วยการผลิตจะได้รับผลตอบแทนในรูปของเงินที่สามารถนำมาเป็นทุนรอนในการซื้อหาปัจจัยการผลิตสำหรับการผลิตในรอบต่อไป และเป็นผลกำไรสำหรับแบ่งสรรให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของ จะเห็นว่าบทบาทหลักขององค์กรธุรกิจในฐานะเจ้าของหน่วยการผลิต คือ การแสวงหาทรัพย์สินเพื่อใช้สอยในกิจการที่มีลักษณะดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และการมุ่งหวังผลกำไรการดำเนินงานจากมูลค่าการจำหน่ายสินค้าและบริการหลักจากหักค่าใช้สอยต่างๆ ในกิจการทั้งหมดแล้ว ในพุทธธรรม ได้จำแนกคามภคคือออกเป็น ๑๐ จำพวก เรียกว่า คามภค ๑๐^{๒๓} โดยในแต่ละจำพวก จะมีวิธีในการแสวงหาทรัพย์สิน และประโยชน์มุ่งหมายในการใช้จ่ายทรัพย์สินที่แตกต่างกันดังนี้

กลุ่มแรกเป็นพวกที่แสวงหาทรัพย์สินโดยไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว พวก (๑) ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ ส่วนพวกที่ (๒) บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ และพวกที่ (๓) บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ

กลุ่มที่สองเป็นพวกที่แสวงหาทรัพย์สินทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ผิดบ้างไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว พวกที่ (๔) ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ ส่วน

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า บ.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ม.

^{๒๓} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๖๔/๔๒๑-๔๒๗.

พวกที่ (๕) บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ และพวกที่ (๖) บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ

กลุ่มที่สามเป็นพวกที่แสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้วพวกที่ (๗) ไม่บำรุงตนให้เป็นสุข และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ ส่วนพวกที่ (๘) บำรุงตนให้เป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ และพวกที่ (๙) บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ แต่เป็นผู้มีวามกมุน่จนจัดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ให้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น ส่วนพวกที่ (๑๐) เป็นพวกพิเศษที่นอกจากจะแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงตนให้เป็นสุข และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มีวามกมุน่ ไม่จนจัดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น

๔.๓ ระดับบุคคล

ในระดับบุคคล หากพิจารณาบุคคลในฐานะที่เป็นเพียงทรัพยากรหรือปัจจัยในการผลิต เพื่อการพัฒนาคนจะเกี่ยวข้องกับคุณค่าของปัจจัยการผลิต (ด้านความมีเหตุผล) เป็นหลัก แต่หากพิจารณาบุคคลในฐานะที่เป็นเจ้าของหน่วยการผลิตหรือเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่ ตัวชีวิตปัจจัยการผลิต (ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) ตัวชีวิตคุณค่าการผลิต (ด้านความมีเหตุผล) ตัวชีวิตประสิทธิภาพการผลิต (ด้านความพอประมาณ) และตัวชีวิตประสิทธิผลการผลิต (ด้านความพอประมาณ) ในภาคการบริโภค การพัฒนาคนจะเกี่ยวข้องกับคุณค่าการบริโภค (ด้านความมีเหตุผล) การพัฒนาคน ได้แสดงคุณลักษณะในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้เห็นอย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่จะต้องมียุคคุณลักษณะทั้งสามดำเนินควบคู่ไปพร้อมๆกัน

นอกจากนี้ ในปาฏิโมกข์สังวรศีลที่เกี่ยวกับการกระจายผลผลิตวรรคธรรมแรกทีกล่าวถึงการเว้นขาดจากของที่เขามาได้ให้ ในขณะที่วรรคธรรมหลังสามารถขยายไปได้ถึงองค์ธรรมหมวดสังคหัตถ์ ^{๒๔} ได้แก่ (๑) ทาน (การให้) คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยินดี (๓) อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์) คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

๕. บทสรุป

แนวคิดแบบเศรษฐกิจวิถีพุทธ เป็นแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๙๕.

เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่ และการประกอบอาชีพที่สุจริต ผูกพันให้มีความซื่อสัตย์และรู้จักจริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครอง เก็บ รักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ซุกจุกไปในทางเสื่อมเสีย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงาน รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ หลักทฤษฎีธรรมมีกถาประโยชน์ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการทำงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ (๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลักหรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ (๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคบชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ (๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง โภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นหลักธรรม ที่เรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ” โดยมักท่องกันสั้นๆว่า “อุ-อา-กะ-สะ” แปลเป็นภาษาไทยให้คล้องจองและจำง่าย ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี ผูกไมตรีกับกัลยาณมิตร ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง” เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกสุขขั้นต้น ที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น ด้วยธรรม ๔ ประการนี้ นั่นเอง

บรรณานุกรม

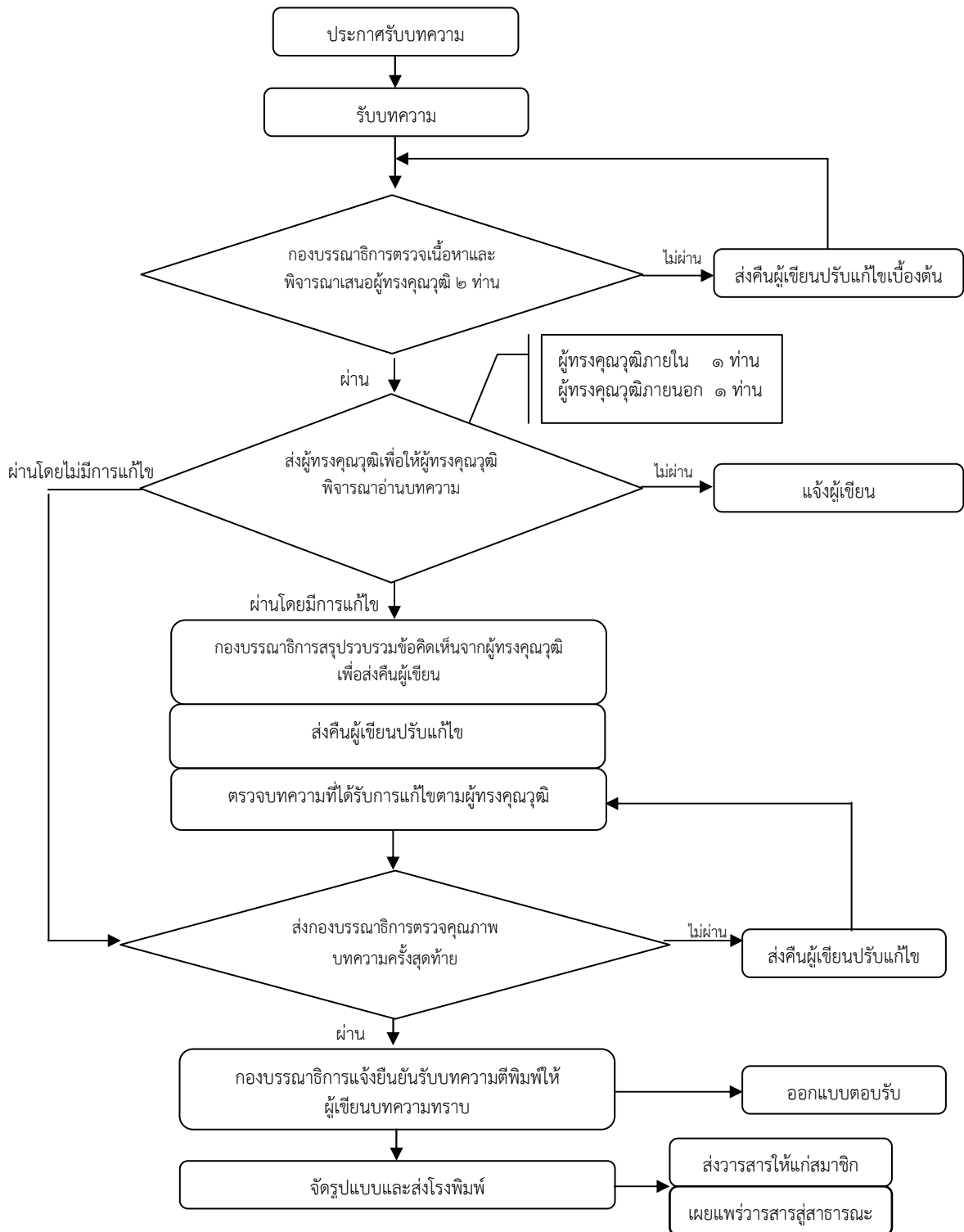
(๑) หนังสือ:

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. ๘๐ พรรษาเทิดไถ่องค์ราชัน. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **มองวันวิสาขบูชา หยั่งถึงอารยธรรมโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๘.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”, **พุทธศาสตร์คุณภิวัตน์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- _____. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙)**. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, โรงพิมพ์คุรุสภา.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐-๓

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ

พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่เป็นบทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สี่ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้รับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ชื่อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า. ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระจ่าง, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมมจิตโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970).

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมิวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, *مجرس สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์. ๐๘-๔๕๗๓-๒๕๗๖, ๐๘-๖๗๗๑-๓๖๓๘

๑) พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ดร. ๒) ดร.อนุวัต กระจ่าง ๓) อ.กรกรต ชำนาญจิต

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่

โทรศัพท์

E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ยื่นพนธขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่คิดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธบทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบনমস্তার/เรียน บรรณารัการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)

() เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาคณติ (ส่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

